DEEL XIII, No. 1. STELLENBOSCH. JANUARI, 1907.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

Onder Redactie van J. I. MARAIS en C. F. J. MULLER.

NOTA BENE.

1. **Men zende alle inteekengelden aan Prof. J. I. MARAIS, en niet I. J., of J. T.— gelijk soms geschiedt.**
2. **Men zende liever geen "Postal Notes," of postzegels. Niet-Koloniale "Postal Notes" moeten een additioneele postzegel ontvangen.**
3. **Alle berichten betreffende verandering van adres, of ongeregelde toezending te richten aan Mnr. R. J. DU TOIT, Pro Ecclesia, Stellenbosch.**
3. **Alle Advertenties en de gelden daarvoor, moeten opgezonden en betaald worden aan den advertentie agent van het blad, den Heer R. L. CHAPLIN, Nieuwe Kerk Gebouwen, Adderley Straat, Kaapstad.**

AAN ONZE LEZERS.

Nogmaals dringen wij er op aan dat achterstalligen toch ten eerste hun subscriptiegelden inbetalen. In de maand Februari zenden wij afzonderlijke rekeningen uit voor het loopend jaar. Betaling geschiedt vooruit. Men leze de hierboven aangegevene wenken, en zende ons toch liever **niet** postzegels of 'postal-NOTES' uit Orangia, Natal, Transvaal. Op laatstgenoemde niet-koloniale 'postal-NOTES' moeten we telkens boete betalen.

KRONIEK.

1908. Wat zal van dit Kindeken worden? Zal het zijn: "Vrede op aarde, in den mensch een welbehagen?" Immers de Haagsche vredesconferentie is er geweest, en het Haagsche vredespaleis staat er nog—Of is de Engelenzang van waarheid beroofd in het jagen en drijven, de hebzucht en eerzucht, de zelfzucht en ijverzucht der moderne wereld? En toch *is* het Koninkrijk Gods aan het komen. Niet met uiterlijk vertoon. Hij die gezegd heeft: "Zie ik maak alle dingen nieuw" zal zijn woord gestand doen.

Hij komt, elks ooge zal Hem zien:
  Ook die Hem heeft doorsteken,
Elk zal Hem juichend hulde biên,
  Of om ontferming smeeken.

* * *

In dien geest is het lied gedicht, dat wij hier laten volgen, terwijl wij onzen Maandblad-lezers veel heil en zegen toeroepen met het pas-begonnen jaar. 't Is een van de liederen door ons vertaald voor Pastor Franson, op zijn verzoek, toen hij zijn

diensten in het Westen begon. Wij meenen, dat het een bekend Zweedsch lied is:—

ZIJ GAAN, ONZE JAREN.

[N.B.—Dit lied werd, op verzoek van Pastor Franson, door mij voor zijn diensten vertaald.]

1. De Tijd is zoo Kostbaar, en alles snelt heen:
Men weet niet, of ziet, hoe het snelt.
Zij gaan, onze jaren, men keert ze geen een:
Zij vliegen daarheen met geweld.

2. De Tijd is zoo Kostbaar: Hij vliegt als de wind.
Uw wangen zijn heden nog rood,
Maar morgen komt haast, en ieder bevindt,
Uw blos is verbleekt in den dood.

3. De Tijd is zoo Kostbaar. 't Is slechts een sekond,
Hij duurt niet, voor u en voor mij.
Wijd God dan uw leven, uw hart en uw mond:
O dien Hem: uw Tijd gaat voorbij.

4. De Tijd is zoo Kostbaar: wijd alles aan God
In uw jeugd, zoo vroolijk, zoo blij.
't Geweten beschuldigt: onzalig uw lot
Zonder Hem: o blijf Hem toch bij.

5. De Tijd is zoo Kostbaar: o hoort het ook gij
Die in Jezus gelooft als uw Heer.
Weest trouw in uw roeping: eens zijt ge als Hij;
Want uw Bruigom staat voor de deur.

* * *

Intusschen is er toch bij al het Nieuwe niets nieuws onder de zon! De allernieuwste ketterijen zijn oude dwalingen in een nieuw kleed—en de wereld die met 't nieuwe dweept schijnt het niet te weten, of te willen weten. Nieuwe beschouwingen zijn slechts een vorm van oude en vaak vergetene theorieën. Goethe had gelijk, toen hij beweerde, dat geen mensch oorspronkelijk is. Slechts één was er, die het waarachtig Nieuwe kon mededeelen, en die 't machtwoord kon bezigen: IK MAAK ALLE DINGEN NIEUW. Nieuwe harten hebben we noodig. Nieuwe levens: nieuwe drijfveeren: nieuwe menschen . . . . . . een nieuw Jeruzalem! En HIJ maakt nieuw.

* * *

Verlangen ook wij niet naar zulke vernieuwing? Als Evangeliedienaren, als Kerkeraden, als gemeenten? Er is zoo ontzachelijk veel voor ons te doen in Zuid Afrika, en de krachten ontbreken ons. We staan als kerkgenootschap zoo alleen. Europa en Amerika steunen met hun geld, met hun invloed, met hun woord en met hun daad inrichtingen in ons vaderland, op wie zij betrekking hebben. Wij zijn zoo alleen. De Episcopalen ontvangen voor hunne opvoedingsinrichtingen uit Engeland een niet te versmaden geldelijken steun. Wie steunt onze eigene inrichtingen? Uit den boezem van ons volk, van onze Kerk komt alles; en wij hebben niet genoeg voor de opvoeding, de zending, de instandhouding van bestaande werkzaamheden. Het woord TE KORT staart ons zoo gedurig in 't aangezicht. Zullen we moedeloos worden?

* * *

Dezer dagen hadden we een zonderlingen droom. Het boekske van Helen Keller had ons bijzonder geboeid, Haar optimisme, haar theorie, dat alles goed is, omdat God in den hemel woont, en op aarde Zijn heerlijkheid openbaart, had ons weldadig aangedaan. We sliepen in en droomden. Drie woorden speelden er door onzen gedachtengang heen: *Pessimisme*—'t is alles door en door *bedorven* "Only man is vile." *Optimisme:* 't Is *allerbest* zooals het is, het kan niet beter. *Meliorisme:* 't wordt alles, altijd door *beter*, de leer der moderne beschaving. Wie van deze drie richtingen is de ware—zoo redeneerden we in den slaap! En ziet, daar schoot ons een nieuw woord door den geest: "zet eene S vóór Pessimisme en alles is gevonden!" Het pessimisme moet *spes*-simisme worden. *Spes* is immers het Latijn voor Hoop, en een wereldbeschouwing door Hoop beheerscht is de eenig ware; want "de Hoop beschaamt niet." 't Is die Hoop in Christus die ons aller hart met blijdschap vervult, en ons den vrede brengt, die niemand ons geven, niemand ons ontrooven kan.

* * *

Hoop naast Geloof en Liefde! Eene der heerlijkste Christendeugden — kennen wij haar wel? Verstaan wij wel, wat zij eigenlijk is? Dezer dagen kwam onder onze aandacht een beteekenlooze Duitsche prent, voorstellende Geloof, Hoop, Liefde. Wij zagen er drie maagden, de eene even sentimenteel als de andere. Zij deden ons denken aan de portretten van tooneelspeelsters, die men helaas! in allerlei vorm en kleeding—onkiesch soms—aantreft in de groote winkelramen onzer steden. "Dat is noch Hoop, noch Geloof, noch Liefde," zoo fluisterden wij. Voor onzen geest rijst er de treffende schilderij van G. F. Watts—kent gij haar, geachte lezer? Wij zien een vrouwenbeeld, gezeten op een wereldbal in diepe schaduwen, nevelen, wolken gehuld. Haar rechtervoet hangt over de glibberige zijde van dien kogel, haar linker is pijnlijk saamgetrokken onder haar gebogen lichaam. Zij is geblinddoekt—het hoofd omwonden, en de oogen voor ons verborgen. Met haar linkerarm omklemt zij haar gebroken harp, met haar rechter tokkelt zij de laatste, de eenige overgebleven snaar, en met

haar oor dicht gedrukt aan haar gebroken lier vangt zij zoete toonen op van haar laatste snaar.

* * *

Dat is Hoop—niet wanhoop: want wanhoop heeft geen harp, maakt geen muziek, hoort geen liefelijke toonen, stort slechts tranen, laat zich vervoeren tot kermen, en klagen, en zuchten. 't Is de Hoop die aan 't kruis bidt, regeert, triomfeert. 't Is de Hoop die *in excelsis* is, wanneer alles *in extremis* ligt,—zooals iemand 't heerlijk heeft gezegd—die " hoopt omdat zij tegen hoop nog altijd gelooft in hope." Er is beteekenis in zulke voorstelling, beteekenis ook voor ons met al de dreigende gevaren voor het dierbaar vaderland en de zoo dierbare Kerk. Daarom spraken wij van spessimisme: de Hoop die 't ergste weet te ontmoeten en te zingen van Gods trouw aan eene in ellende verzinkende wereld.

* * *

Vrede in Christus! treffend is het woord van een gevierden schrijver:—" Ik zag in de kerk een aanvallig kind van eenige maanden, dat den Heiligen Doop ontvangen zou, op den schoot der moeder. Toen onder begeleiding van het zware orgel alle stemmen zich eensklaps verhieven, begon dat kind te weenen, en de liefkozingen der moeder mochten niet baten. Doch, ziedaar, de vader nam dat kind op, drukte het aan zijn sterke borst, sprak een paar woorden van liefde en gebod, en het wicht was stil en herkreeg den vroolijken glans des aangezichts. Zoo kan ook menigmaal de onuitputbare liefde, de rijke bron van veel-verscheiden liefkozing die de moeder Natuur genieten doet, ons toch niet troosten: de Vader, ja de Vader zelf moet ons tot zich nemen en tot ons hart van vrede spreken. Dan komt in dat hart de diepe blijdschap welke de wereld geven noch nemen kan, maar, die deze wereld met Gods oog, uit de hoogte van den Sabbat Gods, als 'zeer goed' leert beschouwen." Zoo schreef eens wijlen Prof. Gunning in zijn heerlijk boek over " Spinoza." Het geheim is hier opgelost. In Christus alles!

* * *

In Christus alles! Denkt aan de mannen die zijn heengegaan, en wier sporen diep zijn afgedrukt onder ons! Pas is verschenen de levensbeschrijving van Dr. Barnardo, die heenging in 1905. Wat heeft die man niet uitgericht! Nog levendig herinner ik mij zijn eerste optreden. Samen dineerden wij ten huize van een gemeenschappelijken vriend, in Edinburgh; samen gingen we naar een van de groote zalen in de wereldstad. Samen zaten we op 't zelfde platvorm: en toen sprak hij! In die kinderwereld van Londen leidde hij ons in, met een gloed en enthusiasme sprak hij, zoodat we aan zijn lippen hingen, en soms een traan wegknipten, of in luid gelach onze gewaarwordingen moesten te kennen geven. Jaren zijn voorbij. Twee, die daar aanzaten aan dien vriendschappelijken disch zijn er niet meer. In 1905 riep God Barnardo op. En wat heeft hij mogen doen ter eere van zijn God en tot heil van de verwaarloosden? 8,000 thans in de Huizen door hem gesticht! 55,000 aan een nuttigen werkkring geholpen: 17,000 naar overzeesche koloniën verscheept: 136 inrichtingen gesticht: 3¼ millioen pond bijeengebracht. Dat deed één man, die met Niets begon. Maar is het niet God die " de dingen die niet zijn, roept alsof zij waren." Uit Niets komt Niets—ziet daar de leuze der wereld. Uit Niets komt Alles—ziet daar de leuze van den Christen. Wij hopen weldra het een en ander over Dr. Barnardo meetedeelen. Hebben wij niet een Zuid-Afrikaanschen Barnardo noodig? Eén die voor " arme blanken " zal doen wat Barnardo voor " verwaarloosde kinderen " deed?

ENKELE BRIEVEN. We zijn onzen vrienden zeer dankbaar voor hun schrijven, en laten enkele dier brieven hier volgen. Dikwijls op onze reizen hooren we aan wat broeders te zeggen hebben. Ze willen vaak, dat *wij* zullen schrijven. Zou 't niet best zijn, dat zij nu eens schrijven? Met groot genoegen zullen we alzoo met onze broederen in aanraking komen.

Uit Princeton.

ZEERGEACHTE PROFESSOR,

'n Briefje uit Princeton zal u misschien niet onwelkom zijn, en we achten 't een plicht en voorrecht aan u te schrijven.

't Gaat ons beiden nog heel goed en van den 1sten October zijn we met ons werk hier bezig.

We werden zeer vriendelijk door Professoren en *studenten* ontvangen, en we konden ons spoedig thuis gevoelen. We zijn nog zeer blij dat we hier heen zijn gekomen. Er is hier een geest van vroomheid en daarbij toch grondig onderzoek die iemand gunstig aandoet. We hebben reeds meer vertrouwen en liefde voor den Bijbel gekregen, en de verzekering dat 't zoogenaamde conservatisme toch niet maar een dolle vasthouden aan ontplofte theorien is.

In 't begin hadden we Dr. James Orr (Glasgow) hier die een reeks van vier voorlezingen hield over: " Some of the Greater Movements in Theology and Philosophy in Germany in the Nineteenth Century." 't Was zeer interessant en verfrischte ons geheugen aangaande 't weinige dat we reeds van de zaak wisten.

Daarna werd een conferentie gehouden waarop van de voornaamste sprekers en leiders in New York en Philadelphia waren, o. a. Dr. Conwell

(Philadelphia) en Dr. A. T. Pierson. Deze conferentie was ons tot veel nut. 't Gaf ons dadelijk eenigzins een inzicht in de theologie en den toestand der kerk alhier. Vooral de toespraak van Dr. Pierson over de eenheid des Bijbels als een der voornaamste bewijzen zijns goddelijken oorsprongs, deed ons veel goed.

Er bestaat hier een Y.M.C.A onder de studenten. 't Heeft geen wekelijksche bijeenkomsten, enz. doch 't brengt een fonds bijelkaar waaruit genomen wordt om van tijd tot tijd mannen hier te krijgen om over kwesties van den dag, enz. te spreken. Zoo hadden we een Zendeling uit Japan die ons veel inlichting gaf aangaande den toestand van kerk, maatschappij en onderwijs aldaar.

In deze week kregen we een man hier die door de Presbyteriaansche kerk afgezonderd is om uitsluitelijk een studie te maken van de werkers bewegingen (Labour Movement), Socialisme, en de Immigranten. Hij tracht dan deze vereenigingen toe te spreken en aan den anderen kant de leeraars der kerk op de hoogte van zaken te houden. 't Is zeer interessant om de pogingen der kerk om deze moderne bewegingen te ontmoeten en in 't leven derzelve in te grijpen, gade te slaan. 't Scheen ons toen of de kerk in Europa grootendeels gefaald heeft meester van de situatie te blijven en de "massa's" onder haar invloed te houden. En nu wil men aan de theologie zelve tornen om 't weer recht te krijgen (te oordeelen aan Campbell die een socialist te gelijkertijd is).

Na de toespraak van dezen man over 't socialisme en wat hij meent door de kerk kan gedaan worden was er de gewone klas van Prof. Erdman over "Christian Methods" en we meenen deze klas geregeld bij te wonen. Van de leden der klas gaan om de beurt 's Zondags naar Philadelphia, en moeten dan rapport terug brengen over den kerkdienst (muziek, enz.), Zondagschool, Brotherhood, enz. Deze methoden worden daarna besproken met de vragen daaraan verbonden.

't Kan niet anders dan indruk maken dat de Amerikaansche Student alles doet met 't oog op zijn praktisch werk. Hun "sense for the practical" is wellicht overdreven. Bijvoorbeeld, sommigen schijnen heel veel te preeken terwijl zij hier zijn—wat zeker niet goed te keuren is. De juniores begonnen met de klaspreeken reeds 14 dagen na ze hier aangeland waren! Toch, dit alweer drukt 't op hen af dat al hun studie strekken moet om hen te bekwamen voor hun later werk en twee of drie preeken in 't jaar doen misschien aan de juniores ook geen kwaad.

Wat ons eigen werk betreft, we hebben Systematische Theologie voor ons hoofd onderwerp gekozen, misschien ook met 't oog op 't praktische! 't Is echter 't vak waarin de wijdste keuze ligt. We werken onder andere de Instituten van Calvijn door onder Dr Warfield. We nemen ook de geschiedenis der Dogmatiek *vooral* met 't oog op de *Nieuwe Theologie*, die natuurlijk de moderne beschouwing omtrent den Christus insluit.

De Stone-Lectures werden gegeven door Dr. Fleming (St Andrews Schotland) over "The Causes, Characteristics and Consequences of the Reformation in Scotland." Dr. Fleming is een zwakke voordrager en 't is te vreezen dat de voorlezingen gedeeltelijk een mislukking waren.

Een klas die voor ons groote aantrekking heeft en die we bijwonen is een klas over de Zending. 't Schema van de klas is als volgt:

5	lectures	on the	Philosophy	of Missions.
4	,,	,, ,,	*Biblical* basis	,, ,,
10	,,	,, ,,	*History*	,, ,,
4	,,	,, ,,	Practical Aspect	,,

Vier verschillende professoren zullen de vier deelen behandelen en tot dusverre was 't nog steeds een klas die 't de moeite waard was bij te wonen.

We hadden nog bijna altijd zeer aangenaam weder en thans schijnt de zon aantrekkelijk buiten. Met onze gezondheid gaat het ook beter dan op de Kweekschool.

Retief zendt u zijn beste groete. U den besten zegen toebiddende,

Blijf ik,

De uwe.

D. J. MALAN.

Bekeerde Polygamisten.

(UIT EEN BRIEF VAN DS. GONIN).

Wat mij aangaat kan ik met de broeders van Natal (Di. Schoon, Hofmeyr en anderen) en ook met den schrijver in het *Gereformeerd Maandblad* volstrekt niet saamstemmen. Ik ben overtuigd dat het doopen van Polygamisten zeer nadeelig voor onze gemeenten zal wezen. Men vergeet dat de uitdrukking in Tim. en Titus "eener vrouw man" niet meer bewijst dat men Polygamisten mocht aannemen, als die woorden "niet genegen tot den wijn, geen snijter, geen vuilgewinzoeker" bewijzen dat men dezulken moet aannemen. Het is niet billijk het verlaten van *bijwijven* met de echtscheiding, die de Heer Jezus veroordeelt, op eene lijn te stellen. De Heere heeft zelf aan Abraham *bevolen* Hagar weg te zenden. Men vergeet dat bij de kaffers het de vrouw is die den man onderhoudt, en niet de man de vrouw. Ik geloof volstrekt niet dat het niet doopen van Polygamisten het Christendom onder de heidenen in oneer brengt, en met meer vooroordeel vervult, integendeel onze lieden hebben een diep besef dat de polygamie niet in de Kerk behoort. Waarom zouden wij door het doopen en aannemen van polygamisten een struikelblok voor onze zwakkere leden stellen, en ook aan onoprechten een voorwendsel, ja een gelegenheid geven,

meer vrouwen te nemen vóór den doop? Men zegt dat het N. T. de polygamie niet verbiedt, maar wordt in het antwoord van Christus aan de Farizeën, en ook in 1 Cor. 7, in Efeze 5, Rom. 7, de monogamie niet verondersteld? In den tijd van Christus waren er wel enkele gevallen van polygamie onder Joden en Grieken, maar het was niet het algemeen gebruik. Het niet geven van een kerkelijk ambt aan polygamisten is dat voldoende om tegen de polygamie te werken? En zal het waarlijk de gemeente daarvan zuiveren? Ik twijfel sterk eraan. Het getal van zulke kerkelijke ambtenaars is buiten dien zeer beperkt. Waarom moeten de mannen anders behandeld worden dan de vrouwen? Men wil polygamisten in de gemeente opnemen maar niet vrouwen die meer dan eenen man hebben. Is dat rechtvaardig? Ik vrees zeer dat de vraag door de Natalsche broeders opgeworpen onze gemeenten in de war zal brengen en aan onze zending groote afbreuk zal doen. Ik stem overeen met den schrijver van den brief verschenen in het laatste *Gereformeerd Maandblad* over dit onderwerp. Maar genoeg ervan.

***

(Van Ds. Helm.)

De vraag of bekeerde polygamisten gedoopt en alzoo in de christelijke kerk zullen opgenomen worden is voor onze zendelingen van groot belang. De regel in Zuid Afrika is tot hiertoe geweest: Geen doopen van bekeerlingen uit de Heidenen, die meer dan ééne vrouw hebben. Het is onze diepe overtuiging dat deze regel in overeenkomst met Gods Woord is, en dat hij zonder eenige afwijking in ons werk onder de Heidenen in Zuid Afrika moet gehandhaafd worden. Het treft ons, als wij het stuk over bekeerde polygamisten in het *Maandblad* verschenen, lezen, dat de schrijver geen enkel genootschap van naam, in Zuid Afrika arbeidende, kan aanhalen als verdediger van de gewoonte bekeerde polygamisten te doopen. De gevoelens door hem aangehaald zijn meestal die van mannen die in andere deelen der wereld gearbeid hebben of nog arbeiden; en wel van mannen die tot Amerikaansche of Engelsche Zendinggenootschappen behooren. Zoover mij bekend, is er geen enkel van de oudere langgestichte genootschappen van het vaste land van Europa dat zulk een gebruik toelaat. Eerw. Merensky op het groote Zendingcongres, meer dan twintig jaren geleden in London gehouden, heeft als het mondstuk van de meeste zendinggenootschappen van het vaste land, en vooral van zendelingen in Zuid Afrika, zich er zeer sterk tegen verklaard. Wij voor ons in Zuid Afrika weten wat de euvelen aan veelwijverij verbonden, beteekenen. Veelwijverij, bijna de tweeling zuster van tooverij, is een oorzaak van veel kwaad in het heidendom. En zullen wij dit kwaad in de Christelijke Kerk toelaten of invoeren? Het merkwaardigste van alles is dat de bitterste tegenstanders van deze gewoonte onder eenigen vorm in de Kerk in te voeren, juist onze Evangelisten en de leden der gemeenten zijn. Als bewijs geldt wat gezegd werd door de Evangelisten van Zoutpansberg op hunne laatste vergadering gehouden in Juli van dit jaar. (Zie *Kerkbode* 1 Aug., 1907). Evangelisten en andere Christenen uit de Heidenen met wie ik in aanraking ben gekomen in andere deelen van ons land, de Transkei b.v., deelen ten volle met hen in zulk een tegenstand. De eerste zendelingen in Zuid Afrika hebben ongetwijfeld niet voor hen deze kwestie laten beslechten door de monogamisten van Europa. Maar bekeerlingen uit het heidendom, die goed wisten welk een bron van kwaad en ellende veelwijverij altoos geweest is, hebben die zendelingen met alle kracht gesteund.

Het is niet zulk een groote zaak voor de vrouw als zij van den man weggaat. Gewoonlijk heeft zulk een vrouw kinderen bij wie zij gaat wonen en door wie zij verzorgd wordt. Gaat zij naar hare betrekkingen terug, dan kan zij opnieuw door een man op de gebruikelijke wijze, als zij nog beide heidenen zijn, als vrouw genomen worden.

Het verschil van gevoelen onder zendelingen in ons land is niet geweest over het doopen of nietdoopen van een bekeerden polygamist; maar met welke vrouw moet hij trouwen—zijn eerste, of mag hij kiezen? Daar verschillen wij—sommige zendelingen meenen dat hij met de eerste moet trouwen; anderen, en onder hen was de geachte vader Hofmeyer, laten hem vrij om te kiezen.

Vóórdat een bekeerling uit de heidenen gedoopt kan worden, is het gebruikelijk zijn huwelijk, als hij een vrouw heeft, volgens christelijke gebruik in de kerk te bekrachtigen. Hoe zal men nu een bekeerden polygamist, als hij twee of meer vrouwen heeft, trouwen?

Ik ben onbekend met de toestanden, huwelijkswetten, enz., van Indië en andere landen. Dáár mogen zendelingen de wetten in de Kerk invoeren of verdedigen. In *ons land*, onder *onze inboorlingen*, zou deze vrijheid van bekeerde polygamisten te doopen, niets dan onheil voor de Christelijke Kerk wezen.

Arbeids Kolonie,
Kakamas,
27 Aug., 1907.

"Predikantennood."

Zeergeliefde Professor,

U vraagt in het Augustus nommer van het *Maandblad*, sprekende over de predikantennood, "of ligt de schuld niet bij de Kerk in het algemeen, die de jongelieden niet daartoe (de bediening des Woords) opwekt en aanspoort?" Naar ons

bescheiden oordeel moet meer in deze richting gedaan worden. De zaak die alle liefhebbers van hun kerk het meest thans bezig houdt is zeker de schreiende behoefte aan meer arbeiders, het dringend gebrek aan meer predikanten, zendelingen, en Christen-onderwijzers. De oplossing van het groote zendingvraagstuk, van de bedroevende arme blanken kwestie, van de opvoedings problemen vindt men in de woorden " meer arbeiders."

De verdeeling van de groote gemeenten, het bepleiten van de achterbuurten in de binnenlanden die onbearbeid zijn, en de overname van nieuwe zendingvelden helpt niet veel, zoolang er geen arbeiders zijn om de ledige posten te bezetten.

De groote vraag is: " Wat zullen we doen ?" Het groot bevel komt: " Bidt den Heere des oogstes," en elkeen, die belang stelt in zielen en in Gods koninkrijk, zal zeker vuriger dan ooit bidden, dat de Heere arbeiders zal opwekken en uitstooten.

Maar bidden alleen is niet genoeg. Daarbij moet komen het " opwekken " en " aansporen " waarvan u spreekt. We weten toch dat er een tijd is wanneer elke boer, die een liefhebber van zijn kerk is, de begeerte koestert dat één van zijne zonen " predikant " zal worden. In de meeste gevallen blijft dit bij een vromen wensch, omdat die boer en zijn zoon niet eigenlijk weten hoe schreiend de nood is, niet veel nadenken over de belangrijkheid en de heerlijkheid van de roeping, en niet genoeg aangemoedigd worden om die wensch een werkelijkheid te maken.

Maar om tot iets praktisch te komen. Zullen de Ringsvergaderingen bij hun eerste zittingen niet een beschrijvingspunt als volgt bespreken ? " De groote behoefte aan arbeiders voor kerk, zendingveld en school—wat kan gedaan worden om in die behoefte te voorzien ?" Is dit niet mogelijk voor elken Ring om één van zijn leeraren te gelasten om al de gemeenten van den Ring te bezoeken met het bepaalde doel om over " De keuze van een Levensberoep " te prediken en te spreken, vooral tot jongelingen in de scholen en hooge scholen.

't Is een treurig feit dat menig jongeling na zijn Matric of Intermediate, of zelfs B.A. naar één of ander professie drijft, zonder dat er ooit met ernst en met kracht tot hem gesproken wordt over de aanspraak die zijn Heiland en zijn kerk op zijn talenten en krachten hebben.

Vele jongelingen besluiten van hun 14de tot 17de jaar wat ze gaan worden. Op zulke jongelingen in al onze scholen moet er met ernst een beroep gedaan worden om onze gedunde gelederen te vullen en voor Christus Kerk, vaderland en heiden in de bresse te treden.

Wij zijn ervan overtuigd dat de prediking van zulke mannen, die de ernst der zaak beseffen, die zich thuis maken in de feiten van hoe groot de nood eigenlijk is, die in de kracht des Heiligen Geestes en gedrongen door de liefde van Christus, een ernstig en krachtig beroep doen op Jong Zuid Afrika, niet ongezegend zal zijn.

Wij gelooven dat onze jongelingschap zich bij tallen zal wijden aan de heilige Evangeliebediening om de ledige plaatsen van zulke onmisbare mannen als Di. Marquard, David Malan en Pieter Stofberg e.a. te vullen. We hebben gebeden dat God de dood van deze Zijne geliefde dienstknechten zeer vruchtbaar zou maken voor onze Kerk, en dat " 20 tot 50," zooals Ds. Stofberg op zijn sterfbed zei, zouden opstaan om hun plaatsen in te nemen. Zullen we niet onze gebeden om arbeiders verdubbelen, en onze jongelingen " dwingen om in te komen "—niet door onze welsprekendheid of argumenten of ernst, maar door de behoeften duidelijk voor hen te leggen, de belangrijkheid van het werk en de aanspraak die Christus en zielen op hen maakt, en dan de zaak aan hen, hun Heiland, en onze gebeden over te laten ?

Een van onze professoren zei onlangs dat hij zeer vele jaren onder honderden jongelieden arbeidde, zonder om ooit bepaald tot hen te spreken over de keuze van een levensberoep. Wij zijn overtuigd dat als dit door predikanten meer gedaan wordt, het gebrek aan arbeiders minder zal worden.

In den dienst van den Meester, de uwe,

J. W. L. Hofmeyr.

Dr. Barnardo en zijn Geloofswerk.

De arbeid van Dr. Barnardo aan verwaarloosde kinderen was bovenal een geloofswerk. Het is waar dat het publiek hem van het begin af volkomen vertrouwde, en hem derhalve hartelijk ondersteunde, maar het is nog meer waar dat hij van het begin af God volkomen vertrouwde. Gedurende het eerste jaar van zijn werk ontving hij £214 15, en £1000 van een parlementslid. Gedurende het tweede jaar was de inkomst £9190 4 5; gedurende het derde jaar jaar £20,055 9 9; en in 1905 — het jaar waarin hij stierf — was het bedrag tot £203,130 13 11 geklommen. Tot op zijn dood was de geheele som die Dr. Barnardo voor zijn werk ontving over de £3,250,000.

Dit is gewis een van de wonderen van onze dagen. Hoe dikwerf wordt door ongeloovigen kortweg de stelling uitgesproken: 'Wonderen geschieden niet.' Maar de geschiedenis van het liefdadigheidswerk van Dr. Barnardo is het verhaal van één doorgaande mirakel. Het geheim van alles wordt begrepen in de twee woorden: *geloof* en *gebed*. De tegenwoordige tijd is niet een tijd van geloof, en voor velen zijn de woorden die de geloofshelden van onze dagen bezigen een onbekende spraak. Toch zijn er heden ten dage mannen en vrouwen die treffende voorbeelden leveren van de kracht des

geloofs. Voor allen die oogen hebben om te zien, is hun leven het krachtigste bewijs dat God het gebed hoort; doch helaas! van velen zijn door den god dezer wereld de oogen verblind dat zij het niet zien kunnen. Het zijn die menschen die, al ware het dat er ook iemand uit de dooden zou opstaan, zich niet zouden laten gezeggen.

Voorbeelden van gebedsverhooring zijn er ten overvloede in de geschiedenis van Dr. Barnardo. Enkele van die willen wij noemen, en tegelijk de vraag doen hoe wij ze verklaren moeten, tenzij er een rechtstreeksch en levend verband bestaat tusschen het gebed des geloofs en het antwoord van den Vader, tusschen de aarde en den hemel, tusschen het noodgeroep hier beneden en de milde voorziening van boven.

Hier is één voorbeeld uit velen. Bij den aanvang van een zeer kouden winter — het was kort na het aanvaarden van zijn werk — bevond Dr Barnardo dat zijn kinderen behoefte hadden aan een voorraad van warme kombaarzen. Hij zag ze des nachts bibberende in hun kleine bedden, en zijn hart bejammerde ze diep. Hij wist wat noodig was, doch het geld was er niet om het noodige aan te koopen. Hij bracht derhalve zijn nood en den nood der kleinen voor zijn Hemelschen Vader. De dag ging voorbij, doch er kwam geen antwoord. Den volgenden morgen bracht hem de post ook geen geld. Maar de kleinen konden nu niet langer wachten; het was toch onmogelijk ze maar zoo te laten verkleumen. De Dokter ging derhalve naar een groothandel-huis in de stad, en koos den voorraad kombaarzen uit, dien hij voor de kinderen noodig had. De rekening beliep £100. Dr. Barnardo had het geld niet, hij wilde geen schuld maken, en hij kocht dus de kombaarzen niet. Hij liet ze in den winkel, en ging andermaal heen om God met smeekingen aan te loopen. Hij bad dat het den Heer mocht behagen om uitkomst te zenden, òf door de scherpe koude te doen bedaren òf door de bevende kinderen te dekken. Den volgenden morgen bracht de post een brief van een predikant ergens in het zuiden, waarbij was ingesloten een bankwissel groot £100, "ten einde (zoo schreef de zender) de kosten te bestrijden van meer kleeding voor de kinderen, die zeker gedurende dit gure weder benoodigd zal zijn."

Wie was het die het hart van den predikant daar in het zuiden bewoog om geld te zenden voor "additioneele kleeding?" Wie bezielde hem met de gedachte om de juiste som op te zenden die benoodigd was? Er kan slechts één antwoord zijn. Het was niet het onverklaarbaar samentreffen van twee voorvallen; het was niet een van die omstandigheden die soms toevallig gebeuren. Er was een verband tusschen de behoefte der kinderen aan kleeding en deksel, en de behoefte van den leeraar om zijn dank jegens God te toonen door een gave aan Gods kleinen.

Alleen door het geloovig, aanhoudend gebed kon een werk aan den gang zijn gehouden dat begonnen is zonder eenige uitrusting dan die welke een arme medische student bezat, die noch vrienden noch invloedrijke betrekkingen had. Het werk werd aangevangen zonder een penny in de bank, en zonder de belofte van een enkele shilling. Het werd aangevangen tegen elken regel van aardsche voorzichtigheid aan. Hoe kon dat werk tot op dezen dag zijn voortgezet, indien er in het gebed niets is gelegen? Gedurende een arbeid van 37 jaren werden 52,302 jongens en meisjes van de straten van Londen opgeraapt, en aan de vreeselijke verzoekingen van een straatleven ontrukt. Meer dan één honderd Tehuizen zijn voor deze kleinen gesticht. Bijna 15,000 jongens en meisjes zijn als emigranten over de zee (meestal naar Canada) verscheept. Vandaag zijn er over de 7,000 kinderen in de Tehuizen—kinderen allemaal die uit den afgrond zijn gerukt, en die thans onderwezen worden, en voor verantwoordelijke betrekkingen in Engeland en andere landen worden voorbereid. Zonder het gebed is dit groot werk, met zijn wonderlijken groei en bloei, een raadsel dat door geen menschenkunst of geleerdheid kan worden opgelost.

Dr. Barnardo spreekt op gevoeligen en zegevierenden toon van de tijden toen de "laatste shilling" was uitgegeven, en op het gebed de ledige kas gevuld werd uit Gods onuitputtelijke schatkist. Hij schrijft: "Het gaat tot vandaag nog zoo voort. Mijn groote familie van 7000 kinderen, die door Gods hulp van de vreeselijkste euvelen zijn gered, is nog heden, evenals altoos, afhankelijk van een voorraad die van boven moet komen, even letterlijk alsof een engel dien voorraad van den hemel bracht. En die voorraad is afhankelijk van de wierook der gebeden van Christen helpers, die dagelijks naar des Vaders troon opgaan, van elk land onder de zon. Het feit dat onze verlegenheid altijd is geweest Gods gelegenheid moet voor elken Christen zijn een spoorslag tot een vast geloof in de genadige beloften en bestierende voorzienigheid van onzen hemelschen Vader.........Er zijn dagen geweest toen ik letterlijk geen shilling in de bank had—niet een enkele—en toen de dagelijksche inkomsten zoo gering waren, dat al had ik alles aan voedsel besteed, er niet genoeg zou zijn geweest voor een enkele maaltijd voor mijn groot huisgezin. Om de wolk van kommer nog zwarter te maken, brak er bij een gelegenheid een ziekte uit onder de kinderen, en ik moest terstond nieuwe verpleegsters huren, medicijnen aankoopen en andere veranderingen aanbrengen, waardoor de kosten van onze Tehuizen verdubbeld werden."

Onder zulke omstandigheden begaven zich Dr. Barnardo en zijn helpers naar het gebed, en dat middel werd nooit zonder vrucht beproefd. En Dr. Barnardo behoort te weten! Hij zegt dat de

verhooringen van het gebed die hij ondervonden heeft een prominente plaats innemen in de " Bewijsvoeringen voor het Christendom." "Ik denk," zoo zegt hij, " dat ik voor mijn Tehuizen op een belangrijke plaats in de lijst van " Christelijke Bewijsvoeringen " aanspraak mag maken, want ik ben er zeker van dat het door het geloovig gebed, en door het geloovig gebed alleen, geschiedt dat zij tot op vandaag bestaan en voortbestaan." Ja, het bestaan van Dr. Barnardo's Tehuizen vormt een onomstootelijke verdediging van het Christendom ; de vermenigvuldiging van die Tehuizen is de vermenigvuldiging van de bolwerken en vestingen van het Christendom ; de bestierders van die Tehuizen zijn de krachtigste kampvechters van het christelijk geloof.

DE TERING-ZIEKTE.

Haar oorzaak, haar gang, haar genezing.

(Door Dr. D. P. Marais van Worcester.)

IV.

Geen kruistocht tegen Tuberculosis, die zich niet inlaat met de vraag : hoe de verspreiding der ziekte te verhinderen, kan met succes worden bekroond. De behoorlijke behandeling en verpleging van den teringlijder moge iets groots en goeds zijn, maar om de gezonden te beschermen tegen de aanstekelijkheid dier ziekte is een vraagstuk van veel meer gewicht. 't Is meer dan eens gezegd, dat zoo men al de tuberculosestof in de wereld op een bepaald oogenblik kon vernietigen men ook dadelijk een einde zou maken aan de Tering. Ofschoon dit een onbereikbaar ideaal moge heeten toch duidt het aan welke lijn door ons moet worden gevolgd. Hoe krachtiger wij deze middelen ten uitvoer brengen, des te beter zullen wij slagen. De waarde van preventieve (verhinderende) maatregelen werd allereerst erkend, toen men den aanstekenden aard der ziekte begon te erkennen. In het begin plaatste men den ongelukkigen lijder onder eene strikte kwarantine (afzondering), waarvan de dood alleen hem verloste. Deze methode wordt nog altijd gevolgd onder de inboorlingen van Noord Mashonaland en Midden-Afrika. Nu wij het Tuberkel-bacil behoorlijk kennen als oorzaak der aansteking, nu wij weten wanneer 't gevaarlijk en waar 't wondbaar is, zijn onze stelsels van verhindering teruggeleid tot methoden van zeer eenvoudigen aard.

* * *

Van den teringlijder vraagt men nu, als een noodzakelijk vereischte, dat hij in persoon en gewoonten stiptelilk rein zal zijn, en zekere aanbevelingen ter afzondering van zijn spuwsel en andere tuberculose ontlastingen zal aannemen. De patient moet leeren verstaan, dat van persoonlijke reinheid zal afhangen zijn eigen kans van genezing, en het behoud van allen die hem geduriglijk bijstaan. Hij moet 't verstaan, dat *zijn uitspuwsel uiterst gevaarlijk is, wemelende van millioenen bacillen,* en dat het zijn dure plicht is zijn medemenschen te beschermen tegen aansteking. De voorbehoedmiddelen zijn zeer eenvoudig en binnen bereik van zelfs den armste. De patient moet nooit spuwen dan in een kopje of iets dergelijks bepaald voor dat doel bestemd, en het alzoo vergaderd uitspuwsel moet dagelijks vernietigd worden door vuur. Het kopje of ander gebruikt ontvangmiddel moet met kookend water behoorlijk worden gereinigd. Men kan papierenzakjes voor dit doel bekomen, die zeer geschikt zijn, en dagelijks kunnen worden vernietigd. Bijzondere zorg moet besteed worden aan 't verhinderen of vernietigen van spuwsel dat op den vloer of de kleéren is gevallen. Zulke vlekken moeten dadelijk met zeep en water en ontsmettingmiddelen worden weggeruimd. Zakdoeken moeten niet worden gebezigd ; kleine stukken linnen of papier moeten worden aangewend voor dat doel en na gebruik verbrand. In kort, ieder stukje besmette stof moet worden vernietigd, voor dat 't droog geworden is, en de doodelijke kiemen bevrijdt die 't bevat. *De teringlijder moet niemand kussen of gekust worden.* Het gevaar van besmetting is te groot. Zoo deze bepalingen stiptelijk worden nagekomen zal er geen gevaar zijn, dat de teringlijder anderen besmet, en zichzelven door het weer inademen van kiemen door hem uitgeworpen.

De kamers door een teringlijder bewoond moeten zeer eenvoudiglijk gemeubeleerd worden, ten einde gedurige reiniging en ontsmelting toe te laten. Sterft de patient dan zorge men, dat zijn kamers en zijn persoonlijke bezittingen worden ontsmet. Vloeren en artikelen die zulks gedoogen—zooals meubelen—moeten met zeep en water worden geschrobt. De kamers moeten met een mengsel van *formalin* worden besproeid, of berookt met formalin-damp, en daarna weer beplakt of geschilderd. Kleine artikelen en stoffen moeten gekookt worden ten einde de kiemen te dooden die daarin mochten schuilen. Lucht en licht maken kort proces met het bacil, doch 't is noodig de kiem te verwijderen van alle stoffige hoeken en planken, en het spuwsel weg te zuiveren dat als bedekking dient voor 't bacil en alzoo lucht en licht verhinderen hun kostelijk werk te doen. De bedienaar van een teringlijder moet zorgvuldig het maken van stof in het uitvegen van de kamer vermijden, daar de inademing der kiemen vroeger of later de overplanting der ziekte in zijn gestel zal veroorzaken.

* * *

De verspreiding van kennis aangaande den aard der ziekte en het toepassen van voorbehoedmiddelen hebben in Europa en Amerika gedurende de laatste 30 jaren eene groote verandering teweeggebracht in de verspreiding der ziekte. In vele gevallen is de ziekte met 30 en in enkele steden zelfs met 50 per cent verminderd. In Zuid Afrika echter is, binnen de laatste 25 jaren, de ziekte, die vroeger bijna onbekend was, met snelheid toegenomen. Dat dit veroorzaakt werd door de instrooming van teringlijders uit 't buitenland, die ons Karroo klimaat kozen ter wering of genezing, is niet te betwijfelen. Mogelijk door zorgeloosheid dezer ongelukkigen, zeker door onkunde van hun dienstboden en de afwezigheid van behoorlijke preventieve (verhinderende) maatregelen, vatte de ziekte post onder de gekleurden in die streken. Onder gekleurden en inboorlingen heeft zich de ziekte met verbazende snelheid uitgebreid en nu wordt ook het blanke ras aangetast. Het laatste jaarlijksche rapport (1906) van den Officier van Gezondheid in de Kolonie stelt dit in helder licht en niemand kan die statistiek nagaan zonder met groote bezorgdheid de toekomst te gemoet te gaan. De rapporten door de Distrikts-dokters ingezonden uit alle deelen der Kolonie stemmen overeen in de vermelding van de algemeenheid en snelle uitbreiding der ziekte.

Enkele aanhalingen bevestigen dit. In het distrikt George bijv.: " Stelt de tering andere ziekten op den achtergrond, daar 33 per cent. der sterfgevallen daaraan toe te schrijven zijn. 't Is vooral 't geval met de gekleurden; doch ook onder Europeanen neemt de ziekte toe." In Bathurst " neemt de ziekte een enorme aandeel in het algemeene sterftecijfer, en is sterk aan 't vermeerderen." Te Beaufort West " breidt de ziekte zich op zorgwekkende wijze uit." Elk rapport is van gelijken aard; bijna geen enkel distrikt is vrij van hare verwoestingen. In de streken door naturellen bewoond geldt 't zelfde verschijnsel. Overal heeft de ziekte post gevat; overal breidt zij zich met groote snelheid uit. De statistiek aan dat rapport ontleend bevestigt dit:—

***

De volgende tabel op het " Blauw boek van 1904 " gegrond geeft voor elk der steden hier genoemd het sterftecijfer aan *per duizend* voor Europeanen zoowel als gekleurden :

Sterftecijfer van Teringlijders per 1000.

	Europeanen.	Gekleurden.
Kaapstad	1.83	6.36
Worcester	1.11	1.84
Malmesbury	1.02	11.38
Colesberg	1.03	12.40
George	1.64	10.73
Kimberley	2.50	6.88
De Aar	3.66	9.65
Oudtshoorn	2.17	10.63
Burgersdorp	3.12	10.55
Cradock	3.27	7.01
Beaufort West	6.34	14.37

Het hooge sterftecijfer van plaatsen als Cradock, Beaufort West, Burgersdorp, en De Aar wordt verklaard uit het feit, dat deze plaatsen toevluchtsoorden waren voor teringlijders. Doch het verschil in sterfte tusschen gekleurden en Europeanen komt te sterker uit in andere steden, waar de sterfgevallen onder Europeanen zeer gering zijn, bijv. :—

Sterfte onder gekleurden per 1000.

Mosselbaai	9.42
Stellenbosch	10.11
Robertson	10.78
Richmond	11.90
Riversdal	12.61

De overweging van deze getallen kan niet anders dan groote bezorgdheid baren met het oog op de toekomst. In deze statistiek staan we voor de vreeselijke verwoestingen door het tuberkel-bacil in ons land aangericht, een land waar tuberculosis vroeger bijna onbekend was, een land dat zich verheugt in een van de fraaiste klimaten in de wereld, en tegen de verspreiding der tering bestand. Hoe komt het dan, dat de ziekte zulk een vat op ons heeft? Deze vraag wordt in het " blauw boek " beantwoord met het oog ten minste op onze gekleurde bevolking. In dat boek worden de rapporten der Distrikts-dokters samengevat onder het hoofd " algemeene oorzaken van de verspreiding der ziekte," en wat zijn ze? " Opeenhooping van menschen, leven in slecht-geluchte en donkere woningen, de klei-vloer, de gewoonte van te spuwen, de algemeene vuiligheid en gebrek aan gezondheidsmaatregelen, het vrije omruilen van bed-dekens (kombaarzen), pijpen en eetgereedschap, de gewoonte om ook het hoofd 's nachts onder de dekens te bergen, het aannemen van Europeesche kleeding en gewoonten, onmatigheid en zedeloosheid, ongenoegzaam voedsel, en besmetting door scholen." Verder komt in aanmerking, dat de naturel minder weerstandskracht heeft tegen de ziekte dan het blanke ras. Laatstgenoemde heeft de ziekte eeuwen lang reeds bestreden en heeft dus reeds daardoor een mate van natuurlijke bevrijding met vermeerderde weerstandskracht bekomen. Onder de gekleurden komt 't als een nieuwe ziekte die een vatbaren bodem aanvalt met al haar macht. Voor ieder Europeaan doodelijk aangevallen door de tering sterven er zes gekleurden door dezelfde oorzaak. Als wij gedenken, dat het gemiddelde sterftecijfer voor tuberculosis in de zestig groote steden der Kolonie gedurende 1904 was 1.53 per duizend, en

dat het sterftecijfer voor dezelfde kwaal in Engeland en Wallis in 1905 een hoogte had bereikt van 1.63, dan beginnen wij te beseffen hoe serieus de toestand van zaken is, daar toch bij ons de omstandigheden van klimaat en de leefwijze geheel ten onzen gunste zijn. De gekleurde rassen in ons land worden met snelheid door deze vreeselijke plaag verwoest en de Europeesche bevolking wordt besmet door de dienstboden. De vraag is zoo dringend en zoo ernstig, dat de regeering zoowel als de plaatselijke autoriteiten hun volle aandacht aan de zaak dienen te wijden. Doch officieele hulp kan weinig uitrichten, tenzij de hartelijke steun der bevolking wordt gewonnen. De strijd tegen het tuberkelbacil, dien doodelijken vijand van 't menschdom, kan alleen slagen, wanneer de krachtige ondersteuning en medewerking van ieder lid der samenleving verkregen wordt.

***

Deze strijd kan best worden ondernomen door het vormen in iedere Municipaliteit van een *genootschap ter verhindering van tuberculosis*, vereenigd met 't lichaam dat er reeds bestaat in 't Kaapsche Schiereiland. Het doel van zulk genootschap zal moeten zijn, om kennis aangaande den aard en de verhindering der ziekte te verspreiden: om door alle mogelijke middelen de gezondheidstoestanden waaronder de gekleurden leven te verbeteren, en om de plaatselijke autoriteiten allerwege bijtestaan in 't nemen van maatregelen ter wering der ziekte. Populaire voorlezingen zouden kunnen worden ondernomen, blaadjes verspreid waarin de aanstekelijkheid der ziekte wordt aangetoond, en eenvoudige middelen aan de hand worden gegeven om de verspreiding te verhinderen, terwijl er gewezen wordt op 't gevaar aan de gewoonte verbonden om op den grond te spuwen in woningen, publieke plaatsen en rijtuigen. Vooral moet gelet worden op de behuizing der gekleurde bevolking en de toestanden waaronder zij leven. Voorbehoedmiddelen moeten worden aangewend, vooral in de eerste aanstekelijke stadiën der ziekte, en op het behoorlijk ontsmetten van plaatsen aan tuberculosis onderworpen. Een poging moet worden aangewend om kinderen te onderwijzen en vooral die der gekleurden en hun 't gevaar op het hart te binden waaraan 't publiek is blootgesteld. Hierin zullen onderwijzers moeten behulpzaam zijn.

In de Vereenigde Staten wordt dit ondernomen door het Departement van Gezondheid van de stad Nieuw York. Men heeft daar opgesteld een "Tering-Catechismus voor Schoolkinderen" voor dat doel. Dit is in de richting van bestrijding. De plicht van de Regeering is een andere en niet minder belangrijke. De wetgeving zal, gelijk daar, strenge bepalingen moeten maken met betrekking tot de immigratie van behoeftige teringlijders. Het daarstellen van hospitalen voor lijders in het laatste, ongeneeslijke stadium der ziekte is noodig. Langs dezen weg zullen de gevallen die uiterst aanstekelijk zijn worden afgezonderd en 't gevaar waaraan de samenleving is blootgesteld verminderd. Sanatoria voor teringlijders onder de armen baten niet tenzij gesticht in verband met een apotheek en een Tuberculose-Kolonie, zooals in Edinburg en elders. In het gewone Sanatorium blijft de gewone patient uit de werkende klasse niet lang genoeg om zijn genezing te bevestigen. Men valt soms terug—na korter of langer tijd—en in 't eind bezwijkt men toch, na wel langer geleefd te hebben dan de niet-behandelde kranke, doch na waarschijnlijk een grooter aantal medemenschen te hebben aangestoken. Ruimte verbiedt ons meer te zeggen. De Regeering zal ook te letten hebben op de zorgvuldige inspectie van alle voedsel (vleesch en melk) door bekwame beambten. De tegenwoordige bepalingen worden op sloffige wijze door plaatselijke autoriteiten uitgevoerd. Behoorlijke bepalingen ter wering der ziekte (e.g. het ontsmetten en berooken der woningen) gesteund door eene belofte om Municipaliteiten geldelijk te gemoet te komen zullen veel kunnen doen in de aangegevene richting.

***

Op enkele hoofdpunten heb ik klem gelegd, in de hoop om belangstelling te wekken in eene nationale zaak van zulk gewicht. Te wachten totdat het Parlement de zaak behandelt en behoorlijke maatregelen neemt, beteekent slechts onze persoonlijke verantwoordelijkheid te ontduiken. Ieder lid der samenleving moet de zaak ter hand nemen, want 't is slechts door samenwerking, dat we op eene mate van succes kunnen rekenen. De tering eischt ieder jaar vele offers; doch we hebben geen reden tot wanhoop. In Europa week de ziekte bij den vooruitgang in de wetenschap. In de reinheid van ons zonnig klimaat zal deze verwoestende plaag wijken bij den vooruitgang in de opvoeding en de vermeerdering in kennis.

***

Ten besluite deel ik hier mee de Instructies aan Teringlijders gegeven in zekere Sanatoria in Engeland:

INSTRUCTIES AAN TERINGLIJDERS.

I. Uwe grootste behoeften zijn: VERSCHE LUCHT, RUST EN GOED VOEDSEL.

1. *Versche lucht.* Gij kunt niet genoeg versche lucht hebben, en moet ten minste acht uren per dag in de open lucht doorbrengen.

Binnenshuis, houd het bed en de zitkamers zooveel als mogelijk in overeenstemming met de buitenlucht, door uw vensters wijd open te houden. Slaapt nooit met gesloten vensters, hoe koud 't ook moge zijn. Tocht is minder gevaarlijk dan een muffe kamer. Een tocht, of ten minste doortocht van lucht is noodzakelijk voor

de ventilatie. Ontwijk alle drukbezette kamers, zooals theaters, concerten, en publieke vergaderingen.

2. *Rust.* Een groot gevaar bij lijders aan de tering of die aan 't herstellen zijn is de neiging tot strenge lichaamsoefening. In het begin is 't best ettelijke uren van den dag zittend of liggend in de opene lucht door te brengen, goed bedekt en beschermd tegen den wind. Daarna zou men lichte wandelingen kunnen ondernemen, wier uitgestrektheid week na week kunnen worden verlengd. Gaat de temperatuur op, dan is de oefening voor u te veel. Is uw temperatuur boven 100 graad blijf dan 't grootste deel van den dag rustend. Blijft uw temperatuur de gewone en neemt uw gewicht toe, dan kan ook de oefening worden vermeerderd.

3. *Temperatuur.* Toets uw temperatuur—drie malen per dag, in den mond—vóór 't ontbijt, na het middagmaal, en bij 't slapen gaan—en teeken 't aan in uw dagboek. Wasch uw thermometer in koud water, onmiddellijk na gebruik, en zet 't in een kopje met ontsmettingsstof gevuld.

4. *Gewicht.* Weeg uzelven, zoo mogelijk, eenmaal per week, en houd aanteekening van dat gewicht.

5. *Voedsel.* De gewone volle maaltijden van een gezonde moeten worden genuttigd. Eet langzaam, en tracht uw maal behoorlijk te eindigen, al zijt gij niet hongerig. Drink twee of drie bottels gekookte melk elken dag. Vermijd sterke dranken, tenzij speciaal door den dokter bevolen: Melk is een volkomen voedsel, doch er is geen werkelijke versterking in wijn, geestrijken drank, bier, of porter.

II. Middelen tegen besmetting.

Spuwsel. Uw spuwsel bevat de *kiemen der tering* en moet nooit droog worden en met 't stof in huis vermengd. Binnenshuis gebruik een kopje, en daar buiten een zak-spuwbakje. Ledig het kopje of spuwbakje in 't vuur, wasch met warm water. Laat er altijd een weinig ontsmettingsstof zijn in kopje en bakje. Na het hoesten veeg uw mond af met een stukje doek, dat dadelijk verbrand wordt, of met een zakdoek in een linnenzakje geborgen, en NIET los in den zak of onder het hoofdkussen. Gebruikte zakdoeken moeten dagelijks worden gekookt en het zakje ten minste eens per week.

Teringlijders moeten op de lippen niet worden gekust.

Indien deze voorbehoedmiddelen worden in acht genomen, en de kamer luchtig gehouden, en rein en in licht, dan is er geen groot gevaar van besmetting. Een ander persoon kan wel in dezelfde kamer, doch niet in 't zelfde bed slapen.

N.B Een ontsmettingsmengsel kan gevormd worden uit Izal of Kerol of Cyllin 2 theelepels op een bottel water of Jeyes' Fluid 1 eetlepel op een bottel water.

Licht en Lichtdragers.

(Door Prof. de Vos.)

Joh. 8 : 12 ; Matt. 5 : 14.

ALS de Heiland zeide: "Ik ben het licht der wereld" zinspeelde Hij waarschijnlijk op de vuurkolom die de Israëlieten op hunne reis door de woestijn vergezelde. Daarmede hing toch ook het feest samen dat zij toen vierden; en in 7 v. 37 schijnt gedacht te worden aan den rotssteen waaruit het water voor het volk voortkwam. De gedachte aan den vuurkolom kon ook zoo natuurlijk aanleiding geven tot de woorden in het eerste tekstvers: "die Mij volgt, zal in de duisternis niet wandelen maar zal het licht des levens hebben."

Hoe onmisbaar was dat licht voor het volk op hunne reize, en hoe heerlijk zoo door de woestijn te kunnen wandelen! God was toch in die vuur-en wolkolom hun steeds nabij; en wat beteekende dat voor hen niet in allerlei omstandigheden! God was het licht voor Israël, en wilde het door middel van Zijn volk voor de geheele wereld zijn. Jezus is dit waarachtige licht; Hij is 't voor ieder die Hem volgt, ja voor de geheele wereld. Hij is en doet wat God alleen kon zijn en doen voor de wereld.

Is het dan niet verrassend, haast ongelooflijk, dat Hij volkomen hetzelfde verklaart aangaande Zijn volk! Even beslist en onbepaald toch zegt Hij tot hen: Gij zijt het licht der wereld. Ieder dezer teksten spreekt dus eene afzonderlijke heerlijke waarheid uit; en op ieder moeten wij als zoodanig afzonderlijk letten, en daarna op het heerlijk verband tusschen beide, het schoon geheel dat zij tezamen uitmaken.

I.

"Ik ben het licht der wered" zegt Hij van Zichzelven. Voor Zijn oog ligt de gansche wereld in de duisternis. Haar vorst is de vorst van een rijk der duisternis. Duisternis is een beeld van onkunde, vooral in 't zedelijke en godsdienstige. Zij kent God niet recht, Wien te kennen het eeuwige leven is. Jezus alleen kan haar het verstand geven om den waarachtige te kennen. Die Christus kende, Hem gezien heeft die heeft den Vader gezien. Anders kent hij Hem niet en heeft ook het leven niet.

Duisternis is ook een beeld van onreinheid en schuld, met de ellende die daaruit voortvloeit. Die daarin wandelt doet de werken der duisternis, is zonder hoop, en midden in den dood. Deze toestand is in Jezus oog zoo ontzettend, dat Hij om de wereld daaruit te redden, hier niet alleen kwam leeren, werken der liefde en der almacht kwam verrichten, maar zelfs aan een vloekhout kwam sterven. Maar o let er op; zoo zeker als dit de toestand der wereld was in Zijn oog, zoo zeker verklaart Hij ook dat Hij haar daaruit kwam

verlossen; dat Hij dit doen kon—iets dat God alleen doen kon—dat Hij dit zoo vnrig begeerde, dit Zijn doel, Zijn werk was, en het ook gewisselijk geschieden zou.

Zoo is ook volgens de geheele Schrift en de ervaring zijns volks, alle licht door Hem alleen tot de wereld gekomen. Zoo is 't van 't begin geweest en zoo zal 't altijd blijven. Door Hem is de wereld geschapen, en toen heeft Hij gesproken: Er zij licht en er was licht. Dit natuurlijke licht reeds beteekent en doet meer dan de verst gevorderde wetenschap ons verklaren kan. Hoe veel te meer niet het hooger licght waarvan hier sprake is! Toen de zonde die zedelijke duisternis hier veroorzaakte, gaf God de wereld niet geheel over aan de gevolgen daarvan. Had Hij dat gedaan, dan verkeerde de mensch nu in veel akeliger toestand dan waarin de heiden thans verkeert; want van het Woord heet het, dat Hij verlicht een iegelijk mensch komende in de wereld. Ja dan was de mensch erger dan een dier geworden, en deze wereld reeds in een hel veranderd.

Hoe veel meer verlicht Hij niet den naamchristen, die toch met Gods Woord bekend is. O die weet niet wat hij aan dien Jezus te danken heeft dien hij zoo snood verwerpt. Immers al het licht dat van de nieuwe zoo wel als van de oude bedeeling uitstraalde is van Hem afkomstig. Alle kennis, alle verlossing en kracht tot een heilig zalig leven komt van Hem; dit geldt dus van het geheele verlossingswerk en al wat de Heilige Geest doet om de duisternis te verdrijven. Denk er aan wat 't beteekent als eene enkele ziel uit die duisternis tot Gods wonderbaar licht gebracht wordt; het is Christus die in dat hart geschenen heeft. Wat beteekent het dan niet dat Hij voor eene menschenwereld het licht wil en kan zijn!

Niet alleen is nat heil in en door Hem alleen te weeggebracht, Hij alleen zorgt ook dat 't aan alle vleesch wordt bekend gemaakt, en dat 't ook ingang vindt in het hart der menschen. Daartoe zonderde Hij Zijn Apostelen af en stichtte alzoo Zijn Kerk om als Zijn lichaam het werk in Zijnen naam te doen. Zoo vergadert Hij nog Zijne gemeente en stoot de arbeiders uit die Hij in Zijn wijngaard gebruiken wil. Hij alleen kan ze daartoe vormen en hun werk met den noodigen zegen bekroonen.

Alles rust dus op Zijn ondoorgrondelijke liefde, Zijn verlossingswerk; alles hangt af van Zijnen wil, Zijne wijsheid, Zijne macht. Dit had Hij dan ook van eeuwigheid op Zijn hart; daartoe is Hij in 't vleesch gekomen, en dit bedoelt Hij met al wat Hij deed en leed.

Dit moet dan voor ons altijd voorop staan. Het is Zijn zaak, Zijn wil, Zijn eer; alles hangt van Hem af. Dit moeten wij onbepaald vaststellen, op geenerlei wijze beperken. Daarnaar moeten onze gebeden ingericht zijn, en daaraan onze verwachtingen beantwoorden in alles moeten wij enkel en alleen naar Zijnen wil vragen, en dan niet maar onderworpen en gehoorzaam zijn, maar vrolijk zijn in dit geloof, en de heerlijke uitkomst steeds voor oogen houden.

II.

In Matt. 5 14 vinden wij de andere treffende waarheid: "Gij zijt het licht der wereld." Dit wordt even onbepaald en beslist gezegd, en komt van dezelfde lippen als de eerste groote waarheid, alleen wordt in plaats van "Ik ben" "Gij zijt" gezegd. Wie had dat ooit kunnen verwachten! En toch is het letterlijk en volkomen waar; en wij mogen 't niet beperken en verwateren, gelijk wij weleens in de verzoeking komen te doen, als wij woorden Gods niet goed uit elkander of met ons verstand rijmen kunnen. Op dit gebied toch loopen waarheden soms zoo wonderderlijk in elkander, overvleugelen zij elkaar op zoodanige wijze, dat het verstand niet altijd de lijnen duidelijk trekken en aanwijzen kan. Gelukkig hebben wij dan ook niet altijd noodig dit te doen, maar hebbn die waarheden aan te nemen en te gebruiken zooals wij ze vinden.

Voor zijn toenmalige hoorders kon het niet twijfelachtig geweest zijn wat Jezus met deze woorden bedoelde, daar Hij ook tot iedereen sprak: Laat uw licht alzoo schijnen voor de menschen dat zij uwe goede werken mogen zien; en als Hij tot allen en vooral tot Zijne Apostelen zeide: "Gaat heen in de geheele wereld, predikt het Evangelie aan alle creaturen." Dit is wel het eerste dat hun de woorden Gods zijn toebetrouwd, en die hebben zij niet alleen tot een lamp voor hun eigen voet te gebruiken, maar ook aan de geheele wereld bekend te maken. Dat "woord des levens voorhoudende," "schijnen zij zelven als lichten in de wereld" Fil. 2 : 15, 16.

Met die zaak nu is 't nog altjijd zooals die zich toen aan hen voordeed. De gansche wereld ligt nog in de duisternis; wij geloovigen bezitten het licht; en zoo zeker als dit het eenige licht voor de wereld is, zoo zeker is 't ook genoeg voor de geheele wereld en wordt tot ons gezegd: "Gij zijt het licht der wereld." O welk eene roeping! wat staat ons te doen? Alles wacht op ons, en wij hebben dit werk te doen als of de geheele zaak in onze handen is gelaten, en alles van onze pogingen afhangen zal.

Jezus wist goed dat de Zijnen maar zwakke menschen waren, en als schapen onder de wolven; en toch sprak Hij zoo tot hen. Zij hadden van Hem daartoe zekere talenten ontvangen en moesten toezien dut zij die recht besteedden. Zij moesten rondom zich zien en vragen, hoe moeten wij tewerk gaan? Spoedig reeds moesten zij in eene synode samen komen om over moeielijke vraagstukken met elkander te raadplegen. Daar was gebrek aan arbeiders terwijl de oogst groot en

de velden wit waren. Zij hadden ook geen beter raad dan te bidden dat de Heere arbeiders mogt uitstooten in Zijnen wijngaard. Er moest ook gedurig worden gekollekteerd; ziet toch welk eene belangrijke plaats de kollekten in het Nieuwe Testament innemen.

Evenzoo staan wij voor dit ontzachlijk feit; daar is de ontzettende toestand van de wereld buiten Christus, en wij hebben het eenig redmiddel in onze handen. Zoo ver ieder onzer weet, zoo ver wij als kerk weten, wordt dat reddingswerk niet gedaan of misschien verkeerd gedaan als wij het niet doen; wij kunnen nog altijd meer er aan doen, en dat verwacht de Heer ook van ons. Ieder onzer heeft ook te zeggen: Ook ik heb van Hem één of meer talenten ontvangen, en even zeker daardoor van Hem eene persoonlijke roeping ontvangen. Al wat wij hebben, wat wij vermogen of zijn, hebben wij als Christenen in de eerste plaats met 't oog op deze roeping te gebruiken; dit moet altijd hoofddoel zijn, en wij mogen er niets mede doen dat zou gelijk staan met het plaatsen van ons licht onder een koornmaat; wij moeten zijn als een licht op een kandelaar. een stad op een berg.

Als iemand het goed verstond dat *Jezus* het licht der wereld was, dat 't alles uit en door en tot God was, dan was 't Paulus; en toch zie met welken ijver hij arbeidde; menschen met list zocht te vangen; te dwingen om in te gaan; hen te bidden als of God door hem bad dat zij zich met God moesten laten verzoenen. Daarvoor offerde hij alles, ook zijn leven op. Jezus moest ook daartoe arbeiden en bidden en lijden; en Hij was daarin met zulk een ijver bezig dat men wel eens van Hem dacht dat Hij van zijne zinnen was.

Zou 't dan een wonder zijn als Zijne volgelingen evenzoo gevoelden en evenzoo te werk gingen? Is 't niet alleen natuurlijk te verwachten, als men let op den nood der wereld, op de heilige ernstige roeping tot ons gekomen, en op wat wij daardoor teweeg brengen kunnen? Geen wonder dat ongeloovigen soms tot Christenbelijders hebben gezegd: Gij toont dat gij niet waarlijk gelooft, hetgeen gij belijdt, want anders zoudt gij u veel meer beijveren om alle menschen er mede bekend te maken, en ze te bewegen om 't aan te nemen. Menig heiden heeft reeds tot den zendeling gezegd, hoe is 't mogelijk dat gij nu eerst tot ons komt met het Evangelie, dat gij zoo lang reeds in uw bezit hebt? Als wij maar voor een wijle nadenken over den toestand van de honderden millioenen van een land als China, of zelfs maar over de duisternis van de millioenentallen van ons eigen wereld-deel, en nagaan wat wij met Gods redmiddel in onze handen voor hen zijn en doen kunnen, is 't dan niet om over onszelven verbaasd te staan! Och, dat de Kerk des Heeren tot een recht besef kwam van de heerlijkheid en ernst harer roeping, om door den heiligen wandel van ieder harer leden en door haren arbeid ter uitbreiding van Gods Koninkrijk het licht der wereld te zijn!

III.

In de derde plaats hebben wij acht te geven op de rechte vereeniging dier twee groote waarheden; omdat het daar vooral op aankomt. Die vereeniging moet toch mogelijk zijn anders zou de vriend der waarheid niet beide uitgesproken hebben. Doen wij dit niet op de rechte wijze dan staan wij bloot aan meer dan eene dwaling waardoor wij groote schade lijden kunnen. Het is hiermede evenals met de beschouwing van het Woord van God in zijn geheel, of van den persoon des Verlossers, of van ons deelachtig worden van de verlossing. Er is zoo duidelijk de Goddelijke zijde daarvan, die aan alles ten grondslag ligt, en waaraan niet tekort mag worden gedaan; en evenzoo de menschelijke zijde, die ook ten volle gelden moet; welke twee zoo heerlijk met elkander vereenigd zijn zonder dat een er schade door lijdt, en een wonderbaar Godmenschelijk geheel uitmaken.

Verstaat gij reeds dat God werkt het willen en het werken naar Zijn welbehagen, maar dat dit geenszins wegneemt, juist meëbrengt, dat gij uws zelfs zaligheid met vreeze en beven werken moet; dat gij hooren, denken, zoeken, u bekeeren moet, u haastende om uws levens wil. Het is voor den ootmoedig, kinderlijk geloovige de natuurlijkste, heerlijkste zaak, dat het eene zoo vast staat en zoo noodig is als het andere.

Zoo zegt Jezus ook hier: Ik ben het licht der wereld; het is mijn lust, mijn werk, van mij hangt alles af, doch Ik doe het door u en daartoe ben Ik met u. Alsof Hij zegt: Vat dit, gevoelt zooals Ik, doet wat Ik u zeg, en gij zult tot stand brengen wat Ik alleen doen kan. Vraagt gij hoe dit geschiedt? Jezus moet daartoe eerst het leven worden van ieder die Hij zoo gebruiken wil—"het leven was het licht der menschen"—dan schijnt Hij als licht in het binnenste van den zoodanigen, en ontstaat de drang Zijner liefde aldaar, zoodat waar die persoon zich beweegt en waar die Gods Woord brengt, is hij een schijnend licht voor de wereld; verkondigt hij Jezus door woord en daad. De zon geeft licht aan de maan om den duisteren nacht te verlichten. Jezus is die zon die de Zijnen bestraalt en tot hen zegt: Ziet op Mij, wandelt in Mijn licht, Ik ben steeds met u, bidt en werkt in dit geloof en laat uw licht naar alle kanten uitstralen. Naar mate de geloovige dit vat en daarnaar handelt, is hij zelf een schijnend licht. Hier is dus volslagen afhankelijkhed, maar tevens onberekenbare kracht, en de geloovige gevoelt daarbij steeds dat hij nog altijd meer kan doen, en zich niet beijvert naar de kracht die in hem werkt, en naar den wil en den drang des Geestes. Het hangt er alleen van af of wij in Christus zijn, en ons hart vol genoeg is

van Zijn liefde; of wij in de macht zijn van den Heiligen Geest, die Christus in ons wil wil verheerlijken.

Ach velen zijn zoo bevreesd dat wij teveel zullen doen, en de zaak als het ware uit 's Heeren handen zullen willen nemen. Ja, als het tusschen Hem en ons niet staat gelijk het staan moet, als Hij niet in alles ons licht is, dan zal het met dit ons werk ook niet gaan gelijk het behoort te gaan. Men zal dan weleens in dit werk eigengerechtig en eigenzinnig slaven, alleen aan een plicht, en een gebod denkende, gelijk velen in de zaak hunner eigene zaligheid doen; en óf ongelukkig zijn en weinig of niets tot stand brengen, óf zelftevreden zijn, terwijl de Heer zeer ontevreden is over hem en zijn werk. Anders zal men misschien den nood der arme wereld diep gevoelen, en alles willen opofferen en doen; doch, omdat men het niet goed vat: Jezus Zelf is het licht der wereld, Hij wil en kan en zal Zijn werk doen, is men met al zijn ijver toch machteloos: het ontbreekt aan arbeiders en het ontbreekt aan middelen, en men weet geen raad. Dan is het wel mogelijk dat men op vleeschelijke wijze ijveren en de zaak zoo te zeggen uit Gods handen nemen zal. Of anders grijpt men de waarheid aan dat Jezus het licht der wereld is, zelf Zijn Koninkrijk zal uitbreiden en Zijn volk in stand houden, en gevolgelijk meent men niets te moeten doen, men wordt ontrouw en zelfzuchtig, en vergeet de andere groote waarheid: "Gij zijt het licht der wereld." Men bedroeft altoos den Heiligen Geest, men zondigt en doet zichzelf zoowel als anderen groot nadeel aan.

Maar o, is men onder de macht van de liefde van Christus, vol van de kracht en den ijver van Gods Geest; houdt men het oog steeds op Jezus, en is het Woord Gods in alles ons licht, dan kan Jezus heerlijk in ons schijnen en met onwederstaanbare kracht door ons werken. Dan wordt Hij alzoo verheerlijkt en de wereld wordt gered.

Ik ben — Gij zijt — het licht der wereld. O ziet welk een nauwen band dit veronderstelt tusschen Christus en Zijn volk. In en door ons wil Hij dat licht zijn. Hij wil Zijn volle licht met al de heerlijkheid en kracht er van laten uitstralen door ons leven en werk. Hoe heerlijk wil Hij 't dan voor ons niet maken als Hij ons zoo daartoe gebruiken wil. Indien wij maar als 't licht willen zijn, dat niet tot eigen verheerlijking schijnt, maar verteerd wordt om de duisternis der wereld te verdrijven.

Hoe vuriglijk moet Jezus verlangen de duisternis der wereld te verdrijven, als Hij daartoe aan 't kruis Zijn leven opoffert, en ons dan met den ernst van dien kruisdood deze roeping oplegt, en tevens met de macht van den overwinnaar des doods toeroept: Rekent daarin op Mij, Ik ben met u, bidt, en al wat gij daartoe noodig hebt zal u gegeven worden; Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde. Broeders, vat gij het hoe ernstig Jezus liefde dit begeert? Het is daarmede als met het zonlicht dat met geweld overal wil doordringen om de duisternis te verdrijven. Als wij die liefde door ongeloof miskennen handelen wij zoo dwaas, alsof men een groot en prachtig kerkgebouw optrekt zonder een enkel venster, en dan niet weet hoe het licht erin te brengen ten einde den Heere daarin te kunnen dienen. Iedereen met een gewone mate van verstand zou immers zeggen: breek toch slechts hier en daar eene opening in de dikke muren die het licht uitsluiten, en het licht zal vanzelf instroomen; het zal u niet alleen in staat stellen uwen Heer daar te dienen, maar u zoo bestralen dat gij zelf ook middenpunten van licht wordt.

Zoo wil ook het licht van de liefdezon van Christus indringen en uwe aangezichten doen glinsteren; het is in den aard van dat licht; het wil, het moet schijnen, en de duisternis verdrijven. Wij moeten het maar niet als met geweld buiten sluiten en beletten ons te bestralen. Ach hoe hinderen wij Jezus op meer dan eene wijze als Hij als het licht ons en anderen wil bestralen; dan zijn wij soms nog dwaas genoeg om te meenen, dat wij zoo vurig verlangen door Hem bestraald te worden en anderen alzoo ook te verlichten, doch dat wij er Jezus niet toe bewegen kunnen. Hoe kinderachtig en Godonteerend zijn toch vaak onze meeningen die uit ongeloof geboren zijn!

Ziet gij niet geliefden wat het bidden dan beteekent? Het is als 't ware slechts de vensters open doen opdat het licht van Jezus kan instroomen; Hem eene gelegenheid geven om Zich in Zijne heerlijkheid te openbaren, den Koning der eere binnen te laten. Gelooven is dan slechts de almacht aangrijpen en die te laten werken; in dien zin Gods medearbeiders te worden.

Welk eene gedachte; Jezus bindt zich zoo te zeggen aan ons, wacht op ons. De Koning vertrouwt ons zijn wijngaard toe. Wij mogen wel terugdeinzen voor de verantwoordelijkheid, doch dan hooren wij den Koning tot ons zeggen: "Ziet ik ben met u al de dagen." Het is mijn werk; Ik zelf doe het door u; laat u door mij gebruiken. Welk eene eer, welke heerlijkheid; wat kunnen wij dan niet tot stand brengen! Dan zijn immers beiden waar: Hij ons licht en wij het licht der wereld. Beter kan het voorwaar voor ons nooit zijn; wij zoo van Gods licht omstraald, zooals in een vuur van liefde verteerd wordend, en juist daardoor ons in Hem en Zijne zaligheid terugvindend.

In onszelven zijn wij verachtelijk zwak, en in de duisternis gehuld; maar Hij zal de rookende vlaswiek niet uitblusschen, neen Hij zal ons licht al helderder doen schijnen, als wij slechts in Hem blijven, en Zijn Woord bewaren. Het pad der rechtvaardigen is gelijk een schijnend licht, voortgaande en lichtende tot den vollen dag toe.

UIT HET ARCHIEF.

——:o:——

(Ontleend aan het tweede deel van Ds. Spoelstra's Bouwstoffen.)

De Stellenbossche Gemeente.

[*Reglement voor den Koster*]. 19 Sept. 1723. In consideratie genomen, dat de kerk en kerkenrade wel diende van een bequaam en fatsoenlijk man tot koster voorsien en bedient te worden, dieshalve ook op een redelicke wijse beloont te worden, met eenige voordeelen, sonder dat de Diaconie grooteliks beswaart wiert; dat ook d'E. Comp. daartoe noit gecontribueert had en niet wel te verwagten was, so is bij ons een vast reglement beraamt, waarna de koster sig voor altoos had te schikken, en in 't eysen van salaris van de lieden in verscheide gelegentheden sou hebben te gedraagen. Namentlick:

Reglement voor den Koster.

De koster is verpligt om de kerke, Heemraatsen andere banken, en vrouwenstoelen, rein en suyver te houden, deselve alle weeken afstoffen · de opgedolven grafsteden in deselve ten eerste toemaaken, en tot een vaste grond aanstampen.

Dog wanneer de kerk van buyten of binnen gewit of gerepareerd wort, sulx sal ten koste van kerkeraade sijn.

Bij alle kerkelicke vergaderinge tegenwoordig sijn, om die te bedienen en alle bevelen of verrigtingen uytvoeren; vooral ook wanneer kerkelicke vergaderinge beleit is, aan d'Eerw. leeden bekent maaken, en voorts in de saaken van en ten dienste van de Diaconie veerdig sijn.

Extra-ordinaire ritten etc., sullen na betamelikheyd, ook buyten syne andere voordeelen erkent en betaald worden.

Wat syn profijten aangaat, de kerkeraad belooft hem 's jaarlix, voor de kerkendienst als anders, de gewoonlicke recognitie van 12 rijxdaalders.

Van ieder stoel in de kerk geplaatst sal hij 's jaarlix moogen eisen een rijxd., volgens gewoonte in beide de colonieën.

Desgeliks een rijxd. voor 't bedienen van een kind bij den Doop en 't schrijven van een doopbriefje.

Dog voor 't schrijven en aanbieden van een danksegging voor een kraamvrouw twee schellingen.

Voor 't overhandigen van 't briefje, waarbij de predicant aan Heeren Commissarissen van Huweliksaaken de weet doet, dat de gebooden onverhindert gepasseert sijn, sal hij van d'ondertroude een halve rijxd., mogen eyssen.

Voor 't aansprekken en noodigen ter begravinge van afgestorvenen, en verder bedienen van 't saerfhuys, sal hij genieten vijf rijxd.

Dog soo hem belast wordt om buyten de gemeente Stellenbos ymant ter begraving te noodigen, soo sal de koster daarboven nog ses rijxd. moogen eyssen. Namentlik dog ook niet verder te gaan als de Waagenmakers-Vallei, en soo in 't rond aan de Paardeberg.

Indien 't sterfhuis begeert, dat hij met lampher en handscnoenen verschijnt, soo sal hij die moogen eyssen, of anders aanbieden om sig behoorlik daarvan te voorsien, waarvoor alsdan (?) rijxd. sal genieten.

Voor een graf in de kerk te maaken en 't sinken van een lijk, 't sij dat het een, twe, of drie kisten diep is, sal hij twee rijxd. hebben.

Verder voor een graf op 't kerkhoff een rijxd.

Alsmede een rijxd. voor 't kuylen van een slavenlijk op 't slavenkerkhoff.

Dies sal de koster verpligt sijn, om de lijken dergenen, die bij de Diaconie gealimenteert wierden, sonder enig salaris te helpen begraven, als alleen 't maaken van 't grav na gewoonte te betalen.

Dit gearresteert ut supra.

[*Nieuwe pastorie*]. Sondagh den 16 December 1753. Present alle de leeden. De Eerw. Heer Johannes Appeldoorn, deese vergadering met een toepasselijk gebed geopend hebbende, wierd SijnEerw., onder hartelijke toewenschinge van 's Heeren dierbare zeegeningen, verwellekomt, en heeft SijnEerw. vervolgens als Praeses zitting genomen.

Tot een woning en pastorij voor den predikant, bij provisie ingekogt zijnde, seekere huys, thuyn en erf van Maria Strand, wed. Schrig, voor de somma van vier duysend guldens Indische valuatie, te betalen op drie paayen of termijnen; soo is op heeden eenparig goedgevonden en gearresteerd, omme gemeld huys, thuyn en erf voor reekening deeser kerke of diaconie over te nemen, ten eynde deselve voor altoos tot een pastoria en woning voor den predikant deeser gemeente zal zijn en blijven; oversulx wierd nodig geoordeeld, om, wegens voormelde koop, ten spoedigsten aan de WelEd. Gestr. Heer Gouverneur en E. Agtb. Raad per missive kennis te geeven; met needrig versoek, of HaarWelEdele Gestr. en E. Agtb. kerkenrade alhier geliefden te qualificeeren, tot het ontfangen van 't transport; alsmede de Diaconie-armen alhier, nopens 's Heeren regt van opgemelde kooppenningen te excuseeren. Wijders, dat het HaarWelEdele Gestr. en E. Agtb. mogte behagen, uit aanmerking van 't onvermogen deeser cassa tot het opbrengen van voorsz. kooppenningen, en 't doen van eenige zeer nodige reparatiën en onkosten, diensvolgens het Eerw, Collegie van kerkenrade van Cabo te authoriseeren, om deese diaconie deswegens met eenige penningen ter leen sonder intresse te assisteeren, etc., alles breeder in gesz. missive vervat.

Voorts wierd in omvrage gebragt, hoeveel penningen men van 't Eerw. Collegie van kerken-

rade aan Cabo soude zien op te neemen. Waarod is goedgevonden, HaarEerw. bij provisie te versoeken, om 2000 guldens Indische valuatie, invoegen als voorengemelt, zonder intresse; sullende na ontfangst van gemeld capitaal aanstonds daarvan de eerste paay, ter somme van *f* 1334.—worden afbetaald.

[*Donatie M. Melk*]. Den 15 October 1764. Alle de leden vergadert sijnde, en de vergadering met den gebede geopent, communiceerde den predikant, dat Mr. Marten Melk van 't vloeren der kerke voor sijn gegeven 2000 guldens ten dien eynde hadde afgesien, vermits kerkenraden niet in staad waren bequame stenen daartoe hier te lande in te koopen, maar dat gemelde M. Melk begeerde, dat voor gemelde somma ornamenten der kerke soude ontboden worden, en dat daarop zijn en zijns huysvrouws namen ter gedagtenis souden worden gegraveert.

Den kerkenraad heeft hierop geresolveert, om uyt 't vaderland vooreerst te ontbieden, een frai agtkantigh silveren doopbekken, met een arm van silver, die hem omvangt, en een schroef, door welke deselve aan 't gestoelte der ouderlingen kan vastgehegt worden, en dat wel van een swaarte van 6 à 7 pont.

Voor de Tavel van 't Hyligh Avondmaal is goedgevonden:

Ten tweden te ontbieden 2 silvere schenckborden, voor de collecte der liefdegaven, ter waarde van 100 guldens ieder.

Ten derden een schenckbord voor 't brood, van 150 guldens.

Ten vierden 2 schenckbordjes, en op ieder een silvere vergulde beker, te samen moetende wegen 4 pont.

Ten vijfden vondt den kerkenraad dienstigh, om, tot danckbare erkentenis van Mr. M. Melk, wegens zijn liberale gifte, te ontbieden een Bijbel in quarto, om deselve voor hem ter gedagtenis in de kerk te leggen.

Ten sesden, vermits de doodklederen, volgens 't berigt van den koster, genoegsaam versleeten waaren, wierd goedgevonden laken daartoe nodigh uyt 't vaderland te ontbieden.

Ingevalle nu gemelde somma van 2000 guldens, na genoegen van meergemelde M. Melk niet mogten besteed zijn, resolveerde [de] kerkenraad, om alsdan de kerk van nieuwe gordijnen, 't zij rood, linnen of zijldoek te versien.

Uit de Boekenwereld.

Ettelijke boeken liggen ter aankondiging op onze tafel.

De "Zuid Afrikaansche Bijbelvereeniging" zendt ons een boekske van Ds. H. J. Pienaar, B.A., van Kuilsrivier, 2/6 postvrij: BIJ HET GRAF—voor begrafenissen bestemd. Dit boekske voorziet in eene bestaande behoefte. 't Is bestemd voor gebruik in gevallen, waar de leeraar niet tegenwoordig kan zijn. Te verkrijgen in de Kaapstad, Hugenoten-Gebouwen. Ds. Pienaar heeft een goed werk gedaan.

Frohnmeyer's "Bijbelsche Aardrijkskunde"—een boekske, dat in ons land veel goeds doen kan. In de Catechisatieklas, in de hoogere klassen van de Zondagsschool, zelfs ter voorbereiding voor 't Admissie-examen zeer gewenscht. De firma La Riviere & Voorhoeve is verantwoordelijk voor de uitgave.

Van den firma Dusseau & Co.:—

1. *Jezus de Kindervriend* van Dr. A. Murray—een zijner eerste boeken 3/- postvrij. Het boek is sierlijk gedrukt, van platen voorzien en zeer geschikt voor huiselijk gebruik, waar de moeder haar kinderen vergadert voor 't godsdienstonderwijs.

2. Fraaie Bijbelsche prentenboeken voor kinderen: Dit is het teeken des verbonds
Ik zal voor u zorgen.
Zij zijn zeer fraai, goedkoop, doelmatig.

3. Het lang verwachte tweede deel van de "Bouwstoffen" van Ds. Spoelstra—een kloek boekdeel, waarvan de inhoud zeer belangrijk is. Vooral trof ons de correspondentie tusschen de Fransche vluchtelingen en hun vertegenwoordigers met de Nederlandsche regeering in der tijd. Wij danken de firma voor dit boek. Geen predikant onzer Kerk mag zonder de twee deelen zijn. Het geheel is voorzien van een systematisch register dat 't naslaan gemakkelijk maakt.

Ontvangsten.

Met dank ontvangen van Ds. Wolhuter, 6/-; Mnr. Jacobus Scholtz, 12/-; Ds. Dönges, Hoopstad, voor: h.h. E. Roberts, B. C. Greyling, A. Leline en zelf, 24/-; Mnr. J. W. van Wijk, 6/-; Eerw. D. J. de Villiers, Piquetberg voor Mnr. Krige en zelf 12/9; Ds. J. P. Burger, 6/-; Mnr. C. Voigt, 6/-; Eerw. J. W. L. Hanekom, 6/-; Ds. P. du Toit, 6/-; Ds. M. G. Potgieter, 6/-; Eerw. Haylett, £2; Mnr. P. J. C. Brink, 6/-; Ds. P. S. van Heerden, 12/-; Ds. Daneel, Wakkerstroom, 6/-; Ds. J. F. Botha, Mnr. J. H. Vermooten Sr., 6/-; Ds. P. K. Albertijn, 6/-; Mnr. W. Liebenberg, 6/-; Eerw. H. Orlandeni, 6/-; Ds. Paul Nel, 12/6; Ds. H. Bosman, 12/6; J. P. H. de Villiers, 18/-; J. H. Schoeman, 6/-; C. Voigt, 6/-; Mev. Fischer, 6/-.

J. I. MARAIS.

Stellenbosch,
15/1/'08.

DEEL XIII, No. 2. STELLENBOSCH. FEBRUARI, 1908.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

Onder Redactie van J. I. MARAIS en C. F. J. MULLER.

INHOUD.

KRONIEK.

STELLENBOSCH. Heil den komende! driewerf heil den gaande!! *Soli Deo Gloria!* Dit was de grondtoon van ons feest te Stellenbosch, toen de grijze vader aftrad, en de geëerde jongere broeder optrad. Prof. Hofmeyr treedt niet uit. Wij hebben hem nog; en we hebben met hem Prof. Moorrees, die zijn beste krachten komt wijden aan Stellenbosch, en door Stellenbosch aan Zuid Afrika. Wij heeten den nieuwen professor van harte welkom. Moge hij lange jaren onder ons staan en arbeiden tot zegen voor velen!

***

Oud-studenten boden Prof. Hofmeyr een adres aan, met eene beurs van £300. Die som is sedert de plechtigheid aangegroeid, zoodat de gift meer zal bedragen dan wat op den feestdag werd overhandigd. Het adres zal later in een album worden opgenomen en met de naamkaartjes der gevers worden verrijkt. Zoo blijft dat album een gedenkteeken van wat er op den zesden Februari 1908 te Stellenbosch is gebeurd.

***

Het adres der oud-studenten en het antwoord van Prof. Hofmeyr laten we hier volgen:

HET ADRES.

Aan den HoogEerw. Professor

N. J. HOFMEYR, Theol. Doct.

Hooggeachte Professor,

Uwe oud-leerlingen, gedachtig aan uw jarenlangen arbeid in verband met het Theol. Seminarie onzer kerk, kunnen deze gelegenheid niet laten voorbijgaan zonder uiting te geven aan hun diep gevoel van achting voor uw persoon, en tevens een tastbaar bewijs te leveren van waardering uwer trouwe diensten.

Dat God u meer dan eene halve eeuw heeft vergund Zijne gemeente in Zuid Afrika te dienen is ons eene oorzaak van innige vreugde en dankbaarheid. Daardoor hebt gij u eene plaats verworven in de harten uwer leerlingen, maar vooral ook in de gemeenten aan wier hoofd zij staan. Door de lengte en breedte van ons vaderland beteekent uw naam veel voor duizenden.

Wat gij *ons* waart laat zich niet in een paar volzinnen samenvatten. De frischheid en helderheid van uw onderwijs, de ruimte van kennis waarover gij wist te beschikken, uw nauwgezette en voortgezette onderzoek in de vakken u toevertrouwd wekten immer onze bewondering, waren velen onzer een prikkel tot zelfstandige en ernstige studie. Zelf student in den volsten zin des woords, wist gij

anderen door woord en voorbeeld aantesporen tot gedurig en veelzijdig onderzoek. Daarvoor blijven wij u dankbaar.

Gij waart meer dan Hoogleeraar—gij waart ons een geestelijke vader. Velen onzer danken het u, naast God, dat ze zijn wat ze zijn, dat ze staan waar zij staan. Uw raad en bemoediging, uw sympathieke beantwoording van onze zielsvragen waren ons menigmaal als een lichtstraal in de duisternis. Uw getuigenis was zoo helder, uw godsvrucht zoo innig, uw eigen zielservaringen zoo diep, uw oordeel zoo juist, dat de twijfel vaak werd verdreven eer nog de vragen in ons verstand werden geformuleerd. Daarvoor ook blijven wij u dankbaar.

Van uw leerstoel leiddet gij ons in de Heilige Schriften des Nieuwen Testaments; niet alleen wanneer de grondtekst werd besproken, maar ook in den meer intiemen kring van den wekelijkschen bidstond, die voor velen onzer zooveel beteekende. De geschiedenis der christelijke kerk, door u als eene voortgezette openbaring Gods beschouwd, opende ons meer dan eens vergezichten, wekte bij ons idealen die in menig leven werkelijkheden geworden zijn of worden zullen. Menige dankbare ziel uit den ouden studenten-kring dankt u voor gedachten door u uitgesproken van uw leerstoel in 't Seminarie.

Uw praktische zin, uw kennis van 's lands toestanden, uw medegevoel met de lijdende menschheid, uw vurig verlangen naar de komst van Gods Koninkrijk op aarde, uw bezield woord op den kansel—daarvan gewagen wij slechts, om Gode de eer te geven, voor wat Hij ons in u schonk.

Uw Collegas, die eens uw leerlingen waren, vonden in u hun meester en toch hun medebroeder, met wien ze op de hartelijkste wijze konden samenwerken. De innerlijke eenheid bleef; soms bij groot verschil van meening en opvatting. Voor ons is uw heengaan een verlies. En toch is 't ons eene vreugde des harten, dat uw aftreden niet is een algeheel uittreden. Nog zult gij blijven arbeiden onder ons in den studenten-kring op de u eigene wijze en in den wijderen kring der kerk en der gemeente van Stellenbosch. Ook daarvoor zijn wij den Heere dankbaar.

Dat God u spare in de vernieuwing uwer jeugd is onzer aller bede. Het woord van den psalmdichter worde in u tenvolle bewaarheid:

"In den grijzen ouderdom zullen zij nog vruchten dragen. Zij zullen vet en groen zijn, om te verkondigen dat de Heere recht is."

Met hoogachting noemen wij ons,

(Volgen de handteekeningen).

HET ANTWOORD.

Stellenbosch, 7 Feb., 1908.

(Aan mijne oud-leerlingen).

Waarde broeders,

Laat toe dat ik u bij dezen mijn innigen dank betuig voor wat gij gedaan hebt om den dag van gisteren voor mij een der onvergetelijkste dagen van mijn leven te maken. Hoe langer ik in de professorale bediening stond, des te duidelijker werd mij het ideaal aan welks verwerkelijking ik mij met heel mijn wezen had te wijden, en des te dringender werd in mij de bede dat mij hiertoe de noodige gaven niet mochten ontbreken.

Naar 't getuigenis door u in uw adres uitgesproken, is dit streven niet ijdel geweest, werd deze bede genadiglijk verhoord. Help mij om onzen hemelschen Vader, door onzen Heere Jezus Christus, hiervoor dank en eere toe te brengen.

Gij hebt—ik heb behoefte dit te zeggen—er toe krachtig medegewerkt om mij mijn professoralen arbeid tot een bron te maken van toenemende vreugde. De geestdrift waarmede ik tot op 't laatst onderwijs gaf, was in niet geringe mate te danken aan de toenemende belangstelling waarmede gij placht te luisteren naar de gedachten en werken die ik van den leerstoel had uit te spreken. 't Gelukte mij doorgaans tot u te spreken als iemand die onder de macht verkeerde van de waarheden, die naar den aard van 't behandelde onderwerp als lichtstralen uitschoten uit de Schrift, uit de Geschiedenis en uit het Leven.

Houdt vast wat gij gewonnen hebt door 't onderwijs dat u door mijn ambtgenooten en door mij is medegedeeld. Doet dit door voortgezette studie en door een innigen gebedsomgang met God. Neemt aldus toe in kennis, in godzaligheid, en bovenal in geschiktheid om de u toevertrouwde gemeenten vooruit te brengen in 't volvoeren van haar heilige roeping. Wordt alzoo tot een al rijker zegen voor volk en kerk.

Ik dank u ook voor de koninklijke gift waarmede uw gewaardeerd adres is vergezeld gegaan. Zij stelt mij in staat om *terstond* aan een paar finantieële verplichtingen te voldoen, en maakt het mij gemakkelijk om, als naar Gods welbehagen tijd en krachten dit toelaten, meer dan een geschrift, ter bevordering van Christelijke kennis en praktijk, het licht te doen zien.

Bidt dat wat ik in de toekomst ten nutte van anderen moge ondernemen de rijpste vrucht moge zijn, van wat God, door lief en leed, levenslang aan mij heeft gedaan, om mij tot den dienst van Hem en van den naaste te vormen.

U, met uwe persoonlijke belangen, met uwe huisgezinnen en met uwe gemeenten, Gode toevertrouwende, noem ik mij,

Uw dankbare broeder in Christus,
N. J. HOFMEYR.

Ons Kansel-gebed.

Dezer dagen liet een hooggeplaatste dienaar onzer kerk in onze tegenwoordigheid zich sterk uit over het "adverteeren" van personen in het kansel-gebed. De Koning wordt in het gebed "Zijne Majesteit," de Gouverneur "Zijne Excellentie" genoemd. Kerkelijke ambtenaren werden, soms in hun tegenwoordigheid, in het kerkelijk gebed op niet heel stichtelijke, vaak te intieme wijze den Heere voorgesteld. Hiertegen kwam de broeder op. Onzes inziens had hij gelijk. Het gebedenboek van de Episcopale Kerk kan ons hierin ten dienste zijn. De soberheid, de eenvoud, de stichtelijkheid van die gebeden laten nies te wenschen over. Enkele proeven dienen hier ter navolging :—

"Almachtige God, de Bron van alle goedheid, wij smeeken U ootmoediglijk te zegenen Albert Edward, Prins van Wallis, de Prinses van Wallis en de geheele koninklijke familie."

. . . . . "Wij bidden U van ganscher harte met Uwe gunst te aanschouwen onze genadigste souvereine vrouw Koningin Victoria en haar zoo te vervullen met de genade van uwen Heiligen Geest."

***

In de Agenda der Duitsch-Luthersche Kerk komt dit gebed voor :

"Laat, o Heere, uwe genade groot worden over den Keizer en Koning, onzen Heer, over de Keizerin en Koningin, zijne gemalin, over de gezamentlijke prinsen en prinsessen en allen, die den Keizer en het koninklijke huis verwant en genegen zijn."

***

Deze eenvoudigheid en soberheid in uitdrukking mogen wel navolging vinden. Vroeger was het niet zoo. Er werd geklaagd, dat men "in het publiek gebed voor verscheidene hooge staatspersonen dikwerf met zeer impertinente en incongrue expressien, self choquerende de hoogheid en souvereiniteit van hare Ed. Groot Mog." bleef bidden. Men liet zelfs zijn politieke beschouwingen doorstralen in het gebed. "Nog in 1813" zegt ons Schotel, "was het publiek gebed op sommige plaatsen de maatstaf waarnaar men den toestand des vaderlands niet alleen, maar tevens de meer of mindere zekerheid van 's prinsen overkomst kon berekenen. Uit aanteekeningen van die dagen blijkt, dat men vaak naar de kerk ging, om te weten of de prins al of niet was aangekomen."

***

De Joden in Holland weiden uit in het gebed voor de Hooge Overheid in de volgende bewoordingen : "Hij die hulp verleent aan Koningen en heeerschappij verschaft aan Vorsten ; Wiens koningschap is een koningschap over alle eeuwigheid : Hij, Die Zijnen dienaar David bevrijd heeft van het verderfelijke zwaard, Die in de zee een weg, in machtige wdteren een pad heeft gebaand, Hij zegene en behoede, beware en steune, verheffe en make groot, onze gebiedster, Hare Majesteit Koningin Wilhelmina, den Koninklijken Gemaal en Hare Majesteit de Koningin Moeder, en het geheele Koninklijk Huis ; verheven blijve hunne majesteit."

Geestes-richtingen in de twintigste eeuw.

In eene reeks van artikelen hebben we getracht licht te werpen op het Eddyisme of Scientisme (Christian Science), omdat er ook in ons land zijn die zich laten verleiden door de dwaasheden van dat hysterische vrouwspersoon. We zagen toen, dat er letterlijk niets "nieuws is onder de zon," niets nieuws ook in die "nieuwe" theorie. Het werd ons duidelijk, dat de wereld gereed is om bedrogen te worden, en zich dus laat bedriegen. Het komt er niet op aan, wie de bedrieger is, wat de vorm is van het bedrog, men grijpt naar de schaduw en...... ......verliest de werkelijkheid. Dowie treedt op tegen dokters en varkensvleesch, en duizenden volgen hem. Hij wordt ontmaskerd, wordt uit zijn eigen Synagoge gebannen, men dweept toch met zijn leer. Mrs. Eddy, ongeletterd, ondragelijk, onwaar, hartstochtelijk, ontmaskerd in haar onkunde en haar volslagen gebrek aan eerlijkheid, telt toch haar volgelingen bij duizenden en tienmaal duizenden. Zoodra de mensch den vasten bodem der Heilige Schrift verlaat is hij verloren. Hij zinkt weg in het drijfzand van ijdele meeningen, van dwaalbegrippen, en nuttelooze bespiegelingen die tot niets dan wanhoop moeten leiden.

***

In 1707 verscheen te Halle het zonderlinge werk van Stahl, Hoogleeraar te Berlijn, en lijfarts van den Koning van Pruissen, *Theoria medica vera*, waarin betoogd werd, dat de ziel het middenpunt van ons bestaan is, dat zij 't lichaam tot haar dienst moet dwingen, en dat deze pogingen der ziel om het tegenstrevend lichaam te beheerschen de ziekten zijn waaraan het menschdom lijdt. Stahl meende, dat het werk der geneeskunst hierin moest bestaan, om de ziel te sterken in haar pogingen ter verwijdering van wat haar hindert. Stahl noemde zijn stelsel *Animisme.* Hij werd weersproken, en . . . . . . vergeten ! In 1907 ontwaakt dat stelsel in nieuwen vorm, en . . . . . . het Eddyisme is er. Het Animisme van Stahl is slechts een "oude" naam voor de "nieuwe" theorie waaraan de naam van "Christelijke wetenschap" werd gegeven door

een vrouw met een prikkelbaar zenuwgestel en een buitengewone verbeeldingskracht. Stahl had slechts een theorie over de geneeskunst. Mev. Eddy maakte daarvan een godsdienst.

***

Het Eddyisme is zoo oud als de wereld. Hij heeft zijn formule. Het herhaalt bij 't krankbed " Leven, God, almachtig goed ontkennen dood, kwaad, zonde, ziekte : ziekte, zonde, kwaad, dood, ontkennen almachtig goed, God, leven," en werkt alzoo op de verbeelding van den kranke, en trekt den geest af van de kwellingen des lichaams. Dat deed men overal in vroegere jaren. In de Handelingen der Apostelen wordt ons meegedeeld wat er te Efeze plaats vond onder de prediking van den apostel Paulus. De godin Diana was daar middenpunt van tooverij, en duivelbezwering. Op haar standbeeld, althans op het voetstuk kreeg men te lezen zekere tooverformules, die bij duizendtallen werden verkocht en verspreid. Die "Efesische letteren" hadden in de oudheid een groote vermaardheid. Zij hadden de bevoegdheid alle ziekte te verdrijven. Men las er onder anderen : *askion, kataskion, lix, tetras, damnamcneus, aisia*, en door gedurige herhaling van die formule verdreef men zijn ziekte. Zoo althans getuigden de priester van Diana.

***

De Romeinsche schrijver, Cato, had ook zijn formule voor het verdrijven van de pijn, t.w. *daries, dardaries. astatarie*, of ook wel *ista, sista, pista*. De Rabbijnen hadden een probaat middel tegen de blindheid. Men sloeg op een potdeksel en riep gillende uit : *Shavriri, vriri, iriri, riri, iri, ri*, zoodat de booze geest der blindheid gedwongen werd te wijken. Serenus Sammonicus prees aan, als middel tegen de koorts, de formule *Abracadabra*—op een stukje perkament geschreven—en òf herhaald òf op de borst omgedragen. De afleiding is heel eigenaardig. Sommigen meenen dat het woord ontleend is aan *Abbara Kedabra* : " Vlucht heen [gij koorts] als deze woorden," of ook wel *Abbada Kedabra :* " neem af als dit woord." Wie zegt, dat deze dingen niet geholpen *hebben* ? Die meer van deze Joodsche dwaasheden wil weten leze Dr. Erich Bischoff's werk over de Kabbala. Wij maken ons stout te zeggen, dat de formule uit ons jongensspel : " *ameni domini ek em brood* " evenveel invloed kan uitoefenen, als men het herhaalt in de ooren van een kranke. Geneeskundigen erkennen in onze dagen, dat er genezing kan plaatsvinden door suggestie. Dr. Bernheim in zijn *Suggestive Therapeutics* haalt gevallen van genezing aan onder zulke omstandigheden. En het zoo uiterst interessant en merkwaardig boek van Dr. Morton Prince : "The dissociation of a personality," wijst in diezelfde richting heen.

***

Wij hebben hier te doen met verborgenheden, waarvan wij geen verklaring kunnen geven. De geest des menschen is een ondoorgrondelijk geheim. Hoe komt het, dat eene zwangere vrouw die schrikt voor een houten pop haar in den schoot geworpen een kind baart, dat naar de beeltenis van die pop gevormd is ? Hoe komt 't dat een idee, dat op *haar* een vluchtigen indruk maakt, zich meedeelt aan het ongeboren kindeke in haar schoot, en op diens gemoed een onuitwischbaren stempel afdrukt ? Hoe komt het, dat een gedrocht het licht ziet, naar het beeld van een ander gedrocht door de zwangere moeder aanschouwd ? (*Zie Hibbert Journal*, Jan. 1908). Onverklaarbaar. Deze verschijnselen werpen licht op tooverij, kwakzalverij, Eddyisme en dergelijke verschijnselen. Carlyle heeft eens smaland gezegd (Zie French Revolution, deel 1 p. 105): "Democracy goes through its due, most baleful stages of *Quackocracy*" (Democratiy leidt tot Kwak-ocratie —de overheersching der kwakzalverij). Heeft hij niet gelijk ? Het volk zal eenigen leider volgen, die zijn kwakzalverij aannemelijk maakt.

***

Waarom wij dit alles nu neerschrijven ? Op verzoek gaan we een reeks van artikelen wijden aan de volgende onderwerpen : De Theosophie, Het Spiritisme, De Nieuwe Theologie, De Hoogere Kritiek. In ons volgend nmmer gaan we over " De Theosophie" het een en ander mededeelen.

Het Doopen van Polygamisten.

TOT dus ver heb ik het stilzwijgen over deze gewichtige en teedere zaak bewaard. En ik ga alleen een woord meespreken om mogelijk misverstand uit den weg te ruimen. Zoo licht verliest men uit 't oog waar en hoe de zaak eigenlijk begonnen is, en dan krijgt menigeen wellicht den indruk dat de Natalsche Kerk lichtvaardig denkt en te werk gaat over *veelwijverij*, en ze wil aanmoedigen, inplaats van ze tegen te werken.

Ik moet zeggen dat ik eenigzins verwonderd was toen een van de leden onzer kleine Synode de stoute schoenen aantrok, en het volgende voorstel deed : " De overtuiging van deze HoogEerw. Vergadering is, dat de dag zal komen, en de weg moet worden gevonden, om manspersonen, die in de veelwijverij leven, en tot waarachtige bekeering zijn gekomen, te doopen, en wel met discretie. En deze HoogEerw. Vergadering spreekt de wenschelijkheid uit, dat de Raad der Kerken zijn besluit in deze, in zijn eerste Vergadering genomen, in revisie neme, na ingewonnen informatie,"—En dat 't voorstel er doorging, unaniem, met uitzondering van den Voorzitter, die zijne stem niet uitbracht, omdat hij 't wel in beginsel met dit voorstel eens was, maar meende dat er reeds genoeg

was gezegd in 't besluit der Zending Commissie, waaruit dit voorstel is ontstaan, en dat aldus luidt: "Het besluit in deze zaak, door een Raad der Kerken genomen, keuren wij eenparig af, omdat het onzes inziens de zaak verkeerd voorstelt, maar toch leggen wij ons voorloopig erbij neder, dat de doop aan Polygamisten worde geweigerd—eenerzijds omdat het wenschelijk is dat de arbeiders in 's Heeren wijngaard in deze eenstemmig handelen, en andererzijds omdat wij meenen dat dit de zaligheid van zoo iemand niet affecteert."

Laat ons nu hiernaast plaatsen het besluit van den Raad: "Deze Vergadering is van oordeel dat de veelwijverij der heidenen een schrikkelijke zonde is, die in de gemeente des Heeren niet gedoogd mag worden; dat geene personen uit het heidendom, die bij deze zonde blijven, tot de gemeente des Heeren mogen toegelaten worden; dat personen uit het heidendom, die zich aan deze zonde schuldig maken, en toch met ernst naar toelating tot de gemeente des Heeren zoeken, met voorzichtigheid, geduld en volharding behooren onderwezen te worden, totdat zij door Gods genadige werking ertoe gebracht worden met dit heidensch euvel geheel te breken."

Mijns inziens kunnen te strenge bepalingen in deze de heidenen van den Christelijken godsdienst afschrikken, en moet deze zaak aan de Zendelingen met hunne helpers, worden gelaten, omdat de zeden en behoeften van verschillende rassen ook onderling verschillen. Zoo heeft een Br. Zendeling, die vroeger in Nyasaland gearbeid heeft, getuigd, dat hij daär bepaald tegen 't doopen van Polygamisten was, maar sedert hij met de Zulu's in aanraking is gekomen is hij van gevoelen veranderd. Om deze reden—ik deel mede uit de tweede hand:—"Daär onderhoudt de vrouw den man. Wordt zij van haren man verlaten, dan vindt zij spoedig weer een ander. De Zulu moet voor zijne vrouwen in rundvee betalen, wordt nu een vrouw van haren man verstòoten, dan krijgt zij waarschijnlijk niet weer een man, want de Zulu betaalt liever voor een jong meisje dan voor een half afgeleefde vrouw. En zoo loopt zij dan groot gevaar om tot een slecht leven te vervallen."

Men wil dat de heiden, die tot bekeering komt, zijne vrouwen zal verlaten, behalve een. Maar welke? Volgens kaffer wet, die hier door de regeering erkend wordt, is de eene zoo wettig zijne vrouw als de andere. Sommigen willen dat hij de vrouw die hij 't eerst genomen heeft zal behouden, en de anderen wegzenden. Op welken grond? Hoe, indien hij zich meer gebonden gevoelt aan zijn tweede of derde vrouw? Sommigen zeggen: Laat hem dan kiezen. Maar welke hij ook al kiest moet hij toch gevoelen dat hij de anderen verongelijkt, en aanleiding geeft tot het gaan leiden van een onzedelijk leven, veel erger dan veelwijverij, *veelmannerij!* Het is dus duidelijk dat men hier kiezen moet tusschen twee euvelen. Veelwijverij aan den eenen kant, en gedeeltelijke echtscheiding aan den anderen kant, met wat er het gevolg van mag zijn.

Mijn voornaamste argument voor 't doopen van Polygamisten is: dat wij niet verwachten kunnen de heidenen met één geweldigen sprong op 't zelfde standpunt te brengen waar wij, Christenen, uit beschaafde en Christelijke voorouders, thans staan. In den Bijbel zien wij dat God zelf de menschen langs den weg van gestadige, trapsgewijze ontwikkeling heeft geleid. In Gen. 1 : 27 werd 't beginsel van monogamie neergelegd. Maar na den val werd 't menschdom onvatbaar voor zulk een hoog ideaal. En God gaf geen enkel duidelijk bevel op dit punt, maar liet 't aan de ontwikkeling over. Nu komt 't mij voor alsof wij wijzer willen zijn dan God, indien wij van heidenen, of van menschen pas uit 't heidendom bekeerd, vorderen wat God nooit van heidenen, ja zelfs niet van Oud-Israël heeft geëischt. De apostel Paulus zelfs heeft het genoegzame drangreden tegen de polygamie geacht, wanneer polygamisten onbevoegd worden verklaard om ambtdragers in de Kerk te zijn.

* *

Ten slotte wil ik wijzen op 't zwakke in de argumenten van de waardige BB. Gonin en Helm.

Eerstgenoemde broeder zegt: Men vergeet dat de uitdrukking in Timotheus en Titus, "eener vrouwe man," niet meer bewijst dat men polygamisten mocht aannemen, als die woorden, "niet genegen tot den wijn," "geen smijter," "geen vuilgewin zoeker," bewijzen dat men dezulken moet aannemen."

Toegestemd, het bewijst niet dat men dezulken *moet* aannemen. Maar het bewijst wél dat er dezulken in de gemeente waren, en geduld werden. Want, indien dezulken onder geene omstandigheden in de gemeente geduld werden, waarom was het dan noodig om te bepalen dat zij niet tot ambtenaren mochten gekozen worden? Ik veronderstel dat Paulus hier denkt aan lieden die na hunne belijdenis van geloof en bekeering, en toelating tot de gemeente, zich hebben schuldig gemaakt aan veel wijndrinken, twisten, en vuil gewin zoeken; en dat de polygamisten in de gemeente dit niet geworden zijn na hunne belijdenis van geloof en bekeering en hun doop; maar dat zij als zoodanig tot bekeering kwamen, en werden gedoopt. Dan moet men ook niet vergeten dat het wijndrinken, smijten, en vuil gewin zoeken, zondige gewoonten zijn, die afgelaten kunnen worden zonder nadeel voor de personen zelven en anderen, maar integendeel enkel tot welzijn. Maar als een man een of meer van zijne vrouwen verlaten moet dan wordt hij genoodzaakt haar ongelijk te doen, en ze met hare kinderen aan groote verzoekingen bloot te stellen.

Ds. Gonin schreef verder: "Het is niet billijk het verlaten van *bijwijven* met de echtscheiding, die de Heere Jezus veroordeelt, op eene lijn te stellen."

Hier is geen sprake van verlaten van *bijwijven*. Als een kaffer drie vrouwen, volgens kaffer wet, getrouwd heeft, dan zijn ze allen zijne wettige vrouwen.

God heeft Abraham niet *bevolen* Hagar weg te zenden. Sara eischte dit. Abraham zag er bezwaar in; en God kwam hem te gemoed en hielp hem uit de moeilijkheid, door te zeggen dat hij maar aan Sara moest toegeven, daar Izaak de zoon der belofte was, en troostte hem met de belofte dat Ismaël ook tot een volk zou worden. (Gen. 21: 12 en 13).

Het laat zich verstaan dat sommigen trachten zullen van zulk een toelatingsmaatregel misbruik te maken, maar van ons stelsel van toelating tot lidmaat wordt onder blanken toch ook misbruik gemaakt. Als iets misbruikt wordt dan is 't daardoor nog niet bewezen bepaald slecht te zijn. En tegen 't misbruik dienen de zendelingen te waken. Neemt iemand meer dan eene vrouw, terwijl hij reeds belijdt een geloovige te zijn, dan worde de doop hem geweigerd. Eveneens indien 't blijkt dat hij zich opzettelijk eerst van vrouwen voorzien heeft voordat hij naar de doopklas kwam. En neemt een lidmaat meer dan een vrouw, dan worde hij gecensureerd.

Wat de aangehaalde Bijbelplaatsen (Rom. 7, 1 Cor. 7 en Ef. 5) aangaat, reeds heb ik aangetoond dat van Genesis af aan de monogamie verondersteld werd, maar onder 't O. Testament althans werd de Polygamie geduld, en de kaffer staat op Oud-Testamentische standpunt, en daar dienen we hem te ontmoeten, en langzamerhad op Nieuw-Testamentisch terrein te brengen.

"Men wil Polygamisten in de gemeente opnemen, maar niet vrouwen die meer dan een man hebben. Is dat rechtvaardig?" Zoo vraagt Ds. Gonin. Br. Gonin will toch niet *polygamie* en *polyandrie* op eene lijn stellen? Voor een oppervlakkige moge 't schijnen dat hier geen onderscheid is, maar als men de zaak uit een physiologisch oogpunt beschouwt, dan valt 't onderscheid terstond in 't oog. Het natuurlijk gevoel komt ertegen op. Zelfs de heiden beschouwt polyandrie als iets afschuwelijks, als *hoererij*.

Op 't schrijven van Ds. Helm wil ik slechts dit aanmerken. Hij zegt: "Het treft ons als wij 't stuk over 'Bekeerde Polygamisten,' in 't *Maandblad* verschenen, lezen, dat de schrijver geen enkel genootschap van naam, in Zuid Afrika arbeidende, kan aanhalen als verdediger van de gewoonte om bekeerde Polygamisten te doopen." Het bedoelde stuk is een vertaling van een voordracht op een Conferentie van Zendelingen gehouden door een Zendeling van de S. A. Gen. Mission. Ik vind 't niet recht van Br. Helm om van "Amerikaansche en Engelsche Zendinggenootschappen" te gewagen alsof hun oordeel voor ons geen gewicht behoort te hebben.

Ten slotte geloof ik niet dat de Natalsche Broeders de zaak met geweld zullen gaan drijven. We willen slechts laten zien dat er, ten gunste van 't doopen van Polygamisten, ook wat te zeggen valt.

H. C. DE WET.

[Wij hopen later deze zaak ietwat breeder te bespreken. Thans hebben wij onze handen te vol. 't Is ons duidelijk geworden dat de overgroote meerderheid van Zendelingen van alle Genootschappen IN ZuidAfrika, aan de zijde staan van Ds. Helm.—RED.]

Het beeld Gods in den mensch.

GEN. 1: 26, 27.

:o:

(Voorgedragen op de "Chatanqua-Conferentie" te Kestell, O.R.K.)

IN het scheppings verhaal komt de mensch voor als het laatste der geschapen wezens, en gaat God te rade met betrekking tot Zijne schepping, "Laat ons menschen maken naar ons beeld en naar onze gelijkenis." De mensch is het einddoel der schepping, de kroon en de heer der schepping. Alles tot hiertoe bereidde zijne schepping voor, bereikte in hem het toppunt en zal nu voortaan onder hem zijn, hem dienen. Hij zou de schepping beheerschen, invloed op haar uitoefenen, en haar tot hare bestemming voeren, door haar te bearbeiden, te temmen, en zoo tot hoogere heerlijkheid brengen. De mensch zelf zou ontwikkeld worden in heiligheid, en door hem de schepping, want de toestand der schepping is in overeenstemming met den toestand des menschen. Eerst na des menschen val bracht de aarde doornen en distelen voort; en eenmaal zal hare herstelling daarin zijn, dat er een nieuwe hemel en eene nieuwe aarde zal zijn, waarin gerechtigheid wonen zal.

"God zeide: laat ons menschen maken naar ons beeld en onze gelijkenis." De uitdrukking "Laat ons" wordt vierderlei wijze verklaard, namelijk dat God aldus de geschapene wezens toespreekt; of de engelen; of in beraad met de Heilige Drieëenheid; of met hoog gezag bekleed het meervoud gebruikt; figuurlijk genoemd *pluralis majestatis*. Mogelijk is dit laatste de beste verklaring.

Er is eene opklimming in het scheppingsverhaal. Eerst zijn de anorganische of levenlooze voorwerpen geschapen, vervolgens de levende wezens, en ook in deze is er eene opklimming; eerst visschen en vogelen, vervolgens de viervoetige of zoog-dieren; en eindelijk de mensch. Zoo wordt het ook in de fossielen, versteende overblijfselen, gevonden. Hitchcock een der grootste natuur vorschers vindt dat de mensch de laatste is in de versteende overblijfselen en plus minus reeds 6,000 jaren bestaan heeft.

1. Beeld: de uiterlijke omtrekken en gestalte. Gelijkenis: aan ons gelijk in geestelijk bestaan, in volmaakte deugden. Zooals Paulus het later op den Areopagus verklaarde " van Gods geslachte." Hoewel wij hier niet aan eene lichamelijke gestalte moeten denken, want God is een geest, toch denken wij God steeds als zoodanig en stelt Hij zichzelven voor als onder lichaamsdeelen en derzelver werkingen. Hij strekt Zijne handen uit, Hij hoort; Hij ziet en zoo meer.

Des menschen lichamelijke statuur overtreft die der andere schepselen zeer verre, en de vermogens zijner ziel staan ver boven die van genen. Hoe men ook overeenkomst had willen zoeken, tusschen den mensch en de hoogste diersoorten, uit welke de mensch zou ontwikkeld zijn, heeft men nog nooit den schakel kunnen vinden, en zal die niet vinden; doch ook in den lichaamsbouw des menschen is nog niet het beeld van God gelegen.

2. In het verhaal lezen wij: " Man en vrouw schiep Hij ze," en hoewel de roeping van man en vrouw in bijzonderheden uit elkander wordt gezet, komen zij hier voor als beiden naar het beeld van God geschapen, en wat hier van den een gezegd wordt, past evenzoo op de andere. " Hij is verwant aan de aarde." De aarde is onzer aller moeder, wat het stoffelijke betreft; wel om den mensch ootmoedig te houden, want hij is stof, en zal tot stof wederkeeren, maar tevens ook om hem de moeder aarde met eerbied te doen betreden en met eerbied en dankbaarheid te gebruiken.

Hoe schoon is zij onzer aller moeder! In welke schoone wereld heeft God ons geplaatst. Hoe mild onderhoudt die moeder ons leven. Hoe heerlijk en groot zijn hare voortbrengselen. Hoe prachtig hare natuur tooneelen. Hoe wonderlijk die millioenen schepselen en hoe verscheiden van elkander. Hoe liefelijk en verrukkelijk schoon die bloemen met haar kleuren dosch. Heerlijk beschrijft de psalmdichter de wonderen en schoonheid van onze moeder aarde. " Hij heeft de aarde gegrond op hare grondvesten. Hij zendt de fonteinen uit door de dalen, dat zij tusschen de gebergte henenwandelen, zij drenken al het gedierte des velds en de woudezels breken er hun dorst mede. Bij dezelve woont het gevogelte des hemels, eene stem gevende van tusschen de takken. Hij doet het gras uitspruiten voor de beesten, en het kruid tot dienst der menschen, doende het brood uit de aarde voortspruiten." Jammer dat de schoonheid en mildheid der aarde waaruit wij genomen zijn, niet meer wordt gezien.

En komen wij nu tot ons lichaam, dan worden ook wij verbaasd en verklaren met den gewijden dichter: " Ik ben op een heel vreeselijke wijze wonderbaarlijk gemaakt." Een medische student verklaarde, toen hij het menschelijk lichaam begon te ontleden en de aderen en zenuwen naar hunnen oorsprong opvolgde, dat hij zoo verbaasd werd over het wonderlijke samenstel en schoonheid ervan, dat het mes hem uit de handen wilde rollen.

Hoe zullen wij spreken over het lichaam des menschen en zijne deelen? Ziet de hand des menschen: haar samenstel, hare vermogens, wat zij ten uitvoer brengt. Hoe wonderlijk het oog. Hoe wonderlijk de stem des menschen, waardoor hij zijne gedachten in woorden brengen kan, en mededeelen. Hoe ontzachlijk het verstand des menschen. Wij verzinken bij de gedachte aan dit alles, en roepen uit: " Hoe wonderlijk zijn Uwe werken, o Heer der heirscharen. Gij hebt ze allen met wijsheid gemaakt, zeer diep zijn uwe gedachte.

3. Zoodanig is het lichaam des menschen, zijne schoonheid en kracht, maar nog zijn wij niet gekomen tot het eigenlijk beeld des menschen, waarin hij vooral het beeld van God draagt. " En heeft in zijne neusgaten geblazen den adem des levens, alzoo werd de mensch tot een levende ziel."

Wel hebben wij hier te doen met den mensch zooals God hem schiep, en moeten wij de treurige waarheid toestemmen, dat dat beeld zeer geschonden is door den zondeval; toch zijn er overblijfselen van dat beeld, ja zelfs bij den diepgezonkene, zoodat er nog altijd een kans is, dat ook deze kan worden opgericht. Het beeld van God in den mensch is zijn eigenlijk wezen, en kan niet geheel in hem verloren gaan. De heilige Bernard zegt naar waarheid: " Het beeld Gods kan zelf in de hel branden, maar niet verbranden, niet verteerd worden." Het beeld van God kan niet uitgewischt worden, daarom zal het straflijden eeuwig duren.

4. *Een levende ziel. (a)* Dat deel des menschen dat onsterfelijk is. Hoe men dit ook anders zou willen denken, de mensch is zich ten diepste van zijne onsterfelijkheid bewust; volgens Bijbelsche uitspraak: "de eeuwigheid is hem in het hart gegeven" *een levende ziel*, i.e. zijne persoonlijkheid. Hij is zichzelven bewust. Hij weet wat hij meent door te zeggen: *Ik*. Hij weet dat hij bestaat. Hij denkt, verdeelt, wil en kiest. Hij is zich tevens bewust van zijne verantwoordelijkheid.

(b) Des menschen persoonlijkheid wekt eene moreele overtuiging, eene overtuiging van goed en kwaad. Hiermede vereenigd is het geweten, dat beschuldigt of ontschuldigt. Hoe gelukkig dat die overtuiging, het geweten niet verloren is gegaan, zelfs niet na den zondeval. God heeft alzoo een bondgenoot in den mensch, een aanrakingspunt om den mensch te verheffen en terug te voeren. Dat geweten kan onderdrukt worden, verstompt, toegeschroeid, ja verhard worden, doch nimmer worden vernietigd. Hierop komt het neer wanneer Bernard zegt: " De hel kan dit beeld van God in het geweten gevestigd, niet verbranden, die knagende worm zal niet sterven." O, mocht het geweten Gods

beeld in ons doen herleven, en ons versieren, en niet onze beschuldiger zijn in de rampzaligheid.

5. Naar Col. 3: 10 wordt het beeld van God gesteld in *kennis*. (*a*) Wij kunnen hier vooreerst stellen kennis van alle dingen, welke onder onze opmerkzaamheid komen; wetenschap in hare velerlei vertakkingen, waardoor voor ons ons levensbestaan verzekerd wordt, waardoor wij het leven kunnen genieten, en het leven veraangenaamd wordt. Die wonderlijke uitvindingen; die werktuigkundige verbeteringen op allerlei gebied. De schoone kunsten, muziek, schilderkunst, en zoovele schoone voortbrengselen van het vernuft; niemand is nog tot het hoogste punt van kennis gekomen, en niemand meene dat hij het bereiken zal. Maar hierin ligt juist een der aangenaamste toestanden van de menschelijke natuur, dat er nog altijd iets voor hem te verkrijgen is, wat kennis betreft. Wat zullen wij dus denken van den persoon die oordeelt dat hij volleerd is, of die onkunde en onbeschaafdheid verkieslijker acht dan kennis en de edele wetenschappen? Hoe meer kennis de mensch verkrijgt, hoe meer Gods beeld, dat in kennis bestaat, in hem prijkt.

(*b*) Doch de kennis door dezen apostel bedoeld is vooral de kennis van God, een godsbewustzijn. Wij krijgen kennis aangaande God uit de schepping. "De hemelen vertellen Gods eer, en het uitspansel verkondigt Zijner handenwerk. De dag aan den dag stort overvloedig sprake uit, en de nacht aan den nacht toont wetenschap," doch dit godsbewustzijn ontstaat slechts ten deele uit de waarneming van Gods werken; het bestaat vooral in een godsbewustzijn in den mensch zelven. De mensch is een godsdienstig wezen, waar gij hem ook aantreft, en zij die beweren, dat zij in het bestaan der godheid niet gelooven, wij zeggen het vader Hellenbroek na: "'t Is meer een wensch dan een dadelijk geloof."

(*c*) Zoo ook spreekt de Apostel Paulus in den zendbrief aan de Efezieërs, dat het beeld van God in den mensch bestaat in *gerechtigheid*. De mensch keurt het recht goed. Hij is van natuur wettisch. Zoo lezen wij in Rom. 2: "De heidenen, de wet niet hebbende, i.e. de wet aan Israël gegeven, zijn zichzelven eene wet, als die betoonen het recht der wet geschreven in hunne harten, hun geweten mede getuigende, en de gedachten onder elkander beschuldigende of ook ontschuldigende." Hoe wederstrevig de mensch ook zij, ja de onordelijkste zou het minst kunnen wonen in een land, waar er geene wetten zijn, hoewel hij zulks voorgeeft. Hij althans zou er zelf het slechtst aan toe zijn. Wegens het begrip van recht dat de schepper in den mensch gelegd heeft is de samenleving gewaarborgd. Wegens 's menschen hartstochtelijkheid; wegens de treurige vijandschap, welke er in zijn zondig hart is, mocht het recht voor een tijd onderdrukt worden, en het geweld zegevieren, doch wanneer er kalme overdenking komt, dan ziet de mensch zijn schuld of onschuld in; wanneer hij de zaak brengt in de tegenwoordigheid van den heiligen en alwetenden God in Wien zelven geen onrecht is, dan leert hij wat recht of onrecht is. De wereldgebeurtenissen, die verwoestende oorlogen worden later in het licht gezien. De publieke opinie ontschuldigt of beschuldigt de gebeurtenissen in de wereld geschiedenis. En het is waar. *Vox populi vox Dei*. Een edele openbaring van Gods beeld vertoont zich in dit besef van recht. Wij moeten zeer voorzichtig zijn, dit niet te verstoren of te verzwakken. Hoe ingenomen is de dichter koning met de volmaaktheid en heerlijkheid der wet, sprekende daarvan: "Zij is mijn gehemelte zoeter dan honig of honigzeem. Zij zijn begeerlijker dan uitgegraven fijn goud."

3. Het beeld van God in den mensch, verklaart de apostel verder, bestaat in *heiligheid*. Heiligheid, i.e. wat geheel, volkomen is. Daar is veel stoornis, veel dat naar beneden trekt, zonde i.e. wat het doel mist. Maar God is heilig. Verheffende gedachte, dit beeld van God is in den mensch. Hij mocht bevinden dat hij op de onderste trappen is van dien ladder, maar hij heeft in zijn hart een begrip van heiligheid, van dat wat geheel is. Hij heeft een besef van het schoone, van het ware, van het reine. Hij keurt de zonde af, beseft hare onreinheid en strafschuldigheid. Geen mensch is gelukkig in den zondedienst. Hij mocht dit voorgeven. Hij mocht zoo ver zinken dat hij daarin roemt; doch wij behoeven hem niet te gelooven. De roekelooze slaat steeds de verzenen tegen den prikkel. Gij zult u verbazen wanneer de aan zondedienst-verslaafde u zijn gemoed zou openbaren. Wanneer hij zich overgeeft aan slechtheid is het dikwijls uit wanhoop. Sommigen zullen het u zeggen. Zij doen het om hun toestand te vergeten, doch dit gelukt nooit. Neemt b.v. den aan den drank-verslaafde. Hij ondervindt wat de wijze koning van Israël zegt: "Daarna zal hij, namelijk, de sterke drank, als een adder steken." De goddelooze — waardoor wij te verstaan willen geven, de man die zonder God is, hoewel zulk een toestand niet bestaat,—is "als een voortgedreven zee, want die kan niet rusten." Hij zegt nog met den ongelukkigen Bileam: "Mijn ziel sterve den dood des oprechten, en mijn einde zij gelijk de Zijne." God dank! Hij heeft ons naar Zijn beeld geschapen in heiligheid. Daar is bij ons veel gebrekkigs en onreins, maar in dien nacht schittert een ster ons tegen, ons ideaal is heilig en onbesmettelijk te zijn, en wij zullen het verkrijgen, die dorst in ons hart gelegd, zal gelescht worden. "Wij zullen God gelijk zijn, want wij zullen Hem zien gelijk Hij is."

3. Onder het beeld van God in den mensch brengen wij ook de heerschappij over de schepping. Zoo lezen

wij Gen. 1 vs. 23: "En God zegende hen, en God zeide tot hen: Weest vruchtbaar en vervult de aarde en onderwerpt haar, en hebt heerschappij over de visschen der zee en over het gevolgelte des hemels en over het gedierte dat op de aarde kruipt," en vs 8: "Gij doet hem heerschen over de werken Uwer handen; Gij hebt alles onder zijne voeten gezet, schapen en ossen, allen dit: en ook mede de dieren des velds. Het gevogelte des hemels en de visschen der zee, hetgeen de paden der zeeën doorwandelt." God heeft den mensch tot heerschen gesteld over de schepping, zoodat "alle natuur, beide der wilde dieren en der vogelen, beide der kruipende dieren en zeedieren getemd, en getemd is geweest van de menschelijke natuur." Wij denken in de eerste plaats over ons lichaam, ook genoemd de tempel Gods. Tot welk eene mate kunnen de lichaams- en geeesteskrachten niet ontwikkeld worden door oefening. Het lichaam moet rein gehouden, behoorlijk gevoed en gekleed worden; de gezondheid in acht worden genomen, de leden des lichaams door gepaste oefening versterkt en gevormd worden. Het verstand moet ontwikkeld worden. Zelfs moeten wij acht geven op de kleeding. Niet te ontkennen dat soms te veel hierop gelet wordt in een verkeerden zin, waardoor het meer misvormd dan gevormd wordt. Wij denken maar aan de onnatuurlijke inbinding, aan de gedwonge houding waardoor de levensorganen gestremd worden in hare natuurlijke werking. "Verbum sapienti sat"—een woord genoeg voor de wijzen.

"Gij zult heerschappij hebben." Aangenaam en opwekkend is het op te merken hoe de mensch de natuur kan temmen en veredelen. Ziet de trotsche en schoone paarden hoe zij, door verbeterd bloed, veredeld worden, en hoe prachtig zij zich vertoonen in rijtuig of onder den zadel. Ziet hoe het hoornvee steeds meer melkgevende wordt door oplettendheid en zorg; hoe de vruchtboomen, door wetenschappelijk aankweeken, in soorten en smakelijkheid verbeterd worden; en die schoone bloemen, de zwijgende tolken van de heerlijkheid en zorg des hemelschen Vaders. Vele voorbrengselen der natuur werden veredeld door oplettendheid en zorg. Welk eene heerlijke schepping hebben wij? en als beelddragers des scheppers, is het ons door Hem opgedragen alles te onderwerpen, te temmen en te veredelen. Onze invloed gaat over op het schepsel. God verblijdde zich over het werk Zijner handen, laten wij dus met heilig ontzag onze heerschappij uitoefenen over de natuur, dat werk Zijner handen. Maar ach hoe treurig, ja vreeselijk een schouwspel, het gruwelijk misbruik en verwoesting van het schepsel door den mensch. Wij spraken reeds over de schending van het lichaam, den tempel Gods, en hoe worden de schepselen verwoest door mishandeling. God geeft ze ons om ons te dienen, en hoe lijden zij onder de hand des menschen. Hebben wij niet soms op hen hooren schelden en vloeken. Zouden zij een gevoel hebben? Wie kon dit weerspreken wanneer wij er acht op geven dat de dieren aan hunne vriendelijke verzorgers verbonden worden, daarentegen vreezen en beven voor den tiran? Wanneer wij het lijden van dieren en planten zien, dan komt het verwijt tot ons: "'t Is uwe schuld dat het zoo bitter is, dat het tot het hart raakt, dat het gansche schepsel tezamen zucht."

(Te worden vervolgd.)

De Luthersche Kerk in Kaapstad.

(Door Prof. Dr. J. W. Pont, Amsterdam).

V.

Toen Kolver zijn ambt had aanvaard, moest de gemeente worden georganiseerd. Zij had tot nu toe wel mannen gehad, die hare belangen met groote toewijding voorstonden, maar geen kerkeraad; de organisatie ontbrak. Dat er bij dit organiseeren tal van bezwaren waren te overwinnen, spreekt van zelf, maar Kolver, een man van "vrindelijken en zagten aart," bleek hier te zijn de man op de rechte plaats.

Allereerst werd een kerkeraad benoemd; vier ouderlingen en even zooveel diakenen werden verkozen, en den 17den December, 1780, ingezegend.

Daarna werd er orde op het zingen gesteld. Tot nu toe had men gezongen uit de Duitsche gezangboeken die de gemeenteleden hadden; maar zij weken in allerlei opzicht van elkander af, zoodat de noodige eenheid ontbrak. Terecht vroeg dan ook de kerkeraad zich af: welk gezangboek men in de toekomst gedurende de godsdienstoefeningen zou gebruiken. Geen oogenblik waren zij in het onzekere over de taal. Het moest natuurlijk een *Duitsch* gezangboek zijn, want van de 400 lidmaten, die zich hadden opgegeven, "waaronder maar 25 vrouwen," waren er "niet meer dan DRIE geboren Nederlanders, waarvan nog twee Hoogduitsch zingen en de derde zal repatriëeren, de overige lidmaten zijn óf geboren in Duitschland óf in Sweden óf in Denemarken, waaronder zeer vele zijn, die geen Hollandsch leeren kunnen," en "de kinderen zijn in het zingen van het Hoogduitsch onderwezen"—8 Oct., 1782—Al had het Amsterdamsch consistorie dan ook den wensch uitgesproken, dat het Amsterdamsche gezangboek zou worden ingevoerd, er kon niets van komen. Het eenige, wat Kolver kon en ook wilde doen, was, als hij een Duitsch gezang opgaf, tevens aantegeven waar het in het Nederlandsche boek stond, tenminste

als het vertaald was, maar veel geven zou dit niet. Het beste gezangboek scheen den Kapenaars het Hallische van Freylinghausen toe; zij vroegen daarom of Amsterdam een voldoend aantal exemplaren voor hen wilde koopen. Of dit gezangboek den Amsterdamschen Heeren wat al te pietistisch getint was, weet ik niet, maar wel is het een feit, dat het niet werd ingevoerd, doch dat hun uit Amsterdam werden gezonden 800 exemplaren van het gezangboek, dat te Bremen in de Domkerk werd gebruikt.

***

Ook voor het catechetisch onderwijs moest worden zorg gedragen. Tot nu toe was er niets voor gedaan; de ouders hadden hunne kinderen zoo goed en zoo kwaad als het ging onderwezen, en voorbijtrekkende predikanten hadden hen aangenomen. Van nu aan werd het catechetisch onderwijs kerkeraadszaak. Daarom werden er kleine catechismussen van Luther te Amsterdam besteld, en ook een paar honderd exemplaren van "De wegwijzer der eenvoudigen van Jasper de Hartogh." Dit boekje, een "sober geregtje," dat men wel niet als "vaste spijs voor sterke mannen" maar toch "als zuivere melk voor teedere zuigelingen en zwakke kinderen" mocht aanmerken, was in de Nederlandsche kerk zeer geliefd, getuigen de vele uitgaven, die het beleefde. In 1793 verscheen de twaalfde druk. Het was een rechtzinnig geschrift, en al werden er ook in bestreden de gevoelens van andere kerken, de wijze waarop dit geschiedde was verre van scherp, zoodat de strijd met andersdenkenden hierdoor niet zou worden opgewekt, zooals indertijd wel het geval was geweest met het boekje van Masius.

Ook werd aan het Amsterd. Consistorie gevraagd een bekwaam schoolmeester voor de jeugd te willen zenden, omdat zij "een bequaam subject ten hoogste noodig hebben," en het getal kinderen zeer groot is, maar door allerlei omstandigheden duurt het tot 3 Mei, 1791, voordat Laurens Erzey tot koster, voorzanger en schoolmeester wordt aangesteld op een traktement van Fl. 1000.—met vrije woning.

***

Aan het kerkgebouw wilde Kolver ook gaarne veranderingen aanbrengen. In menig opzicht voelde hij er zich wel in thuis. Hij vond toch hier "de Zwaan" weer, die het Nederl. Lutherdom kenmerkt. Niet alleen boven de deur, maar ook boven op het klankbord en midden op den kansel was hij te vinden, en als lessenaar van den voorzanger diende een zwaan met korte uitgespreide vleugels. Veranderingen wilde hij echter aanbrengen aan doophuis en predikstoel, en zoo vraagt hij aan Amsterdam om over te zenden twee fraaie vergulde bogen—$3\frac{1}{2}$ voet wijd—om bij het nieuwe doophuis gebruikt te worden. En ook had hij gaarne gezien, dat de kerk een klokketoren rijk zou zijn geworden, een toren met een uurwerk, maar dat lukte niet. De Gereformeerden beletten het. De Luthersche kerk toch kreeg nu in de Kaap dezelfde plaats, die zij in Nederland had. Zij werd geduld naast de praedomineerende kerk, maar in de rechten van de praedomineerende kerk mochten haar leden niet deelen.

Dit zou spoedig tot veler teleurstelling al duidelijker openbaar worden.

***

Over "de Armenzorg" kwam met de Gereformeerden geen geschil. Reeds 22 Jan. 1781 werd door beide gemeenten een reglement opgesteld, dat door den Gouverneur en den Raad van Politie werd goedgekeurd [1]) en waarvan de korte inhoud door Kolver aldus wordt weergegeven: "Ieder gemeente zal eigen armen "onderhouden; in gecombineerde huishoudens zal iedere "gemeente de helft contribueeren, sonder daarop te "zien waar de kinderen zijn gedoopt, en sterft een van "beiden dan zal het huishouden worden gealimenteerd "door die kerk, waarvan de langstlevende lidmaat is."

De Lutherschen namen de verzorging der armen ook werkelijk ter hand. Dit blijkt o.a. hieruit, dat zij—7 Feb. 82—aan Amsterdam vragen om over te willen zenden: "twee stukken bruin karsaai, een doucijn "peper en zout gekleurde kousen, een doucijn grove "manshoeden en koperen of staalen knoopen, altemaal "items" voor de armen, daar ze in de Kaap zoo duur waren; gelijke aanvragen komen meermalen terug.

Ten opzichte van de Huwelijksinzegening ging alles ook nog naar hun wensch. Aan de Lutherschen wordt—22 Oct. 1782—toch toegestaan, dat zij voortaan "in den echt mogen vereenigt worden van de politicque "Overhyd, nadat alvorens de Huwelijksproclamatiën "in de Gereformeerde en Luthersche kerken zijn afge-"kondigd en dat de Lidmaten der voorschreven ge-"meente de vrijheyd mogen hebben, in derselver kerk "als zij voor de politicque Overheyd getrouwt zijn in "het huwelijk zich te laaten inzeegenen (hoewel het "voorschreven inzegenen geen hertrouwen is, maar eene "meer kerkelijke solemniteyd en in geenen deele de "Essentia matrimonii)". Zoo was het ook in de Vereenigde Provinciën. Maar—als de Lutheranen een ieder willen doopen, die bij hen wordt aangeboden en de gemeente willen uitbreiden, dan worden de moeielijkheden met de Gereformeerden groot.

***

Wat toch was het geval? Aan de Lutherschen was den 3en April 1778 vrijheid van openbare godsdienstoefening verleend op denzelfden voet als aan

1) Spoeltra, Bouwstoffen II, blz. 318 staat het contract voluit.

hunne geloofsgenooten in Batavia was toegestaan. Dat wil zeggen: zij hadden te gehoorzamen aan deze resolutie van 31 Dec. 1754: "dat ten opsigte der "kinderen, waarvan een der ouders van de Gereformeerde "en de andere van de Luthersche godsdienst is, in deeser "voegen sal moeten worden gehandelt, dat de zoon of "zoons in de kerk, waartoe de vader behoort, zullen moeten worden gedoopt, en de dogter of dogters in die "van de moeders; dat is, dat soo wanneer de vader "van de gereformeerde godsdienst is, de zoons ook in "die kerk zullen gedoopt worden, en de moeder Luthers "zijnde, de dogters in de Luthersche kerk; gelijk dat "ook over en weder sal plaats hebben, wanneer de "vader Luthersch en de moeder Gereformeert is, "zodanig nogtans, DAT HET ZULKE OUDERS INSGELIJKS "VRIJ ZAL STAAN, HUNNE KINDEREN, SOOWEL DE ZOONS "ALS DE DOGTERS, ZULKS BEGEERENDE, IN DE GERE-"FORMEERDE KERK TE LAATEN DOOPEN, MAAR DAT ZIJ "GEENSINTS ZULLEN VERMOGEN DE ZOONS EN DOGTERS "IN DE LUTHERSCHE KERK DAT HEILIG SACRAMENT TE "LAATEN TOEDIENEN". [1]) Deze resolutie was hun bekend, maar *niet* aan de Gereformeerden. Reeds vroeger was er in Batavia over haar uitvoering moeite geweest, doch toen had de Raad van Indië, den 20 Juni 1757, besloten "dat men aan ouders, waarvan de "eene de Luthersche leere is toegedaan en de andere "de Gereformeerde, niet wel kan toestaan, om, schoon "met gemeen overleg, hunne kinderen in de eene of "andere kerk te laaten doopen, EN SULKS UIT CON-"SIDERATIE DAT, NADIEN DE VADERS IN 'T GEMEEN "LUTERSCH EN DE MOEDERS GEREFORMEERD ZIJNDE, "HET NIET ZOUDE KONNEN MISSEN, DAT ALLE DE BIJ HUN "GEPROCREEERDE KINDEREN IN DE LUTHERSCHE KERK "ZOUDEN WORDEN GEDOOPT, [1]) dewijl het zeker is dat "de vrouwen zig gemakkelijk zouden laaten overreeden "om daarin te consenteeren." De Kaapsche Lutherschen kenden óók deze bepaling, maar allicht kon worden beproefd of niet in de praktijk zou worden toegestaan wat door deze bepalingen werd verboden, zooals in Batavia ook wel geschied was. Die bepalingen waren toch lastig, en belemmerend voor den bloei der gemeente. Grooteren wasdom zoude er alleen kunnen komen als ook de dochters konden worden gedoopt en daarom doopt Kolver ook dochters van Luthersche vaders en Gereformeerde moeders.

* * *

Toen de Gereformeerden bemerkten hoe de Lutherschen optraden, trachtten zij te weten te komen welke de "Bataviasche Reglementen" waren, en nauwelijks hadden zij deze ontvangen—24 Oct. 1782—of zij dienden een protest in bij den Gouverneur en den Politieken Raad—19 Nov. 1782—, waarin zij er op wezen dat "de duidelijke orders der Hooge Regeering "door de Lutherschen stout zijn overtreden" en dat "zulk een handelwijze, indien men den Luthersche "predicant daarin liet voortgaan grootelijks soude "strekken ten nadeele van onze Gereformeerde Religie" [1]).

De Lutherschen verdedigen zich zoo goed zij kunnen; zij wijzen er op, dat het getal hunner doopelingen zeer gering is, dat zij in 1781 maar 40 kinderen hebben gedoopt, waaronder 14 meisjes en in 1782 maar 43, waaronder 16 meisjes; zij zeggen, dat hun predikant in "het lieve vaderland" gewoon is geweest zoo te doen als hij hier doet en dat hij daarom ook meisjes gedoopt heeft; dat zij twee jaar (nl. de jaren, dat de Gereformeerden de Bataviasche Reglementen niet hadden) vrije godsdienstoefening en bedeeling der Sacramenten hebben genoten en "versoeken op het nederigst en ootmoedigst" om in bezit van die vrijheid te blijven, maar—zij kunnen zich niet vrijpleiten van overtreding der bepalingen, die hun een last zijn en een hinderpaal voor de uitbreiding der gemeente. Het opmerkelijkst in deze geheele briefwisseling is, dat er geen sprake is van het verschil in geloofsovertuiging ten opzichte van den Doop, maar dat er alleen wordt gepleit op "liefde tot de vrije godsdienst." Doch, hoe zij ook pleiten voor hun zaak, de doop van dochters van Gereformeerde moeders wordt hun verboden.

Zij schrijven daarom aan het Amsterdamsche Consistorie—15 Dec. 1782—of het bij Heeren XVII wil indienen een adres, dat zij vrijheid verkrijgen om te doopen en aan te nemen dochters van Luthersche vaders en Gereformeerde moeders.

* * *

Intusschen doet zich een eigenaardig geval voor. Een dochter van Clement Matthiesen, diaken der gemeente, moet gedoopt worden. Zijn vrouw verklaart: "dat het met mijne volkomen toestemming is dat ons, "op den 8en dezer gebooren dogter den H. Doop in de "Luthersche kerk ontfange zonder daartoe op de minste "manier door mijnen man te zijn gepersuadeert; doende "zulks alleenlijk uijt bijsondere agting en de liefde, die "ik hem ben toedragende," en onderteekent deze verklaring met haar eigen hand, 16 Feb. 1783. Matthiesen zelf zoude ook gaarne zien, dat zijn dochter Luthersch gedoopt werd. Hij is toch Diaken en als diaken heeft hij beloofd: "de leer die in zijn kerk beleden wordt op "zijn nakomelingen te zullen voortplanten." De kerkeraad schrijft daarom aan den Gouverneur en wijst op de belofte door Matthiesen afgelegd en "flatteert zich "dat ZWelEdGestr. en EdAgtbr. acquiteit, regtmatig-"heid en liefde tot de vrije godsdienst om soo meer "het versoek van Matthiesen als een fungeerend Diacon "der gemeente ter voldoening zijner belofte aan God "en zijner gemeente gedaan gracieuselijk zal gelieven

1) De cursiveering is van mij.

1) Spoelstra, Bouwstoffen I, 191.

"te defereeren," maar hij ontvangt een weigerend antwoord. Ja, wat erger is, de Heer Fiscaal Boers schrijft aan Kolver, dat hij vernomen heeft van de belofte, die de Diakenen bij de Lutherschen afleggen, en dat hij die belofte "in een colonie als deeze aan verscheiden "gegronde reflexien onderhevig acht." Men vreest dat dit alles tot nadeel der gemeente zal strekken en roept 21 Maart 1783 de hulp van Amsterdam in.

Amsterdam kan echter voorloopig niets doen. "De "Lutherschen," zoo luidt de Missive van HH. XVII op 18 Juni 1783 aan den Gouverneur, " mogen de aan "hun gestelde paalen niet overtreden"; jaarlijks moeten zij een lijst van personen, die door hen zijn gedoopt en aangenomen, indienen, en deze lijst wordt goed gecontroleerd. Dit is tot groote schade van de gemeentezucht Kolver, 21 Oct. 1783—, maar "word in het doen "van belijdenis ieder zijn vrijheid gelaaten, hoe groot "zal niet binnen kort worden het aantal van vrouwen "Leedematen, dat tot nog toe bij ons zeer klijn is." De Lutherschen blijven dan ook pogingen aanwenden om de gewenschte vrijheid te verkrijgen—zooals de Herv. Kaapsche kerkeraad, 6 Febr. 1786 aan de Amsterdamsche Classis schrijft om haar tot waakzaamheid aan te sporen—en dank zij hun aanhouden en dat van het Amsterdamsche Consistorie, wordt—in een schrijven van 29 April 1786 van HH. XVII aan den Gouverneur —aan de Lutherschen toegestaan om "personen, den ouderdom van 18 jaaren bereikt hebbende en dus vol- "komen tot jaren van onderscheid zijnde gekomen tot "leedematen van die gemeente te mogen aannemen, "wanneer dezelve daartoe genegenheid betoonen, zonder "dat de ontfangen doop in de Gereformeerde kerk "daarin tot eenig beletsel zal strekken." Geen wonder, dat Kolver—19 Nov. 1786—een brief van hartelijken dank schrijft aan het Amsterdamsch Consistorie en dat Deputaten van de Classis Amsterdam [1]) hun diepe leedwezen over deze beslissing uitspreken. Immers deze resolutie "zal niet verhinderen, dat de Lutherschen " met het maaken van proselyten in een eigentlijken " zin zullen voortgaan, gelijk zij doen ; nademaal de " mannen zodanige kinderen die in de Gerefor- " meerde kerk gedoopt zijn en ook volgens de vastge- " stelde wetten aldaar gedoopt moeten worden, van der " jeugd af aan in de Luthersche kerk en school doen " gaan en aldaar vau een Luthersche catechiseermeester " of liever den Predikant Colver laten onderwijzen, het- " geen de met hen getrouwde Gereformeerde vrouwen " zig moeten laten welgevallen, en waarvan het zeker " gevolg zijn zal dat, na verloop van tijd de Gerefor- " meerde godsdienst geheel en al af—en de Luthersche " integendeel toenemen zal." " Bovendien is het nauwelijks noodig" zoo schrijft de Gereformeerde kerkeraad aan de Kaap—" dit te melden, dat onze kerk ongemeen " zal verliezen, wanneer UWelEerw. maar gelieven te " considereeren, dat de jeugd die hier vooral TRAAG " IS IN 'T LEEREN, sig er ligter toe sal laten over- " halen om eenen kleynen Catechismus van Luther van " buiten te leeren, dan de grootere vragenboeken, de- " welke doorgaans in onze kerken gebruikt worden, en " welker kennisse wij volstrekt vorderen, niet slegts als " een van buyten geleerd A. B. C., maar, sooveel moge- " lijk is, met een onderscheijdend oordeel." [1]) Doch de beslissing is gevallen, en langzamerhand zou de animositeit wel tot bedaren zij gekomen wanneer in deze jaren niet iets veel ergers de Lutherschen had getroffen.

***

Zoolang de Lutherschen niet georganiseerd waren, maar bij de Gereformeerden ter kerke gingen, was hun Lutherdom voor hen geen beletsel geweest om openbare ambten te bekleeden. De voornaamste betrekkingen waren indertijd dan ook door hen vervuld. Maar, nu zij een eigen kerk hadden, een kerk die " zeer floreerde," nu zij professie wilden doen van eigen belijdenis, nu kwamen zij in dezelfde positie waarin de Lutherschen en andere Dissenters in de Vereenigde Provinciën zich bevonden, en werden zij uitgesloten uit de hoogere Bestuurscolleges. Reeds in 1742 had de Kaapsche kerkeraad er op gewezen dat, "als er een Luth. Kerk " kwam op het allernadrukkelijkst, bij HH. Hoog- " Mogenden moest worden aangehouden ten eynde " volstrekt gelast en geboden wierd geen andere als " waare Gereformeerden tot de regeering te verkiezen," en bij besluit van 3 December, 1783, en 5 Juli, 1785, hadden HH. Majores in hunne Illustre Vergadering " op de sterke instantiën van de Classis, Amsterdam, " een besluit genomen tot maintenu van de Hervormings " godsdienst, daarin bestaande dat voortaan nòg in de " Vergadering der Politie nòg in de Raad van Justitie " een eenig Lutheraan sessie zoude hebben, uitgenomen " die welke er bereids sitting in hadden, die ad vitam " zouden blijven ; dog dat in de mindere Collegiën " eenige van die broederen zouden mogen worden toege- " laaten, dan nooit meer als de helft, en dan nog wel " met die bepaaling, ingevalle er geene stoffe mochte " zijn van onze zijde." [2]) Toen nu voor de eerste maal deze strenge, harde bepalingen werden toegepast— Jan. 1787—en de benoeming van de Lutheranen : F. C. Ronnenkamp, Secretaris van de Weeskamer tot lid van den Raad van Politie, en C. L. Neethling tot lid van den Raad van Justitie, door HH. XVII. werd "geimprobeerd," ging er een kreet van bevreemding, ja, van smart onder hen op. Zij begrepen niet waarom de Lutheranen alleen aan de Kaap en niet in andere bezittingen moesten worden uitgesloten ; zij konden er

1) Cf. Spoelstra, Bouwstoffen II, 231 vlg.

1). Cf. Spoelstra, Bouwstoflen I, bladz. 542.
2). Cf. Spoelstra, Bouwstoffen I, bladz. 535.

zich niet bij neerleggen; zij gingen requesteeren, maar—zoo schrijft Kolver, 25 Februari, 1788—" slagen " wij in ons verzoek niet, dan zal dit den allernadeeligsten " invloed hebben, want wij moeten het nu reeds zien dat " kinderen van onze aanzienlijksten tot een andere ge- " meente overgaan." " Waarom die bepaling "—zoo vragen zij—er is toch verdraagzaamheid tusschen Lutherschen en Gereformeerden, zelfs " sodanig dat " niettegenstaande er tans hier ter plaatse twee bysondere " kercken komen te zijn, men op 't uiterlijke niet anders " soude kunnen denken alsdat ze beide aan een en " dezelve gezinte komen toe te behooren." Zij spraken het uit dat zij " van den beginne af geen zwarigheid ge- " maakt hadden hunne kinderen gereedelijk in de Gere- " formeerde religie te laten onderwijzen en ledematen " derzelve te worden." Waarom ze dan toch een eigen kerk hadden willen hebben gaven zij maar niet aan.

Ronnenkamp had inmiddels een Memorie ingediend bij HH. XVII.; ook requesteerden 75 Lutherschen bij de Regeering " om de seclusie te surcheëeren "; de groote kerkeraad verzocht ootmoedig de uitsluiting, die ook nog Matthiesen en Bletterman had getroffen, op te heffen, maar het baatte niet. De Amsterdamsche Classis had dan ook—30 October, 1786—HH. Bewindhebbers duidelijk gemaakt dat, indien zij de bepalingen niet handhaafden, " de Gereformeerde godsdienst " binnenkort in een quynenden staat zou geraken, ja, " geheel en al vervallen en de Luthersche boven de " andersints heerschende kerk zou zegepralen."

De tijdsomstandigheden waren er echter niet naar om lang met strengheid deze bepalingen te kunnen handhaven. [1]) In 1793 wordt, niettegenstaande het protest van den kerkeraad der Gereformeerden, Matthiesen als lid van den Raad van Justitie aangesteld, en wanneer in 1795 de Kolonie overgaat onder Engelsch, dan achten de Lutherschen zich in geen enkel opzicht meer gebonden aan de wetten der vorige Regeering, en doopen en nemen aan wie zich bij hen aanbieden, terwijl zij zelve ook, waar zij bruikbaar waren, in hoogere Colleges werden benoemd.

Was deze ingrijpende verandering in het politieke leven niet tusschen beide getreden, de Luthersche gemeente, die meer een *nationale* dan een *confessioneele* kerk was, zoude vermoedelijk sterk zijn achteruitgegaan gelijk zoo menige gemeente in de Nederlanden hare beste leden heeft zien heengaan, omdat zij in maatschappelijk opzicht vooruit wilden komen en zij zich in de Hervormde Kerk ook thuis voelden.

VI.

Toen de moeielijke jaren voorbij waren en de gemeente onder de Engelsche Regeering geen tegenwerking meer had te wachten, naderde het einde van Kolver's arbeidstrijd. Hij werd ziekelijk, zoodat de gemeente in December 1796 besloot hem emeritaat te verleenen en een tweeden predikant te beroepen. Zij beriepen daartoe den Rotterdamschen predikant, C. P. Sander, den zwager van Kolver, die oogenblikkelijk buiten dienst was.

Sander was Oranjeklant en had van zijn liefde tot het Stadhouderlijk bewind meer dan eens de duidelijkste bewijzen gegeven; de Rotterdamsche kerkeraad daarentegen was Patriotisch gezind en had nooit veel opgehad met Sander, die hun door de Regeering zoowat was opgedrongen. Toen nu in 1795 de Franschen in Nederland machtig werden, besloot de kerkeraad Sander af te zetten " als het leeraarsambt in deze gemeente onwaardig." Zoo was hij broodeloos. Geen wonder dat zijn zwager nu pogingen aanwendde om hem naar de Kaap te doen komen. Maar hij had buiten den waard, d. w. z. buiten het Amsterdamsch Consistorie gerekend, dat ook flink Patriotisch was en Oranjeklanten niet al te wel kon lijden. Toen de Kaapsche kerkeraad dan ook aan Amsterdam schreef: " Wij " hopen dat deeze beroeping voor ditmaal niet zal " kwalijk genomen worden, deels omdat wij aan de pro- " positie van onzen leeraar om zijn zwager Sander te " beroepen, gaarne wilden voldoen en ten deele, terwijl " toch de vaart van Holland op de Caab gestremt is, " waardoor UWelEerw. buiten staat gesteld word een " Leeraar volgens den andere gewonen weg te zenden " en hem tevens verzoekt het noodige aan Sander voor te schieten opdat hij naar de Kaap kan gaan, dan weigert Amsterdam beslist.

Het schrijft aan Sander, dat het hem geen afschrift van den beroepsbrief kan zenden; " daar de beroeping " van UWelEerw. voorbaarig in een tijdstip, dat de " Caab in vijands handen was en nog is, en door een " natuurlijk gevolg van dien op zodanig eene wijze ge- " daan is, die niet conform is met de reglementen, die " bij de oprichting dier gemeente voor zodanig een be- " roep, zoowel met betrekking tot dit Eerw. Consisto- " rium en deszelfs Gecommitteerden tot de kerkelijke " zaken aan Cabo de Goede Hoop, als met opzicht tot " Bestuurderen van de O. I. Compagnie plechtig aange- " gaan zijn: Gecommitteerden overzulks zich op dat " Uw beroep in generleie manieren kunnen noch moeten " inlaaten." En wanneer de Kaapsche kerkeraad—13 Juni 1797—laat weten, dat Kolver 27 April 1797 is overleden en er bij Amsterdam op aandringt dat het toch Sander late gaan, waartoe trouwens de Gouverneur Macartney vergunning heeft gegeven, dan antwoordt Amsterdam: Wij kunnen niet medewerken aan het gaan van Sander omdat men de onverhoolen uitrusting van " eenen eigenmachtig aldaar verkoozen " Predikant aan de Caab zoude hebben kunnen inter- " preteeren als een medewerken tot het emigreeren uit

1). Cf. Spoelstra, Bouwstoffen II, bladz. 350.

"het vaderland na vijandlijke bezittingen van eenen "Persoon, die als Aanklever aan het huis van Oranje "en als uit dien hoofde in deze Landen gedrukt worden- "de door den vijandelijken Gouverneur uitdrukkelijk "geadmitteerd was geworden."

De Patriotischgezinde Amsterdamsche kerkeraad doet zich hier bizonder vaderlandschlievend voor; het schijnt hem te hinderen dat de Gouverneur den 12 Juni 1797 op het verzoek om Sander toe te laten een gunstige beschikking heeft genomen. Die beschikking, door den Secretaris H. Ross geteekend, luidde aldus: "Having informed His Excellency the Earl of Macart- "ney that the Gentleman whom you propose to invite "as Minister to your Church bears an unexceptionable "character, and that he has been persecuted on account "of his attachment to the Prince of Orange, I have "received the Commands of His Excellency to inform "you that there will be no difficulty in obtaining a "passport for any Gentleman as Minister of Gods Holy "Word that does not meddle with politics." Maar—er zit ook iets anders achter.

In 1791 had er in de Amsterdamsche Luthersche gemeente een groote scheuring plaats gehad. De meer behoudende elementen, die meestal ook Oranjeklanten waren, waren door het herhaald beroepen van meer-vrijzinnige predikanten, die meestal, evenals de meerderheid van den kerkeraad, patriotisch gezind waren, geërgerd en ten slotte waren zij er toe overgegaan om zich van de kerk af te scheuren en een eigen kerk, de Herstelde Luthersche kerk te stichten, die langen tijd in Amsterdam als "de Oranjekerk" bekend stond. Sander en de zijnen nu behoorden tot de geestverwanten van de Herstelden ook in kerkelijk opzicht. En ook daarom wilde de Amsterdamsche kerkeraad niet medewerken aan Sander's beroep en aan dat van Ds. Griesenbek, predikant te Utrecht, wien daarna het beroep in de Kaap was opgedragen. Den 26 Juli 1799 zeggen Commissarissen "dat zij voor zich geen kans "zien om als nog iets te kunnen doen tot stuiting van "dit nieuwe beroep van eenen Hersteldgezinden en "beruchtigden Predikant" (d. w. z. het beroep van Griesenbek.)

Toen de Kapenaars niets uit Amsterdam hoorden dan dat het niet wilde medewerken om den door hen beroepen predikant naar de Kaap te doen gaan, richtten zij zich tot den Engelschen Gouverneur en vroegen hem hun een predikant te bezorgen. Deze schreef aan den Ambassadeur van Hannover te Londen, Baron von Lenthe, die bereid was voor een predikant uit Hannover te zorgen. Het Hannoversche Consistorie werd door hem aangezocht de plaats in de Kaap te vervullen en dit droeg het beroep bij de Luthersche Gemeente aldaar op aan den Candidaat Christian Heinrich Friedrich Hesse. Hesse was bereid te gaan, maar wilde toch eerst weten of het Amsterdamsch Consistorie zijn beroep als wettig zou erkennen, wanneer de Kaap weer in Hollandsche handen kwam. Hij ging daartoe naar Ds. Ebersbach, predikant te Amsterdam, die in Aug. 1799 in Hamburg vertoefde, en — zoo schrijft Ebersbach — aan het Consistorie: "Ik heb hem niet alle "hoop genoomen begrijpende, dat ik daardoor de Caap- "sche gemeente het best zoude kunnen voor de intriges "van de herstelden bewaaren, als zijnde geduurende den "tijd, dat wij niet kunnen voor eenen predikant zorgen "van eenen leeraar voorzien, wiens geheele denkwijze "mij ver van de dwalingen der herstelden te verschillen "scheen." De angst voor de Herstelden speelde dus in de Kaapsche aangelegenheden een niet onbelangrijke rol.

Hesse schijnt door deze verklaring van Ebersbach tevreden te zijn gesteld, ten minste, hij kwam 13 Sept. 1800, nadat de gemeente bijna drie jaar vacant was geweest in de Kaap aan. Hij preekte in het Hoogduitsch. en oefende zich in het Nederduitsch, en beviel de gemeente wel, "die door het overlijden van een groot "gedeelte oude en ijverige ledematen en de harde en "onderdrukkende bepalingen van het vorige bestier, veel geleden" had. Zij was echter nog in staat "de godsdienst te onderhouden" en deed dit ook trouw. In 1801 schrijft zij weer aan het Amsterdamsch consistorie en hoopt "dat alles wel weder in den vorigen goeden train "zoude geraaken tusschen de gemeente en het Con- "sistorie;" het is echter de vraag of dit geschied is, want toen in 1816 Hesse vertrok en Friedrich Kauffman predikant werd, werd Amsterdam er niet in gemoeid.

Dit had wel plaats in 1823. Toen vroeg de Kaapsche kerkeraad op nieuw hulp aan Amsterdam, maar "om de rust in onze gemeente te bewaren" had hij ook aan den Heer C. F. A. Steinkopff te Londen mededeeling moeten doen dat hun predikant vertrok. Het gelukte echter aan Amsterdam een predikant voor de Kaap te vinden en wel: Johan Melchior Kloek van Staveren, die 2 Oct. 1826 werd beroepen en 24 April 1827 in de Kaap aankwam, waar hij in 1865 overleed.

Tot zoover gaat wat ik in het archief der Amsterdamsche Evang. Luth. gemeente heb kunnen vinden. Het werpt meer licht op het ontstaan en de eerste jaren van het bestaan der Kaapsche Luthersche gemeente. Haar geschiedenis in de volgende jaren te schetsen ligt buiten mijn bestek. Het was mij alleen te doen om de belangstellenden in Zuid-Afrika opmerkzaam te maken op wat het Amsterdamsche Luthersche Archief voor hen voor belangrijks bevat en hoop daarin geslaagd te zijn.

Dr. J. W. Pont.

Amsterdam, 1907.

Uit de tijd van de Oost Indiese Companjie.

(Door Prof. Godée-Molsbergen ons vriendelijk ter hand gesteld.

In 1748 kwam in Duitsland een merkwaardig boekje uit. Een kuipersknecht uit een dorpje in Wurtenburg, Georg Bernhardt Schwartz, verhaalde in eenvoudige taal voor mensen die belang stelden in verre reizen en gevaarvolle lotgevallen en toch geen geld hadden om dure boeken te koopen, wat hij had meegemaakt in dienst van de Nederlandse Oost Indiese Companjie. Wat hij vertelt en in onze dagen voor Zuid-Afrika de moeite van 't lezen waard is, volgt hiernevens in vrije vertaling. Het boekje is nu zeer zeldzaam.

Hoe ik dienst nam bij de Oost Indiese Companjie.

Een jaar lang had ik als kuipersknecht gewerkt bij een boer te Ludwigsburg. Toen vatte ik het plan op om 'n reis naar Holland te maken, daar ik dikwels gehoord had, dat men daar hoog loon krijgt. Ik ging over Heilbronn, Heidelberg, Mannheim en Worms naar Mainz. Daar stond ik aan de Rijnpoort uit te zien naar een schip dat naar Holland ging, toen er een koerier (de postbode van die dagen) de rivier afkwam en mij toeriep of ik soms mee naar Keulen wilde. Ik moest dan de roeiers, die al twee dagen en nachten zonder slapen aan de riemen zaten, helpen roeien. De kost zou ik vrij krijgen. 't Voorstel beviel me wel, daar ik zo dichter bij Holland kwam. 's Avonds om 10 uur uur kwamen wij bij de Minzetoren, die midden in de Rijn op een rots staat en waar het gevaarlik vaarwater is. In de duisternis kwamen we in een draaikolk, zodat onze boot veel water schepte, maar door hard roeien kwamen we buiten gevaar en de volgende dag waren we te Keulen. Ik bleef daar drie dagen in een herberg. Daar kwamen ook handwerkslieden, die mij vertelden dat 't leven in Holland nog al duur was; daar ik weinig geld bij mij had, liet ik mij bepraten om met hen mee naar Coblenz te gaan. Van een baas kreeg ik er werk tegen negen rijksdaalders (£1 17s.) per half jaar, op voorwaarde dat ik met een houtvloot naar Holland zou varen. Dit leek me, want nu zou ik gemakkelijk in Holland komen. In Oktober was een vloot klaar en ik ging er op als kuiper. Op het vlot waren 4 á 500 man, die 't vlot moesten sturen; zo 'n vlot ligt bijna 8 voet onder water, is 500 schreden lang en 50 breed. Met grote roeispanen bestuurt men het; achterop is een hoge stuurstoel; de stuurman geeft door zwaaien met zijn hoed aan, of hij het vlot rechts of links wil hebben. 't Volk slaapt in houten huisjes die op 't vlot staan. 't Eten is goed: erwten, kaas, brood, soep, vlees en de hele dag door bier genoeg. Ik had niets anders te doen dan bier te tappen. 's Avonds werden zowat twintig ankers uitgeworpen om 't vlot te doen stil liggen. We kwamen maar halverwegen. Door aanhoudende droogte had de Rijn geen water genoeg en twaalf weken lagen we op één plaats op regen te wachten. Dit was een duur zaakje voor de eigenaar van 't vlot, want hij moest ons even goed eten en drinken geven alsof we werkten. We brachten de tijd door met dobbelen en kaartspelen; ik verspeelde zelfs mijn jas. Door het slapen op stroo waren mijn andere kleren erg gescheurd; mijn schootsvel was kapot, mijn kuipersmes viel in de Rijn, zodat ik meer een bedelaar dan een kuipersknecht geleek. Acht dagen voor Kerstmis werden we afgedankt en kregen maar halfloon, omdat we het vlot maar halverwege hadden gebracht. Met 't andere volk liep ik terug naar Coblenz. Zonder loon, alleen voor de kost werkte ik die winter bij mijn baas. In 't voorjaar was weer een houtvlot klaar waarop ik tegen wat hoger loon werk kreeg. In zes dagen brachten we 't vlot naar Dordrecht, waar de grote houtmarkt is. Ik kreeg mijn geld en liep de straat in naar de herberg "de drie Moren" en vroeg of ik werk kon krijgen. De herbergier zei, dat ik zonder aanbeveling en zonder de taal te kennen wel geen werk zou krijgen. Toch kreeg ik in één uur drie bazen! Zodra ik het gereedschap opnam zagen zij al dat ik er niet mee werken kon, daar het er alles anders dan in Duitsland is, en ze stuurden me alle drie weg. Ik ging terug naar de herberg. Daar logeerde een oude Duitser, die al lang in Holland woonde; hij vertelde mij zooveel moois van Oostindië dat ik lust kreeg er heen te gaan. Hij zou mij, als ik wilde, naar een zielverkoper brengen, om des te spoediger er heen te komen, wat ik goedvond. Ik wist echter niet dat hij er voordeel bij had. Hij ging met mij de volgende dag per schip naar Rotterdam, waar hij bij een zielverkoper voor mij drie gulden (5/-) kreeg, net alsof hij mij verkocht had.

Zielverkopers zijn mensen die niet werken, maar geheel leven van de mensen die naar Oostindië willen. Ze nemen hen in hun huizen op, geven hun volop eten, drinken en kleren en vragen ieder hoe hij wil dienstnemen, als officier, soldaat, handwerksman of matroos. Al naar ieder zich opgeeft, wordt hij onthaald en een kontrakt wordt gemaakt; de zielverkoper zal voor een soldaat ƒ 150.— (£12 10 0) krijgen, voor een matroos ƒ 200.— (bijna £17) en voor een handwerksman of officier ƒ 300 (£25). Of men lang of kort bij hem logeert, 't is 't zelfde geld. Ze houden iemand bij zich tot de schepen klaar zijn om weg te varen. Dan wordt in de stad bij trommelslag afgeroepen: "Wie lust heeft naar Oostindië te varen moet dan en dan op 't Oostindiese huis komen." Dan brengt elke ziel-

verkoper zijn mannen, soms wel zestig, er heen om ze te laten aannemen. Enige dagen later krijgt de zielverkoper voor zijn moeite en onkosten een transport- of schuldbrief, en nog twee maanden soldij handgeld. Vroeger was dit voor degeen die dienst nam, maar nu eigenen de zielverkopers zich dat toe. Deze schuld en het handgeld moeten natuurlijk nog verdiend worden en de zielverkoper wordt niet uitbetaald voordat het geld verdiend is, wat aan 't eind van 't jaar blijkt uit de boeken van de Companjie. Sterft de aangeworvene op de reis, dan is de zielverkoper z'n geld kwijt; komt 't volk in Indie aan, dan heeft hij goede winst. Als er dus velen sterven heeft hij ook groot verlies. Sommige zielverkopers, die geld nodig hebben, verkopen hun schuldbrieven aan rijke kooplieden tegen 50 of 60 % (percent) van de waarde.

Nu kom ik weer terug op mijn eigen geschiedenis, hoe ik aan een schip kwam. Mijn zielverkoper te Rotterdam, die uit Wesel kwam, hield ons altijd vrolik en opgewekt. Hij vertelde ons hoe men in Indie de diamanten op straat maar voor het oprapen had; alleen mocht men ze niet openlik in Holland invoeren. Ik maakte bij mezelf allerlei plannen, hoe ik de mijnen zou binnensmokkelen en schatrijk worden. Maar dat kwam heel anders uit. Want toen ik in Batavia kwam zag ik dat de diamanten er nog duurder dan in Europa waren.

We waren met ons dertienen en hadden een opperbest leven. 's Morgens kregen we brandewijn, boter, kaas en brood; tabak zoveel we wilden; 's morgens en 's avonds goed eten en volop bier. We behoefden niet te werken zodat ik niets beters verlangde.

Toen ik vier weken bij hem gewoond had werd volk voor een schip gevraagd. We gingen naar 't Oostindiese huis. Daar waren van andere zielverkopers al bijna 800 man die zich wilden laten aanwerven. Er waren slechts 250 man nodig; van mijn zielverkoper werden er maar drie aangenomen. 't Gedrang was zó groot, dat sommigen bijna doodgedrukt werden; de achtersten sprongen over de hoofden van die voor hen stonden heen, om maar 't eerst bij de deur te komen. Ik bleef achteraan, daar ik mij niet zo wilde laten dringen. Zo kwam het dat ik te Rotterdam niet werd aangenomen. We gingen met onze zielverkoper weer naar huis en hij vroeg ons of we niet met hem naar Zeeland wilden gaan; hij zou ons helpen dat we zeker werden aangenomen. We gingen met ons zevenen naar Middelburg. Hij bracht ons bij een ander zielverkoper en kreeg voor elke man *f* 10 (ongev. 17/-), omdat niet zoveel volk naar Zeeland als naar Holland komt om dienst te nemen.

De 11e Oktober 1734 kwam ik te Middelburg. De 12e gingen we naar het Oostindiese Huis waar ieder opgaf in welke betrekking hij wilde dienen. Ik nam dienst als soldaat, voor *f* 9.— (15/-) per maand en gaf de zielverkoper een schuldbrief van *f* 150.—. De volgende dag kreeg ieder een kist, waarin acht maten brandewijn, acht pond tabak, twaalf dozijn tabakspijpen, twee paar schoenen, twee paar kousen, twee paar linnen broeken, drie blauwe hemden, twee borstrokken, twee halsdoeken, een muts, schoenveters, naalden, garen, schaar, vingerhoed en wat men verder op een schip nodig heeft. Dit alles moest de zielverkoper ons meegeven.

(Wordt Vervolgd).

Ontvangsten.

Met dank ontvangen van:

Eerw. S. Malan, Grabouw, 5/-; Ds. H. E. du Plessis, Pietersburg, Transvaal, 6/-; Ds. D. J. Kriel, Erasmus, Transvaal, 6/-; Prof. Godeé-Molsbergen, 6/-; Mnr. A. Hauptfleisch, 6/-; Mnr. T. Theron, Britstown, 6/-; Mnr. D. van der Spuy, Utrecht, 6/-; Ds. M. S. Daneel, 13/- voor zelf en J. van Wijk; Ds. J. A. van Rooy, Bethulie, 18/-; Ds. S. W. van Niekerk, 12/- voor zelf en J. C. Scheepers; Ds. P. de Villiers, Hope Town, 12/- voor zelf en C. du Toit, Doornbult; per Mnr. G. J. Mijnhardt, Robertson, £1 16/-, voor hh. I. Malherbe, 12/-, F. J. van Zijl, 6/-, I. D. du Plessis, 12/-, en B. J. Kloppers, 6/-; Mnr. J. P. Marais, Robertson, 12/-; mev. Watermeijer, 6/-; Ds. A. P. Burger, Middelburg, Trans. 6/6; Ds. Schoon, Ladismith, Natal, 6/-; Ds. Ross, Lady Grey, 6/3; Mnr. M. J. Stucki, 6/-; Mnr. A. B. Marais, 12/-; Eerw. A. Compaan, Graaff Reinet, 6/-; Mnr. F. E. Prins, Eikenhof, Johannesburg, 7/-; per Ds. T. A. T. Louw, Fouriesburg, 18/6, voor hh. F. J. Lategan, T. A. Theron, en zelf; Ds. J. E. T. Weitz, 6/-; Eerw. G. Willemse, 6/-; B. J. Nowitz & Co., 6/-; Eerw. Spratt, Caledon, 6/-; Mnr. Johannes Klappert, 6/-; Mnr. P. van der Merwe, Worcester, 6/-; Mej. C. van der Merwe, Worcester, 6/-; Mnr. Paul J. de Wet, Hex River, 6/-; Ds. J. G. J. Krige, Caledon, 6/-; mev. D. Beyers, 6/-; Ds. Pienaar, Bultfontein, 6/-; Mnr. D. Bresler, Wellington, 6/-; Ds. Van Aarde 12/-; I. F. Kloppers, 6/-; J. G. Meyer, 6/6; E. J. Joubert, 10/-; F. W. B. Louw, £3.

J. I. Marais,

Stellenbosch,
15 Feb., 1908.

DEEL XIII, No. 3. STELLENBOSCH. MAART, 1908.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

Onder Redactie van J. I. MARAIS en C. F. J. MULLER.

NOTA BENE.

1. **Men zende alle inteekengelden aan Prof. J. I. MARAIS, en niet I. J., of J. T.—gelijk soms geschiedt.**
2. **Men zende liever geen "Postal Notes," of postzegels. Niet-Koloniale "Postal Notes" moeten een additioneele postzegel ontvangen.**
3. **Alle berichten betreffende verandering van adres, of ongeregelde toezending te richten aan Mnr. R. J. DU TOIT, Pro Ecclesia, Stellenbosch.**
3. **Alle Advertenties en de gelden daarvoor, moeten opgezonden en betaald worden aan den advertentie agent van het blad, den Heer R. L. CHAPLIN, Nieuwe Kerk Gebouwen, Adderley Straat, Kaapstad.**

INHOUD.

KRONIEK.

SPRAAKVERWARRING.

De spraakverwarring op het gebied van Opvoeding en Onderwijs wordt al grooter. Ieder weet er het zijne van. Ieder geeft dan ook zijn eigen beschouwing ten beste. Jaren geleden wees onze Synode er op, dat 't Matriculatie-examen als afsluitingsexamen bij de school niet past, en dat er iets anders in de plaats moest komen. De Universiteit hield zich met de zaak bezig, ontwierp een schema voor een "school leaving certificate"; doch vond tegenstand, bij name bij het Departement van Onderwijs. Nu komt rechter Wessels, als tolk van de Transvaal, met een splinter nieuw schema voor den dag: "weg met Latijn en Grieksch, zet de poort van uw Universiteit zoo wijd mogelijk open, zonder die doode talen, en treed dan voort op de ruime baan der wetenschap!" Wij luisterden met aandacht, toen de geachte spreker zijn Universiteits-idee ontwikkelde. Overtuigd werden we niet. We zouden het betreuren, zoo die dag aanbrak, wanneer de Klassieken verbannen werden uit de geleerde wereld, of slechts als liefhebberij-vakken door een stuk of wat antieken werden beoefend.

* * *

En waarom? Omdat geen enkele moderne taal ons kan geven wat Grieksch en Latijn ons verschaffen. Die twee talen zijn ingeweven in onze moderne beschaving. Onze moderne woordenschat is doortrokken van Latinismen en Graecismen. Gelijk in de aardlagen de overblijfselen te vinden zijn van dieren en planten uit de voorwereld, zoo vindt men overblijfselen in onze spraak van Grieksche en Latijnsche woordvormen. De toespraak van den Transvaalschen rechter was vol van die

overblijfselen. Geen enkele moderne schrijver staat met Homerus of Virgilius gelijk zelfs Shakespeare—en hij toch is de grootste onder de moderne grooten—staat bij hen achter. Indien de Latijnsche en Grieksche letterkunde van de aarde zouden verdwijnen, als met een tooverslag, dan zou veel van onze moderne letterkunde geheel onverklaarbaar zijn. Daarom is zelfs de radikaalste en de meest moderne onder onze Universiteiten niet zoover gegaan als rechter Wessels het wil.

*
* *

Wat er wel noodig is, onzes inziens althans, is niet revolutie op Universiteitsgebied, maar hervorming op schoolgebied. Dring 't Latijn en 't Grieksch niet op aan de schoolgaande jeugd, die niet matriculeeren wil; geef speelruimte dáár, voor kennis van de natuur, meer degelijke kennis van de twee landstalen, grondige kennis van aardrijkskunde en van geschiedenis. Geef wat de Synode vroeg—een eind-examen zonder Latijn; maar laat ten minste de poort tot een universitaire loopbaan blijven wat die was. Zoo doet men in Holland, zoo ook in Duitschland,—landen voorwaar die op 't gebied der opvoeding het hunne hebben te zeggen. Door zoo radikaal te werk te gaan verkrijgt men niets, verliest men alles. Rechter Wessels stoot mannen af door zijn radicalisme, die anders aan zijn zijde zouden staan. Geldt eenmaal de leer: slechts het nuttige is noodig, dan verdwijnt uit onze opvoeding veel van wat tot de waarachtige beschaving behoort. Over de moderne school sprekende zegt Bettex terecht:—"Men zegt: 'de school leert denken'. Veelal leert zij haar leerlingen, zooals in de taaloefeningen, slechts zich de gedachten en de denkwijzen van anderen toeeigenen. Eindelooze disposities en daarin aangeleerde gedachten en waarheden als ossen over volkomen uitgeputte onderwerpen! een fraai meubel met talrijke schuifladen gevuld met papiersnippers." Dit is precies de school in Zuid Afrika. Zij leert *niet* denken: *niet* spreken: *niet* schrijven. Het brein van den gematriculeerde is een snippermand van alles. Maak eerst uw school goed, degelijk, doelmatig. Dan zal uw Universiteit met een hechten klassieken grondslag aan *haar* doel beantwoorden.

*
* *

't Is hier niet de vraag of het realisme in de opvoeding het moet winnen van het humanisme. Daarover kan terecht worden getwist. Ook niet, of eene eenzijdige opleiding in de klassieken wel de waarachtige vorming van een menschenziel in de hand werkt. Dit laten wij daar. Wij vragen slechts naar den grondslag van eene universitaire opvoeding. En dan zeggen wij met nadruk, het Intermediaire-examen zij uitgangspunt met zijn tegenwoordige eischen, maar zoo gewijzigd, dat ook de algemeene geschiedenis tot haar recht komt. Het Matriculatie-examen worde een ingangs-examen tot de Universiteit en niet het uitgangs-examen van elk klein dorpschooltje. Men wijzige het schoolonderwijs en make dat meer doelmatig. De Universiteit zal zich zelf wel redden.

*
* *

Een ander drukbesproken zaak is de examenkwestie. Hoe velen hebben zich in den laatsten tijd over dit belangrijk onderwerp uitgelaten! Mannen van het vak, en mannen die tot het vak niet behooren. Ieder heeft zijn kritiek, ieder heeft zijn redmiddel. Dr. Cillie, in zijn toespraak tot de leden van de Onderwijzers-unie, sprak sterk afkeurend van de toenemende examenkoorts, en het afnemend eerbiedsgevoel onder jonge menschen. De neiging om het vermenigvuldigen van examens aan de Universiteit toe te schrijven is niet te verdedigen; want onze Universiteit neemt niet meer examens af, dan eenige Universiteit op den aardbodem. Zelfs de zoo hooggeroemde Duitsche Universiteiten kunnen zonder examina geenszins bestaan. Eene Universiteit zonder degelijk onderzoek is een onding. Wordt een graad uitgereikt, dan moet men den proef doorstaan, die gesteld wordt. En hoe kan men iemand beproeven zonder examen, zonder strengen toets? Hoe strenger de toets, des te beter de resultaten.

*
* *

Is er ergens een fout, dan ligt die in ons schoolonderwijs, waar geen ruimte gelaten wordt voor eigen initiatief, en voor uitbreiding binnen de vaste lijnen. Hierop heeft schrijver dezes jaren geleden gewezen in eene toespraak bij het sluiten der lessen aan het Victoria College—vele jaren geleden; zoodat het onderwerp ons althans gansch niet nieuw is. De vraag is slechts: "Wie zal ons het goede doen zien?" Wie wijst ons een weg aan naar het beloofde land? Hoe komt er hervorming tot stand op schoolgebied? Daar moet worden onderwezen, niet slechts geexamineerd op dezelfde wijze als geschiedt bij eene Universiteit. Het onderwijs is op zichzelf examineerend en tegelijkertijd mededeelend van aard.

*
* *

Dr. Walker had gelijk toen hij zoo treffend over "Individualisme" sprak bij het sluiten zijner lessen in het Victoria College. Dat onderwerp is van belang; want het tegenwoordig stelsel doodt alle individualisme, en daarom is er geklag, geween en veel gekerm. Dat verheffen van het nuttige boven het edele kan ons als volk groote schade berokkenen. Bettex haalt den Amerikaanschen bisschop Spalding aan, die in zijn "Socialism and Labour" schrijft: "Onze politieke vraagstukken draaien allen om geldkwesties: ons opvoedingsstelsel doelt voornamelijk daarop om ons geschikt te maken tot geld-

verdienen ; of onze jeugd goed besteed is wordt naar onzen rijkdom afgemeten. Wij vermeerderen onzen rijkdom ten koste van ons geloof, onze hoop, onze liefde, ons verstand. *Wij bouwen groote steden voor kleine menschen.*"

***

Het probleem — het grootste probleem — in Z.-Afrika is door den Heer Merriman in een zijner toespraken aangeroerd. Wij moeten ons schoolonderwijs zoo inrichten dat de jeugd het vat, dat arbeid adelt. "Terug naar het land," behoort de leuze te zijn van onze leiders op politiek gebied; want in de steden hoopen zich onze arme 'blanken' op, hulpeloos, onontwikkeld, tot werken niet geschikt. "Er is — zegt de Heer Merriman — in dit land materiaal zoo goed als in eenig deel der wereld — materiaal dat niets doet." Ook hij wil hervorming op schoolgebied. "Wij hebben de kosten van opvoeding op enorme schaal vermeerderd, zonder het voordeel dat we daaruit mogen verwachten." Indien 't onderwijs op de school door en door practisch is — zooals onze Synode het wilde — dan zal ook de Universiteit er bij winnen. Dan streeft niet ieder schooltje naar een matriculatie-certificaat. Dan gaan door de deur der Universiteit die er willen zijn, niet die geleid worden tot bij de deur en losgelaten om den weg door de wereld te vinden zoo goed zij kunnen, met hun beetje Latijn, hun mondvol Fransch, hun zwak Hollandsch, en hun ongrammaticaal Engelsch. Dat gaat niet. De school moet burgers vormen voor de samenleving geschikt. Zal dit ooit bereikt worden ?

———

Zending-nood.

Verstaan wij wel wat de zending-nood is in deze wereld? Het tijdschrift "The Missionary Review of the World" geeft ons op een prent te zien aan den éénen kant wat de Amerikaan besteedt aan zichzelven en aan den anderen kant wat de nood is der heidenwereld die wacht op de komst van Gods Koninkrijk op aarde. Hier zijn de cijfers:

Heidenwereld.		*Uitgaaf in Amerika.*	
China ...	400,000,000	Drank	£349,000,000
Indië ...	300,000,000	Tabak	£189,900,000
Afrika ...	155,000,000	Leger	£54,127,200
Japan ...	46,000,000	Gebak	£35,600,000
Azië (verder)	92,000,000	Lichte Dranken	£21,507,200
Malaysie ...	44,000,000		
Z. Amerika	37,000,000	Thee en Koffie	£19,257,300
Oceanie ...	500,000		
Groot Totaal meer dan	1,000,000,000	Medicijn	£15,100,000
		Juweliersw.	12,100,000
		"Chewing gum" (Lekkergoed)	£3,000,000
		Buitenlandsche Zending	£1,500,000

De schrijver berekent dat er aan alle deze dingen *per hoofd der bevolking* worden besteed £11 15. er jaar: en aan de zending slechts ZESPENCE !

———

Standplaats ruilen.

Mogen wij de aandacht van belanghebbenden bepalen bij het volgend uittreksel uit "De Gereformeerde Amerikaan," waarin gehandeld wordt over een onderwerp reeds vroeger door ons in het "Gereformeerd Maandblad" besproken. Of dit plan daar besproken wel aan zijn doel beantwoorden zal betwijfelen wij met den schrijver. In ons land is er te veel onbekendheid met beroepbare predikanten, en gaat het met 't uitbrengen van een beroep niet altijd naar wensch. Men denke aan de correspondentie in de "Kerkbode" over Aliwal Noord—eene belangrijke gemeente maanden reeds vacant. Men denke aan Calvinia, te vergeefs beroepende. Kan er niets gedaan worden om gemeenten te gemoet te komen ? Doch wij laten den trans-Atlantischen schrijver aan het woord.

———

Een voorstel om gemeenten van leeraars te voorzien.

De Presbytery van de Owen Sound, Canada, Presbyterian Church heeft het plan een voorstel op de volgende Assembly te brengen, dat ten doel heeft radikale verandering te brengen in de tegenwoordige manier dier kerken in zake de roeping van herders. Thans roept iedere gemeente wien ze goed keurt. Voortaan zal de gemeente de keuze gesteld of ze alzoo willen voortwerken dan of ze zich in de handen van een Commissie stellen willen, dat deze haar "van een leeraar" voorziet. Deze commissie zal bestaan uit een leeraar en een leek van elke Presbytery voor elke Synode. Komt er een verzoek van een vacante gemeente tot de commissie ze houdt een conferentie met een ouderling en den tijdelijken moderator van de session. En benoemt daarna een leeraar. Diensttijd wordt niet bepaald, maar de betrekking tusschen leeraar en kerk kan ontbonden zoo de meerderheid der aldaar wonende avondmaalgangers op een wettige vergadering alzoo besluiten. De kerk, die verkiest zelf te beroepen zal volgens het voorstel drie maanden tijd gegeven, om pogingen ter verkrijging van een Evangelie dienaar aan te wenden. Zoo ze in den bestemden tijd niet slaagt zal ze zich in handen van de commissie stellen, die haar dan als boven van een leeraar zal verzorgen. We vonden in het verslag van dit plan geen melding gemaakt van het gezag dezer commissie, wat den benoemden dominee betreft. Moet hij gaan, waar de commissie hem bestelt, of blijft hij vrij evenals wanneer een kerk hem roept ? Het laatste zal wel de idee zijn, dunkt mij. Wij voor ons kunnen niet zien, dat er veel gewonnen wordt met dit plan. En de gemeentelijke roeping tot den dienst eener plaatselijke kerk gaat gansch mee over boord. En daar is geen voordeel denkbaar dat dit vergoeden kan.

Het afsterven van Lord Overtoun.

(Een Godzaligen ouderling der Vereenigde Kerk van Schotland.)

IN het jaar 1892 was schrijver dezes tegenwoordig bij de vergadering der Algemeene Synode (General Assembly) van de Vrije Kerk van Schotland. Ik had bij die gelegenheid, en bij al de tiendaagsche zittingen van de Synode eene van de beste zitplaatsen in de groote Synodale Zaal. Dit was toe te schrijven aan het feit, dat ik gevolmachtigd was door de Synodale Commissie van onze Kerk alhier, om als een gedeputeerde van onze Kerk den staat der Ned. Geref. Kerk van deze Kolonie aan de Kerk aldaar vóór te dragen.

In de Synodale Vergadering van dat jaar werden één namiddag en één avond gewijd aan het voorlezen en de bespreking van de Buitenlandsche Zending. Inderdaad was die Zendingbijeenkomst DE groote vergadering van de gansche Synodale bijeenkomsten. De zaal was propvol: DE ZENDING ZAAK zou besproken worden. Zendelingen waren tegenwoordig van verschillende vreemde landen. Die Zendelingen zouden spreken. Daarenboven zouden de belangen van de uitbreiding van Gods Koninkrijk in de wereld bepleit worden door eenige van de beste sprekers en de voornaamste vrienden der Zending in de gansche Kerk, terwijl eenige sprekers van andere Kerkgenootschappen hunne stemmen zouden laten hooren.

Doch iets heeft dien avond plaatsgevonden dat een grooten indruk op de vergadering, en later op de Kerk gemaakt heeft. Een gedeelte van het rapport van de Zending Commissie maakte de Synode met het feit bekend dat eene herleving onder de studenten plaats gevonden had, en dat als een gevolg daarvan niet minder dan zestig studenten, behoorende aan de drie Theologische Seminaries van de Kerk—die n.l. te Edenburg, Glasgow en Aberdeen—aangeboden hadden om, zoodra zij hun proponents-examen afgelegd hadden,

NAAR EENIG GEDEELTE VAN DE HEIDENWERELD TE GAAN,

waarheen de Kerk ook besluiten zou hen te zenden, om als zendelingen te arbeiden. Zoodanig een aanbod was nooit tevoren aan de Kerk gedaan. Al de studenten waren veel belovend; binnen een jaar zouden zij als beroepbaar verklaard worden voor eenige vacante gemeente in de Kerk.

De Zending Commissie, terwijl zij dit aan de Synode rapporteerde als een teeken van Gods genade aan de Kerk bewezen, voegde deze aanmerking daarbij: Onze rijkdom brengt de Commissie in de grootste verlegenheid—onze rijkdom, namelijk van arbeiders voor het werk des Heeren. Wij weten van plaatsen waar de velden rijp zijn voor den oogst, en van landen van waar 't geroep gehoord wordt: "Komt over en helpt ons." Maar het ontbreekt ons aan de middelen om deze arbeiders, die God ons geeft, naar de verschillende deelen der wereld te zenden, waartoe God ons in Zijne voorzienigheid roept.

De Synode ging dien nacht uiteen, dankbaar en toch verlegen.

Doch wat gebeurde er op den volgenden dag? De 'Convener,' of voorzitter van de Synodale Commissie rapporteerde dat, sedert de bijeenkomst van den vorigen avond, en die van dien ochtend, hij een brief had ontvangen van een lid van de vergadering, een ouderling, meldende dat behalve de som welke hij gewoon was aan de Buitenlandsche Zending te geven, hij £2000 (twee duizend) zou geven ter verzending van die zendelingen die de Kerk voor 't werk kiezen zou voor hare posten in de heidenwereld, en voorts dat hij £300 per jaar bijdragen zou zoo lang hij leefde, *boven* hetgeen hij gewoon was bij te dragen, tot hun onderhoud. De schrijver van den brief wilde zijn naam niet genoemd hebben. Maar het was een open geheim dat het was de heer John Campbell White, een heer ons thans bekend als

LORD OVERTOUN,

die langs dezen weg de Zending Commissie en de Kerk te hulpe gekomen was.

Lord Overtoun, zeggen wij, want eenigen tijd na het gebeurde in deze Synode, heeft wijlen de Koningin Victoria, op raad van den heer Gladstone, hem met dezen eeretitel vereerd. Het is goed bekend dat de Heer White ongaarne dien titel wilde dragen; maar het was nadat de Heer Gladstone hem een brief gezonden had hem de reden gevende waarom hij vereerd was met eene eereplaats in het Huis der Lords, dat hij den titel aanvaardde. En die reden was: de groote milddadigheid, welke de heer White altoos aan den dag gelegd heeft: zijne Christelijke philanthropie. Hij kon den invloed van Gladstone niet tegenstaan, en zoo verscheen Ouderling White elk jaar daarna in de Synode als een "lord" van het vereenigde Rijk van Groot Brittanje, doch in zijne nederigheid zich bewegende onder de andere afgevaardigde ouderlingen als één met hen zijnde.

En wie is er die bekend is met godsdienstige zakeu in Schotland die niet weet van zijne bijna onbeperkte milddadigheid? Het is een feit, aan velen bekend, dat, na den dood van den grooten Zendeling reiziger Livingstone een voorstel gedaan werd om een gedenkstuk tot zijne gedachtenis op te richten. Het was Dr. Stewart, dunkt ons, die in eene Synodale Vergadering van de Vrije Kerk, zeide—dat het beste monument,—en het monument dat Dr. Livingstone zelf zou willen kiezen zou wezen—een begin te maken met een groot zendingwerk in 't midden van het donkere vasteland (Afrika)—

in een gewest waaraan men den naam van LIVINGSTONIA geven zou. Doch het was Lord Overton vooral die de kerk in staat stelde die gedachte tot eene werkelijkheid te maken, zoodat thans een groot zendingwerk—een werk waarmee onze kerk ook eenigszins in verband staat—in LIVINGSTONIA verricht wordt. De som welke Lord Overtoun jaarlijks voor 't onderhoud van dat werk bijdroeg was £15000 (vijftien duizend); terwijl hij niets terug trok van de sommen welke hij gewoon was aan andere goede zaken te geven.

Doch die man ligt thans in het graf — dat was 't treurig bericht dat op den 17den van deze maand Februari door een kabelgram overgebracht werd—in den betrekkelijk vroegen ouderdom van 64 jaren. Een bericht dat niet slechts de Vereenigde Vrije Kerk van Schotland zal gevoelen, maar ook allen in dat land die belang stellen in Gods zaak, en het welzijn van menschen; en dat door vele zwakke Protestantsche Kerken in Roomsche landen die door hem geholpen werden zal worden betreurd. Hoe vele pastorieën in Schotland waar er buitengewone ontberingen ondervonden werden zijn er die over zijn heengaan treuren zullen. Hoe vele studenten, die zich moeite moeten getroosten om hunne studieën voort te zetten zijne op stille wijze gegevene hulp zullen missen, is God alleen bekend.

De arbeiders in de Chemische Werken van de firma I. & I. White, Glasgow, waarvan Lord Overtoun het hoofd was, zullen zijn dood zeer betreuren. De werkzaamheden van de firma zullen, wel is waar, voortgezet worden. Maar wie zal zijne afwezigheid aanvullen? Hij was rijk, want hij werkte hard,—en wel niet om zijn rijkdom te vermeerderen, maar om goed te doen,—om zijn rijkdom te besteden tot nut van zijn medemensch, tot eer van God. Hij bezocht de werken van de firma, wat zijne hand vond om te doen deed hij met zijne macht. En hij stelde belang in de werkers aldaar in hunne tijdelijke en ook en vooral in hunne eeuwige belangen. Hij beschouwde de werkers niet als zoo vele "handen," maar als mannen—broeders; en zij wisten dat en eerden hem: *zij hadden hem lief.* Zijne Zondagsklas, bestaande uit 600 jonge mannen, zal hem beweenen, want hij leidde hen in de geheimen van de Schrift, en was 't middel om velen tot Christus te leiden. En wie zal zijne geliefde weduwe vertroosten, die nu alleen achter gelaten is, want zij hadden geene kinderen? Ja, één is er die haar vertroosten kan en vertroosten zal—de Heilige Geest zelf dien de Heiland aan Zijne discipelen vóór Zijn heengaan beloofd had.

A. McG.

Het beeld Gods in den mensch.

GEN. 1 : 26, 27.

(Voorgedragen op de "Chatauqua-Conferentie" te Kestell, O.R.K., door Ds. C. Theron.)

II.

WIJ spreken van het beeld van God in den mensch en dat hetzelve niet kan vernietigd worden, maar ach hoe klein zijn die overblijfselen zelfs bij de besten van ons geslacht. De volmaaktheid is hoog: wij kunnen er niet bij, daar moet eene verandering eene vernieuwing komen. Spreken wij eerst over de verandering, die is in groote mate in de macht der menschen. De vernieuwing is een goddelijk werk. De mensch kan zich oefenen, op die basis voortwerken, die in hem is, nam. de stem des gewetens, de kennis, gerechtigheid en heiligheid die in hem is, of liever het besef dat daarvan in hem bestaat. Wij hebben voorschriften. Wat meer is, wij hebben voortreffelijke voorbeelden van heilige mannen en vrouwen. Daar zijn sterren, welke op verschillende wijze ons tegenschitteren, in verschillende hoedanigheden en deugden uitmuntende; zij roepen ons toe, "komt hooger op." Door getrouwe oefeningen zullen wij het ver brengen, vooral willen wij dit op het hart der jonge vrienden drukken. Zij hebben de schoonste kansen. Er zijn zoovele boeken, zoovele vereenigingen waar men elkander helpt. Zulk eene gelegenheid biedt deze Chatauqua Lees- en Studeer-Vereeniging aan. Wij bemerken reeds hoe zij, die in deze getrouw zijn, vooruitgaan, beter verstaan en beter doen, terwijl anderen, die de inspanning schuwen, achter blijven.

In deze oefening hebben wij het beeld van den Zoon van God, te gelijk de Zoon des Menschen, die niet te veel eischt, wanneer Hij zegt: "Ik heb u een voorbeeld gegeven opdat gij gelijkerwijs Ik gedaan heb, gijlieden ook doet." Wanneer wij hoogelijk ingenomen zijn met eene zaak, is zij ons steeds voor den geest. Wanneer wij ingenomen zijn met een persoon en met hem omgaan, nemen wij van hem over—'t is spreekwoordelijk: een persoon wordt gekend aan zijne vrienden. Nu verklaart de Apostel, "De heerlijkheid des Heeren als in een spiegel aanschouwende, worden wij naar dat beeld veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid als van des Heeren Geest." Het beeld van Christus moet ons steeds voor den geest zijn. Dit zal geschieden wanneer wij lezen en nadenken over Zijn persoon, Zijne woorden en daden, steeds meer met hem ingenomen vol van Hem worden. De apostelen werden gekend als degenen die met Jezus geweest zijn. Paulus verklaart aan de gemeente te Corinthe, "Gij zijt brieven van Christus, gekend en gelezen van alle menschen."

Wanneer wij nochtans het beeld van Christus terug gekaatst zien in dien spiegel dan worden wij beshaamd en verootmoedigd, ziende hoe zeer wij van dat beeld verschillen, doch geeft er acht op. Er staat, "wij worden naar dat beeld veranderd van heerlijkheid tot heerlijkheid als van *des Heeren Geest*". Hier gebeurt iets dat alleen van Gods zijde kon plaats vinden. Christus heeft het beeld Gods in den mensch hersteld, zoo lezen wij, "Die in Christus Jezus is, die is een nieuw schepsel," en wederom, "die vernieuwd is tot kennis naar het evenbeeld desgenen, die hem geschapen heeft, of wederom, "en den nieuwen mensch aandoen, die naar God geschapen is in ware rechtvaardigheid en heiligheid."

2. De mensch ontvangt de verlichting des H. Geestes "verlichte oogen des verstands," daardoor komt hij tot ware zelfkennis. Wij kunnen vele dingen toestemmen, doch er niet van overtuigd zijn. Wij kunnen spreken van de zonde, van het oordeel over de zonde, van Christus als de verzoening der zonden, en het is niet meer dan een toestemmen, maar wanneer de H. Geest de overtuiging wekt, dan kan de mensch niet meer in dien toestand blijven. Hij zucht, hij smeekt, hij worstelt om daaruit te geraken, om verlost te worden. En daaruit verlost, en de verzekering dat hij genade ontvangen heeft, brengt de verzekering dat hij een ander, een wedergeboren mensch is geworden. Hij kan spreken met den Apostel, "Het oude is voorbij gegaan 'tis alles nieuw geworden."

Zoo is het met de gerechtigheid. Welke inzichten en overtuiging de mensch ook daarvan heeft, hij vindt haar niet in zichzelven—daar is een ander wet in hem, de wet des vleesches, welke strijd voert en welke hem gevangen neemt, en met Paulus doet zuchten: "Ik ellendig mensch, wie zal mij verlossen?" Maar door den nieuwen mensch aan te doen, die naar God geschapen is, wordt hij gerechtigheid. Zulks geschiedt op deze wijze: Zij wordt hem aangehecht, want hij weet het bij al het besef van gerechtigheid en al het jagen daarnaar, dat hij er ver van af blijft. Hij Hij wordt gerechtvaardigd i.e. vrijgesproken. Christus' gerechtigheid wordt hem toegekend. Hij neemt wat hij niet heeft aan door het geloof. En het hart komt tot rust. Hier heeft hij schuiling tegen eenige beschuldiging. Hij roemt: "God is het die rechtvaardig maakt, wie is het die verdoemt?"

"Wie kan daar verdoemen wagen
Waar God zelf de vrijspraak geeft?"

Zoo is het met heiligheid, die andere trek van Gods beeld: Heiligheid is het einddoel der verlossing; aldus lezen wij: "Hij heeft ons verlost, opdat wij heilig en onberispelijk zouden zijn voor Hem in de liefde." Ontdekken wij, dat wij niet heilig zijn, en dat nog maar een beginsel daarvan bij ons aanwezig is, laten wij steeds eraan denken, dat heerlijk zaad is in ons gelegd om daartoe meer en meer te komen. Christus woont in onze harten door den Heiligen Geest. God heeft ons geroepen om heilig te zijn. In omgang met Hem worden wij naar Zijn beeld veranderd. Laten wij geen minder doel hebben, dan het beeld van God deelachtig te zijn, en heilig te zijn gelijk Hij, die ons geroepen heeft, heilig is.

"Laat uw heiligheid o Heer,
Onze harten meer en meer,
Zoo bestralen, zoo verhoogen,
Dat zij heilig worden mogen."

3. Deze verandering en vernieuwing van Gods beeld is van toenemenden aard; en gelijk voor alles, dat toeneemt en opwast, zorg nodig is, zoo ook hier, alles, dat schaden kan, moet worden verwijderd, en wat bevorderlijk is in acht worden genomen, verwijderd wat het gezicht bedekt om de heerlijkheid des Heeren in dien spiegel te zien; wij hebben eene zinnelijke en zondige natuur, deze trekt naar beneden, daar zijn zonden, die ons lichtelijk omringen, zooals zij genoemd worden *boezem zonden*: lasten die ons nederdrukken en belemmeren, zondige praktijken, zondige en schadelijke kringen en medgezellen. Wij hebben wel een strijd om tot volmaaktheid te komen, doch het is een goede strijd. In den strijd worden wij geoefend, en elke overwinning is heerlijk. Wij strijden onder het vaandel van den oversten leidsman, onder een bekwamen generaal. Hij verzekert ons aldus van de overwinning: "Ik heb overwonnen en gij zult overwinnen."

Eindelijk: naarmate wij dat beeld van God, waarnaar wij geschapen zijn, gelijkvormig worden en dat beeld vertoonen, worden wij zelven een spiegel. De groote kracht tot vorming van het menschdom ligt in den omgang, in het voorbeeld, daarop wordt in de Heilige Schrift veel klem gelegd: "Gij zijt het licht der wereld, het zout der aarde."

Om de zon te weerkaatsen, moet de spiegel naar de zon gekeerd zijn. Om Christus beeld te weerkaatsen, moeten wij steeds naar Hem gekeerd zijn, van Hem vervuld, naar Hem gelijken. Ter weerkaatsing moet er geen voorwerp tusschen de zon en den spiegel zijn. Het licht moet onbelemmerd op den spiegel vallen. Laat niets scheiding maken tusschen ons en onzen God, zooals de Heer weleer over Israël klaagde: "uwe zonden maken eene scheiding tusschen ulieden en uwen God."

De spiegel moet helder zijn, niet met stof bestoven, anders is geene weerkaatsing mogelijk. Hoe treurig dat menigeen geen invloed heeft in de wereld, weinig uitrichten kan, omdat zijn karakter met stof bestoven is. Hij heeft soms maar eene daad gedaan, welke hem levenslang zijne vrijmoedigheid heeft benomen, en de

spiegel heeft dof gemaakt. O ziet toe hoe gij voorzichtiglijk wandelt, den tijd uitkoopende, dewijl de dagen boos zijn ; wij moeten opwassen ! Laten onze planten beschermd worden tegen schadelijke invloeden, en van onkruid gezuiverd worden, aldus worden zij versterkt, veredeld en leveren schoone vruchten. Laten wij getrouw gebruik maken van elk middel om het beeld des scheppers in ons te doen prijken, daartoe is onderlinge arbeid en opkweeking noodig, daarom is de vereeniging ontstaan, en daartoe dient, en zij diene daartoe krachtdadiglijk de Chatauqua Lees en Studie-Vereeniging.

Tot Opheldering, - - - - - - niet om te twisten.

:o:

In het *Maandblad* van Feb., dat ik Zaterdag ontvangen heb, vind ik eenen langen brief van Br. H. C. de Wet, waarin hij tracht op het zwakke in de argumenten van Br. Helm en van mij, tegen het doopen van Polygamisten, te wijzen Of zijne argumenten veel sterker zijn dan de onze, daarover zal ik geen oordeel spreken, ik laat het aan anderen over om het te doen.

1. Mijn stuk in het *Geref. Maandblad* van Januari (*Ik heb dat No. nooit ontvangen*) was niet geschreven om gepubliceerd te worden, en nog minder, om eene polemiek te beginnen, ik had alleen aan Ds. J. du Plessis mijn gevoelen omtrent de Polygamie bekend gemaakt, in eenen brief, waarvan hij een gedeelte in het *Maandblad* geplaatst heeft.

2. De heele redeneering, ja het geheel stelsel van Br. H. C. de Wet, schijnt mij te rusten op zijne uitlegging of exegese van de woorden, *eener vrouwe man* 1 Tim. 3 : 2 en Tit. 1 : 6, maar hij schijnt mij geheel uit het oog verloren te hebben wat Paulus 1 Tim. 5 : 9 schrijft over de weduwen, *eens mans vrouw*. Hoe kan hij met zulke uitdrukking vóór zich, op mijne vraag : " Men wil Polygamisten in de gemeente opnemen, maar niet vrouwen die meer dan eenen man hebben. Is dat rechtvaardig ?" antwoorden zoo als hij het doet *p. 22* in zijn 5de paragraaf ? Br. H. C. de Wet weet zeker dat in Tibet de Polyandrie heerscht, maar het is hem misschien onbekend, dat die ook onder de kaffers te vinden is, dat dikwijls een vader *eene* vrouw, niet alleen voor eenen zoon koopt, maar voor de *zonen* en zelfs soms voor zich zelven, en dat kapteinen dikwijls hunne vrouwen aan vrienden leenen.

Br. H. C. de Wet wil fout met mij vinden, dat ik van verlaten van *bijwijven* gesprokon heb. Ik ontken volstrekt niet, dat in sommige opzichten de vrouwen van eenen polygamist zijne wettige vrouwen zijn, gelijk de gekochte slaven van eenen slavenhouder zijn wettig eigendom zijn, maar onder alle volken, waar veelwijverij heerscht, worden volstrekt *niet* alle vrouwen op eene lijn gesteld, de eene wordt altoos als de hoofdvrouw, de groote vrouw beschouwd, zoo dat ik volstrekt het recht heb van *bijwijven* te spreken.

Wat Br. H. C. de Wet over Hagar en Abraham schrijft schijnt mij geenszins steekhoudend. Als God aan Abraham gezegd heeft : "*Hoor naar de stem van Sara*," was het wel een bevel om Hagar en haren zoon *uittedrijven*, zooals Sara gesproken had Gen. 21 : 10. Dat het zwaar voor Abraham was, dat ontken ik niet en ik ontken ook niet dat het voor polygamisten nu zwaar is en zal zijn hunne andere vrouwen te verlaten. Maar wat zegt de Heere Jezus : Wie Mijn discipel wil wezen, die *verloochene* zichzelven en neme zijn kruis op zich. Zie ook Luk. 14 : 26.

Ik zoude veel meer over dit onderwerp kunnen schrijven, maar deze paar ophelderingen zullen wel voldoende zijn.

Ik wil alleen bijvoegen, dat eenige weken geleden ik gelegenheid had, met eenen ouden Br. van de Berlijnsche Zending over het doopen van Polygamisten te spreken, en hij mij vertelde dat 40 of 50 jaren geleden, een van hunne Directeuren, Dr. Wallmann, in het gevoelen van de Broeders in Natal gedeeld had, en het in hunne zending had willen invoeren, dat Polygamisten konden gedoopt worden, maar dat na eenige jaren, hij had moeten erkennen, dat het een verkeerde stap was.

Ik verblijf van harte de uwe in Christus,

H. Gonin.

OP MIJN TAFEL.

Prof. Moorrees nam afscheid van Holland met de uitgave van een bundeltje gedichten met den echten Afrikaanschen titel Zevenjaartjes (Dusseau & Co., Uitgevers). Wij wenschen onzen geachten collega geluk met zijn boekske. Moge zijn "zangrige luit" zich dikwijls onder de Stellenbossche eiken laten hooren, tot verfrissching van zijn eigen gemoed, tot verkwikking van zijn vele vrienden. Moge bij veel vreugde hebben bij deze pennevrucht !

Hollandsch-Afrikaansche Liederenbundel verzameld door Dr. N. Mansvelt. Keurig, goedkoop, goed is deze verzameling van oude en nieuwe "Afrikaansche" liederen. Volksliederen als "Een ieder nasie het sijn land" ; vaderlands-liederen, als het fraaie lied van Ds. D. P. Faure "Wij zingen u ter eer, O land van onze vad'ren" ; geschiedzangen, als "Die mieliepit is door Gods hand, aan ons Transvaal gegeve" staan er naast een mengeling van allerlei, waar "O Kerstnacht schooner dan de dagen" plaats ruimt voor "Io Vivat" en "Stellenbosch se boys kom weer." Niemand voorwaar behoeft te klagen. Dr. N. Mansvelt ontvange den dank van velen in Z.-Afrika door spoedige bestelling van het liederenboek.

Christelike Kerk en Christelike Godsdienst.

Moet "De Geschiedenis der Christelike Kerk" plaats maken voor de Geschiedenis van "De Christelike Godsdienst?"

(Intree-rede op 6 Februarie 1908, uitgesproken door Prof. A. Moorrees in de N. G. Kerk te Stellenbosch, bij de aanvaarding van zijn ambt als hoogleraar van het Theologies Seminarium aldaar, als opvolger van Prof. Dr. N. J. Hofmeyr.)

Weleerw. en eerw. H.H. Curatoren!
Hooggel. heren Professoren!
Weleerw. heren Bedienaars van het H. Evangelie!
Geachte heren Studenten!
En voorts allen die hier tegenwoordig zijt.
Geliefde B.B. en *Z.Z.* in de Heer!

In de kerk van de Sorbonne, te Parijs, vindt men een schilderij, die de opmerkzame bezoeker stof tot ernstig nadenken biedt. 't Is een beeld van de Christus aan het kruis, maar aan de voet van het kruis ligt een krijgsman uitgestrekt, die in de strijd voor het vaderland is gevallen, en het kunstwerk draagt tot opschrift: "Pour la patrie, pour l'humanité": "Voor het vaderland, voor de mensheid!" In deze schilderij is het de kunstenaar gelukt uitdrukking te geven, zowel aan een tegenstelling als aan een gelijkstelling, waarin de verhouding van de moderne geest tegenover de Here Christus en het Christendom, als met één enkele trek wordt getekend. Een tegenstelling; immers de krijgsman gaf zijn leven voor het vaderland; Jezus stierf voor heel de mensheid; doch niet minder een gelijkstelling, in zover er geen principieël verschil bestaat tussen het offer door Jezus aan het kruis, en door de krijgsman op het veld van eer gebracht.

De tegenstelling zowel als de gelijkstelling wordt door de geest van onze tijd aanvaard. Terwijl men met de ene hand de mens Jezus, de stichter van het Christendom, om de zuiverheid van zijn Godsbegrip, de innigheid van zijn religieus gevoel, de reinheid van zijn leven, en zijn onbaatzuchtige liefde voor de mensheid een kroon op de slapen drukt, rukt men hem met de andere hand de stralekrans der Godheid van het hoofd, waarmede—naar men zegt—de piëteit zijner volgelingen hun grote Meester heeft gekroond, en ziet in Hem niets meer dan één—zij het ook de edelste—maar toch altoos één uit een lange rei van godsdienstleraars, profeten en martelaars, in wie de godsdienstige ontwikkeling van de mens haar hoogste openbaring heeft gevonden!

En gelijk men over de Christus oordeelt, zo moet men natuurlik oordelen over het Christendom. Ook hier: een tegenstelling en een gelijkstelling. Gaarne ruimt men aan de Christelike godsdienst, zoals Jezus die heeft verkondigd, de ereplaats in tegenover andere godsdiensten, als de zuiverste vorm, die de godsdienstige ideé in de loop harer ontwikkeling heeft bereikt; maar van iets anders dan bloot menselike ontwikkeling bemerkt men geen spoor; de adelbrieven waarop de Kerk des Heren zich beroept om haar goddelike oorsprong te bewijzen, verklaart men voor ongeldig, en de aanspraak die het Evangelie maakt om de enigste godsdienst te zijn, die een wereld- en levensbeschouwing biedt, waarin èn de peinzende geest èn het zoekend hart van de mens rust vinden kan wijst men met voorname minachting van de hand.

Werd nu deze beschouwing alleen daar aangetroffen waar men onverschillig buiten, of vijandig tegenover de Kérk des Heren staat, dan zouden wij haar—wel niet met onverschilligheid—maar toch met gelatenheid kunnen aanzien. Maar dit is het geval niet. Voor deze kringen hebben de woorden God en godsdienst reeds lang alle betekenis verloren. God is voor hen dood, en de godsdienst een abnormaliteit, een ziekteverschijnsel van de menselike geest—hoewel ook onder hen de onuitroeibare dorst van 's mensen hart naar de levende God zich openbaart in een rusteloos zoeken, naar men weet niet wat, dat de oude afgedankte godsdiensten vervangen moet. Neen! het onrustbarende van het verschijnsel waarop wij u gewezen hebben is, dat het opluikt in de boezem der Christelike Kerk, dat deze opvatting van het Christendom haar tolken vindt op de leerstoelen der godgeleerdheid, dat zij door mannen van uitstekende bekwaamhied als de enig ware, met de resultaten der hedendaagse wetenschap bestaanbare beschouwing aan de toekomstige leidslieden en voorgangers der gemeenten wordt aangeprezen, dat zij in wetenschappelike werken van hoge waarde uiteengezet, in steeds wijdere kringen wordt verspreidt, niet slechts op het vasteland van Europa, maar vooral ook in Engeland, Schotland en Amerika.

Het zij mij vergund in deze ure, de waarheid dezer beschouwing te toetsen voor zover zij invloed uitoefent op het begrip, en dus ook op de methode van een der hoofdvakken in de theologie, aan de beoefening waarvan ik—zolang de Heer het mij vergunnen mocht, mijn volgend leven hoop te wijden; ik bedoel: *de geschiedenis der Christelike Kerk.*

Indien toch het Christendom niets meer is dan een der vele vormen—zij het dan ook de hoogste—waarin het godsdienstig leven van de mens zich openbaart, indien het onderscheid tussen Christendom en andere godsdiensten enkel een van graad

en niet ook van wezen is, indien het in geen andere zin vrucht der openbaring Gods is, dan in die waarin de godsdiensten van alle volkeren openbaringen der Godheid zijn, indien het aan geen andere oorzaken zijn ontstaan te danken heeft, dan die door de gewone wetten van oorzaak en gevolg kunnen worden verklaard, dan valt toch de behandeling van de geschiedenis der Christelike kerk als geheel overtollig weg, dan moet haar een plaats aangewezen worden naast de overige vormen van Godsverering in de *Geschiedenis der Godsdiensten*, en heeft zij geen recht meer op een afzonderlike plaats in de cyclus der Heilige Godgeleerdheid—indien er dan nog een H. Godgeleerdheid overblijft.

Deze konklusie wordt dan ook met gelijkmoedigheid door de voorstanders der z.g. "Religions-geschichtliche" methode—waarin deze richting haar uiterste konsekwentie bereikt—aanvaard.

Nu laat het zich niet ontkennen, dat deze beschouwing een betoverende kracht uitoefent op de denkende geest, die naar een redelike verklaring der dingen zoekt. Zij biedt hem een natuurlike en eenvoudige verklaring voor wat hem vroeger onbegrijpelik en raadselachtig scheen, een verklaring, die niet maar op een blote hypothese rust, doch resultaat is van nauwkeurig histories onderzoek ; zij toont hem dat dezelfde wet der evolutie, die heel de natuur beheerst, ook in de geschiedenis van de godsdienst wordt aangetroffen : namelijk dat alle ontwikkeling "het gevolg is van natuurlike wasdom, en daardoor het best wordt verklaard" (Tiele : Gesch. v. den Godsdienst, 1876, p. 3). En toch......zij loopt noodwendig uit op vernietiging van het bovennatuurlik karakter van het Christendom.

Daarom wens ik mijn onderwerp aldus te formuleren:

MOET DE GESCHIEDENIS DER CHRISTELIKE KERK PLAATS MAKEN VOOR DE GESCHIEDENIS VAN DE CHRISTELIKE GODSDIENST?

Het spreekt vanzelf, dat het onmogelik is een zoveel omvattend onderwerp bij een gelegenheid als deze in biezonderheden te behandelen. Ik wil echter trachten eerst in brede trekken het standpunt, waarvan men in deze beschouwing uitgaat, te schetsen, en daarna de vraag stellen in hoeverre dit standpunt op wetenschappelike gronden steunt.

Het resultaat waartoe men gekomen is kan met de woorden van Pfleiderer in 't kort aldus worden saamgevat : dat het Christendom " uit de histories toebereide bodem der toenmalige volkerenwereld als rijpe vrucht ener eeuwenlange ontwikkeling is opgewassen." (Pfleiderer : das Christusbild des Urchristlichen Glaubens in Religions geschichtliche Betrachtung, Berlin 1903 pag. 103) en de methode die zij volgt is de konsekwente toepassing der evolutieleer op de geschiedenis van het Christendom. Dit resultaat nu is geen ontdekking der nieuwere wetenschap Reeds het oude Rationalisme, tegen het einde der 18de eeuw dat de rede op de troon plaatste, uitgaande van de stelling dateen Goddelike openbaring onmogelik geloof eisen kon aan enig iets, dat de uitspraken van de menselike rede wederspreekt, stelde zich tot taak het Evangelie te zuiveren van de rabbijnse en grieksfilosofiese bestanddelen waarmede het vermengd was. De Apostel Paulus toch was reeds begonnen rabbijnse leerstellingen in het Evangelie te brengen, en later, in de strijd met het Gnoticisme, had de Kerk onder de invloed der platoniese en neoplatoniese wijsbegeerte, het oorspronkelik Evangelie omgezet in leerstellingen, en daaruit is de Triniteitsleer, met het dogma van de Godheid van Christus ontstaan. Zo raakte de Theologie hoe langer hoe meer in de metafisika, "die een wetenschap der ongerijmdheden" is, verward. (l. Seeberg : Die Kirche Deutschlands im neunzehnten Jahrhundert. Leipzig 1904 pag. 171.)

Maar al is de tegenwoordige richting tot hetzelfde resultaat gekomen, toch is zij niet uit het Rationalisme ontstaan. Haar vader is Hegel, de man, die in de 19de eeuw als een tweede Napoleon op het gebied der bespiegelende wijsbegeerte werd vereerd, en wiens reuzegeest diep heeft ingegrepen in de geschiedenis van wijsbegeerte en theologie. Volgens hem is de geschiedenis één organies geheel, welks delen in een logies verband tot elkander staan. De voornaamste faktor, die in de geschiedenis werkt, is de zich voortbewegende immanente idèe. In de geschiedenis van de godsdiensten openbaart zich het leven van de Godheid of van de absolute Geest. Het beginsel der evolutie aldus door Hegel uitgesproken, werd door Baur met verbazende scherpzinnigheid toegepast op de geschiedenis van de wording der Christelike Kerk. 't Is onnodig hier de hypotesen van deze geleerde uiteen te zetten, wiens optreden zulk een opschudding verwekte en het gebouw—wel niet der Christelike Kerk—maar toch der toenmalige theologie als op zijn grondvesten deed beven. Deze hooggeroemde hypotesen zijn reeds als verouderd ter zijde gesteld. Harnack, wiens recht om hier te oordelen wel niemand betwisten zal, zegt ervan : "De veronderstellingen der Baurse school zijn, men kan bijna zeggen algemeen opgegeven." (bij Seeberg zie pag. 329.) De inleiding op het N. T. van Theodor Zahn heeft aan de reeds stervende Tubinger school de genadestoot toegediend. Doch de grond-idèe waarvan hij uitging blijft tot op deze dag voortwerken. Het streven om het ontstaan van het Christendom uit de ontwikkeling van natuurlike oorzaken te verklaren ontving nieuwe kracht, toen het een jongere en krachtige bondgenoot kreeg in de Darwinistiese evolutieleer. Heerst toch overal in de natuur de wet der evolutie, zodat

steeds de hogere vormen uit de lagere ontwikkeld worden door de werking van natuurlike oorzaken, dan moet dezelfde wet ook gelden op het gebied van de Godsdienst, dan moeten ook daar de hogere vormen van Godsverering uit de lagere geworden zijn, en de mens zich door eeuwenlange worsteling uit de banden der natuurgodsdiensten tot een geestelike en zedelike Godsverering hebben opgeheven. Het is de taak van de geschiedvorser die ontwikkeling na te sporen, doch daarbij heeft hij zich te wachten voor de misslag waarop Baur's ondernemen schipbreuk geleden had. Hij mag niet van een tevoren vastgestelde hypotese uitgaan, maar moet de wetenschappelike weg inslaan, en door nauwkeurige waarneming van het verschijnsel, dat men Godsdienst noemt, in al de verschillende vormen waarin het zich openbaart, zijn ware aard leren kennen, en de ontwikkelingsgang bepalen, die het in de loop der eeuwen heeft afgelegd. Tot deze taak werd hij vooral instaat gesteld door de omvangrijke resultaten op het gebied der vergelijkende Taal- en Volkenkunde verkregen. En waar men nu eenmaal de draad der ontwikkeling meende gevonden te hebben, daar viel het niet moeilik met behulp der historiese kritiek aan te wijzen hoe dat hij ook door heel de geschiedenis van Israëls Godsdienst loopt. Ook in het O. T. ontdekte men sporen van een oorspronkelike natuurgodsdienst, waaruit zich langzamerhand, niet zonder invloed van Israëls omgeving, het zuiverder Godsbegrip der profeten (ethies monisme) ontwikkeld heeft, dat echter later weer in slaafse gebondenheid aan de wet, en uiterlike vormdienst is versteend. De historiese schatten uit de puinhopen van de oude Babyloniese en Egyptiese steden opgedolven, deden een nieuw licht over de wording van Israëls Godsdienst opgaan. De voornaamste Godsdienstige instellingen en gebruiken waren aan Babel of van elders ontleend, de geschiedverhalen van de schepping, van de zondvloed, van de aartsvaders, waren omwerkingen van oude Babyloniese mythen, zelfs het monisties Godsbegrip en de wet heeft men aan Babel te danken. En waar men nu op grond van geschiedkundige gegevens triomfantelik bewezen had, dat het geloof aan een biezondere openbaring voor Israël niet langer voor de rechtbank der wetenschap kon worden gehandhaafd, kon men daarbij niet blijven stilstaan. Ook over de tijd waarin het Christendom optrad, had de historiese navorsing van de Grieks-Romeinse wereld een nieuw licht geworpen, waardoor een krachtige stoot gegeven werd aan de beoefening der voor- en oud-Christelike letterkunde. Reeds bij het Farizeeisme ontdekte men aansluiting aan begrippen, die in het Evangelie, dat Jezus verkondigd heeft, verder ontwikkeld zijn. Naast een kleingeestig hangen aan de letter der enkele geboden, vond men een streven om de wet als geheel op te vatten als vervulling der zedelike beginselen, die aan de enkele geboden ten grondslag liggen, meer dan in uiterlike vervulling der wet (zie Harnack Dogmen Gesch. I p. 66). Ook de leer der voorzienigheid, der predestinantie, van de zondeval, en de erfzonde vindt men reeds in het Farizeeisme aanwezig (zie p. 90). Maar het is vooral uit de Grieks-Romeinse gedachten-wereld dat de Christelike begrippen zijn geput. Reeds vóór het optreden van het Christendom had zich hier uit het veelgodedom, bij de diepere geesten een monotheisties godsbegrip ontwikkeld. De noodzakelikheid van boetvaardigheid werd gevoeld, de behoefte aan verzoening uitgesproken, de eis van reinheid in het zedelik leven erkend, de krankheid van des mensen wil beleden. Men zag uit naar genezing, naar een God, die ook een Heiland zou zijn, men zocht naar gemeenschap met God, en verlangde naar een toekomstig leven, waarin men verlost zou zijn van het onedele en smartvolle, dat dit aardse schijnleven aankleeft. Men wilde een lichamelik ideaal, dat als openbaring van God, of als Godzelf kon vereerd worden. Dit alles ging gepaard met een vasthouden aan de oude heidense vormen van Godsverering, dat deels uit piëteit voor de van de vaderen overgeleverde vormen, deels uit staatsbelang, vooral ook uit het feit dat men niets beters er voor in de plaats wist te stellen, moet worden verklaard (Harnack zie p. 115 noot).

In het Christendom nu vinden wij de edelste gedachten van het Oude Testament, en zijn verdere ontwikkeling in het Farizeeisme, zowel als van de Grieks-Romeinse beschaving terug. Het oorspronkelik Christendom kende geen leerstelsel, zoals duidelik blijkt wanneer men de eenvoudige verhalen der drie eerste Evangelisten, met de afgetrokkene bespiegelingen van Johannes en Paulus vergelijkt. Bij deze laatsten dus begon reeds de omzetting van het oorspronkelik Christendom in een leerstelsel, onder de invloed der Griekse wijsbegeerte, en deze omzetting werd later met kracht door de Kerk doorgevoerd toen zij in de strijd met het Gnosticisme, dat een poging was om het Evangelie om te scheppen in een wijsgerig stelsel, de methode van haar bestrijders overnam en tegenover de leer der Gnostieken, haar eigen leerstelsel formuleerde. Dus zijn de kerkelike dogmen ontstaan uit een afdaling van het hoogtepunt waarop het oorspronkelik Christendom stond. De geschiedschrijver heeft dan ook niet zozeer te doen met de dogmen. Deze zijn afgeleide vormen van het oorspronkelik Godsdienstig gevoel. Achter die vormen moet hij doordringen om het wezen van de Godsdienst zelf na te speuren. De geschiedenis van het Christendom, losgemaakt van alle vormen, wordt dus een geschiedenis der Christelike vroomheid, en de theologie wordt beschouwd als de vijand van de ware godsdienst, daar zij die in haar enge begripsformulen kluistert en worgt.

De tijd verbiedt mij deze noodwendig ruwe schets in biezonderheden uit te werken. Doch

genoeg om u te doen zien, dat het hier niet te doen is om een kwestie van de naam van een theologies vak: Kerkgeschiedenis of Christelike godsdienstgeschiedenis, noch om een zaak van loutere wetenschappelike aard, die in de scholen der geleerden moet worden uitgemaakt, en waarbij de gewone Christen geen belang heeft. Neen, het geldt de dierbaarste en heiligste overtuigingen van de Christen: het geldt de vraag of de Christelike godsdienst een bovennatuurlike oorsprong heeft, dan of zij een produkt is van 's mensen eigen geest. Want wel moet worden toegegeven dat niet allen, die tot deze richting behoren, even ver gaan, en dat men doorgaans nog spreekt van een openbaring, en van de énige plaats, die onze Heiland in de wereld inneemt; maar de menselike rede laat zich nu eenmaal niet door willekeurig opgetrokken scheidsmuren terughouden. Zij trekt met ijzeren konsekwentie de logiese gevolgen, die uit een aangenomen stelling vloeien, tot op de uiterste punten door. En waar men het geloof aan een biezondere openbaring prijs geeft terwille van een ontwikkelings hypothese, daar gaat in het eind de realiteit der openbaring verloren.

En nu zou men mij wel kunnen toeroepen: "Toegestemd dat deze zaak van prakties belang is voor de Christenkerken der oude wereld; maar waarom zullen wij ons daarover moeilik maken, wij, die in onze afzondering gelukkig en tevreden vasthouden aan het voorvaderlik geloof, verwijderd van en onbewogen door de grote geestesstromingen, die de gemoederen elders beroeren." Ik zou daarop willen antwoorden met een woord door een Nederlands godgeleerde in Amerika uitgesproken: "Gij kunt u niet hermeties van de oude wereld afscheiden. Gij zijt geen mensheid apart, maar een deel van het grote lichaam der éne mensheid, en het gif éénmaal in het éne deel des lichaams geslopen, plant zich vanzelf in heel het lichaam voort." (A. Kuijper Calvinisme p. 170). Het is zo, wij hebben in dit goede land, door Gods genadige beschikking, een lange tijd van ongestoorde rust genoten; maar of het altoos zo blijven zal is de vraag. En of niet nu reeds deze en dergelike beschouwingen, in populaire geschriften heinde en verre verspreid, het hart van menig jongeling en jongedochter met bange twijfel verontrusten, is een andere vraag. "Zou het dan waarlik mogelik zijn"—roept een Duits hoogleraar uit, "het jonge theologen geslacht met een glazen koepel te overdekken, die het tegen elke tocht beschermt? Er zijn filosofiese fakulteiten en boeken, er is een geest des tijds en een grote literatuur die erdoor beheerst wordt; het zou een jammerlik theologen geslacht zijn dat dit alles voorbijging, angstig en onvrij met een gedeeltelike kennis of met volslagen onkunde. De kritiek en de twijfel, de nood en het innerlik verval zullen daardoor niet onderdrukt worden" (Seebergh, zie p. 321). En wat hij van theologen zegt, dat geldt van heel het opkomend geslacht, dat gevaar loopt met de strijdvragen van de dag bekend te worden door eenzijdige voorstellingen van hen die van de Kerk vervreemd zijn of vijandig tegen haar over staan. Maar wat hiervan zij, gij mijne waarde jongelieden, die uw leven gaat wijden aan de bediening des Evangelies, kunt u niet ontslaan van de roeping deze dingen helder en vast in de ogen te zien. Uw heiligste overtuigingen, die u bovenal dierbaar zijn, omdat zij geen vrucht zijn van wetenschappelik denken, maar van de onmiskenbare genadewerking Gods in uw hart, moet gij ook op wetenschappelik terrein tegen elke aanval kunnen verdedigen. Zeker, 't is veel gemakliker eenvoudig het oog voor dit alles te sluiten, en uit de hoogte allen in de ban te doen die het durven wagen, wat ons heilig en dierbaar is, aan te randen. Doch de gemakkelikste weg heeft, naar ik vertrouwen mag, weinig aanlokkeliks voor u die door de keuze van uw levensberoep getuigenis aflegt van de ernst uwer begeerte om uw beste gaven—ook de beste krachten van uw verstand—aan de dienst des Heren te wijden!

De vraag dan, die wij moeten behandelen, is deze: of de geschiedenis van de Christelike Godsdienst het produkt is van 's mensen natuurlike ontwikkeling, zij het dan ook ter laatste instantie door God veroorzaakt, dan of wij hier te doen hebben met een biezondere inwerking Gods.

En nu schijnt het mij niet nodig aan te nemen, dat er noodwendig een onverzoenlike strijd tussen evolutie en openbaring moet bestaan. Is het woord van Schleiermacher waar: "Het belang van de Godsdienst kan nimmer eisen een gebeurtenis zó op te vatten dat, ter wille van haar afhankelikheid van God, in enig opzicht haar natuurlike samenhang wordt ontkend"; (bij Ter Haar, Historiographie der Kerkgeschiedenis, pag 313, Noot.); het omgekeerde is niet minder waar: Het belang der wetenschap kan nimmer eisen een gebeurtenis zó op te vatten, dat, ter wille van haar natuurlike samenhang, haar afhankelikheid van God in enig opzicht worde ontkend. Dat er evolutie, ontwikkeling van het lagere naar het hogere, van het gebrekkige naar het meer volkomene, in al de kreitsen der schepping, in de natuurlike zowel als in de geestelike wereld, waar te nemen is, dat wordt door de Christendenker zo goed als door de naturalistiese wijsgeer erkend. Alleen maar de vraag is, of deze evolutie uit het schepsel zelf voorkomt; of zij op natuurlike terrein te wijten is aan energieën of krachten, die in de dingen zelf aanwezig zijn, en op geestelik gebied aan ideeën, die zich langzamerhand, volgens logiese wetten, ontplooien, dan wel of zij te danken zijn aan de werking van de levende God. En dan schijnt het toch moeilik te verstaan hoe er sprake kan zijn van ontwikkeling van het mindere naar het meer volkomene, dus met een zelfbewust doel, zonder dat men uitgaat van het geloof aan de Schepping. Nog altoos blijft men in gebreke te verklaren hoe het mogelik is dat de natuur niet eeuwig in haar

onontwikkelde toestand is gebleven, maar zich tot een geregelde kosmos en tot een bezield organisme ontwikkeld heeft, indien toch alles ontstaan is door myriaden van atomen, die elkander in alles volkomen gelijk zijn. Immers zoals een godgeleerde het uitdrukt: "Een toevallige worp van duizenden letters brengt nooit een Ilias voort." (Bavinck: Christelike Wereldbeschouwing, p. 32). Of stelt men in de plaats van atomen "energieën" of krachten, dan is het toch eenvoudiger om één enkele oerkracht aan te nemen dan myriaden van onstoffelike "krachten," waarvan men zich geen voorstelling maken kan. Evolutie onderstelt een doel en een uitgangspunt, daar zij de weg beschrijft die van het éne naar het andere leidt. (Zie Bavinck, pag. 51). Nu is het juist in het geloof aan een levende, in de wereld werkzame God, dat de mogelikheid der evolutie gegeven is, omdat, krachtens dat geloof, de schepping een organisme is waarin God Zijn gedachten heeft gelegd, en waarin Hij die door ontwikkeling verwezenlikt. Zolang de evolutie de weg beschrijft van het uitgangspunt naar het doel, behoudt zij haar betrekkelik recht; zodra zij over het ontstaan der dingen gaat spekuleeren, verlaat zij het standpunt der empiriese waarneming, en biedt ons een wetenschappelike hypothese in plaats van de vaste zekerheid des geloofs.

En vragen wij nu op welke historiese feiten men de stelling bouwt, dat de leer der evolutie op het terrein der geschiedenis, en bepaald van de geschiedenis der godsdiensten moet worden toegepast, dan blijft men ons het antwoord schuldig. Dat de hogere vormen van godsdienst uit de lagere natuurgodsdiensten ontstaan zijn, is nog altijd een onbewezen veronderstelling. Zover de geschiedenis ons toelaat om over de feiten te oordelen, hebben hogere en lagere vormen immer naast elkander bestaan. (Zie Visser, Religie en Gemeenschap bij de Natuurvolken, p. 59), en het volk waarvan men tot dusver de alleroudste historiese oorkonden heeft ontdekt, n.l. het aloude Babel, toont ons het beeld van een hooggeklommen beschaving, en heeft als godsdienst geen animisme of fetischisme, maar een ontwikkeld polytheisme, waarin sommigen zelfs gemeend hebben de sporen van een oorspronkelik monotheisme te kunnen aanwijzen. (Zie aangehaalde lektuur bij H. H. Kuijper, Revolutie of Revelatie, p.p. 29 en 30). Men moet achter de feiten teruggaan om zijn theorie te bewijzen, maar daarmede houdt de geschiedenis op wetenschappelike geschiedschrijving te zijn, en gaat zij over in wijsgerige bespiegeling. Men kan toch de ontwikkeling niet à proiri constateren, maar moet haar aard en loop aantonen met bewijzen door nauwkeurige bronnenstudie aan de historiese gegevens zelf ontleend. Zodra men achter de historiese verschijnselen wil teruggaan, heeft men niet langer met feiten, maar met bespiegeling te doen; heeft men de vaste bodem der empirie verlaten en zich begeven op het vlottend terrein van het apriorisme. Men meende wel veel gewonnen te hebben door in plaats van de idee van Hegel te stellen het begrip der evolutie, maar wat is dit begrip der evolutie zoals het door velen wordt voorgedragen, anders dan een idee? Zo begint men met de empirie en bronnenstudie, en komt ten slotte bij bodemloze bespiegeling uit: men begint met Darwin en eindigt met Hegel!

Hier nader op in te gaan is mij tans onmogelik. Ik wend mij van het algemene naar het biezondere, en ga de vraag behandelen in hoever het bewezen is, dat het Christendom zijn ontstaan en ontwikkeling aan natuurlike oorzaken te danken heeft. En dan dient vooraf duidelik te worden uitgesproken, dat niemand ontkennen zal, dat er een ontwikkeling in de geschiedenis ook van het Christendom, zowel als van Israëls godsdienst te bespeuren is, indien daardoor verstaan wordt dat er een geregelde samenhang der dingen is, dat geen enkele gebeurtenis in de lucht hangt, maar ook de feiten der openbaring zich aansluiten aan het histories bestaande. Het Christendom treedt niet op buiten samenhang met de trap van geestelike en godsdienstige ontwikkeling, die het Jodendom bereikt had, waaruit het voorgekomen is, en de Grieks-Romeinse wereld, waarin het het levenslicht zag. (Zie Harnack, Dogmengeschichte, I, p. 41).

Ñu is het bij de eerste opslag een verrasende ontdekking wanneer wij een sterke overeenkomst aantreffen tussen de godsdienstige gebruiken der Babyloniërs en die van Israël, tussen de wetten van Hammurabi bijv., en die van Mozes; tussen de heidense mythen en Israëls oude geschiedverhalen, ja zelfs tussen menige uitdrukking in Babyloniese hymnen en Israëls verheven boetpsalmen. En wanneer wij dan verder zien hoevele begrippen en voorstellingen, bij Joodse en Heidense schrijvers worden gevonden, die wij tot hiertoe hebben beschouwd als uitsluitend aan de Openbaring te danken, dan wordt ons geloof in de absoluutheid en het bovennatuurlik karakter der openbaring allicht geschokt.

Wanneer wij toch buiten de kring der openbaring instellingen aantreffen en gedachten zien uitgesproken, die wij van kindsbeen af gewoon waren aan die openbaring toe te schrijven, valt hiermede dan niet geheel ons openbaringsbegrip in duigen, en wordt hieruit niet zegevierend bewezen, dat wat wij geopenbaarde waarheid noemen, op geheel natuurlike wijze is ontstaan?

Nu kan het ons enigszins gerust stellen te bedenken dat dit argument tegen het bovennatuurlik karakter der openbaring bijna zo oud is als het Christendom zelf. Reeds in de tweede eeuw was het een duchtig wapen in de hand van Heidense bestrijders van het Evangelie; en toch heeft de Christelike Kerk die aanval overleefd!

De oudste verdedigers der Kerk hebben soms getracht deze feiten te ontkennen of hun betekenis te verkleinen: ijverige, maar enigszins bekrompen apologeten hebben beweerd, dat de Heidense wijsgeren dergelike gedachten uit het O.T. hadden geput, en ook in latere tijden heeft men menigmaal angstvallige, soms wanhopige pogingen aangewend om deze verontrustende verschijnselen weg te redeneren; doch feiten zijn nu eenmaal hardkoppige dingen en laten zich niet zo gemakkelik door redenering uit de weg ruimen.

Echter dient het hier op tweederlei te worden gelet. In de eerste plaats moeten wij voorzichtig zijn om niet op de klank af tot identiteit van gedachten te besluiten, waar er feitelik slechts gelijkheid van uitdrukking bestaat. Indien men deze onderscheiding scherp in het oog houdt, zal menig beweerde overeenkomst blijken meer schijnbaar dan wezenlik te zijn. Om dit duidelik te maken herinner ik u aan het, in menig opzicht voortreffelik werk van H. Drummond: "Natural law in the Spiritual world," een boek, dat ook in ons land veel opgang heeft gemaakt, maar dat als wetenschappelik werk door bevoegde beoordelaars bijna eenstemmig veroordeeld werd, omdat de schrijver meermalen uit analogiese verschijnselen besloten heeft tot identiteit. Van hoeveel belang deze onderscheiding voor ons onderzoek is, zal later blijken.

Maar verder behoeft het ons niet te bevreemden, dat wij overeenkomst aantreffen tussen de geopenbaarde en de Heidense godsdiensten, omdat wij geloven dat God in Zijn barmhartigheid de Heidenen niet aan zichzelf heeft overgelaten, maar met Zijn algeme genade ook op die volkeren, die buiten de kring der biezondere openbaring stonden, heeft ingewerkt, om de noodlottige loop der zonde te beteugelen, de mensheid in haar gezonken toestand voor verdierliking te bewaren, en in de wereld de akker toe te bereiden, waarin het zaad des Evangelies kon worden uitgestrooid. Indien nu bij sommige volkeren de wegzinking in het natuurleven niet zover is gegaan, dat zij alle sporen der oorspronkelike godsdienstvormen verloren hadden, waarom zou de Heer dan niet bij de instelling van Israëls eredienst gebruik hebben gemaakt van reeds bestaande vormen, die toch ook door de werking Zijner genade waren ontstaan? En wanneer de wetgeving in Israël op meer dan één punt overeenkomst toont met die van de meer ontwikkelde Heidenvolkeren, wat bewijst dit anders dan dat bij die volkeren het ingeschapen rechts- en zedelik gevoel nog niet geheel was verstompt, en dat ook hier de Goddelike wetgeving zich heeft aangesloten, voor zover dit mogelik was aan de toenmaals bestaande veelal gebrekkige rechtsverhoudingen. De Goddelike openbaring wordt gekend, niet aan de onvolkomen vormen waarvan zij zich bedient, maar aan de nieuwe gedachten die zij in die gebrekkige vormen legt. En het begrip der openbaring sluit geenszins in, dat zij van geen bestaande vormen gebruik maken kan als voertuig voor Gods gedachten; maar integendeel zijn juist die vormen menigmaal de aarden vaten waarin het levend water de mensheid aangeboden wordt.

Doch ik haast mij het glibberig terrein der Oud-Testamentiese wetenschap te verlaten, een gebied, dat de mannen van het vak ongaarne door de voet van een oningewijde betreden zien, en wend mij naar de tijd van het Nieuw Testament. Ook hier zien wij in de ontwikkelingsgang van het Farizeisme, in zijn edelste vorm, aan de ene kant, en van de Griekse wijsbegeerte aan de andere kant, dezelfde algemene genade werkzaam, die door een langzame voorbereiding de menselike geest ontvankelik heeft gemaakt om de gedachten van het Evangelie in zich te kunnen opnemen, zodat er overal in de gedachtenwereld en in het gemoedsleven der toenmalige mensheid aanknopingspunten gevonden werden voor de prediking der eerste kruisgezanten. De goddelike openbaring komt ook hier niet plotseling uit de hemel vallen, maar sluit zich overal aan bestaande, en histories gewordene toestanden aan. Wanneer de geschiedvorser dus buiten het Christendom begrippen aantreft, die zekere overeenkomst schijnen te verraden met de geopenbaarde waarheid, dan is hij niet gerechtigd zo maar in eens de gevolgtrekking te maken, dat het Christendom zich uit die begrippen ontwikkeld heeft. Eerst heeft hij te onderzoeken of de gewaande overeenkomst werkelik meer is dan formeel, of dezelfde vormen in beide gevallen werkelik dezelfde begrippen uitdrukken. En zelfs waar het hem blijkt, dat er wel ter dege zulk een materiële overeenkomst bestaat, is de konklusie dat het éne uit het andere is voortgekomen alleen dan gewettigd, wanneer kan worden bewezen dat die begrippen niet uit het Christendom zelf kunnen worden verklaard. Men heeft wel eens met het woord "wetenschappelik" op willekeurige wijze omgesprongen, maar stellig kan niets meer onwetenschappelik zijn, en de ernstige geschiedvorser, wie het niet om bewijzen voor een geliefkoosde hypothese, maar om historiese waarheid te doen is, onwaardig, dan om uit een reeks van overeenkomsten de gevolgtrekking te maken, dat krachtens die overeenkomst de noodzakelikheid van verwantschap bewezen is. Dat dezelfde gedachten, of soortgelijke, in verschillende kringen aanwezig zijn, bewijst op zich zelf nog niet dat zij van elkander afhankelik, doch enkel dat zij uit dezelfde behoeften of toestanden geboren zijn. En dit is juist wat wij erkennen met de belijdenis, dat, zo binnen de kring der openbaring als daarbuiten, de hand van een allesbestierende en oppermachtige God kan worden opgemerkt, die beide, in de weg der algemene en in die der biezondere openbaring, Zijn heilsplan uitvoert, en wegen voor Zijn Evangelie tot het hart der mensekinderen baant.

Aan deze beginselen moet nu de bewering getoetst worden dat het Christendom in zijn tegenwoordige vorm een omzetting is van het oorspronkelik Evangelie tot een wijsgerig stelsel onder de invloed der Griekse wijsbegeerte, en dat het Evangelie zelf uit Joodse en Heidense elementen is ontstaan.

Bij dit laatste punt behoeven wij, na het reeds gezegde niet lang stil te staan. Wel heeft men van Oost en West uit alle mogelike godsdiensten, mythen en fabelen bijeengebracht, die dienst moesten doen ter verklaring van de oorsprong der verhalen ons door de Evangelisten te boek gesteld, en analogieën menen te vinden voor bijna elke gebeurtenis in het leven van onze Zaligmaker, doch in de meeste gevallen bestaat de overeenkomst meer in het vindingrijk brein van de schrijver, dan in de werkelikheid. En waar er nog enigszins van analogie sprake kan zijn, daar blijft het onderscheid in gedachte nog altoos zo groot, dat het onverklaarbaar is hoe het één uit het andere kan zijn voortgekomen. Menige uitdrukking van de Apostel Paulus, losgemaakt van het verband waarin zij voorkomt, vertoont een sterk sprekende gelijkenis met uitspraken van Stoiese wijsgeren, toch heeft men deze aanhalingen slechts nauwkeurig met elkander te vergelijken om te zien hoe verschillend, ja menigmaal in lijnrechte strijd met elkander de beschouwingen zijn, die aan deze schijnbaar gelijkluidende uitdrukkingen ten grondslag liggen. Vooral komt dit onderscheid duidelik uit in de vermeende verwantschap tussen de proloog van Johannes Evangelie, en het *Logos* begrip van de Joods-Griekse wijsgeer Philo van Alexandrië, dat zeker als het allersterkste bewijs gelden moet om

de afhankelikheid der N. Testamentiese schrijvers van de Griekse wijsbegeerte te bewijzen. Inderdaad, niet alleen spreekt Johannes zowel als Philo van "het woord" (Logos), maar er is zulk een in het oogvallende overeenkomst in de eigenschappen, die zij aan de Logos toekennen, dat men het verstaan kan wanneer o.a. Moffat, in zijn "Historical N. T.", op het voetspoor van vele Duitse theologen zegt: dat "met het vierde Evangelie de Hellenistiese gnosis op grote schaal in de oud-Christelike letterkunde is binnengedrongen." (aldaar p. 497). En toch, hoe nauwkeuriger wij beide begrippen met elkander vergelijken, des te duideliker springt in het oog, hoe weinig zij met elkander gemeen hebben.

Bij Philo is het Logos-begrip een poging om het wereldraadsel op te lossen; de Logos is de wereldziel der Stoa, de Goddelike wereldgedachte, die in de stof werkzaam is. Bij Johannes is er eigenlik geen sprake van een Logos-leer, zo min als van een poging om de geschapene wereld te verklaren. Het is hem niet te doen om theologiese bespiegeling; zijn doel is prakties. Hij wil zijn lezers duidelik maken, dat Hij, die in het vlees verschenen is de volle openbaring Gods is. Daarom noemt hij Hem het Woord: de Logos. Hij is in Zijn eigen wezen op volmaakte wijze, wat de vele woorden der Godsopenbaring slechts ten dele zijn. Hij brengt niet slechts Gods Woord tot de mens; maar is zelf in zijn spreken en handelen, in heel Zijn verschijning het woord Gods. Als zodanig staat Hij in een geheel enige betrekking met God. Hij heeft God niet slechts gezien; maar is God, en dus ook de volkomen openbaring Gods. (Zie Cremer, Wörterbuch der N. T.liche Grācität, p. 644 etc.; Zahn Einleitung N. T. II, p. 545, etc.)

Dat Johannes in de keuze van deze naam voor de historiese Christus gebruik gemaakt heeft van een woord, dat aan de Alexandrijnse wijsbegeerte ontleend kan zijn, en aan zijn lezers goed bekend was, bewijst toch waarlik niet dat hij zijn "Logos-leer" aan Philo ontleend heeft. Zelfs Harnack erkent: "De opvatting der verhouding van God en wereld in het 4de Evangelie is niet de Philoniese. Daarom is ook de Logos-leer aldaar in werkelikheid niet die van Philo", (Dogmengeschichte I, p. 109, noot 2) en nog sterker: "Niet Griekse theologumena zijn in de Johannëiese theologie werkzaam geweest, *zelfs de Logos heeft met die van Philo weinig meer dan de naam gemeen*" (t.a.p. p. 93, zie ook de noot aldaar). En deze getuigenis is des te gewichtiger omdat Harnack zelf gelooft, dat dit Evangelie zonder het Hellenisme niet zou geschreven zijn. Voordat wij invloeden van buitenaf te hulp roepen om het verschijnsel te verklaren, dient eerst te worden onderzocht of het z.g. Logos-begrip niet in de kring der openbaringsgedachten zelf kan ontstaan zijn, en daaruit zijn natuurlike verklaring vindt.

Voordat wij deze vraag beantwoorden, staan wij voor een ogenblik stil bij wat genoemd wordt: de Hellenisering van het Christendom, d.w.z. de vervorming van het oorspronkelik Evangelie tot een wijsgerig theologies stelsel onder invloed der Griekse wijsbegeerte.

Deze opvatting gaat uit van de veronderstelling dat elke formulering van het leerbegrip een afwijking is van 't Evangelie: dat de godsdienst niet met begrippen en formulen te doen heeft, maar bestaat in zwevende mystiek, i.e. in vrome aandoeningen van het gevoel, of in zedelik handelen. Deze beschouwing wordt door sommigen zover gedreven, dat, volgens hun mening, de geschiedvorser niets te doen heeft met de objektieve waarheid van het godsdienstig verschijnsel, dat hij naspeurt. Zijn taak is eenvoudig de verschijnselen te beschrijven zoals hij ze waarneemt. Nu is het wel de vraag of het mogelik is een vertrouwbare beschrijving van het verschijnsel dat men godsdienst noemt te geven, indien men het losmaakt van de voorstellingen en begrippen waarin de mens zijn godsdienstige overtuigingen uitspreekt. De godsdienst is toch geen waarneembaar verschijnsel op zichzelf, afgezien van zijn historiese beschrijving, en bepaald wat het Christendom betreft behoort toch het leerbegrip tot het wezen van het verschijnsel zoals wij het altans kennen. Men moet achter de historiese oorkonden teruggaan en zich een denkbeeldig oer-evangelie scheppen om tot een Christendom zonder leerbegrip te komen.

Nu moet worden toegestemd, dat aan de Christelike Kerk, toen zij gedwongen werd tegenover het Gnosticisme, de eerste grondslagen ener theologiese wetenschap te leggen, een uitnemend hulpmiddel ten dienste stond voor de formulering van haar leerbegrip in de Griekse wijsbegeerte, en dat zij daarvan gretig gebruik heeft gemaakt. Het laat zich niet ontkennen dat zij daardoor gevaar liep haar Christelik karakter te verliezen en te worden vervormd tot een Helleense philosophie. Hoe groot dat gevaar was wordt ons duidelik wanneer wij zien hoever sommigen der uitnemendste kerkvaders afdoolden op de weg der platoniese wijsbegeerte in hun lofwaardige pogingen om de waarheden des Evangelies te rechtvaardigen voor de rechtbank van het wijsgerig denken.

Maar het ontstaan van een leerstelsel is op zichzelf nog geen bewijs van de Hellenisering van 't Christendom. Het is veel meer een noodzakelike eis van de denkende geest, die zich rekenschap tracht te geven van de verschijnselen waarmede hij in aanraking komt, zowel op natuurlik als op geestelik gebied. En aan de andere kant is het een natuurlik gevolg van de strijd, waarin de jeugdige Kerk gewikkeld werd, met het opkomend Gnosticisme en waardoor zij genoodzaakt werd haar eigen geloofsbegrippen streng en duidelik te formuleeren. Juist het Gdosticisme was een stoute poging om het Christendom om te zetten in een wijsgerig stelsel, en de Kerk heeft haar met al de rijke gaven, waarover zij beschikken kon, onophoudelik bekampt, en eindelik na een lange worstelstrijd, overwonnen. Dat het Gnosticisme invloed gehad heeft op de vorm, waarin de Christelike leer werd gehandhaafd, mag worden toegestemd; dat het zijn sporen diep heeft ingedrukt in de geest van menig voorstander der kerkleer, is niet te ontkennen; doch dat het enige invloed heeft uitgeoefend over het leerstelsel zelf, kan niet worden bewezen. Het eenvoudigst geloofsbegrip sluit menigmaal een reeks van stilzwijgende veronderstellingen in, die eerst langzamerhand helder geformuleerd worden. Onze geloofsovertuigingen zijn niet resultaat van logiese redenering, maar vrucht van de onmiddelike inwerking der Goddelike waarheid op het gemoed, en eerst na verloop van tijd gaat men zich rekenschap geven van de gronden, waarop die overtuigingen rusten, en maakt men de gevolgtrekkingen, waartoe zij noodwendig leiden moeten. Het eerste artikel der geloofsbelijdenis: " Ik geloof in God den Vader den Almachtige, Schepper des hemels

en der aarde," veronderstelt het bestaan, de persoonlikheid, de kenbaarheid Gods, de persoonlike betrekking, waarin Hij tot de mens getreden is, en nog een reeks van andere begrippen, die maar niet zo dadelik helder en klaar voor de geest staan, doch eerst bij nadenken in duidelike omtrekken zich aan de geest voordoen. Op deze wijze zijn dan ook de Christelike leerstellingen langs natuurlike weg onder de leiding des Heiligen Geestes ontstaan.

En passen wij dit nu toe op het ontstaan van de "Logos-leer," die volgens eenstemmige getuigenis, zowel het typies voorbeeld, als het overtuigend bewijs voor de Hellenisering van het Christendom is (Harnack p. I p. 649), en stellen wij de vraag of het ontstaan van die leer niet in de kring der openbaring zelf zijn natuurlike verklaring vindt, dan treft ons al dadelik het centrale feit, dat door vriend en vijand moet worden erkend: dat het Evangelie geen betrekking tussen God en de mens kent dan door Jezus Christus. Hij is het middenpunt van het Christendom; niet wat Hij gezegd of geleerd heeft, maar Hij zelf, Zijn eigen persoon, Zijn leven en Zijn werk. Harnack zegt ervan: "Men was overtuigd, dat God hem gemaakt had tot wijsheid, en tot gerechtigheid, tot Heiligmaking en tot Verlossing. Er was geen hoop, die niet in Hem verzekerd, geen verhevene gedachte, die niet in Hem tot levendige werkelikheid geworden scheen. Zo werd Hem alles ten offer gebracht wat men bezat. Hij was al het verhevene, dat men zich denken kon. Reeds in de twee geslachten na Hem is alles van Hem gezegd geworden, wat mensen maar uitspreken kunnen; ja nog meer: men gevoelde en wist, dat Hij een eeuwiglevende, Heer der wereld en het werkzaam beginsel van 't eigen leven was. . . . . . Waar heeft er zich in de geschiedenis der mensheid iets soortgelijks voorgedaan, dat zij, die met hun Heer en Meester gegeten en gedronken hebben, Hem, niet slechts als de openbaarder Gods—maar als de Vorst des levens, als de Verlosser en Wereldrechter, als de levende kracht van hun bestaan prijzen." (pp. 73, 74).

Die indruk door Harnack aldus getekend moet dus door de persoonlikheid van Jezus zelf op Zijn volgelingen zijn gemaakt, daar er hier geen tijd is voor historiese ontwikkeling. En indien wij nu verder opmerken, dat Johannes in zijn Evangelie gedurig dezelfde Goddelike eigenschappen aan Jezus toeschrijft, als in de Proloog, zonder ooit daarbij het "Logos-begrip" te pas te brengen, en dat hetzelfde van de Apostel Paulus geldt, dan zijn wij toch gerechtigd tot de vraag, waarom men het altoos zo laat voorkomen, alsof de Kerkelike leer omtrent onze Heer juist uit dit Loges-begrip moet ontstaan zijn, en niet ontwikkeld kan zijn uit het Christelik bewustzijn zelf. Toegegeven, dat het begrip van de Logos, als in de wereld werkzaam zijnde rede Gods, een vaste plaats in de wetenschappelijke wereldbeschouwing der oudste Christelike schrijvers innam, hoe verklaart men dan het feit, dat zij de historiese Christus met die Logos vereenzelvigd hebben? Harnack antwoord: "Het bewijst, dat zij het hoogst mogelike van Hem wilden verklaren. Zijne aanbidding wilden rechtvaardigen, en de absolute en enige inhoud van de Christelike Godsdienst wilden bewijzen." Maar is het niet juist de enige plaats, die Hij in hun bewustzijn ingenomen had, die moet verklaard worden? Hoe kon Hij die plaats hebben ingenomen, indien— ik zeg niet de philosophie der christologie—maar het Christus-begrip zelf, aan invloeden buiten de Kerk te danken is, en niet een integrerend en centraal bestanddeel der oudste Christelike overlevering is geweest? Dat er bij de oudste Christelike schrijvers veel onklaarheid in hun begrippen omtrent de leer der twee naturen gevonden wordt, is zeker en ook verklaarbaar; dat hun formulering van het leerstuk gebrekkig is, moet evenzeer worden toegestemd; maar aan het feit zelf van Zijn Goddelike natuur, twijfelen zij voor geen ogenblik en dat feit is voor hun bewustzijn wat het altoos voor heel de Kerk is geweest, het grote middenpunt der Goddelike heilsopenbaring. De vraag komt ten slotte hierop neer, of de geschriften van Paulus en het 4de Evangelie vertrouwbare bronnen zijn voor het oorspronkelik Evangelie, of een wijsgerige omzetting van de voorstelling, die de synoptiese Evangelieën ons geven. Stemt men het eerste toe, dan is de Kerkleer de natuurlike en noodwendige ontwikkeling der leer, die wij in die oorkonden aantreffen; ontkent men dit, dan staat men voor het raadsel, waarop wel vele antwoorden, maar waarvan nog geen oplossing gegeven is: hoe de enige indruk te verklaren, die Jezus persoonlikheid op Zijn tijdgenoten heeft gemaakt, indien aan die indruk geen objektieve realiteit ten grondslag lag.

Ik moet mijn reeds te lang geworden betoog ten einde brengen en kan dus niet spreken over de latere ontwikkeling van de Logos-leer in de Kerk. Hierover slechts een enkele opmerking. Harnack beweert, dat het Athanasius is, die het Logos-begrip van zijn kosmologiese inhoud ontledigd, maar daarmede ook het oorspronkelik begrip prijsgegeven heeft (zie p.p. 654, 655). Maar daar hij zelf erkent, dat de belijdenis van Jezus als de Zoon Gods bij Johannes niet op "kosmologies-philosofiese" overwegingen rust (zie p. 93 noot), daar is de "ontlediging van de kosmologiese inhoud," dan toch een terugkeer tot het oorspronkelik Johannéies begrip, en zijn wij derhalve gerechtigd te besluiten, dat de Helleense wijsbegeerte, die door de Gnostieken in de Kerk werd ingedragen, door Clemens van Alexandrië en Origenes in een Christelik gewaad werd gestoken, en in het Arianisme een nieuwe poging deed om het Christendom te bemachtigen, juist door Athanasius zegevierend bestreden is. Een Duits rechtsgeleerde, Sohm, zegt: "In de theologie van Athanasius treedt de Helleense gedachte Logos-Christus, die de wereld schept, terug achter de Logos van het Johannes-Evangelie, de Zoon des levenden Gods, die de wereld *verlost*." (Geschiedenis der Kerk p. 55). En dit is volkomen juist: het Arriaans begrip is wijsgerig, dat van Athanasius zuiver religieus. En daarom is Sohm gerechtigd tot de konklusie: "De Helleniserende strekking van het Christendom was door Athanasius en de Niceense geloofsbelijdenis met goed gevolg *bestreden* geworden. Het grote gevaar, daarin gelegen, dat de Christelike theologie haar wetenschappelike arbeid aanvankelik begonnen was met middelen aan de overgeleverde Heidense wijsbegeerte ontleend . . . . was tans gelukkig overwonnen" (p. 55 enz). "De *verlossing* door Christus door een daad *Gods* (niet door onszelve), is middelpunt van geheel de Athanasiaanse godgeleerdheid" (zie p. 54).

***

Ik vertrouw genoeg gezegd te hebben om de gvolgtrekking te wettigen, dat wij vooralsnog niet door wetenschappelik onomstootbare bewijzen genoodzaakt worden aan te nemen, dat het Christendom langs de weg ener bloot natuurlike ontwikkeling uit het Joden-en Heidendom is ontstaan, en dat dus vooreerst "de Geschiedenis der Christelike Kerk" niet behoeft plaats te maken voor "de Geschiedenis van de Christelike Godsdienst."

Per slot van rekening zal deze zaak niet door verstandelike bewijsvoering worden uitgemaakt, daar het hier gaat om een principieël verschil in het standpunt, waarvan men uitgaat. Die in de geschiedenis geen plaats overlaat voor een biezondere openbaring, is wel genoodzaakt voor alles een natuurlike verklaring te zoeken, de bovennatuurlike geboorte, de wonderen, de lichamelike opstanding van onze Heiland naar het gebied der fabelen te verwijzen, en uiteindelik te loochenen, dat men enige zekerheid heeft omtrent de woorden, die Hij gesproken of de daden, die Hij verricht heeft, zodat ten slotte de liefelike gestalte van onze Heer, zoals Hij ons in de Evangelieën tegemoet treedt, zich achter een geheimzinnige nevel van mythen en legenden aan het oog onttrekt. Die daarentegen door het getuigenis des H. Geestes er toe gekomen is zich eenvoudig te buigen voor het gezag der H. Schrift, zal het schone woord van Sohm beamen, waar hij van het Christendom zegt: "Trek uwe schoenen uit, want de grond, waarop gij staat, is heilig land. Het Christendom is in de wereld ingekomen bovenaardsch, bovennatuurlijk. Gij zult het nimmer begrijpen, indien gij niet zelf uit den wonderbeker gedronken hebt, welks inhoud den dorst der ziele lescht. Drink, en gij zult nimmer meer dorsten. Drink, en gij zult een nieuwe wereld ontdekken, die gij niet tevoren gezien hebt; de wereld van het geestelijke, die de aardsche wereld overwelft en overstraalt!" (Kirchenrecht I bl. x).

En terwijl voor de oppervlakkige toeschouwer het bonte toneel der Kerkgeschiedenis geen ander schouwspel aanbiedt, dan een woelen van menselike hartstochten, waar maar al te dikwijls sluwe berekening en ruw geweld schijnen te triomferen over waarheid en recht: waar gehuichelde vroomheid haar onheilig spel drijft, en de engel der liefde verjaagd wordt door het monster van partijschap en vervolgzucht, ziet het oog des geloofs onder de immer wisselende stroom der gebeurtenissen de eeuwige armen Gods, waardoor de arke der Kerk veilig over de bruisende golven gedragen wordt, totdat het Raadsbesluit van Gods liefde in Christus Jezus zal zijn volvoerd.

De ontwikkeling, die de Geschiedenis der Christelike Kerk ons te zien geeft, is de langzame ontplooiing van Gods eeuwige Raad.

***

WelEerw. en Eerw. Heren Curatoren! Ontvang mijn hartelike dank voor de vriendelike wijze, waarop gij mij zijt tegemoet gekomen, reeds voordat ik mijn ambtswerk heb aanvaard. Mochten de innige banden tussen ons gelegd, gedurende de jaren, waarin wij tezamen hebben mogen arbeiden in de bediening des Evangelies, in de nieuwe betrekking, waarin wij tot elkander geplaatst worden, immer vaster worden toegehaald!

Hooggel. Heren Professoren! Ook u dank ik voor de hartelijke wijze, waarop gij mij in uw kring hebt willen opnemen. Wanneer ik u welwillendheid in deze ure inroep, dan is het meer dan een gewone beleefdheidsvorm. Niemand toch kan dieper gevoelen dan ik zelf, hoe weinig ik in staat ben u het verlies te vergoeden, dat gij geleden hebt door het uittreden uit uw kring van hem, die als een biezondere gave Gods aan onze dierbare Kerk werd geschonken, en die zovele jaren lang tot zulk een onschatbare zegen voor ons Theologies Seminarium en voor de ganse Kerk is geweest. Als opvolger van zulk een man te moeten optreden, legt—en dit stemt mij tot verootmoediging—zware verplichtingen op; met des te groter vrijmoedigheid mag ik dus vragen om uw hartelik vertrouwen, om uw verdraagzaamheid met mijn tekortkomingen, bovenal om—wat mij meer dan alles waard is—een plaats in uw gebeden!

Geachte jongelieden! Later zal mij de gelegenheid worden aangeboden u meer biezonder toe te spreken. Nu slechts dit enkel woord:—

Diep overtuigd van de waarheid, dat de Theologiese wetenschap—hoe dierbaar zij ons als theologanten ook behoort te zijn—een dor skelet en zielverdodend iets is, indien haar beoefenaars niet gedurig bezield worden met het leven, dat uit de Zoon van God is, aanvaard ik mijn gewichtig ambt met de bede, dat het de Heer behagen mocht mij te gebruiken om mede behulpzaam te zijn aan uw vorming, niet slechts tot wetenschappelike theologen, maar bovenal tot bezielde getuigen van onze Heer en Zaligmaker Jezus Christus.

"Hem nu, die machtig is meer dan overvloediglik te doen, boven al wat wij bidden of denken, naar de kracht, die in ons werkt, Hem, zij de heerlikheid in de gemeente, door Christus Jezus, in alle geslachten, tot alle eeuwigheid. Amen!"

De roeping der Kerk tegenover het Heidendom.

(Uitgesproken te Heilbron, 23 Feb., 1908, door Eerw. J. C. Pauw van Wellington.)

Geliefde gemeente van Heilbron!

Het is mij een voorrecht en vreugde op dezen dag des Heeren, die door u als "Zendingdag" gevierd wordt, voor u te mogen optreden. Er bestaat tusschen u en mij een nauwer en teederder betrekking dan de meesten van u zullen weten. Mijn zoon, mijn Christoff, is uw Zendeling, te Fort Jameson, in Nyasaland, voor de Vrijstaatsche Kerk. Wij hebben dus samen één gebedsvoorwerp.

Het woord van God waarover ik in dit uur tot u wenscn te spreken, staat in Matth. 28 : 19:

> "Gaat dan heen, onderwijst al de volken, dezelve doopende in den Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes; leerende hen onderhouden alles, wat Ik u geboden heb."

Het was, geliefden, een zeer plechtig oogenblik, toen de Heer dit woord sprak; Hij had, als de verneder-

de knecht des Heeren, hier op aarde, het werk der Verlossing van het gevallen menschdom zegevierend volbracht en nu stond Hij gereed heen te varen naar den troon, om het erfdeel, Hem door den Vader toegezegd, in bezit te nemen en, door Zijne gemeente, het rijk des Satans ten onder te brengen.

De tekst beschrijft de roeping der Kerk tegenover het Heidendom.

Die roeping is drievoudig.

De Heidenen moeten door de Kerk

a. Geleerd worden.

b. Erfgenamen gemaakt worden van het heilgoed, dat de Kerk bezit.

c. Opgevoed worden om als Christenen te leven en te sterven.

a. Het eerste punt van het bevel des Konings is: "Gaat dan henen, leert alle volken", maakt hen tot discipelen, brengt ze in de school. De Heiden moet geleerd worden en *de Kerk* moet dat doen, het is *haar* opdracht. Want:

1. De Heiden zit in duisternis, maatschappelijk, zedelijk, geestelijk. Het is het volk dat "in duisternis" zit Jes. 9. Zij zijn "verduisterd in het verstand" Efeze 4 : 18. In die duisternis zal de Kerk het licht der kennis laten schijnen, op elk gebied. Het is de belofte aan de Kerk Jes. 60, "De Heidenen zullen tot uw licht gaan."

2. De Heiden is vreemd aan God. De God van den Heiden wordt beschreven Ps. 115 en het verschrikkelijk oordeel over den dienaar van dien Heiden-God. "Zonder God in de wereld" Efeze 2 : 12 dat is de rampzalige toestand van den Heiden. In dien toestand zal de Kerk ingaan om den Heiden te leeren, dat er een God is en hem in het leven te toonen hoedanigen God Hij is. Dan zal in dien Heiden-nacht de dageraad aanbreken, een nieuwe dag zal geboren worden.

3. Die Heiden kent Gods openbaring niet in Zijn woord. Dat woord, het zaad der wedergeboorte, moet hem in handen gegeven worden. Hij moet leeren lezen, om met eigen oogen te kunnen zien wat God van zich zelven zegt, wat Hij van den mensch denkt, wat Hij voor den mensch gedaan heeft en doet. Het is de roem der Protestantsche Zending, dat zij aan den Heiden, in zijn eigen taal, het Woord van God geeft, en wij danken den Heer dat ook onze Ned. Geref. Kerk in de eere mag deelen van aan een Heidenvolk in Nyasaland, den geheelen Bijbel, in hun eigen taal, geschonken te hebben. Wij als Christenen mogen niet rusten, zoolang wij in ons huis en op onze plaats een Heiden hebben, die niet kan lezen, voordat wij hem een Bijbel in de hand geven en hij dien lezen kan. En dan moet de Kerk nog niet rusten. De Heiden moet dien Bijbel ook kunnen verstaan en genieten.

Om dit doel te bereiken is het noodig dat de Kerk uit het Heidenvolk opvoede, bekwame en bevoegde onderwijzers, evangelisten en toekomstige leeraars, want de krachten en middelen der Kerk strekken gewoonlijk niet ver genoeg, en de omstandigheden van land en klimaat maken meestal de medewerking van het inboorlingen-element noodzakelijk.

Op deze wijze vervult de Kerk des Heeren de opdracht van haar Koning: "Gaat dan henen, leert alle volken."

b. Maar de roeping der Kerk tegenover het Heidendom sluit meer in zich dan alleen den Heiden te leeren. Die, door den arbeid der Kerk, met het licht der kennis Gods bestraalde Heiden moet erfgenaam gemaakt worden van het heilgoed dat de Kerk bezit. De rijksorder in den tekst heet verder: "Dezelve doopende in den Naam des Vaders, en des Zoons, en des Heiligen Geestes." Die doop van den Heiden is niet maar een onderscheidingsteeken, een bloote inlijving in de Kerk, dit voorzeker ook; maar de tekst zegt wat anders: "Doopt ze *in den Naam* van God." De Naam is het WEZEN. Gods Naam is niet een onderscheiding van Hem van anderen, want er is geen God van wien Hij onderscheiden moet worden. In Zijn Naam drukt Hij zichzelven uit wie Hij *is*. In den Naam gedoopt worden is in God zelf ingedoopt worden. Dat moet de Kerk doen met den Heiden, zij moet hem in God indoopen, in den Drieeenigen God, Vader, Zoon en Heilige Geest. Dat is het heilgoed, dat de Kerk bezit. Zij heeft God als haar deel. Ps. 46 : 6, "God is in het midden van haar". Ps. 48 : 4, "God is in hare paleizen". God is thuis bij Zijn volk, in Zijn Kerk. Hij zegt Ps. 132 : 14 van Zion: "Dit is Mijne rust tot in eeuwigheid; hier zal Ik wonen; want Ik heb ze begeerd". En nu komt de heilige Apostel Paulus en zegt Efeze 3 : 3 en 6 dat hem "door openbaring deze verborgenheid is bekend gemaakt: Dat de Heidenen zijn *mede erfgenamen*, en van hetzelfde lichaam, en mededeelgenooten Zijner beloften in Christus door het Evangelie". Tot die erfenis zal de Kerk den Heiden, door den Doop, in Naam van den Drieeenigen God, inleiden, hem van dit erfdeel bezitter maken.

Maar dan moet Gods Kerk eene *barende* moeder worden. Jes. 54, dat wij gelezen hebben, moet dan in de volheid en uitgestrektheid aan Gods Kerk vervuld worden. En opdat die vervulling moge plaats hebben, moet de Kerk des Heeren eene levende en vruchtbare zijn. Broeders en zusters! Zullen wij niet tot God roepen, voor het aangezicht des Heeren weenen en zuchten, totdat de Heilige Geest, als Zendinggeest, over onze geliefde Kerk kome om ons levend en vruchtbaar te maken en dit tot barensnood bij ons te laten komen, opdat het heir der Heidenen tot ons ingebracht en hunne koningen tot ons geleid worden? (Jes. 60). Dat

zal zijn de redding van onze Kerk en de oplossing van het moeilijke maatschappelijke vraagstuk.

c. Maar de roeping der Kerk tegenover het Heidendom is hiermede nog niet ten einde. Er is in de order des Konings nog een woord, waarbij wij moeten stilstaan. De tekst zegt verder: " Leerende hen onderhouden alles, wat ik u geboden heb." Dat wil zeggen, de gedoopte Heiden moet door de Kerk opgevoed worden, om als Christen te leven en te sterven. Er bestaat op dit punt bij velen een groot misverstand, misschien ook zelfs bij zendelingen. Men verwacht van den gedoopten Heiden dat hij nu terstohd een soort engel of volmaakt en onberispelijk heilige zal zijn. Struikelt of valt hij, komen er nog allerlei gebreken in hem voor den dag, dan is het oordeel over hem, en ook over het zendingwerk, zeer hard en wegwerpend. Dat is zeer onbillijk. Men vergeet dan hoeveel jammer en ellende in ons eigen eeuwenoud Christendom gevonden wordt. Men neemt dan niet in rekening de diepte waaruit zulk een Heiden is opgehaald, noch de ontzettende verzoeking waarin hij door zijn omgeving en betrekkingen leeft. De Heer heeft dat gebrek en die zwakheid in den pas gedoopten Heiden voorzien en er raad voor gemaakt door de opvoeding, die hij nu als pasgeborene in- en van de Kerk ontvangen zal. " Leerende hen onderhouden " enz. De gedoopte Heiden moet opgevoed worden in *gehoorzaamheid* aan de geboden des Heeren. Die gehoorzaamheid moet hem *geleerd* worden, met liefde en geduld; met volharding, zonder den moed op te geven; met barmhartigheid, wetende hoe zwaar het den armen Heiden moet vallen, die uit het vuile Heidendom komt om nu volstandig het heilige Christelijke leven te leiden.

Gehoorzaamheid moet den pas gedoopten Heiden geleerd worden, omdat daarin het wezen en het kenmerk des Christendoms bestaat, omdat daardoor alleen de vrede en de blijdschap in het hart indalen.

Gehoorzaamheid, omdat die heenvoert naar een volle zaligheid; naar een volkomen bezit van den Heer Jezus en al wat er aan en in Hem is; naar een hemelsch leven. " Zalig zijn zij, die Zijne geboden doen, opdat hunne macht zij aan den boom des levens, en zij door de poorten mogen ingaan in de stad." Openb. 22 : 14. Dan, maar ook eerst dan, heeft de Kerk haar Zendingroeping vervuld; die opdracht, door den Koning haar gegeven, uitgevoerd. Dan kan zij vrijmoedig roepen: " Heere Jezus, kom haastiglijk."

Broeders en zusters! Voor dit werk der Kerk zullen wij *leven*. Dan heeft ons leven eerst waarde, eeuwige waarde. Voor dit werk der Kerk zullen wij *bidden*. Dat gebed is Gode aangenaam en wordt van Hem verhoord, en bij het zoeken naar dat Koninkrijk van God worden ons alle andere dingen toegeworpen. Onze God zal ons niets schuldig blijven.

Voor dat werk der Kerk zullen wij *geven*, goud en zilver. Wees voorzichtig met uw geld: " Mijne is het zilver, en Mijne is het goud." Hag. 2 : 9. En van uw beesten: " De beesten op duizend bergen zijn Mijne." Ps. 50.

Voor dat werk der Kerk zullen wij *geven:* onze kinderen, de zonen en de dochters, dan verzekeren wij hun toekomst, verre verheven boven het fortuin, dat in de wereld te verkrijgen is.

Gemeente van Heilbron, de dag der heirkracht van den Koning komt. God make u Zijn zeer gewillig volk! Amen.

Uit de tijd van de Oost-Ind. Comp.

(DOOR PROF. GODEE-MOLSBERGEN.)

:o:

De Zeereis naar de Kaap.
(Vervolg).

DE volgende morgen moesten we vroeg op het Oost-Indiese huis komen. Daar las men ons voor hoe we ons moesten gedragen, en dat als we in Companjies-dienst een oog verloren, ons *f*300 (£25 0. 0.) zou betaald worden, een voet *f*300, een hand *f*300, een lid van 'n vinger *f*25. We moesten ook een eed afleggen dat we de Companjie trouw zouden dienen. Met een klein scheepje werden we naar het grote schip gebracht. De 15de kwamen de Heren Bewindhebbers in een klein verguld jacht ons goede reis wensen. De 16de kwam de fiskaal nazien of al het aangeworven volk wel op de schepen was. Op ons schip waren 296 koppen, waarvan er 100 soldaten en 150 matrozen waren. Ons schip was geladen met koopwaren en voorraad levensmiddelen voor negen maanden. Daar er vrede was met Engeland en Frankrijk namen we de kortste weg. Toen we voorbij Vlissingen voeren werden in de Stad als groet al de kanonnen afgeschoten; aan boord schoten we om te bedanken al onze 48 stukken af. Toen we het Kanaal door waren kwamen we in Spaanse wateren. Het scheepsvolk werd in twee afdelingen verdeeld, het Prinsen kwartier en het Graaff Mauritskwatier; elke afdeling hield vier uur de wacht; aan het einde zongen twee personen een lied om het andere kwartier te wekken, ongeveer zo:

Hier varen we met God verheven.
God moge onze zonden vergeven,
Al onze zonde en misdaad.
Hij is ons troost en toeverlaat.
God moge ons goede schip bewaren
Met al de mensen die daarop varen
Voor zee, voor zand, voor vuur en brand
En voor de helse boze vijand.

Elke week krijgt ieder drie pond beschuit, een halve pint azijn, een kwart pint olie; 's morgens

wat brandewijn, een halve maat water en voor elke zeven man komt een grote houten schotel met grutten. 's Middags en 's avonds aten we erten in water gekookt, waarbij we wat olie en wijn namen. Zondag, Dinsdag en Donderdag werd spek of vlees opgediend, waarbij we een glas spaanse wijn krijgen.

We kwamen voorbij de Canarie eilanden, wat een bewijs was dat we de goede richting naar Indië hadden. Daar in de buurt houden zich veel turkse zeerovers op. De koude begon ons nu te verlaten. We zagen voor 't eerst vliegende vissen en zeevarkens, die wel 200 pond wegen, en een handdik spek hebben en warm bloed. Ook vingen we haaien die om de schepen zwommen ; ze eten graag lijken die men overboord zet ; daarom heeft men een hekel aan ze en worden niet door het scheepvolk gegeten.

Op een nacht kwam er een stinkende rook in 't schip. Ik lag al in mijn hangmat te slapen, toen ik het volk hoorde jammeren. Ik stapte uit mijn hangmat, om mee te zoeken naar de oorzaak van de brand ; maar toen ik op een kist stond, brak de deksel en de vlam sloeg er uit. In het schip was al een groot gat gebrand. We beraadslaagden al onder elkander wat we zouden doen, ons laten verbranden of in zee springen en verdrinken. Door Gods bijstand werd de brand echter spoedig geblust. Hoe de brand ontstaan is, zijn we nooit te weten gekomen.

De schildwacht op de voorste mast riep op zekere dag, dat hij een schip zag. Onze kapitein nam z'n verrekijker en zag dat 't een turkse zeerover was, die hollandse vlaggen liet waaien. We moesten ons terstond slagvaardig maken ; de kanonnen werden met dubbelde kogels geladen ; bij elk kanon stonden zes matrozen. Wij, soldaten, kregen geweer en patronen en moesten ons op 't dek opstellen. Enige sterke kerels moesten in het touwwerk bij de masten klimmen om bommen en pekkransen te gooien. We kregen brandewijn met kruid daarin te drinken, om 't volk moed te geven. Van dat kruid wordt men helemaal wild en geeft om z'n leven niets. De zeerover kwam naderbij en deed zich als vriend voor. Onze kapitein riep door een spreektrompet : "wie zijt ge ?" Hij antwoordde "een Spanjaard." Maar we zagen heel goed dat hij een Turk was. Onze kapitein gaf bevel 't grootste kanon op hem te richten en los te branden. De konstabel schoot met een dubbele kogel (wat twee kogels zijn met een ijzeren staaf aan elkaar verbonden) en trof het touwwerk van de grote mast. Toen de Turk zag dat we goed gewapend en op ons hoede waren, nam hij de vlucht.

Daarna kregen we een zware storm die drie dagen en nachten duurde ; voortdurend waren we in doodsangst. Grote golven bedekten 't hele schip en veel varkens en schapen spoelde van 't dek. Zo lang 't stormde, kregen we geen warm eten, daar de kok niet de grote ketel op 't vuur kon houden. Een zeil viel naar beneden en verpletterde de voet bij een soldaat en matroos. Daar 't nevelig was konden onze stuurlieden de zon niet zien om te berekenen waar we waren.

Toen we onder de linie kwamen was er heelemaal geen wind. Daarbij was 't onbeschrijflik warm en leden we veel dorst. In zes volle weken kwamen we geen 10 mijlen vooruit. Onze halve maat water per dag was warm en stinkend. Een groot geluk was 't, dat er een paar maal regen kwam. Zodra 't begon te regenen spreiden we onze hemden uit, lieten die natregenen, wrongen er 't water uit en dronken het. Anderen dronken zo maar het smerige water van het dek, dat vuil was van mensen en vee. In deze tijd was het, dat onze kok zich brandde. Door dorst lijden en altijd in de kombuis bij 't vuur te staan was hij erg zwak geworden ; toen hij de grote ketel met vlees van het vuur wilde tillen, kreeg hij al het kokende water over zijn lichaam. Hij leefde nog drie dagen en stierf toen ; hij zag er uit alsof hij op een rooster gebraden was. Volgens scheepsgebruik werd 't lijk in 'n zeil genaaid en aan 't voeteinde zwaar gemaakt met zand of kanonkogels. Na het gebed, zoals 't 's morgens en 's avonds gedaan wordt, werden een paar psalmverzen gezongen en 't lijk in zee gelaten. We hadden het God te danken dat we verder geen zieken of doden hadden ; anders sterven er veel, als men lang onder de linie is.

Bij het watervat stond de hele dag een schildwacht. Een deksel sloot het vat goed af ; maar enigen onzer hadden er een spleet in ontdekt, waardoor men met een pijpsteel water kon zuigen. Als er nu een van ons, die dit wisten, op schildwacht stond, lieten we elkaar drinken. Dat ging zo 'n lange tijd. Maar toen onze Dispensier eens 't vat liet schoonmaken vond hij de pijpesteeltjes, ontdekte de spleet en rapporteerde het aan onze officier. De kapitein beval aan het volk geen droppel water te geven, vóór ze elkaar zouden verraden wie gedronken had ; een hele dag lang leden we dorst. Nu had er een op schildwacht gestaan die niets van de spleet wist. Toen 't nacht was kwamen er toch drinken en hij herkende mij alleen. De schildwacht vertelde dit nu aan de officier. Ik moest voorkomen en zeggen wie de anderen geweest waren. Ik liet me echter liever doodslaan dan dat ik iemand verraden zou. Toen werden twee korporaals en twee anderen geroepen om mij met een lang spaans riet van een vinger dikte te slaan. Ze durfden me echter niet hard te slaan, omdat ze ook mee in 't komplot waren en vreesden, dat ik hen zou verraden. De verrader moest er ook aan geloven, omdat hij als schildwacht had laten drinken. Hij werd zó hard geranseld, dat hij er ziek van werd en kort daarop stierf.

Eens haalden we met een grote haak een haai

op. Toen we hem opensneden vonden we in z'n maag de voet van onze kok, die overboord gezet was. Niemand wilde toen van die vis eten.

(Wordt Vervolgd).

HET EEN EN ANDER.

(Uit andere Tijdschriften.)

De Ouderdom van het Menschelijk geslacht.

Men heeft in naam der wetenschap beweerd, dat de mensch deze aarde reeds vele duizenden, ja zelfs duizenden der duizenden jaren bewoont. Die hooge onderdom voor het menschelijk geslacht wordt bij nader onderzoek, en door toenemende ontdekkingen, meer en meer ontrouwbaar geacht.

Prof. Johnson van Chicago vindt, dat de vroege bevolking van Egypte, Chaldea, Syrië en Babylonië (de wieg van het menschelijk geslacht) zeer beperkt was, als men oordeelen moet naar de kleine legers, den onbeduidenden buit, het gering getal van gevangenen die gemaakt werden, de geringe getallen die in den oorlog gedood werden, en de lichte belasting die op de verwonnenen gelegd werd. Nochtans achtte men die van genoegzaam belang om ze op de steenen van den tempel van Karnak, en op gedachtenis steenen in Ninivé, te graveeren. Vergelijkt dit uit de latere veldtochten in die zelfde streken in tijden waarvan de Bijbel melding maakt, en men moet tot de gevolgtrekking komen, dat die streken toen dun-bevolkt moesten geweest zijn. Dit komt overeen met wat den Bijbel ons verhaalt van Abraham, die met een paar honderd man de verbondené koningen in hun expeditie tegen Palestina geheel versloeg, en hun buit en gevangenen hun ontnam. Prof. Breasted stelt Menes, den eersten koning van Egypte op 3400 v.c., en Stuart Poole op 2717. De juiste datum is wellicht 2781 v.c.

Toen de wijzen, die Napoleon op zijn Egyptischen veldtocht in 1799 vergezelden, een voorstelling van den hemel op het blaffon van den kleinen tempel van Dendera gegraveerd vonden, ondernamen zij om die te ontcijferen, en stelden den datum ervan op 17,000 jaren. Die teekening werd zorgvuldig uitgezaagd, naar Parijs vervoerd, en gaf aanleiding tot meer dan 50 geleerde verhandelingen den hoogen ouderdom ervan bewijzende. Toen men eindelijk den sleutel vond ter ontcijfering van die inscripties, las men erop, dat die in het jaar 37 na C. ter gedachtenis aan den keizer Nero, die dien tempel hersteld had, daar geplaatst werd.

Sir Charles Lyell ontving eens een potscherf dat opgegraven was uit Nijl-grond, 39 voet diep. Oordeelende naar de hoeveelheid modder, die de Nijl jaarlijks op het land achterlaat, berekende hij dat de potscherf 13,000 jaren oud was. Hieruit besloot hij dat Egypte van 12,000 tot 60,000 jaren oud moest zijn. Later werd een baksteen veel dieper opgegraven met den naam van Mehemet Ali en het jaartal 1818 er op gedrukt. Dezelfde geoloog heeft ook berekend, dat het 100,000 jaren moest genomen hebben om de Delta van de Mississippi te vormen. Doch de regeerings-ingenieurs van Amerika hebben bij nauwkeurige meting ontdekt, dat de Delta 262 voet per jaar vooruitkomt, en derhalve zou hare formatie iets meer dan 4,000 jaren genomen hebben.

Eenige jaren geleden vond een professor in Columbia wat hij hield voor "den ontbrekenden schakel" om mensch en aap met elkaar te verbinden. Hij gaf aan dat schepsel één en een halve millioen jaren. De brose beenderen werden zorgvuldig in katoen gewikkeld en naar Europa verscheept. Later erkenden eenige jeugdige koewachters, dat deze de beenderen waren van een geliefkoosden aap, dien zij daar eenige maanden geleden begraven hadden.

In een ouden put in California werd eenige jaren geleden een schedel ontdekt, die door sommige wetenschappelijken gehouden werd, als bewijs van 's menschen hoogen ouderdom. Ten laatste kwam het uit, dat de schedel behoorde aan een Indiaanschen paardendief, die niet lang te voren door mijnwerkers gedood en in dien put verborgen werd.

In uw Vrienden Album.

(DOOR DS. G. W. A. VAN DER LINGEN.)

Wat men op deez' aard kan wenschen,
Wijsheid, rijkdom, eere, macht,
Vreugd, gezondheid, gunst van menschen,
Ouderdom bij volle kracht!

Vrienden op des levenswegen,
Vrienden trouw en zonder tal,
Aardschen voorspoed, aardschen zegen :
Wat men ook maar wenschen zal.

Alles wordt het u gegeven!
Zoo het Gods wille heeten mag :
Mijn wensch voor u is het LEVEN,
En GENA voor iederen dag.

Ontvangsten.

Met dank ontvangen van :—

Ds. A. G. T. Venter, 6/- ; Ds. J. W. Meyer, 6/- ; Mnr. G. de Labat, 6/- ; Ds. Paul Nel, 12/-, voor de h.h. D. Kok en P. H. Nel ; Mnr. J. L. W. de Jager, 12/-; Ds. Becker, 6/- ; Ds. van der Lingen, Kroonstad, 24/- : Ds. H. Pienaar, 6/- ; Mej. J. de Vos, 6/- ; Ds. J. R. Albertijn, 12/- ; Mnr. J. P. de Villiers, Klein Leeuwendal, Kaapstad, 6/- ; Mnr. F. P. Theron, 12/- ; Ds. G. M. Pellisier, 12/-; Mnr. D. Morkel, 12/- ; Ds. Eaton, 6/- ; Sir Jacobus de Wet, 6/-; Ds. J. Rabie, 12/-, voor A. Badenhorst en zelf ; Ds. P. Marais, 6/- ; Mnr. L. J. Combrinck, 6/- ; Mnr. N. G. Schneider, 6/- ; Mnr. G. J. Krige, 12/-; Eerw. Lemmerz, 6/- ; Ds. G. S. Malan, £1 10s., voor h.h. 1. D. F. Malan, D. J. Malan, C. Grobbelaar, E. Booysen en zelf ; Ds. Kriel, Langlaagte, 24/- ; Mnr. O. A. Olivier, 6/-; Eerw. H. P. van der Merwe, 6/-; Eerw. J. M. Marais, 6/-; Mnr. J. S. de Wet, 6/-; Ds. J. J. Wessels, 6/-.

J. I. MARAIS,

Stellenbosch,
15 Maart 1908.

DEEL XIII, No. 4. STELLENBOSCH. APRIL, 1908.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

Onder Redactie van J. I. MARAIS en C. F. J. MULLER.

NOTA BENE.

1. **Men zende alle inteekengelden aan Prof. J. I. MARAIS, en niet I. J., of J. T.—gelijk soms geschiedt.**
2. **Men zende liever geen "Postal Notes," of postzegels. Niet-Koloniale "Postal Notes" moeten een additioneele postzegel ontvangen.**
3. **Alle berichten betreffende verandering van adres, of ongeregelde toezending te richten aan Mnr. R. J. DU TOIT, Pro Ecclesia, Stellenbosch.**
3. **Alle Advertenties en de gelden daarvoor, moeten opgezonden en betaald worden aan den advertentie agent van het blad, den Heer R. L. CHAPLIN, Nieuwe Kerk Gebouwen, Adderley Straat, Kaapstad.**

INHOUD.

KRONIEK.

VREEMDE BEWEGINGEN OP GODSDIENSTIG GEBIED.

In meer dan een tijdschrift—zoowel in Engeland als op het vasteland van Europa--werd dezer dagen ernstig gewaarschuwd tegen vreemde verschijnselen die zich op godsdienstig gebied hebben geopenbaard. In de "Christian" en in "Life of Faith," zoowel als in de "Stemmen," werd de zaak op sympathieke wijze besproken, en het is de moeite waard dat predikanten onzer kerk daarvan kennis nemen. De duivel openbaart zich soms als een "engel des lichts," en booze geesten bedienen zich van allerlei gelegenheden om den mensch te verleiden en hem in de zonde te storten, zelfs daar waar hij met allen ernst God meent te dienen. In de "Christian" laat Mrs. Penn-Lewis zich op zeer waardige wijze uit. Zij verklaart dat die verschijnselen soms meer van demonischen dan goddelijken oorsprong schenen te zijn, en zij staaft haar beweren met treffende voorbeelden. Het opmerkelijkste is, dat die vreemde bewegingen in verband staan—zooals in Britsch-Indië en Californië—met buitengewone werkingen des Heiligen Geestes, en met eene uitbreiding van Gods Koninkrijk, waarover ieder vriend der zending zich moet verblijden.

* *
*

Wat is dan die beweging? Het geldt hier de zoogenaamde "glossolalie," of "het spreken in tongen," die wel den vorm aanneemt van hetgeen op den Pinksterdag gebeurde, doch daarvan zeer verschilt. Noorwegen en Zweden—landen bekend van wege hunne buitensporigheden op godsdienstig gebied—schijnen hier de oorsprong te zijn dier verschijnselen. Reeds Hase heeft in zijn "Kerk-

geschiedenis" gewaagd van wat er in die landen in 1841-43 gebeurde. Hij spreekt van "uitroepingen geheel onwillekeurig en vergezeld van kramptrekkingen, flauwten, en het zien van gezichten: somtijds evenwel waren 't verstandige, eenvoudige, diep in 't hart grijpende vermaningen tot boete..... Meestal had het plaats op een bepaald uur van den dag, en hield na een zeker aantal dagen weer op, terwijl het als eene besmettelijke ziekte onder het volk rondging." De verschijnselen van 1907-08 hebben nagenoeg dezelfde eigenaardigheden. Het volgende ontleenen wij, ter opheldering, aan de "Stemmen": "Een ooggetuige verhaalt dat het lichaam van den Evangelist, Barrat, sidderde onder de kracht des geestes. Hij verzocht iemand hem de handen op te leggen, waarop hij door eene onzichtbare macht ter aarde werd gedrukt. Er werd een licht als eene hand boven zijn hoofd gezien. Anderen zagen een gouden kroon op zijn hoofd, en meenden vuurtongen uit zijn mond te zien komen. In negen verschillende talen sprak hij tot zijne hoorders. Met eene stem, die de zijne niet was, zong hij heerlijke verzen op prachtige melodieën."

***

Zoo lezen wij verder van "eene Engelsche dame die tot een Chinees sprak, en die eensklaps in het haar vroeger onbekende Chineesch tot hem begon te spreken, en wel in het zuiverst dialect der Mandarijnen. Meer anderen begonnen in 't Arabisch te spreken: en verder werd er in geheel onbekende talen gesproken." Doch niet altijd en overal is de taal zoo ordelijk. Een verhaalt van een meisje in de Zweedsche stad, Köfda, dat herhaaldelijk de volgende woorden bezigde: *Singala, singala, sing, sing, mangala, mangala, mang, mang*, waaraan niemand eenige beteekenis kon hechten. De Evangelist, Dallmeyer, deelt het volgende mee als in "glossolalie" gesproken: "Leert wachten, gelooven, bidden. Uw leven moet een gebedsleven zijn, dan heeft de Satan geene macht over u. Begeert voor alles de liefde, laat alles van liefde zijn vervuld, zij bedekt eene menigte van zonden. Dat zal u niet onmogelijk zijn, want door de liefde wordt gij ook tot sterk geloof gedreven, en dat geeft u eene eeuwige hoop. Bidt vóór alles om deze drie dingen, want dat is het sieraad dat ik mijne Bruid heb gegeven. Blijft vervuld met den geest" ..... "Ik heb alles voor allen aan het kruis volbracht, en de meesten zien geheel niet op 't kruis. Zie op het kruis; zie op het kruis! De zegen ligt op Golgotha, O menschenkinderen! Wilt gij vervuld worden met den geest dan moet gij op Hem zien, die doorboord is. Ziet gij die opene wonden? Ziet gij de doornenkroon die Hij draagt? Ziet gij het bloed dat wegvliet? Die bloeddroppels, zij vielen op de aarde, zij vielen voor u. Is het niet waar dat gij duur zijt gekocht? Zijt gij bereid alles voor Jezus neder te leggen en uwe schreden af te wenden van de wereld?"

***

Dallmeyer, in wiens bijeenkomsten deze beweging is begonnen, en die haar in het begin met alle macht steunde, heeft later in zijn brochure, "Satan onder de Heiligen," erkend dat hij het slachtoffer is geweest van een grooten leugengeest. En Mrs. Penn-Lewis—eene Engelsche Evangeliste van naam—heeft in even sterke bewoordingen gewaarschuwd tegen deze openbaringen van een geest die niet uit God is. Zij dringt er sterk op aan dat men de geesten dient te onderscheiden of zij uit God zijn, en maant aan tot ernstig gebed. Alleen de geest van God is machtig den geest der dweeperij te ontmaskeren en uit de gemeente des Heeren te verbannen. Ook het Konsistorium te Kassel heeft zich laten hooren. In een schrijven gericht aan de predikanten binnen dat ressort, wordt gezegd: "Reeds verleden maand waarschuwden wij tegen eene beweging, van buiten ingebracht, in Kassel ingang vindende, en vandaar verbreid, welke verwarring en onrust in onze gemeenten gesticht heeft ..... Herhaaldelijk en nadrukkelijk kenmerken wij haar als een onevangelische, ongegrond en schadelijk voor het geestelijk leven, welke wij met alle beslistheid verre van onze kerk moeten houden." En Pastor Roos, te Calw, in Wurtemberg, die niet onverschillig is voor wat Gods geest in deze dagen onder ons, en vooral in Duitschland doet, zegt met nadruk: "Wij gunnen het allen geloovigen dat zij op deze vergaderingen mogen toenemen in genade en kennis. Maar wij binden het hun ook op het hart dat zij ernstig bidden om de gave de geesten te beproeven, opdat zij op geen doolweg geraken."

***

De beweging schijnt in Zweden begonnen te zijn, en van daar naar Duitschland te zijn overgegaan. In Britisch-Indie, aan den éénen, in Californie en Jamaica, aan den anderen kant treffen wij haar aan. Zij heeft de gemoederen heftig aangegrepen, zoo aangegrepen, dat velen schijnen te meenen, dat niemand onder den invloed van Gods Geest komen kan, zonder in 'talen' te spreken. En juist dat 'spreken in talen' is oorzaak van gevaar en scheuring en dweeperij.

***

Mrs. Penn-Lewis schrijft: "Terwijl de ontwakende kerk langzamerhand den slaap afwerpt, hebben de machten des kwaads zich ook geopenbaard. Het Spiritisme heeft zich op verbazende wijze uitgebreid in het Westen: 't is niets anders dan de geesten-aanbidding in het Oosten. .... Verstaan wij wel wat de atmosfeer rondom ons is, nu millioenen van geesten in de wereld doorgebroken

zijn door middel van "mediums" en "Scéances" Geen wonder dat de trouwe kinderen Gods aan buitengewonen strijd in de laatste jaren werden onderworpen. 't Is opmerkelijk, dat te Keswick in 1906 het kruis van Christus op zoo wonderbare wijze, als de plaats van overwinning over Satan, werd verheerlijkt. Dit schijnt de woede van den zielevijand te hebben neergebracht op allen die 't kruis als overwinnings middel bezigen." Zij wijst als bevestiging van dit woord op de "bewegingen" des Satans in (1) het Scientisme (Christian Science), (2) de Theosophie, (3) de Nieuwe Theologie. "Nu valt de zielevijand de ontwakende kerk aan met een nieuw schema, "waardoor 't licht des kruizes wordt uitgedoofd. . . . Het gevaar voor de geloovigen in de kerk thans is, dat het Spiritisme onder eene vertooning als van den Heiligen Geest ingang vinden zal bijeenkomsten." Zij haalt aan uit een in hunne schrijven aangaande het gebeurde in Duitschland, zekere bijeenkomsten aldaar een vijftien-jarig dat bij meisje gedurig uitriep: "Wat beteekent uw opstand? Gij zult zukerlijk daarvoor gestraft worden." Dit gold den tegenstand van zekere ernstige Christenen tegen deze bedenkelijke verschijnselen. "Doch wij namen de houding aan, dat zoo een engel Gods, of de Geest Gods zich hier liet hooren, wij ons zouden onderwerpen. Wij knielden neder en riepen tot God met grooten ernst, om toch op de eene of andere wijze duidelijk te maken, wat wij voor ons hadden. Toen moest de macht zich openbaren. Door de persoon tot hiertoe als instrument gebezigd sprak de geest in gillende toonen: "Nu ben ik uitgevonden, nu ben ik uitgevonden." Daarna werden twee meer pogingen aangewend om te bedriegen, doch na onze eerste ondervinding was het niet meer mogelijk ons te bedriegen."

———

DE VEELWIJVERIJ. Elders verschijnt er een artikel van den broeder zendeling Esterhuysen over dit onderwerp, dat de aandacht van velen heeft getrokken. Het artikel van den Amerikaanschen zendeling vroeger in ons blad opgenomen heeft tot dit een en ander aanleiding gegeven. Wat ook de enkele zendelingen mogen denken over de zaak, wij gelooven, dat bijna alle zendinggenootschappen in Zuid Afrika met de broeders Stefanus Hofmeyr, Gonin, Helm, samenstemmen. Het trof ons, dat bijna alle citaten uit brieven en rapporten van zendelingen in het oorspronkelijke stuk voorkomende afkomstig zijn van mannen die buiten Zuid Afrika arbeiden. Het geldt niet eene verklaring slechts van zekere Bijbelteksten waarover verschil van meening kan bestaan. Het geldt een groot beginsel. De "veelwijverij" is heidensch, door en door: mag zij in de Christelijke Kerk worden geduld?

***

De broeder H. C. de Wet zendt ons het volgend schrijven, dat we hier opnemen, omdat hij van ons in beginsel verschilt. Slechts dit willen we hier zeggen, dat de groote Bijbeluitlegger Meyer zijne verklaring niet deelt. Hij zegt: "de meeste nieuwere uitleggers vatten de uitdrukking "éener vrouwe man" op in betrekking tot het *hertrouwen* na den dood der eerste vrouw." Ook Prof. Oosterzee in Lange's Bijbelwerk zegt: "Wij sluiten ons aan bij degenen die meenen, dat de apostel den bisschoppen het *tweede* huwelijk verbiedt."

———

OOK NIET OM TE TWISTEN. Mijne opvatting van 1 Tim. 3: 2 en Tit. 1: 6 is niet in strijd met 1 Tim. 5: 9, zooals Br. H. Gonin schijnt te denken. Laat me toe kortelijks mijne opvatting van deze Bijbelplaatsen hier te geven:

1 Tim. 3: 2.

"Eener vrouwe man" kan hier beteekenen: (1) Dat een opziener niet meer dan een vrouw tegelijk mag hebben; (2) Dat hij niet iemand mag wezen die een vrouw verlaten en een ander getrouwd heeft; (3) Dat hij niet iemand moet wezen die andermaal getrouwd is na den dood van zijn eerste vrouw.

Het eerste is waarschijnlijk de bedoeling van Paulus, want (1) deze beteekenis ligt meest voor de hand, en kon moeilijk anders verstaan worden in een tijd toen veelwijverij nog dikwijls voorkwam (2) Omdat een tweede huwelijk nergens in de Schrift verboden wordt na overlijden van de eerste echtgenoote. Integendeel, een tweede huwelijk wordt door Paulus als gepast beschouwd in 't geval van een weduwe (Rom. 7: 2, 3; 1 Cor. 7: 39; 1 Tim. 5: 14). Hieruit mag men dus gerust afleiden dat dit voor een man ook geldt. Verg. Hebr. 13: 4. (3) Omdat 't zich goed laat verstaan dat het, in 't geval van een opziener, verboden werd meer dan een vrouw te hebben,—al had hij ze ook genomen voor zijne bekeering,—om aldus 't misbruik van veelwijverij tegen te gaan, en langzamerhand te doen uitsterven.

1 Tim. 5: 9.

"Dat een weduwe gekozen (of *ingeschreven*) worde," enz. *Waarop?* Waarschijnlijk op het register dergenen die "waarlijk weduwe zijn."

"Eens mans vrouw." De gedachte aan *polyandrie* in een Christelijke gemeente is, m.i., gansch buiten de kwestie. De beteekenis kan dus zijn: (1) Iemand die voor hare bekeering niet een *polyandriste* is geweest. (2) Die nooit een man heeft verlaten en een ander genomen (Joh. 4: 18). (3) Die nooit meer dan eens getrouwd is geweest.

Deze laatste is waarschijnlijk de bedoeling. (1) Omdat dit de eerste indruk is die men ervan krijgt bij 't lezen, vooral in 't verband met vers 3: "Eer de weduwen die waarlijk weduwen zijn."

D.i. die tevreden zijn weduwen te blijven, en niet naar een tweede huwelijk staan. En in verband met 't feit dat zij, die ingeschreven werden, ten minste 60 jaren oud moesten zijn. Dezulken hebben immers een ruimen proeftijd doorgestaan, en dan is 't niet waarschijnlijk dat zij op 60-jarigen leeftijd nog trouwlustig zullen worden.

Maar waarom moesten dan slechts juist weduwen ingeschreven worden die slechts eens gehuwd waren geweest? Vermoedelijk om de volgende redenen: (1) Omdat dezulken werkelijk ondersteuning noodig hadden, waarlijk weduwen zijnde. (2) Omdat dezulken waardig waren als voorgangster in de kerk erkend te worden. (3) Omdat de heidenen groote achting toedroegen aan weduwen die, na 't overlijden harer mannen, niet hertrouwden. Dezulken droegen de *Pudicitiae Coronam*. Dezulken zouden dan te meer invloed hebben bij degenen die buiten zijn. Wij weten hoe 't onder de Indiërs een weduwe verboden is te trouwen. En blijkens Lukas 2: 36 en 37, werden ook door de Joden weduwen, die alzoo bleven, in eere gehouden.

H. C. de Wet.

Greytown, 1 April, 1908.

TOESPRAAK van Ds. Wood bij de sluiting der lessen te Wellington.

In Johannes 17: 11 zult gij deze woorden vinden:—

"Heilige Vader, bewaar ze in Uwen naam, die Gij mij gegeven hebt, opdat zij één zijn, gelijk als wij."

De Heere Jezus Christus heeft Zijnen Vader om eenheid onder Zijne discipelen gebeden. Hij verlangt naar eenheid in Zijne Kerk hier op aarde. Hij leeft nog in den hemel om voor eenheid in Zijne dierbare, duurgekochte Kerk te bidden.

Nu, één van de voorname kenmerken van de hedendaagsche Kerkgeschiedenis is eene toenemende neiging om de kerken te vereenigen. In hoe ver is deze neiging een antwoord op het gebed van den Heere Jezus? Een beslissende antwoord durven wij niet geven; maar het zal ons nuttig zijn deze dingen te bestudeeren; daaruit kunnen wij verstaan, wat de rechte verhouding tegenover de Vereenigings-drift van onzen tijd zijn zal; of wij met den stroom mogen afdrijven, of wij tegen den stroom moeten ingaan.

Vergun mij eerst de verdeeldheid van het Protestantisme kortelijks te bespreken; dan deze neiging tot eenheid onder de Kerken voor te stellen; en daarna de leer van Christus aangaande de eenheid in Zijne Kerk, opdat wij de bewegingen van onzen tijd beter mogen verstaan en beoordeelen.

I. In het hart van het Christendom is het verlangen naar eenheid altijd sterk geweest, maar dikwijls nog sterker was de neiging tot verdeeldheid. De eerste groote en permanente scheiding vond plaats tusschen de Romeinsche en Grieksche Kerken in het jaar 1054. In het verlangen naar eenheid heeft men eeuwen lang gestreefd om deze scheuring te genezen, maar ten spijte van alles, zijn deze twee Kerken tot dezen dag toe afzonderlijk gebleven.

Maar de grootste scheuring in de Kerk was die van de Protestantsche Hervorming. Om vele redenen roemen wij deze gebeurtenis als een van de rijkste zegeningen die God ooit aan de Kerk en de wereld gegeven heeft; maar het is niet te ontkennen dat de Hervorming het zaad van verdeeldheid wijd en zijd gezaaid heeft. Alle Protestanten, die de beweging waartoe zij behooren, verstaan, weten dat de Christelijke Vrijheid een van de grondbeginselen van de Hervorming was. De Hervormers hebben het geweten van elken persoon vrij van de Roomsche banden gemaakt. Daarbij wilden zij de orde van de Kerk bewaren door het hart van den geloovige onder den invloed van Gods Woord te stellen. Dit heeft tot op een zeker punt goed beantwoord; maar toch werd de deur van verdeeldheid open gelaten: het Woord van God moest verklaard worden: verschil in uitleg van dat Woord is ontstaan, en dit heeft aanleiding tot verschil in de opvatting van het geheele leer-systeem van het Christendom gegeven. Het zou interessant wezen om aan te wijzen hoe de voorname scheuringen in het Protestantisme plaatsgevonden hebben, en hoe de verschillende Kerkgenootschappen begonnen zijn, maar de tijd zal ons dat niet toelaten. Het is genoeg om te zeggen, dat verschil van dogma, en verschil van Kerk-orde de oorzaken van het ontstaan van de voorname Kerken zijn geweest. Door de bewerking van deze en andere invloeden is de verdeeldheid van het Protestantisme met den loop der geschiedenis sterk toegenomen. Andere oorzaken, die deze verdeeldheid vermeerderd hebben, kunnen genoemd worden:—het overplanten van de Kerken, die toen in Europa bestonden, in andere landen, zooals Zuid Afrika, Amerika en Australië; de oorlog, die in sommige landen nog verdere verdeeldheid heeft veroorzaakt, zooals, bijvoorbeeld, in Amerika, waar de bloedige burgerstrijd van 1861, alhoewel hij, met al zijn wreede macht de verbintenis tusschen de verscheidene deelen van de Vereenigde Staten niet kon verbreken, toch al de voorname Kerken van dat land in tweeën verdeeld heeft; elders hebben politieke omstandigheden gewerkt om het getal van de Kerken te vermeerderen, zooals hier in Zuid Afrika, waar de Ordonnantie van 1843 onze Kerk binnen de grenzen van deze Kolonie beperkt heeft, en dus het ontstaan van de drie andere Nederduitsche Gereformeerde Kerken van dit land heeft veroorzaakt; ook is het Rationalisme

van onzen tijd onvermijdelijk de oorzaak van verdeeldheid in de Kerken geworden, zooals in Nederland, waar men Kerkgenootschappen vindt, die aan het Rationalisme van de oude historische Staats Kerk van dat land toe te schrijven zijn, en die eigenlijk noodig waren om hare dwalingen te bestrijden. Ook in heidenlanden treft men nieuwe Kerken aan, totdat het getal van verdeelingen van het Protestantisme te groot is voor het verstand te begrijpen. In Zuid Afrika, als wij de verscheidene zendinggenootschappen, die aan het werk zijn, opmerken, is het getal van Kerken en sekten niet minder dan 50; in Amerika is het getal 120; in de geheele heidensch wereld zijn 450 verscheidene zendinggenootschappen aan het werk, en als wij andere hulpgenootschappen noemen, stijgt het getal tot 560

Aan den eenen kant, heeft deze verdeeldheid van ons Protestanten sterk tegen ons gewerkt: (1) in de eerste plaats zijn de vele beschouwingen van onze zendelingen struikelblokken voor de vele denkende heidenen geworden: en wij moeten niet vergeten, dat er vele heidenen zijn, vooral in Azië, die goed en grondig kunnen denken. (2) Nog verder heeft de verdeelde toestand van het Protestantisme de Roomschen stof tot spot- en hekelschrift gegeven.

Aan den anderen kant, hebben de verdeelingen van het Protestantisme tot de rechte beschouwing en het grondig verstaan niet alleen van de Christelijke geloofsleer, maar ook van de grondbeginselen van het Christelijk leven, bijgedragen. Het is geenszins duidelijk dat deze verdeelingen hun volle werk hebben gedaan. Maar het is duidelijk ook dat de leuze van onzen tijd *eenheid is.*

***

II. Laat ons in de tweede plaats de Vereenigingsdrift in de Kerkgeschiedenis bedenken. Tezamen met de strekking tot verdeeldheid, zijn er altijd stemmen geweest, die voor de eenheid der Kerk worden opgeheven. Sinds de eerste verwijdering in den kring der Hervormers begon, waren er altijd pogingen om de eenheid der Kerk te bewaren of te herstellen. Daar de tijd ons niet zou toelaten zulks te doen, zullen wij niet de pogingen om Roomschen en Protestanten te verzoenen, in aanmerking nemen. Van de Vereenigingsplannen onder de Protestanten, is er meer te verwachten. Onder de Hervormers, waren Melanchton en Bucer de voorname eenheidsmannen. Zij waren de tegenstanders van de scheuring tusschen Lutherschen en Hervormden. Op dezelfde wijze, werd bijna elke scheuring in de Kerk door de voorstanders der kerkelijke eenheid betreurd en weerstaan, en, waar scheuring reeds plaats gevonden had, probeerden deze mannen de eenheid te herstellen. Dikwijls was de verdeeldheidsstroom voor hen te sterk; maar, nu en dan zijn zij wel erin geslaagd om dezen stroom te keeren. Dus, in 1577, gelukte het Martin Chemnitz en andere godgeleerden, de eenheid van de Luthersche Kerk in Duitschland tijdelijk te herstellen. Op den 300sten verjaardag van de Hervorming, in 1817, slaagde de toenmalige Duitsche Keizer Frederick Wilhelm III in zijne onderneming om Lutherschen en Calvinisten in de Vereenigde Staats Kerk van Pruisen samen te smelten. Veel werd van deze Unie verwacht maar zij is eene teleurstelling geweest. De strenge Lutherschen en ook de Calvinisten hebben zich van haar verwijderd en de leer van de Vereenigde Kerk is zeer karakterloos geworden. Dus deinst men terug, als de uitwerkingen van deze veelbelovende Unie worden gezien. Maar de Vereenigingsdrift van onzen tijd is te sterk om door twijfel of door vrees teruggehouden te worden. Zij gaat nog steeds op dien weg. Over het algemeen, heeft deze strekking een of ander van twee wegen gekozen om zich uit te drukken en kerkelijke Vereenigingen op te richten.

(1) De eene gedachte was dat de toestemmende Kerken moesten in een gesmolten worden. Volgens deze gedachte, is het oogmerk, het oprichten van eene nieuwe Kerk.

(2) Het ander plan was Federatie, eene vrije samenstelling van alle toestemmende Kerken, zonder aan eene nieuwe Kerk te denken. Het laatste plan behoudt al de toestemmende Kerken met hunne geloofsbelijdenissen; het eerste eischt van elke toestemmende Kerk het opgeven van haar zelfbestaan, opdat eene nieuwe Kerk moge opgericht worden. Van beide vinden wij vele voorbeelden in de geschiedenis van de laatste jaren. In Duitschland vinden wij verscheidene Federaties omtrent het midden van de 19de eeuw. Als een voorbeeld noemen wij de Gustaaf Adolf Vereeniging, in 1832 op touw gezet, die de Protestanten aan elkander bindt in de ontkenning van het Catholicismus en in de ondersteuning van zwakke Protestantsche Kerken vooral in Roomsche landen. Haar karakter is te negatief om veel geestdrift op te wekken.

Van veel grooter beteekenis was de Evangelische Alliantie, die te London in 1846 door de hartelijke ondersteuning van den beroemden Dr. Chalmers werd opgericht. Zij is het beste voorbeeld van eene Algemeene Federatie. Haar plan was niets minder dan de Evangelische Kerken van de wereld in het gebed en in de hartelijke samenwerking voor de Christelijke eenheid en vrijheid, en voor de uitbreiding van het Evangelie, en ook tegen het Rationalisme, het Romanisme, het Ritualisme en de ontheiliging van den dag des Heeren te vereenigen. Zij neemt tot basis 9 leerpunten, die eigenlijk de groote heilsdogmas zijn, namelijk, de Artikelen van de Apostolische Geloofsbelijdenis, en daarbij, de Goddelijke ingeving der Heilige Schriften en de Godheid van den Heere Jezus. Natuurlijk, zijn

deze leerpunten wat te vaste spijze voor de Rationalisten en degenen, die met het Modernisme meegaan; ook heeft de Alliantie door den diep te betreuren Zuid Afrikaansche oorlog sympathie verloren, niet alleen in Zuid Afrika, maar ook in Nederland en Duitschland. Maar toch blijft deze Alliantie het grootste voorbeeld in de wereld van Kerkelijke Federatie, en, als hare beginselen goed uitgevoerd konden worden, dan wordt de eenheidsbehoefte onder de Evangelische Kerken grootelijks verzadigd. Eene moeilijkheid met deze groote Federatie is dat zij onhandelbaar is: het is moeilijk iets werkelijks tot stand te brengen. Het beste voorbeeld van eene Speciale Federatie en een van de vruchten van de Evangelische Alliantie is de Alliantie van de Hervormde Kerken van de wereld. Zij werd te London in 1875 opgericht. Ook haar plan omvat de geheele wereld. Zij sluit bijna al de Hervormde Kerken van alle landen in, die het Presbyteriaansche stelsel gebruiken, onder anderen onze eigene geliefde Kerk. Onder hare vleugelen zijn 80 denominatiën, met 30,000 gemeenten, 27,000 predikanten, 5 millioen leden en 30 millioen zielen. De Alliantie heeft een grooten invloed onder Hervormden uitgeoefend. Sinds haar ontstaan, en, gedeeltelijk onder haar leiding, hebben vele vereenigingen van afzonderlijke Presbyteriaansche of Hervormde Kerken plaats gevonden: in Engeland in 1876 werden twee Kerkgenootschappen in de Presbyteriaansche Kerk van dat land vereenigd; in Nederland in 1892 vereenigden zich de Afgescheidenen en de Doleerenden in de Gereformeerde Kerken; nog vroeger in 1880, waren de onderhandelingen tusschen de Hervormde en Gereformeerde Kerk in de Transvaal begonnen, van waar de Vereenigde Kerk van de Transvaal haar oorsprong heeft; dan ook in 1897, werden de Presbyteriaansche Kerken van ons land één gemaakt; in 1900 werd de Vereenigde Vrije Kerk van Schotland opgericht door de samensmelting van twee groote Presbyteriaansche Kerkgenootschappen van dat land; in 1901 vond plaats de Vereeniging van de 6 Presbyteriaansche Kerken van Australië en van de twee Presbyteriaansche Kerken van Nieuw Zeeland; in 1906 vereenigden zich twee groote Presbyteriaansche Kerken in Amerika; en nu in het jaar 1907, nog niet drie maanden geleden, werd de vereeniging van 3 Wesleyaansche Kerkgenootschappen in Engeland volvoerd.

* *
*

In deze Vereenigingen vinden wij dikwijls een partij, die niet met de Vereeniging meegaat. Dit is gebeurd in de Transvaal, in Nederland, en ook in de Vereenigde Kerk van Schotland. In het geval van de Schotsche Kerk hebben de tegenstanders van de Vereeniging moeilijkheid veroorzaakt, en de wettelijke strijd, die deze Kerk moest doorstaan, om bezit van hare kerkeigendommen te krijgen is dreigt om anderen van zulke Vereenigingen af te schrikken. Maar, niettegenstaande alle hindernissen, is de vereenigingsdrift, sinds het begin van de 20ste eeuw nog sterker toegenomen. Nieuwe Federaties vinden nog gedurig plaats: in 1902 gaf de tegenwoordige Duitsche Keizer aan de hand, dat eene commissie zou worden gevormd om eene algemeene Unie van de 30 of meer Evangelische Kerken van Duitschland te bespreken. In 1905 hebben al de Evangelische Kerken van de Vereenigde Staten hunne Federatie vastgesteld; in het jaar tevoren 1904, nadat hij de voorname Kerk- en Zendinggenootschappen tevergeefs gevraagd had, om zendingwerk in de donkere Sudan te beginnen, vormde dr. Kumm, met de zegenwenschen van de leiders van de verscheidene Kerkgenootschappen, de Sudan Vereenigde Zending: ook in onze Kerk vinden wij deze neiging tot Federatie. Zie daar het besluit van de laatste Synode en de Raad der Kerken van de 4 koloniën, die te Pretoria in April maand vergaderde. Op het oogenblik gaat de vereenigingsdrift nog verder: nu is men bezig om niet alleen vereenigingen van gelijkslachtige Kerken, maar ook van ongelijksoortige Kerken te bewerken. In dit jaar, 1907, treft men in de Vereenigde Staten, in Canada, en ook in Zuid Afrika drie zeer interessante pogingen aan: in de Vereenigde Staten zijn zij geslaagd om de "Drie Kerk Unie" van drie geheel ongelijkslachtige Kerken vast te stellen; in Canada hebben de voorstanders van de kerkelijke eenheid eene nieuwe geloofsbelijdenis opgesteld, en Presbyterianen, Independenten, Baptisten, Episcopalen en Methodisten opgeroepen om één Vereeniging uit te maken. De Baptisten hebben reeds, op dogmatische gronden, geweigerd om deel aan deze Vereeniging te nemen; zulks zal ook door de Episcopalen gedaan worden. Het zal zeer interessant wezen, om te zien hoe de drie andere Kerken, daar in Canada, hunne voorgenomene Unie zullen door zetten. Maar Zuid Afrika heeft nu eene bladzijde uit Canada's boek genomen. In hare laatste twee jaarsvergaderingen in de Kaapstad en te Bloemfontein, is de Presbyteriaansche Kerk van dit land te voorschijn gekomen met een voorstel, dat de Evangelische Kerken van Zuid Afrika zouden worden vereenigd, en zij heeft haar voorstel ook voor de andere kerken gelegd. Het antwoord van onze Kerk in de laatste Synode was: "De tijd voor zulk eene vereeniging is nog niet aangebroken. De andere Kerken, ten minste, de Presbyterianen, de Wesleyanen, de Independenten en de Baptisten zijn voornemens om hunne vereeniging door te werken. De uitslag zal voor de zaak van de kerkelijke eenheid zeer belangrijk zijn. Ook in de heidensche landen, in de inboorling Christen Kerken wordt deze sterke vereenigingsdrift gezien. Neem, b.v. Japan met haar bondgenootschap van christelijke kerken; en Indie, met haar in 1905 opge-

richte Nationale Zending Vereeniging, die de inboorling kerken van dat land aan elkander bindt om Christus Koninkrijk in India uit te breiden; ook China wil niet achtergelaten worden: daar te Shanghai, in Mei maand, van dit jaar, kwamen 50 Zendinggenootschappen van dat land bijeen, om het eeuwfeest van het invoeren van het Protestantsche Christendom in dat reusachtige rijk te vieren. Deze Conferentie heeft stappen genomen om de Chineesche Kerken te vereenigen; Kerken, die een gemeenschappelijke kerkenorde hebben zullen in een gemaakt worden; alle Protestantsche Christenen in China zullen aan eene Federatie toe behooren.

***

Wonderlijk zijn reeds de resultaten van de Vereenigingsdrift van onze tijd. Wat zullen wij van dit alles zeggen? Zullen wij eerst vragen welke zijn de bronnen van deze wereld wijde beweging tot kerkelijke eenheid?

1. In de eerste plaats heeft de dringende behoefte van de uitbreiding van Christus' Koninkrijk zeker veel daartoe bijgedragen.

2. Een ander oorzaak van deze vereenigingsdrift zijn de vele interdenominationale bewegingen van onzen tijd. Daar is de Zondagsschool door Robert Raikes in 1781 begonnen, die sinds 1872 hare internationale en interdenominationale reeks van Bijbellessen in alle landen verspreid heeft. Daar zijn de groote Bijbelgenootschappen, zooals Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap dat tot voordeel van alle kerkgenootschappen werkt; daar is de Y.M.C.A., de wereldwijde christelijke organisatie voor jonge mannen, door Sir George Williams in 1844, begonnen, die aanleiding tot de Christelijke Studenten Vereeniging, en de Studenten Zending Vrijwilligers Beweging, gegeven heeft. Al deze bewegingen hebben hunne takken in alle landen, onder Christenen van alle denominatiën; en niet het minste is de door Dr. Clark in 1881 opgerichte Christelijke Strevers Vereeniging met haar duizenden van takken, en millioenen van leden. Al deze en meer andere hebben veel tot den "toenemenden" vereenigingsgeest van onzen tijd bijgedragen.

Andere oorzaken die niet zoo prijzenswaardig zijn, zijn niet ver te zoeken: b.v. daar is de minachting van dogma van onzen tijd. Er zijn velen, die met den vereenigingsstroom meegaan, die verblijd zullen zijn, van dogma en geloofsbelijdenis verlost te worden. Zij willen zoo min mogelijk met de christelijke geloofsleer te doen hebben. Deze gezindheid is zeker geheel en al verkeerd, en, in zoover als zij de vereenigingsgeest drijft en bestuurt, zal hij slechte vruchten dragen. Om goed en grondig te leven is het vooral noodig om goed en grondig te denken. De Christelijke Geloofsleer, ten spijte van het Ritschlianisme zal nog een groote rol in de toekomst van de Kerk spelen.

III. Maar laten wij eindelijk tot onzen Meester Jezus Christus komen om de ware eenheids beginselen te leeren kennen. In Zijn hoogepriesterlijk gebed, in Joh. XVII, vinden wij Zijne eenheidsleer. In Zijne bede: "Heilige Vader, opdat zij een zijn," heeft Hij, eens vooral, duidelijk gemaakt, dat Hij naar eenheid in Zijne Kerk verlangt, dat onze verdeeldheid, in zoover als zij de oorzaak is van onvriendelijkheid en tegenstrijdigheid, in Zijne oogen niet welbehagelijk is. Als voorbidder heeft Christus duidelijk gemaakt:

1. *Wie aan deze heerlijke eenheid deelnemen kunnen.*
2. *Welke de beginselen van deze eenheid zijn.*
3. *Welke uitwerkingen deze heerlijke eenheid hebben zal.*

1. Wie kunnen deelnemers in deze heerlijke eenheid worden? In de innerlijke geestelijke eenheid kunnen Zijne discipelen alleen deel nemen. Jezus bidt niet voor de wereld. Hoort Hem. Hij zegt: "Ik bid voor degenen, die gij, Vader, Mij gegeven hebt." Degenen, die door den Vader aan den Zoon worden gegeven, kunnen in Zijne eenheid deelen. Maar, nog verder, zij moeten door den Vader in Zijnen Naam bewaard worden. "Heilige Vader," bidt Jezus, "bewaar ze in Uwen Naam opdat zij één zijn." Wat een voorrecht is het niet om in de sterkte van Gods Naam bewaard te worden! Gods Naam is het teeken van Zijne majesteit en eer. Zij, die in de eenheid, waarom Jezus Christus bidt, kunnen deelnemen, zijn degenen, die in het midden van de verzoeking, van de droefheid, van het lijden, van alles dat de wereld en de Satan tegen de kinderen Gods doen kunnen, door den Vader in de vesting van Zijnen Naam worden bewaard. Nog verder zijn de deelhebbers in Jezus' eenheid liefhebbers van het Woord van God en van de waarheid. Jezus zegt in Zijn gebed tot Zijnen Vader: "Ik heb hen Uw woord gegeven. Heilig ze in de waarheid; Uw Woord is de waarheid." Er is zeker geen plaats voor de minachting van de waarheid of van het Woord van God, in de eenheid die Jezus Christus hebben wil. Waarlijk deze is niet eene eenheid aan wier geheimenissen allen kunnen deelnemen. Zij is eene Unie van de innige, getrouwe, eerbiedige discipelen van den Heere Jezus. Later zullen wij zien dat in de uiterlijke vormen van deze eenheid, ook anderen kunnen deelnemen.

2. In dit gebed komen ook voor de beginselen van deze heerlijke eenheid. Er zijn maar twee soorten van eenheid: de eerste soort is de eenheid, die door eene uitwendige kracht vastgesteld is; de tweede soort is de eenheid, die door eene inwendige kracht tot stand gebracht en daarin gehouden wordt. Omtrent een honderd jaar geleden, heeft de groote krijgsman, Napoleon Bonaparte de helft van Europa in een reusachtige keizerrijk samen gesmolten en zichzelf tot keizer ge-

maakt. Eindelijk stond geheel Europa tegen zijne tyrannie op en zijn prachtige rijk stortte in één. Het werd door eene uitwendige macht samengesteld en kon niet in stand gehouden worden. Hetzelfde lot zal elke vereeniging, politieke of kerkelijke, treffen die door uitwendige krachten alleen wordt samengesteld. De eenheid waarnaar de Heere Jezus verlangt is niet van dezen àard. Uit verzen 21 en 23 van Johannes XVII leeren wij de wijze van deze heerlijke eenheid. "Gelijkerwijs Gij, Vader, in Mij, en Ik in U, dat zij ook in ons een zijn." Dit is het gebed van Christus, dat wij, door in Hem en in Zijnen Vader te blijven, één gemaakt worden. Wij moeten in Christus den waren wijnstok blijven. Alle ware Christenen zullen in Hem blijven, en, net zooals de wijnstok het vereenigings centrum van al de takken is, dus worden wij in Christus geworteld en een gemaakt. Maar de Heere Jezus gaat nog dieper met Zijne eenheidsleer. Wij zijn niet alleen in Christus, Hij is ook in ons. Dus lezen wij in vers 23: "Ik in hen en Gij in Mij, opdat zij volmaakt zijn in één." Het leven van den Heere Jezus vloeit door ons, net zooals de sappen en levens krachten van den wijnstok door al de levende takken vloeien. Denkt aan de eeuwige macht van het leven van Christus, die in ons werkt. Er zijn inwendige krachten die voor een tijd machtig zijn om eene eenheid vast te stellen. Het leven, dat in mijn lichaam werkt, is machtig om de eenheid van mijn lichaam voor nog 10, 20 jaren en, het kan zijn langer, te behouden. Maar het leven van Christus dat in Zijn gemeente werkt, is eene macht, die den dood en de hel overwonnen heeft. Ja, de liefde van den Heere Jezus is eene macht die ons tot ééne familie tot in eeuwigheid samensmelt. Maar het diepste fondament van deze eenheid is de liefde van den Almachtigen Vader. Het gebed van den Zoon van God eindigt met deze woorden, "Opdat de liefde waarmede Gij mij liefgehad hebt, in hen zij, en Ik in hen." Daarom laten wij den Vader voor Zijne onuitsprekelijke liefde de hulde toebrengen. Uit deze diep geestelijke gedachten, schijnt de eenheid, waarom de Heere Jezus bidt, een ontastbare geheimenis zonder uiterlijken vorm te zijn. Maar, laten wij niet vergeten dat deze eenheid hier op aarde begint en ook in deze wereld hare heerlijke uitwerkingen heeft.

3. Eindelijk blijkt het uit het gebed van Christus wat de uitwerking van de eenheid van Zijne Kerk zijn zal. De eenheids-krachten werken innerlijk en onzichtbaar. Maar dat beteekent niet dat zij geene zichtbare resultaten zullen hebben. Het antwoord op het gebed van onzen Heere zal heerlijke uitwerkingen ook in deze wereld hebben. Jezus wil dat de wereld de uitwerkingen van deze eenheid zien zal. Hij bidt dat zekere doeleinden in de wereld door de eenheid van Zijne Kerk mogen bewerkt worden. Hoor Zijne gebedswoorden: "Opdat de wereld geloove dat Gij Mij gezonden hebt"; "Opdat de wereld bekenne dat Gij Mij gezonden hebt." Hier vindt de hedendaagsche vereenigingsdrift hare ondersteuning in de woorden van den Heere Jezus. En, als zij van slechte invloeden bewaard kan worden, als zij het ware voortvloeien van ons blijven in Hem, en van Zijn leven in ons zijn zal, dan zal zij onzen Heer en Heiland grootelijks verheerlijken. En waarom? Omdat de wereld zal gelooven en erkennen dat Jezus de Zoon van God is dien de Vader in de wereld gezonden heeft. Het is altijd een wonder om de waarachtige liefde en eenheid in deze wereld te zien. In de vroegste dagen van het Christendom hebben de heidenen de eenheid van de Christenen bewonderd. "Ziet hoe die Christenen elkander liefhebben," was hun woord. De liefde en eenheid van Jezus' volgelingen zal ook tot de wereld een roepstem wezen; zij zal de wereld dwingen om de liefde Gods te bekennen. Er zijn vele van onze mede-menschen die in de liefde Gods niet kunnen gelooven; zij zijn ook onder beschaafde menschen te vinden; maar het is vooral de arme heidenen die in de liefde Gods niet kunnen gelooven. Daar tasten zij rond in de duisternis; hunne goden zijn de booze geesten van de lucht; zij gelooven in goden die vol haat en wrake zijn. En hoe groot is het getal heidenen? Niet minder dan een duizend millioen; twee uit elke drie menschen op aarde zijn nog in dezen bedenkelijken toestand. Door onze eenheid, vooral in het Zendingveld, zullen deze arme verzonkene en hopelooze heidenen in de liefde Gods gelooven. Dus zal het heerlijk werk van Christus' Koninkrijk voortgezet worden, en al de einden der aarde zullen de heerlijkheid Gods zien.

Broeder, zuster, de behoefte van de wereld roept ons tot eenheid in den Heere Jezus. Het heidendom van Mashonaland, van Nyasaland, van de Sudan, van geheel Afrika, van de geheele wereld, roept ons, als Christenen, tot de ware eenheid. Het verlangen van den Heere Jezus, Zijne gebeden, Zijne liefde, dringen ons om alles, dat minder belangrijk is, ter zijde te leggen, en ons rondom en in den Heere Jezus te vereenigen, opdat de wereld geloove, bekenne, opdat de wereld voor Hem moge gewonnen worden. Hij geve ons genade om Hem welbehagelijk te zijn. Amen.

DE THEOSOPHIE.

I.

(Overgenomen met wijzigingen uit "De Heraut.")

Wat is Theosophie?

Het woord is samengesteld uit "Theos," God en "sophia," wijsheid.

Het begrip dat er door wordt aangeduid, is

echter niet de wijsheid, die God tot voorwerp heeft, maar veeleer de wijsheid, die van God komt, en waarvan Hij dus de werker is.

Theosophie in het algemeen—treedt dan ook altijd op met de pretentie, van te zijn ontstaan uit een onmiddellijke inspiratie, een rechtstreeksche verlichting door God.

De Theosoof houdt zichzelf voor een verlichte, een ziener.

Men onderscheidt tusschen de christelijke en de heidensche Theosophie.

Bij de eerste wordt de openbaring in de Schrift zeker niet verworpen, ongebruikt gelaten, maar toch *weet* de christelijke Theosoof, naar hij beweert, meer dan de geloovige, die zich alleen aan de Schrift houdt. Zijn Theosophie staat dan ook in zijn oogen boven wat voor ons de Theologie is of de wetenschap van de ons in de Schrift geopenbaarde kennisse Gods.

Bij de tweede, de heidensche Theosophie, wordt de openbaring, ons in de Schrift geschonken, metterdaad verworpen en oefenen allerlei onchristelijke elementen, aan den heidenschen godsdienst en wijsbegeerte ontleend, hun invloed.

Tot deze anti-Bijbelsche en anti-Christelijke Theosophie nu behoort de "Nieuwe Theosophie" onzer dagen.

* * *

Deze beweging op geestelijk gebied dateert van het jaar 1875, toen Henry Olcott en mevrouw Blavatsky te Nieuw York de "Theosophical Society" of Theosophische Vereeniging stichtten.

De geschiedenis van deze twee personen en die van Annie Besant, welke wat later optrad, is tevens de geschiedenis van het ontstaan der Nieuwe *Theosophie.*

Helena Petrowna Blavatsky, van zichzelf een Russische gravin von Hahn-Rotenstein, geboren in 1831, trouwde als zeventien-jarig meisje met den generaal Blavatsky. Het huwelijk, dat ongelukkig was, werd reeds na drie jaren ontbonden. Alleen op de wereld; niet kennende den troost van het Christelijk geloof; en te hoog van zin om door de schittering van een wereldsch leven te worden bekoord; zocht haar ziel naar kennis, vrede, rust.

Niet wetend van zonde en genade, voelt de jonge, gescheidene vrouw van even in de twintig, met haar leven zonder stuur, haar ziel zonder evenwicht, zich ongelukkig. Straks begint zij, aan niemand en niets gebonden, die onrustige twaalfjarige periode van reizen en trekken door Europa, Amerika, Egypte, Indië.

Het is niet te verwonderen, dat deze van Gods openbaring vervreemde; door de groote raadselen van wereld en leven, die zich al meer aan haar opdringen, niet losgelatene; deze vragensmoede, een antwoord meent te zullen vinden bij het toen juist opgekomen spiritisme.

Toch bevredigt dit haar niet.

Vast overtuigd van met de "geesten" te doen te hebben, komt tegen het verontrusten der afgescheidene zielen haar gemoed op; bovendien bieden de openbaringen der "geesten" haar niet wat zij vraagt. Weldra verkeert zij in twijfel of de spiritistische verschijnselen, al zijn zij zeker geen bedrog, wel moeten verklaard gelijk de spiritisten het doen.

In Engelsch-Indië, in Hindostan, welks taal en dichtkunst, welks zonderlinge wijsbegeerte en valsche godsdienst sedert het eerste tiental jaren der vorige eeuw al meer in Europa bekend was geworden, hoopt ze te vinden wat Enropa en Amerika haar, de zoekster, de vrouw die weten wil en met vraagoogen tegenover de wereld en het leven staat, niet geven.

Zoo ergens dan, meent zij nu, moet het te vinden zijn onder de Buddhisten in het geheimzinnige Thibet. In het Himalaya gebergte, zoo heeft men haar verteld, leven zij, de Arhats of "Mahatmas," de wijze mannen die in het bezit zijn van het "Veda," het "heilige Weten" van Indië; van de wijsheid die van God komt, de Theosophie. Zij haast er zich heen om van deze "guru's" of leeraars zeven jaren lang de "chéla" of leerlinge te worden; zich door hun openbaringen dan verlost te zien van haar onkunde.

Nu heeft zij het gevonden, de kennis, de vrede, de rust, waarnaar zij, sedert jaren, met sterk verlangen had uitgezien.

* * *

Zij daalt af van den Himalaya en komt na enkele omzwervingen in Amerika, in Nieuw-York.

Hier ontmoet zij, de nu bijkans 40-jarige, in den kolonel, Henry Olcott, den man die haar voortaan zal steunen bij haar werk.

Olcott, een kolonel in ruste, had in den slavenoorlog met de Noordelijken tegen het Zuiden gevochten.

Deze, met het spiritisme vertrouwde kolonel, was juist in staat Helena Petrowna, ten spijt van haar treurige ervaringen opgedaan met haar generaal, te bewegen zich nog eens onder militaire bescherming te stellen.

Zij worden goede kameraden.

De gravin vertelt haar kolonel van de geheimleer die zij in den Himalaya heeft opgedaan. Zij suggereert hem dat, daarbij vergeleken, zijn spiritisme maar stumperwerk is. Zij verhaalt hem hoe hij zelf eigenlijk in elkaar zit. Een mensch, zoo doceert de gravin, bestaat uit een grofzinnelijk, zichtbaar lichaam en een subtiel *astraal* lichaam. Zij maakt hem ook heel duidelijk wat het "tweede gezicht" is. Niet anders dan dat het subtiel astraal lichaam zich losmaakt van het grove zinnelijke, en terwijl het laatste op deze plaats blijft, zich dan vertoont op een andere plaats.

Vaak op heel verre afstanden.

Een persoonsverdubbeling dus.

Een op twee plaatsen tegelijk zijn, of *bilocatie*, zooals Mev. Blavatsky het noemt.

De meesters der geheimleer verkeeren op deze wijze zelfs veel met elkaar. Om het verkeer te vergemakkelijken, houden zij er bovendien een eenigszins zonderlinge wijze van correspondentie op na. Een eigenaardige vorm van "telepathie." De een schrijft over een of andere questie een brief, en na een uur heeft hij van zijn mede-broeder het antwoord er onder staan.

De gravin noemt dat "precipitatie," omdat het zoo betrekkelijk overhaastig gaat, de brieven soms hals over kop van de zoldering vallen.

Voor de arme mevrouw Blavatsky zou deze methode van correspondeeren, naar wij straks zullen zien, eens noodlottig worden.

De kolonel is een en al verbazing.

Zijn liefhebberij gaat van het spiritisme al meer af, nu vast overtuigd van de meerderwaardigheid der Theosophie.

Als de gravin ten slotte verzekert: "heel de natuur gehoorzaamt, en dat zonder de hulp van God aan de Mahatmas of de meesters der Geheimleer, alleen door hun kennis van de wetten welke het Al beheerschen en die zij onderwerpen aan hun wil," is de kolonel voor de zaak gewonnen en richt weldra met mevrouw Blavatsky de reeds bovengenoemde Theosophische Vereeniging op.

* *
*

Het doel der Vereeniging is: ontwikkeling van wederzijdsche verdraagzaamheid en broederschap tusschen volken van verschillende rassen en godsdiensten, waartoe echter geen enkel Geloof, met uitsluiting van een ander, moet gesteund, aanmoediging van de studie der philosophie, der godsdiensten en der oude wetenschap van de Ariërs ("de Geheimleer"); behulpzaam te zijn aan de wetenschappelijke onderzoeking van de natuur en de krachten van den mensch (occultisme).

De volijverige Blavatsky gaf voor de ingewijden haar *Secret Doctrine* of Geheimleer, dat, naar sommige Theosophen beweerden, bestemd zou zijn de Bijbel der menschheid te worden. Het boek is in 1877 te Boston eerst verschenen onder den veel belovenden titel: "The Isis unveiled," ("De ontsluierde Isis.")

Ook dit boek had zijn geschiedenis.

Het was, dank zij het vermogen der "telepathie," (of "in de verte waarnemen, gevoelen") waarover de Mahatma's in den Himalaya beschikken, gedeeltelijk althans, en terwijl de gravin 's nachts sliep, door deze Meesters zelf geschreven.

Maar de Mahatma's deden voor de groote zaak nog meer.

Vooral één hunner, Kout-Houmi, maakte zich op dit stuk bijzonder verdienstelijk.

*
* *

In Nieuw York deed de gravin zoo'n beetje aan waarzeggerij.

Als een heel gewone juffrouw, vertelde zij dan aan de menschen, op welke plaats door hen verloren voorwerpen te vinden waren. Doch, zoo beweerde zij dan, dat wist zij langs zeer bijzonderen weg en wel door "precipitatie". Niemand minder toch dan de groote "guru" Kout-Houmi openbaarde het haar en wel door brieven, die hij van de zoldering op haar deed neervallen.

En daar stond het dan in.

En Kout-Houmi deed meer.

Hij liet zich ook tegenover Olcott niet onbetuigd op het stuk van de Theosophie. Dank zij zijn geheimzinnig vermogen van persoonsverdubbeling en "bilocatie," vereerde hij den kolonel, van uit Indië, op zekeren dag met een bezoek in Nieuw York. Door een zacht geritsel kondigde hij zich dan aan, en, daar stond hij in levenden astraal-lijve, met zijn mooi, Indisch gewaad, een tulband op, voor Olcott in diens studeerkamer.

De kolonel heeft hem gezien, gehoord en betast, en opdat hij zeker zou wezen, dat het maar niet een een "hallucinatie" (zins-begoocheling) was, liet zijn bezoeker, alvorens weer te verdwijnen, hem den tulband, die zijn astraal-hoofd had gedekt.

*
* *

Niettegenstaande de zaak der Theosophie in Nieuw York opgang maakte, kwamen de kolonel en de gravin tot de overtuiging, dat zij,—toch beter zouden doen met den zetel der Vereeniging meer in de nabijheid der Mahatmas te brengen.

In 1878 verlieten Blavatsky en Olcott Nieuw York en vestigden zich in een voorstad van Madras, een stad in Engelsch-Indië.

Dit laatste verblijf in Indië is voor de arme gravin treurig afgeloopen.

Ook daar in Madras werkte zij sterk met de "precipitaties."

Op zekeren dag kwam zij echter op het ongelukkige denkbeeld daar een kleine wijziging in te brengen. Dat werpen met brieven van Kout-Houmi, zoo van de zoldering af, schijnt zij minder gepast te hebben gevonden, en zij kocht daarom een "shrine," een kast, die in de ontvangkamer tegen den wand van haar slaapvertrek werd geplaatst.

Voor haar bezoekers werd dat al spoedig de "holy shrine."

Wilde men iets weten, dan schreef Blavatsky dat in een brief; verzegelde hem en legde hem in de kast. En na een uur werd de ongeschonden brief teruggevonden met het verlangde antwoord er in.

Op een goeden dag echter gaan haar huisgenooten aan de menschen vertellen, dat het met die brieven niet in den haak is; dat mevrouw zelf de antwoorden schrijft; en dat de heilige "shrine," een verschuifbaren achterwand heeft, die met mevrouws slaapkamer in correspondentie staat.

De zaak werd onderzocht.

Een geleerde "vereeniging voor natuuronderzoek" te Londen, zond haar afgevaardigde naar Madras en deze rapporteerde, dat mevrouw Blavatsky met goochel-apparaat had gewerkt; een ijverig Theosoof, de heer Sinnett, trad als haar verdediger op.

Vele Theosophen scheidden zich van de Vereeniging af, en, om erger te voorkomen, moest Mev. Blavatsky losgelaten worden.

In 1891 is zij te Londen eenzaam en verlaten gestorven.

***

In Mev. Annie Besant zou zij haar plaatsvervangster vinden.

Getrouwd met een zekeren heer Besant, had Annie Wood in haar jeugd een Christelijke opvoeding genoten, doch na een ongelukkig huwelijk, dat ook al op echtscheiding uitliep, brak zij met haar Geloof en werd vrijdenkster. Vrouw van groot talent, vaardig met de pen en beschikkend over een niet geringe welsprekendheid, ijverde zij een tijdlang aan de zijde van den befaamden Engelschen atheïst Bradlaugh, voor de vrijdenkerij. In de materialistische richting van vele vrijdenkers kon zij het echter op den duur niet vinden. Hun vast geloof, "dat er niets dan stof is," kwam haar minstens bedenkelijk voor.

Toen ging zij doen aan de politiek en aan de "maatschappelijke vraagstukken."

Zij wordt een vurige aanhangster van het Neo-Malthusianisme en overtuigd Socialiste.

Onbevredigd door dit alles; met haar naar zekerheid hongerende ziel, onrustig zoekend naar een antwoord op de groote vragen van wereld en leven, meent zij ten slotte het bij de Theosophie te zullen vinden.

Daar neemt zij, sedert 1889, den verlaten post van Blavatsky in.

Als redactrice van de "Thesophical Review"; als schrijfster van groote en kleinere werken; als spreekster in een wit, slepend gewaad, en met loshangende grijze haren, door haar welsprekenheid en verschijning indruk makend op de schare, drijft zij in Engeland en daarbuiten haar propaganda.

***

Alzoo aan twee, door haar ongelukkig huwelijksleven, lijdende vrouwen en een in spiritisme liefhebberend oud-soldaat, bijgestaan door een aantal andere mensehen, die het evenwicht hunner ziel kwijt waren sedert zij zich aan het gezag van Gods openbaring hadden onttrokken, en het daarom in de "vrijdenkerij" ook niet konden vinden, dankt het zoogenaamde Christelijk Amerika en Europa—een ware vergiftiging der geesten. Voor het Christendom stelt men dit nieuw mengsel in de plaats. Daarvoor wil men de wereld winnen.

De Zending en De Veelwijverij.

:o:

ER is al heel wat geschreven, over de wenschelijkheid om bekeerde Polygamisten toe te laten tot het lidmaatschap en 't gebruik der sacramenten, en het schijnt misschien overbodig om nog meer over deze kwestie te schrijven. Doch dit vraagstuk is van zoo veel gewicht, en raakt de zendingzaak zoo diep, dat wij niet nalaten kunnen ook onze gedachten uit te spreken. Wij doen zulks met alle bescheidenheid, en niet zonder eerbied te gevoelen voor de meening van andersdenkenden. Gaan wij terug naar de schepping, dan vinden wij in Gen. 2 : 18 den oorsprong van het huwelijk, "Het is niet goed dat de mensch allleen zij" enz. en in vers 24, "Een man zal zijn vrouw aankleven, en zij zullen tot één vleesch zijn." Hoe verheven is toch de Goddelijke instelling van het huwelijk! Doch helaas, ook deze instelling is, gelijk zoo vele andere door de zonde ontsierd en verbasterd!

Vanwaar komt nu de Veelwijverij? In Gen. 4 : 18 lezen wij: "En Lamech nam zich twee vrouwen.." Hier hebben wij den oorsprong van de Veelwijverij; zoo als Calvyn terecht aanmerkt: "In een verkeerd, en ontaard (Kains) geslacht.' Doch laat ons voortgaan. In Gen. 6 : 2 lezen wij: Dat Gods zonen—de nakomelingen van Seth, de dochteren der menschen—de nakomelingen van Kain—aanzagen, en zij namen zich vrouwen die zij verkozen hadden. Dit nemen van vrouwen naar hun keuze was een verbastering van 't huwelijk en in strijd met den wil van God, en een van de redenen waarom God een strafgericht moest houden door den zondvloed.

Maar nu wijst men op 't feit, dat Godsmannen zoo als b.v. Abram, Jakob, David, e.a. meer dan ééne vrouw hadden. Het kan echter niet ontkend worden dat de veelwijverij onder de aartsvaders treurige gevolgen heeft gehad, waaruit het verkeerde al dadelijk blijkt. Sara gaf Abram Hagar, en 't gevolg was onaangenaamheid in het gezin; Laban bedroog Jakob door hem Lea in plaats van Rachel te geven, dat gaf aanleiding tot een dubbel huwelijk, en 't gevolg was oneenigheid en afgunst onder de vrouwen en kinderen. Ook voor David en Salomo heeft de Polygamie bittere gevolgen gehad. De veelwijverij werd door Mozes wel niet opgeheven, doch zoodanig beperkt, dat de schadelijke gevolgen b.v. partijdigheid en willekeur in Israel voorkomen werden (Deut. 21 : 15—17). Den Koningen werd uitdrukkelijk verboden, volgens Heidensch gebruik een "harem" aan te houden (Deut. 17 : 17): in één woord, de geest van 't Oude Testement, van Genesis, tot Maleachi is tegen de veelwijverij. God heeft in Zijne lankmoedigheid deze afwijking van Zijne ordening *geduld* doch nimmer *goedgekeurd*; en de levensgeschiedenis van Polygamisten is voor ons opgeteekend tot waarschuwing en niet tot navolging.

In 't Nieuwe Testament treft ons al dadelijk het verheven standpunt door den Heer Jezus ingenomen tegenover het huwelijk (Matt. 19 : 3—12). *a.* Hij wijst op de oorspronkelijke instelling van 't Huwelijk

(Monogamie) *b.* Hij schrijft een afwijking daarvan toe aan de "hardigheid" des harten.

Bij den Apostel Paulus geldt als regel: Een iegelijk man zijn eigen vrouw, en een iegelijk vrouw haar eigen man" 1 Cor. 7 : 2. Een beginsel dat, o.i. de Polygamie alsook de polyandrie uit de gemeente uitsluit. Overigens wordt er in dit hoofdstuk van den man en de vrouw in 't enkelvoud gesproken. Volgens 1 Tim. 5, 2, en Titus 1, 6 moesten de Opzieners "eener vrouwe man" wezen. Uit deze bepaling leidt men af dat Polygamisten in de Apostolische gemeente toegelaten worden. Door anderen wordt dit woord weer gebezigd, als uitspraak tegen de Veelwijverij in de gemeente. In 1 Tim. 5, 9 wordt vrij wel dezelfde bepaling gemaakt met betrekking tot de weduwen, " Dat eene weduwe gekozen (tot het getal toegevoegd) worde, die ééns mans vrouw geweest zij."

Hier is mogelijk geen sprake van verkiezing tot een ambt, doch wel tot een of ander voorrecht in de gemeente. Dat het eene weduwe toegelaten werd een tweede huwelijk aan te gaan, blijkt uit 1 Cor 7, 39 en 1 Tim. 5, 14. Het is dus waarschijnlijk dat hier bedoeld wordt eene weduwe die in haar gehuwden staat, met slechts één man geleefd had, aangezien ook de Polyandrie onder de heidenen in zwang was. Men kan m. i. Polygamisten niet in de gemeente toelaten, omdat b. v. sommige aartsvaders met meer dan eene vrouw leefden. De aartsvaders, en later ook Israël, stonden onder een onmiddelijke Gods-regeering, en de veelwijverij, slavernij, enz. werden door de wetgeving beperkt. Bij de veewijverij der heidenen is er geene beperking. (Hier onder de Zulus b.v. geldt als regel : hoe meer vrouwen, hoe meer eer !) Iemands rijkdom wordt geschat naar 't aantal vrouwen en het getal beesten dat hij heeft om andere vrouwen te koopen. Gevolg : De vrouw is de slavin, en moet zwaar werken, terwijl de man een luilekker leven leidt. Verder moeten wij ook verstaan, dat de Veelwijverij en vrouwen koop (ukulobola), door de wetgeving (in Natal) erkend worden. De heidensche Veelwijverij blijft dus een strik voor de bekeerlingen uit het heidendom ; en vele Christen kaffers hebben dan ook geen bezwaar om op heidensche wijze te trouwen, aangezien de bepalingen van een Christelijk huwelijk (marriage according to Christian Rites) voor hen te streng zijn, hun o. a. verbiedende om de kinderen uit zulk een huwelijk voortkomende voor beesten te verruilen.

Veronderstel nu, dat de kerk oude, geloovige Polygamisten tot lidmaten aanneemt, dan vrees ik, dat zulk een bepaling niet als uitzondering, maar als regel, zal worden beschouwd. Een kaffer spreekt immers altijd van de wet (umteto), als iets dat allen in- of uitsluit.

Maar, hoe nu gehandeld met geloovige Polygamisten ? Verblijdend is het te weten, dat een Polygamist ook vatbaar is voor overtuiging van zonde, en dat er eenigen zijn (hun getal is echter niet groot) die bij 't licht des Evangelies, hunne vele vrouwen als een *last* beschouwen.

1.) Men zou hun het woord des Apostels kunnen voorhouden : " Laat ons dan afleggen, allen last" enz., of het woord van Christus Matth. 19 : 29 — " Zoo wie verlaten zal hebben huizen of broeders, of zusters, of vader of moeder, of *vrouw* of kinderen, of akkers om Mijns Naams wil, die zal honderdvoud ontvangen, en het eeuwige leven beërven,"— er tegelijk op wijzende dat het huwelijk met éene vrouw Gods instelling is, en hun vermanende om over de zaak te bidden.

2.) Komt een geloovige Polygamist na ernstig gebed tot de overtuiging, dat hij van zijne vrouwen niet scheiden mag, kan er m. i., geen bezwaar wezen om hem tot 't Godsdienstonderwijs in de gemeente toe te laten, en met verdraagzaamheid te behandelen, hem tevens er op wijzende, dat hij, ter wille van de orde, en de handhaving der tucht in de gemeente, niet gedoopt mag worden, of het Avondmaal gebruiken.

3.) Aangezien de positie der vrouw ondergeschikt is aan den wil des mans, en met het oog op de opvoeding der kinderen, kunnen de geloovige vrouwen van een Polygamist, met welke hij in 't heidendom gehuwd is, tot lidmaten der gemeente toegelaten worden, mits hij (de man) daartoe zijn toestemming geve.

W. J. Esterhuysen.

Vrijheid,
6 Maar, 1908.

HET EEN EN ANDER.

——:o:——

(Uit andere Tijdschriften.)

De Schrijfkunst.

Op de school hebben wij geleerd, dat Cadmus het letterschrift uitgevonden en uit Fenicie in Griekenland gebracht heeft. Daardoor werden wij op het denkbeeld gebracht, dat schrijven vroeger onbekend was. Het Fenicisch letterschrift was niet bekend voor de 9de of 10de eeuw v. C. De ontdekking van de Tel-el-Amarna correspondentie bewijst echter, dat het Babylonisch schrift en de taal van dat volk in Fenicie en omliggende streken gebruikt werden in de 14de eeuw v. C. Toen hadden de Feniciers nog geen eigen letterschrift. De Eteokretensen hadden een letterschrift, dat in 1500 v. C. door een ander stelsel vervangen werd. Het spijkerschrift van Mesopotamië was onder de Westersche Semieten in algemeen gebruik 1500 jaren v. C. De Bibliotheek van Assurbanipal bewijst, dat in de dagen van Hammurabi 2000 v. C. er een uitgebreide letterkunde en groote geleerdheid

onder Babyloniers bestonden. Men beoefende toen de Astronomie, Mathesis en de kunsten en wetenschappen van een gevorderde beschaving. In de genoemde Bibliotheek vindt men verwijzingen naar inscripties "uit den tijd voor den zondvloed." In de laatste 20 jaren heeft men duizenden Sumerische inscripties ontdekt, die volgens chronologen dagteekenen van 4500 tot 2500 v. C.—dus 900 jaren voor den zondvloed.

De Hyksos in Egypte.

Onder de Hyksos verstaat men "herders-koningen," die de Egyptenaars onderwierpen en eeuwen lang over hen heerschten. Gewoonlijk leidt men het woord af van Hyk (koning) en sos (herder). De jongste afleiding die wij gezien hebben is: Hag-shashu (Bedouin-vorsten) of Hyksos (woestijn vorsten). Zoo gehaat waren zij door de Egyptenaars, dat, toen het dezen gelukte hen uit het land te drijven, zij alle monumenten en inscripties der Hyksos vernielden. Vandaar dat men vroeger zoo weinig van deze vreemde veroveraars van Egypte te weten kon komen. Het werk der vernieling was volkomen, en een sluier werd getrokken over de lange periode van Egypte's vernedering.

Zekere ruïnen in Egypte, bekend als "Joodsche Hoopen," zijn in de laatste jaren zorgvuldig onderzocht. In 1886 vond men er joodsche grafsteenen, en zoo verkreeg die ruïne haren naam. In den jongsten tijd deed men eene verrassende ontdekking. Dr. Flinders Petrie, van het Universiteits-College van Londen, vond er een groote versterkte kamp, niet samengesteld uit steenen (zoo als bij de Egyptenaars in gebruik), maar uit zandwallen, die 60 voet naar buiten afhellen, zonder gemetselde poorten, maar met hellende toegangen 200 voet lang. Hieruit is het duidelijk, dat de stichters ervan boogschutters waren, terwijl de Egyptenaars met zwaarden, strijdbijlen en knotsen vochten. Later werden veranderingen aangebracht: de toegang werd voorzien van gemetselde muren aan weerskanten; nog later werd aan de buitenzijde een massieven steenen muur gebouwd.

't Is duidelijk dat wij hier hebben het kamp van een vreemd volk, dat weinig kennis droeg van de kunsten der beschaving, en gebruik maakte van de methoden der woestijn. Later echter vonden zij het noodig hunne methoden van oorlog voeren naar den eisch van die der Egyptenaars te wijzigen; nog later namen zij veel van de Egyptische beschaving en behendigheid over. Wie was dit volk, en wanneer deden zij hun inval in 't land?

Die ruïnen waren gedurende de 20ste dynastie veranderd, derhalve moest die inval vroeger geweest zijn. Nu waren er drie invallen door vreemden geweest: onder de 2de, de 7de en de 14de dynastie. Dr. Petrie beslist zonder aarzelen, dat dit werk was van invallers onder de 14de dynastie. Zijne redenen daarvoor zijn: de overvloed van zegels uit dien tijd, en het algeheel gemis van overblijfselen uit vroegere tijden. Hier is dus een van die versterkte kampen der Hyksos, die zij, volgens Manetho, te Avaris gebouwd hadden. Dr. Petrie acht dat men Avaris gevonden heeft, doch houdt dit nog niet voor volkomen zeker. Onder de zegels van dien tijd is er: een van Apepa, die volgens Syncellus de Farao van Jozef's tijd was; een van Khyan, een der groote vorsten van deze dynastie; en verscheidenen van een nieuwen vorst "Yakueb." Daar deze Hyksos ons terug voeren naar den tijd van Abraham, Jakob en Jozef, ziet men reikhalsend uit naar verdere ontdekkingen. Intusschen is het volkomen verstaanbaar, dat herders-vorsten rijke herders-opperhoofden zoo als Abraham en Jakob in hun land welkom zouden heten, en dat een herders-jongen als Jozef om zijne wijsheid en doorzicht met zoo veel eer en macht bekleed zou worden.

Een Bergplaats der Goden.

De heer G. Legrain heeft groote opgravingen ondernomen rondom de fondamenten van den tempel van Karnak, en vele afgodsbeelden aan 't licht gebracht. Men zegt dat hij een bergplaats der goden ontdekt heeft,—niet waar de goden dingen geborgen hadden, maar waar het volk de goden opgezameld had. De eerste twee ondernemingen werd beloond met de vonds van 700 standbeelden in steen, en meer dan 16,000 in brons. Het gebruik, dat de Egyptenaars van beelden maakten, wordt hoe langer des te duidelijker gezien, hoe verder de archeologische ontdekkingen in Egypte vorderen. Zoo zien wij, waarom de afgoderij en beeldendienst de eerste plaatsen in de 10 geboden gegeven worden. De wet past dus in de Mozaische tijden, en dit is van groot belang. Onderstel eens, dat men ontdekt had, dat er geene afgodsbeelden in Egypte in die tijden geweest waren, hoe gretig zou de moderne ernaar gegrepen hebben als een bewijs, dat de 10 geboden van lateren datum waren, toen afgoderij onder de Israëten heerschte!

Is Ketterij tot voordeel der Kerk?

Er zijn er die dit beweren. Zij gaan uit van de stelling, dat het Christendom spoedig na de eerste eeuwen bedorven was, en dat eeuw na eeuw zeer goede ketters opgestaan waren, om de Kerk op haar bedorven Christendom te wijzen. Van daar dat zij ook alle "ketter processen" ten sterkste afkeuren, bewerende dat die alle geestelijkheid en vooruitgang in Christus Koninkrijk verwoesten. Hier tegen voert men aan, dat de ondervinding juist het tegendeel leert. Kerken, die voor de zuiver leer gestreden en ketters uit haar midden

gebannen hebben, hebben als gevolg daarvan een machtige aandrift tot geestelijk leven en arbeid ondervonden.

Doch de heer G. K. Chesterton, editeur van "The Book World Department of the Illustrated London News," heeft iets meer dan een jaar geleden de bovengestelde vraag in een toespraak in de *City Tempel* behandeld. Hij verklaarde het denkbeeld, dat de Kerk hare reiniging en vooruitgang, voornamelijk aan ketters te danken had, voor "een der hedendaagsche begoochelingen des twijfels." Dat denkbeeld verklaart hij voor geheel valsch. Een ketter mag nu en dan iets gezegd hebben, dat van waarde voor de Kerk was, maar dat de ketters recht, en de Christelijke Kerk verkeerd waren, is geheel buiten de waarheid. De Kerk, sedert haar ontstaan in de wereld, moest voor de helft hare pogingen aanwenden, om godsdienstige fanatisme te beteugelen. In onzen tijd ligt het gevaar aan de zijde van het materialisme. In de eerste eeuwen wilde men vasten en zichzelven pijn aandoen, als een reactie tegen het toegeven aan zinnelijkheid in de heidenwereld. Een der pausen moest een bevelschrift tegen het martelaarschap uitvaardigen. Zoo stond het Christendom tegen fanatisme. De geschiedenis der Kerk leert, dat er nooit zoo iets was als een voortgaande evolutie van reinheid der leer, ten gevolge van de aanvallen van ketters op het Christendom.

Uit zijn eigene ondervinding als een vrijdenker noemt hij de wanbegrippen, waaruit de meeste aanvallen op het Christendom ontstaan. Hij zegt: "Ik heb zeer vele argumenten tegen het Christendom gehoord. Gelijk alle menschen van een gezonden geest, was ik op ongeveer twaalf jarigen leeftijd een atheist. Gelijk alle denkende menschen kwam ik mijn vrijdenken zeer spoedig te boven. Ik hoorde zoovele argumenten tegen het Christendom, dat zij hier en daar elkander raakten en beantwoordden. Ik meen, dat het voornaam deel der aanvallen op het Christendom rust: (1) Op bepaalde historische misslagen; (2) Op onlogische gevolgtrekkingen; (3) Op verkeerde verklaringen van de gansche pyschologie des menschen. Als gij die drie dingen uitgeput hebt, zult gij bevinden, dat er nauwelijks iets overblijft van een aanval op het Christendom, of liever, dat wat overblijft slechts de redelijke draad van verschil is, die altoos ligt tusschen de gevoelens van één mensch en een ander, waar elk gelooft—zooals ik van ieder onzer oprechtelijk vertrouw—dat *hij* recht is, en de *andere* verkeerd."

DE ZONDVLOED.

Geologen gelooven in een ijsperiode. Hoe meer zij weten des te vaster gelooven zij daaraan. Eenige duizende jaren geleden verzamelde sneeuw zich over Noord Amerika en Europa veel sneller dan die wegsmolt. Zoo kwam de toestand van Groenland te reiken tot aan New York, terwijl Europa, de Noord Zee en Engeland, tot in de buurt van London, geheel Noordelijk Duitschland en Zuidelijk Rusland tot aan Kieff, ermede bedekt waren; dus over een oppervlakte van 6,000,000 vierkant mijlen. Het ijs lag een mijl in diepte (sommigen denken twee of drie mijlen). Indien het ijs één mijl diep was, dan lag er op dat gedeelte der aarde zes millioenen kubiek mijlen van ijs—water, dat door verdamping aan den oceaan ontvoerd en in sneeuw gevallen was. Dit zou de oppervlakte der zee over de geheele wereld 300 voet laten dalen. Het gewicht van al dat ijs wordt berekend op vier-en-twintig duizend millioen tonnen een millioen maal vermenigvuldigd, of zoo zwaar als het geheel vasteland van N. Amerika boven water wegen zou. Dit onzaglijk gewicht heeft groote veranderingen in de oppervlakte des lands teweeggebracht. Voor de ijsperiode was het land meer dan 2000 voet hooger over Noordelijke Amerika en Europa. Bewijzen daarvoor zijn veelvuldig. Aan het einde van deze periode was het land te Montreal en verder Noord van 600 tot 1000 voet lager dan nu. De mensch was toen ook op de aarde en deelde in hare wederwaardigheden. Het smelten van het ijs veroorzaakte een grooten vloed, waarin menschen en dieren omkwamen. Darwin en Wallace wijzen erop, dat die ijsperiode een geweldige verwoesting van dierenlevens veroorzaakte. Vóór dien tijd liepen over centraal Europa en Noord Amerika de rhinoceros, het rivierpaard, de olifant, enz. die nu allen verdwenen zijn. Het is geene onwaarschijnlijke veronderstelling, dat ook de mensch toen verdween, en wat men nu noemt "paleolithisch mensch," mogelijk de "Anti-diluviaansche mensch" is. Zoo, meent men, bewijst de geologie de werkelijkheid van een zondvloed. Uitdamping van den oceaan, en ophooping van sneeuw moest een langen tijd genomen hebben, en dit zou overeenstemmen met de aankondiging van den vloed 120 jaren te voren.

Uit de tijd van de Oost-Ind. Comp.

—:o:—

(DOOR PROF. GODEE-MOLSBERGEN.)

De Zeereis naar de Kaap.

(Vervolg).

"Bij de linie hadden onze officieren veel plezier over hen die nog nooit in Oost-Indië geweest waren. Ze bepraatten de predikant, de koopman en de barbier om de linie te zien doorsnijden. Vooraf werd, zonder dat ze 't zagen, een tobbe met water op de groote mast gezet; twee matrozen met sabels stonden er bij. Toen ze onder de mast staande

naar boven keken naar 't doorsnijden, werd de tobbe omgekeerd, zodat ze door en door nat werden en ieder hen uitlachte. Voor de soldaten en matrozen was een touw aan het grote-mast-zeil vastgemaakt. Ieder die voor 't eerst de linie passeerde werd met dat touw naar boven getrokken; dan liet men hem driemaal in 't water vallen, dat veertig voet van de mast af was. Wie dit niet met zich wilde laten gebeuren moest het voor twee shilling afkopen. Onze sergeant meende, dat hij ervan vrij zou zijn, omdat hij een officier was. Maar de matrozen wilden hem niet vrij laten. Hij klom in de grote mast; de matrozen klommen hem na en bonden hem tot hij zes daalders losgeld beloofde. Daarna waren we van de grootste hitte af. Spoedig zagen we eenige noordkapers, die bijna zoo groot als een walvis zijn. Aan de groene kleur van 't water en de planten die er in dreven, bemerkten we dat we Zuid-Afrika naderden. Telkens werd het dieplood gebruikt om te zien hoe diep 't water was. We zagen Robbeneiland, waar een sergeant met een wacht van dertig soldaten toezicht houdt over hen die wegens misdrijf er verbannen zijn; dageliks worden er manden vol schelpen gezocht, waarvan men kalk brandt. Vruchten groeien er niet; wel is er veel vis en kreeft, drie à vier pond zwaar. De gevangenen krijgen eten en drinken van de Kaap.

Spoedig zagen we de Duivelsberg, Tafelberg en Leeuwekop, waar een wacht met een vlag en een kanon seinen geeft als er een schip in de verte te zien is. Zo bereikten we op 2 Februarie 1735 de rede aan de Kaap. Daar lagen we veertien dagen stil en voorzagen ons van water en levensmiddelen. Toen we klaar waren werd op 't schip een rode vlag gehesen ten teken dat ieder naar het schip moest komen waar hij thuis hoorde. Zodra we het land niet meer zagen, kwam er een hevige storm die ons wel vijfhonderd mijlen uit onze richting dreef.

Toen begon voor ons een ongelukkige tijd. Drie soorten ziekten braken uit op 't schip: de hete koorts, zodat de gezonden genoeg te doen hadden om te zorgen dat de zieken in razernij niet overboord sprongen; ten tweede hadden velen buikloop, waardoor men het beneden in 't schip nauweliks kon uithouden; en ten derde hadden velen scheurbuik (een verbastering van 't woord scorbutum), een ziekte die bij 't tandvlees begint; de zieken worden stijf door 't gehele lichaam. 's Morgens en 's avonds kwamen de barbiers naar de zieken zien, sneden het bedorven tandvlees weg, en gaven geneesmiddelen. Elke zieke ligt op zijn eigen kist, zonder bed of kussen onder zich. Wie geen goede vriend heeft om op zijn deel water en brood te passen, moet van honger en dorst omkomen; en wie gezond was, ging niet gaarne naar de zieken, uit vrees aangestoken te zullen worden. Zo werden 's morgens en 's avonds na het gebed drie of vier boden overboord gezet. Het scheen of het gehele schip zou uitsterven. Ik was niet bang voor de zieken en doden en vertrouwde op God, deed 's morgens en 's avonds mijn gebed en hielp zo veel ik kon de zieken. Ik bleef de gehele reis gezond. Een geluk was het, dat we niet ver van Batavia waren. Eindelik was land in zicht. Met kleine scheepjes kwamen Javanen ons tegemoet en verkochten een schildpad van over de honderd pond, waarvan het vlees de zieken veel goed deed, evenals de indiese vruchten.

26 Mei 1735 bereikten we gelukkig Batavia. Sedert we Middelburg verlaten hadden, waren er aan boord 76 mannen gestorven en over de 100 kwamen in 't hospitaal en slechts 36 gezonden op het kasteel."

Dan beschrijft Schwartz zijn verblijf in Indië. In October werd hij van de soldatenlijst afgeschreven en geplaatst op de lijst der handwerkslieden. Als kuiper kreeg hij nu *f* 14- in plaats van *f* 9- per maand, benevens 3 daalders kostgeld. Met vijf vrienden deed hij een jaar lang de huishouding, tegen de helft van het kostgeld; ieder kookte op z'n beurt het eten. Hij zag te Batavia door de overheid de produkten verbranden, die de volgeladen schepen niet meer hadden kunnen bergen; zo hield de Companjie de waren op prijs! Hij zag er, bij gebrek aan een geoefende beul, mensen onthoofden met het werktuig, dat zo wereldberucht zou worden in de franse revolutie. Hij woonde bij, dat veroordeelden werden geradbraakt, gespiest of verbrand, volgens het strenge recht dier dagen.

Bij een herbergier kwam Schwartz daarna in de kost; na Companjies werktijd moest hij aan de slavinnen van zijn baas het kuipersvak leren. Uit de brandewijnuitdeling wist Schwartz voor zich elke dag een bottel over te houden, die hij dan weer in stilte aan anderen verkocht.

Tijdens zijn verblijf stierf de goeverneur-generaal Abraham Patras, een Hugenoot, die van gewoon soldaat opklom tot deze hoge post, een bewijs alweer, hoe de Companjie plaats had voor de besten harer dienaren. (Zo was ook Joannes Camphuys van zilversmidsleerling opgeklommen tot goeverneur-generaal.) Dan was Schwartz ooggetuige van de Chinezenmoord te Batavia in 1740 en niet alleen dat, maar hij nam een werkzaam deel er in. "Daar ik wel wist dat mijn chinezen buurman een vet varken had, wilde ik dat in mijn woning brengen. Maar de meester-timmerman, die 't zag, sloeg me en zei dat ik eerst Chinezen moest doodslaan en dan pas roven; daar ik geen wapen had, nam ik een rijststamper, een lang dik stuk hout, en sloeg daarmee mijn buurman, met wie ik zo dikwels gegeten en gedronken had, dood. Ik ging in z'n kamer en vond er een pistool en kogels die erbij pasten. Daarme schoot ik er 'n stuk of drie dood en was toen 't doodmaken zo gewoon, dat 't me 't zelfde was of ik een Chinees of een

hond voor had...... Zo brak het rechtvaardig gericht van God over de Chinezen uit...... Toen alles voorbij was moesten wij, handwerkslieden, weer naar ons kwartier; ik wilde een kist met 60 pond tee meenemen, maar de meester-timmerman zag het weer, nam de kist af, en liet me in de gevangenis werpen, omdat hij dacht, dat ik al die tijd niets dan roven gedaan had, en toch had ik twee dagen en nachten mijn huis niet gezien. Zo heb ik onschuldig moeten lijden en niets gekregen van de buit."

Kort voor de Chinezenmoord had Schwartz een logieshuis opgezet en de soldaten en matrozen verteerden veel van de buit ten huize van Schwartz, toen hij spoedig weer vrijgelaten was. Zijn vijf dienstjaren waren om, en hij begon over de terugkeer naar zijn vaderland te denken.

(Slot volgt.)

Op mijn tafel.

ZONDAG ACHTERMIDDAG VOOR DE KINDEREN.

Mevr. Neethling van Stellenbosch geeft ons weer een liet boek voor onze kleinen, in helder druk, van platen voorzien, met kostelijke leesstof—eene voortzetting van haar even lief boek: "Aangename Zondagen." Moge zij veel vreugde beleven van dezen arbeid, en aangemoedigd worden door leeraren, Zondagschoolonderwijzers, en ouders, om nog meer voor onze kinderen te doen dan tot hiertoe is geschied.

VAN HET VELD TOT DE KANSEL DOOR 'D ARBEZ DUSSEAU & CO.

Dit is het eerste deeltje van eene reeks van 6 deeltjes, die onder den naam van "Zuid-Afrikaanse Volksbibliotheek" het licht ziet. Elk deeltje kost 1/9 of 2/- — postvrij de geheele Serie 9/- of 10/-. — De titels der te verschijnen deeltjes zijn: 1. Van het veld tot de kansel. 2. Het leven van Johannes Calvijn. 3. Hoe Amerika zijn vrijheid kreeg. 4. De levensgeschiedenis van President Brand. 5. Bladen uit de geschiedenis onzer voorouders. 6. De twee zusters.—Wij vertrouwen, dat de uitgevers en de schrijver hun moeite beloond zullen vinden. Het eerste boekske is interessant, lezenswaardig en wordt door ons zeer aanbevolen.

Jannie Bester, de boerenzoon, die predikant wordt, zij ons een voorbeeld van wat andere Afrikaansche jongens kunnen worden! Studenten van het Victoria College en van het Theologisch Seminarie zullen met genoegen in dit boek vernemen, wat Jannie onder de eiken der eikenstad is te beurt gevallen. Er is een "Mimi" in het spel, en Jannie is verloofd, *more Africano*, voordat hij Stellenbosch verlaat!

LEVENSCHETS VAN MEVR. ANNIE STOFBERG NEÊ HOFMEYR, DOOR WIJLEN DS. STOFBERG, DARTER & CO.

Dit boekske spreekt tot de jonge dochters van Zuid-Afrika, spreekt tot onze Strevers-Vereenigingen, spreekt tot den Vrouwen Zendingbond. Dit boekske ontperst ons de bede. "Heere! meer arbeiders, zooals de twee ontslapenen" voor kerk en zending in Zuid Afrika. 't Is een goed boek, dat tot ruimen zegen kan zijn.

HET MAANDBLAD IN HET BUITENLAND.

Naar aanleiding van hetgeen wij schreven over "onderwijs in den inhoud des Bijbels" zegt Dr. Bronsveld in de "Stemmen voor Waarheid en Vrede": "Men kent in Stellenbosch het onderscheid niet tusschen Staats- en Kerkelijk Hooger onderwijs. Men vraagt daar: hoe leiden wij onze studenten op tot practische, bruikbare predikanten? Wanneer Prof. Muller Nederland bezoekt, hoop ik, dat hij zal worden uitgenoodigd, om een of meer collegies te geven in Bijbelsche geschiedenis. Ik vermoed, dat de Synode, als zij daarvan zal gehoord hebben, de Bijbelsche geschiedenis zal verheffen tot een verplicht vak."

AAN ONZE - - - - LEZERS.

"Uw Koninkrijk Kome" moet ditmaal overstaan. Het doet ons leed, dat onze beperkte ruimte ons verhinderde het gewaardeerde stuk op te nemen in onze uitgave van deze maand.—RED.

Ontvangsten.

Met dank ontvangen van:

Mnr. Jakob Hugo, Daljosafat, 12/-; Ds. Louw, Vosburg, 12/-; Mnr. G. J. Mijnhardt, Robertson, 29/6, voor hh. C. P. Klopper, J. P. Joubert, J. Bruwer, Eerw. P. W. van Zijl en G. J. Mijnhardt (tot Mei 1908); C. G. Marais, Boshoff, 7/6; Ds. W. F. P. Marais, 6/-; Ds. B. Wessels, Douglas, 6/-; Eerw. Freijlinck, Mpunzi, 24/-; Eerw. J. H. Otto, 6/-; Ds. G. J. Rosseau, 12/-; Ds. Leipoldt, 12/-; Dr. Neethling, B. West, 6/-: Ds. A. A. Louw, 6/-; Ds. K. T. van der Heever, 6/-; Ds. C. V. Nel, 12/-; Mnr. Martinson, 6/-; Ds. A. M. Hofmeyr, 6/-; Ds. J. R. Hugo, 6/-; Ds. A. G. T. Schoevers, 6/-; Ds. G. F. Marais, 6/-; Mnr. D. F. Bosman, 6/-; Ds. P. Boshoff, 6/-; Ds. J. A. van Z. Viljoen, 6/-; Ds. D. J. Viljoen, 6/-; Eerw. Weich, 6/-; Ds. J. N. Gildenhuys, 12/6; Eerw. R. D. Kretzen, 12/-.

J. I. MARAIS.

Stellenbosch,
15 April 1908.

DEEL XIII, No. 5. STELLENBOSCH. MEI, 1908.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

Onder Redactie van J. I. MARAIS en C. F. J. MULLER.

NOTA BENE.

1. Men zende alle inteekengelden aan Prof. J. I. MARAIS, en niet I. J., of J. T. — gelijk soms geschiedt.
2. Men zende liever geen "Postal Notes," of postzegels. Niet-Koloniale "Postal Notes" moeten een additioneele postzegel ontvangen.

   Alle berichten betreffende verandering van adres, of ongeregelde toezending te richten aan Mnr. R. J. DU TOIT, Pro Ecclesia, Stellenbosch.
3. Alle Advertenties en de gelden daarvoor, moeten opgezonden en betaald worden aan den advertentie agent van het blad, den Heer R. L. CHAPLIN, Nieuwe Kerk Gebouwen, Adderley Straat, Kaapstad.

INHOUD.

KRONIEK.

IN MEMORIAM.

Met diepe smart maken ook wij melding van het heengaan van twee broeders, die voor onze Kerk zooveel beteekenden, t.w.

JAN ADAM BÜCHNER

EN

WILLEM PETRUS DE VILLIERS.

Eerstgenoemde, een stille, waardige broeder, die invloed uitoefende door woord en wandel, en in zijne gemeente diepe sporen heeft afgedrukt. Laatstgenoemde, één uit weinigen, beginselvast, trouw aan Gods Woord en de belijdenis der Kerk; nimmer vreezende om te getuigen, al werd dat getuigenis met minachting ontvangen; pal staande waar anderen weifelden; in 't Parlement, en in de Synode, in opvoedingskringen en op den kansel voor de waarheid ijverende, zooals hij haar heeft leeren kennen. Minzaam van aard wist hij zelfs zijn tegenstander te winnen, al bleef die van hem verschillen. Ook hij is heen. Op elk hunner past het "Maandblad" toe het woord van den Latijnschen dichter:

Multis ille bonis flebilis occidit
Nulli flebilior quam mihi.

"Velen treuren over zijn heengaan: niemand treurt meer dan wij." Ons kransje leggen we neer op die twee pasbedolven graven. De vertroostingen des Almachtigen bidden wij de treurende weduwen toe.

ENTRE NOUS. Dezer dagen verschijnt bij de Boekverkoopers—Dusseau & Co. —een bundel "Korte preeken" over het Leven van Saul, naar aanleiding van 1 Samuel. Deze "Korte preeken" zijn vroeger verschenen in het "Maandblad" en daarna, en wel eenige jaren daarna, in de "Kerkbode." Zij werden met welwillendheid ontvangen en door meer dan een gelezen in kleinere kringen, of ook in het huisgezin. De prijs zal omtrent een 2/- of 2/6 zijn. Mogen wij het boekske aanbevelen bij onze lezers. Men vraagt altijd naar "preeken": men klaagt over gebrek aan Bijbelkennis en Bijbelstudie. Wij willen trachten in die behoefte te voorzien. Gelukt het bij deze eerste proefneming, dan volgt er meer. Het hangt af van lezers en van koopers, of wij op dezen eersten bundel een tweeden zullen laten volgen. Middelerwijl zullen we ook van 't "Maandblad" gebruik maken, om in de behoefte aan "korte preeken" te voorzien.

***

Meer dan een heeft ons gevraagd: de stukken over de Geschiedenis onzer Kerk, vroeger in dit blad en later in *Ons Land* verschenen, in het licht te zenden. Het manuscript is gereed. Wij hebben het in handen van de firma Dusseau gesteld; doch die heeren, hoewel vroeger ons aansporend tot uitgave, zien er nu bezwaar in, tenzij wij een werk schrijven voor studenten. Dit laatste bevalt *ons* niet. Het eerste bevalt de *firma* niet. Van daar vertraging in de uitgave. Rond te zoeken naar een uitgever is niet prettig. Om op eigen kosten uit te geven en te expedieeren is niet wenschelijk. Wij zijn echter gereed naar een anderen uitgever uit te zien, bijaldien leeraren en vrienden ons een aantal namen willen zenden, van koopers en lezers. *Indien elke leeraar onzer Kerk, om van zendelingen niet te spreken, ons een vijftal namen zendt, zullen wij het wel met de uitgave kunnen schikken.* En voorts, indien elk lezer van het "Maandblad" bij ons een exemplaar bestelt zal de uitgave verzekerd zijn. De prijs zal niet heel hoog zijn. Uiterst 4 shillings: misschien minder.

***

Een hoofdonderwijzer schrijft:—

"Uit 'ZEVENJAARTJES' heb ik *Verlaten* voorgelezen aan Standaard 7—een klas die uit een kleine 30 leerlingen bestaat. Toen ik het gedicht uit had, vroeg ik: 'Hoe vinden jullie dat nu?' 'Mooi!' klonk het van verschillende kanten.

'En wat dunkt jullie: wie heeft het geschreven?'

'Beets,' zei een meisje.

'Neen,' zei ik, 'dat heeft nu een Afrikaner geschreven: Professor Moorrees van Stellenbosch.' Toen ging er een kreet van verrassing op uit de klas, en een van de leerlingen vroeg mij of ik het boek voor hem wilde bestellen. *Jong Zuid Afrika is dus in staat deze poezie te waardeeren.*" Tot zoover de hoofdonderwijzer! Prof. Moorrees hebbe veel vreugde van zijn werk.

DE VEELWIJVERIJ OP ZENDINGGEBIED. Wij vertrouwen, dat er op dit gebied geen verwarring zal ontstaan binnen onze kerk. Bovenal zij men bedaard in het beoordeelen van andersdenkenden. De kwestie is uitvoerig besproken op zending-conferenties, en de gevoelens loopen zeer uiteen. Enkele der godzaligste zendelingen — zooals Carey, Paton, Hudson Taylor — hebben 't doopen van polygamisten verdedigd. Dr. Esser zegt terecht in zijn interessant werk over "zending en polygamie": "het standpunt door zendelingen ingenomen tegenover de polygamie wordt voor een groot deel beheerscht door den vorm van veelwijverij, waarmee men kennis maakte." Dr. Paton, die eerst pleitte tegen de toelating van den polygamist, en tevens het vernietigen en verbreken der huwelijksverbintenis eischte, voordat de doop werd bediend, zag zich later gedrongen zijn gevoelen te wijzigen. In zijn 'Autobiography' zegt hij: "*Zij* zullen gereed zijn ons het eerst te veroordeelen, die nooit het zendingveld hebben betreden, en die niet met al de feiten bekend zijn, zooals zij liggen onder het oog van den zendeling." In Indië zag men zich genoodzaakt het volgend besluit te nemen op eene vergadering, waarin zendelingen van de Kerk van Engeland, en Schotland, en van het Baptisten- en het Londensche Zendinggenootschap, met dat van de Amerikaansche Presbyterianen tegenwoordig waren: "heeft een bekeerling, vóór zijn bekeering tot het Christendom, meer dan ééne vrouw gehuwd, dan zal het hem toegelaten worden ze allen te behouden; doch zulk persoon zal niet verkiesbaar zijn voor eenig kerkelijk ambt. In geen ander geval zal de polygamie worden toegelaten onder Christenen."

***

In de achttiende eeuw handelden de Hernhutters naar dat beginsel. Dit was dan ook de vrij algemeene praktijk op zendinggebied in Nederlandsch Oost-Indië, in de West-Indiën en in Engelsch-Indië. Men doopte polygamisten, zonder den eisch te stellen, dat ze hun vrouwen moesten wegzenden. De geschiedenis der zending toont ons hoe uiteenloopend de meenigen zijn, zoodat Calvijn den polygamist de jammerklacht in den mond legt: "Middelerwijl, hier ben ik ongeneeslijk, de dokters weten niet wat te doen." Calvijn zelf gaf geen heel helderen klank op dit punt. Dr. Esser haalt hem uitvoeriglijk aan en somt zijne beschouwingen op in de volgende bewoordingen: "Als zonde van overspel is de polygamie te minder te verschoonen, naarmate zij dieper heeft wortel geschoten, ja zelfs door de wet beschermd wordt. *Zij moet derhalve*

bij den overgang tot het Christendom verbroken worden. Doch juist waar de zonde zoo diep geworteld is, zou eene plotselinge verbreking in vele gevallen te hard zijn en te veel onrecht met zich sleepen. Zoolang moet dus met de verbreking gewacht worden tot alle partijen van de zonde overtuigd zijn en geheel uit eigen beweging de verbintenis verbroken wordt. *Inmiddels wordt de polygamist met zijne vrouwen door den doop in de Christelijke Kerk opgenomen. Eene zonde, die in de gewone geloovigen tijdelijk geduld kan worden, kan echter waar het ambtsdragers geldt niet door de vingers gezien worden.*" Dit was het oordeel van Calvijn. Geen wonder dus dat gereformeerde zendelingen in hun oordeel over deze kwestie zeer van elkaar verschilden. Een vasten regel had men niet.

***

Treffend is het voorts te zien, hoe twee groote zending-conferenties zich over de zaak hebben uitgelaten. Op de *Centenary Conference on Protestant Missions* liepen de gevoelens zeer uiteen. De president van het *Deensche Zendinggenootschap* hield een referaat over *The relation of the Mission Church to polygamy,* waarin hij verklaarde, dat zijn vereeniging besloten had polygamisten toe te laten tot het onderwijs, maar niet tot den doop. De Kerk wilde ze onder den indruk brengen, dat ze niet worden veracht, maar tevens een protest leveren tegen de polygamie, en eene kastijding toedienen wegens zulke praktijken. Op 't sterfbed mochten zij den doop ontvangen. Dr. Esser teekent hier aan: "In het debat bleek weer, hoe uit *Afrika* (en Australië) men schier eenparig [een enkele stem slechts, als *J. Scott* van de Schotsche Vrije Kerk, in Zululand, en *D. D. Young* van diezelfde kerk in Noord-Kaffraria, verhief zich er tegen] de vernietiging van het polygamistisch huwelijk verdedigde, terwijl uit *Indië* gewichtige stemmen opgingen voor het legitimeeren dier huwelijken en met betrekking tot *China* de meeningen zeer uiteen liepen. Dit groote verschil naar de landstreek, waarin gewerkt werd, bracht Prof. Lindsay (Free Church College, Glasgow) er toe, om op voetspoor der Hernhutters de beslissing over te laten aan de conferenties van zendelingen op het zendingveld zelf."

***

De *Lambeth Conference,* uit Episcopale bisschoppen bestaande, met zendelingen uit Afrika, Amerika, Indië, Australië, besprak deze kwestie met allen ernst. Hun rapport bevatte de volgende paragrafen :—

"Your Committee cannot find that either the law of Christ or the usage of the early church would permit the baptism of any man living in the practice of polygamy, even though the polygamous alliance should have been contracted before his conversion.

"They are well aware that the change from polygamy to monogamy must frequently involve great difficulty and even hardship, but they are of opinion that it is not possible to lay down a precise rule to be observed under all circumstances in dealing with this difficulty. They consequently think that the question of time and manner, which must depend largely on local circumstances, can only be determined by local authority.

"Your Committee recommend, that persons living in polygamy should on their conversion be accepted as candidates for baptism and kept under Christian instruction, until such time as they shall be in a position to accept the law of Christ. They consider it far better that baptism should be withheld from such persons, while, nevertheless, they receive instruction in the truths of the gospel, than that a measure should be sanctioned which would tend to lower the Christian law of marriage, and thus inflict an irreparable wound on the morality of the Christian Church in its most vital part."

***

Uit dit een en ander blijkt zeer duidelijk, (1) dat polygamie in Afrika niet kan beoordeeld worden naar den standaard van Indië of China, (2) dat, terwijl mannen als Hudson Taylor in China door ondervinding geleerd hun oordeel over polygamisten wijzigden en ze tot den doop toelieten, *alle zendelingen van naam in Z.Afrika* met uitzondering van een enkelen zendeling, hier en daar, het doopen van polygamisten hebben veroordeeld. De zaak kwam zeer prominent voor de aandacht der Christelijke gemeente door een schrijven van Bisschop Colenso, die én door Bisschop Callaway en door den Amerikaanschen Zendeling Grout ten sterkste werd weersproken. Colenso namelijk had beweerd, dat het vernietigen van een polygamistisch huwelijk vóór den doop (a) niet door 't gezag der Schrift wordt gedekt, (b) niet door de historie wordt gebillijkt (c) door het gezond verstand en het rechtvaardigheidsgevoel veroordeeld. Hiertegen protesteerden de Eerw Heeren Grout en Wilder—Amerikaansche zendelingen—die hem op elk punt bestreden, en duidelijk verklaarden, dat op dit punt "toetssteen alleen mag zijn: Gods wet. Naar die wet te oordeelen is de polygamist een echtbreker en heeft als zoodanig geen deel aan het Koninkrijk Gods. Beloften in den tijd der onwetendheid gedaan, zijn niet bindend voor de conscientie, als zij strijden met Gods wet. Het karakter van den H. Doop wordt door Colenso miskend : door niet *vooraf* den eisch te stellen van wedergeboorte en bekeering, doch de zonden in de volkskerk op den langen duur te willen overwinnen, maakt hij den doop tot een middel van wedergeboorte en bekeering. De bezwaren tegen scheiding bestaan niet

in werkelijkheid, doch slechts in de verbeelding van *Colenso* : de *vrouwen van den kaffer zijn veeleer slavinnen, die blij zijn in vrijheid gesteld te worden.*"

***

Ook Bisschop *Cotterill* van Grahamstown nam het tegen Colenso op. Maar vooral *Callaway*, later Bisschop van Zululand, trad tegen Colenso in 't strijdperk. Hij ziet in de polygamische verbintenis geen huwelijk, of slechts een huwelijk in een lageren zin van het woord. Hij zegt : "From the heathen kaffir point of view, the women of a polygamist are undoubtedly wives, and the polygamous union is not adulterous, according to their laws and customs. But are we—we who are Christian ministers, called upon to decide upon such a question as this, by the laws and customs of ignorant and unenlightened savages ? And because we find that in accordance with these laws a polygamist is not an adulterer—and that all the women he has taken are his wives, are we to conclude, that "the higher law of marriage" must be in abeyance for us also, and that it would be wrong for us to pronounce that adultery which God's law declares to be so, and to withhold the name of wives from those, to whom in accordance with God's law the term is inapplicable ?" Beslist is Bisschop Callaway tegen het behouden der vrouwen uit een polygamisch huwelijk. "Met evenveel recht zou men kunnen zeggen, dat het de plicht is van den slavenhouder de slavinnen, vroeger gebruikt voor zijne lust, na zijne bekeering te behouden, als aan hem gebonden met een vasten en heiligen band." Hij beschouwt de polygamie in Z. Afrika van zulk een aard, "dat bestendiging er van niets dan ellende zou brengen voor vrouwen en kinderen, en verbreking gemakkelijk en in het belang der vrouwen zou zijn." Dit een en ander gaf aanleiding, dat de *Church Missionary Society*, het grootste en meest gezegende van alle zendinggenootschappen, zich over de zaak liet hooren en zich niet alleen tegen het "nemen en *hebben*, maar ook tegen *aanhouden* van meer dan éene vrouw" verklaarde.

***

Doch hierover genoeg. Ten slotte nog de vraag, wat in Z. Afrika door de verschillende zendinggenootschappen wordt geeischt bij aanvraag tot den doop door bekeerde polygamisten ? De *Fransche* en de *Zwitsersche Zendingvereenigingen* weigeren beslist den doop aan polygamisten. De *United Presbyterian Church* doopt ze wel in *China*, weigert den doop in Z. Afrika en wil zelfs geen keuze tusschen vrouwen toelaten, erkent slechts de eerste. De *Wesleyaansche* Zending weigert den doop aan polygamisten: in *China* is de regel, dat de eerste vrouw behouden wordt. Het *Londensche* Genootschap, en ook de *American Board* volgen in hetzelfde spoor. In elk geval, wat Afrika betreft schijnt er samenstemming te zijn, — men doopt polygamisten niet. Over andere landen is het oordeel zeer verschillend. Onze Kerk is op den veiligen weg, wanneer zij zich houdt aan de praktijk tot hiertoe gevolgd, en door den Br. Stefanus Hofmeyr, om van anderen te zwijgen, ingevoerd of erkend. Die meer van deze zaak wenscht te weten raadplege naast Dr. Esser : Zending en Polygamie, J. S. Dennis: Christian Missions and Social Progress, — een werk van meer dan gewoon belang.

Alweer Mrs. Eddy. Uit Carolina in de Transvaal zendt iemand een lang epistel, ter verdediging van de hysterische oude dame die schatrijk geworden is uit de leer die zij verkondigt. De schrijver verwart het Eddyïsme met de genezing op het geloofsgebed door Christenen beoefend. Wij beschouwen het Eddyïsme te zijn een antichristelijk stelsel, dat uit den booze is en wel op de volgende gronden :

Mrs. Eddy ontkent de persoonlijkheid Gods.

Zij ontkent de godheid van Christus.

Zij ontkent de verzoening door het bloed des Middelaars.

Zij ontkent de kracht des gebeds, en verbiedt het bidden in de Kerk door haar gesticht.

Zij ontkent de macht der Heilige Schrift en stelt in de plaats ervan haar eigen boek, dat als eene nieuwe openbaring elken Zondag gelezen wordt.

Dit is overvloediglijk door ons aangetoond. Meer behoeven we dan ook niet te zeggen.

***

Wat Mrs. Eddy doet wordt door velen beter gedaan, zelfs in Amerika, die van de zaak geen godsdienst maken. Haar te vergelijken met vrome mannen, als Blumhardt, Zeller en anderen, die samenbidden met hunne kranken, en in den Naam van den Heere Jezus hun de handen oplegt, bewijst eene onkunde die te betreuren is. Het Eddyïsme is een spotten met het heilige. Een vrouw die kan zeggen : "Christian Science is the Holy Ghost" mag op het erf der Christelijke Kerk niet worden toegelaten. Eene vrouw die een gemeente sticht met een artikel als het volgende in haar geloofsbelijdenis : "Jezus was niet Gods Zoon in eenigen anderen zin, dan dat ieder mensch Gods Zoon is" ; of "God zonder mensch is een onding" ; "Liefde, waarheid, leven vormen (constitute) den Drieëenigen God, of drievoudig Goddelijk beginsel": " het gebed (in de Kerk) is niet beter dan onze gebeden uit een gebeds-machine te wringen gelijk in Tibet ;" of met haar erkenden medehelper Norton ; "gebed en geloof zijn niet 'Christian Science'. Het oude staat vlak tegenover het nieuwe" —kan als Christin niet worden erkend; wat men ook van haar denke, haar stelsel is niet uit God. En al worden er tallen van menschen genezen, dan blijft

het waar, dit stelsel is door en door anti-christelijk. En daarom waarschuwen wij ten sterkste er tegen.

GLOSSCLALIE. Ter aanvulling van wat in ons laatste nummer verscheen halen we het volgende aan uit de "Nieuwe Rotterdammer."

"De glossolalie, het spreken "in tongen", is in enkele Duitsche mystieke kringen, o. a. die der z.g.n. "Gemeinschaftsbewegung", in vollen gang. Ds. P. Paul van Steglitz spreekt er telkens van in zijn tijdschrift "Die Heiligung, Monatschrift für biblische Heiligung". Hij zelf, de redacteur, is een vaardig tongenspreker en in No. III verhaalt hij dat de Heilige Geest hem thans ook de gave der tongenspraak *op rijm* heeft verleend.

Het is merkwaardig genoeg den heer Paul te laten vertellen. Ik geef het woordelijk weer.

"Ik werd zeer vroeg wakker en had dus den tijd om rustig mij aan God te geven. Ik bad hem om de gave der uitlegging, maar Hij gaf mij iets anders, dat mij zeker evenveel waard is. Terwijl ik namelijk bezig was in tongen tot God te spreken, viel mijn aandacht op enkele woorden die vaker voorkwamen dan anders. Het waren vooral de woordjes *ea* en *tu*. Ik kwam op de gedachte of *ea* ook "Jezus" kon beteekenen, en beproefde in tongen te zeggen: "Mijn Jezus", "lieve Jezus", en dergelijke. En dit gelukte. Er kwam telkens een ander woord en dan daarna: *ea*. Op dezelfde manier werd het mij duidelijk dat *tu* "God" beteekende.

Ik was over dit resultaat erg verheugd; de liederen waren dus, zooals ik dacht, liederen tot lof en prijs van onzen grooten God en Heiland. Maar om nog verder de proef te nemen of *ea* wel degelijk Jezus beteekende, kwam ik op den inval om het lied:

Lasst mich gehn,
Dass ich Jesum möge sehn

in tongen te zingen. En ziet, daar gewerd mij een hoogst wonderbaarlijke ervaring. Terwijl ik de melodie "Lasst mich gehn" zong, vielen mij de woorden-met-de-tong zóó toe, dat alles precies rijmde. Ik geef de woorden weer, zoo goed als ik kan:

Schua ea, schua ea,
o tschi biro ti ra pea,
akki lungo ta ri fungo
u li bara ti ra tungo
latschi bungo ti tu ta.

Het lied was dus van zelf in klankvolle rijmen overovergebracht. Ieder kan het zelf ten aanzien van dit lied nagaan. Ik probeerde het ook met andere liederen en kwam tot deze uitkomst: "Elk lied waarvan ik de melodie goed genoeg kende, kon ik in tongenspraak overbrengen en dan rijmde het dikwijls prachtig. Er zit meer in zelfs, dan in de Duitsche woorden.

Ziehier nog een voorbeeld:

Jesu, geh voran	ea tschu ra ta
Auf der Lebensbahn!	u ra torida-
Und wir wollen	tschu ri kanka
Nicht verweilen	oli tanka-
Dir getreulich	bori tor
Nachzueilen	jura fanka
Führ uns an der Hand	kulli katschi do-
Bis im Vaterland!	u ri tu ra ta!

Aangezien de tong mij gegeven werd en ik de woorden niet anders kan uitspreken dan zij in mij opkomen; aangezien ik dus niet de maker van de rijmen ben, had ik daarin het klare bewijs, dat de Geest ze in mij sprak. Hoe kostbaar was mij deze inwoning van den Heiligen Geest!"

't Is een merkwaardig proefje zielkundige historie; een staaltje van verval van gezond christelijk leven en denken tot zieken en doezeligen mystieken onzin, waarbij het de vraag wordt wie in sterkere mate dupe is: het publiek of de ziener. De grenzen tusschen bedrog en zelfbedrog schijnen in dergelijk geval onbewust in elkaar te loopen.

Uw Koninkrijk Kome.

:o:

DE CONGO VRIJ-STAAT.

VERONTWAARDIGING WEGENS WREEDHEDEN ALDAAR GEPLEEGD.

WIJ herinneren ons de opgewektheid welke in Europa heerschte meer dan 50 jaren geleden bij het verschijnen van een zeker boek. Boeken in die dagen waren niet zoo goedkoop als die thans zijn. Maar waar men zich ook bevond—op dorpen en in steden—op reis of thuis—zag men in de hand van iederen mensch het kort te voren uitgegeven boek. De naam van het boek was *Uncle Tom's Cabin* (De Neger Hut), en de schrijfster was mev. Harriet Beecher Stowe, een leeraars dochter, een leeraars vrouw en een leeraars zuster. Het doel van het boek was, om de wreedheden bloot te stellen welke gepleegd werden op slaven in de zuidelijke deelen van De Vereenigde Staten van Noord-Amerika. Het boek, zooals een ieder weet, werd geschreven in den vorm van een verhaal, een verhaal echter waarin de wreedheden aan den eenen kant gepleegd door eigenaars van slaven, en aan den anderen kant door slaven verduurd, op hartscheurende wijze voorgesteld werden. Die wreedheden waren zoo onmenschelijk, zoo barbaarsch, dat sommige menschen tegen het boek geschreven hebben als een werk van overdrijving en verkeerde voorstelling van feiten. Daarop is er later in het licht verschenen een boek door dezelfde schrijfster, waarvan de naam, meen ik was: "A Key to Uncle

Tom's Cabin" (Een Sleutel tot de Neger Hut); en in dat boek gaf de schrijfster de eigenlijke namen op van verdrukkers en verdrukten, wier daden en verdrukkingen onder verschillende benamingen in haar boek beschreven waren, aantoonende, dat er geene overdrijving was in het boek, dat in de wereld zoo groot eene roering veroorzaakt had.

Hoe gaarne zagen wij een zoodanig boek in verband met de folteringen van de arme inwoners van den zoo genaamden *Congo-Vrij-Staat!* Indien zoodanig boek, bevattende feiten, die in de laatste jaren, bijna sedert de vorming van den Congo Vrij-Staat, geduriglijk plaats vinden, geschreven werd, een boek opgesteld met iets van de bekwaamheid van mev. Beecher Stowe's verhaal, zou het menschelijk gevoel van de beschaafde wereld geroerd, en zou een einde gemaakt zijn aan een stelsel van wreedheid, die een schande is voor het menschdom.

De Congo Vrij-Staat is een uitgebreid gewest—omtrent de grootte van de helft van Europa, buiten Rusland. Het is dat deel van Westelijk Afrika gelegen aan beide zijden van de zonnelinie, waarvan de waterscheiding de Congo is,—eene van de grootste rivieren ter wereld, loopende gelijk zij doet, een distantie van omtrent 3,000 mijlen. De mond der rivier was bekend aan de Portugeesen in 1485, maar het was in 1816 dat een begin werd gemaakt met de opsporing van dezelve. Die opsporing vond plaats door verscheidene ontdekkers onder het bestier van een Engelschman, Kapitein Tuckey, en strekte zich uit tot 172 mijlen van den mond van de rivier. Maar de eigenlijke ontdekking van de rivier is toe te schrijven aan den grooten reiziger en zendeling *Livingstone*, wiens ontdekking, begonnen in 1867, en later voortgezet door den heer Stanley (die Livingstone gevonden heeft nadat van of aangaande hem in 5 jaren niets gehoord was), door de beschaafde wereld als van 't allergrootste belang beschouwd werd. Men begreep dadelijk hoe groot de voordeelen van *de Congo* waren, als een waterweg naar het midden van Afrika: en in 1878 werd een Commissie gevormd te Brussel, de hoofdstad van België, met België's Koning, Leopold II. aan haar hoofd, met 't doel om de gewesten door de Congo besproeid, na te sporen en te ontwikkelen. Door die Commissie werd Stanley wederom naar Afrika gezonden om den loop van de rivier verder te onderzoeken, om staties langs de rivier op te richten, en, in 't kort,

Een Congo Vrij-Staat

onder Europeesch bestuur te vormen.

Het was eene reusachtige taak welke Stanley ondernomen had, en, na eene reis van 1,000 dagen (bijna 3 jaren) ten uitvoer gebracht heeft. Het gevolg van die reis was—het vormen van den reeds genoemden *Congo Vrij-Staat*, die verklaard werd te zijn een onafhankelijke Staat, onder een Centrale regeering te Brussel, bestaande uit den Koning van België met vier andere hooggeplaatste bestierders, die den Congo Staat besturen zouden door een gouverneur-generaal in Afrika, en assistenten, onder wie zou staan een leger, dat later eene groote macht geworden is.

In 1884 werd deze Vrij-Staat, erkend door eene Conferentie te Berlijn, de hoofdstad van Duitschland, en verklaard te zijn een onafhankelijke Staat door de vertegenwoordigers van de groote mogendheden van Europa. Aan Leopold II. werd volmacht gegeven op te treden als souverein van den nieuwen Staat; maar de rechten van de inboorlingen werden zorgvuldiglijk beschermd. De bepalingen waaronder het bestier van den Staat aan den Koning van België toevertrouwd werd bevatten: vrije handel voor alle natiën, vernietiging van den slavenhandel, aanmoediging van de zendingzaak, zoowel als alle middelen ter verbetering en beschaving van de inboorlingen. Het is grievend te zeggen dat, in de laatste kwart-eeuw, deze en andere bepalingen trapsgewijze en later op eene allergruwelijkste wijze overtreden en in den wind geslagen zijn, zoodat de "Vrij-staat" het graf geworden is van alle vrijheid en beschaving. Het is niet te veel gezegd als wij beweren dat elk artikel van de overeenkomst waarop dit groot keizerijk aan 't bestuur van den Koning van België toevertrouwd is, overtreden werd. De inboorlingen van dezen Vrij-Staat (!) zijn, of worden slaven gemaakt in hun eigen land, en hun eigene woningen, zoodat elk dorp in dat uitgebreid gebied dreigt een bandieten statie te worden. Een slavenhandel van de ergste soort—d.i. onder den naam van wet—wordt aldaar gedreven. De inboorlingen worden beroofd van hun eigen land, en mogen geen aanspraak maken op de produkten van hun eigen grond. De Koning van België heeft een groot leger verzameld uit de barbaarste en woestste stammen, die hij aangesteld heeft over de andere inboorlingen om den rubber ("india rubber") van de verschillende stammen af te dwingen; en dit leger behandelt de inwoners met de grootste wreedheid. Deze "drijvers" zijn onmenschelijker dan degenen die 't leven der Israelieten in Egypteland zoo bitter gemaakt hebben. Behalve dit leger echter heeft de Koning van België nog een leger bestaande uit Europeanen—een leger dat grooter in getal is dan al de troepen welke Brittanje, Frankrijk en Duitschland tezamen in West-Afrika onderhouden; en de plicht van dit leger is, om de inboorlingen in een toestand van volslagene onderworpenheid te houden.

Congoland, waarvan de bevolking op 16 millioen zielen gerekend wordt, met 3,000 Europeanen, is rijk aan rubber en andere opbrengsten, die, als zij bewerkt worden, een goudmijn zijn voor de eigenaars. In een rapport dat wij gelezen hebben, is er in 4 jaren voor de waarde van £7,500,000 (d.i. $7\frac{1}{2}$ millioen ponden) van rubber en ivoor naar Europa gezonden. Dus is deze rubber een bron

van rijkdom voor de regeerders van het land. Maar die rubber moet verzameld worden, en dat kan gedaan werden alleen door de inboorlingen. Die inboorlingen als barbaren hadden weinige behoeften voordat de Europeanen in hun land waren gekomen, en zij waren dus ongewoon aan werk, waarvan zij een afkeer hadden. En zoo zag Leopold II., Koning van België, het hoofd van deze nieuwe regeering van Congoland, rondom zich in dat land, aan den eenen kant een onbeperkte hoeveelheid van rubber,—dus van het middel van rijkdom—en aan den anderen kant een bevolking, aan wie eigenlijk het land behoorde, die een afkeer van werk had. De verzoeking was hem te groot. "De gierigheid is de wortel van alle kwaad" lezen wij in het heilige Boek, en zij is bewezen dat te zijn geweest in zijn geval ; want hij nam maatregels om de Congolezen tot werk te dwingen, en wel volgens een stelsel dat ontaarde in eene soort van de wreedste slavernij.

Het doel van de mogendheden van Europa natuurlijk was—om daar een Vrij-Staat te vormen,—een Staat waarlangs alle landen ingang konden krijgen naar Midden Afrika,—een Staat welke den doodslag zou leveren aan den wreeden slaafhandel welke vooral door Mohammedaansche handelaars gedreven werd,—en waarin vrije handel gevonden zou worden,—een Staat die medewerken zou tot beschaving van de inwoners, en die open staan zou voor de gezanten des kruizes om de zaden des evangelies daar te zaaien.

Doch wat heeft daar plaats gevonden? In 1887 heeft de regeering van Leopold aanspraak gemaakt op landen waar er geen dorpen waren, alsof die landen de hunne waren, en daarna op het geheel van Boven Congoland met al deszelfs opbrengsten van ivoor en rubber. Maatschappijen werden gevormd, en negentienden van het geheel van Congoland werden overgeleverd aan die maatschappijen (waarin de regeering de helft van de aandeelen hadden). De inwoners werden beroofd van hun land, en behandeld als pachters van de regeering en een einde werd gemaakt aan allen wettigen handel.

De wijze waarop de regeering handelt is deze : De districten worden verdeeld in middelpunten, en de inboorlingen van elk dorp in die middelpunten moeten aan den man die aangesteld is om den rubber te ontvangen, 4 pond rubber alle twee weken opbrengen, waarvoor hij ontvangt 2d. per pond, terwijl de regeering 3/- er voor op de Europeesche markt ontvangt. Als het den inboorling niet gelukt is de 4 pond in de veertien dagen in te leveren, dan ontvangt hij slagen, die hem toegediend worden door middel van een zambok. De ergste straf wordt verondersteld te zijn 25 slagen, doch die worden dikwijls vermeerderd tot 50, en zelfs 100.

Doch door middel van zulke straf zouden de agenten van de regeering er niet in kunnen slagen om de bepaalde kwantiteit rubber te ontvangen, ware het niet dat de straf toegediend wordt door bloeddorstige cannibalen, die dikwijls persoonlijke wraak uitoefenen op de ellendige menschen, die tot het werk van 't verzamelen van rubber aangedreven worden.

Wij hebben tot nog toe geen begrip gegeven van de onmenschelijke wreedheden die op die hulpelooze inboorlingen gepleegd worden. Zij zijn van dien aard dat de beschaafde wereld, zoo te zeggen, er tegen opgestaan is, en de Secretaris van buitenlandsche zaken, Sir Edward Grey, in Groot Brittanje heeft plechtig verklaard dat, zoo de Belgische regeering binnen 3 maanden niets doen zal om eene verandering in deze zaak teweeg te brengen, de Britsche regeering dwang, zoo die noodig zal zijn, gebruiken moet om een einde aan deze barbaarschheden te maken. Wij besluiten dit artikel met het mededeelen van een paar voorbeelden van hetgeen dat zoo te zeggen dagelijks daar plaats vindt. Dr. Scrivener, die jaren lang als zendeling in Congoland bezig is, verhaalt dat, bij een zekere gelegenheid een getal inboorlingen hun mandjes rubber naar eene zekere statie opbrachten. Daar er echter één mandje van de op hen opgelegde kwantiteit ontbrak, eischtte de blanke man dat een van de inboorlingen hem overgeleverd zou worden. Terwijl de bevende menschen niemand uit zichzelven kiezen konden, koos hij zelf een man, dien hij op zijde stelde, en met zijn eigen hand doodschoot. Op eene andere statie, waar een soldaat over de inboorlingen aangesteld was, zag men de inboorlingen stil staan bij een kind dat pas gestorven was. De soldaat vroeg hen waarom zij niet aan 't kappen waren, en toen zij hem op 't dood kind gewezen hadden, nam hij zijn geweer, en op hen schietende, doodde hij één hunner. Op een derde statie klaagden twee soldaten dat er een mandje rubber te weinig was, waarop, zonder de minste aarzeling, zij vier mannen en een vrouw doodden.

En dit alles is niet het ergste, gelijk wij later misschien zullen hooren.

A. McG.

De vroegste Zendingen in Z.-Afrika.

Voorlezing gehouden te Stellenbosch op 3 April 1908, ten behoeve van de Studenten Zending Vereeniging door Ds. J. du Plessis.

TOEN Europeanen het eerst met Zuid-Afrika bekend werden, troffen zij aan dit zuiderstrand inboorlingen aan die tot drie onderscheidene rassen behoorden, namelijk: de Boesmannen (Boschjesmannen), de Hottentotten, en de Kaffers. Na verloop van tijd bleek het, dat er een zeker verwantschap tusschen de eerste twee bestonden, terwijl de kaffers behoorden tot één groote familie van inboorlingstammen, die zich strekten van de

Kaap tot ver over de Zambesi heen, en waaraan de groote philoloog, Wilhelm Bleek, in lateren tijd den naam gaf van de *Bantu*-familie.

De eerste kolonisten wisten echter alleenlijk dit, dat Boesmannen en Hottentotten ronddoolden in de westelijke en zuid-westelijke deelen van Zuid-Afrika, en dat de Kaffer- of Bantu-stammen in het zuid-oosten en oosten gevonden werden. Van waar deze stammen hun oorsprong hadden, in welke volgorde zij naar Zuid-Afrika trokken, en hoe lang geleden dit alles is geschied—dat waren onoplosbare raadselen. Op deze moeilijke vragen werd echter licht geworpen van twee kanten. Dr. Bleek pakte de vraagstukken aan van den kant der taalkunde, en dr. Theal, de heer Geo. W. Stow en anderen van den kant der geschiedenis en volkenkunde. Bleek toonde door wetenschappelijk onderzoek aan dat de talen door Boesmannen en Hottentotten gesproken aan elkander verwant waren, en dat zij bovendien talen waren die heelwat denkkracht verrieden, en heenwezen naar een geschiedkundigen tijd toen die rassen hooger stonden in de schaal der beschaving dan thans. De talen door Boesmannen en Hottentotten gesproken onderscheidden zich ook van die door de Bantu-stammen gebezigd door dat zij het geslachtsonderscheid aanduiden, iets wat door geen Bantu-taal wordt gedaan. Bleek bewees ook, dat de taal der Hottentotten verwant was aan talen gesproken in het noorden van het vasteland van Afrika, zoodat het waarschijnlijk was dat Hottentotten en Boesmannen van het noorden zuidwaarts waren gezakt. Tot zoover waren de nasporingen van de vóór-geschiedenis der inboorlingen gevorderd toen de dood Bleek wegnam, en Zuid-Afrika beroofde van den vlijtigsten en bekwaamsten navorscher op het gebied van de Bantu-taalkunde, die ooit in onzen zuidhoek heeft geleefd en gearbeid.

* * *

Andere geleerden pakten nu het vraagstuk aan van de zijde van de geschiedenis en de volkenkunde. Onder deze moeten wij met eere noemen de namen van den Zuid-Afrikaanschen geschiedkundige, dr. George M. Theal, en van den minder-bekenden, maar even verdienstelijken George W. Stow, die zich vooral ook als geoloog roem heeft verworven. Van het groote werk van laatstgenoemde, *The Native Races of South Africa*, zegt dr. Theal, dat "geen boekdeel van gelijke waarde over de inboorlingen van Zuid-Afrika het licht tot nog toe heeft gezien." Door deze mannen en vele anderen werden de oude overleveringen van inboorlingstammen nauwkeurig ondervraagd. Allengs begonnen zekere belangrijke feiten door te schemeren, die als volgt kunnen worden opgesomd: (a) *De Boesmannen*, die waarschijnlijk in de dichte bosschen van Afrika hun oorsprong hadden, en verwant zijn aan de Dwergen (*Pygmies)* die er nog heden ten dage worden gevonden, begonnen zich het eerst zuidwaarts te bewegen. Gedreven òf door hun zoeken naar het wild waarop zij steeds jacht maakten, òf, meer waarschijnlijk door benauwing van den kant van andere en sterkere rassen, dreven zij al meer en meer naar het zuiden, totdat zij uiteindelijk de grasvlakten van Midden Zuid-Afrika bereikten.

(b) Zeer lang daarna, waarschijnlijk in de eerste eeuwen van de christelijke jaartelling begon een strooming der *Hottentotten* naar het zuiden een aanvang te nemen. Zij wendden zich van het midden van Afrika westwaarts, en trokken steeds zuidwaarts parallel met en niet ver van de Atlantische kust. Eindelijk bereikten zij de Groot Rivier, die zij overtrokken, om zich te vestigen in de zuid-westelijke deelen van het vasteland, waar hen de eerste kolonisten aantroffen als verdeeld in verscheidene stammen—de Goringhaikwas, Goringhaikonas, Gorachoukwas, Hessakwas, enz. Op de lange reis van Midden of Noord Afrika bleven echter sommige stammen achter vóórdat de Groot-Rivier was overgetrokken, onder andere de *Namakwas*.

(c) De Bantu volksverhuizing greep in betrekkelijk later tijd plaats, waarschijnlijk niet veel vóór de 15e eeuw N.C. De duidelijke traditie van Zuid-Afrikaansche Bantu-stammen zegt dat, niet veel geslachten geleden, de voorzaten der Bantu een ver-gelegen land verlieten waar *de zon de schaduwen naar het noorden wierp*. Uit die gewesten trokken zij zuid-waarts totdat zij de Zambesi bereikten, welke rivier zij over voeren om zich in de oostelijke en zuid-oostelijke deeleu rondom de Drakensbergen en de Quathlamba neer te zetten. Toen de Portugeezen in de 16e eeuw hun posten op de Zambesi-rivier stichtten, waren de Bantu-stammen reeds hier. Duidelijk is het echter dat, lang vóór dien tijd reeds, er een ander hoog ontwikkeld ras—Mooren, Feniciërs of Sabiërs—in oostelijk Zuid-Afrika had vertoefd, door hetwelk goud werd gegraven, en vestingen en tempelen (zooals b.v. Zimbabwe) werden gebouwd.

* * *

De drie groote volken waarvan wij gesproken hebben—Boesmannen, Hottentotten en Bantu—onderscheidden zich in elk opzicht van elkander. In lichaamsbouw waren de Boesmannen weinig meer dan dwergen, met een gemiddelde grootte van 4vt. 6duim; de Hottentotten bereikten de lengte van gemiddeld 5vt. 5duim; en het Bantu-ras, dat flink en sterk gebouwd was, was gemiddeld 5vt. 8duim groot. De Boesmannen en Hottentotten spraken talen die vol van tongklappen ("clicks") waren; en sommige geleerden, zooals bv. Sir Harry Johnston, zijn van meening, dat de Boesmannen hun taal met modificaties van de Hottentotten hebben overgenomen. De Bantu-volkeren aan den anderen kant gebruikten talen die geen tongklappen bezaten, dan alleen die welke zij van de hun aangrenzende Hottentotten of Boesmannen hadden

overgenomen; vanwaar ook het feit dat wij al minder en minder tongklappen en andere moeilijke klanken onder Bantu-stammen aantreffen naarmate wij noordwaarts gaan. De tongklappen bv. die wij in het kaffersch aantreffen, en die aangeduid worden door c, q en x, worden in Chinyanja, de taal van Nyasaland, geheel gemist. In nering verschilden de drie volkeren eveneens: de Boesman was een jager en niets meer; de Hottentot was bovendien een nomadische veeherder; en de Bantu was een stadie verder gevorderd en was reeds landbouwer geworden. Wat wapenen betreft, de Boesman bezat enkel zijn pijl-en-boog; de Hottentot voegde er assegaai en knopkierie bij; en de Bantu gebruikte ook nog in den krijg zijn gevaarlijken strijdbijl. Ten opzichte van den godsdienst bestond er evengroot verschil: de Boesmannen en Hottentotten, die maar even de beginselen van den Godsdienst hadden, waren aanbidders van de natuur (de Boesmannen aanbaden Kagn of Kaang (de lucht), de Hottentotten aanbaden de maan, en andere dieren (e.g. de mantis); maar de Bantu waren geestenaanbidders, vooral vereerders van de geesten van verstorvene voorouders, aan welke zij groote hulde deden.

Bovenstaande is het onderscheid, in zeer korte trekken aangegeven, tusschen de drie familiën van inboorling-stammen, welke de eerste Europeanen in Zuid-Afrika aantroffen. Wij gaan nu over tot het verhaal omtrent

De Vroegste Zendingen in Zuid Afrika.

De eerste Europeanen om zich op Zuid Afrikaanschen bodem neer te zetten—en door Zuid Afrika verstaan wij dat gedeelte van het vasteland dat bezuiden de Zambesi en Cunene-rivieren is gelegen—waren niet de Hollanders, zooals men vaak meent, maar de Portugeezen. Anderhalve-eeuw vóórdat Van Riebeek voet zette op 't strand van de Tafel Baai, legde Commodore d' Annaya het fondament van het fort te Sofala (gelegen aan de oostkust, zuid van den Zambesi-mond.)

De Portugeezen vonden twee groote Bantu-stammen gevestigd in de landstreek ten zuiden van de Zambesi en ten noorden van wat thans Transvaalsch gebied is. In de nabijheid van de kust waren dë Ba-tonga, van wie zijn afgestamd de Ama-tonga van vandaag, en die woonachtig waren in wat thans Amatongaland heet. In de binnenlanden, aan, en ten zuiden van, de Zambesi, waren de Mcaranga of Makalanga, wier opperhoofd *de Monomotapa* heette.

Deze benaming gaf aanleiding tot het sprookje van een machtig koninkrijk, *Monomatapae Imperium*, het rijk van Monomotapa, en in bijna alle kaarten van de 16e 17e en zelfs 18e eeuwen wordt dit rijk aangegeven als strekkende zich van de Zambesi tot in de nabijheid van de Kaap de Goede Hoop. Het zou het rijk zijn geweest van een voornaam vorst, met groote steden, schoone tempelen, met goud bedekte paleizen en een gevorderde beschaving. Maar de gansche voorstelling berustte op een misverstand ten opzichte van de benaming Monomotapa. Die was niet de naam van 't rijk, maar eenvoudig de eeretitel van het erfelijke opperhoofd der Makalanga,—evenals wij spreken van den *Sultan* van Turkije en den *Shah* van Perzie. "Als wij ze in 't rechte daglicht stellen," zegt Wilmot in zijn "Monomotapa," "dan wordt de machtige keizer van Monomotapa een kafferkapitein, en zijn paleizen met gouden muren niets dan hutten van stroo en klei."

Het oogmerk der Portugeezen in het bouwen van een fort te Sofala, en het aanleggen van Sena en Tete langs de Zambesi, was in geenen deele het koloniseeren van dit land. Men had tweeërlei bedoeling: aan den éénen kant een tijdelijke, het stichten van handelsaangelegenheden met de inboorlingen; en, aan den ander kant, een geestelijke, het doen van zendingwerk onder de heiden volkeren. Staat en kerk arbeidden hand aan hand, en de handel en de zending werden op parallelle lijnen gedreven.

***

Voor langen tijd was er geen behoorlijke geestelijke verzorging zelfs van de Europeanen op de posten door de Portugeezen aangelegd. Na het jaar 1640 echter, toen de Societeit van Jezus (de Jezuieten) gesticht werd, kwamen priesters van dat genootschap ook in Z. O. Afrik arbeiden. De eerste zendeling die Zuid Afrikaanschen bodem bereikte was de Vader *Gonzalvo da Silveira.* Deze goede man beschouwde het als zijn dubbelen plicht om te arbeiden vooreerst aan de zielen der verwaarloosde Europeanen, die in dienst van het Portugeesche rijk waren, en dan ook aan de zielen der onkundige heidenen door wie hij omringd was.

Als heiden-zendeling bezocht Silveira eerst de kraal van zekeren Gamba, die niet ver van het tegenwoordige Inhambane zijn woning had. Na een kort verblijf van slechts zeven weken, werd Gamba zelf gedoopt met den naam van Constantino, terwijl 400 van zijn volk door den Pater geschikt werden geacht om mede gedoopt te worden. Na deze te spoedige bekeering van Gamba en zijn volk, schreef Vader Silveira als volgt in het rapport dat hij naar Portugal zond:

"Dank zij Gode en der Heilige Maagd, de Koningin, zoowel als des Konings zonen, dochters en huisbedienden, zijn hof en zijn betrekkingen—in één enkel woord, de onderdanen van zijn rijk,—zijn nu Christenen."

Na den doop van Gamba, wendde Silveira zijn voetstappen noordwaarts. Hij wilde nu ook de Makalanga bekeeren. Per boot is hij derhalve de Zambesi opgevaren tot bij Sena. Hier moest hij toen maanden vertoeven, wachtende op den terug-

keer van een gezantschap dat hij naar den Monomotapa van de Makalanga had gezonden, vragende verlof om hem te mogen bezoeken. In den tusschentijd ging Silveira ijverig te werk te Sena. Portugeezen die een goddeloos en onzedelijk leven leidden werden ernstig vermaand om hun wegen te veranderen. Aan de inboorlingen in den omtrek werd met ernst het Evangelie verkondigd, en binnen de weinige weken van Silveira's verblijf werden van deze laatsten 500 gedoopt.

* * *

Eindelijk keerde het gezantschap terug. De Monomotapa verklaarde zich gewillig om Silveira te ontvangen. De Pater vertrok derhalve van Sena, en baande zich over bergen en dalen, en door volle rivieren, een weg naar de kraal van den kaffer vorst. De naam van deze kraal was *Zimbaoe*, maar zij zij kon niet het Zimbabwe wezen dat heden nog bestaat in de nabijheid van Victoria in Mashonaland. Het Zimbaoe dat Vader Silveira bezocht was aan de Mazoe Rivier, niet ver van het tegenwoordige Mount Darwin.

Aan de kraal van den Monomotapa, waar hij op Kerstdag 1560 aankwam, werd Silveira hartelijk ontvangen. Geschenken van goud en vee en slaven werden hem aangeboden. Hij wees die echter allen van de hand, en begon den inboorlingen dadelijk het Evangelie te prediken. Zijn prediking geschiedde door middel van een tolk, en het is te vreezen dat zijn gehoor heel weinig verstond van wat hij hun zocht mede te deelen. Desniettegenstaande was Silveira zoo opgenomen met de wijze waarop zij naar hem luisterden, dat hij na een tijd het waagde den Koning zelf, zijn hoogste vrouw en 300 van het volk te doopen. De Monomotapa ontving den naam van Sebastiaan en zijn Koningin dien van Maria.

De schoone dag werd echter spoedig bewolkt. De Koning, die zich slechts had laten doopen omdat hij meende daardoor den Pater genoegen te doen, werd weldra onverschillig. Geen enkele zijner heidensche gewoonten werd nagelaten, en toen hij hierdoor door Silveira werd berispt, sloeg zijn onverschilligheid in vijandschap over. Dit vijandelijk gevoel werd aangeblazen door zekere Mooren, die aan de kraal des Konings woonden en handel dreven, en die beducht waren dat Silveira's invloed den ondergang voorspelde van hun niet al te eerlijke handelsondernemingen. Zij maakten den priester bij den Koning verdacht als zou hij een groote tooverdokter zijn, die des Koning onderdanen door besprenkeling met water had zoeken te betooveren. Er ontstond een samenzwering tegen Silveira's leven, waarvan laatstgenoemde gewaarschuwd werd door zekeren Caiado, een Portugeeschen avonturier, die bij den Koning eenigen invloed had weten te verkrijgen. Silveira kon echter niet bewogen worden om door vlucht zich het leven te redden. Hij was gewillig, zoo verklaarde hij, "om leven en bloed te geven voor Hem, die zulks ook voor mij deed".

Weldra kwam de tegenstand tot een punt. Silveira's gewoonte was om aan hen die zich lieten doopen een geschenk te bieden, en door dit geschenk gelokt kwamen verschillende inboorlingen zich aanbieden als kandidaten voor den christelijken doop. Zoo werden er wederom een 50-tal door den doop in de Kerk opgenomen. De Monomotapa gebruikte deze gebeurtenis als voorwendsel om zijn plan dat Silveira's dood beoogde uit te voeren, en bevel werd gegeven dat de priester omgebracht zou worden. Het laatste bedrijf van dit treurspel wordt aldus door den geschiedschrijver beschreven:

" Nadat Caiado vertrokken was begon de Vader herwaarts en derwaarts vóór zijn woning te stappen, doch sneller dan gewoonlijk. Soms hief hij de oogen naar den hemel, waar hij hoopte om weldra God te zien, en in zijn handen hield hij zijn kruis, biedende zijn leven dien Heiland die ook Zijn leven voor hem had gegeven, en slakende diepe zuchten. Toen ging hij naar zijn kamer en bad voor het kruis, lag toen neder en sluimerde zacht in. Opeens liepen acht kaffersoldaten op hem aan en verworgden hem. Eén van hen was een barbier met wien hij dikwijls gemeenzaam was omgegaan. Toen werd hij aan voeten en handen gegrepen, een touw om zijn hals gebonden, en zijn arme lichaam heen en weêr gerukt, terwijl bloed in groote hoeveelheden uit mond en neus liep."

Zoo stierf de eerste martelaar van 't Christelijk geloof in Zuid Afrika op 16 Maart 1561. Zijn lijk werd in de Monsengense Rivier geworpen.

De geschiedenis van Vader Silveira is zeker merkwaardig, en zijn naam dient aan de vergetelheid worden ontrukt. Uit de " Catholic Magazine " voor April 1908 blijkt dat er een poging thans in 't werk wordt gesteld om voor Silveira *beatificatie* te verkrijgen, dat is een soort van plaatselijke canonisatie, zoodat hij, wel niet overal bij alle Katholieken, maar tenminste in Zuid Afrika bij de Katholieken hier, als Heilige zal kunnen worden aangebeden. Aan zulke menschvergoding doen wij Protestanten niet, maar dit neemt geenzins weg dat wij de nagedachtenis vereeren kunnen van een man die, niettegenstaande al zijn beperkingen, een man van grooten moed en groote offervaardigheid was, die zijn getuigenis voor den naam en de zaak van Christus met zijn levensbloed heeft verzegeld.

Na den marteldood van Vader Silveira was 't ook uit met de geheele zending der Jezuïeten in Zuid-Oost Afrika. De broeders die met hem waren gekomen verdwenen ook spoedig van 't tooneel, en zestien jaren zouden verloopen alvorens er weêr zendingwerk van eenigen aard zou worden begonnen.

De wijze van doen der Jezuïeten is niet de onze. Silveira was kind van zijn tijd en kind van zijn Order. De vermaardste der Jezuïeten, Frans

Xavier, die in 1552, negen jaren vóór Silveira's dood, was gestorven, had dezelfde methoden gehuldigd. In 10 jaren tijds—zoo zegt men althans—had Xavier 100,000 personen gedoopt.

Men legde op 't uiterlijke alleen nadruk: men wilde terstond vrucht zien op den arbeid, maar de rijpgedrukte vrucht bleef wrang en had slechts teleurstelling ten gevolge. Het was ook niet te verwachten dat, waar men alzoo geen diepgaande verandering van hart en zin vorderde, zich eenig blijvend resultaat zou vertoonen. Voor zoover de vestiging van 't Christendom in Zuid Oost Afrika betreft, liet de Jezuïetische zending der 16e eeuw geen enkel spoor achter.

(Wordt Vervolgd).

DE THEOSOPHIE.

HAAR LEER.

DE Theosophie is gegrond op de Indische wijsbegeerte. Zij stelt de heilige schriften van het oud-Indische heidendom naast en zelfs boven de Heilige Schriften. Gelooven wij, "dat deze Heilige Schriftuur den wille Gods volkomenlijk vervat, en dat al 'tgene de mensch schuldig is te gelooven, om zalig te worden, daarin genoegzaam geleerd wordt;" (Ned. Gel. bel. Art). Zij leert iets anders.

Aan dit absoluut karakter van den Bijbel nu doet de Nieuwe-Theosophie te kort, door de heilige schriften van het oud-Indische heidendom en de "woorden der Meesters" naast, ja zelfs boven den Bijbel te stellen.

Het is hier niet de plaats om zelfs ook maar een ruwe schets te geven van het oud-Indische heidendom. Alleen zij er opgewezen, dat uit de oud-Vedische natuurreligie opkwam de priester-religie van het Brahmanisme, waar tegenover het Jaïnisme en het Buddhisme ontstond en dat zich later weer vernieuwde en meer tot het volk doordrong in het Hinduïsme.

Het eigenaardige van den ontwikkelingsgang van dit Indische heidendom is, dat het, na eerst natuurdienst in den zin van een eeren van het schepsel—vuur en water, storm en morgenrood, zon en maan—boven den Schepper te zijn geweest, weldra in pantheïsme of vermenging van God en wereld overging, om dan b.v. in het oorspronkelijke Buddhisme zich te verloopen in atheïsme of godloochening en in het Neo-Brahmanisme weer pantheïsme te worden.

Eenzelfde tegenstelling tusschen pantheïsme en atheïsme vindt men ook in de oud-Indische wijsbegeerte, waar b. v. de Sankhya-philosophie met haar atheïsme tegenover de Vedanta-philosophie met haar pantheïsme staat.

Deze laatste is de meest gangbare, men zou kunnen zeggen, orthodoxo philosophie, in de kringen van het Hinduïsme.

Voor den samenhang nu van de Nieuwe-Theosophie met het oud-Indische heidendom hebben wij ons te bepalen tot het Buddhisme en de Vedanta-philosophie.

Want zeer zeker *is* de Nieuwe-Theosophie niet enkel Buddhisme en evenmin *is* zij enkel Vedanta-philosophie, maar even zeker is, dat zij voor haar *stelsel* zoowel aan deze valsche religie, als aan deze pantheïstische philosophie niet alleen *woorden*, maar ook haar denkbeelden heeft ontleend.

Voor de kennis en de beoordeeling van het *stelsel* of de *leer* der Nieuwe-Theosophie zal het dus noodig zijn vooraf iets meê te deelen èn omtrent het Buddhisme èn omtrent de Vedanta-philosophie.

***

Het Buddhisme dankt zijn ontstaan aan den Indischen vorstenzoon Gotama, die in de eerste helft der zesde eeuw vóór Christus te Kapilavastu, een stad bij Benares, in Hindostan werd geboren.

In rijkdom en weelde opgevoed, in ridderlijke deugden uitmuntend boven zijn standgenooten, door zijn vader met opzet vreemd gehouden aan het lijden des levens, besloot deze schitterende prins op zekeren dag met de wereld te breken.

Bij een rijtoer toch in een der parken van het paleis, had hij eerst een stokoud man, toen een kranke, daarna een lijk en eindelijk een Brahmaanschen monnik gezien. Hadden de drie eerste gestalten hem doen kennen het vergankelijke van jeugd, gezondheid en leven, de drie goederen waaraan de zinnelijke mensch zich hecht, en die hij voor zijn geluk begeert; de vierde, de man met met zijn geschoren hoofd en geel gewaad, was hem het aantrekkelijk beeld van zielevrede en verlossing van alle leed der vergankelijkheid.

Gotama wilde monnik worden.

In den nacht nam hij afscheid van zijn vader; wierp een laatsten blik op zijn schoone, slapende vrouw, wier hand op het hoofd van hun kind rustte en verliet toen het paleis. Dan volgden zeven jaren van strenge ascese, van vrome oefening in zelfverzinking en zelfkastijding, doorgebracht in gezelschap van andere monniken. Het waren jaren van zoeken zonder te vinden; de ware kennis van den weg der verlossing des lijdens der vergankelijkheid had Gotama niet verkregen.

Toen, geschiedde het in een nacht van overpeinzing onder den "Bodhi-boom," den boom der kennis, dat plotseling zijn oog voor de waarheid openging.

De asceet Gotama was een *Buddha*, d. i. "een ontwaakte," "een verlichte," "een kenner" geworden.

***

Hij besloot voortaan de verlossing voor goden en menschen te prediken.

"Het rad van de voortreffelijke wet te draaien."

Na onder den Bodhi-boom de verzoeking van Mara, den Booze, die wilde dat Gotama zijn verheven kennis niet zou openbaren, te hebben weerstaan, vangt de Buddha weldra zijn taak aan.

De verheven kennis, die de hoofdinhoud zijner prediking was, bestond vooral uit de "vier waarheden:" het lijden; de oorzaak des lijdens; de verlossing van het lijden; en van den weg om tot verlossing van het lijden te komen.

Deze verlossings- of heilsleer is het voornaamste. Want wel kende de Buddha ook de *wereld* en den *mensch*, doch die kennis was hij niet gewoon in zijn prediking mede te deelen. Hij hecht aan die kennis der wereld, wat wij kosmologie, en aan die kennis van den mensch, wat wij anthropologie zouden noemen, weinig waarde, omdat zij niet tot "zaligheid" dienstig was.

Toch bevat het laatste der Tri-pitaka's—letterlijk de "drie Korven" — waaruit de buddhistische heilige schrift bestaat, het Abhidharma, vele stukken van kosmologischen en anthropologischen aard waaraan de Nieuwe-Theosophie niet weinig heeft ontleend.

***

Wat nu de "vier waarheden," betreft, zij hier nog eens herinnerd, dat het oorspronkelijk Buddhisme *a-theisme* of godloochening was.

Een religie zonder God.

Van daar, dat het geen zonde als schuld voor God kent. Het "lijden" is dan ook niet anders dan de vergankelijkheid. "Alles vloeit en niets blijft." Niet het bestaan der ellende—ouderdom, ziekte, dood—maar de ellende van het bestaan is het lijden. De eeuwige kringloop van geboorte, ouderdom, dood en wedergeboorte om weer te sterven, waaraan al wat leeft, planten en dieren, goden en menschen onderworpen zijn. De "oorzaak des lijdens" is de onkunde, het gemis aan kennis van de "vier waarheden," en daardoor het begeeren. Want uit begeerte of dorst ontstaat het streven, uit streven worden, geboorte, verval, dood, en uit de som of het resultaat des levens, het *Karma*, ontstaat weer een nieuwe individualiteit. De "verlossing van het lijden," of de buddhistische zaligheid, is het "Nirvana," letterlijk de "Uitblussching" of "Uitdooving," waarbij het onzeker is of dit als "zalige eeuwigheid" dan wel als "nietbestaan" moet gedacht. Eindelijk is "de weg tot verlossing"—waarbij dient opgemerkt, dat de Buddha dezen weg slechts heeft gewezen, maar dat hij, wijl ieder mensch zich zelf moet verlossen, niet de verlosser zijner volgelingen is—: rechtschapenheid of deugdsbetrachting; zich verzinken; en wijsheid, wier bezitter een "Arhat" is, d. w. z. een die het Nirwana verdient. Zulk een Arhat betreedt het "viervoudige pad," dat gewoonlijk eerst in meerdere existenties of bestaanwijzen, dus na verschillende "wedergeboorten" wordt afgeloopen. Maar volbrengt hij dit' dan is hij ook de eigenlijke "Arhat." Vrij van alle smet en vlek, van lust en begeerte, van alle gehechtheid aan het bestaan, heeft hij afgelegd den "wil ten leven." Hij wil niets en doet niets en laat dus ook geen *Karma* na.

De verdere beschrijving van het Buddhisme, dat oorspronkelijk niet anders dan een congregatie van monniken was, moeten wij hier laten rusten. Alleen zij vermeld, dat het kort na de 7de eeuw na Christus uit Hindostan verdreven, zich vooral over China, Ceylon, Thibet, Nepal en Achter-Indië heeft uitgebreid.

***

Van belang voor ons tegenwoordig onderwerp, de Nieuwe-Theosophie, is echter de uitbreiding van het Buddhisme in Thibet. In dit grootste hoogland der aarde, ten Z. door het Himalaya, ten O. door China begrensd, kwam het Buddhisme eerst in de 7de eeuw na Christus en maakte vooral door invloed van de twee vrouwen van den koning, die zijn residentie had in de later heilige stad Lhassa, vele bekeerlingen. Het was echter niet meer het oude, oorspronkelijke, maar een Buddhisme van de nieuwe richting of de Maha-Yana, die door de mannen der Hina-Yana — de namen beteekenen "groote- en kleine weg of vaart," in den zin van "heilsweg"— voor onrechtzinnig werd gehouden In deze twee groote partijen toch was sedert lang het Buddhisme verdeeld. Het verschil, dat echter niet over de door beide richtingen geleerde "vier waarheden" loopt, bestaat o.a. hierin, dat de Maha-Yana, pantheïstisch is.

Bovendien was dit in Thibet ingevoerd Buddhisme sterk vermengd met Hinduïsme, bepaaldelijk dienst van Civa. Hoe nu in de 15de eeuw na Christus in Thibet een priester-hierarchie ontstond, wier twee opperpriesters of Lama's als incarnaties van den tot een God verheven Buddha gelden en wier andere hoogwaardigheidsbekleeders minstens voor uit een vroeger bestaan wedergeborenen doorgaan, kan even als de toevallige overeenkomst van den cultus met zekere roomsche kerkgebruiken hier blijven rusten. Van belang is echter weer voor ons onderwerp, de Nieuwe-Theosophie, dat al spoedig na de 7e eeuw de rijke Indische letterkunde in de landtaal van Thibet overgezet en in de Buddhistische kloosters ijverig bestudeerd werd. Tot deze litteratuur behoort o.a. ook het onder de Theosofen zoo hoog vereerde gedicht, *Bhagavad-Gita*, "de zang van het goddelijk Eene" een religieus-philosophisch werk uit den kring van het Hinduïsme; een voornaan geschrift in de Indische wijsbegeerte.

***

Die brengt ons tot de boven reeds genoemde Vedanta-philosophie, het stelsel van Indische wijsbegeerte waarmee de denkbeelden der Nieuwe-Theosophie niet minder dan met het Buddhisme samenhangen. Even als men in de Europeesche wijsbegeerte van verschillende stelsels kan spreken, zoo ook in de Indische. En onder deze stelsels is dan het zoo even genoemde, de wijsbegeerte van den orthodoxen Hindu, voor wien het Buddhisme een afwijking van de rechtzinnige leer; voor wien het heterodoxie, ketterij is.

De Vedanta heeft haar naam van het *Veda*, of het heilige "Weten," vrucht van het dichten en denken der voorgeslachten. Een deel van dit heilige weten is, na eeuwen lang als mondelinge overlevering te zijn voortgeplant door en onder de priesters, de Brahmanen, later in vier verzamelingen — de vier *Veda's*, waarvan de Rig-Veda de voornaamste is,— op schrift gebracht. Elk van deze verzamelingen nu bestaat uit twee ongelijksoortige deelen, de Mantra's en de Bramana's.

De Mantra's zijn liederen, hymnen en gebeden.

De Brahmana's, meest proza-stukken, bevatten, onder meer, allerlei voorschriften omtrent de offers, die aan de goden moeten gebracht, en ook verhandelingen van leerstelligen of dogmatischen aard over het wezen der godheid, den oorsprong der wereld, het wezen des menschen en zijn bestemming. Omdat dit de laatste stukken of het einde der Veda's zijn, werd daaraan de naam gegeven van Vedanta (*anta*, "einde").

***

Het geheele Veda, mantra's zoowel als brahmana's vormt de heilige Schrift van het orthodoxe Hinduïsme.

Een "heilig boek," zooals men op het gebied der valsche religiën van hooger ontwikkeling ook elders aantreft. De menschelijke behoefte ook aan een bijzondere openbaring, heeft er de heidenen toe gebracht om zichzelf te maken, wat de Kerk van Christus in haar Bijbel van God heeft ontvangen.

Doch naar de geloofsvoorstelling van den Indiër zijn de Veda's niet gemaakt, maar *gezien*. De *Rishi's* de heilige zangers, werden geïnspireerd door de godheid. Zij dichten of dachten niet iets nieuws, maar openbaarden aan de menschen wat hun anders zou verborgen zijn gebleven.

***

De Vedanta-*philosophie* nu bepaalt zich uitsluitend tot het bovengenoemde leerstellige of dogmatische gedeelte dat in het " einde van het Veda " wordt gevonden en is er de nadere verklaring en uitwerking van.

Hoewel de geschriften dezer school betrekkelijk jong zijn, ongeveer uit de 5e of 6e eeuw na Christus, op welke geschriften dan weer in de 9e eeuw na Christus geleerde commentaren werden geschreven, is het stelsel zelf veel ouder en gaat als zoodanig aan het ontstaan van het Buddhisme in Indië vooraf.

Het Buddhisme, dat de Veda's verwerpt, verschilt dus ook van de Vedanta-philosophie. En daarbij is wel het groote verschil, dat terwijl het Buddhisme oorspronkelijk, naar wij zagen, atheïstisch was, de Vedanta pantheïstisch is.

Dit pantheïsme dat in het Veda zelf wortelt, komt vooral uit in wat de Vedanta leert omtrent het Brahma.

Het Brahma is het eeuwig beginsel van alle zijn ; de kracht, die alle werelden voortbeweegt en weer in zich terugtrekt. Het Brahma, dat in den beginne was " één en alleen ;" dat zelfstandig bestaat zonder uit iets anders te zijn ontstaan. Het onpersoonlijke, volstrekte of absolute Zijn of de godheid.

Van de menschelijke *ziel* nu, waarvoor de Indiër het woord *atman*, ons " adem " heeft, leert de Vedanta, dat zij hetzelfde is als het Brahma. De ziel, ons zelf, d.w.z. datgene wat wij, naar de leer der Vedanta, bij juiste kennis als ons eigelijk zelf, ons innerlijk wezen herkennen, *is* de godheid.

Zij *is* de godheid.

Niet een deel of een uitvloeisel van het Brahma, maar het eeuwige, ondeelbare Brahma zelf.

De Vedanta beroept zich daarvoor op uitspraken van het Veda als : " ik ben Brahma " of, het woord wat de Duitsche philosoof Schopenhauer als hoogste wijsheid prees : " *tat twam asi* ;" " dat zijt gij."

Kort uitgedrukt dus leert de Vedanta de eenzelvigheid of, zooals men met een vreemd woord zegt, de indentiteit van het Brahma en de ziel.

***

De *onwetendheid*, of ook wel de illusie of dwaling, zoo leert de Vedanta verder, maakt dat wij deze identiteit niet kennen. En het is in dien toestand, den " staat der gebondenheid," dat zich de ziel verbindt en dat zij zoolang de onwetendheid duurt, verbonden blijft met een lichaam.

Dit lichaam is tweeledig.

De ziel toch verbindt zich eerst met een wel materieel, maar toch zeer fijn, onzichtbaar en ontastbaar lichaam, waar omheen zich later, bij de geboorte, het grove, zichtbare en tastbare aardsche lichaam vormt. Dit eerste lichaam is dan wat de Theosofen het "astrale lichaam " noemen, van het grieksche woord *astron*, "gesternte "; welken term zij hebben gevormd naar dien van " astraal-geesten " of tot de sterrenwereld behoorende geesten, waarvan men in de middeleeuwen sprak.

Zoo lang nu de ziel haar eenzelvigheid met de godheid nog niet kent, reïncarneert zij zich, ook volgens de Vedanta-leer, telkens weer. Dat wil zeggen, zij verbindt zich dan weer opnieuw met een lichaam.

En deze " zielverhuizing " brengt tot slechter of beter bestaan, al naar de hoedanigheid van het Karma of de vrucht van het *doen* in een vorig bestaan is geweest.

De eenige weg tot verlossing uit den staat der gebondenheid is dus het *weten*.

Het weten dat de ziel, de godheid ; dat het Atman het Brahma *is*. Dan wordt zij na den dood niet weer geboren in een lichaam : maar gaat ongestoord in het Brahma op.

" Weten verbrandt het zaad der werken."

Voor " weer geboren worden ;" voor reincarnatie, is dan geen stof meer.

***

Op deze twee grondslagen : Buddhisme en Vedantaphilosophie, hoe tegenstrijdig ook met elkander, berust metterdaad, zooals wij in een slot-artikel over de Nieuwe-Theosophie hopen aan te wijzen, de hooggeroemde wijsheid der Mahatma's.

Een wijsheid waarvoor het waarlijk niet noodig was naar Thibet te gaan, maar die ook bekend was aan Europeesche geleerden welke de Buddhische religie en de Vedanta-philisophie tot hun studie gemaakt, en bovendien door talrijke vertalingen van oud-Indische geschriften, ook voor ruimer kring toegankelijk gesteld hadden.

Een wijsheid allerminst verborgen voor de wereld, maar te verkrijgen uit de 'heilige boeken' van het Oosten.

En terwijl men nu *het* heilige Boek uit het Oosten ; de van God aan Zijn Kerk geschonken Heilige Schrift ; den Bijbel, ongebruikt laat liggen, ja verwerpt, gaat men onder Christenen—God betere het—bij hen die óf rechtstreeks óf middellijk hebben geput uit de pseudoopenbaring der valsche religies van het Indische heidendom, de " Wijsheid Gods " zoeken.

Dit is de *zonde* van de Nieuwe-Theosophie. Daarom moet tegen haar gewaarschuwd. Daarom gaat tot wie in haar verviel, des Heeren roepstem : tot de wet en tot de getuigenis.

Ruben, Simeon, Levi en Juda.

(GEN. 49).

ONDER Christenen, zooals onder de zonen ven Jacob, treffen wij de grootste verscheidenheid van karakter aan. De een is zwaarmoedig als Ruben ; de ander voortvarend en heftig als Simeon ; een derde vroom en godsdienstig als Levi ; een vierde schijnt al de eigenschappen van de vorigen te bezitten, — een man aan wien tien talenten door zijn Heer worden toevertrouwd, zooals Jacob.

En toch zijn deze vier, allen kinderen van Jacob, en erfgenamen van de beloften Gods.

Beschouwen wij hunne geschiedenis van naderbij, dan komen wij onwillekeurig tot de gevolgtrekking, dat zij typen, voorafschaduwingen zijn, van de verschillende elementen in Gods Kerk op aarde, ons ten allen tijde aantoonende, de licht en schaduwzijden, in de kerk in het algemeen, of in elke gemeente in het bijzonder.

RUBEN.

Nemen wij deze vier oudste zonen van Jacob, dan komt RUBEN het eerst aan de beurt. In hem zien wij de trage, de loome, de onstandvastige Christen. Hij is de man die zich vermoeit verontschuldigingen te verzinnen, ten einde toch maar *niets* te doen. Waar de stammen onder Barak en Debora zich tot den strijd tegen den gemeenschappelijken vijand aangorden, daar zit hij *stil*, met overleggingen des harten bezig. De zonden verwoesten ons volk, en Ruben, gij verroert u niet om haar tegen te gaan. Oudste broeder, men verwacht grootere dingen van u!

Waar de anderen hard werken in eene zaak van algemeen belang, daar is hij met onderzoekingen en inbeeldingen des harten bezig. Hij oppert zwarigheden en zoekt struikelblokken, om elke onderneming te doen verongelukken. Hoe verheugt hij zich als een zaak waartegen hij zich verklaard heeft, schipbreuk lijdt. Hoort hem dan roemen! Ha, ik heb het geweten, ik heb u gewaarschuwd, ik heb het voorspeld dat het nooit beantwoorden zou!

Ruben heeft den moed van zijne overtuiging niet. Al ziet hij dikwijls de onrechtvaardigheid van eene handelwijze, dan veinst hij toch instemming daarmede. Hij is bevreesd voor den storm dien hij veroorzaken kan, en tracht dus liever op onderduimsche wijze zijn doel te bereiken. En dit is gewoonlijk eene mislukking. Denk aan de gebeurtenis met Jozef. Instede van manmoedig in de bresse te treden, en de anderen te beletten den jongeling aan te vallen, ging hij halverwege mede, en zocht intusschen naar eene gelegenheid om Jozef te redden. Die gelegenheid kwam niet. God geve dat wij moed mogen hebben om te doen wat recht is, zonder ons over de gevolgen te bekommeren.

Is Ruben hart en ziel voor eene zaak hoe spoedig koelt hij af. Hij was een van de eersten om zijn erfdeel te vragen aan deze zijde van de Jordaan, zonder het beloofde land dieper in te dringen. Hij heeft geen ondernemingsgeest. Terecht geldt het van hem: "Snelle afloop als der wateren, gij zult de voortreffelijkste niet zijn".

En toch is deze man een kind van Jacob. Welk een hinder was hij op den weg. Denk aan de Rubenieten, Dathan en Abiram, en hun opstand tegen Mozes. Doch met al zijne tekortkomingen, is de oudste broeder medeerfgenaam, hij moet medegaan, en wij moeten hem verdragen.

Maar hebben zoodanigen dan ook niet hunne goede deugden? Zeker — zij leeren ons de kosten berekenen, zij doen ons eene zaak van alle kanten beschouwen. Het goede in den ouden broeder is nadenken. Doch daarbij blijft het. Wij moeten dus diegenen die altoos bezwaar maken in liefde verdragen, en trachten hen te bewegen, de trage handen en de slappe knieën toch op te richten, en met het volk des Heeren mede te werken, ter uitbreiding van het werk des Heeren.

SIMEON.

De aartsvader SIMEON levert ons in zijn eigen persoon en geschiedenis een tweede verscheidenheid, die wij ook onder Christenen aantreffen. Hartstochtelijk en ontembaar, opbruischend en woelig, en toch dikwijls zoo nuttig.

Hij staat lijnrecht tegenover Ruben. Waar deze niets wil doen, daar wil Simeon alles doen. En soms doet hij dit op eene wijze die voor God onteerend is, en voor het Christendom gevaarlijk.

Hij stelt zich aan bestraffing bloot, waar hij door harde en wreede middelen, de eere Gods wil handhaven. Bij hem is het al spoedig: "Grijpt de profeten van Baäl, opdat niet één ontkome!" of zooals later: "Heere wilt gij dat wij vuur van den hemel zullen doen nederkomen, om uwe vijanden te verteeren?" De Simeonsgeest spreekt door de Kerkgeschiedenis heen, en zijn taal is maar altijd: "Heere zullen wij met het zwaard slaan?"

Het gevaar bij hem is dat hij de kosten nooit berekent, maar blind doorgaat. Hij meent dat alles wel is als hij zijn godzaligen broeder Levi met zich kan meevoeren. Indien Levi instemt met den onrechtvaardigen strijd tegen de mannen van Sichem, dan is die strijd rechtvaardig. Broeder Simeon, hoe verheugd zijt gij toch als gij een van uw vroomste broeders kunt overhalen om kwaad te doen. Hoe verblijdt gij u als gij een godvreezend man kunt aanwijzen, en zeggen: "Hij ziet geen kwaad in deze zonde, en daarom is het *geen* zonde."

Geen wonder dat wij lezen dat Jozef Simeon van zijne broederen nam en hem voor hunne oogen bond. Hij moet wachten in Egypte. Hij zou de goede zaak anders bederven en zeggen, "Vader, die Egyptenaar heeft ons diep beleedigd, en gij moet zijn zin niet geven om uwen Benjamin tot hem te zenden." Jozef laat Simeon dus niet toe in deze zaak werkzaam te zijn.

Zoo gebeurt het nu nog. In belangrijke zaken in de Kerk, hoort men zoo dikwijls: "Laat die woelgeest en twistmaker toch niet op de commissie dienen, hij is te onverstandig en te oploopend. Bind hem! Laat hem zwijgen!"

En toch, Simeon is de man in de gemeente des Heeren die werkt. Hij handhaaft de eer van zijn vader en de eer van zijn volk. Hij is de man die tot de Rubens zegt: "Dit of dat *moet* nu eenmaal gedaan worden, en ik doe het. Hij ziet geen struikelblok, en heeft geen bezwaar al zijn allen soms tegen hem. Hij kan zich ook soms aan onkeerbare dweperij overgeven. Doch wij zien in zijne geschiedenis dat hij vatbaar is voor overtuiging. Wij zien hoe dat hij, onder den invloed van den verstandigen Juda, uitnemende diensten deed in de oorlogen des Heren. Wij zien hoe dat de stam van Simeon langzamerhand zijne onstuimigheid verloor, en zich volkomen vereenzelvigde met den Koningstam van Juda. En welk een hulp was hij voor Juda.

Waar een zwaar werk te doen is, waar elkeen voor huivert, daar kan men op dien moedigen broeder rekenen, al moet men hem soms terechtwijzen. Zoo kon de liefdevolle Johannes altijd op zijn voortvarenden en dapperen vriend Simon Petrus rekenen. Zoo kon de edele en zachtmoedige Melanchton staat maken op den heftigen en onversaagden Luther. Simeon was de allerkleinste van alle stammen Israëls. Want te veel heethoofden brengen verwarring te weeg.

De Rubens zijn dus noodig om de zwarigheden aantoonen, en nu en dan te zeggen: Niet zoo haastig mijn broede, gij kunt een goede zaak bederven. Jammer echter dat in vele deelen van Gods Kerk er geene Simeons meer zijn, die van ijver branden voor het werk des Heeren.

LEVI.

Wij komen nu tot net vrome element in de gemeente des heeren. Diegenen die de dienst des Heeren

liefhebben, die leven in onafgebroken omgang met God, en hun leven wijden aan de behartiging van de hoogere belangen van hunne medemenschen. De voorbidders, die hunne dankzeggingen en gebeden gedurig opzenden tot Gods genadetroon. Deze hoedanigheden vinden wij afgebeeld in den priesterstam van LEVI.

Gode zij dank voor de zoodanigen. Wat zou er van de godsdienst geworden zijn, ware het niet dat de Levieten opzettelijk dat werk moesten ondernemen? Plicht en voorliefde en geschiktheid tot het werk des Heeren, was het kenmerk van dezen stam. Nu nog zijn er degenen die de godsdienst als hun plicht beschouwen, die een voorliefde daarvoor hebben, en uit des harten grond kunnen zeggen: "Hoe lieflijk zijn Uwe woningen O Heere der heirscharen. Nu nog zijn er degenen die de geschiktheid hebben, en door den Heere geroepen zijn, anderen te stichten, door gebed, door woord en voorbeeld. Tot in verre geslachten wordt hun invloed gevoeld. Het koninkrijk mag vernietigd worden, het land veroverd worden, het volk verstrooid worden over de gansche aarde, doch de kennis van den God van Israël blijft voortleven. Heerlijk, gezegend en verreikend was het werk door dezen stam verricht. Doch de Leviet staat voor tweeërlei gevaar bloot. De goede Levi kan soms *al* te toegevend zijn. Wij zien dit, waar hij, vroeg in de geschiedenis, met Simeon samenspant om de Sichemieten uit te moorden. Hij denkt die broeder meent nu dat het goed is, om die zondaars uitteroeien, ik zal hem dus maar helpen. In plaats van hem te wijzen op het gevaar, en hem de laagheid en onrechtvaardigheid van zulk een daad onder het oog te brengen. Daarvoor moest hij, samen met zijn broeder, op Jacobs sterfbed die strenge berisping ondergaan.

Welk een zondige toegeeflijkheid toonde Levi ook bij den berg Sinai. Allen dansen rondom het gouden kalf. Een weinig pleizier kan toch niet schaden. Wij kunnen toch niet zoo bekrompen en kleingeestig zijn. En zoo gaan de godsdienstigen met den stroom mee. Was Levi bij Sichem hartstochtelijk als Simeon, hier bij Sinai was hij halfhartig en willoos als .... net zoo als gij en ik.

Doch de innig vrome mensch wordt spoedig van zonde overtuigd. Mozes verschijnt op tooneel, en de Levieten erkennen hunne zonden en keerden terug tot den waren God. O dat ook in onze dagen, vele vromen, die door den geest der wereld worden medegesleept mogen terugkeeren tot den waren God.

Een ander gevaar waarvoor de Leviet blootstaat is aanmatiging, zelfverheffing, geestelijke hoogmoed. Hoor hem daar bidden: "O God ! ik dank U dat ik niet ben gelijk de andere menschen. Ik ga ter kerk. Ik bid zoovele malen. Ik lees Uw Woord gedurig met lust. Ik deel aan anderen van het mijne mede." Aanmatiging waar wij meenen dat wij alleen geschikt zijn voor het werk des Heeren. 't Is deze gezindheid die zegt: "Mijnheer Mozes, verbied Eldad en Medad die daar profeteeren in het leger." Diezelfde geest sprak tot den Heiland: "Heere, wij hebben een gezien die duivelen in Uwen naam uitwerpt, en wij hebben het hem verboden. Daarentegen leerde de nederige Jezus dat zelfs een Samaritaan een heerlijk werk doen kan, en tot zegen voor den medemensch kan zijn.

JUDA.

Wij komen nu tot de vierde verscheidenheid, die al het ware, al de edelste hoedanigheden in zich vereenigt, namelijk de Koningstam van JUDA.

Nadenkend, peinzend, de kosten berekenend als Ruben, zonder zijne besluiteloosheid, bloohartigheid en traagheid. Werkzaam en ijverig als Simeon, zonder zijne onbezonnenheid en bemoeizucht. Diep godsdienstig als Levi — innig vroom, doch zonder aanmatiging of zwakke toegeeflijkheid.

Op hem kon zijn vader rekenen, aan hem zaken van groot belang toevertrouwen. Juda, gij zijt het, u zullen uwe broeders loven.

Heden nog, is dit het voortreffelijkste karakter in de gemeente des Heeren. De man die zich volkomen van zijn zonde bekeerd heeft, en voor de eer van God en het heil zijns volks leeft. Mannen als Paulus en Wesley, als Spurgeon en Moody—vorsten Gods onder hunne medemenschen.

Juda is gewillig van allen te leeren. Hij veracht den tragen Ruben niet, maar raadpleegt hem. Hij luistert geduldig naar al de bezwaren van dien armen broeder, en wijzigt zijne plannen, waar mogelijk, om hem geen aanstoot te geven.

Hij houdt Simeon niet gebonden. Neen hij kan zijn werk zonder Simeon niet doen. Zijn deel van het beloofde land kan hij niet veroveren, zonder dien dapperen en eigenzinnigen broeder (Rigt. 1 : 3) niet door hem te verwerpen, maar door hem op prijs te stellen oefent hij zulk een heilzamen invloed op hem uit.

En Juda laat zich door voor- of tegenspoed niet van Levi aftrekken. Al wordt hij tot den Koningstroon verhoogd blijft hij steeds den boezemvriend der vromen. Zelfs toen het koninkrijk verdeeld werd, kwamen de Levieten spoedig terug. De koningen van Juda en de priesters hadden elkander hartelijk lief. De verstandige, bezadigde, eerlijke, oprechte Christen tracht alzoo om met al het volk des Heeren meetewerken. Juda overtreft allen in dit opzicht, zoodat hij het bestuur van zaken op zich nemen kon. U zullen uwe broeders loven, omdat gij allen liefhebt en voor het welzijn van allen leeft. Zelfopofferende liefde staat bij Juda op den voorgrond. Toen Jozef, Benjamin wilde achterhouden, pleitte hij voor zijn jongsten broeder, en smeekte Jozef om hem als slaaf te houden in zijns broeders plaats.

Juda—waar hij zich in de bresse stelt voor Benjamin, is waardig de voorouder te zijn, van Hem die ons heeft liefgehad, en Zichzelven voor ons heeft overgegeven.

'tIs opmerkelijk dat hij, van wien men nauwelijks groote verwachtingen kon koesteren, de eerste werd onder zijne broederen. Hoe gevoelloos was hij vroeger. Zonder wroeging kon hij zijn broeder als een slaaf verkoopen, en zijne schoondochter tot den brandstapel veroordeelen. Welk een onbeschaamde zondaar, welk een onrein en onzedelijk mensch. En toch hij, en niet Jozef werd de leidsman van het volk van God. Zoo oneindig groot is Gods genade om den mensch te veranderen. Levert de geschiedenis van de Kerk niet nog menig voorbeeld, waar de goddelooze, en zelfs de diepgezonkene tot een hoofd onder zijne broederen verheven werd.

Denk aan Augustinus, die zich als een zwijn in de modderpoelen van zonde wentelde, en na zijne bekeering tot zulk eene hoogte in de Kerk opklom. Denk

aan Theodorus Beza, de losbandige jongeling, die de medewerker werd van den ernstigsten der Hervormers. Jerry Macaulay, de groote dief, werd een geheiligd werktuig in de hand des Heeren om de gezonkenen tot God te brengen.

Richard Weaver, de gezegende evangelist, John Bunyan, de gevierde schrijver, Stephanus Hofmeyr, de beminnelijke zendeling—wie zou voorspeld hebben dat er van die goddelooze jongelingen later zooveel invloed ten goede zou uitgaan in deze wereld.

In den Aartsvader Juda zien wij dat de snoodste zondaar geroepen, gerechtvaardigd, en geheiligd kan worden. Wij zien in het onderwerp door ons behandeld hoe dat er verscheidenheid van gaven is, doch het is dezelfde Vader. De Heere leere ons meer en meer om dit in het oog te houden en onze medechristenen alzoo lief te hebben als onszelven.

Uit de tijd van de Oost-Ind. Comp.

——:o:——

(DOOR PROF. GODEE-MOLSBERGEN.)

DE THUISREIS.

Met het oog op zijn aanstaand vertrek had Schwartz een grote hoeveelheid tee gekocht, om daarmee in Europa geld te verdienen. Onverwachts werd bekend gemaakt dat zij, die hun namen hadden opgegeven om naar het vaderland terug te keren, binnen drie dagen moesten scheep gaan, op straffe van gegeseld te worden. Daar zat Schwartz nu met zijn tee, want een handwerksman mocht niet zoveel meenemen. " Wat ik te veel had, gaf ik aan anderen, die ook naar het vaderland gingen ter bewaring; ze zouden dan een derde van de waarde krijgen. Ik deed mijn logieshuis aan een ander over, en zo kwam ik 5 November 1740 op het schip, de Sara Jakoba, voornamelik met peper geladen. Tegelijk met ons voeren 12 schepen van Batavia; tot bij Kaap de Goede Hoop bleven we bijelkaar. Van eten en drinken had ik mij goed voorzien, zodat ik niet zoveel te lijden had als op de reis naar Batavia. In Februarie 1741 bereikten we na weinig storm de Kaap. Daar lagen reeds zes andere schepen, twee uit China, twee uit Bengalen, en twee van Ceylon. Wij lagen er zes weken stil en kregen vers brood en vlees. Daar ik op ons schip kuiper was, moest ik met de lege watervaten naar land om ze in orde te maken en met water te vullen. Er was een tent opgeslagen, waar ik drie soldaten bij mij had om 's nachts op te passen, dat geen vaten gestolen werden. Ik liet er mijn eten brengen voor een daalder en kreeg daarvoor zoveel wijn als ik maar wilde. Meermalen kwamen er Hottentotten in onze tent; we lieten de mannen en vrouwen brandewijn drinken tot ze dronken waren en hadden dan veel plezier; ze wilden dan niet meer weggaan en met geweld moesten we hen dan buiten zetten. Ik ken verschillende matrozen die van hun buit, te Batavia verkregen, aan de Kaap meer dan duizend daalders uitgaven.

Toen onze schepen van alles voorzien waren, liet de admiraal op zijn schip de rode vlag waaien, ten teken dat we weer aan boord moesten komen. Ik kocht een levend schaap en een halve emmer wijn voor drie daalders, honderd haringen, driehonderd beschuiten, honderd gedroogde vissen, uien en groente. Zo zou ik vrij blijven van honger en dorst. Tot mijn grote schade stierven in het hospitaal aan de Kaap twee mannen, aan wie ik van mijn tee had meegegeven, zowat ter waarde van vijfhonderd gulden. Ik mocht er natuurlik geen woord van zeggen. De tee werd in Holland op het Oostindiese huis bewaard tot familie van de overledene ze kwam afhalen."

Op de reis gebeurde verder niet veel biezonders en 3 Augustus was men in Zeeland. " Bewindhebbers van de Companjie kwamen in een verguld jacht naar de schepen, om ons te bedanken voor de gedane trouwe dienst. Onze kisten werden naar het Oostindiese huis gebracht; als er verboden waren in gevonden werden, kreeg men zware boete. In kleine boten werden we naar Middelburg gebracht. Daar kwamen allerlei mensen naar ons toe en nodigden ons in hun huizen, daar ze wisten dat we flink konden betalen. Ik ging bij een koopman inwonen. Na drie dagen leverde ik mijn rekening in bij de boekhouder op het Oostindiese huis; aan loon werd mij toen 450 gulden uitbetaald. Daarna moesten we onze goederen van het Oostindiese huis halen. Aan zeven personen had ik van mijn tee meegegeven. Ik rekende al hoeveel geld ik hiermee zou verdienen. Maar terwijl ik de tee, die ik zelf had meegenomen, naar mijn woning liet brengen, gingen twee personen met de tee die ze van mij hadden ervandoor, ter waarde van 800 gulden. De tee van de twee overledenen kon ik ook niet krijgen. Boos en teleurgesteld verkocht ik nu voor een spotprijs wat ik nog aan tee en goederen over had, nam de boot naar 's Hertogenbosch, vandaar de postwagen naar Maastricht, Keulen, Mannheim en Heilbronn, en kwam met Godes hulp en genade weer gezond en wel in mijn geboorteplaats, Bentelspach aan.

(EINDE.)

Ontvangsten.

Met dank ontvangen van:—Ds. P. du Toit, 6/-; mnr. J. J. Prinsloo, 6/-; Miss Spijker, 6/-; Ds. Liebenberg, 12/-; Eerw. J. Pels, 12/-; Ds. G. J. Malherbe 6/-; Ds. J. C. Reijnecke, 12/-; mnr. G. M. Grobler, 8/6; Ds. P. H. Roux, 6/-; Ds. C. W. Alheit, 6/-; Ds. J. le Clus, 6/-; Ds. F. W. R. Gie, 18/6; mnr. P. A. Swart, 6/-; Ds. H. W. Geijer, 12/-; mnr. J. C. Gericke, Ceres, 6/-; Ds. D. du P. Steijn, 12/-; mnr. R. de Leeuw, 6/-; mnr. H. van Breda, 12/-; uit Bothaville (geen naam erbij), 6/-; Eerw. P. L. le Roux, 12/-; mnr. J. J. P. du Toit. 6/-; Ds. R. Barry, 6/-; Ds. D. F. Bosman, 6/; Ds. S. W. van Wijk, 6/-; Ds. S. P. Naude, 6/-; Eerw. F. Blignault, 6/-.

J. I. MARAIS,

Stellenbosch, 15 Mei, 1908.

DEEL XIII, No. 6. STELLENBOSCH. JUNI, 1908.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

NOTA BENE.

1. Men zende alle inteekengelden alsmede alle berichten betreffende verandering van adres, of ongeregelde toezending aan Mnr. R. J. DU TOIT, Mostertsdrift, Stellenbosch.

2. Men zende liever geen "Postal Notes," of postzegels. Niet-Koloniale "Postal Notes" moeten een additioneele postzegel ontvangen.

3. Alle Advertenties en de gelden daarvoor, moeten opgezonden en betaald worden aan den advertentie agent van het blad, de Heeren R. L. CHAPLIN, & Co., Nieuwe Kerk Gebouwen, Adderley Str., Kaapstad.

INHOUD.

KRONIEK.

—:o:—

De Y.W.C.A. Een tijd geleden had ik het genoegen Miss Kinnaird — the Hon. Emily Kinnaird — te ontmoeten. Zij reisde in Z.-Afrika als Presidente van de Christelijke Vrouwen Vereeniging. Wij zaten naast elkaar aan tafel en bespraken de groote vraag die haar hierheen zond. Het gesprek werd na het eten voortgezet, eu wij verlieten elkaar, na ernstig, gemeenschappelijk gebed, waaraan wij beiden deelnamen. Zij werd vergezeld door de Secretarisse van de Vereeniging in de Kaapstad. Miss Kinnaird was er over begaan, dat zoo weinig gedaan werd door de Vereeniging voor Hollandschsprekende meisjes, en wilde weten hoe de zaak aan te pakken. Zal er een afzonderlijke inrichting in de Kaapstad worden opgericht? Zal de Engelsche Vereeniging iets doen voor jonge dochters uit Hollandschsprekende huisgezinnen? Wat dacht ik van de zaak?

***

Mijn antwoord was van tweëerlei aard. Eerst *historisch*. Ik vertelde haar, wat in vroegere jaren voor de Christelijke *Jongelingsvereeniging* werd gedaan door Hollandschsprekende predikanten, hoe ik zelf deelgenomen had aan voorlezingen, aan Zondagnamiddagbijeenkomsten, enz.; hoe ik ook de *Vrouwen* Vereeniging had bijgestaan in de jaren die voorbij zijn. Ik deed haar zeer duidelijk verstaan, dat de oorlog in dit opzicht eene groote verandering had teweeggebracht, zoodat we in twee kampen verdeeld raakten, en men ons van die zijde den schouder, zoo niet den rug keerde. Ik achtte den tijd gekomen voor de Vrouwen Vereeniging in de Kaapstad om zich het lot aan te trekken van

jonge dochters, die van de buitendistrikten stadwaarts komen en aan allerlei gevaren blootgesteld zijn in de groote stad, en dat het stichten van een tweede inrichting, door de Hollandschsprekende ingezetenen ondersteund, voor Hollandschsprekenden bestemd, onraadzaam en onbillijk was.

* * *

Onraadzaam, omdat de tweede inrichting op kleine schaal begonnen sterk zal afsteken bij de grootere Engelsche Inrichting, een onaangenamen indruk zal verwekken bij eene vergelijking tusschen de twee, en voorts het rassenverschil zal bestendigen, dat door den oorlog reeds zoo sterk geaccentueerd was. *Onbillijk*, omdat de Engelsche Inrichting nooit dien invloed zou hebben bereikt, ware het niet dat Hollandschsprekende predikanten daartoe hadden meegewerkt, en dat een ouderling der Hollandsche Kerk door een legaat van beteekenis die inrichting op krachtige wijze had gesteund. Moeten *wij* nu weer aan een tweede de hand leggen, omdat voor *onze* jonge dochters zoo min wordt gedaan? Waarom dan niet liever eene Hollandschsprekende Assistente aangesteld in 't belang van jongedochters onzer Kerk, die soms in de Kaapstad spoorloos verdwijnen, zinken, verloren gaan, omdat niemand ze kent, bezoekt, helpt in den strijd om 't bestaan, en den nog machtiger strijd tegen den zielevijand "die rondgaat als een brieschende leeuw." "It amounts to this," zoo eindigde ons gesprek, "the cursed legacy of the war is ours—*we do not trust each other*." Nooit zal er iets van Z.-Afrika worden, of de twee rassen moeten elkaar verstaan, waardeeren, steunen.

* * *

Zoo sprak ik toen, en daarna knielden wij neder en baden. Ik blijf bij die overtuiging. *Isolatie* is voor de Hollandschsprekende bevolking even gevaarlijk als *absorptie*. Langzamerhand onttrekt zich het Hollandschsprekend element in de Kaapstad aan alle publieke inrichtingen. De "Old Ladies Home" heeft duizenden geerfd van een Hollandschsprekenden Kapenaar: hoe weinige Hollandschsprekende dames worden door die inrichting gediend!! Hoe weinige leden *onzer* Kerk vindt men op het Bestuur! Veel ontglipt allengs aan onzen invloed: Vrije Apotheek, Somerset Hospitaal, Jongelings- en Jongedochters vereeniging. We staan er buiten, alsof er slechts ééne klasse in de samenleving ware, die in alles alles moest zijn, in alles het hoogste woord moest hebben. Is het niet te betreuren, dat terwijl de Secretarisse van de "Jongedochtersvereeniging" week na week de aankomende Mailboot bezoekt, om welkom te heeten de vreemdelingen die hulpeloos hier landen, niemand schijnt te denken aan de jongedochters uit onze armere klassen, die van de buitendistrikten inkomen, in de Kaapstad aan de nieuwe omgeving vreemd zijn en soms door verleiders worden weggelokt ten verderve. Wij weten van zulke gevallen, treurige gevallen.

* * *

Maar waarom thans geschreven? Omdat er vóór ons een brief ligt van Miss Kinnaird, dien wij vertaald overnemen :—

* * *

MEJ. KINNAIRD SCHRIJFT: "Van den eersten aanvang af hebben de leidsters der Jonge Vrouwen Christelijke Vereeniging zich ten doel gesteld alle middelen, die overeenkomstig met Gods Woord zijn, ten bate van de beweging aan te wenden. Zij hebben haar niet met tal van regels belast, noch ook zijn zij haren opvolgsters 'n vaste methode van handelen gaan voorschrijven, en 't is deze karaktertrek van de Vereeniging die haar instaat gesteld heeft zich in al de landen te verbreiden, en haar organisatie in te richten naar de behoeften van 't Noorden zoowel als van 't Zuiden, van den Westerling evenals van den Oosterling.

Zij heeft aan hare actieve leden en aan hare secretaressen één taak opgedragen, te weten de aanspraak die Jezus, als Zaligmaker en Heer, op 't hart heeft, elk meisje, met wie zij in aanraking komen, van welk ras of welke spraak zij ook zij, op 't gemoed te drukken. Voorts beoogt zij de vereeniging der afzonderlijke leden tot kringen of gezelschappen, met 't doel om elkaar onderling te bemoedigen tot voller, krachtiger erkentenis van Zijn heerschappij over hart en wandel.

Onder den indruk van de onmogelijkheid van uit eigen kracht deze moeielijke taak te vervullen en dit verhevene ideaal te bereiken, alsmede met 'n gevoel van eigen hulpeloosheid, hebben de oprichtsters, die naar 'n leuze zochten, welke zoowel haar als elke latere leidster zou inspireeren, haar gezien in de woorden: "Niet door kracht, noch door geweld, maar door Mijn Geest zal 't geschieden, zegt de Heer der heirscharen."

In afhankelijkheid van den Geest als den Geest der Voorbidding hebben zij de Bidvereeniging op touw gezet, die allen tot 'n gemeenschappelijken bidkring elken Zaterdag avond saamverbindt. Vertrouwende voorts op dien Geest als den Geest des Levens, hebben zij getracht om 't Evangelie te brengen tot in de donkerste deelen der aarde, en wel tot haar die er de meeste behoefte aan hadden Met Gods Woord tot richtsnoer, Gods Zoon als 't Hoofd, en Gods Geest ten Gids, zoekt de J.V.C.V. de vrouwelijke jeugd van elk geslacht te bereiken met 't verzoek de boodschap des levens te brengen tot 't volgende geslacht, en zoedoende haar aanspraak op den naam van "dienares der kerk" te bestendigen.

Een tak kan worden gesticht overal waar een aantal meisjes begeerig zijn zich erbij aan te sluiten. De Algemeene Secretaresse zeide eens in haar rapport dat zij een modelvereeniging had gevonden. Op de verklaring: "Zij bestaat uit een Presidente, een Secretaresse en twee leden," heerschte er geen geringe verbazing, waarna zij ter opheldering er bij voegde: "Zij telt *al* de meisjes van dat bijzonder dorp." In zulk een klein plekje kon er van geen geregelden eeredienst sprake zijn, maar de J.V.C.V. kan de leden der kerk, die niet instaat waren een wekelijkschen dienst bij te wonen, te hulp komen. Ik weet van een geval waar 's Zondags de bijeenkomst der J.V.C.V. de eenige openbare Godsvereering is.

Er kan ook een aantal meisjes zijn die nog niet gereed of gewillig zijn tot het lidmaatschap der kerk toe te treden. Zij kunnen zich als medeleden laten opnemen, hetgeen haar geen belijdenis of gelofte oplegt, maar allen die begeerig zijn zich op de beoefening van 't een of ander toe te leggen, of zich te verbinden tot 'n Werkgezelschap of letterkundigen kring kunnen zulks in verband met de J.V.C.V. doen.

Dikwijls wanneer ik in 't veld ging, en de eenzame hoeven zag, verlangde ik halt te maken, en per kar of te paard 'n aantal meisjes bijelkaar te brengen, en ze dan te vertellen, hoe de dienst van onzen Heer haar levens vervroolijken en haar blik verruimen kon; hoe zij, door zich bij de J.V.C.V. aantesluiten in aanraking zouden worden gebracht met datgene, wat dit kan bewerken. In den geest heb ik menige model-vereeniging gezien, zooals die, welke de Algemeene Secretaresse ons heeft voorgehouden. Der lezeres wordt gevraagd aan de Nationale Secretarisse, mej. Sabb, 51 Jeppe St. J'burg, betreffende deze zaak te schrijven. Het werk der J.V.C.V. met Gods Woord ten grondslag is:

1. Het dagstukje uit den Bijbel aangegeven in 'n sierlijk dagboekje, waarvan 105,000 exemplaren jaarlijks gepubliceerd worden, benevens overzettingen in vele talen. Korte aanteekeningen hierop verschijnen in het tijdschrift van de J.V.C.V.

2. 'n Bijbelklas onder leiding van een bevoegde voorgangster.

3. 'n Bijbelkring bestaande uit 'n aantal meisjes, die thuis dagelijks de aangegeven gedeelten nagaan, en dan bij beurten in de verschillende huizen samenkomen om ieder 't hare mede te deelen.

4. Het maandelijksche Bijbelonderwerp, waarop aanteekeningen en onderricht tot vollediger studie gegeven worden.

'n Andere zaak—Evangelisatie, en Zendingwerk—heeft altijd de J.V.C.V. gekenmerkt. Die werkzaamheden bestaan onder meisjes, in klassen waar onderricht in het werk aan zielen wordt medegedeeld, in Zendingkransen, die zich op de Zendingstudie en op 't Zendingwerk toeleggen, en ook in de opleiding in persoonlijken arbeid in 't binnen- zoowel als in 't buitenland. In een geval b.v. werden in Londen onmiddelijk vóór Goeden Vrijdag Evangelische bijeenkomsten, uitsluitelijk voor meisjes, gehouden in 14 Zalen, die door èèn harer zelf werden toegesproken. Bijeenkomsten in de open lucht (Girls Camps) zijn tot groote hulp. De J.V.C.V. van Zuid Afrika hoopt de noodige schikkingen voor zulke samenkomsten te maken, en zal gaarne de namen ontvangen van haar die willen meedoen.

Kerkelijke Vereenigingen kunnen affilieeren, en zullen de hierboven aangegeven regelingen behulpzaam vinden. In een verder artikel hopen wij een overzicht te geven van het werk der Vereeniging onder de meisjes in de steden.

(Get.) EMILY KINNAIRD.

DE TOESTAND DER KERK.

De *Christian* wijst er op, dat er, zoowel onder Baptisten als onder Wesleyanen in Engeland een aanzienlijke vermindering is in ledental volgens statistiek van 't afgeloopen jaar. Het blad vreest, dat dit het geval is bij andere kerkgenootschappen. Dat het ledental in groote steden afneemt is soms toeteschrijven aan de wisseling der bevolking. Doch dit kan niet in elk geval de reden zijn. Er zit meer achter dit verschijnsel dan wij ons voorstellen. Hierop wijst ons de *Methodist Times*, die twee redenen noemt, t.w. verachtering in 't geestelijke, versnippering van kracht in 't maatschappelijke. Het jagen naar rijkdom, de strenge eischen des handels, de dobbelgeest die alles in bezit neemt, de grootschheid des levens—deze allen drukken het echt geestelijk element in de gemeente neer. De wereld *in* de Kerk is eene macht van beteekenis. Een nieuwsblad roemt er op, dat "de evolutie van 't Christendom haar hoogtepunt heeft bereikt, dat 't nu voor goed voorbij is" als macht in de wereld. "Alsof," zegt de *Christian*, "de tegenwoordigheid van de ongewasschen menigte in de groote steden als bewijs moet gelden, dat zeep en water hun reinigende kracht hebben verloren." Het Evangelie heeft zijn kracht niet verloren. Maar de heldere klank is er niet. Wij hebben geen profeten meer. De bazuin wordt met onzeker geluid geblazen. Men heeft mannen noodig die verklaren zullen, dat ontrouw aan Gods Woord een drievoudige misdaad is—tegen God, tegen onszelven, tegen de menschheid.

***

Ook wijst 't blad op de versnippering van kracht in overdreven activiteit. Als de profeet zijn we "hier en daar doende," en daarom ontsnapt ons wat we zoo gaarne wilden behouden.

"Een tijdvak van groote bedrijvigheid op 't gebied van 't Christendom is niet altijd berekend om geestelijke diepte of rijken zegen te bewerken. 't Is moeilijk doch niet onmogelijk geestelijke ontvankelijkheid met voortdurende bedrijvigheid te

vereenigen. Bovendien er zijn tijden, wanneer de Kerk zoo bezig is met zedelijke en maatschappelijke vraagstukken, dat de diepere ervaringen des harten gevaar loopen te worden verwaarloosd."

Er is waarheid in dit woord. Predikanten zijn in den regel met allerlei belast. Wat een wereld voor meer dan een onzer! Wij worden moede *in*, niet juist *van* het werk. Wij verlangen naar rust, naar stilte, naar afzondering, naar gebedsomgang met God en...... wij worden gejaagd van één ding naar een ander. Wij zijn "altijd doende." Ook in de zaak des Heeren kan men buiten den Heere om arbeiden. Hoe diep toch grijpt dit in!

***

Een leeraar verhaalt, dat hij eens droomde. 't Was Zondagavond. Hij was moe. Veel had hij gedaan. De gemeente bloeide. Velen zochten en vonden de parel van groote waarde. De kerk was altijd vol. Geen wonder, dat de leeraar dankbaar, tevreden, blijmoedig gestemd was. Terwijl hij zoo zat te mijmeren op dien gedenkwaardigen avond verscheen er plotseling een vreemdeling in zijn kamer. In zijn eene hand had hij een weegschaal, in de andere scheikundig apparaat en allerlei mengselen: "Hoe staat het met uw ernst?" was zijne vraag. "Ik stak mijn hand in mijn boezem" vervolgde de leeraar, "en bracht te voorschijn alles wat ik had," De vreemdeling nam het; legde het in de weegschaal, en ik hoorde hem zeggen "precies honderd pond in gewicht." Wat een vreugde blonk in 't oog van den Evangeliedienaar. Een centenaarsgewicht van ERNST! Doch hij schrikte, toen de vreemdeling de massa stuk sloeg, en in zijn smeltkroes wierp. Toen alles gesmolten en afgekoeld was sloeg hij de massa andermaal aan stuk, en woog elk deeltje afzonderlijk, nauwkeurig achtgevende en er van aanteekening houdende. Toen hij klaar was gaf hij den leeraar zijn boek met aanteekeningen. Met betraande stem sprak hij: "God zij u genadig," en ging heen.

Wat stond er in dat boek?

"Analyse van den ERNST van J.—, Kandidaat voor de *Kroon der heerlijkheid*—

Gewicht in Massa		100 Ponden,
waarvan		
blinde ijver ...	10lbs.	
eerzucht	23 „	
gehechtheid aan salaris	19 „	
ijver voor de sekte	15 „	
vertrouwen op eigen talent	14 „	
heersch-zucht ...	12 „	
LIEFDE TOT GOD (ware ernst.)	4 „	
LIEFDE TOT DEN MENSCH (ware ernst.)	3 „	
Tezamen ...	100 Ponden.	

"Toen ik deze cijfers zag," vervolgde de leeraar, "zonk mijne ziel als lood in mij. Ik zocht naar den vreemdeling, vond hem in de zijkamer, betwijfelde de korrektheid van zijn opgave. Doch hij slaakte een diepe zucht, en kreunde als van pijn. Ik viel op mijn knieën, staarde op het blad, dat als een spiegel werd voor mijn oog. Ik zag er mijn hart, mijn leven. *De rekening was korrekt.* Ik smeekte God om hulp, om redding, om vergiffenis. Met een luiden kreet...........ontwaakte ik. Jaren geleden had ik God gesmeekt, om verlost te worden van de Hel: nu smeekte ik, om verlost te worden van *mijzelven*. En God hoorde mij. Hij redde mij van mijn EIGEN-IK."

***

Tot zoover het verhaal. Zijn we niet te actief, te werkzaam, te bezig met allerlei, te zeer met het bedienen der tafelen beslommerd, te weinig in omgang met God? Hebben wij niet behoefte aan Pinkstervuur en Pinksterleven?

DE ROOMSCHE KERK TE AMSTERDAM.

In de hoofdstad van Holland is er eene Kapel die aan de Ned. Herv. Kerk behoort. Vroeger behoorde zij aan de Roomschen. De Kerkeraad der Ned. Herv. Kerk wilde de Kapel afbreken. Toen ontstond er heftige tegenstand, van den kant der Roomsch-Katholieken, die geen eigendomsrecht hadden. Zij wilden niet, dat de Kerk zou worden afgebroken. En waarom niet? Prof. Dr. F. Pyper deelt in zijn "Middeleeuwsch Christendom" het volgende daaromtrent meê. De lezer oordeele. Er is eens een mirakel voorgevallen en dat mirakel maakte in de oogen der Katholieken de Kerk onschendbaar. Arme Kerk die aan zulke mirakelen hecht!

***

Als oudste bericht van het gebeurde geldt dat hetwelk overkomt in de oude Nederduitsche overzetting der Latijnsche kroniek van Joannes de Beka, eene overzetting, die dagteekent uit de XIVde eeuw. Het behelst dit: In het jaar onzes Heeren XCCCXLII geschiedde een groot mirakel in de stad Amsterdam. Een man lag daar ziek zoodat de priester hem ons Heeren lichaam toediende en beval, dat men als de zieke iets overgaf, dit in het vuur zou gieten. Niet lang nadat de priester vertrokken was, gaf de zieke man over, wat hij ingenomen had, en men goot het in het vuur. Korten tijd daarna kwam des zieken mans zoon tehuis en ging bij den haard zitten. Hij zag het dierbare lichaam onzes Heeren Jezus Christus in het vuur liggen, zoo gaaf en zoo wit, alsof het nooit van het altaar afgekomen was, en niemand het genuttigd had. Hij sprak tot zijne zuster: "Ik zie het heilige sacrament hier liggen in het vuur, zoo gaaf en wit alsof het nooit genuttigd ware." De vrouw nam haren handdoek en zeide: "Och lieve broeder had ik het hierin!" De man tastte in het

vuur met zijn bloote hand, nam het heilige lichaam onzes Heeren met zijne twee vingers op, en wierp het de zuster in haren schoot of doek. En zij legde het aanstonds met den doek in haren schrijn. Het sacrament behield haar, waar de man met zijne vingers het aangetast had, eene smet, zooals nog heden ten dage, iedereen zien kan. Toen lieten zij het den priester weten, die het sacrament daar gebracht had. De priester kwam, nam het heimelijk onder zijn huik, en bracht het naar de parochiekerk in de ciborie. Des anderen daags ging de vrouw naar haren kist en vond het heilige sacrament op dezelfde plaats in de kist liggen. Hiervan zond zij tijding aan den priester. Deze hierover verwonderd trad naar de ciborie, waar hij het ingedaan had, en vond het niet. Toen ging hij heimelijk heen en bracht het ten tweede male in de kerk. Den volgenden dag begaf zich de vrouw weder tot haren kist, vond daar opnieuw het heilige sacrament, en deed het den priester weten. De priester die een wijs man was, kwam tot het inzicht, dat God deze zaken openbaar wilde hebben. Hij liet het bekend maken aan al de priesters en klerken, in de stad Amsterdam wonende, die allen hun geestelijk gewaad aantrokken, en met banier en kruizen opgingen naar de heilige plaats, waar het sacrament gevonden was. Zij brachten het met gezang, met lofprijzing en groot eerbetoon, naar de parochiekerk, waar het is gebleven tot den dag van heden. Daarna geschiedde alhier groote genade. Met welke krankheden de menschen ook behebt waren, als zij belofte deden van eene bedevaart naar dat heiligdom, werden zij gezond. Ook lieden, die onschuldig gevangen lagen, en belofte deden van eene bedevaart daarheen, zagen de ketenen van handen en voeten vallen, alle deuren stonden open voor hen, en zij gingen vrij, waar zij wezen wilden. Een aantal dezer mirakelen vindt men te Amsterdam volledig beschreven.—Aldus de vertaler van Beka, die dus reeds mirakel boekjes kende.

Op de plaats van het huis waar het oorspronkelijke mirakel geschiedde, of daar tegenover, werd weldra een kapel gebouwd. Zij moet in het jaar 1451 zijn afgebrand, zonder dat de beroemde hostie werd gedeerd. Hierop is de tegenwoordige Nieuwezijds-Kapel daar verrezen.

ENTRE NOUS.

Dezer dagen verschijnt bij de Boekverkoopers —Dusseau & Co.—een bundel "Korte preeken" over het leven van Saul, naar aanleiding van 1 Sam. Deze "korte preeken" zijn vroeger verschenen in het "Maandblad" en daarna, en wel eenige jaren daarna, in de "Kerkbode." Zij werden met welwillendheid ontvangen en door meer dan een gelezen in kleinere kringen, of ook in het huisgezin. De prijs zal omtrent een 2/- of 2/6 zijn. Mogen wij het boekske aanbevelen bij onze lezers. Men vraagt altijd naar "preeken": men klaagt over gebrek aan Bijbelkennis en Bijbelstudie. Wij willen trachten in die behoefte te voorzien. Gelukt het bij deze eerste proefneming, dan volgt er meer. Het hangt af van lezers en van koopers, of wij op dezen eersten bundel een tweeden zullen laten volgen. Middelerwijl zullen we ook van het "Maandblad" gebruik maken, om in de behoefte aan "korte preeken" te voorzien.

***

Meer dan een heeft ons gevraagd de stukken over de Geschiedenis onzer Kerk, vroeger in dit blad en later in *Ons Land* verschenen, in het licht te zenden. Het manuscript is gereed. Wij hebben het in handen van de firma Dusseau gesteld ; doch die heeren, hoewel vroeger ons aansporend tot uitgave, zien er nu bezwaar in, tenzij wij een werk schrijven voor studenten. Dit laatste bevalt *ons* niet. Het eerste bevalt de *firma* niet. Van daar vertraging in de uitgave. Rond te zoeken naar een uitgever is niet prettig. Om op eigen kosten uit te geven en te expedieeren is niet wenschelijk. Wij zijn echter gereed naar een anderen uitgever uit te zien, bijaldien leeraren en vrienden ons een aantal namen willen zenden van koopers en lezers. *Indien elke leeraar onzer Kerk, om van zendelingen niet te spreken, ons zegge een vijftal namen zendt, zullen wij het wel met de uitgave kunnen schikken.* En voorts, indien elk lezer van het "Maandblad" bij ons een exemplaar bestelt, zal de uitgave verzekerd zijn. De prijs zal niet heel hoog zijn. Uiterst 4 shillings : misschien minder.

Uw Koninkrijk Kome.

—:o:—

HERLEVING IN MANTSJOERIE.

HET was in den loop van voorleden jaar dat Ds. Goforth, Amerikaansche Zendeling to Honau, een bezoek bracht bij Ds. Douglas, Zendeling van de Vereenigde Vrije Kerk van Schotland te

LIAOYANG,

eene belangrijke stad van Mantsjoerie, zoo goed bekend in den Russisch-Japaneeschen oorlog. Mantsjoerie is een land liggende aan 't noord-oosten van 't keizerrijk van China, en dat vóór den Russisch-Japaneeschen oorlog een deel van dat keizerrijk uitmaakte. Thans heeft het ten gevolge van dien oorlog eene grootere mate van vrijheid bekomen. Het land, dat omtrent 380,000 vierkante mijlen beslaat, is bijna twee en een half maal zoo groot als de 3 rijken van Engeland, Schotland en Ierland te zaam. Het ligt ten noorden van Korea, en men schat zijne bevolking op 22 millioen zielen. Rusland had bezit gekregen van een deel van

't noorden van het land, en het was omdat Japan bevreesd was dat Rusland trapsgewijze 't overige van 't land innemen zou, en daarna een aanval maken op Korea, en dus eenmaal Japan zelf dreigen dat het den oorlog tegen Rusland verklaarde. Ds. Goforth was op weg naar zijn eigen standplaats na eene reis naar Pingjang in Korea, waarheen hij gegaan was om het groote werk Gods in dat land gade te slaan, waarvan hij zoo veel gehoord had. Daar was hij een geheele maand gebleven, vast gehouden zijnde, als ware het, door de openbaring van de rechterhand Gods, waarvan hij zelf de getuige was. Hij was natuurlijk vol van het groote werk te Pingjang, en het was ook natuurlijk dat Ds. Douglas hem in zijne gemeente voor een tijd wilde hebben om in den geest van de opwekking te Pingjang met hem te arbeiden. Terwijl zulks toen niet doenlijk was, verzocht Ds. Douglas hem later terug te keeren. Hij kon moeilijk van zijn eigen werkkring gemist worden, maar in aanmerking nemende de belangrijkheid van Liaoyang als eene stad, en een middelpunt van werkzaamheid, is het hem gelukt verlof van afwezigheid te verkrijgen, zoodat hij in Februari ll. zich weer te Liaoyang bevond. Het was eene lange reis welke hij daartoe moest afleggen, – maar de zaak was den tijd en de onkosten waardig, en de zegen die er op volgde oneindig meer dan eene belooning voor dit alles. Vóór, echter, dat wij van de herleving zelve spreken, moet een woord gezegd worden omtrent

De voorbereiding voor den zegen

die plaats gevonden had. In de maand Mei van voorleden jaar werd eene bijeenkomst van de Synode van de Kerk in Mantsjoerie gehouden. En bij die gelegenheid werden twee inboorlingwerkers, van den naam van Si als leeraars door de Synode geordend, en afgezonderd tot werk in 't noorden van 't land. De diensten in verband met die ordening waren zeer plechtig en indrukwekkend, zoodat de Synode, in plaats van voort te gaan met hare werkzaamheden op den namiddag van dien dag, besloot den tijd te wijden aan 't gebed voor de twee geordende leeraars en hun werk, en voor eene uitstorting van Gods Geest over geheele Mantsjoerie, gelijk die waarmee Korea bezocht was. Hierin was Gods hand zichtbaar. En daarna, toen het bekend werd dat Ds. Goforth komen zou ten gevolge van 't verzoek waarvan wij reeds melding hebben gemaakt, besloot de Kerkeraad van Liaoyang om uitnoodigingen te zenden naar elk buitenstatie, ze aansporende partij te trekken van de diensten welke gehouden zouden worden, en die bij te wonen, verzoekende hen intusschen bidstonden te houden met het bepaald doel om een zegen op de te worden gehouden diensten af te smeeken. De uitnoodiging van den Kerkeraad werd gaarne ontvangen, en van elke statie kwamen er mannen, en, in sommige gevallen vrouwen, om de diensten in verband met Ds. Goforths komst bij te wonen. Daarenboven had Ds. Douglas twee van zijne bekeerlingen, een Mr. Chang, Evangelist, en Mr. Hu, een diaken zijner gemeente, naar Korea gezonden om aldaar in aanraking te komen met het groote werk dat daar voortgezet werd. Te Pingjang aangekomen zijnde, zagen zij niet slechts het gewoon werk aldaar, maar zijn ook de aanschouwers geweest van een getal van *twee duizend* menschen die uit de omliggende plaatsen bijeengekomen waren om zich voor 14 dagen te vereenigen in de studie van Gods Woord. Op de terugkomst van deze twee mannen hebben zij eene beschrijving aan de gemeente gegeven van hetgeen zij gezien en gehoord hadden—eene beschrijving welke een grooten indruk op de gemeente maakte, en welke zij eindigden met de woorden: "Wanneer zal dit groot licht over de Yalu rivier komen, en in Mantsjoerie verschijnen ?"

Doch het was bij gelegenheid van de terugkomst van Ds. Goforth dat

De Herleving

eigenlijk begonnen is. Ds. Goforth te Liaoyang gekomen zijnde sprak op den ochtend van den eersten Zondag, welken hij daar doorbracht, over de groote ontwaking in Korea, zoo als hij die daar gevonden had. Bij gelegenheid van dien eersten dienst vond niets bijzonders plaats. In den namiddag, echter, terwijl hij preekte over de woorden: "Niet door kracht, noch door geweld, maar door Mijn Geest zal het geschieden, zegt de Heer der heirscharen" (Zach. 4 : 6), scheen Gods Geest bezit van elk mensch in de vergadering genomen te hebben. Mnr. Chang, de Evangelist, die, zoo als wij gezien hebben, ook naar Korea gegaan was om het werk te zien, ging voor in 't gebed, maar eindigde met eene uitbarsting van weenen en uitroepen om genade. Daarna ging dit voort,—weenen en bidden uit elk deel van de gemeente. Nadat dit eenigszins tot bedaring was gekomen gaf Ds. Goforth een lied op, beginnende met de woorden: "Ach voor een hart om God te loven," hetwelk uit volle harten gezongen werd. "Welk een plechtige oogenblik was dit voor ons allen!" waren de woorden welke de vrouw van den leeraar gebruikte in een brief waarin zij eene beschrijving van de beweging geeft. "Te gevoelen: God is in ons midden! Wij zijn nog vol van het wonderlijke van de zaak, dat God in Zijne groote barmhartigheid naar onze zwakke gebeden luisteren, en Zijn Geest over ons uitstorten zou! Wie zijn wij dat wij zoo bevoorrecht zouden worden? Wij weten dat anderen aan 't bidden voor ons waren, want ik heb vergeten te zeggen, dat de twee mannen die naar Korea gegaan waren een brief van Ds. Moffett teruggebracht hadden, welke eindigde als volgt: 'De inboorlingen alhier zullen bidden dat een zegen over

u kome, en hunne gebeden zijn krachtig en vermogen veel.'"

Daarna vergaderden dag na dag tusschen 300 en 400 menschen in den vóór- en namiddag om Gods boodschap te hooren. Op den Maandag na de preek van Ds. Goforth heeft de belijdenis van den eersten man die te Hwang-pu gedoopt werd de harten van velen geroerd. Men kon bespeuren dat 't distrikt waaraan hij behoorde, met nog twee buitenstaties hunne eerste liefde verlaten hadden, alhoewel zij volhardden met de vervulling van de gewone plichten van den godsdienst.

De belijdenis van dezen man, zoowel als van anderen uit de twee districten pas genoemd, was van dien aard dat degenen die ze hoorden onder de overtuiging verkeerden : het is de Geest Gods die hier werkt. Eene dame uit Edinburgh (Schotland) die met haren echtgenoot, den heer Duncan McLaren, een rijken en geleerden man van groote talenten, te Liaoyang was tijdens de Synodale Vergadering die eenige maanden vroeger gehouden was, had de opmerking gemaakt : "het is eene vreeselijke en plechtige zaak zich te midden van eene herleving te bevinden". En meer dan één had dit gevoel tijdens deze herleving te Liauyang. Hoe klein gevoelt men zich als Gods Geest het hart vervult ! Hoe velen dergenen die tegenwoordig waren, die de belijdenis deden dat zij Jezus toen voor de eerste maal hadden leeren kennen, al waren zij reeds leden, en wij gelooven ook Christenen vele jaren lang geweest !

Een speciaal geval van bekeering

behoort vermeld te worden, dat het hart van velen verblijdde, Op den Vrijdag na den eersten Zondag waarop Ds. Goforth met deze diensten begonnen was, en terwijl hij preekende was over 't werk van den H. Geest in 's menschen hart, stond Mnr.——— van zijne zitplaats op, liep naar 't platform, knielde neer, en barstte in grooten angst en belijdenis uit. Hij was een man die in de zonde geleefd had. De leeraar moest ophouden met preeken, en de gansche gemeente barstte uit in bidden voor den berouwhebbenden zondaar. Hij stond bekend als een man van oneerlijkheid, die ook tot hinder was voor zijn huisgezin — wat het geestelijke en het tijdelijke betreft — zoodat het een blijdschap was voor Gods kinderen om hem tot berouw te zien komen. Een paar maanden te voren had hij zijn zoon gevloekt omdat hij geweigerd had onderwijzer te worden in de gouvernements (Heidensch) school, en dat hij alzoo de kans verloren had geld te maken. Welk een genot het was den ouden man den volgenden dag te hooren spreken van de wijze waarop de Heer hem nu gezegend had, en van zijn besluit om zijn leven van dien tijd af te besteden aan het zoeken om zielen tot Christus te brengen ! Nadat de vader opgehouden had te spreken stond zijn zoon op en verklaarde dat zijn vader in der waarheid den Heiligen Geest had ontvangen, en vroeg om de gebeden van de gemeente op de familie.

Ds. Douglas, de zendeling en leeraar van de gemeente, die voornemens is later bijzonderheden mede te deelen omtrent deze groote beweging, zegt in een schrijven naar Schotland : "Het is moeilijk met zelfbeheersching te schrijven van dit wonder, dat voor ons plaats gevonden heeft. Het is een zeer heilige eerbiedwekkende, en toch vreugdevolle tijd geweest — te plechtig om er over te schrijven...... En nochtans moeten wij vertellen wat God in ons midden gedaan heeft...... Van 't begin was 't ons duidelijk dat God gereed was krachtig in ons midden te werken, en toen de doop des Geestes gekomen was, was het eerbiedwekkend — in een zekeren zin vreeselijk. Wij hadden dikwijls gelezen van openbaringen van Gods Geest ; nu weten wij dat wij nooit verstaan hadden wat die beteekende. "Gij hoort een geluid" heeft heden een nieuwe en letterlijke beteekenis voor ons. Eerst zou één man door angst blijven steken in zijn gebed, en dan zou een ander, zijn pleidooi opvattende, ook er in blijven steken, en dan een derde en een vierde, totdat het geheele kerkgebouw gevuld was met snikkende boetvaardigen pleitende om genade : "Heer, ontferm U *mijner*, — niet onzer :" en dan, zoodra 't weenen bedaarde zou het zingen van een gezang de menschen in staat stellen wederom voort te gaan met bidden, — als wanneer wij met hoofden gebogen, en met ontzag vervuld, naar 't afleggen van zondebelijdenis moesten luisteren, — belijdenis voor den mensch gedaan, maar gedaan, gelijk men gevoelen kon, als in de tegenwoordigheid van den Rechter der Wereld. Men heeft opgemerkt, bij gelegenheid van opwekkingstijden in China dat er bij de Chineezen een diepe overtuiging en belijdenis van zonde ontbrak. Maar toen de doop des Geestes op ons nederdaalde, zijn eene zeer diepe overtuiging van zonde, en de drang om daarvan openbare belijdenis te doen, onweerstaanbaar geworden. Deze gevallen van belijdenis werden opgevolgd door stormen van gebeden. De Geest, en de gewaarwordingen van de menschen konden niet belet worden. En nochtans was er verwarring, geen wanorde."

Zoo schreef de leeraar, en toen de laatste berichten van Liaoyang ontvangen werden was 't werk nog aan 't voortgaan. Ds. Goforth was naar *Mukdem* vertrokken, de hoofdstad van Mantsjoerije; waar ook een groot werk van Gods genade is geschied, waarover wij thans niet kunnen schrijven ; van dat werk schrijft Ds. Webster, de Zendeling leeraar aldaar als volgt : "Het is een ernstige tijd geweest — in sommige opzichten een vreeselijke tijd. Indien er ooit een herleving is geweest dan is hetgeen dat hier aan den gang is inderdaad eene herleving...... Wij bevinden ons nu in de derde week

van deze wonderlijke beweging, en er is elk teeken dat dit slechts een begin is van een groot en verreikend werk van Gods genade"

Ik zeg u velen zullen komen van oosten en westen, en zullen met Abraham en Izak en Jakob aanzitten in het Koninkrijk der Hemelen. Laat de kinderen des Koninkrijks tot geestelijke jaloerschheid opgewekt worden, en tot bidden en werken! Ach, dat de kinderen des Koninkrijks in en om de Kaapstad, onder anderen, zoo een doop des Geestes ontvingen, dat zij een invloed uitoefenen konden op de menigten van alle landen hierheen komende, die overal ronddwalen, zeggende: "Wie zal ons het goede doen vinden."

A. McG.

DE PINKSTERGAVE.

"Gij zult de gave des H. Geestes ontvangen."
Hand. 2 : 38.

IK behoef u nauwelijks te zeggen door wien en wanneer dit woord gesproken werd. Petrus sprak het op den Pinksterdag tot de ontwaakten, die hij vermaande van zin te veranderen en op den Naam van Jezus zich te laten doopen. Zonder verder stil te staan bij het verband van ons tekstwoord, ga ik u opmerkzaam maken op het een en ander, waaraan dit woord mij, vooral in den laatsten tijd, heeft laten denken.

De gave des Geestes is bij uitnemendheid

De Gave des Nieuwen Verbonds.

Zij is de gave die het nieuwe verbond maakt tot wat het is. Zonder haar leefden wij nog onder het Oude Verbond. De profeten der Oude Bedeeling zagen reikhalzend uit naar den blijden dag dat God door Zijn Geest zou nederdalen in 't hart van den mensch om het tot Zijn tempel te wijden. Komt u niet voor den geest de profetie van Joêl, waaraan Petrus op den Pinksterdag den Israëliet herinnerde? Wie, die de Schrift kent, denkt niet aan wat Jeremia sprak, toen hij voorspelde, dat God een nieuw verbond met den mensch zou oprichten, dat zich daardoor van het vorige onderscheiden zou dat Gods Geest de wet van God zou schrijven in ons binnenste, en ons in staat stellen om naar die wet te wandelen. Hoe machteloos was derhalve het Oude Verbond in vergelijking met het Nieuwe. Hoe diep heeft Johannes de Dooper, de laatste der oude profeten, dit beseft; en met welk een vreugde heeft hij op Jezus Christus gewezen als op den Sterkere, die niet, zooals hij, met water maar met den Heiligen Geest zou doopen. De Heiland noemde dezen doop met den Heiligen het hoogste dat Hij tot ons heil zou kunnen doen, als Hij verheerlijkt zou zijn aan de rechterhand des Vaders. Hij noemde de gave des Geestes kortweg, " de belofte des Vaders"; omdat zij de uitnemendste aller beloften is; omdat in haar alle beloften haar kroon en eindpunt vinden. Wat Christus voor ons tot den Christus Gods maakt, is juist de mededeeling des H. Geestes. Zonder deze mededeeling zouden wij noch Hem, noch Zijn Vader kennen. Zonder haar zou in één woord Gods eeuwenlage arbeid tot onze behoudenis op een mislukking zijn uitgeloopen. Daar dit zoo is, wondert het ons niet dat Paulus zich als prediker des Evangelies, de Bedienaar des Geestes noemt, dat is, de dienaar van eene bedeeling, die is wat zij is door de gave des Heiligen Geestes.

Let op, hoe deze gave

onafscheidelijk aan de vergiffenis onzer zonde verbonden is.

Johannes predikte den doop der bekeering tot vergiffenis van zonden. Hij verbond de vergiffenis en de bekeering onafscheidelijk aan elkander, zooals de profeten voor hem hebben gedaan. Maar hij wist dat de mensch meer noodig had dan vergiffenis. Hij had behoefte aan de inwoning des H. Geestes. Hij had behoefte aan een leven dat onophoudelijk uit den Geest van God vloeit, en er door gedragen wordt, zooals onder anderen door Jeremia was voorspeld. Dit hooger leven echter kon hij niet aanbieden. Zijn doop zou er toe niet de inleiding zijn. Daartoe was een ander doop noodig, en wel de doop des Heiligen Geestes. Zoo noemde hij, en later ook Christus, de mededeeling des Geestes om in den mensch te wonen, en daardoor dit hoogere leven tot stand te brengen. Denk u deze gave des Geestes weg, en er is geen nieuwe bedeeling; de dood en opstanding en hemelvaart van Jezus hebben dan den mensch niet verder gebracht dan waar hij was onder het Oude Verbond. Aan Petrus en anderen was echter de voorspelling van den Dooper, en de belofte van Christus, aller heerlijkst vervuld. Zij waren sedert hunne gemeenschap met den opgewekten Christus gansch nieuwe menschen geworden. 't Was een onvergetelijke oogenblik voor Jezus discipelen, toen Hij op den avond van den dag Zijner opstanding op hen blies, zeggende: " Ontvangt den Heiligen Geest." Dit zeide Hij nadat Hij hun tot twee malen het: " Vrede zij ulieden!" had toegevoegd, en hun alzoo de verzekering had gegeven dat hun hunne zonden waren kwijt gescholden. Van dien oogenblik af aan begon zich een gansch nieuw leven in hen te ontwikkelen. Dit leven kwam tot zijn hoogste kracht door de uitstorting des Heiligen Geestes op den Pinksterdag. Door wat hij in zichzelven ondervonden had, wist Petrus wat de beteekenis was der nieuwe bedeeling die nu aanving. 't Is hem duidelijk dat de vergiffenis van zonden terstond den weg voor den Heiligen Geest open zet om te komen wonen in het met God verzoende hart. Met groote vrijmoedigheid en beslistheid verkondigde hij derhalve de waarheid, dat met de vergiffenis der zonden terstond de gave des Geestes zou verbonden zijn.

En de uitkomst heeft op treffende wijze zijn woord bevestigd. Van stonde aan stroomde dat nieuwe leven, dat de apostelen kenmerkte, de harten in van hen die zich geloovig aan Jezus Christus toevertrouwden. Denk aan de beschrijving die ons Lukas van dit nieuwe leven geeft: "Zij waren volhardende in de leer der apostelen, en in de gemeenschap, en in de breking des broods, en in de gebeden. En dagelijks eendrachtelijk in den tempel volhardende, en van huis tot huis broodbrekende, aten zij tezamen met verheuging en eenvoudigheid des harten; en prezen God, en hadden genade bij het gansche volk." Wat op den Pinksterdag is gebeurd dat zien wij zich herhalen overal waar de apostelen het Evangelie predikten. Dit blijkt uit de Handelingen der Apostelen. Dit blijkt ook uit de Apostolische Brieven; want deze brieven houden het daarvoor, dat de Heilige Geest woonde in elken geloovige, wie hij ook zij. Wel kon de geloovige op velerlei wijze den H. Geest grieven, en daardoor in Zijn werking stremmen; maar Hij werd daardoor niet geheel en al uit het hart verbannen. Het bleef Zijn woning. Noemde Paulus niet zelfs de lichamen die door de geloovigen mochten worden ontreinigd, tempelen des H. Geestes? Veronderstelt Paulus niet dat in de Galatiërs, die niet meer naar den Geest wandelden, toch het leven aanwezig was dat door den inwonenden Geest in hen was gewrocht, en in stand werd gehouden? Was er éène waarheid die in den Apostolischen tijd door elken geloovige werd verstaan, dan was het dat de vergiffenis der zonden en de gave des Geestes onafscheidelijk aan elkander verbonden zijn.

Dit inzicht ontbreekt in onze dagen aan niet weinige geloovigen. Zij durven wel belijden dat hun hunne zonden zijn vergeven, maar niet dat de Geest van God in hen woont. Vanwaar dit? Vandaar

DAT ZIJ LEVEN ALSOF ZIJ NIET DE GAVE DES GEESTES HEBBEN ONTVANGEN.

Is er niemand onder u van wien dit waar is? Is er niemand die God dankt voor zijne bekeering en overgave aan Christus, en die weet dat hem zijn zonden vergeven zijn; maar die niet durft getuigen: Ik weet dat ik, ja ook ik, de gave des Geestes ontvangen heb? Hoe komt dit? 't Is, zooals ik zoo even zeide, omdat uw leven zoo ongeestelijk is. Laat mij het een en ander noemen. Hoe gaat het met het gebed? Gij bidt wel, maar doet het doorgaans lusteloos en werktuigelijk. Nauwelijks geeft gij er aan eenige oogenblikken. Van omgang met God durft gij niet spreken. Uw hart stort zich niet uit in Zijn hart; en Zijn hart stort zich niet uit in uw hart. Het gebed verkwikt u niet; heft u niet op naar Boven; doet u niet ingaan in het binnenste heiligdom; doet u niet deelen in de vreugde die God in den bidder verwekt, en in het licht waarmede God den bidder bestraalt. In één woord, doorgaans is het gebed voor u niet, wat het, naar het getuigenis der Schrift, voor u behoort te zijn. Geen wonder dat gij niet belijden durft, dat God ook aan u Zijn Geest geschonken heeft.

En hoe gaat gij om met de Schrift? Helaas, er kan in uw geval hiervan geen sprake zijn. Gij moet eerlijk bekennen dat voor u de Schrift niet het aantrekkelijkste aller boeken geworden is. Als gij het leest dan gunt gij u den tijd niet tot biddende overdenking. 'tIs uiterst zelden, dat een woord der Schrift u aangrijpt, u vasthoudt, u ontvlamt, u tot smeeken en danken, tot bidden en loven wekt; u tot heilige voornemens en daden aanvuurt en bekrachtigt. 'tIs zoo anders bij u als het bij Jezus en Zijn Apostelen was; zoo anders, als gij weet dat het bij u behoort te zijn. Geen wonder, dat gij niet belijden durft, dat gij, met de vergiffenis uwer zonden, ook de gave des Geestes ontvangen hebt.

En hoe gaat het u ten opzichte uwer boezemzonden? Zij heerschen over u. Zij schijnen zelfs, met het toenemen uwer jaren, al sterker in u te worden. In sommige opzichten steken anderen, die zich niet onder de bekeerden tellen, zelfs gunstig bij u af. Gij beveelt alzoo den Heiland als Verlosser aan anderen niet aan. Gij zijt hun eer tot een struikelblok op den terugweg naar hun God en Zaligmaker. Gij breekt zelfs af, al weet gij het niet, wat Gods Geest bezig is in anderen op te bouwen. Niemand lijdt er meer onder dan gij zelf. Gij zijt niet gelukkig. Gij mist den vrede en de vreugde. die naar de Schrift Gods kinderen behooren te kenmerken. Geen wonder dat gij *uw* hart geen tempel des Heiligen Geestes noemen durft.

En, om van uw zelfzucht en liefdeloosheid en andere dingen niet te spreken, wil ik alleen nog vragen: hoe gaat het u in uwe beproevingen? Helaas, zij drukken u ter neer; maken u ongeduldig; doen u murmureeren; wekken in u mistrouwen jegens God. Gij weet niet, wat het is met kinderlijk vertrouwen al uw kommer op God te werpen; en met uw kommer door Hem gedragen te worden. 'tIs u onbekend, hoe de hemelsche Vader in de beproeving het naaste is bij Zijn kind; hem troost, hem verblijdt, hem in de heiligmaking vorderen doet. Uwe beproevingen brengen u, wat uw innerlijk leven aangaat, helaas slechts verlies, geen winst. Hoe steekt dit af bij wat de Schrift aangaande Gods kinderen getuigt. Geen wonder, dat gij niet belijden durft, dat gij tot inwoning ontvangen hebt den Geest van Hem, die is de "Vader der Barmhartigheid en de God aller vertroosting."

Wij beklagen u. Toch is uw toestand geenszins hopeloos. Gij *hebt*, zooals de Schrift u leert, met de vergiffenis uwer zonden ook de gave des Geestes ontvangen. Kondet gij daarom slechts ruimte geven aan Gods Geest om in u Zijn werk te

doen, dan werd het alles anders bij u, dan ontstond er bij u een leven, zooals het uit den Geest van God wordt geboren; en in het bewustzijn van dat leven, zoudt ook gij vroolijk kunnen getuigen, dat de Geest van God waarlijk in u woont.

WAT HEEFT DAN DEN GEEST VAN GOD VERHINDERD ZIJN WERK IN U TE DOEN?

Wellicht was het uw onkunde. Wel kendet gij de geschiedenis van den pinksterdag; maar het doel van de uitstorting des Geestes was u niet duidelijk. Gij wist niet, dat bij uwe overgaaf aan Christus Gods Geest terstond in u kwam wonen, om uw geestelijk leven voor Zijn rekening te nemen. En zoo hebt gij Hem niet behandeld als den goddelijken Bewoner van uw wedergeboren hart. Gij dacht aan Hem, als aan iemand die ver van u was. Wat zeg ik? Gij hebt ter nauwernood aan Hem gedacht. De waarheid Zijner inwoning was voor u geen voorwerp geworden van uw geloof; en zoo is u geschied naar uw ongeloof. Wel hebt gij u verblijd in de vergiffenis uwer zonden; maar voor de inwoning des Geestes hebt gij God niet gedankt en geprezen. Gij hieldt u vreemd tegenover den Geest, en zoo hield Hij Zich vreemd tegenover u. Gij dacht u verre van Hem; en zoo bleef Hij verre van u. Vandaar de zwakke en ziekelijke toestand van uw innerlijk leven. Vandaar uw doorgaande neergedruktheid. Vandaar, dat er in u geen vooruitgang te bespeuren was.

Hoe hebt gij getracht tot een beter, tot een gezonder toestand te geraken? In uwe onkunde meendet gij in uzelven de eene of andere sluimerende kracht te moeten opwekken. Gij dacht dat dit u gelukken zou door ernstiger te bidden, en meer tijd te geven aan de overdenking der Schrift. Maar tot dien ernst in het gebed kwam het niet, of slechts voor een korte poos. Zoo was het ook met de overdenking des Woords. Zoo hebt gij in moedeloosheid de zaak opgegeven. Zoo zijt gij tot de gedachte gekomen, dat het niet anders kan; en in die gedachte zijt gij bevestigd door het geklag van anderen, die lang voor u tot God waren bekeerd, en aan den Heiland zich hadden overgegeven.

Misschien was uw gebrekkige toestand minder aan uw onkunde, dan aan uw toegeven aan het een of ander kwaad te wijten. Gij liet het vleesch over den geest heerschen. Gij liet uwe betere begeerten uitblusschen door de lusten des vleesches. Gij hadt den rijkdom, of de eer, of het zelfzuchtig genot lief. Gij onttrokt aan uwen Verlosser wat Hem toekwam. Hij heeft u tot Zijn eigendom met Zijn bloed gekocht, en u alzoo met Zijn Geest verzegeld. Hij moest door Zijn Geest onbepaald over u heerschen. In alles moest het uw eerste vraag zijn: "Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal?" Doch betooverd en verleid door het vleesch, gelijk de geloovige Gelatiërs zich erdoor hadden laten betooveren en verleiden; onthieldt gij aan uwen Heiland wat Hem toekwam, onthieldt gij uzelven aan Hem.

Hier ben ik gekomen tot den wortel der kwaal. Gij hebt uw eigen IK niet laten plaats maken voor uwen Heer. Gij wildet uw eigen IK behagen, waar gij uwen Heer behagen moest. Gij wildet den zin van uw eigen IK doen, waar gij den zin van uwen Heer hebt moeten doen. Uw hart was verdeeld tusschen Hem en uw eigen IK. Zoo was het Hem onmogelijk door Zijn Geest alles voor u te zijn, wat Hij voor u wezen wilde.

Gij vraagt

WAT RAAD IK U TE GEVEN HEB.

Geloof dat uw Heiland het anders wil. Hij heeft u met Zijn bloed gekocht, om u in Zijn dienst volkomen gelukkig te maken. Geloof dat Hij, met de vergiffenis uwer zonden u Zijn Geest heeft medegedeeld om in u te wonen, en door die inwoning uw hart tot een tempel van God te reinigen en te heiligen.

En, dit geloovende, vat het besluit op, niet te rusten, totdat gij in de kracht des Heiligen Geestes dat betere leven begint te leven waartoe gij door de Schrift wordt opgewekt. Wanhoop aan uzelven. Verwacht niets goeds uit uzelven. Geef elke poging op om uit uzelven dat betere leven op te wekken waarvoor uw oog is opengegaan, waarnaar uw hart smachtend verlangt. Geef de gansche zaak aan uwen Heiland over, en wacht op Hem, totdat Hij ook u van uzelven heeft verlost, om voortaan Zelf alles voor u te zijn.

U zal geschieden naar uw geloof. De schellen zullen u van de oogen vallen. Het hart zal opengaan voor vroeger ongekende hemelsche invloeden. Uw gemoed zal worden verzacht en verteederd, en alzoo vatbaar gemaakt voor de allergezegendste indrukken. Naar die vatbaarheid zal elke belofte des Heeren aan u worden vervuld. Uw rust, uw vrede, uw vreugde, uw kracht, uw lust in al wat goed en heilig is, die zullen van dag tot dag aangroeien. Uw toenemen zal aan allen die u kennen openbaar worden. Gij wordt al meer tot een zegen voor anderen. Zoo zal uw God aan u Zijn vreugde hebben, en in u verheerlijkt worden.

DE THEOSOPHIE.

III.

Tot hiertoe hebben we op het voetspoor van Dr. Kuyper ons bezig gehouden met het *ontstaan* en de *grondslagen* van de Theosophie. Thans rest ons de vraag: wat is haar

LEER?

Wij hebben reeds vernomen, dat mevr. Blavatsky in 1875 eerst in Amerika en daarna in Engeland de "Theosophical Society" heeft gesticht. Doel van de

vereeniging werd samengevat in de volgende punten :—

1. De kern te vormen van eene Algemeene Broederschap der menschheid, zonder aanzien van ras, geslacht, kleur, of kaste.

2. De Arysche (oud-Indiesche) letterkunde, wetenschap en godsdienst te onderzoeken.

3. De belangrijkheid van dat onderzoek te handhaven : en de vergelijkende studie van godsdienst, wijsbegeerte en wetenschap aan te moedigen.

4. De verborgene mysterieën der Natuur, en de geheime krachten in den mensch na te sporen.

Hierbij kwam later een vijfde doel, t.w.: de vernietiging van het Christendom, dat is te zeggen om "onder de 'arme heidenen ' zulke kennis te verspreiden van de praktische resultaten van het Christendom, als waardoor ten minste beide zijden der geschiedenis onder de aandacht der volkeren gebracht kunnen worden, die door zendeiingen worden bearbeid." Met het oog hierop heeft men zich in betrekking gesteld met vereenigingen en individuën in het Oosten, die bekend werden gemaakt met de " kerkelijke zonden en vergrijpen, de scheuringen en ketterijen, de geschillen en processen, de leerstellige twisten en beoordeelingen en herzieningen der Bijbeleer, waarvan de pers in Engeland en Amerika zoo vol is. Te lang is het Christendom bekend gemaakt met de diepgezonkenheid der volkeren die het Buddhisme, Brahmanisme, Confucianisme aanhangen, en millioenen zijn besteed aan de zending onder zulke valsche voorstellingen. Het Theosophisch Genootschap dagelijks ziende wat het Christendom eigenlijk teweeg brengt heeft goed gedacht de feiten in Palestina, Indie, Ceylon, Cashmir, Tartarye, Turkye, China en Japan door invloedrijke correspondenten bekend te maken. Het zal ook mettertijd veel te zeggen hebben omtrent het gedrag van de zendelingen aan degenen die hen ondersteunen." Zoo spreekt A. P. Sinnett, de Theosoof, in zijn " Isis Unveiled." Door en door anti-christelijk dus is de Theosophie. Bittere vijand van het Christendom, bittere tegenstander van de zending—alzoo staat zij daar voor de wereld.

***

Wat stellen deze menschen in de plaats van het Christendom ? Hun aller doel is aan te toonen, dat de ziel des menschen haar volmaking bereikt slechts door herhaalde incarnaties (vleeschwordingen.) Zij leeren dan ook, dat de mensch een viervoudige natuur heeft, bestaande uit " een stoffelijk lichaam, een fluidische periziel of astraal lichaam, de ziel of het individu, en de geest of goddelijke vader en leven "—(volgens Sinnett : " The Perfect Way "). Zij verklaren, dat er slechts éene zelfstandigheid is, waarvan Geest en Stof de twee openbaringen zijn. God en de ziel zijn eigenlijk één, bestaande uit dezelfde substantie. Alles gaat uit van God. Alles keert terug tot God. Er is een opklimming in eene reeks van levens, uit het plantenrijk tot het dierenrijk, uit het dierenrijk tot den mensch. Uiteindelijk is alles weer vereenigd met God, zoodat wij ons " God moeten voorstellen als een ontzachelijk geestelijk lichaam, uit vele, individueele elementen bestaande, alles van één wil voorzien, en dus waarlijk één.........Dat éene wordt vele. God wordt millioenen. God is een veeltal van natiën, koningrijken, tongen : de stemme Gods is als de stem van vele wateren ! !

De heer Sinnett, die zoo spreekt, is een autoriteit op dit gebied ; want in 1883 werd hem opgedragen de leer der Theosophen in het Westen uiteen te zetten. Dit heeft hij dan ook gedaan in verschillende werken die in den kring der sekte veel gelezen worden. Kern van die leer is, de gestadige ontwikkeling van het zieleleven uit het lagere tot het hoogere. Madame Blavatsky spreekt met evenveel duidelijkheid : " Wij verwerpen," zegt zij, " de voorstelling van een persoonlijken, buiten de wereld staanden op den mensch gelijkenden God, die slechts de reusachtige schaduw van een mensch en niet eens van den besten mensch is. Wij gelooven aan een alles omvattend, goddelijk principe, den wortel van alles, waaruit alles voortkomt en tot hetwelk alles in den grooten kringloop des levens weer zal terugkeeren."

***

'tIs te begrijpen, dat er in deze leer geene plaats is voor den Christus en ook geene plaats voor de verzoening. 'tIs de oude dwaalleer in nieuwerwetschen vorm, waartegen Johannes in zijn eersten brief reeds gewaarschuwd heeft, en waartegen de Kerk des Heeren in de eerste jaren van haar bestaan zoo bitter heeft moeten strijden. Geen zondeval, geen verzoening—deze zijn de twee grootste strijdpunten ten allen tijde geweest. En ook hier! De Heer Sinnett bijv. zegt : " de val des menschen werd niet veroorzaakt door een specifieke daad van bijzondere personen die in een staat van volmaaktheid verkeeren . . . . . . maar zulk eene algeheele omkeering van de verhoudingen tusschen ziel en lichaam als waardoor de centrale wil werd overgebracht van de ziel naar het lichaam, en de daaruit volgende onderwerping van de ziel aan het lichaam, waardoor het individu blootgesteld wordt aan zonde, ziekte en alle andere euvelen ontstaande uit de beperkingen van de stof."

***

Wij hebben reeds gezien, dat Theosophen den mensch beschouwen als bestaande uit vier elementen, twee waarvan zijn het lichaam en het astraal lichaam, het mannelijk beginsel vormende, terwijl een derde is de ziel, die vrouwelijk is. Het overige deel is geest, die

eene emanatie (uitvloeisel) is uit de godheid en derhalve God; zoodat ieder mensch God in zich omdraagt. De ziel is alzoo geplaatst tusschen het goddelijk element en het lichaam, en "ten einde haar behoorlijk werk te verrichten met betrekking tot den mensch, en hem te winnen voor haar, moet zij zelf naar den goddelijken geest dien zij in zich heeft gedurigilijk zich uitstrekken, als de centrale zon van haarzelf, gelijk zij die is van den man." Feilt zij hierin, dan van valt zij, dan wordt zij een met het lichaam, en is de geheele mensch als de eerste Adam uit de aarde aardsch. Streeft zij echter naar vereeniging met God, naar den geest in zich, dan ontstaat er eene ware verzoening, waarin de Natuur verwezenlijkt het ideaal dat haar bij haar eerste verschijning uit God werd voorgehouden." Dit is wedergeboorte, de vereeniging tusschen den geest en de Bruid. De mensch wordt geboren uit water en den geest—water als 't zinnebeeld der vrouw. Deze mensch in ons alzoo geboren is Christus Jezus, Zoon des menschen, die genoemd wordt de Overste onzer verlossing, die door lijden wordt volmaakt. Dit lijden moet door elkeen voor zichzelven worden gedragen. Door iemand anders in onze plaats te doen treden, helpen wij hem niet, maar berooven wij hem slechts van zijne middelen ter verlossing."

***

Die verlossing is menigvuldig en bestaat in eene reeks van daden geestelijk en verstandelijk. Men heeft er een vijf- of zestal kleinere en grootere mysterien (geheimenissen). De eerste drie noemt men de verlossing, een soort Doopsbediening; daarop volgt de verzoeking, met het Lijden of de Zelfverloochening. Dit Lijden wordt voltooid in eene kruiziging—eene algeheele overgave van den natuurlijken mensch. 't Is het laatste stadium van de kleinere mysterien. Deze worden beschouwd te behooren tot de Koningin's kamer in de groote Pyramide. De Occultisten beschouwen de Egyptische Pyramide als "bestemd om voortestellen, zoowel in karakter als in duur, de verschillende stadien van de geschiedenis der ziel, van haar eerste uittreden in de stof tot haar uiteindelijken triomf en haar terugkeer tot geest." Gp deze kleinere volgen de grootere mysterien, bestaande in de Begrafenis, de Opstanding, de Hemelvaart, eindigende in het "Huwelijk van den Zoon van God." In deze laatste daad wordt de "Mensch reine Geest, en wordt het menschelijke eindelijk opgenomen in het goddelijke." Dit is—zoo besluit Sinnett zijne beschrijving — de "Sabbat der Hebreën, de Nirvana der Bnddhisten, en de Transmutatie der Alchemisten." *De Mensch die dit stadium bereikt is dan niet slechts een 'adept' maar* EEN CHRISTUS.

***

Niet allen bereiken dit standpunt. Weer laten wij Sinnett spreken. Slechts zij die "ver genoeg zijn op den weg en na vele transmigratien [zielsverhuizingen] hun leven op de beste wijze hebben geregeld en alzoo hunne hoogste vermogens en hoedanigheden hebben ontwikkeld; en die den geest en niet het lichaam gemaakt hebben tot hun doel." Deze personen hebben dit bereikt door "strenge tucht, zoowel lichamelijk, als verstandelijk, zedelijk en geestelijk." Tot dezulken behoorden Osiris, Mithras, Krishna, [Heidensche godheden] Zoroaster, Dionysius, Buddha, en ...... JEZUS; want *ofschoon er geen andere naam gegeven is onder den hemel waardoor de mensch kan zalig worden dan die van Christus* TOCH IS DIE NAAM HET DEEL GEWEEST VAN VELEN. Derhalve is het Christendom niet de eenig-ware godsdienst, is Jezus niet de eenige Zaligmaker. Het Buddhisme en het Christendom vullen elkander aan "Buddha heeft de wedergeboorte des gemoeds voltooid: door zijn leer en praktijk werd de menschheid voorbereid voor de genade die door Jezus komt. Derhalve kan niemand een echte Christen zijn, die niet eerst een Buddhist was." Nog erger is het. "Zij die de leer van Buddha met die van Jezus vereenigen zijn van de hemelschen. Zij die dit verhinderen behooren tot de astralen of aardschen. Tusschen ze beiden in staan de volgelingen van den Islam, om ze beiden tot één te brengen. Het doel van het Mohammedanisme moet zijn die vereeniging te bewerken; want de Ster en Halve Maan zijn essentieel een met het Kruis van Christus.

***

Dit dan is de Nieuwe Theosophie—een stelsel even anti-Christelijk als dat van Mevr. Eddy, meer wetenschappelijk, duidelijker omschreven, maar in beginsel daarmee één, t. w. godsdienst zonder God. Kortelijks samengevat leert ons Madame Blavatsky:—

1. Dat er geen persoonlijke God is.

2. Dat er één, eeuwig grondbeginsel is, waaraan men de naam *Sat*, de wezenheid toekent, waarvan het Heelal eene openbaring is.

3. Door uitademing en inademing van dit grondbeginsel ontstaan beurtelings de geopenbaarde werelden en lossen zij zich op.

4. De langzame ontwikkeling van het heelal heeft plaats op *zeven verschillende vlakken* of *bestaansterreinen:* t. w.:

a.) het physisch gebied, *b.)* het astraal gebied, *c).* het gebied van het levensbeginsel, *d.)* het gebied der dierlijke driften en begeerten, *e.)* het gebied der menschelijke ziel, of het Ik, *f.)* het gebied der geestelijke ziel, *g.)* het gebied van den geest.

5. De mensch zelf moet eene ontwikkeling ondergaan, die in dit leven niet wordt voltooid, maar door

herhaalde reincarnatie (vleeschwording) moet geschieden. Die " re-incaruatie beteekent het inwonen van het Ik in vele elkander opvolgende persoonlijkheden, maar altijd in een menschelijke of nog hoogere persoonlijkheid en nimmer in een dier. . . . Heeft het Ik een leven op aarde ten einde gebracht, dan brengt het eerst een tijdperk van rust door in Devachan (hemel), welks duur afhankelijk is van de door hem verrichte goede daden : is dit kapitaal opgebruikt, dan volgt een nieuwe geboorte. En zoo gaat het voort, tot alle schuld geboet is, en de ziel eindelijk, na de gansche lijn der ontwikkeling te hebben doorgeloopen, opgaat in het goddelijk beginsel, Nirvana."

De Boeken des Bijbels.

GENESIS.

I.

De Bijbel is geen gewoon boek. Terecht noemt men het: het Boek der Boeken; omdat het eene openbaring bevat van God aan menschen door menschen. 't Is door en door goddelijk, maar ook door en door menschelijk, het menschelijke verheerlijkt door het goddelijke, en het goddelijke voor ons toegankelijk gemaakt door het menschelijke. De Bijbel is afkomstig van vele schrijvers uit vele eeuwen, en toch is de benaming Heilige Schrift zeer juist; want het geheele boek levert het bewijs van te zijn het werk van den éénen waren God. 't Is eene verzameling van boekeu en toch één boek, met éėne boodschap, met één doel, met één uitzicht. Gelijk een zonnestraal kan worden gebroken in zevenvoudige kleurenpracht en toch één blijft, zoo is de Bijbel één, geschreven onder leiding des Heiligen Geestes, hoewel velen daartoe hebben meegewerkt. Daarom heeft het Boek dei Boeken voor het menschdom geheel eenige waarde, onovertrefbaar, onvergelijkelijk. Uit God, door God, tot God; omdat het, uit de Liefde Gods tot ons komend, het menschdom voert naar Hem wiens naam en wezen de LIEFDE is. Wij zeggen het een diepen denker na : " Een mensch die waarlijk heeft leeren inzien dat hij met de geheele wereld verdoemelijk is voor God, kan niet anders dan in den Bijbel van den aanvang tot het einde Gods Woord vernemen, de getuigenis der reddende en heiligende genade die van nergens elders dan van God komen kan."

Uit dit oogpunt beschouwd *bevat* de Bijbel niet alleen Gods Woord, maar *is* de Bijbel ook Gods Woord, en daarom voor ons van de hoogste beteekenis. Gelijk het menschelijk lichaam uit vele leden bestaat die niet kunnen worden gemist, hoewel niet allen *gelijke* waarde hebben, zoo bevat de Bijbel vele boeken die allen te zamen eene heerlijke eenheid vormen, en toch zeer van elkaar verschillen. Het boek de Prediker of het Hooglied kunnen wij niet missen, alhoewel zij niet met het Evangelie van Johannes of den Brief aan de Romeinen kunnen worden vergeleken.

Zoo vinden wij in 't begin der verzameling een boek dat van groote beteekenis is voor het Godsrijk op aarde, alhoewel het ons terugvoert tot tijden waarvan geen enkel ander menschelijk geschrift met zekerheid kan getuigen.

In het Hebreeuwsch heet het *Bereschith* of *Begin*, naar het eerste woord van het eerste hoofdstuk. De naam die het in onzen Bijbel draagt—*Genesis*—is ontleend aan de Grieksche vertaling, en beteekent eigenlijk *oorsprong*. Geen betere benaming kan dan .ook er voor gevonden worden ; want eigenlijk is het :—

HET BOEK DER OORSPRONGEN,

want wij hebben hier een verhaal omtrent :

den oorsprong van hemel en aarde,
den oorsprong van den mensch,
den oorsprong van het huwelijk,
den oorsprong der zonde,
den oorsprong der verzoening door offerande,
den oorsprong der natiën,
den oorsprong van het uitverkoren volk.

't Is dus eene INLEIDING TOT DE GESCHIEDENIS DES HEILS dat door Israël zou komen over alle vleesch. Dat Heil zou over de gevallen wereld komen door het " zaad der vrouw " (Gen. 3 : 15)—eerst dus zeer algemeen, zoodat niemand uitgesloten wordt. Dat zaad der vrouw wordt echter beperkt tot een bepaald geslacht, een bepaald volk, een bepaalden stamvader. Tot Abraham kwam de belofte : " In *uw* zaad zullen gezegend worden *alle* volken der aarde " (Gen. 22 : 18).

Daarom bevat het boek Genesis de levensgeschiedenis van een zevental mannen van beteekenis, met het oog hierop vooral, t.w. Adam, Seth, Noach, Abraham, Izaak, Jakob en Josef. In Adams droevige ervaringen hebben wij ons geteekend hoe het Paradijs ontvangen en hoe het Paradijs verloren werd. In de andere zes hebben wij de voorgeschiedenis van het Paradijs herwonnen en herkregen. Daarom sluit zich het eerste boek des Bijbels zoo nauw aan bij het laatste. Ook immers in het boek De Openbaring is er sprake van het Paradijs, van den Boom des Levens, van een nieuwen hemel en eene nieuwe aarde, van de stad met haar gouden straten en haar nooit gesloten poorten. De *eerste* stad werd door Kain gebouwd in zonde uit de aarde aardsch ; de *laatste* stad daalt neer uit den hemel, en in haar woont de Almachtige zelf. De *eerste* aarde werd vervloekt om 's menschen zonde; de *nieuwe* aarde wordt verheerlijkt in de verzoening teweeggebracht door het Lam. Bij de gesloten poort van het verloren Paradijs stonden de Cherubim ; bij de opene poort van het nieuwe

Jeruzalem staan de wachtende engelen om de verlosten welkom te heeten. *Zoo* is er eene heerlijke eenheid in het groote Bijbelboek van Genesis tot Openbaring. *Zoo* is er eene eenheid in de Geschiedenis des Heils. *Zoo* is gevonden wat verloren was.

Doch in Genesis hebben wij slechts het Begin, zonder meer. De eeuwen vliegen voorbij terwijl wij lezen. Op vele vragen ontvangen wij geen antwoord. Hoe oud is de wereld? vragen wij: en het antwoord is kort en zakelijk: "In het begin schiep God hemel en aarde." Hoe is alles ontstaan? vragen wij andermaal. Door ontwikkeling uit eeuwige stof? Door eene omwenteling in stofdeeltjes die van alle eeuwigheid aanwezig waren? en weer ontvangen wij antwoord: "God in het begin." Het allereerste hoofdstuk is vol van God. God "schiep." God "zeide." God "zag." God "noemde." God "maakte." God "stelde." Om te eindigen met dat allerliefste woord dat als heerlijke muziek ons tegenklinkt te midden van allerlei wanklanken: God "zegende," want alles was "goed" zooals het kwam uit *Z*ijne hand. *Zoo* zien wij in het boek Genesis dan ook dat

God in de Geschiedenis

des menschen leeft. Hij is geen doode God, geen onbekende kracht, geen naamloos oneindige. Hij is de Alpha en de Omega. Hij is alles in allen. In Hem is de oplossing van alle raadselen. Neem Hem weg uit dit boek en gij hebt het licht uitgedoofd; gij hebt de aarde in een nacht van eeuwige duisternis gedompeld; gij hebt het menschdom gedoemd tot tranen, wee en jammer onbeschrijfelijk.

Daarom vinden wij hier meer dan één naam voor het opperwezen. Hij is God—*Elohim* in 't Hebreeuwsch—of God bij uitnemendheid. De God der goden. Hij is *Jehovah*—de verbonds God die Israël later zou leiden uit het akelig woestijnleven naar het heerlijk Kanaan der belofte. Hij is de *Almachtige* (Gen. 17: 1), die aan Abram verscheen om den patriarch te verzekeren van trouwe hulp, van onafgebrokene nabijheid, van altijddurende bewaring en bescherming. Daarom is Hij ook "een Schild en een Loon zeer groot" (Gen. 15: 1). Ook is Hij de "Allerhoogste," voor wien alle vijanden *Z*ijns volks moeten zwichten (Gen. 14: 19 en 20). "Vader" noemt Hij zich nog niet. Die openbaring zou eerst later komen. Genesis echter is vol van God. Wij vinden Hem overal in die oude geschiedenis—niet als een verren God uit het leven verwijderd, maar als de "God van Abraham, Izaak en Jakob," Die te Bethel verschijnt aan den zwervenden vluchteling (Gen. 28: 17); Die in de gevangenis den trouwen Jozef bezoekt (Gen. 39: 21); Die een Farao doet inzien dat Hij het lot der volkeren in *Z*ijne hand heeft (Gen. 41: 38 en 39). Hij is de God des oordeels, Die den zondvloed over de aarde zendt; Die Sodom en Gomorra straft, en toch hoort naar het gebed van een Abraham wanneer deze pleit voor de goddelooze stad—de barmhartige, maar ook de rechtvaardige. Hij is de God die in het geweten des menschen ingrijpt met de vraag: "Adam, waar zijt gij?" en Die in het ruw gemoed van een Ruben het verledene laat spreken en berouw verwekt bij dien gedachteloozen zoon van Jakob. "Heb ik niet tot u gezegd: zondigt niet tegen den jongeling; maar wij hoorden niet. En ook zijn bloed, ziet het wordt gezocht" (Gen. 42: 22). *Z*oo sprak immers Ruben. Voorwaar God is hier in geschiedenis.

De God van Genesis is de Souverein, met majesteit en heerlijkheid bekleed, Die de lotgevallen der menschenkinderen bestiert, Die in de kleinste bijzonderheden *Z*ich gelden laat, Die "spreekt en het is er, gebiedt en het staat er". Hij heerscht in en over de natuur, zij hoort *Z*ijne stem en gehoorzaamt. In Hem ligt de verklaring harer werkzaamheden. Hij heeft in *Z*ijne hand de oplossing harer raadselen, den sleutel harer verborgenheden. Buiten Hem is zij onverklaarbaar. En in de menschenwereld grijpt Hij in, als de barmhartige, genadige, rechtvaardige, heilige. Hier hooren wij vooreerst van zonde en oordeel, maar ook van verlossing en verzoening. Hier zien wij de macht des Satans ten volle geopenbaard; hier ook zien wij de genade Gods herstellende, reinigende, heiligende, vernietigende het werk van den zielevijand. Boven Genesis zouden wij kunnen schrijven het heerlijk woord uit Deuteronomium: "Hoor, Israël, de Heer uw God is een eenig Heer" (Deut. 6: 4); maar ook het lieflijk woord van den Psalmdichter: "Barmhartig en genadig is de Heer, langmoedig, en groot van goedertierenheid" (Ps. 103: 8).

In één woord Genesis leert ons

Hoe God nader komt tot den mensch.

Wij hebben hier toch de duidelijkste bewijzen hoe de zonde immer tusschen in komt om Gods werk te bederven, maar hoe de Heere *Z*elf haar invloed vernietigt, haar macht breekt, den duivel onschadelijk maakt. Genade triomfeert over recht. De belofte wordt uitgesproken hoewel de poort van het paradijs gesloten blijft, dat de kop der slang zal worden vertreden. Gods genaderoeping is hier, Gods beloften zijn hier, Gods liefde is hier. God treedt altijd nader. In geen ander boek wordt dit zoo treffend ons voorgehouden. Maar naast deze groote gedachte, dat zelfs geen zonde scheiding maken kan tusschen den Schepper en het schepsel, hebben wij een andere gedachte even heerlijk; want wij zien hier ook

Hoe de mensch nader komt tot God

door offeranden, door smeekgebed, door heilige feesten, door zinnebeeldige sacramenten — zooals de besnijdenis — door teekenen van het verbond met de menschenkinderen — zooals de regenboog

van Noach, door droomen en gezichten des nachts, door wonderbare leidingen, zooals bij Jakob en bij Jozef, door den eisch van gehoorzaamheid, zooals bij Abraham. Niemand kan dit boek lezen zonder te erkennen, dat er vele lichtstralen zijn die doorbreken door de donkerheid des nachts. Adam is wel verdreven uit het Paradijs maar Jozef sterft in eere aan het hof van Farao. Bijna twee duizend vijf honderd jaren zijn er verloopen tusschen Adam en Jozef. En in al dien tijd bleef God trouw aan Zijn belofte, en kwam de mensch steeds tot nieuwere ontdekkingen van Gods wonderbare trouw en de zaligheid van volkomene overgave aan Hem.

VAN RIEBEECK'S GEBED.

Het is niet voor de eerste maal, dat de aandacht gevraagd wordt voor het gebed door Van Riebeeck ontelbare malen gebeden.

F. Lion Cachet in "de Worstelstrijd der Transvalers" het afdrukkend noemt 't gebed "het groot-charter der Hollandsche koloniën in Zuid-Afrika". "Van Riebeeck gevoelt zich van God geroepen tot het bestier van de Cabo de Bona Esperanza; niet tot eigen profijt, maar in dienst der Compagnie". Blijkbaar beschouwde Lion Cachet Van Riebeeck als de opsteller van het gebed.

Dit doet ook de archivaris van het Kaaps archief, de heer H. C. V. Leibrandt, in de inleiding tot de "Letters and documents received, 1649—1662" van zijn verdienstelike "Precis of the Archives", zeggend "Riebeeck's prayer, — evidently composed by himself, as it is in his own handwritlng —"

Ik wil trachten aan te tonen, dat niet Van Riebeeck de opsteller van dit gebed is. Door drukfouten is het "Gebet" in de "Resolutiën van den Commandeur en Raden" 1652—1662 niet een letterlike uitgave geworden. Dank zij de zetter hoop ik, dat het onderstaande een juiste afdruk zal worden. De kursivering is van mij; de letters tussen haakjes zijn in afkorting geschreven.

O Barmhertige Goodertieren Godt ende Hemelsche Vader Nadien het uwe goddel(yk)e Maij(estei)t geliefft heefft ons te *beroepen over 't bestier der saacken vande Generale vereenighde Nederlantse g'octroijeerde oost-Indische Comp(agni)e alhier aen Cabo de boa Esperance — (ende) wij tendien eijnde met onsen bijhebbenden raedt in uwen H(eiligen) name (ver)gadert sijn omme met advijs vande selve sodanige besluijten te maecken waermede den meesten dienst vande opgemelte Comp(agni)e gevoirdert, de Justitie gehanthaefft ende onder dese wilde brutale menschen mogelijck sijnde Uwe ware gereformeerde Christelijcke lere mettertijt mochte voortgeplant (ende) (ver)breijt worden tot uwes H(eiligen) Naems loff ende Eere, (ende) welstant onser H(ee)ren Principalen*, waertoe wij sonder dijne genadige hulpe 't alderminste en (ver)mogen, Soo bidden wij u derhalven O aldergenadighste Vader, dat gij ons met uwe vaderlijcke wijsheijt wilt bijwoonen (ende) in dese onse (ver)gaderinge presiderende onse herten sulx (ver)lichten, dat alle (ver)keerde passien, mis(ver)standen (ende) andere diergelijcke gebrecken van ons mogen geweer(d) blijven, ten eijnde onse herten van alle menschelijcke affecten reijn, ende onse gemoederen soo gestelt sijnde Wij in onse raedtslagen niet anders voornemen nochte besluyten, als 't gene mach strecken tot grootmaecking(e) (ende) loff van uwen alderheijlighsten naeme ende den meesten dienst van onse Heeren en(de) Meesters sonder in eeniger maten op eijgen baet off particulier proffijt acht te nemen, het welcke en(de) wes meer ons tot uytvoerin(g) onser bevolen diensts ende zaligh(ei)t nodigh sij, Wij bidden (ende) begeeren in den naeme uwes wel lieven Zoons onsen Heyl(ant)ende Zalighmaker Jesu Christy, die ons heefft leeren Bidden

Onse Vader &[a]—

Het bovenstaande is het gewone "Formulier van Gebedt, om voor de Vergaderingen te scheep gedaen te worden". Het is steeds afgedrukt achter de Artikelbrief, evenals de formulieren van eden voor de verschillende soorten ambtenaren der Oostindiese Companjie. Deze artikelbrieven werden afgekondigd in 1601, 1634, 1658, 1672, 1742.

De oudste van 1601 is niet gevonden. Die van 1634 bevat geen gebedsformulier, wel die van 1658. Hoogstwaarschijnlik is dus òf reeds in 1601 of spoedig daarna een formulier opgesteld. De gehele artikelbrief, met gebed en eden, is opgesteld door Heren XVII, het hoogste bestuur van de Companjie.

De hierboven kursief gedrukte woorden achter "geliefft heeft" zijn in het gewone formulier: *ons te stellen over het beleyt ende Regieringe van Schip ende aengenomen Reyse ten dienste van de Oost-Indische Compagnie*, waer toe wij enz.

Van woord tot woord was dit door Heren Bewindhebbers overwogen en de voorzitter van de Scheepsraad en later het opperhoofd aan de Kaapse vestiging mocht het niet wagen er een tittel of jota toe of af te doen. Zo moest Van Riebeeck dit bidden: "*alhier* aen Cabo de boa Esperance" op 30 Desember 1651, niettegenstaande hij met zijn schepen nog dicht onder de engelse kust lag en plan had er ballast te gaan innemen.

Hoe kwamen de Heren XVII aan de kursief gedrukte woorden? In het stuk, opgesteld door Jansz. en Proot, die als schipbreukelingen van de Haerlem in 1648 enige maanden in de Tafelvallei hadden doorgebracht, wezen ze onder andere Heren Bewindhebbers op de mogelikheid, dat men de inboorlingen "in Christelijcke religie" zou kunnen opvoeden, waardoor met Gods hulp velen God zouden worden "toegebracht." Zo zou de nederzetting kunnen dienen, behalve tot voordeel voor de Companjie, "tot grootmakinge van Godes alder heijlighste name." Van Riebeeck gaf zijn meening over dit stuk; hij was er sterk voor te beproeven de inboorlingen, "een brutale hoop sonder concientie levende," het Christendom bij te brengen. Zo namen dus de Bewindhebbers in het formulier op, wat door mensen die over de inboorlingen konden oordeelen, voor mogelik en zeer wenselik werd gehouden.

Dit gebed toont ook nog de koopmansgeest der Heren Bewindhebbers. De Companjie, die haar dienaren niet al te ruim betaalde, leed veel schade, doordat de slecht-betaalden op allerlei wijzen hun eigen voordeel niet uit 't oog verloren. Daarom schreven de Heren voor te bidden, dat de menselike "passien" uit de harten mochten worden weggenomen, dat men mocht besluiten nemen tot eer van Gods naam, (maar in één adem komt er bij "en den meesten dienst" van de Heeren en Meesters, de Companjie); dat men niet op eigen voordeel zou letten! Zo zou men zijn "bevolen dienst" doen en z'n "zaligheid" niet in gevaar brengen!

'tWas wel al te veel handelszaken met heilige dingen mengen! Of de Heren 't zelf gevoeld hebben? Men zou 't wel zeggen, want in het formulier van 1658 staat alleen: "dat ons duyster verstant verlicht ende wij van alle Menschelycke affecten mogen reijn wezen, waardoor wij alle onze handelinge soo bestieren ende besluyten mogen, dat het alles mach geschieden ter eeren Uwes heyligen naems, welstant der ware Religie, ende onses lieve Vaderlant."

Johan van Riebeeck zou zelf het auteurschap van het gebed hebbe afgewesen, als iemand hem voor de opsteller had aangezien. Waarom zou het nageslacht het beter willen weten dan de flinke Van Riebeeck zelf?

E. C. Godée-Molsbergen.

BOEKAANKONDIGING.

Twee Boekjes. Het doet ons genoegen aan te kondigen het werkje van Mrs. G. Fagg, vroeger zendelinge in China, getiteld 'TWEE GULDEN LELIEN,' uit het Engelsch vertaald door den Heer van Schalkwijk. Het boekske in zijn Engelschen vorm hebben wij vroeger in handen gehad. Wij zijn blijde te zien, dat het in een Kaapsch gewaad verschijnt. 't Is de geschiedenis van eene Chineesche dame die tot het Christendom bekeerd werd. Wij bevelen dit boekske zeer aan. 't Is verrijkt met illustraties en kost slechts 1/., te verkrijgen bij het depot in de Langemarkt-Straat.

De 'AFRIKAANSCHE LIEDERENBUNDEL' vroeger door ons aangekondigd, verschijnt in veel kleiner vorm, als "Tekstboekje" behoorende bij dien bundel. Prijs 6d., postvrij 7d. Wat van de grootere verzameling door ons gezegd werd, mag ook dienen voor dezen kleineren bundel.

PIETER STOFBERG, zijn leven, arbeid en afsterven, door W. Fouché, prijs 2/6. Wij heeten dit boekske van harte welkom. Het bane zich een weg naar vele harten en huizen. Het opene onze oogen voor den nood der heidenwereld, voor de roeping der Kerk, voor de noodzakelijkheid, om de opengevallene plaatsen aantevullen door mannen en vrouwen Gode gewijd. Wat een drietal—Willie Neethling, Annie Hofmeyr, Pieter Stofberg,—offers voor de zending, met Mochudi op het nauwst verbonden. Wij wenschen den heer Fouché geluk met deze pennevrucht!

Ontvangsten.

Met dank ontvangen van: Ds. D. P. Ackerman, 6/-; Mnr. J. S. van Zijl, 6/-; Ds. J. F. Marais, Dordrecht, £1 4/-; Eerw. Joubert, Wijnberg, 6/-; Eerw. G. van Niekerk, Graaff Reinet, 12/-; Ds. J. C. du Plessis, 6/-: Mnr. P. E. Smith, 6/-; Ds. S. P. Fouche, 6/-; Dr. Cilliers, 18/-; hh. B. J. Nowitz & Co., 6/-; Mnr. J. R. K. de Villiers, 12/-; Ds. P. J. Conradie, 6/-; Mnr. J. T. A. Verschuur, 6/-; Ds. J. M. Louw, 6/-; Ds. A. Faure, £1 4/-; Ds. Brummer, 18/-; Mnr. A. van der Westhuysen, 6/-; Ds. M. S. Daneel, 6/-; Ds. Stroebel, 12/-; Ds. Neethling, Hopefield, 6/-; Eerw. J. A. van Rooyen, 6/-; Ds. Stulting, 12/-; Mnr. Johs. van Rensburg, 18/-; Eerw. Kropholler, 6/-; Eerw. D. Botha, 6/-; hh. L. L. Nel, 6/-; L. J. Nel, 6/-; A. J. J. Nel, 6/-; G. C. Nel, 6/-; Ds. H. C. de Wet, 6/-; Mnr. C. R. Louw, 6/-; Mnr. P. H. Fick, 6/-; Ds. C. P. Theron, Bethlehem, 12/-; Mnr. Gert van Zijl, 12/-; Mnr. Cornelis Roos, 6/-; Mej. E. Auret, 6/-; Ds. Alheit, Ceres, 6/-; Ds. van Wijk, Ceres, 6/-; Ds. J. J. Krige, 12/-; Eerw. H. C. Hugo, 6/-; Ds. A. F. Malan, 18/-; Ds. E. Dommisse, 6/-; Ds. D. Bosman, 18/-; Ds. C. D. Murray, 6/-.

J. I. Marais,

Stellenbosch,
15 Juli 1908.

DEEL XIII, No. 7. STELLENBOSCH. JULI, 1908.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

NOTA BENE.

1. Men zende alle inteekengelden alsmede alle berichten betreffende verandering van adres, of ongeregelde toezending aan Mnr. R. J. DU TOIT, Mostertsdrift, Stellenbosch.

2. Men zende liever geen "Postal Notes," of postzegels. Niet-Koloniale "Postal Notes" moeten een additioneele postzegel ontvangen.

3. Alle Advertenties en de gelden daarvoor, moeten opgezonden en betaald worden aan den advertentie agent van het blad, de Heeren R. L. CHAPLIN, & Co., Nieuwe Kerk Gebouwen, Adderley Str., Kaapstad.

INHOUD.

KRONIEK.

—:o:—

ONZE TOEKOMST ALS KERK.

Dezer dagen ontvingen wij een schrijven van iemand die geen lid is van onze Kerk, maar die toch belangstelt in den bloei en den vooruitgang dier Kerk als de "volkskerk" in Zuid Afrika. Hij is er over begaan, dat in meer dan ééne gemeente de boeren uit hun grond raken, en dat andere bezitters de plaatsen innemen van waardige boeren-eigenaars uit den ouden tijd. Ook trekt het zeer zijne aandacht, dat verarmden, die uit hun grond geraakt zijn dorpwaarts trekken, de bevolking daar vermeerderen, moeilijk een bestaan vinden, en gevaar loopen van te zinken en hun kroost met zich meetesleepen. Hij schijnt te denken, dat onze Kerk niet genoeg kennis neemt van de veranderde en nog steeds veranderende toestanden. De pauperisatie onzer gemeenten—om zijn woord te gebruiken—is volgens hem een dreigend gevaar, waarmee wij te rekenen hebben ; want in vele gevallen leidt pauperisatie tot demoralisatie en degradatie.

***

Hij noemt enkele gemeenten met name. Onder anderen spreekt hij van Pretoria en van Bloemfontein, en van Cradock waar onze Kerk een probleem ter oplossing wacht, dat op krachtige wijze moet worden ter hand genomen. *Onze Kerk* in de eerste plaats ; want zij is verantwoordelijk voor hare leden, en vooral voor de kinderen. 't Is bekend, dat de Roomsche Kerk haar uiterste doet, om het opkomend geslacht in handen te krijgen. Overal sticht zij scholen, die goedkoop zijn en daarop zijn aangelegd om de armeren in de maatschappij te

bereiken. Dat die scholen velen trekken is niet te ontkennen. In de Oostelijke Provincie—wij denken hier aan dorpen zooals Aliwal, Cradock, Bedford, Cala, om van Port Elizabeth en Grahamstown niet te spreken—zijn er in de laatste jaren prachtige schoolgebouwen verrezen, die ook in het uiterlijke sterke concurrenten zijn van de openbare school en haar op meer dan één punt voorbijstreven. Tot zoover onze correspondent.

***

Wat hij mededeelt is helaas niet nieuw. Doch bij al deze discussiën vergete men niet, dat ook andere en oudere landen in dezelfde moeilijkheid verkeeren. Spanje is een voorbeeld van belang. De toestand daar is kritiek. Landbouwers en boeren verlaten het land, omdat zij geen bestaan kunnen vinden uit de opbrengst van den bodem. Vraagt men naar de oorzaak, dan worden twee redenen aangegeven, t.w. gebrekkige opvoeding en ouderwetsche, uitgediende methoden van boerderij. Spanje heeft niet rekening gehouden met den vooruitgang op wetenschappelijk gebied. De bodem levert niet op wat men recht heeft te verwachten, en alzoo worden de boeren verarmd, en verlaten het land hunner geboorte om elders een bestaan te vinden. In dezen spiegel zien we ons eigen beeld. Zuid-Afrika heeft nog veel te leeren De boerderij kwijnt onder ons, en daarom verlaten velen het land of blijven zitten in de groote steden.

***

Slechts één vraag willen wij hier doen: is onze *Kerk* verantwoordelijk voor die toestanden? Heeft zij niet reeds met Kakamas getoond, wat zij voor "arme blanken" wil doen? Zijn er niet inrichtingen als die van Ds. Kriel te Langlaagte en "Industria" te Stellenbosch, en de Industriescholen te Uitenhage en te Adelaide, waar men pogingen aanwendt om de kinderen tenminste geschikt te maken voor de samenleving? En hoe werd onze Kerk niet in deze loffelijke pogingen gestremd en gehinderd door velen die haar moesten bijstaan en helpen? Ook van regeeringswege krijgen we vaak niet die ondersteuning die wij behoeven. Het wil ons voorkomen, dat zelfs het parlement niet inziet, wat er moet gedaan worden voor de verwaarloosden in dorpen en steden. Had men het geld op de schoolradenwet verspild besteed aan de opvoeding van armen en behoeftigen we zouden veel meer gewonnen hebben dan bij eenigen anderen vorm van wetgeving.

***

Trouwens het parlement—wie ook al aan het roer van zaken mocht zijn—schijnt heel weinig besef te hebben van den werkelijken toestand. De schoolraden-wet wordt nu gewijzigd. En welk een wijziging! Nog meer belasting. En dat wel waarvoor? Om eene wet, die nooit moest zijn gemaakt, en die onsmakelijk, onhandelbaar, ondoelmatig, onduidelijk, onaannemelijk van het begin was, nog moeilijker te maken. De heer Merriman, met een staatsmans inzicht, had nooit veel op met die wet. Hij was ook tegen een compromis met de partij, die meende in de schoolraden-wet heil te vinden voor hare eigene meeningen op het gebied van opvoeding en onderwijs. Wij leggen geen blaam op de regeering, omdat zij het zwaar tekort wil dekken. Wij hopen slechts, dat zij den moed zal hebben deze wet, die zooveel onaangenaamheid en verdriet heeft veroorzaakt, in een volgend jaar te schrappen. Van één ding zijn we overtuigd. De nieuwe belasting zal veel verbittering, geen verbetering teweeg brengen.

***

Doch, terugkeerende tot de arme blankenkwestie—wij verwijzen naar het artikel van Ds. Macgregor: "Uw Koninkrijk Kome." In dat artikel wordt gewag gemaakt van wat dr. Hutton in Schotland heeft gedaan voor zijn vaderland op dit gebied. Ook dáár trekt men stadwaarts: ook dáár verarmt men in de steden: ook dáár dreigt pauperisatie velen der uitgewekene boeren. De Kerk kan veel doen, zij kan niet alles doen. 't Is in de eerste plaats de Staat die te zorgen heeft voor de opvoeding zijner burgers. Hier volgt het artikel.

Wijlen Dr. Hutton en de Algemeene Synode van de Vereenigde Vrije Kerk van Schotland.

De Algemeene Synode (General Assembly) van de Vereenigde Kerk van Schotland kwam bijeen te Edinburg op den 19den van Mei l.l. en sloot hare verrichtingen op den 29sten van dezelfde maand.

Eén treurige gebeurtenis heeft hare schaduw geworpen op de sluiting van de Synode van de Vereenigde Vrije Kerk—de dood namelijk van den oudsten dienstdoenden leeraar van die Kerk, en zoo als wij gelooven, van gansch Schotland—Principaal Hulton. Op Woensdag, den 27sten Mei hield hij een toespraak over het verband tusschen den Staat en de Kerk, en twee dagen later,—op den ochtend van Vrijdag, verhuisde hij van de Algemeene Vergadering van de Kerk in Schotland naar de Algemeene Vergadering en de gemeente der eerstgeborenen, die in de hemelen opgeschreven zijn. Dr. Hutton zag 't licht voor het eerst in de stad Perth, op den 16den Mei 1825, zoodat hij zijn 84ste jaar ingetreden was. Hij was leeraar van eene gemeente (te Paisley) gedurende een tijdperk van 57 jaren, en is in dienst gebleven tot den dag van zijn dood. Het was slechts eenige weken voor zijn heengaan dat een collega en opvolger voor zijne gemeente geordend werd. Niet vele leeraars hebben het voorrecht gehad hun jubileum, of vijftigjarige dienstverrichting, te vieren; doch zeer weinigen hebben dit jubileum gevierd als leeraar van dezelfde gemeente. Dat voorrecht

is Dr. Hutton te beurt gevallen—en wel tegen het einde van 't jaar 1901. Bij die gelegenheid werd hem een adres door zijne gemeente overhandigd vergezeld van eene beurs bevattende £400,—terwijl bij dezelfde gelegenheid hij een adres met eene beurs van £800 ontving van zijne stadgenooten, de inwoners van Paisley. Het was in dienzelfden tijd dat

SIR HENRY CAMPBELL BANNERMAN,

die zoo kort geleden zijne betrekking als eerste Minister van Groot Brittanje had neergelegd, en eenige weken daarna zijn geest aan zijn Heiland had bevolen, den volgenden brief aan een van de inwoners van Paisley schreef: "Ik ben blijde dat gij bereid zijt om het jubileum van Principaal Hutton te vieren. Hij heeft wel al de eer verdiend welke gij hem bewijzen kunt. Zijne beginselvastheid, zijne energie, zijn begrip van de beginselen welke aan den wortel staan van wat wij publieke opinie noemen, hebben hem in staat gesteld grooten dienst aan ons land te bewijzen. Hij is het beste type (of voorbeeld) van een Schotsman, met sterkte en beslistheid van karakter, gematigd door luimigheid en vriendelijkheid......"

Dr. Hutton was een strijder van zijne jeugd af aan, maar hij was zulks alleen voor de rechten van Koning Jezus en voor de zuiverheid van Zijne Kerk. Als leeraar was hij een indrukwekkend prediker,—een getrouw herder, die zijne kudde geregeld bezocht, een medelijdende trooster van bedroefden, en een gewenschte vriend van jonge menschen. Het fondament van zijne nuttigheid was zijn vast geloof in God, en de leer van Gods genade, welke hij met ernst verkondigde als de kracht Gods tot zaligheid. Zijn eigen karakter, als een man Gods, bezield met den Heiligen Geest, gaf klem aan het Evangelie dat hij predikte.

Dr. Hutton beijverde zich bijna geheel zijn leven voor de scheiding van Kerk en Staat. Hij hield zich vast aan de waarheid dat Christus het Hoofd der Kerk is, en dat de Kerk hare wetten moet ontvangen van Hem, zoo als zij die wetten in Gods Woord opgeteekend vond. Een Kerk, beweerde hij, die in verband stond met den Staat, en hare salarissen van regeeringswege ontving, moest dikwijls aan de bemoeiïng van den Staat, zelfs in geestelijke zaken, onderworpen zijn. Hij kon ook niet vergeten dat zijne voorvaderen uit de Kerk van Schotland verdreven waren door de inmenging van den Staat in kerkelijke zaken. Het was daarom dat hij

DEN HEER GLADSTONE

en de liberale partij steunde, toen deze een Bill in 't Parlement van Groot Brittanje invoerde, ten gevolge waarvan het verband tusschen de Episcopale Kerk en den Staat in Ierland in 1868 verbroken werd. Het was daarom ook dat hij met allen ijver voor de liberale partij in Schotland werkte, dewijl Gladstone duidelijk verklaard had dat, zoo Schotland eene meerderheid van leden naar 't Parlement met dit doel zond, hij met zijne regeering zich gedrongen gevoelen zou een Bill te dien einde in 't Parlement in te voeren. Men kan zich dus de teleurstelling voorstellen welke Dr. Hutton en de groote meerderheid van het land gevoelden toen de heer Gladstone in den electiestrijd in 1886, verklaarde dat, hoe rechtvaardig ook de eisch was van degenen, die voor de scheiding van Kerk en Staat ijverden, die zaak in *dien tijd* geen deel van de praktische politiek kon uitmaken. Die verklaring kwam plotseling en onverwachts voor de aandacht van de liberale partij in Schotland; en aangezien Gladstone's partij kort daarna, door zijn "Home Rule" Bill, in tweeën verdeeld werd, werd de zaak van de gelijkstelling van alle Kerken in Schotland

PRAKTISCH VOOR EEN OF MEER GESLACHTEN UITGESTELD.

De heer Gladstone koesterde de grootste achting voor Dr. Hutton, en, toen hij, bij eene zekere gelegenheid, eene stem tegen die gelijkstelling in 't Parlement uitbracht, schreef Gladstone een brief aan hem, zes redenen opgevende waarom hij zijne stem gaf zoo als hij gedaan had.

Kort na 't jaar 1886 vond er een onderhoud plaats tusschen de Liberale Associatie in Edinburg en sommigen van de leidslieden van die partij in 't Parlement. Bij die gelegenheid gaf Dr. Hutton aan Lord Rosebery en Sir Charles Tennant de schuld dat dit onderwerp—de scheiding van Kerk en Staat—op 't programma van de liberalen uitgevallen was. Eene hevige discussie volgde daarop, en aan 't einde daarvan zeide Lord Rosebery aan Dr. Hutton: "Ik hoop dat niets dat geschied is onze vriendschap zal verbreken." "Geenszins," antwoordde Dr. H., "maar het spijt mij meer voor u dan voor de zaak." Dr. H. had vertrouwen op de rechtvaardigheid van de zaak, en geloofde dat die gelukken zou al waren de leidslieden, zoo als hij meende, daaromtrent ontrouw.

Als een ware patriot heeft onze principaal veel belang gesteld in de Binnenlandsche Zending. Die Zending heeft ten doel de verachterde leden van de Kerken in Schotland (allen blanken) op te zoeken, en pogingen aan te wenden ten einde hen voor verderen achteruitgang te bewaren en hen op te heffen. Menschen komen van 't platte land aldaar, vestigen zich in de steden ten einde werk te vinden, en omdat zij arm zijn, verliezen zij dikwijls de gewoonte om Gods huis te bezoeken, terwijl hunne kinderen opgroeien buiten den invloed van de Zondagsschool en Gods huis. Het is dezelfde zaak welke wij hier noemen de zaak van de verachterde blanken. Is het niet een goddelijke zaak? Is dit niet een opvolgen van 't voorbeeld dat Christus Zelf aan de gemeente gegeven heeft, daar Hij

gekomen is te zoeken dat verloren was,—een voortzetten van het werk van Hem die zondaars ontving en met hen at,—die zocht naar de vrouw van Samaria, totdat Hij haar voor Zijn Koninkrijk gewonnen had,—die in de heidensche Syrofenische vrouw ééne vond wier geloof hij bewonderde? Is dit niet eene zaak die gebonden moet worden op de harten van de leden van onze Kerk, meer misschien nog dan eenige andere zaak? Is het niet hoog tijd dat, niet alleen in Namaqualand, maar ook te Oost Londen, Port Elizabeth en Grahamstad er met waren ernst gearbeid moet worden, zoodat onze verachterde leden in die plaatsen, sommigen van wie reeds zeer laag gevallen zijn, gered zouden worden? Gode zij dank er wordt aan hen gearbeid, en velen onzer gemeenten zijn reeds in dit opzicht gekomen tot ernstigen arbeid. Maar hoe veel blijft er nog te doen!

***

In de Algemeene Synode van de Vereenigde Vrije Kerk van Schotland, waarover Dr. Laws, Zendeling in Livingstonia, als Moderator dit jaar gepresideerd heeft, werd een rapport met gejuich en innige dankbaarheid ontvangen. Het stond juist niet in verband met de zaak van verachterde blanken, maar was nochtans aan dezelve verwant. Ten gevolge van eene uitspraak van het Huis der Lords, en verdere bepalingen in verband daarmee, waren omtrent 200 gemeenten vooral in de hooglanden en eilanden beroofd van Kerken of pastorieën, of beiden. Voorleden jaar had de Synode bepaald dat eene som van £150,000 verzameld behoorde te worden, door collecten door de gansche Kerk. Dit jaar werd naar 't rapport van de Commissie daarover aangesteld met veel belangstelling uitgezien. Met welk gevolg? Dat de gansche Synode met bewondering en dankbaarheid uit 't rapport vernam dat reeds binnen de 12 maanden voor dat doel alleen £135,000 ingekomen was. Twaalf gemeenten hadden, elk één, meer dan £1,000 daartoe bijgedragen, en één van die 12 alleen nam. St. George's Edinburg

BRACHT OVER DE £6,000 OP.

Wel is waar is die gemeente rijk, maar zij is nog rijker in de genade. Hare bijdragen tot 't algemeene sustentatie fonds van de Kerk is jaarlijks omtrent £5,000. Men kon zeggen dat, behalve wat zij doet voor alle andere doeleinden, zij zoo goed als 25 gemeenten onderhoudt. Schrijver dezes, die 8 jaren lid van die gemeente was, gevoelde dikwijls, zittende in die Kerk: Dit is niet anders dan een huis Gods, niet anders dan de poort des hemels.

A. McG.

Een Apostel des ongeloofs. Vele jaren geleden schreef ik —nog te Edenburg zijnde—een artikel, over de wijsbegeerte van Hamilton en Mansel, met strenge beoordeeling van het stelsel van Herbert Spencer, wiens eerste werk toen was verschenen. Dat artikel vond bijval. Thans is verschenen: "Het leven van Herbert Spencer," waarin het een en ander voorkomt dat ons tot nadenken stemt, en een sleutel geeft om den man en zijn stelsel te verstaan. Reeds vroeg openbaarde hij een afkeer aan godsdienst-onderwijs, zooals het in een gewoon Weslyaansch huisgezin werd meegedeeld. Teveel godsdienst in uiterlijken vorm maakte hem afkeerig van allen godsdienst. Hij zegt:—

"Het dwaas volharden, waarmee ik als kind wekelijks werd lastig gevallen met godsdienstonderwijs en godsdienstige waarnemingen, heeft bij mij een afkeer verwekt, zelfs van de vormen waarin dat onderwijs werd meegedeeld. Ik kan geen schriftuurlijke uitdrukking aanhooren zonder een onaangenaam gevoel, en ik kan dit van mij evenmin afwerpen als ik mij kan ontslaan van een gevoel van misselijkheid bij het gebruik van zekere soorten suikergoed, mij bij het gebruik van medicijn toegediend . . . . tot mijn zeventiende jaar moest ik altijd het Evangelie aanhooren." Toch liet dat onderwijs diepe sporen achter op zijn leven en karakter. Men heeft hem beschreven als een puritein zonder geloof in het bovennatuurlijke. Den wetgever erkende hij niet, omdat hij de wet verheerlijkte. Zijn vader schreef omtrent hem in 1860: "Het komt mij voor, dat de wetten der natuur voor hem zijn wat de openbaring is voor ons, en dat eenige inbreuk op die wetten hem evenzeer eene zonde toeschijnt als het ongeloof bij ons gerekend wordt."

***

Streng was hij altijd in het beoordeelen van maatschappelijke ongerechtigheid. Den oorlog in Zuid-Afrika beschouwde hij een gruwel. Dit maakte hem droefgeestig, pessimistisch, soms wel bitter. In wanhoop riep hij uit: "ik schaam mij over mijn volk." Aan een vriend schreef hij: "Gij schijnt te denken, zooals ik eens dacht, dat menschen redelijke wezens zijn. Alles bewijst het tegenovergestelde. De mensch is eene verzameling van hartstochten die zich slechts van de rede bedient om zijn eigen genot te verzekeren. Het resultaat hangt af te allen tijde en aan alle plaatsen van de hartstochten die heerschend zijn." Wat hem ten zeerste trof was het groot verschil tusschen het Christendom zooals het beleden en het Christendom zooals het beoefend wordt. Meer dan eens zei hij schertsend en toch met ernst, dat hij zich geroepen achtte Christenen voor het Christendom te winnen.

***

Hij zegt op eene plaats:— "Elders heb ik gesproken van de volkeren van Europa als een honderd millioen heidenen die als Christenen zich voordoen. Niet zelden is het mij gebeurd dat ik in privaat onderhoud getracht

heb Christenen tot het Christendom te bekeeren, doch zonder gevolg. Waarheid is het, dat priesters en volk tezamen, terwijl zij voorgeven hun geloofsbelijdenis aan het Nieuwe Testament te ontleenen, hun werkelijke belijdenis putten uit Homerus. Niet Christus, maar Achilles is hun ideaal. Eén dag in de week belijden zij te gelooven in vergevensgezindheid, en zes dagen in de week handelen zij naar een geloofsbelijdenis van wraak. Op den Zondag beloven zij hun naaste lief te hebben als zichzelven, en op Maandag behandelen zij met minachting eenig mensch die voorstelt het lagere ras naar die gegevene belofte te behandelen. Erger nog, den geest van wraak die bij den barbaar wordt aangetroffen hebben zij versterkt."

En nog eens. "Ik wensch dat gij klem wilt leggen op de ontzettende leugen dagelijks zich voordoende, t. w. de tegenstelling tusschen eene Christelijke belijdenis en heidensche handelingen, en de voortdurende beleediging Eénen aangedaan, Dien zij als den Almachtige eeren, door te meenen, dat zij voor afgrijselijke daden kunnen boeten door fraaie woorden."

* * *

Men moge dit overdreven achten. Het stemt tot nadenken. Herbert Spencer vat zijn geloofsbelijdenis samen in een paar volzinnen: "Om geslacht na geslacht te leiden tot een leven dat eerlijk is en vol medegevoel is de ééne, onmisbare zaak...... Ik heb slechts ééne boodschap—weest eerlijk: hebt een oog voor de rechtmatige eischen van anderen terwijl gij uwe eigene handhaaft. Het verwaarloozen van alles buiten uw eigen belang is de onderliggende oorzaak van uwen tegenwoordigen toestand en van dreigenden ondergang."

* * *

Er blijft eene vraag over bij het lezen van dit alles. Mogen wij in Z.-Afrika, met zijn verwikkelingen op elk gebied, niet terugkeeren tot het Evangelie, dat neergelegd is in de zaligsprekingen van den Heiland, en in de scherpe, maar diepgrijpende vermaningen van de Bergrede? Zijn er niet velen hier te lande, wier godsdienst in den wandel zich zelden openbaart, omdat de belijdenis niet altijd overeenstemt met het gedrag? Herbert Spencer liet mij jaren geleden denken. Hij laat mij nu ook denken.

Eene belangrijke ontdekking. Het tijdschrift *Expository Times* maakt melding van eene belangkrijke ontdekking van handschriften, vier in getal. Een dezer handschriften dagteekenende naar schatting uit de vierde of vijfde eeuw is een fragment van het Evangelie van Markus met enkele verzen die wij niet in onze Evangelie aantreffen.

De verzen zijn als volgt:— Markus 16 : 14, "En zij veronschuldigden zich, zeggende: de wereld van ongerechtigheid en ongeloof is onder den Satan, die door onreine geesten den mensch niet toelaat de ware kracht Gods te verstaan. Derhalve openbaar uwe gerechtigheid nu. Doch Christus antwoordde: De jaren van Satans macht zijn nu vervuld, doch andere gevaren staan voor de deur. En voor hen die gezondigd hebben werd Ik ten doode overgeleverd, opdat zij tot de waarheid mogen terugkeeren en niet meer zondigen; opdat zij de geestelijke en onverwelkelijke heerlijkheid der gerechtigheid die in den hemel is mogen verwerven."

Waar dit van daan komt is onbekend. 't Is opmerkelijk dat het hier verschijnt. Professor Swete die het heeft onderzocht meent dat we hier een fragment hebben van een apokriefe boek ingelascht in het Evangelie van Markus.

HET SPIRITISME.

Naast de Theosophie, die allengs veld wint in Europa en Amerika, is er misschien geene beweging zoo omvangrijk en zoo gevaarlijk als het spiritisme. Reeds in 1898 schreef Eduard von Hartmann: "Het spiritisme dreigt tegenwoordig een publiek gevaar te worden, op hetwelk iedere regeering haar aandacht te richten heeft, dat echter niet door het verbod van publieke discussie is uit te roeien, gelijk men het in Rusland heeft beproefd. Het grijpt epidemisch om zich heen, en opent voor handige bedriegers nieuwe middelen en wegen. Alle doodgewaande vormen van middeneeuwsch bijgeloof ontwaken uit hun graf en dreigen hun verwarring van nieuws aan te beginnen."

* * *

Het spiritisme op zichzelf is zeer oud. In modernen vorm echter staat het in verband met den *tafeldans*, eerst in Amerika waargenomen ten huize van de familie Fox, waar gedurig een onverklaarbaar, geheimzinnig kloppen werd waargenomen. Een der dochters wist later een tafel in eigenaardige draaiende beweging te brengen, die daarbij een herhaaldelijk kloppen aan een der pooten liet hooren, en door dat kloppen zekere letters van het alfabet aanduidde. Dit bracht spiritisten op de gedachte om door het tafelkloppen met geesten der gestorvenen in aanraking te komen en alzoo mededeelingen uit de andere wereld te ontvangen door tusschenkomst dier geesten die zich bedienden van een of ander der aanwezigen, die geheel onder de macht van den zich openbarenden geest, kwam te staan. Het verkeer met "geesten" werd algemeen. Duizenden en tienmaal duizenden wendden allerlei middelen aan om zich met de afgestorvenen in gemeenschap te stellen. De vreemdste verschijnselen deden zich voor. Men gaf zich allengs over aan de leiding dier afgestorvenen, en meende alzoo eene

openbaring te ontvangen die alle andere openbaringen voorbij streefde.

***

Onder het spiritisme dus wordt in 't algemeen verstaan, het "vragen van de dooden," waartegen de Heilige Schrift in het Oude Testament ons op zoo nadrukkelijke wijze waarschuwt: "Al wie zulks doet is den Heere een gruwel" (Deut. 18 : 12). 't Is geworden een kanker die vreet aan het verstandelijk en geestelijk leven der volkeren. 't Is bij velen een godsdienst, die in de plaats der Heilige Schrift als grondslag der openbaring stelt het raadplegen van afgestorvenen, die beschouwd worden beter ingelicht te zijn aangaande het toekomstig leven dan 't geslacht dat nog op de aarde leeft. 't Staat direkt tegen het Christendom, en kan door den Christen niet worden erkend omdat het den Christus verlaagt, de verzoening verwerpt, den Bijbel, als Gods geopenbaard Woord, opzijde zet. Hier spreekt men niet meer van bekeering en wedergeboorte, maar van "geestelijke evolutie"; de oude Hemel der Schrift, en de Hel, als de plaats waar de duivel en zijne engelen verkeeren, zijn verdwenen. De Heiland der wereld is niet meer de eenige onder de menschenkinderen; Zijn naam is niet meer de eenige naam door welken de mensch zalig worden moet. Niemand kan dat veelgelezen boek, "Seen and Unseen," ter hand nemen of hij zal hiervan overtuigd worden. De begaafde schrijfster geeft ons aan het slot inzage in eenige communicatiën uit de andere wereld, waarin wij deze beschouwingen ten duidelijkste ontwikkeld vinden.

***

Wij halen enkele volzinnen hier aan. H.D. zegt ons onder anderen het volgende:—"Toen ik hier (in de andere wereld) aankwam—(dat is in de wereld aan de andere zijde van het graf)—zag ik dat er meer waarheid is in het Christendom dan men soms meende. En toch wist ik *dat het niet absoluut waar was in den vorm waarin het ons werd overgeleverd* . . . . . . de eenheid van ons geslacht, de noodzakelijkheid van zelfverloochening, kon ik aannemen; maar *het zorgvuldig omschreven schema van de verzoening* scheen mij toe de hopelooze poging te zijn van menschen in een zeker stadium van ontwikkeling om geestelijke waarheden te rijmen met waarschijnlijke theoriën, en te zeggen dat zij, die dit hebben geschreven, *geinspireerd en derhalve onfeilbaar waren*, was absurd." Dus hier verdwijnt de verzoeningsleer met den Bijbel als van God ons gegeven.

***

Over den Heiland der wereld wordt ons geleerd dat "Hij de *eerste* was om de volle hoogte te bereiken van een vergoddelijkt mensch (divine man), zooals Hij bestond in de gedachte van den Absolute . . . . . . Eeuwen waren er noodig om deze schoone bloem der mènschheid te voorschijn te brengen. In Christus Jezus worden wij nieuwe schepselen; omdat, bewust of onbewust, wij samenwerken met Hem om in ons te verwerkelijken en naar buiten te openbaren dat wij naar het beeld Gods zijn gevormd" . . . . . . Elders lezen wij: "Eene opeenvolging van leeraars de wereld langzamerhand verlichtende, en hun toppunt bereikende in den GEZALFDEN Zoon Gods—de Bloem der menschheid—*dit* is volkomen in overeenstemming met het natuurproces en de wetten van God voor zooverre wij ze kennen."

***

En wat den Bijbel betreft, ook hier hebben wij treurige ontkenningen. De vraag wordt gedaan door den zich meedeelenden geest: "Moet ik mijn oog sluiten voor alle deze bekende feiten, en moet ik alle theoriën slikken vervat in één BOEK geschreven door menschen, hoe voortreffelijk het ook zijn moge? Dit voelde ik was onmogelijk."

***

Onze aanhalingen uit het hier bovengenoemd werk worden gestaafd door de ondervindingen van wijlen Ds. P. Huet, die vijf jaren lang aan het spiritisme was overgegeven. Bij zijn ontwaking uit die bedwelming waren enkele dingen hem zeer duidelijk. Aan de "levensbeschrijving," na zijn dood verschenen, ontleenen wij het volgende:—

***

"Op smartelijke wijze," zoo lezen wij daar, "had onze broeder in zijn vijfjarig onderzoek het onderscheid geleerd tusschen werkelijkheid en waarheid. Voorzeker het spiritisme is een realiteit!

Volmondig erkent hij dit.

Maar niet minder beslist ontkent hij de *betrouwbaarheid* ervan.

Niet dat alle manifestatie uit de geestenwereld per se leugenachtig is.

Hij zelf heeft er meer dan één ontvangen, "welker echtheid boven allen twijfel verheven schijnt."

En al voelt hij zich blijkbaar geneigd, om, met het oog op de honderdtallen manifestatiën, waarover hij slechts weemoedig de schouders kan ophalen, van die weinige naar allen schijn betrouwbare openbaringen te vragen: "Wat zijn deze onder zoovele?" zoo eischt aan den anderen kant, zijn eigen ervaring om als hoogst waarschijnlijk aan te nemen, dat hier, voor het minst, koren onder het kaf te vinden is.

Maar om waarschijnlijkheid is het niet te doen. Zekerheid alleen kan voldoen. En deze te verkrijgen mocht, naar zijne meening, onmogelijk geacht worden. En wel om verschillende redenen, die hij aldus blootlegt: "Afgezien" toch "van moedwillige misleiding door eerlooze, geldzoekende mediums

gepleegd, hoeveel is er in tal van schriftelijk of mondeling verkregen mededeelingen, dat, bij nuchtere beschouwing, het duidelijk kenmerk draagt van, in meerder of minder mate, het bewust of onbewust product te zijn van het medium zelf!"

Behalve als onbetrouwbaar, heeft de schrijver der bovenaangehaalde regelen het spiritisme, als *gevaarlijk* leeren kennen.

Gevaarlijk, niet slechts voor de "mediums," maar ook voor de onderzoekers.

Gevaarlijk, voor het lichamelijk, als voor het zedelijk en het geestelijk leven.

Lichamelijk kunnen velen, met een gevoelig gestel, er niet anders dan slecht bij varen, als ze, door de opzettelijke ontwikkeling hunner vatbaarheid voor het ondergaan van geestelijke invloeden, steeds meer toegankelijk worden voor de verontreinigende inwerking der ontelbare "atmospherische geesten."

Zedelijk moet het hun schaden, als ze, zonder het te willen door de beoefening van den omgang met geesten, aan onzichtbare vijanden de schoonste gelegenheid tot buitengewoon krachtige aansluiting bieden bij de in het hart aanwezige verkeerde neigingen en daardoor, meer nog dan zij, die zich van het eigenmachtig verkeer met de geestenwereld onthouden, gevaar loopen van te geraken onder een onweerstaanbare overheersching van allerlei, schadelijke begeerlijkheden, welke "de menschen doen verzinken in verderf en ondergang."

Geestelijk is er evenmin heil te verwachten van de aanraking met onzichtbare wezens, wier leeringen er op aangelegd zijn, om den mensch ongemerkt af te voeren van den vasten, betrouwbaren bodem der Heilige Schrift naar den lossen, bedriegelijken zandgrond van "valschelijk genaamde wetenschap."

* * *

Geheel overeenkomstig met zijn wezen, acht hij de strekking van het Spiritisme.

Als men na vijfjarige ervaring vraagt, waartoe het leidt, klinkt zijn antwoord ondubbelzinnig: Tot "verloochening van Christus, als de Weg, de Waarheid en het Leven."

"Is dit iets gerings?" zoo vraagt hij.

"De Heilige Geest," zeide de Heiland vóór Zijn heengaan, "zal de wereld overtuigen van zonde." En van welke zonde? "Omdat zij in Mij niet gelooven." Dit is sedert Zijne komst, de groote, de alle andere in zich sluitende zonde: het verwerpen van Christus, het blijven buiten Christus, het tot God willen komen buiten Christus, het goed en deugdzaam en liefdevol willen zijn buiten Christus, het zalig willen worden buiten Christus, in Wien alleen de vergeving der zonden, de vernieuwing en heiliging des harten, de toegang tot den Vader, de gemeenschap der Heiligen en, niet een gelukkige onsterfelijkheid, maar het eeuwige leven is."

* * *

Nog eene andere oorzaak noemt hij, waarom het spiritisme noodwendig van den Christus naar de Schriften afleidt.

"Hoe uiteenloopend de gevoelens der spiritisten" en "hoe veelszins met elkander strijdig" de "leeringen der geesten ook zijn," hierin komen ze, volgens de bevinding van onzen broeder, alle overeen, "dat zij de leer der Heilige Schrift aangaande den val," of, zooals hij het elders uitdrukte, "het wezenlijke, den geheelen mensch doortrekkende en vergiftigende karakter der zonde" loochenen en als een noodwendig gevolg daarvan, "de beteekenis van het lijden en sterven van Christus, gelijk het Evangelie die leert, misduiden."

* * *

Een leer, zoo afwijkende van den Bijbel, zoo wegleidende van den Christus, zoo alle zonde en verzoening ontkennende, kan door den Christen niet worden gedoogd. Terecht zegt Huet: "Het is het gehoor geven aan de oude en altijd nieuwe verzoeking tot het grijpen naar den *boom der kennis*, ten koste van den toegang tot den *boom des levens*."

Wat het Evangelie Vermag.

(Rede uitgesproken door Professor HOFMEYR bij de ordening van den Proponent J. A. R. du Toit, tot Hulpleeraar van de Paarlsche Gemeente, 10 Juni, 1908).

ROM. 1:16. "*Ik schaam mij des Evangelies van Christus niet, want het is eene kracht Gods tot zaligheid (tot verlossing) eenen iegelijk die gelooft.*"

DIT schreef Paulus met het oog op 't bezoek dat hij aan Rome hoopte te brengen op zijn voorgenomen doorreize naar Spanje. Terwil men te Rome roemt op de kracht van wapenen, waardoor Rome een groot deel der wereld aan zich heeft onderworpen, roemt Paulus alleen in de kracht des Evangelies, waardoor God den zondaar verlost. 't Romeinsche rijk bestaat sedert eeuwen niet meer, terwijl Paulus heden zijn leerlingen en navolgers bij tienduizenden telt, die deze schoone belijdenis hem mogen nazeggen. Ik reken onder hen den jeugdigen broeder die zich heden als uw leeraar aan u gaat verbinden. 't Is daarom zoowel om uwent- als om zijnentwil dat ik u uitnoodig met mij deze belijdenis van naderbij te beschouwen. Om u in den geest ervan in te leiden, ga ik u wijzen op 's menschen ellende, op zijn onmacht om zich er uit op te heffen, en op de wijze waarop God Zijne verlossing tot stand brengt.

'S MENSCHEN ELLENDE.

Ik wend mij tot u, die geen vrijmoedigheid hebt om u onder de verlosten te tellen; en doe u de vraag:

"Wat is naar uw oordeel de ellende waaruit gij verlost moet worden?" Gij klaagt over de vele gebreken die wat betrekkelijk goed is in u ontsieren; en meent dat gij u niet onder de verlosten moogt rekenen zoolang gij niet van deze gebreken zijt bevrijd. Gij dwaalt. 't Is waar, kwaamt gij nooit tot de volmaaktheid dan kan er in uw geval van geen verlossing sprake zijn. Waarom niet? Omdat God den mensch tot een volmaakt leven heeft bestemd. Die niet de volmaaktheid bereikt, bereikt zijn bestemming niet, en kan zich niet verblijden in zijn verlossing. Daarom, hoe beter Christen, hoe ernstiger drang naar volkomenheid. Maar zij is in dit leven onbereikbaar. Die het naast tot haar komt ziet dit het klaarste in. Hoor de belijdenis van Paulus, een der uitstekendste Christenen die er ooit zijn geweest: "Niet dat ik het alreede gekregen heb, of alreede volmaakt ben, maar ik jaag er naar of ik het ook grijpen mocht."

***

Ik hoor een ander zeggen: mijn ellende is niet zoo zeer dat het goede in mij zoo gebrekkig is, maar dat de zonde nog in mij woont. Gij durft aan geen mensch vertellen welke zondige gedachten, beelden en driften u soms kwellen; en gij meent dat niemand zich een verloste durft noemen zoo lang hij niet vrij is van deze zondige bewegingen. Ook gij dwaalt. 't Is waar, de zonde behoort niet tot het wezen van den mensch, en kwam het nooit er toe dat een mensch gansch vrij is van al wat zondig is, dan kan er van geen verlossing sprake zijn. Maar hiertoe komt het met niemand in dit leven. Daarom waarschuwt Paulus alle geloovigen tegen de zonde. Hoor hem: "Die meent te staan, zie toe dat hij niet valle; broeders, indien ook een mensch overvallen ware van eenige misdaad, gij die geestelijk zijt, brengt den zoodanige terecht met den geest der zachtmoedigheid, ziende op uzelven opdat ook gij niet verzocht wordt." Hij zegt aan den geloovige niet: "De zonde zal zich nooit in u roeren," maar: "De zonde zal over u niet *heerschen*"—zij zal niet u, maar gij zult haar overwinnen—doch gij zult haar nimmer gansch en al uitroeien—het zondige vleesch zal altijd begeeren tegen den Geest die uit God in u is. Neen, geen verloste mensch wordt ooit in dit lichaam een zondeloos mensch.

Gij vraagt mij: wat is dan de ellende waaruit de zondaar moet worden verlost? De band tusschen hem en zijn God is gebroken, en die moet worden hersteld. Paulus noemt dien band bij name als hij tot de verlosten zegt: "Gods Geest getuigt met onzen geest dat wij kinderen van God zijn." De ellende waaruit alle andere ellenden zijn geboren, de wortelellende, de moederellende, is, dat de zonde het u onmogelijk heeft gemaakt om met God, als een kind met zijn vader, te verkeeren. Zij heeft u uit de kinderlijke gemeenschap met God verbannen. Gij zwerft met al uw deugd en godsdienst daar buiten rond. Gij kunt nergens de ware rust voor uwe ziel vinden.

Dit is uw adel, dat gij bestemd zijt als kind en erfgenaam met den Hemelschen Vader om te gaan. Maar ziet, door de zonde hebt gij uw adelijken stand en titel verloren. Gij lijdt de straf des zondaars. Gij zijt, zoo als Paulus het uitdrukt, verdoemelijk voor God, dat is, gij verkeert onder 't vonnis, dat God, de rechtvaardige Rechter, over elken zondaar heeft geveld. Doe wat gij wilt, 't zal u nimmer gelukken dit vonnis van u op te heffen en den gebroken band tusschen u en God te herstellen.

Geen mensch kan zichzelven verlossen.

Ik beroep mij op de ervaring van u allen, die nog onbekend zijt met de kracht die ter uwer verlossing uitgaat van het Evangelie van Christus. Hoe staat het tusschen u en uwen God? Gij zijt niet ongodsdienstig; maar uw godsdienstigheid laat u buiten de zalige gemeenschap die er bestaat tusschen den hemelschen Vader en Zijn kind. Gij zijt niet onverschillig omtrent die gemeenschap. Gij verlangt er naar. Gij streeft er naar door trouwe nakoming van uwe godsdienstige plichten. Gij bezoekt Gods huis; gij overdenkt Zijn woord; gij beoefent het gebed; gij tracht Gods geboden te gehoorzamen. Maar dit alles brengt u niet nader tot God. Uw godsdienst en deugd maken u niet gelukkig. Gij zijt ten eenemale vreemd aan den vrede en de vreugde waarvan de Schrift getuigt. Gij verstaat Paulus niet als hij zegt, "dat Gods Geest met zijn geest getuigt, dat hij een kind van God is."

Paulus dacht aan den Jood. Hij zelf was een Jood, en wel, naar zijn getuigenis, een uiterst godsdienstige Jood. Hij meende daardoor God te behagen, en als loon de zaligheid te ontvangen, totdat hij voor de poort van Damascus van zijne ontzettende dwaling werd verlost. Met welk een kracht heeft hij, vooral in dezen brief aan de Romeinen, deze dwaling bestreden, en hoe velen werden door zijne prediking van deze dwaling verlost. De ure uwer verlossing zij nabij. God geve dat in deze stonde het licht dat gij behoeft moge doorbreken in u.

***

Ik sprak van den godsdienstigen mensch wien het niet aan godsdienstigen ernst ontbreekt; maar is er niemand onder u wiens godsdienstigheid letterlijk een dood ding is geworden? Uw godsdienst is niets meer dan een uiterlijke vorm, waaraan gij, om welke redenen dan ook, u hebt gewend. Gij bekommert u niet over de vraag, hoe gij er toe komen kunt om met God als een kind met zijn vader om te gaan. Gij zijt op weg om vragen van dezen aard aan een ziekelijke verbeelding toe te schrijven. Zonder het te weten leeft gij in een betooverde wereld. God alleen kan u onttooveren. Hij alleen kan u uit uwen diepen slaap wakker schudden. Hij alleen kan u tot een besef brengen van uwe hooge bestemming. Zie Gods hand er in, dat gij niet ten eenemale den godsdienst vaarwel hebt gezegd; dat gij, onder anderen, de prediking van het Evangelie bijwoont. God is machtig en gewillig uw hart voor Zijn Evangelie te openen. Hij doe het genadiglijk te dezer ure. Hij deed het onder Paulus' prediking aan menigen Jood, wiens godsdienstigheid in een dooden vorm was ontaard.

Maar Paulus dacht ook aan den Griek, en dacht waarschijnlijk aan den beschaafden Griek, die zich door zijn kunst en wetenschap ver verheven achtte boven den barbaar en den Jood. Lees het eerste hoofdstuk van dezen brief, en gij verneemt hoe allerlei zonden onder de beschaafde Romeinen en Grieken aan het toenemen waren. Zoo min de Jood door zijn wetvervulling kon worden verlost van de zonde, zoo min kon kunst of wetenschap dit aan den Griek doen. Zoo is het in onze dagen. Welke ontzettende misdrijven worden er in de zoogenaamde beschaafde wereld gepleegd! Welke onzedelijke leeringen worden er niet verkondigd! Hoe vermenigvuldigen zich de aanloksels tot zonde. Onze God weet hoe ver de een of ander hier tegenwoor-

dig reeds in de een of ander zonde is verstrikt. Doet dit mij wanhopen aan uwe redding? Neen! Dan verstond ik de beteekenis van het Evangelie niet. Paulus wanhoopte niet aan het behoud van den eigengerechtigen Jood of den ongerechtigen Griek. Waarom niet? Omdat het Evangelie van Christus Gods kracht is tot verlossing voor een ieder die gelooft. Dit brengt mij ertoe om het antwoord te geven op de vraag,

HOE GOD DEN MENSCH VERLOST.

Hij doet het op goddelijke wijze, op een wijze die geen mensch of engel heeft kunnen uitdenken. Wat Hij als uw Verlosser doet, gaat niet alleen uw vermogen maar ook uw verstand oneindig te boven. Op elke verlossingsdaad staat Gods naam afgedrukt schitterend van goddelijke majesteit en heerlijkheid. Ik ga met u het allerheiligste binnen terwijl ik, al stamelend, u ga wijzen op wat God heeft gedaan en doet ter uwer verlossing. 't Is door het Evangelie—de blijde boodschap van God tot den mensch—dat God Zich als Verlosser aan u ontdekt. Buiten het Evangelie kent gij alleen de ellende die dòor de zonde is veroorzaakt, en die de openbaring is van Gods toorn tegen de zonde, waarvan er sprake is in het achttiende vers. Paulus noemt het Evangelie "het Evangelie van Christus," omdat het u verkondigt hoe God *door Christus* u verlost. Hij is begin, midden en einde van het Evangelie. Hij is er de inhoud van. Noemt Paulus elders Christus "onze Vrede," dan kunt gij Hem ook noemen "ons Evangelie.". Hem te kennen is het Evangelie te kennen. Hij maakt het Evangelie tot Evangelie, tot de blijdste aller boodschappen. Aan Hem danken wij dat het Evangelie Gods kracht ter onzer verlossing is. Hij—niet iets buiten Hem—"*Hij* is ons geworden tot wijsheid van God en rechtvaardigheid en heiligmaking en verlossing."

Wat is het eerste wonder dat God in u doet om de breuk te heelen die tusschen Hem en u is ontstaan, en om u weer als kind in uw verloren eer en heil te herstellen? Hij vergeeft u uwe zonden. Dit doet Hij als de Barmhartige. Had Hij Zich niet over u ontfermd, Hij zou u overgelaten hebben aan al de gevolgen uwer zonden, en gij waart nimmer teruggekeerd tot de gelukzaligheid waarvan de zonde u heeft beroofd. Uw God is een God "die rijk is in barmhartigheid." Hij ontfermde Zich over u zooals geen schepsel het vermag. Zijn ontferming gaat alle menschelijk begrip oneindig te boven.

Wat heeft het Hem gekost om u van uw zondeschuld te ontslaan? Niets minder dan de overgaaf van Zijn geliefden Zoon tot den dood des kruizes. Daar aan het kruis heeft God uw zondeschuld uitgedelgd, door Jezus Christus als uw zondoffer voor u te doen sterven. Daar zonk Hij drie uren lang neer in een duisternis, waarin gij naar recht hebt moeten vergaan. Alleen de Vader en de Zoon weten welk een lijden deze drie uren hun hebben veroorzaakt. De herinnering daaraan zal nooit bij God of mensch, bij engel of duivel worden uitgewischt.

Wat doet God door het Evangelie, als Hij u de zonde komt vergeven? Hij voert u naar Golgotha, wijst u op Christus als het Lam Gods dat de zonde der wereld draagt, en beweegt u uwe hand op Hem te leggen, en Hem als uw zondoffer u toe te eigenen. Dit doet gij enkel door het geloof. Gij zijt hier niets, God alles. Zooals Paulus in dezen brief zegt: "Heeft God Christus Jezus ons voorgesteld tot eene verzoening door het geloof in Zijn bloed." Omdat gij door het geloof, en wel door het geloof alleen, in Christus uw schuldoffer ziet, en de uitdelging uwer schuld aanneemt, daarom kunt gij in een oogenblik tijds de vergiffenis uwer zonden deelachtig worden. Dit is aan millioenen geschied. Denk, onder anderen, aan den moordenaar aan het kruis. O, gij schuldbeladene ziel, gij kunt, nog eer ik dezen zin uitgesproken heb, voor eeuwig van uw schuldenlast worden ontslagen, door geloovig den Gekruiste aan te zien, en geloovig uwe hand op Hem te leggen. Zoodra gij dit doet, begint gij Gods stem in uw binnenste te vernemen, zeggende: "Mijn zoon, Mijn dochter, uwe zonden zijn u vergeven; ga heen in vrede."

Deze alles te boven gaande weldaad wil God op deze wijze aan den diepstgezonkene, den verstverdwaalde, den Hem meest vijandige bewijzen. Denk aan de drie duizend op den Pinksterdag. Denk aan den apostel Paulus. Gaat zulk een Evangelie ons begrip niet oneindig te boven? Wekt het ons niet op tot de hoogste aanbidding van God?

***

God doet geen half werk. Deed Hij niets meer dan uwe zonden u te vergeven, dan was Hij uw Verlosser niet. Dan was Jezus Christus te vergeefs voor u gestorven. De vergiffenis zonder meer kan u niet als kind van God in uw verloren eer en heil herstellen. Daar is, benevens uw zondeschuld, een tweede ramp waarvan gij moet worden bevrijd. Daar moet een tweede wonder aan u geschieden. Gij moet een nieuw schepsel worden. Gij moet al meer gezind worden zooals God gezind is. Het is u onmogelijk als kind met God te verkeeren, als gij niet naar Hem als naar uw vader aardt; als gij niet begint te denken zooals Hij, te voelen zooals Hij, te doen zooals Hij. En hoe weet gij hoe God denkt, en voelt en doet? Door te zien hoe Jezus Christus, 's Vaders Zoon, dacht en voelde en handelde toen Hij op aarde was.

Terwijl gij aldus Hem aanschouwt, wat ontwaart gij in u, van het oogenblik dat u uwe zonden zijn vergeven? De al sterker wordende begeerte om aan Hem gelijkvormig te worden, Die voor u Zijn bloed heeft gestort. Van waar die begeerte? Van daar, dat Christus Zelf door Zijn Geest in u bezig is om u naar Zijn Beeld te hervormen. Gij zijt één geworden met Hem, zooals de rank met den wijnstok. Uit Hem vloeit tot u de kracht tot een heilig leven. Geloof dit, hoe ook van tijd tot tijd de oude zonde in u aan het roeren gaat, en het wordt uwe zalige ondervinding, dat niet de zonde maar de Geest van Christus in u heerscht. U zal geschieden naar uw geloof. En hoe meer Christus in u heerscht, en u naar Hem doet gelijken, des te gezegender wordt uw verkeer met God, als met uwen hemelschen Vader. Hoe treffend spreekt Paulus in het zesde hoofdstuk over deze eenheid tusschen den geloovige en den opgewekten Heiland.

Denk aan de verandering die in Paulus, sedert zijn overgaaf aan Christus, heeft plaats gevonden, een verandering die hij aan zijn geloof in Christus toeschrijft. "Hij leefde door 't geloof in den Zoon van God, die hem heeft liefgehad en Zich voor hem heeft overgegeven." Hij wekte alle geloovigen tot zijne navolging op, omdat hij overtuigd was dat een aan Jezus gelijkvormig leven voor alle geloovigen mogelijk is. De weldaad der vergiffenis door 't geloof opent u den weg tot de weldaad der voortgaande vernieuwing door 't ge-

loof. God kan en wil door Jezus Christus elken geloovige onder u tot een uitstekend kind van Hem vormen. Geloof dit, en u zal geschieden naar uw geloof.

* * *

Laat mij nog een derde wonder noemen dat God door 't Evangelie van Christus in den geloovige werkt. Hij is vaak aan velerlei druk op aarde onderworpen. Die druk heeft de strekking als een donkere wolk, Gods vaderlijk gelaat voor hem te verbergen, en 't kinderlijk verkeer met God, zoo niet onmogelijk, dan toch moeilijk te maken. Als hij echter door 't geloof vasthoudt aan 's Heilands belofte, dat Hij Gods kind in zijn druk *Zijn* vrede zal mededeelen, dan verdwijnt de donkere wolk en schijnt 's Vaders gelaat hem vriendelijk er toe, dan wanneer er niets is om hem neer te drukken. De Heiland heeft bij Zijn druk gewonnen. Hij werd door Zijn lijden geheiligd. En zoo werkt door Hem alle druk zegenend voor haar die leeft door 't geloof die Hem toebehooren. Gods kind leert daardoor 's Vaders liefde te beter kennen, wordt er door te nauwer aan Zijn Vader verbonden, en is daardoor des te geschikter om anderen te vertroosten. Paulus verzekert u "dat God alle dingen ten goede laat medewerken voor die Hem liefhebben." Is hier een neergedrukt kind van God tegenwoordig, dan bid ik u met Paulus toe, "dat de God der hoop u vervulle met alle blijdschap en vrede *in 't gelooven*, opdat gij overvloedig moogt zijn in de hoop door de kracht des Heiligen Geestes." Uw leven is aldus bestemd om een doorloopend wonder der goddelijke genade te zijn. Daarom heeft de Evangeliedienaar recht in 't Evangelie te roemen met een roem die nergens zijn wedergade vindt.

* * *

Geliefde broeder, laat mij toe, eer ik eindig, een kort woord tot u te richten. Bid God om u door Zijn Geest al dieper in te leiden in het Evangelie van Christus, zoo als Paulus het heeft verkondigd. Uw onderricht, geput uit de Heilige Schrift, zij zoo veelzijdig als de Heilige Schrift zelf—dat veelzijdigste van alle geschriften. Maar wat ook het bijzonder onderwerp zij dat gij van tijd tot tijd mocht behandelen, de wijze van behandeling zij geboren uit het Evangelie dat gij van Paulus hebt geleerd. Zeg het hem na: "Het zij verre van mij dat ik in iets anders zou roemen dan in het kruis van Christus." Zeg aan de gemeente in dit oogenblik: "Ik heb mij voorgenomen niets onder u te weten dan Jezus Christus en Dien gekruisigd.

Bedien het Evangelie in den geest van Paulus. Zijn honger naar de redding van den verloren zondaar dreef hem voort van land tot land en van stad tot stad om aan Jood en Heiden het Evangelie te prediken. Hij achtte zich een schuldenaar beide van den Griek en den barbaar. Kweek in u dezen honger aan naar de redding van die nog ongered zijn in uwe gemeente.

Arbeid als Paulus met ijver aan den opbouw der geloovigen. 't Was onder anderen deze ijver die hem voort dreef naar Rome. "Ik verlang"—zoo schreef hij—"om u te zien, opdat ik u eenige geestelijke gave mocht mededeelen ten einde gij versterkt zoudt worden." De opbouw der geloovigen moet het gewichtigste deel van uw arbeid zijn. Leiden zij een kwijnend leven, dan kunnen zij u de handen niet sterken, en staan zij de werking van 't Evangelie in den weg.

Word al meer een man des geloofs, zoo als Paulus dit is geweest. Hij leefde in alle opzichten uit het geloof. Zijn geloof aan 't Evangelie als Gods kracht tot verlossing en heiliging van den mensch was onbeperkt. Dit geloof werd niet beschaamd. "Ik zou"—zoo schreef hij naar Rome—"niet durven iets zeggen, dat Christus door mij niet gewrocht heeft, tot gehoorzaamheid der Heidenen, met woord en werk." Uw geloof in de kracht des Evangelies neme in u toe van dag tot dag, en ook u zal geschieden naar uw geloof.

Wees als Paulus, een man des gebeds. Omdat hij een man des geloofs was daarom was hij een man des gebeds. Al wat hij deed, zoo in 't verborgen als in 't openbaar, werd gedragen door 't gebed. Hij muntte vooral uit in de voorbidding voor gemeenten en personen, ja, voor alle menschen. Hij wist hoe in 't gebed te volharden. Zoo had hij jaren lang gebeden dat de weg naar Rome hem door God mocht worden geopend. De verbazende uitwerking zijner prediking schreef hij toe aan de verhooring zijner gebeden. Zijn voortdurend bidden loste zich van zelf op in een voortdurend danken. Ik wensch, ja, dat gij de kunst, om goed te prediken, mocht verstaan, maar allermeest dat Gods Geest u de heilige kunst des gebeds en der voorbidding moge leeren.

Eindelijk, wordt al meer als Paulus een voorbeeld voor allen. Hij had de vrijmoedigheid om allen tot zijne navolging op te wekken. Die hem kenden wisten dat hij zichzelven teekende in elke beschrijving die hij gaf van 't Christelijk leven. Woord en wandel waren bij hem in liefelijke samenstemming. Zoo zij het met u. Dan zal in menig geval uw voorbeeld het hart openen dat voor uw woord gesloten was gebleven.

Begeert gij, lieve broeder, deze dingen? Ik weet dat gij in stilte antwoordt: "Ja ik, van ganscher harte." Zoo beveel ik, en beveelt de gemeente met mij, u Gode aan, die machtig is door 't Evangelie van Jezus Christus, deze dingen boven bidden en denken in u te werken.—Amen.

De vroegste Zendingen in Z.-Afrika.

Voorlezing gehouden te Stellenbosch op 3 April 1908, ten behoeve van de Studenten Zending Vereeniging door Ds. J. du Plessis.

(Vervolg en Slot).

De Zending der Dominikaner Monnikken.

Nadat de poging der Jezuieten om in Z. O. Afrika een Zending te stichten schipbreuk had geleden, werd niets aan het zendingwerk gedaan tot de aankomst in 1577 van twee broeders van de Orde van St. Dominicus. Zij stichtten te Mozambique een klooster dat weldra het uitgangspunt van een ijverige progaganda werd. Een van de dochters van het moeder-klooster te Mozambique was het klooster te Sofala, waarvan in 1586 de grondslag werd gelegd door Joâe dos Santos.

Vader Dos Santos is een persoon van wien wij meer behooren te weten. Hij was een man van bekwaamheid en grooten ondernemingsgeest, die in zich omdroeg een hart vol medelijden voor den armen Afrikaner. Bovendien was hij een van de

eersten die een studie maakte van den inboorling in zijn natuurlijke omgeving, en zijn "Ethiopia Oriental," dat in 1609 verscheen, bevat nog menige belangrijke en juiste beschrijving van de zeden en gewoonten van de Bantu-stammen, die hij had ontmoet. Te Sofala arbeidde Dos Santos, geholpen door zijn medewerker Madeira gedurende 3½ jaren, in welken tijd niet minder dan 1700 heidenen den christelijken doop ontvingen. Daarna werden zij naar andere werkkringen langs de Zambesi verplaatst, totdat Dos Santos eindelijk verlof verkreeg om naar Portugal terug te keeren ten einde zijn *magnum opus*—de "Ethiopa Oriental"—uit te geven. Het duurde vele jaren voordat hij, toen reeds een grijsaard geworden, andermaal de wateren van de Zambesi mocht aanschouwen.

De meest interessante naam in de geschiedenis van de Dominikaner Zending is echter die van *Nicolau do Rosario*, of, zooals wij hem in onze dagen zouden noemen *Nicolaas Rozenkrans*. Evenals de Jezuieten met trots op hun Vader Silveira wijzen, zoo wordt door de Dominikaners de nagedachtenis vereerd van hun Vader Nicolau. "Vele jaren geleden," zoo schrijft Luiz de Sousa, de geschiedschrijver van de Dominikaners, "ging van Lissabon naar Indië een ander zoon van St. Dominicus, wiens leven van den aanvang tot aan het einde een gedurig treurspel was. Hij heette Broeder Nicolaas de Sa, of do Rosario."

Nicolau was eerst een rondreizende prediker in Indie, en stichtte door zijn blijkbaren ernst en toegewijdheid grooten zegen waar hij heenging. Na een arbeid die zich over verschillende jaren strekte, werd hem toegestaan naar zijn vaderland terug te keeren. Hij ging te scheep op het vaartuig de San Thomé, in gezelschap met een aantal andere voorname passagiers, die ook op de reis huiswaarts zich bevonden. Toen zij niet ver van de zuidkust van Madagascar voeren, ging het schip lek, en men ontdekte weldra, dat het niet lang genoeg vlot zou blijven om zelfs de naaste haven te halen. Men vocht er om om een plaats in de boot te krijgen, doch Nicolau bleef op zijn post ten einde geestelijke vertroosting te bieden aan allen die zijn hulp zochten. Eindelijk echter gelukte het hem de boot te bereiken. Den volgenden morgen toen het licht werd, was er geen teeken meer van de S. Thomé. De overgeblevenen, die 98 telden, dobberden eenigen tijd op den oceaan rond, totdat zij het land in het gezicht kregen, en veilig landden op dat deel van Z. O. Afrika dat heden Tongaland heet. Van hier zochten zij Sofala te bereiken, dat honderden mijlen ten noorden was gelegen. De tocht was een moeilijke en duurde vele maanden; en eerst na vele teleurstellingen en onbeschrijfelijke ontberingen, kwamen de meesten hunner behouden bij de Portugeesche nederzetting aan.

Te Sofala stelde zich Nicolau onder het bestier van Dos Santos, die als vicaris van de Dominikaners aldaar zijn verblijf had. Niet lang daarna ontving hij de aanstelling van hoofd van het klooster te Tete. Terwijl hij alhier vertoefde vergezelde Nicolau den Kapitein van het Tete garnizoen op een krijgstocht tegen den Mazimba-stam, die ten noorden van de Zambesi-rivier gevestigd waren. Op deze noodlottige reis, zegt ons de geschiedschrijver, "maakte zich Broeder Nicolau zeer bemind wegens zijn apostolischen geest, en dat aan alle plaatsen die hij bezocht, totdat de dood hem wegnam."

De omstandigheden onder welke hij zijn dood vond zijn de volgende. De expeditie onder kapitein de Chaves, die reeds de Zambesi was overgevaren, had een punt bereikt niet ver van de hoofdkraal der Mazimba, toen haar een plotselinge ramp trof. De Portugeezen waren hun gevolg een eindweegs vooruit, rijdende in hun machila's (hangmatten). De weg leidde door een dicht bosch, waar zich de vijand verborgen had. Toen de machila's in het midden van het bosch waren gekomen, viel er op de weerloze Europeanen een hagel van assegai's en pijlen. Aan tegenstand was er niet te denken. Reeds bij de eerste vlucht van pijlen viel elke blanke man ter aarde. De meesten bliezen binnen weinige minuten den laatsten adem uit. Slechts Nicolau leefde nog, en werd, zwaar gewond, naar de kraal der Mazimba gedragen, om de willekeur van zijn wreede overwinnaars af te wachten.

Het laatste bedrijf van dit treurspel wordt ons aldus in De Sousa's "Geschiedenis der Dominikaners" beschreven:—

"Daar bonden zij hem aan handen en voeten, en hechtten hem voorts aan een boomstam vast, waarna zij voleindigden hem te dooden met pijlen, in haat van onze heilige religie; zeggende dat de Portugeezen dezen oorlog tegen hen voeren alleen in gehoorzaamheid aan den raad van hun priesteren. Het wordt gezegd dat hij den dood onderging niet slechts met geduld, maar met vreugde, met de oogen naar den hemel geslagen; bedenkende dat het louter ijver was om zijn naaste te dienen en zijn plicht te vervullen, die hem tot zulk een einde had gebracht. Alzoo eindigden zijn leven en zijn arbeid, met nog deze andere verdienstelijkheid erbij, dat hij voedsel werd voor deze wreedaardige menschenvreters. Wij kunnen van hem zeggen, evenals van de martelaren van ouds: *obturaverunt ora leonum* (Heb. 11 : 33), daar hij eerst doodgeschoten werd met pijlen zooals St. Sebastianus, en daarna verscheurd werd door wilde dieren zooals St. Ignatius."

Het gevolg van deze noodlottige tocht tegen de Mazimba was, dat de twee Portugeesche kapiteins—Santiago en De Chaves—met 130 van hun gevolg, gedood werden, en dat de Portugeesche nederzettingen op de Zambesi bijna vernietigd werden. Intusschen werd ook het rijk van Portugal, zoowel te huis als in zijn overzeesche Koloniën, al zwakker en zwakker. Maar terwijl het op politiek en handels-gebied kwalijk met de

fortuin der Portugeezen stond, werden de pogingen der Dominikaners om een christelijke kerk in Z. O. Afrika te stichten, met onverminderden ijver voortgezet. In de eerste jaren der zeventiende eeuw begonnen ook de Jezuieten zich alweer krachtiger te laten gelden, en het uitvaardigen van een Koninklijk decreet was noodig om hen in hun zending-ondernemingen tot het noorden van de Zambesi te beperken, zoodat de Dominikaners onverhinderd hun werkzaamheden bezuiden de Zambesi mochten voortzetten.

De eerste helft der zeventiende eeuw kenmerkte zich door een ernstige poging om de christelijke godsdienst onder de Makalanga te planten. De Portugeezen wisten partij te trekken uit de onderlinge verdeeldheid en veeten die er onder de Makalanga heerschten. Tusschen de twee opperhoofden *Kapranzine* en *Manuza* ontstond een oorlog die zich over verscheidene jaren uitrekte. De Europeanen ondersteunden Manuza, die door de Dominikaners was opgevoed, en van wien men verwachtte, dat hij tot het Christendom zou overkomen, indien hij althans de overhand kreeg. De overwinning bleef, zooals te verwachten was, aan de zijde van Manuza; doch, ofschoon deze zijn beschermers steeds gunstig gezind was, is hij nooit zelf Christen geworden.

Na den dood van Manuza, echter, liet zich diens opvolger doopen met den naam van *Domingos*, terwijl zijn vrouw den naam van *Luiza* aannam. De doop van deze twee was een gebeurtenis die in Portugal en te Rome met groote vreugde werd begroet. Op de straten van Lissabon was er uitbundig gejubel. De inboorlingen waren nu (zoo dacht men) voor goed gewonnen voor Staat en Kerk. De Generaal van de Dominikaner Orde liet een bronzenplaat met een opschrift vervaardigen, om deze groote gebeurtenis te vereeuwigen. Maar men had het mis. De doodsklok van de Portugeesche heerschappij over Afrika had reeds geluid. Het jaar waarin de doop van Domingos plaats greep was hetzelfde jaar waarin de Nederlanders in de Tafel Vallei zich zouden nederzetten. Het was 1652—het jaar van Van Riebeeks landen aan de Kaap. Van dezen datum af zou de geschiedenis van Zuid-Afrika een andere wending nemen. Niet de Portugeezen, maar de Hollanders, werden de eigenlijke pioniers van de beschaving in Zuid-Afrika. Niet de Roomsche, maar de Protestantsche Kerk, zou eindelijk haar stempel op de inboorlingen van Zuid en Zuid-Oost Afrika afdrukken.

Nog één vreemd feit dient gemeld te worden: feiten zijn toch nog altoos vreemder dan fictiën. De verslagen Koning der Makalanga, Kapranzine, had een zoon, die in één van de gevechten tusschen zijn vader en Manuza gevangen werd genomen en naar Indië weggevoerd. Daar werd hij onder bescherming der Dominikaners gesteld, die hem opvoedden en eindelijk doopten. Nu kreeg de zoon van den gewezen Koning der Makalanga den naam van *Miguel*. Hij werd prediker—dat waren trouwens al de Dominikaner monnikken—en Vader Miguel stond overal bekend als een voornaam en welsprekend mensch. Waar hij ook reisde, trok hij ook groote gehooren. Zijn faam was weldra zoo groot, dat de Generaal der Dominikaners hem tot D.D. (Doctor in de Godgeleerdheid) bevorderde, en Vader Miguel stierf als hoofd van het Klooster te Goa in Indië. Is er vreemder geschiedenis dan deze: een volbloed kaffer, erfgenaam van een machtig kaffer-rijk, gevangen genomen, weggevoerd, als Christen opgevoed, en later zoo geheel aan zijn oorspronkelijke omgeving ontrukt, dat hij als abt van een Roomsch klooster zijn leven eindigt? Voorwaar, de waarheid overtreft het verdichtsel.

J. DU P.

De Boeken des Bijbels.

EXODUS.

II.

De naam "Exodus," aan het tweede Boek van Mozes toegekend, is ontleend aan de Grieksche vertaling van het Oude Testament. Het woord zelf komt voor in den brief aan de Hebreen (Hebr. 11 : 22): "door het geloof heeft Jozef stervende gemeld van den UITGANG der kinderen Israëls." Exodus dus is het boek van den *uitgang*, den *uittocht* der Israëlieten uit Egypte.

Is Genesis het boek der *mislukking*, Exodus is het boek der *verlossing*. Of zooals een bekende uitlegger het heeft uitgedrukt: "Doel van dit boek is verslag te geven van de aanvankelijke vervulling der beloftenissen aan de patriarchen gegeven" met betrekking tot het geslacht dat worden zou. Genesis laat Israël achter als een huisgezin in Egypte (Gen. 50 : 22) "Jozef dan woonde in Egypte, hij en het huis zijns vaders." Exodus beschrijft ons het huisgezin tot een natie gevormd. (Ex. 18 : 21), met een priesterschap en een rechtsbedeeling en een wetboek zooals geen enkel volk der oudheid heeft gehad. De stam is tot een volk geworden, maar nog ongeschikt om Kanaan binnen te gaan. Het slavengeslacht dat Egypte had verlaten en naar Egypte steeds terugverlangde moest uitsterven in de woestijn. Een geslacht der overwinnaars moest worden gevormd.

Het boek Exodus kan men in drieën verdeelen:

Israël in Egypte H. 1—12.
Israël naar Sinai H. 13—19.
Israël te Sinai H. 20—40.

Tusschen het eerste en het laatste Hoofdstuk verloopen er vele jaren. Het volk wordt *verdrukt*. "De Egyptenaren deden de kinderen Israëls dienen met hardigheid" (Ex. 1 : 13). Het volk wordt *verlost* uit de verdrukking: "maar God leidde het volk......de kinderen Israëls togen bij vijven uit Egypteland" (Ex. 13 : 18): Het volk wordt *geheiligd* in de woestijn: "Zij

maakten eene plaat van louter goud en schreven daarop DE HEILIGHEID DES HEEREN" (Ex. 39 : 30). En alzoo wordt Israël de *woonstede Gods op de aarde*: "En de heerlijkheid des Heeren vervulde den Tabernakel...... de wolk des Heeren was er bij dag, en het vuur was er bij nacht,...... voor de oogen van het gansche huis Israëls in al hunne reizen" (Ex. 40 : 38).

Wij hebben hier dus te doen met het verhaal van verlossing uit zware verdrukking. En wel met:

1. HET ONTSTAAN DIER VERLOSSING.

Die verlossing is geheel uit God, en toch bewerkt door een mensch—door den man Mozes. God alleen redt de wereld, maar God redt de wereld niet alleen. Hij doet Zijn verlossingswerk altijd door tusschenkomst van den mensch: "Er is één Middelaar Gods en der menschen, de mensch Christus Jezus" (1 Tim. 2 : 5). "Er is geen andere naam onder den hemel gegeven door welken wij moeten zalig worden" (Hand. 4 : 12). Wat Christus is voor de wereld, dat is de Christen voor zijn tijd en tijdgenooten. Hij wordt gered om te dienen. Duidelijk blijkt dit uit het verhaal. Mozes verstond het niet, en het volk evenmin. Bij het volk moest eerst het geweten ontwaken na harde dienstbaarheid, en het daaruit ontstane verlangen naar den levenden Ged. De bittere beproeving moest het volk uitdrijven naar den Heere, totdat "hun gekrijt over hunnen dienst opkwam tot God" (Ex. 2 : 23).

Zoo verloste God, want "Hij zag de kinderen Israëls aan, en kende hen." (Ex. 2 : 25). Exodus schetst ons niet slechts de verlossing van een volk uit dienstbaarheid, maar ook in een beeld de verlossing der ziel van het dwangjuk der zonde. Israël kon zichzelf niet redden uit den druk en de ellende van Egypte. Kan de ziel zichzelf wel redden uit de macht der zonde? Israël als volk was in alles van zijn leidsman Mozes afhankelijk: is de ziel niet in alles afhankelijk van haar Heer en Heiland? Israël moest gehoorzaamheid leeren in de beproevingen van het akelig woestijnleven: moet de ziel niet gehoorzaamheid leeren in haar aardschen strijd? Israël moest een vuurkolom des nachts, een wolkkolom des daags hebben om den weg aan te wijzen: heeft de ziel niet steeds de leiding noodig van den Heiligen Geest op haren weg?

2. DE VERTRAGING DER VERLOSSING.

Altijd vertraagt de mensch door ongehoorzaam heid of voortvarendheid de verlossing door God over ons bestemd. Men loopt God vooruit, en verstaat niet, dat wij geroepen zijn om te volgen. Men grijpt vooruit naar de vervulling der beloften, die slechts langs Gods weg en op Gods wijze ons eigendom kunnen worden. Men doet Gods wil, of meent Gods wil te doen, maar altijd langs den eigen weg en naar de eigene beschouwingen. Alzoo "vertraagt men" de beloften Gods, verhindert men God door tusschen in te komen en te verstoren het genade- en verlossings- en liefdewerk des Heeren.

Dat deed Mozes door den Egyptenaar te dooden, meenende daardoor de zaak des Heeren te bevorderen. Veertig jaren lang moest hij wachten. De verdrukking werd verzwaard, het volk in dieper ellende gedompeld, en zelfs in hun geloof aan God geschokt. Het volk moest leeren, dat God ook over den nacht van kommer heerscht. Mozes moest leeren God in alles te erkennen, en nooit weer in te grijpen, wanneer de Almachtige Zijn eigen plannen wil uitvoeren op Zijne eigene wijze. Ook hier gold de leuze: opdat God alles zij!

3. DE GRONDGEDACHTEN DER VERLOSSING.

De verdrukking werd het middel, waardoor God Zijn verlossingsplan op de treffendste wijze kon uitvoeren. In eene reeks van altijd nieuwe openbaringen aan Mozes werd het volk bekend gemaakt met dat heil.

Wij hebben in dit gedeelte van het boek den *nieuwen Naam*, het geheimzinnige "Ik zal zijn, die Ik zijn zal" (Ex. 3 : 14), Jehova, als verbondsgod, de God van Abraham, Izaak, en Jakob: de *nieuwe wet*—die der liefde—de tien geboden, met hun dubbelen eisch, t.w. liefde tot God en liefde tot den naaste: het *nieuwe Heiligdom*, de tabernakel door God zelf ingericht, als Zijne woonplaats onder het volk. En telkens treedt God nader. Eerst mocht niemand nader komen; want met donder en bliksem werd Sinai tegen onbedachtzame toenadering beschermd. Zelfs "Mozes—zoo vreeselijk was het gezicht—zeide: ik ben gansch bevreesd en bevende." (Heb. 12 : 21). Sinai schrikte het volk af met zijn strenge eischen. "Doe dit en gij zult leven" was immers de taal der wet. Doch in den tabernakel mocht het volk toetreden en zijn God van nabij leeren kennen. God zelf had den tabernakel toebereid: "Zij zullen Mij een heiligdom maken, dat Ik in het midden van hen wone" (Ex. 25 : 8). Zoo had Jehova zelf gesproken. "De beweging is dus immer door van wet tot genade, van afstand tot nabijheid, van den troon tot het kruis. Beginnende met vuur, met rook als van een gloeienden oven, met bazuingeschal dat al luider en luider werd, wie zou hebben voorspeld dat de Majesteit alzoo ingeleid zou begeeren om onder de menschenkinderen te wonen? Maar dit is de aard der ware wet. Aan het eene einde klieft zij door, aan het andere breidt zij zich uit en stelt zich onder gansch andere verhoudingen en nog heerlijker mogelijkheden."

En opmerkelijk, hoe die wet alzoo opgevat ingrijpt in al de bijzonderheden van het aardsche leven. Niets wordt overgeslagen: niets wordt gering geacht: niet slechts het openbaar of maatschappelijk, ook het huiselijk en het innerlijk leven wordt inbegrepen. Wij staan voor de zedewet in al haar reinheid en eenvoudigheid, in haar heiligheid en gestrengheid. "Wandel voor Mijn aangezicht en wees oprecht," was Gods bevel aan Abraham (Gen. 17 : 1) "Dit zijn de rechten die gij hun zult voorstellen," sprak God tot Mozes. (Ex. 21 : 1). En die "rechten" hadden betrekking op hun verhouding tot God, tot elkander, ja zelfs tot den "vreemdeling die in hunne poorten is." Gods Huis werd beschermd: Zijn dienst werd duidelijk omschreven. Het heele leven behoorde aan God: daarom stond de tabernakel in het midden des volks. Het wetboek Gods is zoo omvangrijk. Naar *boven* strekt het zich uit, naar den troon van God, die als Jehova moet worden gediend; maar ook naar *binnen*, met het woord: "Gij zult niet begeeren"; en naar *buiten* in al de vertakkingen van ons aardsch bedrijf. De wet beschermt weduwe en wees, vreemdeling en uitlander, slaaf en kind, os en ezel, de zwangere vrouw, en de ongehuwde jonge dochter. Geen akker of veld mag beschadigd worden (Ex. 22 : 5, 6): maar ook mag geen goddelooze tooveres worden geduld (vers 18). Geen kleed mag den naaste worden ontroofd, al is het in pand gegeven voor schuld: "want dat alleen is zijn deksel." Zeer streng is die wet: zoo streng,

dat de Heiland haar later wijzigde. "Oog om oog, tand om tand" was haar rechtsbeginsel. Maar ook zeer genadig was zij en zeer teeder. "Het zal dan geschieden, wanneer hij tot Mij roept dat ik het zal hooren; want Ik ben genadig" sprak de Heere (Ex. 22 : 27). Israël was Gods volk, stond onder Gods wet, moest aan God in alles onderworpen zijn. Terecht heeft iemand gezegd: "Een strijd grooter dan die tegen Farao begon met het geven der wet--een strijd tegen duisternis en licht." En omdat het natuurlijk hart "boos en arglistig is meer dan eenig ding", en zich tegen alle goddelijke wet en gezag zou verzetten, moest God Zijn heiligdom stichten in het midden Zijns volks. Van daar zou er kracht uitgaan ter vervulling van Gods geboden. Dáár zou het volk steun ontvangen in zijn strijd tegen zonde, vijand, booze begeerten, en de hardnekkigheid van de oude natuur. Israël zou nooit geworden zijn wat het moest zijn, ware het niet voor Wet en Tabernakel.

Dit brengt ons van zelf tot de *nieuwe openbaring van verzoening*, die in dit boek voorkomt. Het Paaschlam moest worden geslacht; het bloed moest worden gesprengd; de deurposten moesten worden bestreken tezamen met den bovendorpel. "Want de Heere zal doorgaan, om de Egyptenaren te slaan, doch wanneer Hij het bloed zien zal, zoo zal de Heere de deur voorbijgaan en den verderver niet toelaten in uwe huizen te komen om te slaan" (Ex. 12 : 23). De verlossing zou plaats vinden, maar niet zonder bloed. Zelfs de Hoogepriester Aäron moest gewijd worden tot zijn ambt door een offerande. Voor den tabernakel op het altaar vloeide het bloed der verzoening, terwijl de priester die het altaar bediende zelf door 't bloed van 't offerdier moest worden afgezonderd. Op het voorhoofd van den Hoogepriester glinsterde de gouden plaat met de schitterende woorden: *de heiligheid des Heeren;* op zijn borst blonk de borstlap met de geheimzinnige Urim en Thummim daarin bewaard, en prijkende met edelgesteenten. Maar "het rechteroorlapje van Aaron en zijne zonen, de duim hunner rechterhand, en de groote teen van hun rechtervoet zullen met bloed worden besprengd." Zelfs hun kleederen moesten alzoo worden bespat, "opdat zij geheiligd zijn" (Ex. 29 : 20). Verzoening was het wachtwoord in den tabernakel, verzoening door het bloed.

Van nu af aan door al de boeken des Bijbels tot het laatste boek toe loopt die roode draad. Alles wijst heen naar Golgotha, naar het Kruis, alles wijst terug naar datzelfde kruis. Zelfs in het nieuwe Jeruzalem is het Lam het middenpunt. "In het midden van den troon en van de vier dieren" zag de ziener "een Lam staande als geslacht"; en het lied der verlosten weerklinkt daar ter eere van datzelfde Lam. "Gij zijt geslacht en gij hebt ons gekocht met uw bloed uit alle geslacht en taal en volk en natie" (Openb. 5, 9).

4. De treurige afwijking na verlossing.

Helaas! dat Israel te midden van dit alles niet getrouw bleef. Door wonderen van uitredding had God gesproken, door godsgerichten op de vijanden des volks, door treffende openbaringen van Zijn tegenwoordigheid, door hulp en bijstand in de ure des gevaars, door wolken vuur kolom. En toch . . . . . . het volk vergeet zijn Heer. Kan er iets treuriger zijn dan het woord: "En Aaron maakte een gouden kalf. Toen zeiden zij: dit zijn uwe goden die u uit Egypteland opgevoerd hebben . . . . . . en het volk zat neder om te eten en te drinken; daarna stonden zij op om te spelen" (Ex. 32 : 4, 6)? Het volk door Gods wondermacht gered, danste om het gouden kalf!

Gaat het niet zoo ook met ons? God te vergeten is echt menschelijk. Daarom is het Boek Exodus daar als eene waarschuwing voor ons allen.

Uit den Ouden Tijd.

[Zoo dikwijls moeten wij hooren, en lezen, dat de boeren Dr. Livingstone schandelijk behandeld hebben. Wij laten hier volgen het verslag, door den boerencommandant in der tijd geleverd.]

" Officiëel Verslag van de krijgsverrigtingen van de Kaapsche Boeren in Augustus 1852, tegen Sechele, opperhoofd van een der inheemsche Volkstammen.

Verslag van den Fungerenden Kommandant Generaal de WelEd. Heer P. E. Scholtz."

" Marico, Augustus 20, 1852. Heden komt de kommando door den WelEd. Heer A. W. J. Pretorius gezonden, bijeen."

" Ik vertrok zonder verzuim, volgens mijne instructiën, naar de verzamelplaats der oproerige Kaffer-stammen, die het land gedurig door diefstallen en dreigementen verontrust hadden. Op den 23 zond ik van Maboiza een adjudant naar den onder-Kapitein van Cokkie, en het achtergebleven volk van Mosselele om hun vrede aan te bieden en indien mogelijk daartoe aan te moedigen; doch geen antwoord van hen bekomen. Ik voer voort, en den volgenden dag liet ik ze weder vrede aanbieden, maar zij waren in spelonken en bosschen verschants; echter waagde ik het een paar veldcornetten met eenige manschappen tot op een paar honderd schreden afstand van hen te zenden, ten einde met hen te spreken, maar zij bleven volharden met te weigeren. Toen wilde de patrouille eenigen gevangen nemen, maar zij stelden zich te weer tegen de patrouille, waarop ik order gaf eenige schoten op hen te lossen; tegen den avond kwam de bovengemelde Onderkapitein uit, en ik maakte met hem vrede, en ook alle krijgsgevangenen gaf ik hem terug, onder voorwaarde dat hij dadelijk naar zijne woning terug keeren moest. Ik trok den 25 voort en nam 3 spionnen van Sechele gevangen. In mijn togt tot den 27 werd mij gedurig berigt dat Sechele alle toebereidselen maakte om te vechten, hebbende 5 Kapiteinen van de omliggende stammen bij hem verzameld; op die geruchten en rapporten besloot ik zoo na aan zijne residentie te trekken als met mogelijkheid te wagen was."

> " Ik heb eene order in het leger uitgevaardigd dat geene goederen aan de Zendelingen behoorende aangeroerd zullen worden, volgens Art. 8 van de Lager Regulatien, waaraan twee mannen zich schuldig gemaakt hadden, die op den 27 voor den krijgsraad gesteld en schuldig bevonden werden, en gecondemneerd om 30 slagen te ontvangen of verstoken van alle burger voorregten van het kommando—het laatste werd door hen verkozen."

" Den 28 trok ik tot bij het stads-water van Sechele, omtrent een kwartier uur gaans van de stad; om daar te komen moest ik de stad voorbij trekken en een naauw

passaat passeren; ik maakte alles in gereedheid voor zelfverdediging, want alles was bezet van den vijand die met geweren op ons mikte en dreigde, maar hij deed geen schot zoodat ik zonder tegenstand mijn oogmerk bereikte, en daar het laat in den dag, en ook op het einde van de week was, heb ik met den krijgsraad besloten om zoo veel wij kunnen alles te vermijden dat tot ongenoegen konde strekken,—zelfs niemand met de Kaffers van Sechele te doen spreken dan de Commandant, opdat geen misverstand mogte plaats vinden, en opdat wij den dag des Heeren, die aanstaande was, konden heilig houden."

Ik zond ook dadelijk aan Sechele het volgende rapport:

"Vriend Sechele, ik zoude u raden als een opregte vriend u niet te laten verleiden van Mosselele, die naar u gevlugt is om dat hij kwaad gedaan heeft; geeft hem liever aan mij terug dat hij zich verantwoorde tegen zijn kwaad; ook sta ik gereed om met u de beste vredeschikking te maken. Kom over naar mij en wij zullen alles ten beste schikken, al was het nog dezen avond."

"Uw vriend,"

"P. E. Scholtz, Fun. Com. Gen."

"Antwoord van Sechele:"

"Wacht tot Maandag, ik zal Mosselele niet uitgeven, hij is mijn kind, als ik hem moet uitleveren zal ik mijn buik moeten opensnijden, maar ik daag u Maandag op den sterksten man, ik ben even als gij voorzien van wapens en krijgsbehoeften, en heb meer vechtvolk dan gij. Ik zoude u niet zoo hebben laten inkomen, en zoude zeker op u hebben laten schieten, maar ik heb in het boek gezien waarop ik mijne schoten heb laten inhouden. Ik ben zelfs van kanonnen voorzien; houd u op morgen stil en twist niet om het water.—Tot Maandag, dan zullen wij het op den sterksten doen afloopen; gij zijt reeds in mijnen pot; ik zal Maandag slechts behoeven het deksel er op te zetten."

(get.) Sechele.

"Zondag 29 Augustus 1852.—Wij wenden ons met ootmoed tot onzen Opperheer, die den zwakke zoo wel als den sterke verlost, en smeekten Hem eenparig om genade. Na onze godsdienstoefening zond Schele twee mannen naar mij om zuiker te vragen; het scheen mij als gekkernij. Hij doet mij ook weten dat ik Maandag twee mannen naar hem moet sturen, en dat ik oppassen moet voor de ossen, dat zij niet in het gift grazen moeten, want hij beschouwde ze thans voor de zijnen. Ik antwoordde hem in het kort dat risjes beter voor zoo een held staan te gebruiken dan zuiker."

"Maandag 30.—Ik zond twee mannen naar Sechele om te zien wat zijne meening was, en hem nogmaals vrede aan te bieden, Hij antwoordde dat hij geen vrede hebben wilde—dat hij mij nu daagde tot vechten, en indien ik geene ammunitie genoeg had, hij mij zulks leenen wilde; ik doe hem weder weten, dat hij zich moet herinneren hoe of hij altoos onder het geweld van Matselicatse had moeten bukken, en wij Matselicatse verdreven hadden,—dat hij Sechele toen arm en klein was, en nu door de burgers rijk geworden zijnde, hij zich niet al te veel moet verheffen om roovers en rustverstoorders te verbergen,—dat hij zijn hart niet moet verstokt houden, daar het voor hem droevig afloopen kan,—dat hij ligtelijk weder klein kan worden zoo als hij geweest is. Zijn antwoord was, "ik wil vechten." Ik trok met 320 man tot dicht aan zijne batterij, en zond weder rapporten om hem tot vrede te bewegen, en liet hem verder weten dat, indien hij geen vrede wilde maken, hij zijne vrouwen en kinderen op zijde moest zetten, of liever met zijn krijgsvolk uit komen moest,—dat wij dan man aan man konden vechten, daar ik anders genoodzaakt zou zijn met grof geschut te vechten, dat de vrouwen en kinderen kwaad zou kunnen doen. Dit alles deed ik om hem tot vrede te bewegen. Maar hij antwoordde,—"het gaat u met mijne vrouwen eu kinderen niet aan, zij zijn de mijne, en ik wil van daag vechten, en ondervinden wie van ons de sterkste zal wezen." Waarop ik onder een hagel bui van kogels de batterij naderde, mijn lot in de hand des Heeren vertrouwende,—bestormde verder schansen en spelonken onder een hevig vuur dat ik van drie kanten had; de stad op eene zijde bezette, bestormde en in brand stak, waar een mijner dappere burgers sneuvelde, met name Jan de Clerk, en met bestormen van een klipheuvel, sneuvelde de dappere Heer G. Wolmarans, F.z. en een Bastaard bij elkander. Na 9 uren hard gevochten te hebben had ik twee klipkoppen en alle schansen van den vijand, met een groot aantal geweren en krijgsgevangenen. Een aanzienlijk aantal van hen gedood, met het verlies van drie gesneuvelden en 6 gewonden aan mijne zijde. Ik was toen genoodzaakt terug te keeren omdat mijn krijgsvolk afgemat was, en de avond mij overvallen had, zoo dat de vijand nog een klipheuvel behield. Wij vereenigden ons weder om den Heere te danken en ons avondoffer Hem toe te brengen."

"Den volgenden dag zond ik 150 man uit, om ten nauwste te bespieden wat de vijand deed, en te vernemen of hij tot vrede geneigd was; waarop ik vond, dat zij hun nest hadden verlaten en in verscheidene directiën waren gevlucht. Ik zond patrouilles achter hen, die hier en daar eenige troepen van hen vonden, die ook eenige schermutselarijen aanrigteden; doch zonder verlies aan mijne zijde keerden gezegden patrouilles den volgenden dag met vee en geweren, die zij den vijand ontnomen hadden, terug."

"Ik zond den 1sten September den Kommandant P. Schutte met eene patrouille naar de oude stad van Sechele, maar hij vond die ledig, en de Zendelingswoning door de Kaffers opengebroken; toch vond de Kommandant nog twee groote percussie-geweren (rifles); voorts verklaarden de krijgsgevangene Kaffers, dat het huis van Livingstone, dat nog gesloten was, krijgsbehoeften bevatte en, dat hij kort te voren aan Sechele 13 geweren had verhandeld, hetwelk ik twee weken vroeger ook had vernomen; dat de Zendelingen Inglis en Edwards het verhaald hadden aan de burgers A. Bijtel en J. Snijman, en dat het huis van Livingstone door Sechele is opengebroken om kruid en lood uit te halen. Ik besloot dus het huis, dat nog gesloten was, te openen, waar verscheidene half klaar gemaakte geweren en een geweermakerswinkel met vol gereedschap gevonden werd; wij vonden hier meer geweren en gereedschappen dan Bijbels, zoodat het hier meer geleek naar een geweermakerswinkel dan naar eene zendelingstatie, en meer naar een smokkelwinkel dan naar eene schoolplaats. Heden overleed de jonge Smit, een der ge-

wonden. Wij vonden heden 2 wagens, verstoken onder een rots. Den 3den besloot ik terug te keeren tot verfrissching van mijn vee, niet verre van de Lagerplaats. Mij weder gekampeerd hebbende, zond ik naar alle stammen, die zich als vijand getoond hadden, om hun den vrede aan te bieden, en die van hen denzelven aannamen, konden gerustelijk naar hunne stad of woning terugkeeren. Ik zond ook naar den onrustwekkenden Mozua aan Malopo, en bestelde hem eene plaats, waar ik hem spreken wilde, omdat door zijne onderhoorigen een gedurige roof wordt gepleegd, terwijl hij bewust was, dat zij zich aan grove diefstallen hebben schuldig gemaakt."

"Het leger keerde terug met een buit van 3000 stuks beesten en een aantal klein, 11 paarden, 48 geweren, twee wagens en meer andere artikelen, gevonden in de schuilplaats van Sechele; ook smids- en geweermakersgereedschappen, in het huis van den Zendeling gevonden."

"Onder het bovengenoemde getal vee werden velen door hunne wettige bezitters geeigend, die door de Kaffers te voren hun ontroofd zijn geworden. Ik gaf hun hunne eigendommen terug, hetgeen de troep vrij verminderde."

"Het restant vee, na de kosten bestreden te hebben, heb ik onder het kommando in gelijke deeling verdeeld, uitgezonderd de gewonden, aan welke ik iets meer gegeven heb.

"De expeditie hierboven, volgens bevel, om uit te vinden waar het gestolen vee, dat gedurig vervoerd is geworden, gebleven is, uitgegaan zijnde, vinden wij met ons intrekken een gedeelte in de achterblijvende klompen vee van Mosselele, die door Sechele zijn beschermd geworden met de andere vagebonden. Bij Sechele was de grootste smokkelaarswinkel, die in deze Kolonie te vinden is; hij handelt gedurig ammunitie en geweren, die hij dan weder aan andere stammen verhandelt; en eene onbeschaafde natie het geweer in handen hebbende, denkt dat zij onoverwinnelijk is, en doet de allerschromelijkste daden."

"Zoo was zelfs de gedachte van Sechele die, hoe ook gewaarschuwd en tot vrede aangemaand, zich onoverwinnelijk beschouwde, en begeerde niet alleen ons om het leven te brengen maar tegelijk al onze wagens en vee te nemen."

(get.) P. E. Scholtz,
"Fung. Komm. Gen."

goedgekeurd,

(get.) A. W. J. Pretorius,
"Komm. Gen."

Bovenstaand verslag nagezien en goedgekeurd,

Namens den Volksraad,

(get.) C. Potgieter,
"Voorzitter."

"Ik heb hierbij nog aan te merken dat de heer Inglis (die nu met woede brult tegen ons) kort vóór den oorlog van Sechele, bij mij op de plaats was en eigenmondig tegen mij gezegd heeft, dat hij tevergeefs onder de Kaffers verkeerde, dat hij er niets uitvoeren konde, dat er in de harten van de Kaffers eene algemeene oorlogszucht bestond en dat het niet zonder oorlog te verhelpen is. Deze uitlating van dien heer is ook gedaan aan den Kommandant G. Krieger. Zoodat het groot geroep van den heer Inglis uit loutere haat bestaat; de heer Inglis declareerde op mijne vraag dat hij 8 jaren gearbeid had onder de Kaffers zonder de minste vrucht op zijnen arbeid. Hij zeide mij verder dat hij niet langer onder hen wilde blijven. Ik heb hem zelfs geraden weg te gaan. Er was eene verdenking tegen hem, die niet lang daarna bewaarheid is geworden, om ons door middel van een nieuwsblad met helsche kleuren af te malen, en met de grootste verdichtsels voorzien; ofschoon ik de heeren Edwards en Inglis niet beschuldigen wilde, laat ik het aan oordeelkundigen over te oordeelen over het volgende geval. Nadat de heeren Inglis en Edwards Marico verlaten hadden, zijn alle vrede Kafferhoofden, die zich nog altoos vreedzaam gedragen hebben, gevlucht—9 in getal— die daarna, ziende dat zij verleid waren, zeiden dat zij gehoord hadden dat de Boeren als het gras aankwamen, en dat zij zich in de wapenen moesten vereenigen en tot elkander vlugten, en zijn allen gevlugt naar het vijandelijk instituut van Sechele."

"Aangaande den slaven-handel, daar wij mede beschuldigd werden door de Evangelie-dienaars, zulks is eene verfoeilijke onwaarheid, te schromelijker bij eenen Evangelie-dienaar. Wel is waar, weeskinderen worden hier geapprenticeerd tot hunne mondige jaren; die dan ook hier beschaafd worden, waarvan hier rijkelijk voorbeelden te zien zijn van dezulken, die in goed bezit van vee zijn, alsook sommigen, die andere ambachten kennen en hanteeren."

"Ik heb order gegeven aan den fungerenden Kommandant Generaal, om allen die hij mocht in handen krijgen uit te brengen, hetzij mannen, vrouwen of kinderen, om de trotschheid van den Kapitein ter neder te werpen, gezegd, indien zij tot aanraking komen. Hieraan is voldaan. Er zijn tusschen 2 en 3 honderd uitgebragt, waarvan het meerendeel weder terug is, en de weezen geapprenticeerd, die hunnen staat zeker voor den vorigen niet zullen verwisselen."

Ik heb stellig order gegeven aan den fungerenden Generaal Kommandant, om zoo veel in zijn vermogen is, alles aan te wenden tot vrede."

"Nu ga ik tot eene andere zaak over; de Heer Rudolff, die bij Mozua woonde, in plaats van zijne leerlingen tot vrede aan te zetten vlugtte met Mozua, die te voren ook al kwaad heeft gedaan, ed kort na den slag met Sechele zulke groote rooverij aanrigtte, dat ik genoodzaakt was hem te tuchtigen."

"Wij verzoeken ook, dat de Zuid-Afrikaan deze uit uwe Courant overneme, opdat deszelfs lezers ook met de waarheid en echtheid bekend worden."

"Door deze bovenstaande te plaatsen, zult gij grootelijks verplichten,"

"UEd. Dw. Dienaar,
A. W. J. Pretorius."

DEEL XIII, No. 8. STELLENBOSCH. AUGUSTUS, 1908.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

NOTA BENE.

1. **Men zende alle inteekengelden alsmede alle berichten betreffende verandering van adres, of ongeregelde toezending aan Mnr. R. J. DU TOIT, Mostertsdrift, Stellenbosch.**

2. **Men zende liever geen "Postal Notes," of postzegels. Niet-Koloniale "Postal Notes" moeten een additioneele postzegel ontvangen.**

3. **Alle Advertenties en de gelden daarvoor, moeten opgezonden en betaald worden aan den advertentie agent van het blad, de Heeren R. L. CHAPLIN, & Co., Nieuwe Kerk Gebouwen, Adderley Str., Kaapstad.**

INHOUD.

KENNISGEVING.

—:o:—

Dit nommer is Zending-nommer. Immers het "Maandblad" werd gesticht met het doel om de Zending met de winst te steunen! Doch tot hiertoe was de rekening—vooral na den oorlog—zelden aan den rechten kant. Wij verwachten den steun van zending-vrienden in Z. Afrika. Elke nieuwe inteekenaar spelt winst voor de Zending. Wij wijzen er voorts op dat geheel de administratie nu in de handen is van den Heer R. J. du Toit, zoodat wij hopen met kracht voorwaarts te gaan. Men lette op de kennisgeving hiernevens voorkomende.

ENTRE NOUS. Elders verschijnt er een bestel-biljet, dat de aandacht onzer lezers verdient. Het geldt het bundeltje "Korte Preeken," over het eerste boek van Samuel, die reeds in het "Maandblad" zijn verschenen. Over den prijs—2/6 postvrij—valt niet te klagen. Over den inhoud kunnen onze lezers oordeelen daar zij in ons blad en in de "Kerkbode" daarmee kennis hebben gemaakt. Wij zullen zeer dankbaar zijn bestellingen te ontvangen. Winst op dit boek is ook voor de Zending bestemd.

KRONIEK.

De Zendingzaak. 't Is merkwaardig te zien met welk een geestdrift en bovenal met welk een praktischen zin de Zending in onze dagen wordt behartigd. 't Is alsof men van alle kanten de wapenkreet verneemt: Voorwaarts! Dit verwondert ons niet, want de wereld wordt al kleiner, omdat de einden der aarde aan elkaar gestrengeld worden door telegraafdraad, spoortrein, stoomschip. Dertig jaar geleden kon men Pretoria van Kaapstad niet bereiken dan na een lange reis van ten minste vier weken; nu kan men in éène week heen en terugreizen zonder bezwaar. Vroeger kon men Engeland, van de Kaap uit, niet bereiken dan na eene reis van twee, drie, in sommige gevallen zelfs van zes maanden. Nu is men uit en thuis binnen de drie. Jaren geleden spotte men met het denkbeeld van een spoortrein door het hart van Afrika, was Bulawayo per spoor even onbereikbaar als de Noordpool. Thans is er niet slechts sprake van spoorverbinding met Caïro, maar is die verbinding op het punt van eene werkelijkheid te worden. Vroeger ...... doch waartoe meer? God opent de wereld voor beschaving; zal de gemeente des Heeren door de opene poort ingaan met het Evangelie des vredes?

***

Afrika ontwaakt. De twintigste eeuw zal in Afrika veranderingen zien waarmee geene andere eeuw te vergelijken zal zijn. Ethiopie heeft zoolang de handen uitgestrekt. Hare handen zullen door broederhanden worden aangegrepen. Welk aandeel gaan *wij* daaraan nemen? Azië ontwaakt. China—de grootste wereldmacht op de aarde—met haar 400 millioen inwoners, opent wijd hare poorten. Zij zendt haar zonen uit naar de einden der aarde. Die keeren terug met nieuwe denkbeelden, of doorzuren het deeg waarmee zij in aanraking komen. In Siam—zoo zegt ons *China's Millions*—zijn er 1,250,000 Chineezen; in de eilanden van den Indischen Oceaan 1,000,000; in de Hollandsche Oost-Indiën 250,000; in de Filippijnen 100,000; in Cuba en Porto Rico 90,000; in Australië 40,000; Meer dan eene Europeesche Universiteit, meer dan een Zending Seminarie wijdt de aandacht aan de studie van de Chineesche taal en letterkunde. En om de kroon op alles te zetten, men doet daar wat men in Z. Afrika ook gaat doen ..... Men gaat in China stichten een groote Opvoedkundige Inrichting, die de jeugd van dat land zal voorzien van eene opvoeding naar de allernieuwste methoden, ingericht en doortrokken van het Evangelie. En wat ons nog meer moet treffen, de *isolatie*, die tot hiertoe kenmerk was van Zendinggenootschappen, de *sectarische* geest, die als een kanker knaagde aan de Protestantsche Zending, de overplanting in het oosten van westersche verschilpunten schijnt te wijken. Die inrichting in China zal *interdenominationaal* zijn; *alle* Protestantsche genootschappen zullen hiertoe samenwerken. Hun kleinere en meer elementaire scholen zullen de grootere scholen voeden. China zal haar streng conservatisme moeten prijsgeven en door den Christelijken zuurdeesem worden doortrokken.

***

En, om tot Afrika terugtekeeren, welke mogelijkheden zijn er niet ter evangelisatie! In omvang zoo groot. Plaats China, Indië, Europa, de Vereenigde Staten van Amerika naast elkaar, en gij hebt nog niet dit donker vasteland geheel bedekt. Ontzachlijk groot, een mysterie op den aardbodem, is Afrika. Er zijn opene deuren, maar ook vele geslotene deuren. Het heeft—naar de berekening van de *Missionary Review*—2,470 zendelingen met 13,089 inboorling-helpers. Het heeft 4,789 kerkgebouwen met 221,156 leden en 527,790 aanhangers. Het heeft 3,937 zendingscholen met 202,390 leerlingen. Het heeft 95 hospitalen met 16 drukkerijen .... Vooruitgang zeker, want toen Krapf vijftig jaar geleden sprak van een keten van zendingstaties door het hart van Afrika, van kust tot kust, spotte men met die gedachte. Dertig jaar geleden was Uganda een heidensch land, nu zijn er 300,000 belijdende Christenen uit de 700,000. En in Zuid Afrika berekent men dat uit 700,000 protestanten 200,000 gekleurden zijn. Wat een ommekeer!

***

En wat in China gebeurt geschiedt ook onder ons. De *streng-sectarische* richting, door 't zendingwerk aangenomen—zoodat de heiden verward raakt tusschen Wesleyaan en Presbyteriaan, Independent en Anglicaan, en niet weet welk stuk van Christus verscheurd opperkleed het ware mocht zijn—begint langzamerhand te wijken. Met belangstelling slaan wij gade de geschiedenis der "Internationale Hoogeschool," die te Lovedale zal worden gesticht. Immers die school is eene noodzakelijkheid gebleken en eene werkelijkheid geworden. Vele zonen van inlandsche opperhoofden gingen ten lande uit, werden in Amerika opgevoed, kwamen met allerlei vreemde denkbeelden terug. Zendelingen voelden het dat hun werk verijdeld werd, deden de vraag of die stroom niet kon worden gekeerd, besloten samen eene inrichting daar te stellen, waar de hoogere opleiding voor den inboorling kon worden verkregen in Christelijken geest, nadat de grondslag was gelegd in de elementaire scholen der verschillende sekten. Wat nog hieruit zal worden geboren weten wij niet. 't Is ons duidelijk, dat ook Afrika aan 't ontwaken is. Wil onze kerk het hare doen, zij zal de handen aan 't werk moeten slaan, of .... achterblijven en machteloos de groote bewegingen gadeslaan.

***

't Is een verblijdend feit, dat men allerwege binnen de Christelijke Kerk ook ontwaakt tot het besef van de noodzakelijkheid om met de nieuwe toestanden ook nieuwe maatregelen in toepassing te brengen. De Mannen Zendingbond b.v. heeft Amerika aangegrepen. Volgens de laatste berichten hebben 15 steden met eene bevolking van 2½ millioen, waaronder slechts 310,585 als leden der kerk en als avondmaalgangers bekend staan, besloten hunne jaarlijksche bijdragen voor de Zending te verhoogen. Voor kerkelijke doeleinden brachten zij tot hiertoe ver over *een millioen pond* sterling bijeen: voor de buitenlandsche zending slechts £60,000. Onder invloed van den bond namen zij het besluit die som tot £235,000 te verhoogen, dat wil zeggen, bijna VIER MAAL MEER dan zij vroeger hebben bijgedragen. In Canada besloten zeven steden, met eene bevolking van 950,000, waarvan 136,818 leden van protestansche kerken, om ook hunne bijdragen te vermeerderen van omtrent £70,000 tot £200,000. Zijn deze dingen niet vingerwijzingen ook voor ons? Wat doet eene gemeente niet, wanneer zij een nieuw kerkgebouw sticht? Gewilliglijk brengt zij haar duizenden bijeen. En dat is recht en billijk. Wij veroordeelen die vrijgevigheid niet. Zou men dan niet ook in 't belang van de zending kunnen samenspannen tot één groot doel?

***

Tot zoover stond geschreven, toen wij naar 't Congres gingen. Dat Congres was beteekenisvol! Geen oppervlakkige geestdrift. 't Was de kalmte zelf. Geen gevoelszaak, maar zaak des verstands, beheerscht door den gloed des harten! Heeft niet Vinet gezegd: "Het hart heeft redenen, waarvan 't verstand niet droomt"? Het hart sprak te Wellington, en het verstand gaf zich gevangen, en de beurzen werden geopend. Op dit een en ander zeggen wij:

SOLI DEO GLORIA.

Waarlijk die er geweest is vat moed. God heeft onze Kerk geëerd, door stil maar krachtig te werken in vele harten.

TAAL-VERBASTERING. Wij hebben tot hiertoe gemeend, dat men slechts in Zuid-Afrika de neiging heeft, om zijn taal met allerlei vreemde woorden—vooral Engelsche—te doorspekken. Wij vonden dezer dagen, dat men op schromelijke wijze in Nederland zijn taal verbastert met allerlei vreemde toevoegselen—en schijnbaar ook weer Engelsche woordvormen. Wel wisten wij dat Beets—om van Bilderdijk te zwijgen—tegen taal-verminking in zijn vaderland meer dan eens in de bresse sprong. Maar dan was het altijd, eene waarschuwing tegen het Fransch of het Duitsch. Ieder kenner zijner gedichten herinnert zich, hoe Beets lostrok tegen "Germanismen."

Gij hebt mij, lieve Buren!
Uw *toonstak* niet te sturen:
Ik zing niet gaarne *op Duitsch*
. . . .
Ons Ne'erduitsch was welluidend,
Zoolang gij het niet *beduidend*
Met valsche klanken schondt, enz. enz.

***

Ook Bilderdijk, die door zijn eenzijdigheden invloed verloor waar hij invloed moest uitoefenen, werd meer dan eens door taalverminking tot scherpe uitlatingen verleid. Bijv.:

"Ons Ne'erlandsch slechts bracht d' aard
haar morgenstond weerom,
Deed hier het onduitsch gekrijsch van
't waanziek meesterdom
De goddelijke taal in d' adem niet verstikken."

Vreemde talen vonden bij hem geen ingang, ofschoon hij het liefst met zijn tweede echtgenoote in de Engelsche taal correspondeerde—een taal, die hij zeer goed kende. Tegen het Fransch verklaarde hij zich in zeer scherpe bewoordingen. Hij sprak van "het verfoeilijk Fransch":

"wier staamlarij, bij eeuwig woordverbreken
in het neusgehuil zich-zelf niet uit durft spreken,"
en die,
"met zijn aapgegrijns zich meester maakt van
d' aard."

***

Als om hiermee den spot te drijven werd dezer dagen mijn aandacht bepaald bij een artikel, waarin drie aanhalingen voorkwamen uit nieuwsbladen in Holland gedrukt en voor Hollanders bestemd, waarin Engelsche woorden prijken, die licht hadden kunnen worden vermeden. Het blad "Neerlandia," dat ijvert voor zuiver Nederlandsch, heeft geregeld een rubriek voor zulke taalverbasteringen onder het hoofd: "Neerland op zijn malst." Voorwaar de drie proeven die we hier geven passen onder dit hoofd. Laat mij beginnen met Dr. Kuyper's orgaan, *De Standaard*. Dáár lees ik:

"Daar nu niet mag vermoed worden, dat het hem opzettelijk om een *misrepresentation* van ons gevoelen te doen was."

De *Nederlander*—ik meen het orgaan van Dr. de Savornin Lohman—is nog fraaier:—

"Inderdaad *puzzles*! . . . Evenwel de oplossing van de eerste *puzzle* is niet moeilijk . . . Intusschen de andere *puzzle* schijnt ons onoplosbaar."

Het fraaist van allen is de *Nieuwe Courant*—orgaan van ik weet niet wie—

Bij den Heiland was zij hoofdzaak. "Ik heb nog andere schapen die van dezen stal niet zijn. Deze moet ik ook toebrengen, opdat zij worden één kudde en één herder"—dat woord drukt uit de begeerte van *Zijn* hart.

Het *Koninkrijk-idee*—zoo heeft men in onze dagen met nadruk verklaard—had bij Hem meer waarde en kracht dan het *Kerk-idee.* Althans in al Zijn redenen werd het Koninkrijk op den voorgrond gesteld. Zijn *eerste* woord was slechts de nagalm van het *eerste* Koninkrijkwoord van Zijn voorganger, Johannes den Dooper: "bekeert u, want het Koninkrijk der hemelen is nabij gekomen" (Matth. 3 : 2; 4 : 17).

De neiging bij de eerste Christenen was het Christendom als een vernieuwd Jodendom te behandelen, met al de engheid daaraan verbonden. Paulus verbrak dien engen band. Hij maakte het Christendom ruim en steeds ruimer. "In Christus niet barbaar en Scyth, dienstknecht en vrije, Christus is alles in allen," was zijne leuze.

Geheel het N. Testament is doortrokken van het Koninkrijk-idee. De uitdrukkingen die daar voorkomen bewijzen dit. Er wordt gesproken van de "verborgenheden" des Koninkrijks, het "Evangelie" des Koninkrijks, de "verkondiging" van het Koninkrijk, de "komst" van het Koninkrijk, van een "ingaan" in het Koninkrijk. Petrus spreekt in verrukking van "het eeuwig Koninkrijk van onzen Heere Jezus Christus." En het laatste bijbelboek noemt onzen Heiland "Koning der Koningen." Het Nieuwe Testament draagt waarlijk tot opschrift:—

"Maakt Jezus Koning";

terwijl de bedienaren des Evangelies bij uitnemendheid in dat Boek der Boeken gekenmerkt worden als "medearbeiders in het Koninkrijk."

Dat Koninkrijk-idee mag niet verdrongen worden door het Kerk-idee. Buiten het "Kerkgenootschap," dat veel minder beteekent en veel minder omvat dan de "Kerk," zijn er velen die voor het Koninkrijk moeten worden gewonnen. De dichter had gelijk toen hij zong:—

"Ieder scheutje gras heeft zijn eigen droppel dauw."

Men vergete echter niet, dat buiten de grasprietjes aan onzen voet er duizenden en tienmaal duizenden grasscheutjes zijn die ook bepareld worden met dauw. Ons Kerkgenootschap is niet wereld-omvattend. Heeft God ons Kerkgenootschap niet bestemd om de wereld in onze *omgeving* voor Christus te winnen?

IV. De komst van het Koninkrijk staat in het nauwste verband met het geven voor het Koninkrijk.

A. Wij moeten geven.

Dat het geven een genademiddel is wordt niet genoeg verstaan. En toch heeft Paulus ons niet herinnerd aan een woord van den Heiland, dat door hem alleen bewaard werd:—

"Het is zaliger te geven dan te ontvangen?" Een waar zendingwoord, een woord tot de ouderlingen van de zendinggemeente te Efeze gesproken. Dat het geven in Oud en Nieuw Testament eene ruime plaats inneemt is evenzeer duidelijk. Bij den bouw van den *eersten* tempel heette het—nadat het volk zijn millioenen had bijgedragen—"Wie ben ik, en wat is mijn volk, dat wij de macht zouden verkregen hebben om *vrijwillig te geven* als dit is; want het is alles van U, en wij geven het U uit Uwe hand" (1 Kron. 29 : 14). Bij den bouw van den *tweeden* tempel treedt de profeet op om het volk te bestraffen van wege zijn karigheid in het geven. De druk der tijden wordt daar toegeschreven aan het terughouden van wat Gode toekomt: "Gij ziet om naar veel, maar ziet, gij bekomt weinig: en als gij het in het huis gebracht hebt, zoo blaas ik daarin. Waarom dat? spreekt de Heere der heirscharen: om Mijns huizes wil, hetwelk woest is, en dat gij loopt elk voor zijn eigen huis" (Haggai 1 : 9). Wat een les ook voor onzen tijd! Wil men uitkomst uit zijn druk, men geve aan God.

En toen later, in de dagen van Maleachi, het volk zijn giften niet opbracht, werd andermaal de waarschuwing vernomen: "Zal een mensch God berooven? maar gij berooft Mij, en zegt: Waarin berooven wij U? In de tienden en het hefoffer." (Mal. 3 : 8). En dit weer was gegrond op het groote beginsel neergelegd in de Mozaische wetgeving: "Al de tienden zijn den Heere heilig" (Lev. 27 : 30).

Het *geven* dus wordt zoowel in Oud als Nieuw Testament beschouwd als een noodzakelijk bestanddeel in den eeredienst, als een *genademiddel,* dat niet mag worden verwaarloosd. "Vereert den Heere van uw goed, van de eerstelingen al uwer inkomsten: zoo zullen uwe schuren met overvloed vervuld worden, en uwe perskuipen van most overloopen" (Spr. 3 : 9). De zending dus is de veiligste bank. De beste geldbelegging naar de Schrift is ruime storting in de kas der zending. Zionsbank is de zendingkas.

De taal der Schrift is op dit punt zeer duidelijk.

B. Wij kunnen geven.

Dat er gegeven wordt in onze Kerk willen wij niet ontkennen. God dank voor haar vrijgevigheid! Er zijn die *veel* geven; er zijn die *weinig* geven; er zijn die *niets* geven. Rekenen wij slechts 120,000 als het ledental onzer Kerk *in de Kolonie,* en gaf ieder lid naar het Wesleyaansche beginsel van "penny a week, shilling a quarter," dan hadden we een inkomen van £24,000 per jaar—meer dan genoeg om het zendingwerk in al zijn vertakkingen te steunen.

Maar dan moet *stelselmatig* worden bijgedragen door allen; en dat wel door behulp van bestaande organisaties die er in onze Kerk te vinden

zijn. Onze Zondagscholen zijn kostelijke inrichtingen ter bijeenzameling van penningen: onze Jongelingsvereenigingen, onze Streversvereenigingen kunnen, neen moeten het hare doen ter uitbreiding van Gods Koninkrijk.

En dat zulks kan is in Amerika gebleken. Mott verhaalt ons van een Christelijke Strevers Vereeniging te Illinois die £1 15s. per hoofd bijdroeg, van een andere te Ohio die £2 5s. per hoofd opbracht, van een derde in New York Staat die £3 5s. per hoofd jaarlijks in de kas stortte. Hij verhaalt van gemeenten in Amerika met schuld beladen, die haar schuld geheel delgden, zoodra zij voor de Zending met kracht arbeidden. Zoo was er een gemeente in Kansas, die een schuld had van £3600, en die toch besloot een zendeling te onderhouden. In het eerste jaar hadden zij al hun gewone losse schulden betaald: in het tweede de geheele schuld gedelgd, terwijl hun bijdragen voor de zending verdubbeld werden. Het KAN gedaan worden, is eene waarheid nog niet genoeg door ons erkend; het MOET gedaan worden erkennen wij wel, maar al zuchtend. Heeft dan niet de Heere den blijmoedigen gever lief? Geven wij niet, dan staan wij voor de volgende alternatieven:—

(a) óf terugtreden voor anderen en zijn wij gereed daarvoor? De Amerikaansche Methodisten dringen zich reeds in en wij hebben moeite ze uit *ons* veld te houden in Mashonaland;

(b) óf met behulp van een ander Kerkgenootschap ons werk voortzetten—zooals wij in den beginne deden. Zijn wij daarvoor gereed?

(c) óf voorwaarts gaan in den naam des Heeren!! Zijn wij daarvoor wel gereed?

Amerika kan ons een voorbeeld geven. Vijftien steden met een ledental van 310,585 brachten slechts £60,000 op voor de zending, terwijl zij een *millioen* besteedden aan hun kerkelijke doeleinden. Onder invloed van den Mannen-Zending-Bond besloten zij onlangs £235,000 jaarlijks af te zonderen voor de uitbreiding van Gods Koninkrijk. Canada, met 7 steden en een ledental van 136,818 besloot de jaarlijksche zendingbijdragen van £70,000 tot £200,000 te verhoogen. Wat dáár geschiedde kan toch ook elders geschieden. Waarom niet bij ons?

Het Congres hebbe dit tot uitkomst, dat wij zeggen, niet alleen wij *moeten*, en wij *kunnen*, maar bovenal

WIJ ZULLEN GEVEN.

TOESPRAAK van Eerw. Pauw van Wellington.

II. Ons Bloed.

ONZE hooggeachte Professor Marais heeft ons Gods boodschap gebracht, dat Hij ons GOUD eischt voor het werk in Zijn Koninkrijk; het onderwerp, dat aan mij is opgedragen, zal u moeten zeggen, dat God ook ons BLOED vraagt voor Zijn werk.

De behoefte aan arbeiders is algemeen, op elk van onze zendingvelden. Ik heb kinderen in Nyasaland en in Mashonaland en uit elken brief hooren wij telkens het gekerm, hadden wij toch meer arbeiders om in de geopende deuren in te gaan, om de braakliggende velden te bearbeiden. Deze toestand, dit gebrek, sluit in zich twee ernstige gevaren. Het eene gevaar is, overspanning van onze arbeiders, door van het werk boven hunne krachten te eischen, hun kapot te maken. Als één man het werk van drie doen moet en hij is dan nog ijverig en enthousiastisch daarbij, dan is, in dat gevaarlijke klimaat, waar afmatting zoo zeer moet vermeden worden, het kostbare leven van den arbeider in het uiterste gevaar. De wet der natuur laat zich niet straffeloos overtreden.

Maar er is nog een ander gevaar, misschien grooter dan het eerste. Er is gevaar, dat er half, gebrekkig, oppervlakkig werk gedaan wordt. Als bij het gebrek aan handen de kwantiteit niet minder mag wezen, dan zal noodzakelijk de kwaliteit van het werk er onder moeten lijden. En hoe onberekenbaar groot is dit gevaar niet, als men bedenkt, dat het nu de tijd van de stichting eener Christelijke Kerk is, bij name in Nyasaland en Mashonaland, waar de deugd van den arbeid in de hechtheid der fondamenten ligt.

II.

Vraagt iemand nu wat is dan de oorzaak van dit gebrek aan arbeiders, dan antwoorden wij in de eerste plaats: "De groote genade van God in den rijken zegen, dien Hij op den arbeid onzer Kerk in het Zendingveld heeft willen schenken, en de deuren, die Hij ons heeft geopend." Deze behoefte aan arbeiders, zal ons stof tot dankzegging zijn in de eerste plaats, en dan bij ons een gevoel van groote verantwoordelijkheid opwekken; want als onze God ons een zegen schenkt, zijn wij voor het gebruik en de uitgestrektheid van dien zegen verantwoordelijk.

Een andere oorzaak van gebrek aan blanke arbeiders is, óf geheele afwezigheid van inboorlingen-hulp, óf onvertrouwbaarheid en onzelfstandigheid van hun hulp. Van Nyasaland hebben wij gehoord hoe groote hulp onze Zendelingen van hun Christenen en Evangelisten hebben en het moet ons tot dank stemmen, maar een oogenblik nadenken moet het ons zeggen, dat uit een volk, nog verkeerende in barbaarschheid en met het licht des Evangelies nog eerst zoo kort bestraald, de hulp, die zij kunnen geven, nog zeer gebrekkig moet zijn en de voortdurende bewaking en leiding van den blanken man behoeft.

In Mashonaland is het nog ongunstiger gesteld. Dáár staat het volk nog op een lager trap van menschelijke ontwikkeling en is ook de oogst voor het Christendom veel zwakker. Het Heidendom, waarmede wij te doen hebben, is anders dan het Heidendom van de

Apostolische—en volgende eeuwen. Dat waren wel Heidenen, maar de Grieken en Romeinen waren beschaafde en ook geleerde menschen. Toen Augustinus bekeerd werd, was Hij een Heiden en hij was een goddelooze Heiden geweest, maar terstond na zijn bekeering kon hij Bisschop in de Kerk worden en heden ten dage geniet de Kerk nog van zijn kennis, inzicht en godsvrucht. Zoo waren er vele anderen. De Apostelen gingen naar een plaats, predikten voor een zekeren tijd het Evangelie, stichtten de gemeente, die nu zelfstandig en zelfbesturend werd. Zoo is het nu niet. Wij hebben met ander soort van volk te doen.

Verder, onze Zendelingen moeten ander werk doen dan alleen Evangelie verkondigen. Zij hebben steenen te vormen, huizen, scholen en kerken te bouwen en hoeveel honderd andere dingen te doen, die gedaan MOETEN worden, ter wille van de mogelijkheid van het werk.

III.

Wij gaan een stap verder en dieper en vragen: Hoe kan in de behoefte aan arbeiders voorzien worden?

En dan is ons eerste antwoord, dat is uitsluitend en absoluut GODS WERK. De Heere Jezus zegt: "Bidt dan den Heere des oogstes dat HIJ arbeiders in Zijnen oogst UITSTOOTE. Let op het woord *uitstooten*. Er moet van God een bijzondere kracht uitgaan om een bijzonder doel te bereiken. De arbeider moet uitgestooten, voortgestooten en ingestooten worden; en achter hem moet de kracht van God zich openbaren. Dan worden onze zendelingen "Apostelen door den wil van God" en de kracht van God zal in hun werk openbaar en verheerlijkt worden. Maar ons tweede antwoord op de vraag: Hoe kan in de behoefte aan arbeiders voorzien worden? is: De Kerk moet ze *baren*. Onze zendelingen moeten door de Kerk *gebaard* worden. Zendingwerk is de openbaring van het leven der Kerk. Dat leven der Kerk moet zich ontwikkelen in de Kerk tot barensnood en de vrucht van dien barensnood zal zijn een schaar van zonen en dochters, die God in Zijn oogst zal uitstooten, als arbeiders om Zijn raad uit te voeren. O, laten wij tot God roepen, dat Hij Zijne Kerk bezoeke, haar levend make, in barensnood brenge. Hij kan het. Door Jeremia zegt Hij tot Zijn volk: "Ziet, gelijk leem in de hand des pottebakkers, alzoo zijt gijlieden in Mijne hand, o huis Israëls!" Jer. 18: 6. Laat het ons gebed zijn, dat God Zich in Zijne Souvereiniteit over Zijne Kerk moge verheerlijken.

IV.

De vervulling van die behoefte aan arbeiders is niet hopeloos. De kinderen onzer Kerk hebben in het Zendingveld groote bruikbaarheid betoond. Een schaar van mannen en vrouwen, van zonen en dochters heeft het bewijs geleverd, dat de Afrikaner Zendingwerk kan doen, met uitstekend gevolg. Een ander spreker heeft gisteren te recht gezegd: "De Zendingzaak is Afrikanerzaak."

God zij dank, het getal dergenen, die geschikt, gewillig en begeerig zijn aan dit werk deel te nemen, is in onze Kerk niet gering. Ouders, onderwijzers en leeraars moeten de oogen open houden om die Samuels uit te vinden, aan te moedigen en voort te helpen. Dit kan met groote vrijmoedigheid gedaan worden, want zij, die uitgegaan zijn, zijn gelukkig en doen hun werk met groot enthousiasme. Velen van die gewilligen zijn echter onvermogend en blijven achter, omdat het hun aan middelen ontbreekt om de behoorlijke opvoeding voor het werk te verkrijgen. Hier moet de Kerk raad maken, dat er niet, misschien voor een jammerlijke £50, een kostbare arbeider verloren gaat.

Onze Kerk heeft voor die opvoeding de Machinerie: De Kweekschool; de Opleidingsschool; de Boeren Zendingschool (Drostdij). Deze drie zijn volstrekt noodig. Wij verheugen ons over de Nazireërs, die van de Kweekschool in het zendingwerk ingaan; wij danken voor de Samuels, die uit Wellington komen, uit de Opleidingsschool, dat kind des gebeds, waardoor God in Binnen- en Buitenlandsch Zendingwerk onzer Kerk zoo grooten zegen gewrocht heeft; wij steunen op de Drostdij-school, dat wonderlijke kind van den vreeselijken oorlog, die in ons land gewoed heeft; haar voorbereidende opvoeding is onschatbaar in de opleiding onzer verschillende arbeiders. Al deze Opvoedings-Instituten lijden echter aan gebrek aan studenten. De Kweekschool kan nauwelijks voorzien in de behoeften der Kerk aan Predikanten, velen zouden gaan als zij de middelen hadden; de Opleidingsschool gaat weer achteruit in getal van leerlingen, velen wonen de Zendingklas bij onder zeer kommervolle omstandigheden, anderen kunnen gansch niet komen omdat het geld ontbreekt; en de Drostdij-school, zij heeft in de laatste maanden VIJFTIEN aanzoeken moeten afwijzen, uit gebrek aan fondsen. Hier is nood, ernstige nood, en het Congres zal er kennis van moeten nemen: voor de studie en de voor-studie van onze toekomstige arbeiders in het Zendingveld, zal de Kerk voorziening moeten maken. De leuze der Kerk zal moeten worden: "Goud en Bloed; Bloed en Goud voor den Heere Jezus en Zijn Rijk!"

Als de Kerk weer onder het kruis komt en leeft, en de Heilige Geest haar een gezicht geeft van den NAAKTEN HEILAND aan dat kruis, toen Hij ALLES opofferde voor onze en der Heidenen verlossing, zal de Heilige Geest het visioen van Ps. 110 tot vervulling kunnen brengen, zelfs in dezen gedrukten tijd. Onze God gebruike, leide en zegene daartoe dit Congres. Amen.

Uw Koninkrijk Kome.

——:o:——

ALS eene kerk zijn wij genaderd tot een keerpunt in onze zendinggeschiedenis—tot een punt van waar wij òf voor- óf achteruit moeten gaan. Het zou voor onze kerk eene treurige zaak zijn als zij besluiten zou stil te staan in haar zendingwerk, want dat zou eigenlijk beteekenen : achteruitgang. De vervolging waaraan de discipelen te Jeruzalem blootgesteld werden na den dood van Stefanus was oorzaak dat zij verstrooid werden, en het land doorgingen, het evangelie met zich meebrengende, en hetzelve verkondigende in Fenicië, Cyprus, en Antiochië,—zich richtende alleen tot de Joden. Mannen behoorende aan Cyprus en Cyrene, echter te Antiochië komende, verkondigden dat evangelie aan de Griekschen aldaar,—d.i. aan heidenen—de eerste maal dat zulks gedaan werd (Cornelius was een proseliet). En alzoo hebben die eenvoudige discipelen een vraagstuk opgelost dat apostelen en de gemeente te Jeruzalem vóór dien tijd niet oplossen konden—het vraagstuk namelijk of het evangelie aan de heidenen bekend en aangeboden moest worden.

En is er niet eene les hier voor ons te leeren ?—

eene les voor de Ned. Ger. Kerk van Zuid Afrika ? Waaraan was het toe te schrijven dat de Hugenoten de wijk in dezen Zuidhoek genomen hebben ? Was het niet daaraan,—dat zij in Frankrijk vervolgd, gefolterd, gedood werden ? De Hugenoten zijn uit Frankrijk gevlucht, en hebben honderden mijlen gereisd tot aan Duitschland, in sommige deelen waarvan zij rust gevonden hebben—waar ook hunne afstammelingen tot op den huidigen dag te vinden zijn. Om niet te spreken van vluchtelingen naar Engeland en andere landen, hebben anderen naar de Nederlanden de toevlucht genomen, van wie een gedeelte in Zuid Afrika een veilig oord hebben gevonden ; waar zij een voornaam bestanddeel van de Ned. Ger. Kerk uitmaken. Is het toevallig dat de nakomelingen van de Hugenoten die verstrooid waren na de herroeping van 't Edict van Nantes, zoowel als van Nederlanders die 80 jaren voor hun godsdienst gestreden hadden zich in dit land gevestigd zagen ? Was het niet

opdat zij het licht des evangelies in Zuid Afrika aansteken zouden,

en hetzelve verder en verder doen branden totdat 't geheele donkere vasteland verlicht zou worden ? Indien de Heer tot Israël zeide : "Dit volk heb Ik mij geformeerd, zij zullen Mijn naam vertellen" (Jes. 43 : 21), zegt Hij zulks niet bij uitnemendheid tot de Christelijke kerk ? En zullen wij dat woord niet nemen als tot ons gesproken ? Heeft Hij ons niet geformeerd,—wederbaard—opdat wij Zijn eer zouden vertellen ? Zullen wij niet als eene kerk de eer van God vertellen aan de inboorlingen van Nyasaland—aan de heidenen van Mashonaland ? Roept God ons niet daartoe ? Indien God de gemeente geformeerd heeft om Zijne eer te vertellen is dit niet de plicht—of liever het voorrecht van elk bekeerde in de gemeente ? En indien Christus aan de gemeente gezegd heeft : 'Verkondigt het evangelie aan alle creaturen,' zegt Hij dat niet aan elk deel der gemeente,—aan elk lidmaat der gemeente ? Een paar jaar geleden heeft een Christelijke handelaar in Engeland gezegd : "Ik gevoel mij niet bekwaam om zelf den Heer te dienen in de heidenwereld, maar ik zal zes zendelingen onderhouden welke de kerk (hij is een Wesleyaan) moge kiezen, en voor mijne rekening naar de heidenwereld zenden." De welbekende geschiedschrijver Gibbon (een ongeloovige), in een hoofdstuk over den vooruitgang van de eerste Christelijke kerk, zegt : "Het werd de heilige plicht van elk nieuwen bekeerling om mede te deelen onder zijne vrienden en betrekkingen welke onuitsprekelijke zegeningen hij zelf ontvangen had."

Dr. A. Murray in zijne Pinksterrede : "Voorwaarts," legt de tegenwoordige belofte van ons Zendingwerk, als eene Kerk uit, en hij haalt de zelfopoffering aan welke door Willem, Prins van Oranje, in een tijd van nood, voor zijn vaderland gedaan werd, alsook die van de Moraviërs voor de zendingzaak, enz. Bij dit voorbeeld willen wij voegen de geschiedenis van den oorsprong van

De orde van het Ijzeren Kruis,

"The order of the Iron Cross." Men weet hoe, een honderd jaar geleden, Napoleon I, de beroemde Keizer van Frankrijk, de meeste landen van Europa overwonnen heeft, en hoe hij hoopte, gelijk Alexander de Groote, de wereld zoo te zeggen te veroveren. Pruisen, gelijk andere mogendheden, werd bedreigd met 't verlies van zijne onafhankelijkheid. Doch wat heeft Frederik Willem III, Koning van dat land gedaan ? Hij deed een beroep op 't patriotisme van zijne onderdanen. Het gevaar was ontzettend ; de schatkist was ledig, en geld was noodzakelijk om hun land tegen den dwingeland te verdedigen, en hij stelde zijne onderdanen vóór om hunne gouden en zilveren sieraden te nemen, en die in 's lands kas te werpen, en daarvoor te nemen ijzeren sieraden van dezelfde soort en denzelfden vorm. En wat was de uitslag ?

Op de Oproeping van den Koning

stroomden de inwoners van 't land van alle oorden naar de bestemde plaatsen toe, wierpen hunne armringen, halssnoeren, ringen, borstspelden, kruizen, oorringen en andere juweelen in de schatkist van den Koning, en ontvingen daarvoor kunstwerken van dezelfde soort, van brons gemaakt, met de woorden daarop gegraveerd : *'Ik gaf goud voor ijzer*

1813.' Welk eene voorbeeld van vaderlandsliefde en van vertrouwen op, en gehechtheid aan hun Koning! Die Pruizen waren gewillig eenige opoffering te doen ten einde hun land van de macht van een dwingeland te redden,—gereed om zichzelven van alle weelde te ontrieven,' opdat hun eigene Koning en niet een vreemde indringer den schepter over hen zou zwaaien.

En wat is op 't spel wat de Zendingzaak betreft? Is het niet de heerschappij van Koning Jezus, en 't welzijn van ontelbare zielen? Zullen de onderdanen van den Koning der Kerk minder ijverig zijn voor *Zijne eer* dan die van Frederik Willem voor de zijne waren? Zullen zij niet opstaan tegen den dwingeland, den vorst dezer wereld, opdat hij de zielen die den Koning Jezus als Zijne erfenis gegeven zijn niet tijdelijk overweldigen? Wat zouden wij niet kunnen verwachten als de onderdanen van den Koning der Kerk hunne gouden en zilveren sieraden nemen zouden—dezelve brengen zouden—ze op 't altaar van de Zending leggen, en zeggen:

IK GAF GOUD VOOR ZILVER, 1908!

Dan zou niet slechts de leuze, waar ook de opdracht der Zending Commissie als de vertegenwoordigster der Kerk

VOORWAARTS

heeten.

In de eerste dagen van den burger-oorlog in Amerika, meer dan 50 jaren geleden, deed President Lincoln een roepstem uitgaan, dat hij dadelijk 75,000 vrijwilligers noodig had om den oorlog voort te zetten. Zeer kort daarop ontving hij een telegrafische boodschap dat de 75,000 vrijwilligers gereed waren om naar het oorlogstooneel op te trekken. En daarna moest hij proklameeren dat 't inschrijven van nog meer mannen voor den tijd moest ophouden: hij had reeds meer vrijwilligers dan hij gebruiken kon. Hij ontving omtrent denzelfden tijd een boodschap van mannen en vrouwen die zelven naar den oorlog niet konden gaan, zeggende: "Zendt de mannen naar 't front; wij zullen zorgen voor de noodige fondsen." Dat is de geest waardoor het Rijk van Christus uitgebreid moet worden. Lincoln stelde de slaven van Amerika vrij, al kostte dat hem zijn dood. Onzen Koning kostte het den dood "om den gevangenen vrijheid uit te roepen, den gebondenen opening der gevangenis."

HET IS EEN VER GEROEP VAN Z. AFRIKA NAAR INDIE,

maar zelfs uit de geschiedenis van dat land kunnen wij een les leeren. De "heilige boeken" van de Hindoes heeten *de Vedas*. Zij zijn vier in getal, en de oudste daarvan, volgens de berekening van geleerden, dateeren van den tijd van Mozes. Die boeken geven eene beschrijving van God, van den mensch, en van de zonde die veel overeenkomst heeft met de leer van het O. T. Later echter werd de zuivere leer van de Vedas verbasterd, en de betrekkelijk zuivere leer van de Vedas moest plaats maken voor een ongeschreven leer en eene algemeene praktijk van vleeschlijkheid, onzedelijkheid en bederf. Een duizend jaar na het schrijven van de eerste Vedas d.i. omtrent 500 jaar vóór Christus, terwijl Indië gebukt ging onder Brahmanische priesterheerschappij, afgoderij en wat kaste genoemd wordt

ONTSTOND ER EEN HERVORMER,

in den persoon van BUDDHA, die leerde dat geen middelaarschap noodig is tusschen God en den mensch, dat alle menschen ééne broederschap uitmaken,—dat dienst ten nutte van anderen de hoogste eer is voor den mensch. Zeer gebrekkig was de mate van waarheid welke door Buddha verkondigd werd, maar hij verkreeg discipelen, en die discipelen met ijver aangevuurd, gingen Indië door, verkregen overal aanhangers en gingen naar 't eiland Ceylon—welke zij bekeerden tot het Buddisme. Andere aanhangers van de nieuwe leer gingen om de Baai van Bengalen, naar Burma, en dat groote land nam het Buddhisme aan.

Daarna keerden zij Zuid-Westwaarts naar Siam, en de koning van dat land met zijne onderdanen voegde zich bij de Buddhisten. Niet tevreden met deze overwinningen beklommen deze zendelingen de hoogste bergen der wereld—de Himalaja's—en voerden de leer van Buddha in Nepaul in, en dat land is Buddhistisch geworden.

Maar, om kort te zijn, de zendelingen van dit geloof breidden zich uit tot Tibet, tot Siberië, tot China, waar 200 millioen van hare inwoners Buddhisten geworden zijn; en zij eindigden niet voordat de vlag van Buddha in Japan geheeschen werd. Zullen Christenen die van een Heiland weten, Die den dood heeft te niet gedaan en het leven en de onsterflijkheid aan het licht gebracht, niet eene les leeren van de Buddhisten, en zich opmaken om de eer van den Heiland te vertellen aan de inwoners van dit donker vasteland die van geene verlossing weten?

A. McG.

De taak der Christelike Zending in de twintigste Eeuw.

TOESPRAAK door G. B. A. Gerdener, voor de Studenten Zending Vereniging, Stellenbosch, 13 Junie, 1908.

DE eigenlike huidige zendingbeweging kunnen wij tot het jaar 1792 terugbrengen toen de *Baptist Missionary Society* onder de leiding van William Carey gesticht werd.

Vóór het einde dier eeuw volgden de voorname *London Missionary Society* (1795), en de *Church Missionary Society* (1799), en vroeg in de 19e eeuw werd

de grote *American Board of Commissioners for Foreign Missions* gesticht (1810). De Moraviese broeders waren toen reeds ruim een halve eeuw aan het werk, doch bij de dageraad der 19e eeuw werd vooreerst een *zending-bewustzijn* geboren sinds de Apostoliese tijd.

Dat bewustzijn heeft zich, gedurende de eeuw die voorbij is, ontwikkeld en gevormd, en is in de eerste dekade der 20e eeuw mondig geworden. De Christelike Zending zal ontegenzeggelik de toetssteen der Christelike Kerk zijn in onze eeuw, en gaandeweg blijken te zijn, niet alleen het voorrecht van enkelen, doch de plicht van alle gelovigen.

Niets past ons beter dan dat wij, die op de drempel der tweede eeuw der eigenlike Christelike Zending staan van onze waterscheiding achteruitzien, en de nuttige en kostbare lessen van 't verleden nauwkeurig leren. Doch wij dienen ook uit te zien op de toekomst, zwanger van belang in het licht der hedendaagse omstandigheden en vooral voor ons aan de zuidhoek van 't *Donker Vasteland*. Vandaar ons onderwerp: veel te omvattend voor deze gelegenheid doch desniettemin onze ernstige aandacht waard.

Vragen wij allereerst:

Wat is die taak?

Naar het wachtwoord der Wereld Christen Studenten Beweging is die taak, "De Evangelisatie van de wereld in dit geslacht." Dit wachtwoord verdient onze aandacht, daar het weleens misverstaan en zelfs tegengestaan is.

De Evangelisatie *van de wereld*. Deze bepaling is gegrond op teksten zoals Markus 16 : 15, en ofschoon de toen bekende wereld veel meer beperkt was dan de tans bekende, waren ook de beschikbare middelen veel minder, en toch zal niemand beweren dat de Heiland Zijn discipelen een onmogelike taak oplegde.

Wij voegen erbij *in dit geslacht*, omdat wij geloven dat Christus bevel deze gedachte insloot en dat dit ook Gods verlangen was. Als God wil dat alle mensen (volkeren) tot kennis der waarheid zullen komen, heeft niemand het recht om te bepalen dat de Christelike Kerk daartoe 20 eeuwen nodig heeft. Als de zendingarbeid der Christelike Kerk, met toenemende voorrechten, zich naar evenredigheid had uitgebreid naar de arbeid van Paulus, met weinige voorrechten, dan was deze leuze geen bloot ideaal, veel minder grootspraak, maar een werkelikheid. Dan zou elk Christelik geslacht met zijn eigen heidens geslacht gelijke tred gehouden hebben, en de verwaarloosde taak der eerste achttien eeuwen niet zo ontzettend ter rekening der 19e en 20e eeuwen zijn opgehoopt.

Doch nu, wat verstaan wij door *Evangelisatie?* Sommigen zeggen erdoor te veel, anderen te min. Men zegt *te veel* als men erdoor verstaat de bekering van alle mensen. Evangelisatie is niet Christianisatie. Noord Amerika is geëvangeliseerd, doch niet gechristianiseerd. Markus 16 : 16 leert duidelik dat er altijd diegenen zullen zijn die niet geloven zullen, al leven zij ook onder de klank des Evangelies. Zo ook de gelijkenis van het onkruid. (Matth. 13 : 24-30).

Men zegt *te min* als men erdoor verstaat blote Evangelie-verkondiging. Dan zou de taak ontaarden in de ontdekking van een megafoon waardoor men eenmaal de blijde boodschap zo hard kon verkondigen, dat elk mens het hoort. Is het vorige uiterst onmogelik, zo is deze beschouwing oppervlakkig en niet Schriftuurlik.

Volgens Matth. 28 : 12 moet *onderwezen* en *geleerd* worden, zowel als *gepredikt*, Mk. 16 : 15. Men lette met aandacht op de grondige methode van Paulus, Rom. 15 : 16, 19 : "het Evangelie Gods bedienende," (d.i. het zo voorstellen dat het als iets heiligs beschouwd wordt), v. 19, "het Evangelie van Christus *vervuld*." Dus behelst de taak meer dan blote Evangelie-verkondiging, en de *Evangelisatie der wereld* blijkt te zijn: *De poging om aan alle mensen een voldoende gelegenheid te geven Jezus Christus als Zaligmaker te leren kennen en Zijn waarachtige discipelen te worden.* Hierover kunnen wij nu niet uitweiden, doch elk woord is van belang, en wij bemerken dat de taak der Zending veelomvattend is. Bij de trouwe Evangelie-prediking eist die taak eerbied voor de taal en rechten der inboorlingen, de handhaving dier rechten in kerk en school, vertaling des Bijbels en andere boeken ter zodanige handhaving, de daarstelling van Christelike scholen, een veranderde Christelike samenleving, enz. Is deze taak volbracht, dan neemt *opbouwing* de plaats van Evangelisatie. Ziedaar de verhevene, heerlike taak die de Christelike Kerk meer beseft dan ooit tevoren, tans meer doelmatig aanvaard heeft en door de hulp des Heren ten spoedigste moet volbrengen.

Vragen wij nu:

Hoedanig is die taak,

dan zeggen wij: Het is *uitgebreid*, *dringend* en *hoopvol!*

Hoewel de Christelike Zending meer gedaan heeft in de 19e eeuw dan in de vorige achttien, en gedurende de laatste dekade der 19e eeuw meer dan de vorige 50 jaren, zal niemand ontkennen dat de onvolbrachte taak, die de 20e eeuw wacht, zeer *uitgebreid* is. Men dient in deze tweede eeuw der hedendaagse zendingbeweging te letten op de ongelijke verspreiding der wereld-Zending. In grote getallen zijn er vandaag 1,200 millioen mensen op aarde die het Evangelie nodig hebben. China met 407, Indië met 283, Afrika met 160 en Rusland met 143 millioenen maken 't reuzendeel uit. (Naar onze beschouwing heeft de Griekse Kerk het Evangelie net zo nodig als de heiden.)

Rekent men nu het getal zendelingen der wereld op 17,000 dan heeft elke geordende zendeling meer dan 200,000 zielen voor zijn rekening. Kon elke zendeling met helpers 10,000 bearbeiden, zo hebben wij twintigmaal meer zendelingen nodig. Hierbij vergete men niet dat sommige plaatsen, b.v. havensteden in 't Oosten, delen van Z. Afrika, enz. ten koste van andere plaatsen bijna te dicht bezet zijn, zodat wij b.v. in Natal meer dan 20 genootschappen aan 't werk zien, en in streken driemaal zo groot in Midden Afrika geen enkele werker. De verwijdering van deze ongelijkheid en van de betreurenswaardige naijver en wrijving, die in de door te veel genootschappen bewerkte landen het werk Gods belemmeren, behoort tot de taak der Christelike zending in de 20e eeuw, en maakt deze taak zowel *intensief* als *extensief*.

Zuid Amerika met een bevolking van 38 millioen, wordt, hoewel Rooms, gewoonlik geteld onder de beschaafde landen. En toch zijn in Brazil, die de helft van Z. Amerika beslaat, na 400 jaren van 't Roomse geloof $^4/_5$ der bevolking volslagen ongeletterd en 40% der geboorten onecht. "Er zijn nog honderden heidense stammen," zegt een zendeling vandaar.

Afrika heeft voor zijn 160 millioen zowat 1,100 geordende zendelingen, een-derde waarvan in Z. Afrika arbeidt. Sommige streken 1,500 bij 300 mijlen hebben geen werker. Gelijk verdeeld, zou elke zendeling in Afrika 3,600 vierkante mijlen ter bearbeiding hebben. Doch de taak is zo *dringend* als uitgebreid. Dit zeggen wij bij de gedachte aan de bijna 4,000 zielen die uur na uur de eeuwigheid zonder het vrijmakend Evangelie ingaan, alsook bij de gedachte aan de gelegenheid die thans tot een krisis gekomen is. De zendingondernemingen van de na-Apostoliese tijd blinken uit in schitterende eenzaamheid. Als wij Constantijn, Karel de Grote en de Kruistochten met Lullus genoemd hebben vóór de Hervorming,—die zich haast uitsluitelik met theologiese kwesties bezig hield, dan hebben wij de geschiedenis der Christelike Zending tot een eeuw geleden geschetst. Toen lag de grote Aziatiese wereld in duisternis. 't Is pas 100 jaar dat Martyn in Indië aankwam en Morrison in China. Japan was 'n gezworen vijand van 't Christendom. Afrika net aan de beide uitersten geopend. En vandaag! Is er enig land ter wereld gesloten voor de Protestantse Zending? Korea, Peru, Tibet, Abyssinië zijn geen uitzondering. Vijftig jaar geleden riep de Zending vervolging, moord, mislukking voor de geest, vandaag voorrecht, gelegenheid Krisis. Toen was er behoefte en men moest gelegenheid maken, tans is de gelegenheid daar en wacht op gebruik.

Doch vooral voor Afrika is de taak ontzettend dringend wegens Islam, de enige niet-Christelike religie die het Christendom vandaag naar de kroon steekt. De valse profeet heeft meer volgelingen dan Christus en wij durven een godsdienst, die veel van Indië en China, Arabië, het Turkse rijk, Noord- en veel van Midden Afrika in beslag legt, niet minachten. De voorstanders van Moslem propaganda willen ons wijs maken dat Islam de weg baant voor 't Christendom, en wij twijfelen er geen ogenblik aan dat het Christendom eens zal zegepralen, doch hoe langer men tevreden is met de flauwe flikkering der halve maan, des te hacheliker de erfenis van een geloof, dat in het monotheisme een element der waarheid behelst, en wegens te ruime opvatting van zedeleer en samenleving de heiden betovert, doch dat toch maar een onheilspellende dweepziekte is.

***

Een woord over het *hoopvolle* van de taak. Het Christendom is ver gevorderd in zijn bestemming als wereld-heerschappij. Vooroordeel, onkunde, tegenstand worden gaandeweg op het kerkhof gebracht. Zelfs uit de mis-genoemde Nieuwe Theologie onstaat er een zendingbeweging, die bewijst hoe vergeefs men de zuivere kern met een valse schaal omkorst. Overal is er een ontwaking tot meer doelmatige aanvaarding der taak en ingrijpende kennis ervan. De middelen van vervoer zijn verbeterd en uitgebreid. Een schone erfenis van ondervinding en kennis is ons geworden. In meer dan 400 talen treffen wij de Bijbel aan. Van de bijna 600 talen en tongvallen in Afrika is de Bijbel geheel of gedeeltelik in 120 vertaald. Overal is er sprake van vereniging en samenwerking, vooral op zendinggebied. Hoopvol, ja zeer hoopvol is de taak, omdat de tekenen des tijds dit bewijzen en vooral omdat Christus vooraan gaat.

De wereld is vandaag gebroken. Tegenstand, vervolging, konservatisme, tijdelike steunsels liggen in puin, en de taak is *Rekonstruktie*, iets positiefs, opbouwend. Verleden jaar zijn er zevenmaal zoveel bekeerlingen in heidenlanden geweest als in Christenlanden. Dit kan het Kruis alleen! Doch door u en mij. Dit is het antwoord op de vraag: *Wie moet aan die taak?* Het zal ons niets baten zo wij spreken over het grote Bevel van onze Heiland, dat wij zelven overtuigd zijn dat de uitvoering van dat bevel de *plicht* is der Christelike Kerk, indien onze harten niet kloppen met het vuur van Jezus liefde.

't Is alleen naarmate de liefde van Christus Zijn gelovigen dringt dat de taak zal volbracht worden. Indien het onze overtuiging en ondervinding is dat wij in Christus veel bezitten, dan zullen wij aan *de wereld* geven, anders niet. De diepste vraag der zending is ook de grondvraag van 't Christendom, nl.: *Is Christus iets waard?* Is Hij ons iets waard, dan is Hij alle mensen iets waard, en moet Hij alom bekend worden.

Aan de poort van een groot heidendom in deze zuidhoek geplaatst in Gods Voorzienigheid, vrage elkeen

zich of wij ooit genoeg kunnen doen voor 't Donker Vasteland, en naarmate elkeen zijn plicht doet zal de taak der Christelike Zending in deze eeuw ons een prikkel en een levenstaak zijn en zal zijn vervulling worden bespoedigd onder Gods zegenende hand.

P.S.—De volgende boeken hebben wij in dit verband geraadpleegd:

James L. Barton : The Unfinished Task.
Speer : Missionary Principles and Practice.
Mott : The Evangelisation of the World, &c.
Zwemer : Islam, a Challenge to Christian Faith.
Naylor : Daybreak in the Dark Continent.

De Boeken des Bijbels.

LEVITICUS.

III.

LEVITICUS sluit zich nauw aan bij Exodus. Reeds de naam van het boek, *Vayyikra*: "En (de Heere) riep," aan het eerste woord van het eerste vers ontleend, duidt dit aan. Want dáár aan 't einde van Exodus leeren wij den Tabernakel kennen, met de heerlijkheid Gods daarop rustende, het Allerheiligste vervullende. Hier spreekt God tot den mensch uit die heerlijkheid:

"Want de wolk des Heeren was op den Tabernakel bij dag, en het vuur was er bij nacht op,"—zoo eindigt Exodus.

"En de Heere riep Mozes en sprak tot Hem uit de Tent der samenkomst,"—zoo begint Leviticus.

Dit duidt ook tegelijkertijd aan het onderscheid tusschen de twee boeken. Exodus maakt het ons duidelijk dat God wil wonen in 't midden van Zijn volk *in den Tabernakel der Heerlijkheid.* Leviticus toont ons aan hoe de mensch moet komen tot dien God die daar woont. 't Is het boek van Offer en van Priesterschap, van Zonde en van Verzoening, Van Zondaar en van Zaligmaker. Het eerste woord: "En de Heere sprak," wordt telkens herhaald. In zeven-en-twintig hoofdstukken komt dit zes-en-dertig maal voor. Alles wordt dus tot God teruggeleid. 't Is een kenmerk van dit boek, dat God op bijna iedere bladzijde tot den mensch spreekt; het ontvangt een goddelijk zegel zooals geen ander boek des Bijbels, en heeft dus groote waarde voor onzen tijd.

Het boek vervalt in vijf deelen, elk met zijn kenmerkende uitdrukkingen:

Het eerste deel handelt over de *toenadering van den mensch tot God* door het offer (H. 1 tot 7). Het tweede over de *toenadering van God tot den mensch* door den priester (8 tot 10). Het derde over den *toestand des volks* in die toenadering (11 tot 16), de reiniging. Het vierde over de *toewijding des volks in die toenadering*—de heiliging (17 tot 25). Het vijfde over de *uiterlijke teekenen* als bezegelende die toenadering (H. 26 en 27), met de geloften, waardoor die toewijding kenbaar wordt.

1. MENSCH EN GOD.

Om tot God te naderen moest de mensch zich van het *offer* bedienen. Zonder verzoening kon er geene gemeenschap met God zijn. Vandaar de offeranden, waarvan we een vijftal vinden in dit boek. Een gevierde schrijver heeft berekend dat het woord "offer" drie-honderd-en-een maal voorkomt in Leviticus, en in de eerste zeven hoofdstukken honderd vier-en-negentig maal. Het *brandoffer* wees op de volkomenheid der toewijding—geen smet aan het geslachte lam, geen deel dat niet verteerd werd. Het *spijsoffer*, bestaande uit meelbloem, met olie begoten, met wierook bedekt, als vuuroffer op het altaar gelegd, moest dienen om die wijding nog krachtiger te maken. Het werkend leven, met wat de mensch zich toeëigent, wordt mede Gode gewijd. Het *dankoffer* was een zinnebeeld van de gemeenschapsoefening tusschen Jehova en het volk—immers een deel werd op 't altaar verteerd, een deel werd door den priester genuttigd, en een ander deel door den offeraar en diens huisgezin. Het *zondoffer* had te doen met de verzoening voor de begane overtredingen. Zonde moet worden weggeruimd; verzoening moet door bloed geschieden. En ook het *schuldoffer*, dat met bepaalde verbrekingen van Gods wet te doen had, was een bewijs, dat niet slechts zonde in 't algemeen, maar overtredingen in 't bijzonder de straffe Gods verdienden. Niet slechts voor het *feit* der zonde, maar ook voor de zondige *daad* moet er worden geboet.

Uitvoerig worden die offers beschreven en de houding van den offeraar aangeduid. In de kleinste bizonderheden worden de verschillende gedeelten van den offerdienst bepaald. Wat het *schuldoffer* betreft, is er een onderscheid tusschen de daad des offers wanneer de overtreding een mensch geldt en wanneer die overtreding Jehova geldt. Had men tegen God overtreden dan moest eerst het offer worden gebracht van een volkomen ram, en daarna wedergave geschieden van wat den Heere was ontvreemd, met toevoeging van een vijfde deel dat den priester toekwam (H. 5 : 14-16). Had men den mensch te kort gedaan, dan moest men eerst hem genoegen doen, hem weder uitkeeren wat hem toekwam, en een vijfde deel er aan toevoegen. Daarna eerst moest men zijn offer Gode brengen door den priester die als middelaar optreedt voor den schuldige bij God. Doet dit ons niet denken aan het woord van onzen Heiland: "Zoo gij uwe gave zult op het altaar offeren, en aldaar gedachtig wordt dat uw broeder iets

tegen u heeft, laat daar uwe gave voor het altaar, en gaat heen, verzoent u eerst met uwen broeder, en komt dan en offert uwe gave" (Matth. 9 : 23 en 24). Zoo diep grijpt dit boek in ons dagelijksch leven !

2. God en Mensch.

In het tweede deel van Leviticus, dat drie hoofdstukken omvat, wordt vooral gedrukt op de *heiligheid* van den dienst van Jehova. "Zijt heilig, want Ik ben heilig," zou hier de leuze kunnen zijn. De wijding der priesters wordt beschreven, het werk der priesters wordt ons aangetoond, en de gevaren daaraan verbonden blootgelegd in de geschiedenis van Nadab en Abihu, die vreemd vuur brachten voor het aangezicht van Jehova. God treedt wel nader; maar de mensch moest zichzelven beproeven eer hij toetrad. Alleen durfde hij niet komen, met ledige handen mocht hij niet verschijnen, zelf mocht hij niet zijn hand aan het altaar leggen. Hij moest zich bedienen van de door God aangestelde middelaren, die zelven eerst Gode gewijd moesten worden.

Ook hier worden wij herinnerd aan het Nieuwe Testament. Tegenover de vele middelaars van het Oude Verbond, staat de ééne en eeuwige Middelaar van het Nieuwe; tegenover de vele priesters, staat het geestelijk priesterschap, waarvan Petrus getuigt: "Gij zijt een koninklijk priesterdom, een heilig volk, een uitverkoren geslacht" (1 Pet. 1 : 9); tegenover den hoogepriester van het Mozaisch verbond, die "alle jaren inging met vreemd bloed" (Heb. 9 : 25), staat Christus, de Hoogepriester van het Nieuwe en Eeuwige Verbond, Die "eenmaal geopenbaard is om de zonde te niet te doen door Zijn zelfsofferande" (Heb. 9: 26). Zoo opende God den weg voor Zijn volk. Opmerkelijk is het zeker dat er hier geen sprake is van priester, van de verlossing uit Egypte en het slachten van het paaschlam. Toen het volk echter met God in nauwere verbintenis trad, moest de heiligheid van die verbintenis worden gehandhaafd. Niet zonder middelaar, niet zonder verzoening, niet zonder offer, kon Israël deelachtig worden wat God Zijn volk had toegedacht. Hoe treffend is de leer der verzoening reeds in het Oude Testament geopenbaard !

3. Een rein volk.

Kenmerk van dit deel van ons boek is het gedurig terugkeeren van de woorden "rein" en "onrein," en dat wel in verband met zaken waaraan men heden ten dage zelden denkt. Met nadruk wordt gewaakt voor reinheid des lichaams. Alles is heilig, omdat het volk door God moet worden geregeerd, onder Gods wet en leiding moet staan in alle dingen die hun tijdelijke belangen gelden. Het *lichaam* is heilig, en daarom treffen wij hier aan allerlei bepalingen omtrent lichamelijke reinheid. Het *voedsel* is heilig. Hier hebben wij spijswetten die nergens elders worden gevonden. 't Is alsof wij hier reeds het N. Testament hooren: "Uw lichaam een tempel des Heiligen Geestes"; "hetzij dat gijlieden eet, hetzij dat gij drinkt, doe het alles ter eere Gods." Ook worden wij hier gewezen op de beteekenis van *krankheid*, en vooral van de melaatschheid als beeld van de zonde, die zulke verwoestingen aanricht. In de vorige afdeeling des boeks werd ons geleerd dat de mensch *schuldig* is en *verzoening* behoeft; in deze afdeeling wordt aangetoond dat de mensch *onrein* is, en van die smetten vrij moet zijn.

Daarom vinden wij ook hier uitvoerige bepalingen omtrent den *Grooten Verzoendag*, waarop het volk zich strengelijk voorbereiden moest. Met vasten en verootmoediging moesten zij verschijnen, als bewijs dat niet de enkele pogingen ter verzoening genoegzaam waren, maar dat éëne groote verzoeningsdaad, die alle overtredingen dekt en Gods toorn afwendt, van de allerdiepste beteekenis was. Wat een vingerwijzing ook hier naar Golgotha, naar het "eeuwig offer dat aan God behaagt," naar den éénen Hoogepriester, Die niet "ingegaan is in het heiligdom dat met handen gemaakt is, maar in den hemel zelven om te verschijnen voor het aangezicht van God voor ons" (Heb. 9 : 24).

De geest van deze wetgeving in Israël komt zeer sterk uit in de woorden van Mozes, die in Jehova's naam spreekt: "Ik ben de Heer, uw God, die u van de volken afgezonderd heb, daarom zult gij onderscheid maken tusschen reine en onreine beesten . . . . en gij zult Mij heilig zijn; want Ik, de Heere, ben heilig, en Ik heb u van de volken afgezonderd, opdat gij Mijns zoudt zijn" (Lev. 20: 24—26). De treffende herhaling van de uitdrukking: "Ik ben Jehova" is tevens een sterk bewijs voor de heiligheid dezer bepalingen. Israël was bij uitnemendheid het volk des Heeren, en moest als zoodanig den Heere verheerlijken in het dagelijksch leven.

4. Een heilig volk.

Reiniging en heiliging hebben hier dezelfde beteekenis. Eerst *reiniging* als de uiterlijke afzondering, dan daarmee gepaard gaande *heiliging* als de innerlijke afzondering. Van binnen uit moet de verandering komen, niet slechts van buiten door den priester erkend worden. Daarom worden zonden bij de namen genoemd—zonden tegen het eigen lichaam, zonden tegen den naaste, zonden tegen de maatschappij in het algemeen. Onze *maatschappelijke* verplichtingen worden hier voorgesteld als verbonden met onze *godsdienstige* verplichtingen. Zij mogen niet worden gescheiden.

Daarom ook zijn de bepalingen omtrent de priesters des Heeren—de voorgangers in de gemeente—zoo streng. Gedurig vernemen wij hier de woorden "heiliging," "ontheiligen," en dergelijke uitdrukkingen meer. Eén schriftuitlegger zegt op dit punt: "Het Hebreeuwsche stamwoord, waaraan de uitdrukking

"heilig" ontleend is, komt in dit boek honderd-een-en-dertig maal voor, en in deze hoofdstukken een-en-tachtig maal."

Ontleden wij de verschillende hoofdstukken in deze afdeeling, dan vinden wij dat in Hoofdstuk XVII het voedsel geheiligd wordt, in Hoofdstuk XVIII het huis. gezin, waaruit de vuile zonden van het heidendom worden gebannen, in Hoofdstuk XIX de gansche samenleving wordt begrepen. Ouders staan hier naast God als onze eer waardig. Het gedrag moet worden geregeld niet alleen door het nalaten van grove zonden, maar vooral ook in het aankweeken van eene vriendelijke gezindheid in den wandel, met strenge bepalingen omtrent den handel en de nijverheid. Niets ontgaat het oog des Heeren. "Te huis en van huis, in godsdienst en in huiselijken dienst, onder vrienden en in de wereld, in handelsverkeer met andere volkeren of de eigene landgenooten—in alles laat de Heere zich gelden, niets ligt buiten Zijne berekening. Heiligheid is het stempel op iedere el en ieder pond, ieder uur en minuut, ieder woord en daad." God alles in allen!

Is het dan wonder dat in de volgende hoofdstukken de groote feesten ter sprake komen. De Sabbat is hier, het Paaschfeest en het Pinksterfeest, met vele andere feesten eindigende met het Loofhuttenfeest, het laatste feest van het jaar dat met Pascha aanving. Het gansche jaar werd alzoo aan Israël's God gewijd. Hij zou over alles regeeren. Sabbatjaar en jubbeljaar komen ook hier ter sprake, en in verband hiermede de rechten van de dienstbaren, de armen, de vreemdelingen. "Want dat is jubeljaar; het zal u heilig zijn," zoo lezen wij hier. Och dat ook onze zoogenaamde Christelijke wetgeving wilde letten op deze bepalingen van de Mozaische wet.

5. Het Goddelijk Zegel.

Naast de feesten die ingrijpen in het volksleven hebben we hier allereest als toevoegsel tot het boek en als afsluiting van alles zekere goddelijke waarschuwingen en vermaningen. Aan den éénen kant staan de zegeningen; aan den anderen de bedreigingen: zegeningen in de natuur, zooals regen en zonneschijn, zaaitijd en oogst; zegeningen in de samenleving, overwinning over vijanden, de eer en het aanzien van de wereld in het algemeen. En bovenal de tegenwoordigheid en de gunst van God: "Ik zal in het midden van u wandelen, en zal u tot een God zijn; en gij zult Mij tot een volk zijn" (H. 26 : 12). Bedreigingen zijn er, ziekte en zorg, nederlaag en teleurstelling, schaarschheid op het veld, treurigheid in de stad, met het diepgrijpend woord: "Daartoe zal Ik Mijn aangezicht tegen ulieden zetten . . . gij zult vlieden als u niemand vervolgt" (H. 26: 17). Maar tevens ook is er eene aanmaning tot boete en berouw en terugkeer tot God: "Zoo dan hun onbesneden hart gebogen wordt . . . . . dan zal ik gedenken aan mijn verbond met Jakob . . . . . want Ik ben de Heere, hun God" (H. 26 : 41—43). En om klem op dit alles te leggen wordt met kracht beweerd dat de Heere zelf deze wetten en bepalingen aan Mozes had gegeven op den berg Sinaï. Het goddelijk zegel ontvangt dit boek alzoo bij uitnemendheid omdat het zooveel belooft en zooveel bedreigt.

Is het boek hiermee afgesloten? Geenszins. Er volgt een hoofdstuk gewijd aan vrijwillige offeranden en geloften door het volk te brengen—een heerlijke afsluiting van alles. Want God is Gever van alles. Hij is dus waard dat men Hem eert met zijn persoon, zijn huis, zijn veld, zijn vee, zijn geld en zijn goed.

"Göd wordt"—zoo luidt het woord van een gevierden prediker—"Meester in het huis, Deelhebber in mijn bezigheden, Eigenaar van mijn bezittingen, Heerscher in mijn hart."

De blanke bevolking aan de Kaap voor de komst van de Hugenoten.

(Door Prof. Godee-Molsbergen).

De Verenigde Nederlandse Oost Indiese Companjie verbood elk Nederlander naar Indië te gaan, behalve in Companjies-dienst. De post van Koopman was vanzelf bij een koopmanszaak, waar winst behalen het einddoel van alles was, wel de voornaamste. De opperkoopman, koopman en onderkoopman waren mensen van gewicht, die door goedkoop inkopen van waren het voordeel der Companjie en hun eigen bevordering beoogden. Meestal waren de kooplieden familieleden, vrienden of beschermelingen van de Heren Bewindhebbers in Nederland of van hoge Companjiesambtenaren; niet zelden waren het mannen, die met de laagste betrekkingen beginnend, door hun kunde en bekwaamheid de aandacht op zich vestigden en voor wie, na het koopmanschap, hogere posten waren weggelegd, als boekhouder-generaal van Nederlands Indië, Raad van Indië, ja zelfs Goeverneur-generaal. Zo was, om slechts enkele goeverneurs-generaal te noemen Laurens Reael uit een aanzienlik koopmansgeslacht, Jan Pieterszoon Coen als klerk op een koopmanskantoor begonnen. Johannes Camphuys begon als zilversmidleerling, Abraham van Riebeeck was de zoon van zijn ons welbekende vader, Abraham Patras, de zoon van een frans rechtsgeleerde, als Hugenoot naar Nederland gekomen. Maar allen hadden eens de post van koopman bekleed. De kooplieden werden bijgestaan door boekhouders, kassiers, dispensiers, keldermeesters, pakhuismeesters, winkeliers enz. De scheepvaart, die voor de O.I.C. een onmisbaar deel van het bedrijf uitmaakte, eiste een volledig personeel van scheepsjongens, matrozen, scheepstimmerlieden, stuurlui en scheepskapiteins, toen schippers geheten. Daar de schippers, meestal opgeklommen van scheepsjongen of matroos, geen andere leerschool hadden dan de praktijk, verbaast het ons niet

telkens klachten te vinden over hun onervarenheid en onkunde. Veel retoerschepen, zwaar geladen met kostbare waren, overladen met goederen die companjies-dienaren naar het vaderland smokkelden, bereikten nooit de haven van bestemming, omdat de niet altijd nuchtere schipper in zeemanschap te kort schoot.

Behalve dienaren voor koophandel en zeevaart had de O.I.C. ook soldaten nodig ter bescherming van de posten in het vergelegen gebied, waar telkens gevaar dreigde van de zijde der inlanders. Maar terwijl de Bewindhebbers in Nederland, kooplieden in hart en nieren, aan de handel al hun liefde gaven, gevoelden ze niets voor het leger in hun dienst en bleven ze vrijwel onverschillig voor het lot van de soldaat. Om de kosten van dit noodzakelik kwaad, het leger, zo gering mogelik te maken, trachtte de Companjie van de ongelukkige soldaten nog te halen wat er van hen te halen viel. De munten, waarin de soldaat in Indië (dus ook aan de Kaap) een vierdedeel van zijn loon uitbetaald kreeg, bezorgden 33½ percent winst aan de Companjie; door hoge berekening van de waarde der aan de soldaten verstrekte kleding ten bedrage van een vierdedeel van het loon, maakte de Companjie een winst van 75 per cent op die goederen. De helft van het loon werd pas na volbrachte diensttijd in Holland uitbetaald. En dat alles op het treurig maandgeld van negen gulden, of vijftien shillings! Predikanten, zieketroosters en geneesheren vulden het personeel der O.I.C. in Indië aan.

Hoe men dienst nam als soldaat of matroos is aan onze lezers reeds bekend door het reisverhaal van Schwartz. Wat de hogere posten betreft zagen we, dat het hierbij juist zo ging als in de gehele aristokraties geregeerde Republiek der Verenigde Nederlanden: de goede baantjes werden bewaard voor de vrienden. Evenals toentertijd, ook in het buitenland, soldaten geworven werden voor de legers, geschiedde dit voor de O.I.C. door ronselaars of zogenaamde zielverkopers, een spotnaam voor ceelverkopers (ceel, cedule, heette een bewijs op Companjies kas voor maandelikse soldij). Over hen, de eed en de artiekelbrief heeft Schwartz ons zelf verteld.

In Nederland was de lust om bij de O.I.C. dienst te nemen niet groot. Daarvoor was het land te welvarend. De gezeten burgers hadden het veel te goed, vooral in Holland, dan dat ze in verre landen een onzekere toekomst tegemoet wilden gaan. De Companjiesdienst was te streng voor de vrijheidlievende Nederlanders; zonder noodzaak zouden ze niet aan landverhuizing denken. En de drijfveer die Fransen en Engelschen naar de koloniën deed trekken, namelik onverdraagzaamheid in geloofszaken, ontbrak in Nederland. Een toneelspeler in Amsterdam motiveerde zijn weigering om naar Indië te gaan aldus: " Ik speel liever als vrij man in Holland voor koning of prins, dan dat ik een slaaf in Indië ben." Toch waren er burgers die, zij het dan ongaarne, dienst namen. De grote gezinnen maakten het erfdeel klein: tegenspoed, ziekte, onvoorzichtigheid in zaken, bracht armoede; zo wilde menigeen in Indië trachten het verlorene terug te winnen.

De boerenstand in Holland verkeerde in een toestand van grote welvaart. In de boerenwoningen trof men veel zilverwerk en schilderijen van goede meesters aan, daar de boer geen betere belegging van zijn geld kon vinden. Uit andere provincies kwamen velen naar Holland om als boereknechts werk te zoeken, ook uit Duitsland, dat verwoest en verarmd lag, na de plundertochten der rondtrekkende legers tijdens de dertigjarige oorlog (1618—1648). Een groot aantal van die werkzoekenden viel in handen der zielverkopers en nam dienst; zo deden vreemdelingen wie de vestiging in de Republiek niet al te best wilde gelukken. Soms waren er die na een losbandig leven in den vreemde zich wilden beteren; een begon zijn levensgeschiedenis met de woorden: " wie vader en moeder ongehoorzaam is moet het trommelvel volgen" (soldaat worden). Een winkelier schreef onder zijn uithangbord, dat een Alchimist voorstelde, de volgende woordspeling:

" In d' *Algemist* verkoopt men kruiden en droge waren.
Als het *al gemist* is moeten wij naar Oost Indiën varen."

Toch is de Companjiesdienst voor zeer velen een zegen geweest: de gelegenheid, die er steeds was, om goede eigenschappen te tonen, deed de goeden naar voren komen; de verleiding tot verkeerd handelen bracht de slechten tot oneer, galg en rad. Zo bleven de besten over en ontplooiden hun talenten; evenmin als Nederlands grote Admiraals konden ze op edele afkomst of hoge stamboom wijzen. De kommandeurs, goeverneurs en veldheren en, wat ons hier vooral treft, de reeks flinke mannen die in Zuid-Afrika's historie met ere genoemd kan worden, bewijzen dat de deugden der Nederlanders niet verdwenen onder de zwaar drukkende hand der Companjie. In tijden van bitterheid is aan Zuid-Afrika's hollandssprekende blanke bevolking voor de voeten geworpen, dat de eerste Zuid-Afrikaners in eenvoudige dienstbetrekking waren bij de Companjie. Wie zo sprak, kende blijkbaar slecht het Nederlandse volk der zeventiende eeuw, aristokraties geregeerd, maar in wezen door en door demokraties. De aristokraten dier dagen waren niet anders dan leden van families, begonnen in onaanzienlike bedrijven, maar door energie en geluk tot rijkdom en tot macht gekomen. Het eenvoudig begin hunner families verhinderde de nederlandse staatslieden, zeehelden en veldheren niet om in het buitenland geeerd en gevreesd te worden. En is Zuid-Afrika niet in dezelfde banen geleid in later eeuwen?

(Wordt vervolgd.)

DEEL XIII, No. 9. STELLENBOSCH. SEPTEMBER, 1908.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

NOTA BENE.

1. Men zende alle inteekengelden alsmede alle berichten betreffende verandering van adres, of ongeregelde toezending aan Mnr. R. J. DU TOIT, Mostertsdrift, Stellenbosch.
2. Men zende liever geen "Postal Notes," of postzegels. Niet-Koloniale "Postal Notes" moeten een additioneele postzegel ontvangen.
3. Alle Advertenties en de gelden daarvoor moeten opgezonden en betaald worden aan den advertentieagent van het blad, de Heeren R. L. CHAPLIN, & Co., Nieuwe Kerk Gebouwen, Adderley Str., Kaapstad.

KRONIEK.

Kinderen van Protestanten in Roomsche Scholen.

De algemeene vergadering van de Presbyteriaansche Kerk in Zd. Afrika heeft een herderlijk schrijven, door den Moderator onderteekend, gericht aan de leden dier Kerk. In zijn voorrede zegt de Moderator, dat het meer en meer gewoonte wordt ven protestantsche ouders om hunne kinderen naar Roomsche scholen te zenden—sommigen er niet om gevende wat de uitkomst zijn zal; anderen slechts denkende aan den verminderden prijs dien zij te betalen hebben, daar die scholen in den regel goedkooper zijn; en weer anderen zich vleiende met de gedachte, dat geen schadelijke invloed in godsdienst-zaken, op die kinderen kan worden uitgeoefend, en dat c[illegible]zers er slechts op uit zijn, de kinderen van [illegible]elijk onderwijs te voorzien.

* * *

Het gevaar, volgens den Moderator, zit juist hier. "Ieder die nadenkt zal moeten toestemmen, dat ernstige onderwijzers die vriendelijkheid bewijzen aan hun leerlingen, een sterken invloed *moeten* uitoefenen op de gemoederen wat godsdienst betreft, al spreken zij geen enkel woord over de zaak zelf. Het feit, dat hun godsdienstige verrichtingen zoo verschillend zijn, wekt de nieuwsgierigheid en de belangstelling der kinderen; want wat geheimzinnig is maakt altijd een dieper indruk dan wat helder aan het licht treedt. De kinderen willen weten wat het geloof hunner onderwijzers is, en hoe vriendelijker dezen zijn des te meer zullen zij met hun geloofsovertuiging sympathiseeren, en misschien uiteindelijk die overtuigingen overnemen. Alzoo gaat het werk van proselieten-makerij zijn gang dag na dag, zoodat de ouders in de eerste plaats te blameren zijn, die hun kinderen aan dien machtigen doch stillen invloed blootstellen."

* * *

Om dit nu te verhelpen haalt de Moderator uit roomsche schoolboeken aan, wat er *wel* omtrent godsdienst wordt geleerd in die scholen. Ook toont hij d[illegible]de cijfers aan, dat het onderwijs op roomsche [illegible], alles behalve zoo degelijk is als men voor[illegible]en bewe[illegible]rt hij, dat het in het eind alles behalve [illegible]o goedk[illegible] is als men voorgeeft. Hij eindigt met te zeggen: "Er zijn gelukkig scholen genoeg—hun getal [illegible]rdt al grooter—waar kinderen worden opgeleid[illegible] licht der waarheid en der vrijheid, waarn[illegible]hristus ons heeft vrijgemaakt. Wij zijn het ons[illegible]ven en onzen kinderen verschuldigd [zulke scholen t[illegible] ondersteunen]; bovenal wij

zijn het Gode verschuldigd, en dien plicht mogen wij niet veronachtzamen."

***

De aanhalingen uit roomsche schoolboeken mogen wel dienen om de oogen van protestanten te openen. De aanbidding van de moedermaagd Maria en de heiligen wordt sterk aanbevolen. De hier volgende voorbeelden mogen dienen ter opheldering. Wij laten den Moderator der presbyteriaansche kerk aan het woord :—

THE "AVE MARIA": A HAPPY DEATH.

A poor girl lay dying, and on her deathbed she was visited by two sisters of charity who exhorted her to invoke the blessed Virgin, whose intercession was most powerful at this trying moment. . . . . . She replied that she had gone to a conventschool where s... taught to repeat "Hail Mary" whenever she he... . . . . . She burst forth into most ardent ... consolation it afforded her and her confidenc... Virgin would not now desert her.

She died soon after.

This (repeating the "H... ...) ... a holy practice cannot be too strongly recommended to all persons, for it excites our confidence in the protection of the Mother of God.

The "Hail Mary" is one of the most excellent prayers we can use. Part of it was brought from Heaven by the angel Gabriel when he came to announce to the Blessed Virgin that she was to be the Mother of God, part was spoken by St. Elizabeth and part was made by the Church.

The child who says this prayer ten or twelve times in the day will have said it about four thousand times at the end of the year. If like this poor girl he were on his death bed and had said this prayer piously such a number of times what consolation would it not afford him.

ADDRESS TO OUR LADY.

[NOTE. In this lesson, Mary is addressed in terms which Protestants would use only in prayer to God the Father, Son and Holy Spirit. In all these prayers and addresses, the reader wil note that the human being, Mary, is addressed as possessing the powers, and exercising the offices, which Protestants attribute to the Godhead.]

Oh Mary, my Mother, most humble, most mild
Look down ...
From the l...
Then Mary ...

If thou sho...
My comfor...
When the ...
Sweet hope...

In sorrow, ...
My *light* a...
Though sr...
I know I a...

[NOTE. T...
over th...
danger.]

The sun is setting angrily,
In threatening gusts the wind is blowing;
Holy Mary! Star of the sea!
Speed our small bark fast and free
O'er the homeward way we're going.

And now the night falls threateningly,
The seas run high, with fierce wind blowing;
Holy Mary! Star of the sea!
Our *light*, our *guide*, our *safety* be.
O'er the stormy way we're going.
&c., &c.

VOW OF THN TWO LITTLE SAVOYARDS.

One of the titles under which the Blessed Virgin is often invoked is that of "Our Lady of Help."

I have read the following story on the subject. About the end of November, 1848, John and Martin, his brother—the elder scarcely twelve years old—after getting their mother's blessing, and putting round their necks the medals of the Blessed Virgin, which she gave them, left their native hills to go to the rich plains of France to seek employment.

Walking along steep and dangerous roads they at length reached the foot of a mountain and then saw the chapel of "Our Lady of Help" which their mother advised them to visit Full of trust and joy they ran thither, and, both of them kneeling down, they repeated together the following simple prayer:

"Holy Virgin! take under thy care two little Savoyards who are going to France by themselves without money, seeking bread for their mother. We promise thee, O Holy Mary, if we get there safe *to have a Mass said in thy honour for the relief of souls in purgatory*, out of the first money we shall earn." The poor children, consoled by the promise they had just made to the Blessed Mary, went their way with new courage and came in safety to the end of their journey.

HYMN AT EVEN.

As the dewy shades of even
Gather o'er the balmy air,
Listen, gentle Queen of Heaven!
Listen to my vesper prayer.

Holy Mother, hear me!
Freeing thoughts from aught defiled,
With thy wings of mercy cover,
Safe from harm thy helpless child.

Thine own *sinless* heart was broken,
Sorrow's sword had pierced it through:
Give, oh give me, some sweet token
Of thy tender love so true.

Queen of sorrows, guard and guide me,
Let me to tby arms repair.
In thy tender bosom hide me
Mary, take me to thy care.

PRAYER TO ST. BRIDGET.

[NOTE. In this prayer a Roman Catholic Saint, Bridget, takes the place which, in Protestant belief, is assigned only to the Godhead.

The powers attributed in other prayers to the Virgin Mary are here extended, in all their tulness, to Bridget, though it seems from the prayer that Patrick ranks still higher in the category of saints.

To Bridget the child is to pray for guidance through life "to our eternal home."

To Bridget is attributed the power of defending the petitioner "from every evil touch and taint," and from "our fierce infernal foes."

On Bridget our souls are "devoutly to lean." And, finally, "after this vain life be past," we are to invoke the aid of Bridget; that "in that last dread day" our lot may be cast with Bridget.

And this perfect travesty of prayer is in Readers for use of Standard III. children !]

TO SAINT BRIDGET.

Oh Bridget, Virgin ever bright,
A golden touch of love and light,
Rich lamp illumining earth's dark dome,
Guide us to our eternal home.

Defend us, Bridget, mighty saint,
From every evil touch or taint;
Defend us from all wiles and woes
And from our fierce infernal foes.

O Pillar of our Kingdom grandest
To Patrick, next that chief, thou standest,
Thou blessed maid, thou peerless Queen,
On thee our souls devoutly lean.

And after this vain life be passed
O let our lot with thine be cast,
And aid us in that last dread day
When heaven and earth shall flee away.

***

Uit deze aanhalingen wordt de *godsdienstige strekking* dier schoolboeken aangetoond. Welke zijn de resultaten, wat het *seculair onderwijs* betreft ?

In het jaar 1906 stonden de cijfers voor het School-Hooger Examen als volgt :

KLASSE I.	KLASSE II.	KLASSE III.
202	465	317

Uit dit getal kwamen uit roomsche scholen :

7	29	29

En wat Matriculatie betreft :—

KLASSE I.	KLASSE II.	KLASSE III.
41	211	396

Met slechts :—

2	3	13

uit roomsche scholen.

***

Ook van wijderen omvang is deze vergelijking. " In eene stad, waar er protestantsche zowel als roomsch-katholieke scholen zijn, biedt de protestantsche " High School " jaarlijks kandidaten voor Matriculatie, terwijl uit de klooster-school slechts nu en dan een kandidaat in dat examen slaagt. In eene andere stad heeft de protestantsche school dikwijls leerlingen in de *eerste* klas gehad, terwijl de roomsche school nog *nooit* één in de eerste, en zelden iemand hooger dan in de *derde* klas heeft mogen plaatsen. In een derden kring loofde de Stadsraad een gouden medaille uit aan den kandidaat die de hoogste plaats in de Matriculatie-lijst heeft verkregen. Nog nooit heeft de roomsche school dat goudstuk verworven. De medaille ging altijd naar de protestantsche school." Op deze punten legt de Moderator klem, en roept ouders op, om " hunne verantwoordelijkheid voor het aangezicht van God in deze zaak te behartigen." Wij vertrouwen, dat deze oproeping ook in Hollandschsprekende kringen invloed uitoefenen zal.

STRIJD. In de "Volkstem" laat Ds Bosman zich hooren over eene richting in de Transvaal, die naar zijne meening [illegible]delijke gevolgen hebben kan. "Juist op een [illegible] in onze veel bewogen geschiedenis dat [illegible]chten als op één punt verzameld en [illegible] worden, namelijk, de versterk[illegible]ge ontwikkeling van eigen volk [illegible]spalt," zoo laat hij zich hooren. "De s[illegible]om de kwestie onder behandeling draait, [illegible] de invoer van onderwijzers.' Hij beschuldigt de "Volkstem" van eene verandering in de politiek. Was die vroeger "breed, onbekrompen, Zuid-Afrikaansch," thans is zij "parochiaal" en "eng". Men wil de banden "die ons— ik bedoel Z. A.— aan elkander gesnoerd hebben nu weer losmaken. De oude geest van anders te willen zijn dan de andere Koloniën in Zuid Afrika herleeft al weer." Met andere woorden de "Volkstem" is er op uit om kwaad bloed te zetten tusschen Afrikaners en de waarachtige eenheid te verbreken.

***

"U laat toe," zoo geldt de beschuldiging, "dat naar aanleiding van gebrekkig, zeg maar miserabel Hollands daar en ook hier, smalend gevraagd wordt: 'zijn wij wel mondig ?" Ik heb brieven gezien, in het Hollands geschreven door Nederlanders; maar, o wee, welk een taal, spelling en punctuatie. Zou hieruit moeten volgen, dat men in Holland ook nog niet mondig is ? En dan spreek ik niet eens van brieven, ook [illegible]oor mij gezien en door Nederlanders in het Engelsch geschreven zoo miserabel als maar ooit wezen kan. Die in glazen huizen [illegible] de bal kaa[illegible]et dit alle[illegible]ns-vaal ee[illegible]nie in de [illegible]aat u het [illegible]der van uni[illegible]

W[illegible]omt vooral [illegible]j de houdin[illegible] een

gematriculeerde *van de rechte soort* niet in staat zijn kinderen in Standaard 1 tot 4 grondig te onderwijzen? En juist voor onze lagere scholen wil ik ze zoo graag hebben. Daar is voorloopig de grootste behoefte. En de gematriculeerde staat in ontwikkeling net zoo ver als de gewone geimporteerde...... ik erken met innige droefheid dat velen der gematriculeerden niet zijn wat ze behooren te wezen; doch zij zullen zich verbeteren, vooruit gaan en later uitstekend beantwoorden, vooral, wanneer mannen als Ds. Vorster hen aanmoedigen en hen niet afstooten door den vreemdeling voor te trekken. Welk ander volk ter wereld zal zijn eigen zonen en dochteren gaan achterstellen bij die van andere volkeren? Wanneer Ds. Vorster met nadruk verklaart dat 'het eenigst gezonde en aangewezene middel is om onderwijzers uit Nederland te importeeren,' d[illegible] noem ik dit niet alleen on- maar zelfs anti-natio[illegible]

Ds. Bosman, op S[illegible] [illegible]vijzende, spreekt de hoop uit: "*Ziet* [illegible]eren, dat uit dat door zoovelen verachtte [illegible] een licht al meer en meer zal opgaan, waardoor alle standen en rangen van onze bonte *Z.* Afrikaansche bevolking gebaat zullen worden, ja nu reeds gebaat zijn." Hij waarschuwt Ds. Vorster, dat diens "poging om Transvaal en Kaap Kolonie tegen elkaar op te zetten" [Ds. Vorster's eigen woorden], toch niet gelukken zal; want hij ziet het vooruit dat "er over 2 of uiterst 4 jaren zulk een aantal van in Afrika gevormde onderwijzers zijn zal dat de stroom naar Holland zal kunnen gekeerd worden." Hij beschuldigt Ds. Vorster van te zeggen wat "niet heelemaal waar is; en Ds. Vorster weet dat het niet waar is, doch in zijn groote liefde tot den vreemdeling vergeet hij het eerstgeboorterecht van zijn mede-Afrikaner."

***

De *Zuid Afrikaansche Post* zegt hieromtrent: "*Z*oodat weer duidelijk onder verantwoordelijke Afrikaners twee richtingen zich openbaren; de eene, die, zooals Ds. Bosman en Ds. Louw, het moge kosten wat het kost, *Z*uid-Afrika's jeugd willen opvoeden door Afri[illegible] door buitenlanders, zoo min Schott[illegible]s Hollanders, en de andere richti[illegible]ven aan 't woord is, die een rui[illegible]nderwijzers uit Holland, voorn[illegible]an het onderwijs in het Holland[illegible] Beide richtingen kunnen, ieder in [illegible]e Transvaalsche schoolwet aan [illegible]n. En wie de zaak van uit *Z*[illegible]punt beschouwt, moet erkennen [illegible] evenveel recht van bestaan heb[illegible] de heer Postma en zijn wonder[illegible]epen kijk op het werk en de be[illegible]ers als Ds. Bosman en Ds. L[illegible]ijn een anderen kijk te hebben dan vele Nederlanders op wat hun volk, dat niet is des heeren F. Postma's volk, en dat ook de *N. Rotterd. Crt.*, vele jaren van getrouwe studie van Zuid-Afrikaansche zaken ten spijt, nog niet schijnt te kunnen begrijpen als een afzonderlijk, wel aan de Nederlandsche natie verwant, maar volstrekt nog niet Nederlandsch volk. Wij zijn het evenmin eens met de opvattingen van de genoemde Eerw. heeren, maar wij zijn verplicht hun meening het recht van bestaan toe te kennen en haar te aanvaarden als een eerlijke, weldoordachte opinie, waaraan in geen geval door mannen als genoemde heer Postma,—die zich tot dusver nog nimmer heeft doen kennen als een vriend der Afrikaners—afkeer van Hollanders als zoodanig als oorsprong mag worden toegedicht."

***

Genoeg. 't Is ons alweer een bewijs, dat verdeeldheid in eigen kring beteekent ondergang van beginselen waarvoor we in eigen kring strijden. Die unificatie voorstaat moet van *Z.* Afrika als middenpunt uitgaan. De middenpunt-vliedende kracht heet in de Kolonie "Home," in Transvaal een overzeesch "Vaderland." Indien die middenpunt-vliedende kracht overheerschend wordt, dan wordt Engeland middenpunt in de Kolonie, Nederland in de Transvaal. Liever blijve *Z.* Afrika middenpunt en heeten wij allen welkom die met ons willen ijveren voor één, vereenigd, alle rassen in eensmeltend, met alle rassen samenwerkend, ook het zwarte ras veredelend en verheffend *Z.* Afrika. Met diep leedwezen bemerken wij, dat ook in Transvaal tegen uitheemsche invloeden moet worden gestreden, gelijk wij in de Kolonie tegen diezelfde enghartige, onzelfstandige, anti-Koloniale, naar een vreemde "home" strevende invloeden hebben te waken en te strijden. 't Is één ding de hulp van Europa in te roepen. *Z*onder Europa kunnen wij onzen weg niet vinden. 't Is eene gansch andere zaak altijd op krukken te gaan, en daardoor te verklaren dat wij verlamd zijn. Dat wil men schijnbaar in Transvaal. Daartegen protesteert Ds. Bosman. "Weg met de krukken" is zijn leuze, of beter nog een echt Zuid Afrikaansche "Help mekaar."

Terwijl men zoo strijdt—onder vrienden— is de vijand daar buiten bezig om met kwistige hand kwaad zaad te strooien. *Z*oo vinden we in het Juli nommer van "The Nineteenth Century" een artikel van den Engelschen Admiraal, Fitzgerald, waarin deze eene leer verkondigt die beslist uit den duivel is. Goddank, dat die geest door vele edele Britten wordt verafschuwd; maar dat een veelgelezen maandschrift zulke artikelen opneemt is een veeg teeken des tijds. Wij halen, kortheidshalve aan wat in de *Z. A. Post* verschijnt. Ons doel is, om ieder belijder van den Heiland die dit leest

ernstig op het gemoed te drukken, dat het gebed om "den vrede van Jeruzalem" steeds krachtiger moge worden! Daarom betreuren wij het zeer, dat Engelschen en Afrikaners nog altijd als in twee kampen verdeeld zijn, en dat elke poging tot toenadering door mannen als deze admiraal en Lord Milner wordt gewraakt.

***

De *Post* schrijft:—" De Boerenoorlog—zegt de Admiraal—heeft aangetoond dat ons landleger zwak is. Wij moeten ook, gelijk de vloot, het landleger sterk maken, door militairen dienstplicht in te voeren. Lord Roberts en tal van andere " ernstige mannen " dringen er reeds lang op aan—herinnert hij.

> Engeland—zoo gaat de schrijver cynisch voort—heeft reeds veel land in bezit genomen. Dat die landen soms dicht bevolkt waren, hinderde ons niet. Zulke omstandigheid is nooit bezwaar wanneer een Staat oordeelt dat hij sterk genoeg is om land te nemen dat hij graag heeft, want " men kan altijd het een of andere plausible voorwendsel vinden om het te doen, als b.v. vreedzame vestiging, de bevordering van het Christendom, de voordeelen van civilisatie en handel, de afschaffiing van de slavernij .... Eenig een van deze redenen is altijd voldoende rechtvaardiging om een land te nemen als men maar sterk genoeg is."

Duitschland zal ons aanvallen met hetzelfde recht waarmede wij anderen aanvielen—zoo *zegt* de admiraal—maar hij heeft geeft duidelijk te verstaan aan zijn verstandige lezers dat het zijne bedoeling is op te merken dat Engeland zeer goed een excuus kan vinden om Duitschland aan te grijpen, opdat Engeland ontslagen moge worden van de concurrentie van Duitschland's handel en nijverheid, en om Duitsche kolonies te annexeeren. Schaamteloos roept deze Britsche vlagofficier het immers uit, dat zelfs " de bevordering van het Christendom " of van " beschaving " (als in Zuid-Afrika, waar 't Kruger-Gouvernement aan civilisatie en aan ontwikkeling van den handel in den weg stond!) een goed voorwendsel is als men oorlog verovering zoekt. Al dat gepraat over vrede noemt hij onzin. De voorstelling dat Duitschland Engeland zal aanvallen is natuurlijk alleen opgeworpen voor het doel om de massa van het volk te verblinden. Gelijk in 1895, en later weer in 1899, 't werd voorgesteld alsof de Afrikaners met plannen omgingen om de Britten uit Zuid-Afrika te verdrijven, opdat de publieke opinie in Engeland tot haat tegen de Republieken zoude worden opgezweept, zoo wordt thans voorgesteld alsof Duitschland oorlog wil! Geen Afrikaner zal echter daarvan dupe zijn."

Tot zoover de *Post*. En dan noemt deze admiraal zich een Christen, en viert hij Kerstfeest wanneer het engelenlied—" vrede op aarde "—middenpunt van alles is!

Uw Koninkrijk Kome.

——:o:——

DE LEEKEN ZENDING BEWEGING.

Wij herinneren ons hoe dat, meer dan 50 jaren geleden, berichten in Europa ontvangen werden omtrent een bidstond die te New York in Amerika ontstaan was, en dagelijks gehouden werd, vooral door mannen van bezigheid in die stad. De bidstond was begonnen in een tijd van depressie en geldschaarschheid, en wél van twaalf tot één uur in het midden van den dag. In 't begin heeft die bidstond de aandacht van betrekkelijk weinigen tot zich getrokken; maar het [illegible] daarvan was [illegible]gezien [illegible]

EENE HERLE[illegible] [illegible] DEN GODSDIENST,

die zich uitstrekte, [illegible]iet slechts tot vele deelen van Amerika, maar ook [illegible] tot Schotland en Ierland en deelen van Engeland,—waarvan de weergalm gevoeld werd ook in ons geliefd Zuid Afrika. De eeuwigheid alleen zal openbaren wat de gevolgen waren van dien bidstond.

Meer dan een jaar geleden werd er ook in dezelfde stad van New York een bidstond gehouden, waarvan, zooals wij gelooven, de gevolgen zullen zijn, dat het Rijk des Satans door de geheele wereld een schok toegebracht zal worden, en het Rijk van Christus zich uitbreiden zal totdat het de aarde zal bedekken. De roepstem tot het gebed was tot eenige mannen gezonden; gehoor was daaraan gegeven; een bidstond was gehouden, waaruit is gesproten

DE LEEKEN ZENDING BEWEGING,

eene Beweging die reeds een vasten voet in de Vereenigde Staten van Noord Amerika, en in Kanada verkregen heeft, maar die over den oceaan gegaan is tot Schotland en andere deelen van Europa, die ook bijgedragen heeft, meenen wij, tot 't vormen van den Mannenbond te Wellington, en die harten van zendelingen in de voorposten der wereld geinspireerd en aangemoedigd heeft en hen met nieuwen moe[illegible]p en verwachting vervuld.

Deze Bewegi[illegible]staan in een tijd van opgewektheid, [illegible] Integendeel, zij is een gevolg va[illegible]ing gedaan door mannen van bezi[illegible]le den tegenwoordigen toestand de[illegible] verplichting van Christus Kerk jeg[illegible]and en jegens de wereld; vragen g[illegible]le, moesten in de harten van zulke [illegible]komen zijn: Wat was het bevel dat [illegible] Zijne volgelingen omtrent de verk[illegible] Evangelie gegeven

---

heeft? Hoe is dat bevel ten uitvoer gebracht? Wat is de tegenwoordige toestand der wereld, en de plicht van Christenen jegens die wereld? Zulke en andere vragen hebben ten gevolge gehad de vorming van de Leeken Zending Beweging. De Secretaris van de Beweging in de Vereenigde Staten, de heer J. Campbell White, heeft de zaak van de wereld-evangelizatie voor de aandacht van de Algemeene Synode van de Duitsche Gereformeerde Kerk van Amerika in haar onlangs gehoudene vergadering op de volgende wijze gebracht:

"Het ongeëvangeliseerde gedeelte van het menschdom telt omtrent een duizend millioen zielen, van wie de helft, of 500,000,000 (vijf honderd millioen), aan de Protestantsche Christenen van Amerika vallen moet, en de andere helft onder die van Europa en Australië ter behartiging komen. Men berekent dat één zendeling (man of ongehuwde vrouw), met behulp van inboorling-bekeerde arbeiders van allerlei aard voor 2,500 zielen zorgen kan. De Protestantsche Kerk heeft thans 6,000 zendelingen op 't zendingveld. Dit getal moet, zoodra mogelijk, vermeerderd worden tot 20,000. Om dit getal te onderhouden, met de inboorling-helpers, is £500 per jaar noodig voor elken zendeling, voor zijn onderhoud en dat van assistenten, en de werkzaamheden daaraan verbonden; of voor allen, een som van £10,000,000 (tien millioen) in plaats van de £2,500,000 die thans voor dit doel verzameld wordt.

Is dit, vraagt hij, boven de macht van de 20,000,000 (twintig millioen) leden van de Protestantsche Kerken? Voor arbeid onder de 50,000,000 heidenen, of niet-Christenen in onze binnenlanden, geven wij reeds £50,000,000 per jaar [d.i. alle Christenen geven zooveel voor binnenlandsche zendingwerk], of 5 maal zooveel als wij geven voor arbeid onder degenen die 't Evangelie nooit gehoord hebben, al is 't getal van deze laatsten tienmaal meer dan de heidenen in Christelijke landen. Is het te veel om pogingen aan te wenden om de som welke thans voor de buitenlandsche zending door de Protestantsche wereld verzameld wordt

VIERVOUDIG TE VERMEERDEREN?

En is het te veel te eischen dat onze 6,000 zendelingen vermeerderd worden tot 20,000, aangezien onze leeraars voor [illegible] zelven 130,000 tellen? Er zijn [illegible] zendelingen die arbeiden in versc[illegible] van de heidenwereld.

De Kerk va[illegible] roepen om het Evangelie overal [illegible] ereld te verkondigen waar het [illegible] maakt is, en dat gedeelte der wer[illegible] enheid uitmaakt, met Zijne begins[illegible] n. En de tegenwoordige toesta[illegible] ept de Kerk tot dit werk meer [illegible] ren. De geheele wereld ligt tha[illegible] open. De eene deur na de andere die te voren gesloten was voor den ingang van den zendeling, met het Woord Gods in de hand, is, in de laatste 50 jaren open gegaan. Door oorlog, door handel, door reizen hebben de vrienden van 't Evangelie betere kennis opgedaan met den toestand van vreemde volken en de geaardheid van de inwoners van heidensche landen dan ooit te voren. De middelen van vervoer naar verre landen zijn talrijker en gemakkelijker dan voorheen. In vele van de groote volken der wereld bevinden zich reeds gezanten des Kruizes, en zijn reeds inboorlinggemeenten gesticht, terwijl medisch zendingwerk, opvoedingsinstituten en philanthropische hulpmiddelen daar georganiseerd zijn. Aldus is de weg geopend voor een groot werk in elk zulk land. Doch het werk zelfs in zulke landen is slechts begonnen.

In vele groote landen, zooals China, Japan, enz. heeft in de laatste jaren de beschaving groote schreden vooruit genomen, en die landen worden groot en machtig. Maar wat zal die ontwikkeling beteekenen, als de Kerk van Christus niet ontwaakt om daarheen het Evangelie met ernst te zenden? Zullen wij niet tot godloochening overgaan, en aldus een vloek voor de wereld worden? O, hoe groot dan is de verantwoordelijkheid van de Kerk! Welk eene roepstem tot ontwaking bieden zulke landen de Kerk aan! Gode zij dank! Hij heeft het in 't hart gegeven van de bezigheidsmannen in Amerika en Europa, die DE LEEKEN ZENDING BEWEGING tot stand hebben gebracht, om de zaak in overweging te nemen, en

DE ZENDINGZAAK EEN STOOT VOORUIT TE GEVEN

zooals nooit te voren.

Bezigheidsmannen die, namens deze Beweging naar heidensche landen uitgegaan waren om onderzoek te doen naar den toestand van die landen, hebben, in hun rapport hunne mede-Christenen bepaald (1) bij DEN NOOD die er bestaat aan eene groote vermeerdering van arbeiders voor het groote werk. "Van onze woningen," zeggen zij, "hebben wij honderden en duizenden van onze dapperste en beste jonge mannen en jonge vrouwen uitgezonden, en zij roepen om hulp, want zij zijn aan 't bezwijken onder den last welken wij op hen gelegd hebben. Het werk lijdt wegens gebrek aan meerdere hulp. Behalve deze behoefte is er nood van een ander soort—de nood van 19 honderd jaren sedert 't eerste Pinksterfeest.

ER ZIJN HONDERDEN MILLIOENEN MENSCHEN DIE NOOIT GEHOORD HEBBEN DAT ER EEN CHRISTUS IS.

Is het recht dat wij de gerieven van de Christelijke beschaving genieten, en aarzelen meer te doen voor deze zendelingen?" En zullen wij hierbij niet voegen: voor die 50 millioen in de Soedan, en die vele millioenen in den Congo Staat die de slachtoffers zijn van een wreed heidendom, en die bloot-

staan aan de pogingen van de Mohammedaansche Zendelingen, om die heidenen te brengen onder het juk van den valschen profeet ?

De tweede zaak waarop het rapport van deze Commissarissen de Kerk van Christus wijst is DE GELEGENHEID waarin sommige groote landen zich thans bevinden. "Wat kan gezegd worden," luidt het rapport, "aangaande eene opene deur voor handel, kan ook beweerd worden met betrekking tot de zending. De natiën van het Oosten verlangen naar die Christelijke beschaving welke Amerika en Engeland groot heeft gemaakt. En vooral in het groote Keizerrijk van China, met zijn vier honderd millioen zielen is dit ons uur om hen te helpen. Tien of 15 jaren later zal het niet zoo gemakkelijk zijn zulks te doen." En kunnen wij dit niet zeggen omtrent de groote Soedan—waar honderden Mohammedaansche Zendelingen jaarlijks indringen om de inwoners onder de banier van de Halve Maan (het Mohammedanisme) te brengen.

"Voorspoed" ('success') is het derde waarbij het rapport van de Commissarissen naar vreemde landen hunne mede-Christenen bepalen. "Een honderd jaar geleden met 't begin van de moderne zending was er niets ; heden zijn er 15 of 16 duizend opgevoede en toegeruste mannen van Amerika en Engeland [Groot Brittanië], op het zendingveld, die zich van de vreemde talen meester gemaakt hebben, die rondom zich vergaderd hebben een 100,000 inboorlingwerkers, die rondom de wereld een gordel of band van Kerken en Colleges, en Hospitalen, en Apotheeken, en drukpersen gespannen hebben. Als wij denken aan de bolwerken in den weg 100 jaar geleden, en aan 't succes waarmee de zendingzaak nu bekroond is, dan moeten wij zeggen dat zulks

HET WONDER DER EEUWEN IS.

Nog meer : de arbeiders van alle genootschappen, vergeten hunne verschillen aan 't front—het arbeidsveld—en staan als één man rondom het Kruis van Christus."

Het is eene groote zaak welke door DE LEEKEN BEWEGING beoogd is. Die zaak is,—om de Christelijke mannen te vereenigen in een doel—om de wereld voor Christus te gewinnen. De laatste eeuw was de eeuw der vrouwen ; deze eeuw moet vooral die van de mannen zijn. Het bijeenbrengen van geld moet een middel zijn om één doel te bereiken : en dat doel moet zijn : DIENST VOOR CHRISTUS. Het doel, om de wereld voor Christus te gewinnen, is groot, doch God is grooter.

Moge de Mannenbond, die eenige dagen geleden te Wellington tot stand gebracht is, en hetzelfde doel beoogt als " De Leeken Beweging," zich verder en verder uitbreiden, totdat zijn invloed gevoeld zal worden in Nyasaland en verder Noord, tot aan de Soedan, en Westwaarts tot aan de Congo ! Laten ook wij, Christenen van de Ned. Ger. Kerk,—de afstammelingen van de Hugenoten, van de Hollanders van den tachtigjarigen strijd, van de Covenanters van Schotland en de Puriteinen van Engeland, niet tevreden zijn totdat het Kruis geplant zal worden in de donkerste hoeken van dit Donkere Vasteland !

A. McG.

De Boeken des Bijbels.

IV.

Het Boek Numeri.

HET vierde Boek van Mozes is een zeer merkwaardig boek. Het heet in het Hebreeuwsch *Bemidbar*, " in de woestijn." Het teekent ons Israël, uit Egyptische slavernij verlost (Exodus), als een heilig volk afgezonderd door Jehova (Leviticus), nu met het aangezicht gewend naar Kanaan : Israël, op de grens van het beloofde land, en toch jaren lang omzwervende in de woestijn : Israël *bij* Kanaan, en toch niet *in*, alsof eene ontzichtbare hand het volk terughoudt, gelijk de Cherubim onze eerste ouders terughielden en " den weg van den boom des levens bewaarden " (Gen. 3 : 24).

Het boek heet ook *Numeri :* of getallen—omdat het te doen heeft met de twee volkstellingen, ons in het *eerste* en het *zes-en-twintigste* hoofdstuk verhaald. 't Is dus eigenlijk het boek der volkstellingen, want het kuddeken van Jehova is geworden het *leger des Heeren*, dat door strijd zal moeten ingaan in het land der belofte. Het verhaal loopt hier tusschen den *eersten* dag van de *tweede* maand van het *tweede* jaar na den Uittocht (H. 1 : 1) en den *eersten* dag van de *vijfde* maand van het *veertigste* jaar, waarop Aaron was gestorven (H. 20 : 22) —dus een tijdperk van *acht-en-dertig jaren*, en *drie maanden*,

WAT LEERT ONS DIT BOEK ?

Vatten wij alles samen, dan is Numeri bij uitnemendheid het boek der teleurstellingen, het boek van vertraagde verlossing, het boek van omzwerving buiten Kanaan. Israël vond eene opene deur te Kades (H. 13 : 26); doch Israël wilde niet ingaan. Het volk besloot tot nationaal verzet (H. 14 : 4), en moest zijn straf ontvangen. Een gewillig volk, een gehoorzaam volk kon ingaan ; doch niemand mocht binnengaan zonder eerst getoetst, beproefd, als Gods volk erkend te zijn. Daarom kwam die omzwerving, besloten met eene tweede volkstelling—een tijd van afdwaling, maar ook van terugkeer, waarin Jehova schijnbaar Zijn volk had [illegible] ofschoon Hij met een wakend oog h[illegible]iedde, en ze uiteindelijk naar datzel[illegible]gleidde, van waar zij waren uitgega[illegible]f de getrouwe, het volk moest

slechts leeren, dat Hij recht had op hun gehoorzaamheid en hun trouw. Dit is de les van het boek Numeri.—

Het boek vervalt als van zelf in vier afdeelingen: *De voorbereiding* H. 1--10. *De uitsluiting* H. 11--14. *De omzwerving* H. 15--25. *De terugkeer* H. 26--36.

De voorbereiding.

Hier treffen wij Israël aan in het kamp-leven op weg naar Kanaan. Dat leven moest geheiligd worden. Daarom vinden wij vele bepalingen aangaande de *reiniging* van het kamp, door uitsluiting van alles wat het volk zou kunnen besmetten; (H. 5.) ook aangaande de *heiliging* van het kamp, door de wijding der Levieten, en de gelofte van het Nazireërschap (H. 3, 4, 6). Treffend voorwaar is in dit verband de hoogepriesterlijke zegen: De Heere zegene u en behoede u! De Heere doe Zijn aangezicht over u lichten en zij u genadig! De Heere verheffe Zijn aangezicht over u en geve u vrede!

God woonde in 't midden van het leger. Hij troonde in den tabernakel, die middenpunt was van Israëls eeredienst. Dáár moest het licht, als zinnebeeld van Gods tegenwoordigheid, misschien ook als teeken van 's volks wijding tot den dienst van Jehova, door den hoogepriester worden aangestoken. Dáár moest het volk zijn offeranden brengen. Dáár moesten de Levieten in 't openbaar worden afgezonderd door handoplegging (H. 8 : 10), door offerande, en door reiniging. En om de kroon op alles te zetten, werd 't Paaschfeest gevierd. Heerlijk hier is het woord: "Naar alles wat de Heere Mozes geboden had, alzoo deden de kinderen Israëls" (H. 9 : 5). Zoo werd het volk voorbereid voor de reize naar Kanaan. Op den twintigsten dag van de tweede maand begon de optocht (H. 10 : 11). Maar vooraf had de Heere bepaald, dat er twee zilveren trompetten zouden worden gemaakt, "ter samenroeping van de vergadering en tot den optocht des legers," (H. 11 : 1), opdat ook in de kleinste bijzonderheden over de belangen van het volk zou worden gewaakt. Is het wonder, dat Mozes met dankbaarheid de reis aanvaardde? Met een lotlied, met een smeekgebed begon de optocht: "Sta op Heere! laat uwe vijanden verstrooid worden. Kom weder, Heere! tot de tienduizenden van Israël" (H. 10 : 36).

Uitsluiting.

Pas was Israël vertrokken, of het begon zich te beklagen. Ontevredenheid openbaarde zich in 't leger. Men morde en murmureerde; zoodat God met straf tusschen beide kwam. "Het vuur des Heeren ontbrandde in het [illegible] legers" (H. 11 : 1). Doch Mozes ba[illegible]ad werd afgewend.

Andermaal brak de on[illegible]t. Men wilde geen Manna meer—[illegible] woestijnbrood door God verschaft—men hunkerde naar de vleeschpotten van Egypteland. "Geef ons vleesch" —was hun uitroep—"want onze ziel is dor, en er is niet met al dan dit Man voor onze oogen." En God gaf hun vleesch, doch met dat vleesch trof hen eene plaag, waardoor velen stierven (H. 11 : 33). Te Tabéra het vuur: te Kibroth Taava de plaag.

En nogmaals kwamen zij in opstand: niet zoo zeer het volk, maar—wat Mozes tot groot verdriet was—Mirjam en Aaron, die het openlijk uitspraken, dat zij even zooveel beteekenden, als de man door God zelf aan het hoofd des legers geplaatst. De straf trof beiden. Mirjam werd met melaatschheid geslagen tot groote ontsteltenis van Aaron. Eerst door tusschenkomst van Mozes werd zij gered.

Nog was het volk ontevreden. God liet toe, dat er verspieders zouden worden uitgezonden naar het beloofde land. Althans zoo lezen wij in Deuteronomium. Het volk namelijk wilde niet voorwaarts gaan, zonder eerst het land te verkennen. "Laat ons mannen voor ons aangezicht heenzenden, die ons het land uitspeuren, en ons bescheid wederbrengen" (Deut. 1 : 22): zoo spraken zij. En Mozes gaf gehoor. Doch helaas! het verslag door de verspieders gegeven was niet gunstig en het volk kwam weer in opstand. Eerst beklaagden zij zich met bitter geschrei; toen vatten zij 't voornemen op om een leidsman te kiezen en naar Egypte terug te keeren, en dreigden Kaleb en Jozua "met steenen te steenigen," omdat zij hen terughielden van die snoode daad van ongehoorzaamheid en ondankbaarheid. Door God tot uitsluiting en jarenlange omzwerving gevonnisd vatten zij het voornemen op om zonder God het land in bezit te nemen. Hierin werden zij gehinderd. Verslagen en teleurgesteld keerden zij terug naar het leger, zonder echter zich te buigen onder de hand van God, en Hem te kennen in al hun leed.

De Omzwerving.

Nu beginnen de jaren van omzwerving, waarin hst volk moest leeren, dat Jehova was de Koning der Koningen en de Heer der Heeren, en dat niemand het Heilige Land mocht ingaan, zonder Jehova te erkennen en in alle dingen te gehoorzamen. Israël had eene opene deur te Kades-Barnea. Zij wilden niet ingaan. De deur werd gesloten en Israël moest jaren lang omdolen in de woestijn. "Zoo waarachtig als Ik leef" sprak de Heere, "zoo zal de gansche aarde met de heerlijkheid des Heeren vervuld worden. Want al de mannen die gezien hebben Mijne heerlijkheid en Mijne teekenen, die Ik in Egypte en in de woestijn gedaan heb en Mij nu tien maal verzocht hebben, en Mijner stem niet zijn gehoorzaam geweest, zoo zij het land hetwelk Ik aan hunne vaderen gezworen heb zien zullen...... wendt u morgen, en maakt uwe reize naar de woestijn, op den weg naar de Schelfzee" (H. 14 : 21).

Dit was het vonnis: Kanaän toegesloten, terug naar de woestijn.

Hebben ook wij niet hierin eene les voor het eigen zieleleven? Gods opene deur wordt ook voor ons gesloten, omdat wij niet *willen* ingaan. Opstand tegen God, ongehoorzaamheid, eigenzinnigheid ontvangen straf, en wij moeten gelijk Israel buiten Kanaän omdolen, zonder rust, zonder vrede, zonder het genot van Gods blijvende tegenwoordigheid!

En wat ondervond Israel in al die jaren van omzwerving in de woestijn? Kwam er waar berouw en onderwerping onder de slaande hand Gods? Geenszins. Korach, Dathan en Abiram verzetten zich tegen het goddelijk gezag en werden zwaar gestraft (H. 16). Nieuwe wetten en bepalingen werden er gemaakt, met het oog op de toekomst (H. 18 en 19). De eer aan Aäron als Gods hoogepriester werd gehandhaafd (H. 17) eu toch moest hij in de woestijn sterven, omdat hij met Mozes te Meriba zich onwaardiglijk had gedragen (H. 20). Mirjam stierf ook in de woestijn, en werd te Kades begraven op de grens van het beloofde land. 't Was treurig voorwaar. Israel liet niets dan graven achter in de "groote en vreeselijke woestijn". Allen stierven, een enkele bleef over. Bittere teleurstelling allerwege.

"Och had naar Mijn raad
Zich Mijn volk gedragen!
Och! had Israëls zaad
Op Mijn effen paân
IJv'rig willen gaan,
Naar Mijn welbehagen!"

Is dit niet Gods weeklacht over dat woestijnleven.

En toch verliet God Israel niet. Bileam de valsche profeet geroepen om te vloeken kon niet anders dan zegenen. Dit wordt ons verhaald in een drietal merkwaardige hoofdstukken (H. 22, 23, 24). God hield Zich aan Zijne beloften, hoewel het volk andermaal zwaar gestraft werd van wege de hoererij gepleegd met de Midianieten (H. 25 : 9). Zoo eindigt dit deel van het Boek.

De terugkeer.

De laatste hoofdstukken teekenen ons Israel gereed om in te gaan. Het volk is gelouterd, gereinigd, gekeurd. De woestijn heeft haar brandmerk gelaten op het karakter des volks. Het land der belofte was nog niet hun eigendom. Het moest worden ingenomen met het zwaard. Daartoe zou God een nieuwen leidsman roepen en afzonderen; Jozua moest de plaats van Mozes innemen. Mozes zelf zou niet ingaan. Te Meriba had hij Gods gebod overtreden. Daarvoor moest hij boeten. Die Gods volk wil leiden moet in alles gehoorzaam zijn.

Om nu het volk voor te bereiden voor den intocht in Kanaen moesten vele dingen worden gedaan. Eerst kwam de telling, want velen waren in de woestijn gestorven; een nieuw geslacht was ontstaan, dat Egypteland niet kende, en toch niet gereed was Kanaan binnen te gaan. Vele nieuwe bepalingen en wetten moesten worden uitgevaardigd, vele oude wetten moesten worden gewijzigd. Midian moest worden overwonnen. Bileam, de verleider van Israël, moest zijn straf ondergaan. Ruben, Gad en de halve stam van Manasse moesten behoorlijk worden verzorgd aan de andere zijde der Jordaan, ofschoon ook hier de weerstrevigheid van het volk zich liet kennen. Met beslistheid, maar toch ook met groot geduld moest Mozes de zaken regelen eer hij zelf werd weggeroepen. Verdeeldheid in Israël zou een vloek geweest zijn, en daartegen moest Mozes waken. Zoo kregen die stammen hunne erfenis niet in, maar op de grens van Kanaan, niet over de Jordaan waar de anderen zich gingen vestigen, maar aan de andere zijde van de rivier die scheiding maakte tusschen het oude leven der woestijn en het nieuwe leven in het Heilige Land. Wat hier den doorslag gaf was het bezit van vee: "Wij zullen hier schaapskooien bouwen voor ons vee" (H. 32 : 16). Zoo riepen zij. Hoe dikwijls dringt het eigenbelang zich op zelfs in het Koningrijk Gods. De drie stammen vestigen zich aan de verkeerde zijde der Jordaan, en werden daardoor later een bron van smaad en ergenis voor geheel het volk.

Eigenbelang houdt iedere ziel uit het beloofde land; eigenbelang bouwt steden en huizen aan de andere zijde der Jordaan. Hebben we hier niet eene bevestiging van het woord dat eenmaal van de lippen onzes Heilands vloeide:

> "Wat baat het een mensch, zoo hij de geheele wereld wint en schade lijdt aan zijne ziel?"

Met dit woord mogen wij wel het boek Numeri sluiten.

Hedendaagsche Oudheidkunde.

Het "Palestine Exploration Fund" heeft opnieuw verlof gekregen van den Sultan van Turkije, om met de opgraving van Gezer, de oude Filistijnsche stad in Palestina, voort te gaan. De heer Macalister is nu begonnen met het westelijk deel der ruinen, dat onder buitengewoon diepen grond begraven ligt, op te graven. Daartoe heeft hij een sloot, 100 voet wijd, van het Westen naar het Oosten, dat reeds opgegraven is, laten maken. De ontdekkingen door hem gedaan zijn de volgende:—

1. *Een merkwaardig bouwklip*, 3 vt. 7 duim lang, 1 vt. 10 duim breed en 1 voet 9 duim hoog, die de helft van een E[illegible]dschrift draagt. Het teeken in zijn geheel [illegible] goud." Hij veronderstelt, dat de andere [illegible]t teeken op een aangrenzenden steen moest [illegible], en behoord moest hebben aan

een gebouw, dat met die soort van letterschrift bedekt was. Uit de groote van het teeken besluit hij, dat het een aanzienlijk gebouw moest geweest zijn, van gelijksoortigen aard als men veelvuldig in Egypte aantreft. Hij hoopt bij verdere opgraving ten minste het fondament van het gebouw nog te ontdekken, hoewel dit twijfelachtig is, daar men in verloopene eeuwen zoodanige ruinen als een steengroeve behandeld heeft.

In den loop zijner uitgravingen heeft hij veelvuldige aanduidingen gevonden van een vroeger verkeer van Gezer met Egypte. Het meeste dat hij echter vooralsnog beweren kan, is, dat Egyptische invloeden zoo sterk te Gezer waren, dat er aldaar een gebouw bestond dragende een inscriptie op zijne muren in hieroglyphen van aanmerkelijke grootte. De lezer zal dadelijk bemerken welk licht deze ontdekking werpt op 1 Kon. 9 : 15-17.

2. *Een nieuw type van begraven.* Drie merkwaardige graven werden ontdekt behoorende tot den tijd toen de beschaving van Mycenae voor het eerst invloed op Gezer had. Dezen waren in den vloer van een langwerpige kamer. De graven zijn in den vloer gebouwd, twee ervan in den vorm van een hoefijzer, 6 voet lang, 2 á 3 voet wijd en 1 voet 9 duim diep, één wijzende naar het Oosten en één naar het Westen. In elk der drie graven vond hij een menschen geraamte. In het Noordelijke graf vond hij het geraamte van een man, liggende op zijn linkerzijde; naastaan dat van een jongen van ongeveer 8 jaren, liggende op zijn rechterzijde; in de derde, dat van een man, die ook op zijn rechterzijde gelegd was, met zijn hoofd rustende op zijne handen, en daarbij het geraamte van een bok. In elk dier graven vond hij kruiken, maar de meesten in het graf van den jongen, dat van boven met een platten steen bedekt was. Deze graven verschillen van die der Filistijnen, die in de nabijheid der stad ontdekt zijn, zoowel in de wijze waarop de lichamen gelegd werden, als in den aard van het puin rondom. De eenige overeenkomst met de graven der Filistijnen is de begrafenis van een volkomen slachtdier met het lichaam. De heer Macalister is van gevoelen, dat deze graven dagteekenen uit een tijd vóór dat de Filistijnen in het land kwamen, en dat zij een buitengewoon type van Kanaanietische begrafenis zijn.

3. *Een fondament offer* gelijktijdig met de 12de Egyptische dynastie. In dien tijd had men de gewoonte om onder het fondament van een nieuw gebouw een menschen-offer te leggen, ten einde een zegen over het gebouw te bekomen. De heer Macalister vond onder een fondament, dat bijna geheel vernield was, een graf waarin 2 mannen op hunne rechterzijde gelegd waren met eenige kleine kruiken en schotels rondom hen. De hand van den eene was gelegd in een schotel, waarin ook een kruikje was, bevattende waarschijnlijk voedsel en drank voor den doode. Voorts vond hij er het geraamte van een jongen van ongeveer 17 jaren oud. Het lichaam was in het midden doorgezaagd en slechts de helft tot aan de heupen onder het fondament begraven. Eenigen tijd geleden vond hij aan de Oostelijke zijde der stad een soortgelijke helft van het lichaam van een meisje van ongeveer denzelfden ouderdom begraven onder het fondament van een ouden waterbak. Wat aanleiding gegeven heeft tot zulk een wreede ceremonie onder die oude heidenen, blijft vooralsnog een raadsel.

4. *Andere voorwerpen :* 1). Een plat stuk klei dat speciaal toebereid werd om den afdruk van het linkervoet-spoor van een kind van 3 jaren te ontvangen, en dat daarna gebakken werd. Het kind had een wond onder den voet, waarvan het merkteeken duidelijk in het klei te zien is. Het doel van dien afdruk is moeielijk te raden. Misschien, zegt de heer Macalister, wilden de liefhebbende ouders dien bewaren als een "keepsake," misschien had een beeldhouwer of schoenmaker dien noodig. 2). *Een Egyptische reukofferaltaar*, dat gevonden werd in puin, dat dagteekent uit omtrent 1000 tot 600 jaren vóór Christus, $7\frac{3}{4}$ duim hoog, maar zeer beschadigd. 3). *Voorwerpen van brons* bestaande uit een bijtel van boven hol om een houten steel te bevatten, een mes met twee gaten aan de achterzijde om de heft aan te hechten, en een speld met een fraai versierden kop, en een klein hengsel eraan voor een keten, of band, om het kostbaar voorwerp tegen toevallig verlies te bewaren.

5. *Een grot met merken en teekenen.* De grot is uit de rots gehouwen en was bedekt met 30 voet puin in 8 lagen. Drie dezer lagen waren gevormd na de verwoesting van den binnensten stadsmuur, ongeveer 1450 v. C. Nog 3 lagen waren sedert dien tijd en den bouw van dezen muur, ongeveer 2,500 v. C., gelegd. De overige twee zijn uit een vroegeren tijd, en zijn naar berekening 3200 en 3500 v. C. oud. Naar deze berekening zou de grot dus ten minste 3500 jaren vóór Christus gegraven zijn. De ingang tot de grot is op een rotsbank van omtrent 3 voet hoog, die aan beide zijden van den ingang omtrent 18 duim bij 6 en 7 voet in doorsnede uitgehold is, terwijl die holten omringd zijn van lagen van klippen, om een gelijke oppervlakte op de schuine rots te bekomen. Overal op de rots zijn er holten in den vorm van kommen van één tot anderhalf voet doorsnede, en van zes tot negen duim diep, aangebracht. De ingang is nauw en heeft een ruwen trap naar beneden. De lengte der grot is $18\frac{1}{2}$ voet met eene hoogte van $5\frac{1}{2}$ voet. De wanden zijn van onder ruw, maar ter hoogte van vier voet boven den vloer zijn zij glad en bevatten ruw gekrabbel, bestaande uit lijnen in bijna alle richtingen getrokken, stippels in drieën en

vieren gerangschikt, en teekeningen van dieren zoo als kinderen zouden maken, hoewel sommigen meer kundigheid aanduiden. Wat ook de oorsprong dezer teekeningen mag zijn, zij zijn ongetwijfeld, zegt de heer Macalister, de oudste kunstprodukten door Palestina tot hiertoe geleverd.

Levend visch in de Doode Zee. Men heeft altoos met zekerheid beweerd, dat er geen levend ding in de Doode Zee gevonden wordt. Weliswaar reizigers hebben beweerd, dat zij visch gegeten hebben, die levend uit de Doode Zee genomen werd. *Von Schubert* echter zegt, dat vischen door de Jordaan in die zee medegevoerd worden, of "vrijwillig met den stroom medegaan," maar dat zij "spoedig met hun leven voor hunne liefde om te reizen betalen moeten, omdat zij sterven in het zout-water, of omdat het zout water hunne lichamen op het strand uitwerpt." *Robinson* zag een visch, die gezegd werd gevangen te zijn in de Doode Zee, doch die werd nabij den mond der Jordaan gevonden en was in een stervenden staat. *Von Schubert* beweert, dat noch visschen noch slakken in deze zeer zouten zee gevonden worden. *Gadow* verhaalt, dat hij reigers langs het strand zag, zoekende naar de kleine visschen, die, door de Jordaan in de zee gevoerd, langs het strand opspoelden. Hij zelf zag ze worstelende met den dood. *Marshal Marmont* heeft te Alexandrie visschen uit de Middellandsche Zee genomen in water gezet, dat uit de Doode Zee genomen was, doch zij stierven binnen twee of drie minuten. Doch *Canon Tristram* heeft eenige jaren geleden verklaard, dat hij op eene plaats levende visschen in de Doode Zee gezien had, die hij beschrijft als *Cyprinodon Dispar*; en nu schrijft Dr. Masterman, dat in December l.l. een zeker heer Hornstein de plaats bezocht heeft en vele visschen aldaar heen en weer zag zwemmen. Zou de zee aan die plaats een versche bron hebben, waardoor de zoutheid van het water verminderd wordt, zoo dat visschen in die omgeving het mogelijk vinden te leven? Wie zal dit verschijnsel oplossen?

Oorsprong van het getal 7. De vraag moet bij elk nadenkend mensch ontstaan: Waarom is het getal 7 van zooveel belang in de Schrift? Waarom rust God op den 7den dag, en worden wij bevolen dien dag heilig te houden? Waarom wordt er gesproken van 7 Geesten Gods? Waarom moest de kandelaar zevenvoudig zijn? enz. Dat getal had een bijzondere beteekenis ook bij de oude Babyloniërs. Hunne tempels hadden "zeven" verdiepingen; de derde persoon in de Babylonische drie-eenheid had 7 zonen, en zij werd bij 7 namen genoemd; de "zoon," de tweede persoon in hunne drie-eenheid, had 7 voorname boodschap-dragers die de geloovigen beschermden, en tegelijk de ergste van booze geesten waren, die door gebeden en offeranden verzoend moesten worden. De zevende dag werd door hen genoemd "een zeer kwade dag," waarop de koning verboden werd "zijne kleederen te veranderen, vonnis uit te spreken, eenige bezigheid te verrichten," enz. *Prof. Helprecht* heeft mathematische tabletten of klei-tafeltjes ontdekt uit 1400 v.C. en nog verder terug, die de vermenigvuldiging en verdeeling van getallen bevatten. Door die te bestudeeren ontdekte hij, wat het mathematisch beginsel der Babyloniërs was. Zij zijn *allen gegrond* op het groot "geometrisch getal," door Plato genoemd "De heer van betere of slechtere geboorten"—het getal 12,960,000, of 60^4, of $3{,}600^2$. Volgens Plato moet de geboorte van een kind, om een goede te zijn, in zekere betrekking staan tot het getal 12,960,000, als de arithmetische uitdrukking van een fundamenteele wet van 't heelal, de "Wet der Harmonie."

Volgens de Babyloniërs is 't heelal en alles wat het bevat, groot en klein, geschapen en wordt in stand gehouden door dezelfde fundamenteele wetten. De taak der astronomie is om deze eenvormigheid en harmonie te bewijzen, en die onveranderlijke wetten, die 't heelal doorloopen, te ontdekken; want het uitspansel der sterren is het groote boek waarin de goden de gansche geschiedenis van hemel en aarde, hun verleden, hun heden en hunne toekomst geschreven hebben. De taak der astrologie is het geschreven te verklaren met 't oog op 't leven en lotgevallen der menschen. Volgens hunne beschouwing zijn alle aardsche instellingen, steden, tempels, kennis, wetenschap, mathesis, astronomie, maten en gewichten, de verdeeling van een cirkel in 360 graden, enz., op kleinere schaal voorstellingen van dingen die in den hemel zijn. Nu zijn 12,960,000 dagen gelijk aan 36,000 jaren, die, volgens Berosus, een Babylonischen tijdkring uitmaken.

Zoo als nu het heelal beheerscht wordt door het genoemd getal, zoo wordt 't leven van elk mensch door dat getal of een deel er van beheerscht. Als iemand 100 jaren oud wordt, dan telt hij 36,000 dagen, dus zoovele dagen als er jaren zijn in 't leven van 't heelal. Dus wordt het leven van den mensch van zijne geboorte tot zijnen dood, beheerscht door hetzelfde getal, en het getal dat 12,960,000 verdeelt. Elk tijdperk, dat dit getal verdeelt, is gelukkig; derhalve zijn 7, 11 en 13 ongelukkig getallen, want daar zij het fondamenteel getal niet verdeelen, zijn zij in strijd met het stelsel dat van den hemel geopenbaard is. De goden moeten derhalve ongunstig tegenover het getal "7" gestemd zijn, en om hun ongenoegen te voorkomen moet men den

eersten kwaden dag—den 7den dag, die de aartsvijand van alle goddelijke openbaring is—voorbijgaan, en de goden, die daarop toornig zijn, met offeranden verzoenen. Zoo werd "de groote kwade dag" een dag afgezonderd voor de goden, een heilige dag, waarop men zijne gewone bezigheden naliet, en zich bezig hield met de verzoening der goden. Dit verklaart dan ook, waarom bij de Babyloniërs een dag beide een "kwade" en een "heilige" kon zijn.

Prof. Hilprecht wijst erop hoe ook een ding of dier tegelijk "kwaad" en "heilig" kon zijn. Een varken is een beeld van den tweeden persoon in de Babylonische drie-eenheid—"de God van overvloed," die dan ook Sach of "varken" genoemd werd. Derhalve, omdat een varken gewijd was aan een god, mocht het niet geslacht en gegeten worden, en werd het als "kwaad" gerekend aan hem, die het deed.

Prof. Radau zegt, omdat het getal "7" niet in harmonie kon gebracht worden met het geometrisch getal 12,960,000, dat van den hemel geopenbaard is, werd het beschouwd *ipso facto* als daar buiten liggende. De God der Babyloniers kon een stelsel openbaren, maar is boven dat stelsel, en kan er niet in begrepen worden. Het getal "7" is eenig in zijn soort, en zoo is de God der Babyloniers. Zoo stond dit getal voor het onbegrijpelijk heilig wezen, dat, hoewel onveranderlijk in zijne liefde en genade, het allervreeselijkste wezen kon zijn voor dien, die tegen hem zondigt.

Twee Predikers.

Schudt gij 't uit de mouw:
Dat gaat glad en gauw;
Baart gij 't uit uw hoofd en hart,
Dat kost tijd en smart.

Twee Helden.

"Ik ken," zegt Jan, "geen vrees;
"'k Blijf altijd bij mijn zinnen."
"Ik ken haar wel," zegt Kees,
"Maar 'k weet haar te overwinnen."

(Beets).

Lezingen uit 't Dagverhaal van Jan van Riebeek.

(Voorlezing gehouden te Stellenbosch door Ds. J. du Plessis).

HET Dagverhaal van Jan van Riebeek is de "Genesis" van het geschiedboek van Zuid-Afrika. Het bevat het verhaal van onze oorsprongen,—de *beginselen* van onze Zuid-Afrikaansche geschiedenissen. Een ieder die in de historie van zijn eigen land belang stelt, moet zulke vragen doen als deze:

Waar was de landingsplaats der eerste kolonisten?

Waar werd het eerste huis of fort gebouwd?

Waar vond de eerste prediking plaats, en wie was de prediker?

Wie was het eerste kind alhier geboren?

Welk paar werd het eerst op Zuid-Afrika's bodem in het huwelijk bevestigd?

Wie was de eerste misdadiger?

Wie waren de eersten om den Tafelberg te beklimmen?

Op deze en dergelijke vragen vinden wij het antwoord in het Dagverhaal,—en daarom is het, dat wij dat Dagverhaal noemen: *Het Boek der Oorsprongen.*

In de Instructie van Van Riebeek door de Kamer van XVII gegeven, werd o.a. hem bevolen, dat hij "correcte notitie ende dagregisters zou houden omtrent hetgeen voor zou vallen." Aan deze order voldeed Van Riebeek op zeer gewillige wijze. Gedurende de tien jaren, dat hij in Zuid-Afrika het bewind voerde, schreef hij geregeld elken dag neer wat er was gebeurd, en het geheel vult drie aanzienlijke boekdeelen, elk van meer dan 600 pagina's. Het Dagverhaal begon reeds in December, 1651, toen Van Riebeek zich aan boord van de *Dromedaris* begaf; doch wij hebben nu alleen te doen met dat deel, dat ons zuiderstrand betreft, en vangen dus aan met den datum 7 April, 1652. Op den vorigen dag, *6 April, 1652*—geboortedag van de volkplanting aan de Kaap de Goede Hoop,—hadden de drie vaartuigen *Dromedaris, Reiger, en Goede Hoop* de Tafel Baai bereikt. Op 7 April, 1652, stapte Van Riebeek met zijn manschappen aan wal. De ontdekking voorleden jaar van de oorspronkelijke trappen waarmee men uit de schuiten op vasten grond klom, duiden ons de juiste plaats aan waar men voor het eerst voet zette op Zuid-Afrikaanschen grond. Het standbeeld van Van Riebeek aan het ondereinde van de Adderley Straat is derhalve ruim 100 treden te na aan de zee: de juiste landingsplaats was in het midden van ons tegenwoordig spoorweg-station.

Op *7 April* teekent Van Riebeek aan: "Dezen avond voeren nog zamen eens aan land om ter loops eens ten naastenbij af te speculeeren waar het fort gemaakt zal dienen; kregen dezen avond ook twee wilden aan boord, daaronder één die wat Engelsch sprak, welke wij den buik met eten en drinken dapper vulden; maar, na wij daaruit vernemen konden, zoude van hen geen vee te krijgen wesen, alzoo ons door gebroken Engelsche woorden en teekenen te kennen geven, zij maar visschers waren, en de beesten door die van Saldinia (d.i. Saldanha Baai) altijd gewacht wierden."

Van die wilden of Hottentotten zegt Van Riebeek verder: "Zij waren zeer fraaie en zeer fluksche mannen, van bijzondere goede statuur, echter met een redelijk bereide beestenhuid bekleed, die zij zoo fraai op den eenen arm droegen, met zulk een moedigheid in hunnen gang, als eenige snoeshaan in het vaderland zijn mantel op den schouder of arm dragen kan."

Daar deze de eerste ontmoeting was tusschen Europeanen en de oorspronkelijke naturellen van Zuid-Afrika, zijn wij wel benieuwd om te weten wat soort van volk die Hottentotten waren, en welken indruk zij op de Hollanders maakten. Wij krijgen er in het Dagverhaal sommige interessante beschrijvingen van de leefwijzen van deze Hottentotten. De "strandloopers," die langs de oevers van Tafelbaai en in het z.g. Hottentots-Holland zich ophielden, waren zeer arm, en leefden hoofdzakelijk van visch en mossels.

De z.g. "Saldanhars" aan den anderen kant waren welgestelde inboorlingen. Zij bezaten veel vee—zoowel beesten als schapen —, en brachten ook dikwijls olifants- en rhenoster-tanden naar de Kolonisten om tegen koperdraad te ver:uilen.

De "Saldanhars" werden door de Kolonisten goed behandeld, daar laatstgenoemden van hen geheel afhankelijk waren voor versch vleesch, niet alleen voor de leden van de Volksplanting, maar ook voor de schepen die op weg van of naar Indië, de Kaap mochten aandoen. Van Riebeek zegt op *21 Nov.:* "Hebben deze Saldanies capteyn gister middagh met een tabackje en wat andere spijse nobel getracteerd, gelijck desen middagh mede deden, ende desselfs vrou met wat coralen om den hals ende coperdraet tot armringen (neffens een tabackje in recompense voor 't schaep) be(ge)schonken, op hoope hem door onse cordiale en goede tractementen te beter tot ons gewent ende genegen maeken soude. Deselve brachten oock haer eygen spijse, namentlijck melck in groote ledere sacken mede, die met een quastjen of cleyn swabbertjen, bijnae een spetie als van henp gemaekt wesende, opslobberden, seer speculatijff ende vremt om aen te sien".

"Desen oversten der Saldanhars werd van sijn volcq dapper ontsien ende veel werck aff gemaekt, wetende oock seer wel sijn reputatie te houden. Waren omtrent, met vrou ende kinderen samen, sterck 250 sielen, suygende de kinderen aen d'euyeren van de schapen, daer ze de moeders van achteren tusschen de schapen haer beenen aanleyden, seer soet ende speculatijff om aan te zien. Hebbende hare hutten of te huysen fray in een rondė kring besloten, daar (zij) de beesten tusschen beyde hielden, ende d' onsen te verstaen gaven (zij) op die plaetsen soo lange souden blijven tot hun beesten 't gras daer opgegeten hadden."

Niet altoos was de aanraking met de Hottentotten zoo aangenaam. Van Riebeek deelt mêe hoe hij steeds zocht hun gunst te winnen en hen tot vriendschappelijkheid te stemmen, en wat het hem soms heeft gekost. "Ende alsoo wij allenskens wat nader op haer aff quamen om derselver leger eens te besien, staken wij tot haer de hant uyt met een vrundelijck wesen, waarop datelijck eenige ons mede de handt toestaeken, mitsgaders omhelsden als de grootste vrunden van de werelt, sulcx dat wij al weder eeu cleet bedierven vermits hare smericheyt van den traen (olie) en vuylicheyt; daer se haer, namentlijck de grootste, soo mede besmeert hadden, dat se glommen in de son als spiegels, 't veth bij 't hooft ende langs 't gansche lichaam heen druypende, 't welcke schijnt haer grootste pracht te wesen."

Zuid-oostewind.

Eén van de grootste vijanden waarmêe de Hollanders hier te kampen kregen was de *Zuid-oostewind.*

Van Riebeek kan in zijn Dagverhaal niet ophouden de felheid en woestheid van dezen wind te beschrijven. Slechts weinige weken na hun aankomst begon deze wind hen te plagen, hun tuin te vernielen, en hun huizen en schepen in gevaar te brengen. Op 20 Juni schrijft Van Riebeek:

Begond wederom seer hart te waayen uytten Z.-O., den gantschen nacht lang, soo afgrijsselijck hard als off het een orencaan was.

Den 22 dito — Item, en wat wonder dat niet alles onder de voet woei wat overeind stondt, loopende het jagtjen mede prijckel genoeg om van sijne ankers te spillen. Op den namiddagh deedt de schipper van het jagt sein om hulp, maer was onmogelijck vermits de harde wint hem met de sloepen bij te komen, en Godt de Heere gaf dat het weder op den avont wat begont te bedaren, als wanneer gemelte schipper aan lant quam, en uyt hem verstonden, maar seyn gedaan hadt om visch die gevanghen hadt van boord te laten halen; sulcx hem recommandeerden nae desen, in soodanighe harde weder niet meer om soo geringhe saeken te doen; want wij hier aen lant, denkende dat in noot was, de sloepen mochten toesenden en het volck in prijckel om te vergaen, dat om soo geringhe saeken onnoodigh was, en dienthalven een sware verantwoording voor hem zoude vallen."

Einde October bevat het Dagverhaal alweer:

"Even onstuymigh weder ende wint als vooren, soo afgrijsselijck hardt, dat alle onze boonen, erten, ende garst, seer schoon in vruchten ende ayren staende, aan stuck woeyen." Op 3 Nov. zegt 't Dagverhaal: "Begond wederom soo hard en afgrijsselijck te waayen, dat wij dachten ons gansche woonhuys om vert soude gewayd hebben. Bevonden dat onse erten, boonen, garst en taruw, tot ons groot verdriet, van de stercke wint onder de voet gewayt ende *totaliter* bedorven is." Op 8 Nov. heet het aldus: "Wint ut supra tot 's namiddaghs, doen 't wederom seer hart uytten Zuyt Oosten begond te stormen; met soo harde, sware buyen ende stooten over den Taeffel-bergh vallende, of bij nae formele donderslagen waren...... tot groot retardement onser nodige wercken aen de fortificatie."

Later weer zegt v. Riebeek: "Tegen den nacht begondt soo extreem hard uytten Z. Oosten wederom op te steecken als 't noch oyt gedaan heeft; geduyrende den ganschen nacht soodanigh, dat de ronde (wacht) niet machtigh was, langhs de wallen gaende, op sijn beenen te blijven staan; schijnende alles te sullen aen stucken ende van boven neder wayen datter was. In de gansche wereld can 't soo hard niet wayen als dese Z-Oosten wint hier doet; *jae*, gaet Westindische orencanen ende Japansche tuffons (typhoons) somwijlen te boven,—die niet harder cunnen deurdringen als den Z. Oosten stoockert (wind) desen nacht met een claren, helderen lucht gedaen heeft."—

Dieren

Wat voor dieren troffen de Kolonisten hier aan? Dat is een andere vraag die wij gaarne zouden beantwoord zien. Het Dagverhaal vertelt ons dat zij, zestien dagen na hun aankomst, een groote zeekoe wisten te dooden, die zich waarschijnlijk opgehouden had in de moeras waar thans de *Parade* gelegen is. "Desen voorleden nacht hadt het volck een groote seekoe gevanghen, wel soo swaer als twee gemeene, vette ossen, hebbende een seer afgrijsselijck monstreus hooft, en verscheyde scherpe uitsteekende tanden, met een korte hals en lage beenen, de voeten bij nae van fatsoen als rinocerus voeten, edoch geklieft in vier partijen. Was seer fel en wreet, en hadden genoegh te doen om te bedwingen, onaangesien (niettegenstaande) met eenighe kogels agter de ooren deur het hooft getroffen was, wesende de huid wel een duim dik, en soo hart, dat op sommighe plaetsen geen musequetkogel door konde geschoten worden: des hem regt voor in het hooft

lieten dood schieten, en het volck eten, alsoo het van goeden smaeck was."

In Mei begonnen de Kolonisten wat verder van 't fort zich te begeven. Op 6 Mei ging v. Riebeek over den Kloof Nek, en vond aan de overzij een groot bosch, "mitsgaders een menichte van herten, steenbokken ende ander wild, daaronder ook cevetkatten, die hier apparent heel abondent sijn."

Men trachtte dit wild te vangen, doch slaagde in zijn pogingen niet al te best. "Den 17 Juli.—Veel vee van elanden, herten ende steenbokken hen onthoudende, (hebben wij gespannen) 16 stuks strikken van lijn van zessen, over diepe naauwe kuilen daartoe gegraven, soodanig dat voerm. gedierte qualijck de revier cunnen naderen om te drincken, off moeten er met de voeten invallen, gelijck gebleeken is, want

den 18 dito — 'smorgens schoon stil weder sijnde, en vóór dagh nae de strikken gaende, bevonden van deselve 9 aan stucken gebroken ende heel wechgedraghen, des wij presumeeren voorz. lijn niet sterck genoegh te sijn."—

Aan verscheurend gedierte ontbrak het ook niet. De Tafelberg was in die jaren nog de vergaderplaats van duizenden bavianen, en Van Riebeek zegt, onder dato 24 Juli: "Sagen veele baviaanen onder langhs den voet van den Taeffelbergh loopen, in verscheyde troepen, maer konden er niet omtrent koomen, omdat [zij] te rad in 't voortloopen waren." En drie dagen later rapporteert hij andermaal: "Sagen weder veele baviaanen onder langhs den voet van den Leeuwenbergh weiden, seer groot ende verschrikkelijck om aen te sien."

Nadat de burgers begonnen waren hun eigen veeboerderij aan den gang te zetten, hadden zij veel last van de leeuwen, die 's nachts in de kraal inbraken en hun schapen en beesten ontroofden.

"Den voorleden nacht was wederom een schaap van een leeuw verslonden, die op den lichten dagh 's morgens noch gedeelte van 't schaap buyten de crael gesleept [had, en] door een matroos met een musquet schoot ontjaegt wiert, ende vlucht nae de clooff van de Taeffelbergh nam: nevens menichte jakhalsen; als oock nog een ander leeuw na den Leeuwenbergh, alle beyden door 't onse verjaecht; derhalven de schaepen ordonneerden voertaen savents binnent fort te drijven, ende de koebeesten als vooren, in de crael; met 8 man snachts bewaeckt te laten."

In Jan. 1653 teekent van Riebeek in zijn dagboek aan: "Den voerleden nacht scheenen de leeuwen 't fort als te bestormen om de schaepen, die snachts binnen bewaren, daer (zij) op den reuck met meenichte comen nae loopen, seer groot ende afgrijsselijck gebrul ende gekrijs maeckende, als off [zij] all verscheuren wilden watter was; maer te vergeeffs, alsoo de wallen rontom alsoo hoogh sijn, dat haer onmogelijck is die te beclimmen."

Eenige van de manschappen van het fort, die over land van de Saldanha Baai náar de Tafel Baai moesten reizen, ontmoetten op weg—zoo zegt ons het Dagverhaal—veel olifanten, rhinocerossen, elanden, herten, hinden en meer ander wild. Dit wild nam ook niet de wijk maar bleef de Europeanen aankijken, zoodat laatstgenoemden verplicht waren langs een omweg te gaan, ten einde de troepen olifanten en rhinocerossen te ontwijken.

Sprekende van rhinocerossen komen we ertoe om te verhalen wat v. Riebeek aanteekent onder datum *8 Jan. 1655.* Op dien dag kregen zij bij het fort bericht dat er een rhenoster vastgevallen was in een moeras in de omgeving waar thans Milnerton gelegen is. Het Dagverhaal gaat voort: "Derhalven wij uyt curieusheydt derwaarts gingen om te sien (omtrent 4 à 5 mijlen van hier); daer hem nog levendigh vonden, ende voorts lieten doot schieten. Maar in gevalle op harde grond had geweest, zouden hem weynich of niet hadden cukken schaden met schieten, alsoo [hij] meer als 100 schoten had eer [wij] hem doot cregen, stuytende veele cogels op 't lijff weder aff, principalijck op sijn sijde, daer wij met bijlen een stuck lieten uythouwen, ende alsdoen tusschen de ribben in 't ingewant schoten ende alsoo doot cregen."—Tot zoover 't Dagverhaal. In 't geval van die doodschoot, werd zeker niet met lood maar met spek geschoten!

Misdadigers.

Wij moeten ons thans haasten om iets mede te deelen omtrent de eerste misdadigers, en de straffen die hun werden toegemeten. Want ook in die vroege dagen waren er—helaas! al te spoedig!—diegenen die zich aan de wetten der volkplanting vergrepen. De man die de nietbenijdenswaardige eer heeft, de eerste gevonnisde in Zuid Afrika te zijn geweest, heette *Jan Blank.* Drie maanden na de stichting van de volkplanting—op 8 Juli 1652—wordt in 't dagboek aangeteekend:

"Op dato is bij den Raedt de persoon *van Blancq,* op het jagt de Goede Hoop, over stoute moedwilligheyt, tegen het Opperhoofft petulanter begaan, bij sententie gecondemneerd van de rheede te vallen, en met 50 slagen gelaersd te worden, als onder dato dezes bij het sententie-boeck largo kan gesien worden."

Genoemde Jan Blank moet een opperste schelm zijn geweest, want zijn naam keert gedurig weder, en hij wordt telkens wegens wangedrag van allerlei aard aangeklaagd en gestraft. Zijn volgende misdrijf was zijn wegloopen van het fort, in 't gezelschap van drie anderen, onder welke hij echter de belhamel schijnt te zijn geweest. Op 25 September 1652 ontwaakten de bewoners van 't fort om te ontdekken dat in den nacht deze Jan Blank, samen met Willem Huytjens, Gert Dirkse en Jan van Leyden, waren gedrost. Deze 4 deserteurs waren de eerste Europeanen die een tocht landwaarts ondernomen. Volgens de heerschende gewoonte van dien tijd begon hun aanvoerder Jan Blank, op den dag van hun wegloopen, een journaal (of dagboek) dat dag na dag werd voortgezet. Dit journaal, dat met roode krijt geschreven was, is nog al een aardigheid. Het begint aldus:

"Journaal gehouden bij Jan Blank, nevens J. v. Leyden, Willem Huytjens en Gerrit Dirkse, den 24 Sept. uit hun dienst alhier weggeloopen, wegens hun wedervaren.

In den Naam des Heeren Jezus Christi *den 24 Sep.* Des avonds van de Kaap de Boa Esperance gereisd, onzen koers nemende naar Mozambique met ons vieren, bij ons hebbende 4 beschuiten en vleesch. God laat ons de reis wel vergaan! Ook vier degens, twee pistolen en den hond!

den 25 dito—Des avonds gemarcheerd 7 mijlen,

Zagen twee rhenosters, die tegen ons aankwamen en meenden ons te vernielen. Jan v. Leyden moest zijn hoed en degen verlaten. Een luttel naar vooren had onze hond jacht op een ijzervarken,? waarvan hij gekwetst wierd in zijn hals, zoodat wij meenden hij daarvan zoude gestorven zijn. Namen des nagts onze rust bij een waterbeken in Godes naam: zagen ook twee struisvogelen. Moesten denzelven nagt daar weder van daan wegens twee rhenosters, die op ons aankwamen; kozen als toen het strand. Toen wij twee mijlen gingen, maakten wij ons leger in het eerste van de duinen.

den 26 dito — Des morgens gingen ons weder op de reis begeven. Kozen het strand na de Kaap Agulhas. Marcheerden omtrent 7 mijlen.

den 27 dito — Gingen langs het strand omtrent 7 mijlen. Kwamen des avonds tegen een zeer hoogen berg, aan de zee, dien wij over moesten: daarom blijven daaronder leggen rusten tot

den 28 dito — en voorzagen ons met klipkouten om met ons te nemen over 't gebergte, die wij brieden en regen die aan touwtjes en droogden die.

den 29 dito — 's morgens op de reis begevende over het gebergte, meenden dien hoek over te reizen, en hetzelve niet wel kunnende gaan, begonnen Jan van Leyden en Willem Huytjens berouw te krijgen, maar trokken

den 30 dito—al evenwel voort tot 's anderen daags. 's Agtermiddags was Gert het ook al moede. En voor mij alleen [ik] konde geen dans maken; daarom resolveerden wederom na het fort te trekken, op hoop van barmhartigheid en genade in Gods Naam."

Zoo eindigde deze poging om te ontsnappen. Drie dagen later waren zij weer bij het fort, en vroegen om, met behoud van het leven, wederom te mogen worden binnengelaten. De deserteurs werden opgesloten, geëxamineerd, en na grondig onderzoek, op 10 Oct. op de volgende wijze gestraft: Jan Blank en Jan van Leyden werden ter dood veroordeeld, maar op de voorbidding van velen werd dit vonnis ingetrokken. De vonnissen die aan hen werden voltrokken waren de volgende: *Jan Blank* gevonnisd om gekield te worden (d.w.z. van de ééne zijde van het schip naar de andere zijde, onder de kiel door, met een touw te worden getrokken), daarna 100 slagen te ontvangen, en twee jaren lang als slaaf in de kettings aan het vuilste en gemeenste werk te arbeiden.

Jan van Leyden gevonnisd om een kogel over het hoofd geschoten te hebben, en twee jaren in de kettings te arbeiden: *de beide anderen*, twee jaren in de kettings. Tusschen haakjes moet worden gezegd, dat zij op Nieuwjaarsdag van het volgende jaar allen *gelargeerd* werden (zooals het Dagverhaal het heeft) d.w.z. losgelaten, "set at large."

Een ander jonge misdadiger die veel last gaf was *Marthinus de Haas*, die zich verscheidene malen aan diefstal schuldig maakte, en toen van het fort wegliep en zich eenige dagen lang in het bosch wist te versteken. Hij werd weldra gevangen, en door den Commandeur onderzocht, met den volgenden uitslag (9 Dec. '52).

"Marthinus de Hase seijde wijders dat [hij] de gemelte dieverijen niet hadde gepleeght uyt een dieffachtigh gemoet, maar om occasie te geven, dat (hij) door de justitie mochte ter doot gebracht worden, versoeckende de cogel door het hooft in plaetse van de galgh. Bekende ook opentlijck uyt, dat voor dato meermalen rapen, wortelen ende andere vruchten uytten tuin had genomen, alsmede de eijeren uyt de hoenders hare nesten, die vermist waren geweest: biddende om geen andere genade als de cogel door 't hooft te mogen genieten. Schijnt heel despereat te wesen, waarumme oock goet gevonden hebben hem gedetineert te houden tot de comste van de retourvloot uyt Indie, omme hem dan over te leveren in handen van den Commandeur derselver."

In 't begin van 1655 werden *Jochem Elberts* en *Hans Swansen*. die gepoogd hadden met een van de booten van de Compagnie te ontvluchten, gestraft, en wel als volgt: "Jochem, om gestellt te worden aan de groote mast van 't galjot de "Roode Vos", met de strop om den hals, neffens een banissement van 12 jaren in de kettingh, ende Hans aen dito galjot te kielen (d. i. gekield te worden) met 6 jaren banissement, ende confiscatie van beijde hare maentgelden".

(Te worden vervolgd.)

De blanke bevolking aan de Kaap voor de komst van de Hugenoten.

(DOOR PROF. GODEE-MOLSBERGEN.)

II.

Bij het werven van soldaten lette de Companjie niet scherp op geschiktheid. Herhaaldelik klaagden goeverneurs en kommandeurs, dat het meerendeel der troepen bestond uit boereknechts die van krijgsdienst niet veel afwisten. Wel werd er toegezien, dat geen bankroetiers, misdadigers, uit Indië wegens wangedrag teruggezondenen, Fransen, Engelsen of Schotten werden aangenomen als soldaat; zo min mogelik vreemdelingen of katholieken moesten worden toegelaten, maar toch waren er vrij wat, die van hun katholiek geloof niets lieten blijken. Zodra er gelegenheid toe was, lieten soldaten zich overschrijven als boereknechts of handwerksman; de Companjie gaf dan soms hoger maandgeld en alles kon beter wezen, dan het treurig lot van soldaat bij de O. I. C. En wie al te lui of onbekwaam was, werd uit Companjiesdienst ontslagen en naar Nederland teruggezonden, zoals Van Riebeeck reeds in 1653 aan de Kaap deed.

De vestiging aan Afrika's zuidpunt was in de eerste jaren niet in alle opzichten een sukses. De Heren Bewindhebbers wilden die post zo goedkoop mogelik bestuurd en daarom was elke uitbreiding hun onaangenaam. Ze hadden gehoopt, dat de bezetting van het fort in de behoeften voor eigen voeding en verversing van de voorbijgaande Companjiesschepen zou kunnen voorzien, maar dit viel tegen. Uit Indië moest voedsel worden aangebracht en de zo hoognodige scheepsruimte in de retoervloten werd ingenomen door rijst voor de Kaap. Een bevolking van vrije burgers moest men aan de Kaap doen ontstaan, wier koren en vee zou

kunnen dienen tot voeding van het garnizoen en de bemanning der schepen. De Companjie zou hun produkten kopen tegen zulke prijzen, dat de "vrijburgers" of "vrijluiden" konden bestaan. Wat zij aan goederen nodig hadden, moesten ze bij de Companjie kopen, en het spreekt vanzelf, dat het voordeel weer bij de Companjie was. Later werd ook vrijgelaten slaven toegestaan zich te vestigen. Wel hebben velen, die de Companjiesdienst verlieten te laat ingezien, dat er verschil was tussen een vrij man en een vrijman. Het leven was zo geheel anders dan in het vaderland, en toen ze inzagen, dat het boerewerk niet zoveel opleverde, trachtten ze vlak bij het fort, later bij het Kasteel, zich als handwerksman of kroeghouder te vestigen; de meesten keerden in Companjiesdienst terug. Later, toen goede oogsten de boeren in staat stelden hun schuld aan de Companjie voor geleverde gereedschappen, ossen, enz., af te doen, werd de lust tot "vrijman" worden groter. Maar toen weer tegenslag de korenoogst deed mislukken, en nog steeds rijst uit Indië moest worden aangebracht, werden in proklamaties harde woorden gebruikt en de boeren lui en onwillig genoemd.

Wie vrijburger werd verbond zich voor een bepaald aantal jaren; soms werd vijftien jaar, soms twintig of tien vastgesteld. Politiek waren ze er niet slecht aan toe, en hadden in sommige opzichten meer rechten dan waar ook op het vasteland van Europa in de zeventiende eeuw. De burgers of boeren in Nederland waren niet vertegenwoordigd in stedelike, provinciale of landsregering, maar er werd goed voor hen gezorgd, en in vrijheid genoten ze de vruchten van hun arbeid. De zware belastingen in Holland, "waar alles belast was behalve de lucht," zoals een vreemdeling er opmerkte, werden aan de Kaap opgewogen doordat alles er van de Companjie vrij duur gekocht moest worden, waarover ze in onderlinge handel niet het benodigde konden verkrijgen. Zo betaalden de "vrijburgers" de belastingen in een andere vorm en overigens waren ze vrij hun zaken te regelen naar eigen goedvinden, mits hun belangen niet in strijd waren met die van de Companjie.

De Kommandeurs en Goeverneurs aan de Kaap waren zeer voorzichtig in het toelaten van nieuwe vrijburgers. Alleen mannen van goed gedrag, die op buitenposten gediend hadden en de moeilikheden van de landbouw hier bij ondervinding kenden, werden vrijgelaten en als onderpand voor hun goed gedrag hadden ze zes maanden salaris twee jaren lang in bewaring bij de Companjie te laten. Deze bepaling was gemaakt om vat te hebben op hen, die vrij wilden worden om hun salaris, wat ze van de Companjie te vorderen hadden, in handen te krijgen met het doel het op te maken en daarna weer opnieuw dienst te nemen. En velen gaven voor, zich aan de landbouw te willen wijden, met geen andere bedoeling, dan om op flinke afstand van het Kasteel gelegenheid te hebben tot smokkelen met de Hottentotten.

Gehuwden had men liever dan ongehuwden, daar de eersten vermoedelik langer zouden willen blijven en hard werken voor hun gezin. De luiaards, misdadigers en slechtlevenden werden streng gestraft of verbannen; zo bleven de beste over.

De Companjie stelde levendig belang in het lot der vrijburgers, en op vaderlike wijze werd voorgeschreven wat gedaan of gelaten moest worden. Men mocht niet met wijnpersen beginnen voordat door kommissarissen was beslist of de druiven rijp genoeg waren. Na 1685 werden twee wijzen van wijnbereiding voorgeschreven: eerst de druiven treden, dan ze persen; de twee soorten wijn moesten afzonderlik gehouden worden. Koren moest, om tijd te sparen, door ossen gedorst worden in plaats van met dorsvlegels. De wijze van bouwen op de plaatsen (als nu nog in de Stellenbosch en Paarl distrikten te zien zijn, namelik, een groot plein voor het huis, omgeven door sterke witte muren), was een voorschrift van de hoge komissaris H. A. van Rheede, in 1685.

Maten en gewichten werden telkens gekeurd. De kolonisten mochten geen Hottentotschapen houden onder hun kudde; schapen met afgesneden oren mocht men niet bezitten, om te voorkomen dat burgers Companjieschapen, wier oren met de voorletter van de Companjie gemerkt waren, tot de hunne maakten. Paarden mochten niet in gebruik worden genomen voor ze drie jaar oud waren. Brood, vlees en wijn was te koop tegen vastgestelde prijzen. Koekbakken was verboden in tijden van korenschaarste. Het water uit de bergen mocht niet worden verontreinigd door het wassen van kleren of het baden der slaven. Mishandeling van slaven was streng verboden. Zo ook het handeldrijven met de Hottentotten, wat de markt voor de Companjie kon bederven. Daarom werd ook de tabakbouw later verboden, omdat de tabak als geld diende bij de handel der inlanders.

Toen de wijnbouw goed begon te gaan, was er groot gevaar dat allen de koornbouw zouden laten varen en wijnboeren worden. Maar toen werd afgekondigd dat voortaan geen rijst of koren meer zou worden ingevoerd, waren ze gedwongen zich meer aan de koornbouw te wijden.

Zo deed de Companjie dubbel nut; in de eerste plaats lette ze op haar eigen voordeel, en ten tweede gaf ze leiding aan een klasse van mensen die niet gewoon waren deel te hebben aan bestuur of beheer. Zo werden de Zuid Afrikaners na vele generaties langzamerhand geschikt tot zelfbestuur, en op het eind van de achttiende eeuw waren ze zich bewust geworden van de verworven kennis.

(Wordt vervolgd.)

DEEL XIII, No. 10. STELLENBOSCH. OCTOBER, 1908.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

NOTA BENE.

1. **Men zende alle inteekengelden alsmede alle berichten betreffende verandering van adres, of ongeregelde toezending aan Mnr. R. J. DU TOIT, Mostertsdrift, Stellenbosch.**
2. **Men zende liever geen "Postal Notes," of postzegels. Niet-Koloniale "Postal Notes" moeten een additioneele postzegel ontvangen.**
3. **Alle Advertenties en de gelden daarvoor moeten opgezonden en betaald worden aan den advertentieagent van het blad, de Heeren R. L. CHAPLIN, & Co., Nieuwe Kerk Gebouwen, Adderley Str., Kaapstad.**

KRONIEK.

—:o:—

OPVOEDING IN AMERIKA.

Dezer dagen kwam mij in handen een zeer interessant artikel in het Maartnommer van M'c-Clure's Magazine—een maandblad van beteekenis in Amerika. Ik vond het zoo belangrijk, dat ik onmiddellijk na het lezen besloot het in 't kort terug te geven. De lezer oordeele. Hebben wij niet behoefte aan iets dergelijks in Z. Afrika ?

De titel van het artikel is : "De Kosten van het Leven aan Valparaiso Universiteit, Indiana."

De Inrichting verschaft onderwijs en voedsel tegen een uitgaaf van 38 cents of 1s. 7d. per dag voor elk student : ontbijt kost 4 cents of twee pence : avondeten 4 cents : middageten 10 cents (5 pence): bed 5 cents en onderwijs 10 cents. Uit het afgeworpen profijt hebben de eigenaars in 34 jaren tijds 50 "acres" land gekocht en er 9 groote gebouwen opgetrokken. Zij hebben voorts *een millioen* dollars (£200,000) weten uit te sparen en eene Universiteit in aanzijn geroepen met een staf van 162 professoren en 5,000 studenten van beide seksen.

***

Hoe hebben zij het overlegd ? Door de energie en doorzettingskracht van één man. In 1873 begon H. B. Brown met 35 studenten en 3 onderwijzers. Hij verschafte onderwijs en inwoning tegen de laagst mogelijke kosten en werd dadelijk door het publiek ondersteund. In twee jaren tijds had hij 293 leerlingen. In 4 jaren, met behulp van O. P. Kinsey, zijn vriend en medehelper, kon hij de Inrichting vrij zien van schuld, het getal der onderwijsafdeelingen vermeerderd, en tak-colleges georganiseerd. Heden geeft zijn Universiteit onderricht in pedagogiek, de rechten, de muziek, de medicijnen, de chirurgie, tandheelkunde, boekhouden, bankbestier, spoorwegingenieurs-kunde, en den handel. Studenten komen uit 22 vreemde landen om de lessen bij te wonen : d.w.z. uit Engeland, Duitschland, Rusland, Zweden, Noorwegen, Denemarken, Italië, Egypte, Syrië, en zelfs uit Japan.

De principaal begon dadelijk met de uitgaaf al minder te maken, ten einde zoo veel studenten mogelijk te bekomen, en heden heeft hij het zoo ver gebracht, dat men slechts 1/- (een shilling) per dag per hoofd betaalt. Te Yale-College betaalt men 4/- of 5/- per dag. In de Kaap Kolonie een 2/6 of 3/-. Misschien is het goed in bijzonderheden aantegeven *wat* men daar eet, en hoe veel men ervoor betaalt.

ONTBIJT, tegen 2 pence, bestaat uit "porridge," brood en "butterine" (somtijds boter), gebakken aardappels, appels en koffie.

MIDDAGETEN, tegen vijf pence, bestaat uit "soep, roast beef, met aardappelen, rapen, mielies, salade, appel-kluitjes." Soms ook wel "Vienna-sausage", gekookte kool, "mashed potatoes," rapen, brood en boter en koffie (een goedkooper maal).

AVONDETEN, tegen twee pence, bestaat uit gebakken aardappelen, gekookte rijst, 'prunes', brood en boter, koekjes en thee. Heel weinig vleesch wordt er gebruikt. Bijv. voor 650 studenten gebruikt men bij het middagmaal 150 ponden voor soep en gebraad, d.w.z. minder dan een kwart pond per persoon, of ook een kwart pond 'Vienna-sausage.' Aan den anderen kant gebruikt men zeer veel brood en boter. Bij ons in Zd. Afrika eet men veel vleesch, minder brood.

* * *

Het beheer over alles is uitstekend. De heer Kinsey staat aan het hoofd van het commissariaat en beoefent de strikste economie. Hij koopt en verkoopt persoonlijk, houdt het oog op het keuken-departement, de tuinen, de dienstboden. Niets gaat verloren. Tafel- en keukenafschrapsel verkoopt hij tegen 1200 dollars (£240) per jaar. Het ruwe materiaal is goedkoop, want de studenten bewerken zelf de tuinen. Groenten-bouw, het zaaien, het ploegen, het winnen van mielies—alles is in de handen der studenten. De Universiteit kent geen middelman: zij koopt in 't groot haar meel, haar koffie, haar vleesch, haar visch, haar boter, kaas, enz. De prijzen zijn dus veel lager dan bij ons. Zooals: aardappelen tegen 5/- per mud, melk tegen 1d. per bottel, 'beef' tegen 3d. en 4d. per lb; boter wordt niet gebruikt als de prijs hooger is dan 10 pence, noch eieren als de prijs 9 pence per dozijn te boven gaat.

* * *

En wat omtrent den student? Hier heerscht geen valsche schaamte. Zonder verlies van zelf-respekt of het respekt van mede-studenten verdienen honderden van studenten hun brood door te bedienen bij de tafels, en door arbeid met de handen. Men weet hier van geen *inpompen*. Een student kan niets uitrichten zonder 12 uren degelijk werk per dag. Het Universiteitsjaar duurt 4 termen van 12 weken elk (bij ons 4 termen van 9 weken). Een student in de physica bijv. geeft 240 uren aan voorlezingen, 240 aan werk in het laboratorium, en 480 uren aan voorbereiding, d.w.z. 1000 uren aan één onderwerp.

* * *

Er zijn geen athletische spelen te Valparaiso, buiten gewone oefeningen en sport. Geen dingen naar bekers, geen wedstrijd met andere colleges. Voetbal, "baseball" worden gespeeld door studenten op hun eigen gronden. Er is geen departement voor lichaamsoefening, geen gymnastiek, en geen bijzondere bepalingen omtrent andere dergelijke oefeningen.

* * *

De student is in de keus der onderwerpen volkomen vrij. Doch werken moet hij. Het werk begint des morgens om half-zeven, en eindigt om zes uur in den avond. De faculteit komt eens in de week bijeen en behandelt de rapporten aangaande het gedrag en het werk van den student. Valt hij beneden den standaard in een zeker vak, doch is hij beter op de hoogte in een ander vak, dan wordt het den onderwijzer aanbevolen hem ook in het privaat te onderrichten. Valt hij beneden den standaard in alle klassen, dan wordt hij vermaand, en misschien teruggezet. Is hij niet te verbeteren, dan ontvangt hij "congé," de President doet hem vriendelijk, maar beslist weten, dat de Universiteit zijn plaats niet is. Dit gebeurt zeer zelden, want de jongelieden komen in den regel uit gezinnen die niet bemiddeld zijn, en daarom doen zij hun best, om zoo spoedig mogelijk te worden bekwaamd voor hun levenstaak. Om dit te kunnen doen, zijn zij gereed twaalf uren per dag hard te werken, en elf maanden in het jaar.

* * *

Er zijn 25 departementen in de Universiteit, zoodat de student onderricht ontvangen kan in elk vak dat met het practisch leven nauw verbonden is. Aan gewone letterkundige, wetenschappelijke vakken wordt de aandacht besteed; doch bovenal ontvangt men er onderricht in rechtsgeleerdheid, muziek, de medicijnen, de tandheelkunde natuurkunde, de physica, werktuigkunde, en pedagogiek. De Law-College alleen telt 200 studenten; de College of Music, omtrent 250, met 66 kamers voor practische oefening, en 12 onderwijzers. Hun Medical College heeft 240 studenten; hun College of Dentistry omtrent 300 met een staf van 40 onderwijzers. Laboratoria zijn er ten overvloede. Zulke vordering is er hier gemaakt in de tandheelkunde, dat de zalen altijd vol zijn van personen, die door de studenten worden behandeld. Dit brengt jaarlijks een ruim 30,000 dollars (£6000) in. Zij hebben tevens een Normaal College, waarin meer dan 11000 studenten onderwijs ontvangen. Zulk een inrichting beteekent wat. De geheele Universiteit is de schepping van twee mannen, H. B. Brown en O. P. Kinsey, die hun leven aan de zaak hebben gewijd.

(Vervolg van "Kroniek" pagina 164).

Uw Koninkrijk Kome.

DE ZONDAGSSCHOOL EN DE ZENDINGZAAK.

HET doel van de Zondagsschool is, om kinderen van allerlei klas en ouderdom tot Gods Woord te brengen, opdat zij met dat Woord bekend mogen worden, en daardoor tot den Heer worden gebracht, en opdat hunne karakters er door gevormd worden. Dat is een verheven doel, en men kan de vraag doen, hoe het mogelijk is zulk een doel zich voor te stellen, terwijl voor dat verheven doel

men slechts één uur in de zeven dagen ter beschikking heeft? En die bedenking is inderdaad eene drangreden om ouders te doen gevoelen hoe noodzakelijk het voor hen is, om voor schriftelijke kennis, niet te rekenen alleen op 't onderwijs dat in de Zondagsschool gegeven wordt, maar te denken hoe zij zelven geroepen zijn zich in Gods Woord te oefenen, opdat zij hunne kinderen meer en meer met de Heilige Schrift bekend maken.

Het doel van de Zondagsschool is echter wat wij genoemd hebben—namelijk: de kinderen door middel van het Woord tot Christus te brengen en hunne karakters alzoo te helpen vormen, opdat zij voor Christus en tot nut van anderen mogen leven, en voor de eeuwigheid voorbereid worden.

En wat de Zondagsschool tot hiertoe gedaan en getracht heeft te doen, kon opgehelderd worden in 't leven van honderden en duizenden menschen door de geheele Christelijke wereld. Wat de vorst van evangelisten (Mnr. Moody) geworden is, is naast God aan de Zondagsschool te danken—terwijl ook de heer Sankey, de vorst der evangeliezangen, zijn eerste indrukken in de Zondagsschool ontvangen heeft.

En nochtans, overeenkomstig dit doel, hebben de Zondagsschool en de Z. S. Onderwijzer

PLICHTEN TEGENOVER DE ZENDINGZAAK

te vervullen.

In een zeker zin kan de Z. S. onderwijzer zelf beschouwd worden als een Zendeling. Toen Christus een bevel aan zijne discipelen gaf om het Evangelie te verkondigen aan alle creaturen, heeft Hij daarbij de woorden gevoegd: "Beginnende te Jeruzalem"; en de Z. S. onderwijzer in zijne poging om de leden van zijne klas tot bekeering te brengen, werkt mede tot de bekeering van de wereld tot Christus. Er zijn ten minste vier zaken welke in onze Zondagsscholen onderwezen moeten worden, namelijk:

1. DAT HET GODS DOEL IS DAT DE WERELD VOOR CHRISTUS GEWONNEN WORDE.

Wij hebben in de Schrift heerlijke voorzeggingen aangaande de uitbreiding van Gods Koninkrijk. Wij lezen van éen tijd waarin de kennis des Heeren de aarde zal vervullen gelijk de wateren den bodem der zee bedekken—een tijd waarin niemand tot zijn broeder zal behoeven te zeggen: "Ken den Heer," want zij zullen Hem allen kennen van den grootste tot den kleinste toe. Gods Woord leert ons dat aan den Heiland de heidenen gegeven zijn tot Zijn erfdeel, de einden der aarde tot eene bezitting. Zulke tijden zijn in Gods Woord voorzegd. Die heidenen zijn den Heer gegeven tot eene bezitting als een loon op Zijn zielearbeid. En dat moet den kinderen der Zondagsschool geleerd worden.

En Christus Zelf heeft Zijne discipelen geroepen om dit werk voor Hem te doen. Reeds in het *Onze Vader* had Hij Zijne volgelingen geleerd de bede te doen: *Uw Koninkrijk kome!* en vóór Zijn hemelvaart heeft Hij hun 't bevel gegeven om heen te gaan en het Evangelie aan alle creaturen te verkondigen. Onmiddellijk voor Zijn opvaart tot den hemel zeide Hij tot hen: *Alzoo is er geschreven, en alzoo moest de Christus lijden en van de dooden opstaan ten derde dage, en in Zijn Naam gepredikt worden bekeering en de vergeving der zonde onder alle volken, beginnende te Jeruzalem.*

In de kennis van zulke waarheden behooren de kinderen van onze Zondagsscholen opgeleid te worden; zulke waarheden moeten op hunne harten gedrukt worden, zoodat zij opgroeien zullen onder het bewustzijn dat de koninkrijken der wereld door den Vader aan Christus als Zijn erfdeel gegeven zijn, en dat die koninkrijken wederom door Christus aan Zijn volgelingen overhandigd zijn

OM DOOR HEN VOOR HEM GEWONNEN TE WORDEN.

Hamilcar, generaal van het leger van Carthago in Noord-Afrika, heeft kort voor zijn dood zijn zoon Hannibal een eed doen afleggen dat hij een eeuwigdurend' oorlog tegen de Romeinsche macht voeren zou. En Hannibal heeft zijn eed in zijn leven ten uitvoer gebracht, waarvan zijne overwinningen te Kannal en op andere slagvelden de getuigen zijn. En kunnen wij onzen Heiland ons niet voorstellen Zijne discipelen vóór Zijn hemelvaart den plicht opleggende om met den strijd tegen het rijk der duisternis nimmer op te houden totdat de inwoners van de koninkrijken der wereld de gewillige onderdanen van Koning Jezus zullen geworden zijn?

2. De Z. S. onderwijzer is geroepen naar zijn vermogen *belangstelling in de Zendingzaak bij de kinderen in te boezemen.* Hiertoe is het noodig berichten aangaande werk onder de vervallenen en onder de heidenen mede te deelen. Niets strekt meer om dat doel te bereiken, dan het meedeelen van berichten uit de heidenwereld, — berichten aangaande de geaardheid, de gewoonten van de volken van heidensche landen,—berichten aangaande het leven en werk van zendelingen. De menschen van dit geslacht kunnen zich nauwelijks voorstellen de opgewektheid welke in de geheele Christelijke wereld veroorzaakt is door Livingstones eerste beschrijvingen van zijn reizen in Zuid Afrika. Ik twijfel of eenige roman, of zelfs de Negerhut (Uncle Tom's Cabin), de aandacht van menschen tot zich getrokken heeft, dan Livingstones beschrijvingen van zijne reizen onder de heidenen van het donkere Vasteland gedaan hebben. En is er iets in de geschiedenis meer treffend, meer aandoenlijk te vinden, dan dien vorst van zendelingen vijf jaren in het hart van donker Afrika te zien, werkende van dag tot dag—het land opsporende, den weg openende voor den toekomstigen gezant des kruises,—met dit werk volhardende zonder eenig bericht uit Europa te hebben ontvangen, of eenig bericht naar Europa, of de beschaafde deelen van Afrika te kunnen zenden; en nadat hij door den reiziger Stanley na drie jaren zoekens gevonden werd, hoe aandoenlijk hem te zien weigeren naar de beschaafde wereld terug te keeren totdat zijn werk in Midden Afrika—werk voor den Heer—voleindigd zou wezen? Doch, wie zal het laatste schouwspel van het leven van dezen held van het

kruis afschilderen, toen hij in zijne hut te Ilala dood op zijne knieën door zijne getrouwe zwarte dienstknechten gevonden werd? Hoe die getrouwe knechten zijn hart uit zijn lichaam genomen hebben, hetzelve begroeven in dat Afrika waarvoor hun meester had geleefd en was gestorven: hoe zij zijn lijk namen, hetzelve balsemden en het 1500 mijl ver langs wegen droegen schijnbaar onbewandelbaar, totdat zij, na negen maanden reizens, de kust bereikten: hoe zij zorgden dat het overgebracht werd naar Europa, waar het in de beroemde Abdy van Westminster begraven werd, Susie, zijn meest vertrouwbare dienstknecht, een der slippedragers zijnde—kunnen wij niet verhalen. Dit alles dat zijn weerga in de geschiedenis der wereld niet vinden kan, is bij uitnemendheid geschikt om liefde tot de Zendingzaak in de harten der jeugd in te boesemen.

Doch hoe kunnen onze onderwijzers aan zulke berichten, zulke geschiedenissen komen? Ja, dat is eene vraag welke gemakkelijker gedaan dan beantwoord kan worden. Wel is waar kunnen zij gedurig berichten in *De Koningsbode. De Kindervriend* en andere tijdschriften vinden. Maar er is nog meer dat voor en door onze Zondagsscholen gedaan kan worden. Waarom kan er niet een Zondagsschool-Boekvereeniging in 't belang van de Zending opgericht worden, met takken in elke Zondagsschool in de Kolonie, — ja in de naburige kolonieën door middel waarvan boeken in verband met de Zending onze Z. S. Bibliotheken alle jaren verrijken zouden? Dat boeken in 't Hollandsch geschreven en uitgegeven kunnen worden, goedkoop, en voor onze jeugd meer interessant dan veel van de romans welke thans in de handen van duizenden van de kinderen onzer kerk vallen, kan gewaarborgd worden. Van goedkoope Engelsche boeken van dezen aard is er geen kleine voorraad; doch wij hebben zulke boeken in 't Hollandsch noodig, (1) omdat er duizenden lezers, klein en groot zijn die wegens de taal, behoefte aan zulke boeken hebben; en (2) omdat het van groot belang is dat onze jeugd die thuis is in 't Engelsch van lectuur in 't Hollandsch voorzien worde, waardoor zij aangemoedigd wordt boeken in die taal te lezen welke zij eerst in de ouderlijke woning gehoord hadden.

Dit zal een werk zijn dat, zoo het ondernomen en voortgezet wordt, strekken zal, dunkt mij, tot uitbreiding van Christus Rijk, tot eer van God, tot nut van onze dierbare Kerk, en tot zegen voor de zonen en dochters van ons land.

3. *Geven voor de Zendingzaak is* eene les welke in onze Zondagsscholen behoort geleerd te worden. En die plicht van geven behoort den kinderen voorgesteld te worden, meer als een *voorrecht* dan als een plicht. Ons geven aan Gods zaak moet eigenlijk eene daad van *liefde* zijn. Waarom hebben velen in de Pinkstergemeente hunne goederen verkocht, en de prijs aan de voeten der apostelen gelegd? Was het niet omdat in die buitengewone omstandigheden der gemeente, waarin er behoefte aan levensmiddelen bestond, degenen die door den Heer verlost waren, door broederlijke liefde jegens elkander, zoowel als liefde jegens den Heiland bewogen waren? Waarom is het eene blijdschap voor een liefhebbend kind een bloem of ander geschenk aan zijne moeder te brengen? Is het niet omdat het kind de moeder liefheeft? En zoo, terwijl de Zondagsschoolonderwijzer of onderwijzeres de kinderen van zijne of hare klas den plicht van geven aan Gods zaak wenscht te leeren is het best om dat geven voor te stellen als de uitdrukking van hunne dankbaarheid aan den Heer. Gesteld eens dat de onderwijzer zijn klas bepaalt bij den regel welke Paulus aan de gemeente van de Corinthiërs zoowel als aan die van Klein Azië verordend heeft. Hij laat de kinderen 1 Cor. 16 : 1, 2 voorlezen: "Op elken eersten dag dag der week, legge een iegelijk van u iets bij zichzelven weg, vergaderende eene schat, naardat hij welvaren verkregen heeft".... Om die les, door Paulus aan de Corinthiërs geleerd, diep in 't hart van de kinderen te drukken, is het best om die daad van geven elken dag des Heeren voor te dragen als de openbaring van liefde jegens den Heer, die Zich Zelven ook voor kinderen overgegeven heeft tot den dood toe.

Het is niet noodig hier te zeggen dat de giften van de kinderen geheel vrijwillig moeten zijn, en dat de inzameling op die wijze behoorde te geschieden dat arme kinderen die niets hebben, niet om die reden beschaamd mogen worden. Wij hebben gehoord van onderwijzers die, wetende het verlangen van sommige kinderen hunner klassen om aan de zendingzaak ook iets bij te dragen, waartoe zij echter niet in staat waren, dezulken kleine werkjes te doen gaven, hen aldus in staat stellende wat zelfverloochening voor deze zaak uit te oefenen, iets dat zeker den Heer welbehagelijk moet zijn.

En hoevelen zijn er die deze les in hunne jeugd geleerd en in hun leven beoefend hebben! In eene stad van één van de staten van Noord Amerika, Lowell genoemd, woonde eenige jaren geleden, een arme vrouw in eene kleine kamer op de bovenste verdieping van een groot huurhuis. Haar eenig middel van onderhoud was hetgeen zij met de naald verdiende. Doch zij had haar Heiland lief, en zij was gewoon de bede te doen: "*Uw Koninkrijk kome*" en gelijk Maria van ouds, was het ook haar doel te doen wat zij kon voor dien Heer Dien zij liefhad. En daarom bezuinigde zij in 't voorzien van haar eigene behoeften, zoodat zij in staat was kleine sommen op zijde te leggen en op zes verschillende tijden heeft zij de som van £10 gegeven als bijdrage om een inboorling-evangelist in een Oostersch land te helpen opleiden. En toen zij gestorven was en ter aarde besteld werd kon haar leeraar verklaren dat, terwijl haar lijk grafwaarts gedragen werd, er zes evangelisten waren die als predikers van Christus aan hunne medemensch arbeidende waren die, naar den mensch gesproken, daartoe niet in staat zouden geweest zijn, ware het niet door haar liefdedaden.

Eindelijk (4) spreekt het van zelf dat *bidden* een plicht is welke in de Zondagsschool niet slechts *geleerd* maar opgehelderd moet worden. Het was omtrent 't jaar 1852 dat ik, in 't Zuiden van Engeland zijnde den godsdienst in eene zekere plaats bijwoonde waar ik een leeraar heb hooren preeken over 't gebed. Van den geheelen dienst ben ik alles

vergeten behalve deze eene uitdrukking: "Het gebed is de hand welke de hand beweegt die 't heelal bestiert"; van dat bestaan vinden wij een treffend voorbeeld in de geschiedenis van de Zending. Een zeker voorval heeft plaats gevonden meer dan eene halve eeuw geleden in een land waarin onlangs, tot verwondering van de geheele wereld eene revolutie zonder bloedstorting — een revolutie die eigenlijk een hervorming is — teweeggebracht is, nl. Turkije. Twee Amerikaansche Zendelingen, Dr. Hamlin en Dr. Goodell waren bezig met Zendingwerk in de hoofdstad, Constantinopel, toen de Sultan Mahmond een door hem genomen besluit publiek maakte, nl.

ER ZAL GEEN VERTEGENWOORDIGER VAN DEN CHRISTELIJKEN GODSDIENST IN HET LAND BLIJVEN.

Dit vernomen hebbende begaf zich Dr. Hamil tot Dr. Goodell en zeide: "Broeder, het is alles klaar met ons: wij moeten heengaan". De Amerikaansche Consul en de Britsche Gezant zeggen beiden dat het nutteloos is dezen driftigen en wraakvollen Koning tegen te staan". Dr. Goodell onbewogen op zijn stoel blijvende, na dit gehoord te hebben, zeide Dr. Hamil: "Gij schijnt u over de zaak weinig te bekommeren". Doch die godvruchtige man antwoordde hem: *"De Sultan van 't heelal kan op 't gebed, dat besluit veranderen."* En zij namen de toevlucht tot het gebed. Op den volgenden dag stierf de Sultan Mahmond onverwachts, en niets heeft men sedert dien tijd van dat besluit gehoord — behalve in de geschiedenis. De Heere leere ons, leere onze gewaardeerde Zondagsschoolonderwijzers en onderwijzeressen, onze kinderen leeren bidden! Amen.

A. McG.

DE BERGREDE.

:o:

De vereischten van Burgers van het Hemelrijk.

Matt. 5: 1—12.

Nadat Johannes in de gevangenis geworpen was, begon Jezus te prediken: "Bekeert u; want het Koninkrijk der Hemelen is nabij gekomen." Door "koninkrijk der hemelen" verstonden de Joden het rijk, dat de Messias zou komen stichten, en waarvan de Rabbijnen hen de meest buitensporige en vleeschelijke verwachting deden koesteren, die de meest onwaardige gezindheden des harten bij hen verwekt had. Daarom begon Jezus zijn prediking met: "bekeert u!" Er moest bij hen een algeheele omkeering van gedachten en gezindheden plaats vinden, voordat zij burgers van dat Koninkrijk konden worden.

In de bergrede zet de Heiland uiteen, wat de aard is van het Rijk, dat hij kwam stichten, en hoedanig de gezindheden der onderdanen moeten zijn. Het Koninkrijk der hemelen heeft te doen met het hart van den mensch; het begint binnen in den mensch, en openbaart zich dan naar buiten. De Joden verbonden "zaligheid" aan aardschen rijkdom, aan trotsche heerschappij over de volken der aarde, en aan onuitputtelijke weelde, die de Messias hen brengen zou. Bij Jezus echter heeft "zaligheid" een zedelijk doel; is verbonden aan rechtvaardigheid des levens. Hij kwam om den mensch zalig te maken, maar door hem van de zonde te verlossen, en hem in staat te stellen een rechtvaardig leven te leiden. Zijne prediking had dan ook altoos ten doel zedelijke behoefte in den mensch te wekken, zoodat hij die bevredigen kon.

De tien zaligsprekingen zijn genoemd de "tien geboden van het Koninkrijk der hemelen." Gelijk God van Sinaï de tien geboden, de grondwet der Israelietische bedeeling, afkondigde, zoo kondigt Jezus nu van den Galileïschen berg de grondwet van het Koninkrijk der Hemelen af. Maar welk een verschil tusschen Sinaï van het Oude en dien van het Nieuwe Verbond!

Hoe vreemd moest het geklonken hebben in joodsche ooren om "zaligheid" te hooren verbinden met "armoede," "treurigheid," "honger en dorst," "vervolging en smaadheid." Doch zoo slaat de Heiland den bodem in aan al de lang gekoesterde en dierbaarste verwachtingen van den Jood.

Als grond-vereischte voor den toegang tot het Koninkrijk stelt Jezus "armoede van geest." Lichaamlijke armoede moet dienen als een beeld van die gezindheid, zonder welke niemand een burger des Koninkrijks kon worden. Wie verstaat niet wat armoede beteekent? Is er iets pijnlijker dan de bewustheid, dat men niets bezit, niet in staat is in de eigene behoefte, nog minder in die van zijn huisgezin, te voorzien, dat de schulden vermeerderen, dat men spoedig uit het huis gezet zal worden, en niet weet, waarheen dan? Wel nu, die bewustheid van geestelijke armoede wil den Heiland bij elken mensch wekken, omdat die de grondvereischte voor het Koninkrijk der hemelen is; de bewustheid, dat hij bitter arm is aan een leven naar Gods wil, arm aan rechtvaardigheid voor God, dat zijne armoede dagelijks toeneemt en dat hij eerlang hier uit het huis gezet zal worden, zonder te weten waar zulk een geestelijk arme mensch een heenkomen zal vinden. "Zalig zijn de armen van geest, want hunner is het Koninkrijk der hemelen,"—'t is niet voor de Farizeën en Schriftgeleerden met hunne schatten van deugd en eigen gerechtigheid. In al Zijne prediking in het openbaar, of in den persoonlijken omgang, legt de Heiland Zich erop toe, die zedelijke behoefte te wekken. Zoo doet Hij met de arme Samaritaansche vrouw, en zoo met den rijken jongeling.

Zulk een diepbewuste geestelijke armoede zal zich in de uiterlijke houding openbaren. Die waarlijk zijne armoede kent, zal daarover "treuren." Sommige armen willen niet weten, dat zij arm zijn, en nemen in

houding en kleeding den schijn aan, dat zij geens dings gebrek hebben. En zoo gaat het ook in het geestelijke. Die twee soorten van geestelijke armen stelt de Heiland ons voor in de gelijkenis van "den Tollenaar en den Farizeër." In den tollenaar zien wij dan ook de woorden van den Heiland bewaarheid: "Zalig zijn zij die treuren, want zij zullen vertroost worden."

Die zoo treurt over zijne geestelijke armoede zal ook "zachtmoedig" zijn. Sommige armen zijn alles behalve zachtmoedig, zijn bitter en oproerig, klagen tegen God en menschen, zoeken de oorzaak hunner armoede bij allen behalve bij zichzelven, willen met geweld de aarde beërven, heerschappij over de wereld voeren, terwijl zij zelven de slaven der wereld zijn. De waarlijk armen van geest zoeken niet de oorzaak hunner armoede bij God, of bij den mensch, maar bij zichzelven. De knagende behoefte aan een leven dat naar den wil van God geregeld wordt, beneemt hen alle lust om anderen hun aardschen voorspoed te benijden, of te betwisten. De behoefte hunner ziel zoekt voldoening in de gerechtigheid van het Koninkrijk der hemelen, en wordt eenmaal volkomen bevredigd op de nieuwe aarde, waarin gerechtigheid haar verblijf zal houden. "Zalig zijn de zachtmoedigen, want zij zullen 't aardrijk beërven."

En zoo behoudt de arme van geest slechts zijn "honger en dorst naar gerechtigheid," terwijl hij alle andere aanspraken laat varen. Waar die honger en dorst naar rechtvaardigheid voor God en menschen gewekt zijn,—dat vurig verlangen, dat in zijn leven op aarde Gods wil zal geschieden, gelijk als in het leven der hemelingen, daar zal de verzadiging niet uitblijven.

Armoede van geest, die zich op de barmhartigheid van God heeft geworpen, zal zich openbaren in barmhartigheid jegens anderen. Hij zal barmhartig zijn in 't gebruik zijner aardsche bezittingen, in het verleenen van hulp aan nooddruftigen; hij zal barmhartig zijn in 't vergeven van misdaden en in het beoordeelen van anderen, barmhartig jegens de ellendigen, blinden, melaatschen en gevallenen. Die deze gezindheid van den barmhartigen God vertoonen, kunnen dan ook rekenen op Gods barmhartigheid.

Doch die barmhartigheid zal niet beoefend worden ten koste van reinheid des harten. Hij zal niet afdalen tot gemeenschap met de onreine vermaken en genietingen der wereld, want hij hongert en dorst naar een leven, dat naar Gods wet geregeld wordt. Hij zal ook zijn *hart* rein houden van verkeerde driften en begeerten, en van onheilige doeleinden in de betooning van barmhartigheid aan anderen. Want zulke driften, begeerten en doeleinden in het hart verhinderen hem, even als onreinheid aan een venster, om God met het oog des geestes te zien. "Zalig zijn de reinen van hart, want zij zullen God zien."

Die armen van geest, die zachtmoedigen en barmhartigen zullen ook "om vrede werken," maar niet vrede tegen eenigen prijs. Bij hen zal het zijn, "ten eersten rein en daarna vreedzaam" (Jac. 3: 17). Zij zullen niet zoeken vrede te bewerken door menschen te behagen, door het oog voor het kwade te sluiten, door onrecht goed te keuren, door toe te geven aan de ijdelheid, verkeerheid, eigen wil en hoogmoed der menschen. Zij zullen om vrede werken, maar niet ten koste van reinheid en gerechtigheid. Dit is geen gemakkelijke zaak in een wederspannige en zelfzuchtige wereld, daarom voegt de Heiland er zulk een uitnemenden troost aan toe: "Menschen des vredes zijn kinderen van den God des vredes." "Zalig zijn de vredemakers want zij zullen Gods kinderen genaamd worden."

Doch met al hunne barmhartigheid en streven naar vrede houden de armen van geest het oog op *gerechtigheid.* Hunne armoede bestaat in gebrek aan gerechtigheid, over dat gebrek treuren zij, naar gerechtigheid hongeren en dorsten zij. Zij zijn zachtmoedig, barmhartig, vredelievend, zoolang zulks bestaanbaar is met reinheid des harten en gerechtigheid. Zij kunnen hunne eigene rechten prijs geven, zij kunnen medelijden met anderen hebben, zij kunnen niets vuriger begeeren dan vrede met alle menschen, maar zij zijn gehouden tegen alle kosten het kwade in anderen weerstand te bieden, en het goede te verdedigen. "Om der gerechtigheid wil" zijn ze gereed vervolging te lijden. Liever alle smaadheid, lijden en laster verduren, dan te verzaken wat in Gods oogen recht is, en zich te voegen naar dat, wat een zondig mensch voor recht of onrecht houdt (Hand. 4: 11—20). Zoo worden wij, volgens Jezus, tot den rang van profeten, apostelen (Hand. 5, 4) en geloofshelden (Heb. 11: 33—37) verheven.

Laat ons vooral erop merken dat de Heiland "zaligheid" niet verbindt aan de begeerte om gelukkig te zijn, maar aan een rechtvaardig leven. Zaligheid heeft een zedelijk doel: het afleggen van den ouden en het aandoen van den nieuwen mensch, die naar God geschapen is in ware rechtvaardigheid en heiligheid. Hieraan worden burgers van het Koninkrijk der hemelen getoets.

De Boeken des Bijbels.

V.

HET BOEK DEUTERONOMIUM.

Dit boek mag wel gerekend worden te behooren tot de merkwaardigste in het Oude Testament. De Heiland beriep zich telkenmale op zekere uitspraken hierin voorkomende, teneinde den duivel terug te slaan, die hem in de woestijn verzocht tot ongeloof en ontrouw. Het gaf onzen Heiland een kostelijk wapen in de hand, om den vijand terugteslaan

en mag dus wel door ons in denzelfden strijd worden gebezigd.

Het boek wordt samengevat in twee uitlatingen van diepe beteekenis. "Hoor Israel, de Heer uw God is een eenig Heer" (Deut. 6, 4) is de grondslag van Israels godsdienst. En hiermee staat in het allernauwste verband dat andere woord van den Godsman: "Gij zult den Heere uwen God liefhebben met uw gansche hart en met uw gansche ziel, en met al uw vermogen" (6 : 5).

Grondtoon van het boek is GEHOORZAAMHEID. Het komt dan ook na Numeri, waar ons beschreven wordt wat ongeloof en ongehoorzaamheid hadden uitgewerkt in de jarenlange omdoling in de woestijn. Het volk had door bittere ervaring geleerd, dat Gods weg de beste is, en moest getuigen:

"Die op den Hoogen God vertrouwt
Heeft zeker op geen zand gebouwd."

Daarom vinden wij hier de "herhaling" der wet. Van daar de naam; want Deuteronomium beteekent "herhaling": 't is niets anders dan een beroep op de geschiedenis ter bevestiging van de Wet Gods, en eene duidelijke uiteenzetting van de bepalingen dier wet. Israel staat gereed Kanaan binnen te gaan: Israel moest in het beloofde land Gods wet handhaven en in alle bizonderheden eerbiedigen.

Deuteronomium bevat niets meer, maar ook niets minder, dan *drie toespraken door Mozes gehouden*, met drie korte toevoegselen. 't Is dus een preekbundel, waarin bewaard zijn geworden drie leerredenen van Israels grooten profeet, uitgesproken niet lang vóór zijn heengaan.

EERSTE TOESPRAAK.

De eerste toespraak is een kort historisch overzicht van Israels woestijn-reize. God was er in die woestijn; doch Israel kende Hem niet. Het volk viel van God af en werd gestraft, doch niet geheel verlaten. De straf werd uit genade toegepast: "U is het getoond, opdat gij wetet, dat de Heere die God is; er is niemand meer dan Hij alleen (H. 4, 35).

Voor de toekomst moest Israel weten, dat alleen een gehoorzaam volk Kanaan in bezit kon nemen, om God aldaar te dienen, en Zijne inzettingen te houden. Zonder God zou Kanaan een vloek zijn. Het volk moest zich Hem wijden, en Hem alleen. Zoo eindigt de eerste toespraak, met het veertigste vers van het vierde hoofdstuk.

TWEEDE TOESPRAAK.

(H. 4 : 4 ; 26 : 19).

De tweede toespraak is veel langer, en is van meer beteekenis. Hier vooral hebben wij de herhaling van de wet der tien geboden in eenigszins gewijzigden vorm. Vooral het vierde gebod heeft eene verandering ondergaan. Niet zooals in Exodus, waar de schepping genoemd wordt de grond van het gebod; hier is het de verlossing uit Egypte, die als drangreden wordt aangevoerd voor het onderhouden van den Sabbat. Deuteronomium immers staat tusschen Numeri — de vertraging, en Jozua — de voltooiïng der verlossing uit Egypteland. Vandaar de wijziging in den *vorm*, doch niet in het *beginsel* van het gebod.

Op dit deel is het, dat onze Heiland driemalen Zich beroept in Zijn strijd met den Satan. Israël in de woestijn verzocht, is Hem een beeld van Zijn eigen verzoeking. Israël bezwijkt. Hij overwint. Israël zondigt door ongehoorzaamheid. Hij zegepraalt door volkomen onderwerping aan 's Vaders wil.

Dit deel van het boek bevat vele merkwaardigheden. Aan het hoofd der bepalingen hier voorkomende staat de eenheid en eenigheid van Jehova, en hieruit vloeit als vanzelf de hooge waarde van den dienst des Heeren, en tevens ook de heiligheid van het alledaagsche leven. God en mijn naaste: mijn naaste en God—deze twee grondgedachten spelen door elkaar. Boven alles staat de les van gehoorzaamheid, die een zegen, afwijking die een vloek was en zijn zal voor het volk des Heeren: "Ziet, ik stel u heden voor, zegen en vloek: den zegen, wanneer gij hooren zult naar de geboden des Heeren, uws Gods, die ik u heden gebiede; maar den vloek, zoo gij niet hooren zult naar de geboden des Heeren, uws Gods, en afwijkt van den weg, dien Ik u heden gebiede" (H. 11 : 23, 24).

Nu volgt er eene samenvatting van de verschillende wetten, die Israël worden voorgehouden en wel:

Allereerst, *wetten aangaande het* HEILIGDOM—één Heiligdom op "de plaats die de Heere, uw God verkiezen zal, om Zijnen Naam aldaar te zetten" (H. 12 : 5)—geen afgoderij in eenigen vorm: *reinheid* in het eten, reinheid in de gebruiken: niets dat heidensch is te worden toegelaten: eene nauwkeurige omschrijving van de feesten, en van de bijdragen voor den dienst van Jehova, vooral van de tienden.

Nu volgen er bepalingen aangaande de RECHTSPLEGING, zoowel wat de personen betreft die het recht hebben uitteoefenen, als de wijze waarop dat recht moest worden uitgeoefend. Hier vooral geldt het woord van den psalmdichter uit lateren tijd: "God is in het midden van haar; zij zal niet wankelen." (Ps. 46 : 6). Op drieërlei wijze zou God Zich openbaren in 't midden van Zijn volk—in den Koning, in den Priester, in den Profeet. Doch boven allen zou staan DE Profeet bij uitnemendheid, de Messias Die komen moest: "Een Profeet uit 't midden van u zal Ik u verwekken. Ik zal Mijne woorden in Zijn mond geven, en Hij zal tot hen spreken alles wat Ik Hem gebieden zal" (H. 18 : 15). Wordt het volk geroepen tot den oorlog, dan mocht het niet op heidensche wijze oorlog voeren. Men zal eerst vrede toeroepen over de steden die belegerd worden (H. 20 : 10). Hoort de vijand niet, dan zal de krijg worden aangebonden.

En moet men strijden, dan moeten de vrouwen en kinderen worden gespaard. Begaat iemand een manslag, dan mocht hij vluchten naar de vrijsteden, "opdat de bloedwreker den doodslager niet achterhale als zijn hart verhit is" (H. 19 : 6).

Naast deze wetten en bepalingen aangaande de uitoefening van 't recht staan *de bepalingen aangaande* 't MAATSCHAPPELIJK LEVEN en 't HUISELIJK. Een geest van menschlievendheid straalt in alles door; zoodat het ons verbazen moet hoe diep Mozes heeft ingegrepen in de bijzonderheden van den dagelijkschen wandel. "Heiligheid is hier de standaard in het volksleven"—zegt een bekende schrijver—"volkomen erkenning van God in den wandel. Toegeeflijkheid, vriendelijkheid, menschlievendheid liggen hier ten grondslag. Nergens elders in 't O. Testament ademen wij in zulk een dampkring van algeheele toegewijdheid aan God en van welwillendheid jegens den mede-mensch." Voorwaar, ook hier geldt het woord:

OPDAT GOD ALLES ZIJ!

DERDE TOESPRAAK.

(H 27 : 30).

Een derde toespraak *ontsluiert voor Israel de toekomst*, en in woorden die moesten hebben doorgedrongen tot merg en been werd beschreven wat het gevolg zou zijn van ongehoorzaamheid en opstand. Israël's lange, jarenlange geschiedenis van bittere teleurstelling en langen strijd wordt ons hier geteekend. Waarschuwing volgt waarschuwing, vermaning verdringt vermaning, en Israël wordt opgeroepen tot vernieuwing van het verbond met den Heere, zijnen God: "Ik neem heden tegen ulieden tot getuigen den hemel en de aarde: het leven en den dood heb ik u voorgesteld, den zegen en den vloek; kiest dan het leven opdat gij leeft, gij en uw zaad," liefhebbende den Heere, uwen God, Zijner stem gehoorzaam zijnde, en Hem aanhangende, want Hij is uw leven en de lengte uwer dagen" (H. 30 : 19). Zoo wordt dit deel van het Boek Deuteronomium afgesloten. 't Is als een zware storm die is losgebarsten en gevolgd wordt door een zachten, doordringenden regen. Genade en oordeel volgen elkaar op.

En nu nadert ook het Boek zijn einde. Mozes maakt zich los van het volk. Teeder is zijn afscheid, als van een vader, die zijn werk opdraagt aan zijn zoon. Als het refrein van een welluidend lied, keert dit woord immer terug: "Weest sterk en hebt goeden moed: vreest niet en verschrikt niet voor het aangezicht uwer vijanden."

"'t Is de Heer van alle Heeren
Zions God, geducht in macht."

En nu breekt Mozes uit in een loflied, waarin God wordt verheerlijkt in bewoordingen, die ons den dieper ernst en het onwrikbaar geloof van den Godsman teekenen. Nogmaals wordt het gordijn der toekomst weggeschoven en wordt Israël voorgesteld, zooals het in zijn ongehoorzaamheid volhardt en in zijn zonde zware straffen ondergaat. Gods genadewerk echter zou niet feilen: "Want de Heere zal aan Zijn volk recht doen, en het zal Hem over Zijne knechten berouwen......ziet nu, dat Ik, Ik Die ben, en geen God met mij. Ik dood en Ik maak levend: Ik versla en Ik heel: en er is niemand die uit Mijne hand redt" (H. 32 : 39). Geen wonder, dat Mozes met een uitroep van gejuich zijn lied besluit: "Juicht, gij Heidenen, en Zijn volk; want Hij zal het bloed Zijner knechten wreken: en Hij zal de wraak op Zijne tegenpartijen doen wederkeeren en verzoenen Zijn land en Zijn volk" (v. 43).

Nog eens breekt Mozes uit in een loflied, vóórdat hij aftreedt. De verschillende stammen ontvangen hun deel. Ruben en Juda, Levi en Benjamin, Jozef, Issaschar en Zebulon, Gad en Dan, Naftali en Azer—slechts Simeon is er niet. Arme Simeon, in Jakob's laatsten zegen, met Levi, strengelijk gewaarschuwd, hier geheel overgeslagen! Hoe vloeien Mozes laatste redenen over van volkomen vertrouwen in God, van geloof en hoop en liefde. "Welgelukzalig zijt gij, o Israël! wie is u gelijk? gij zijt een volk, verlost door den Heere!" (H. 33 : 29).

Zoo treedt Mozes af. In het laatste hoofdstuk nemen wij van hem afscheid. God nam hem tot Zich. Het aardsche Kanaan was hem gesloten, doch het hemelsche Kanaan werd door den Heere Zelf hem geopend.

WAT LEERT ONS DEUTERONOMIUM?

1. Wat een *diepe opvatting van zonde en genade hebben wij hier.* Harde woorden bezigt Mozes—"hardnekkig," "wederspannig," "ten verderve overgegeven," zoo klinkt het aan den éénen kant. Maar ook aan den anderen, de vrijmachtige genade Gods die het volk niet vergeet en niet verlaat.

2. Wat een *diep besef van gerechtigheid en heiligheid* — "gerechtigheid, gerechtigheid zult gij najagen, opdat gij leeft, en erfelijk bezit het land, dat de Heere uw God u geven zal" — en wederom: "de Heere heeft u heden doen zeggen, dat gij Hem tot een volk des eigendoms zult zijn, gelijk als Hij u gesproken heeft......opdat gij een heilig volk zult zijn den Heere uwen God, gelijk als Hij gesproken heeft" (H. 26 : 19).

3. Wat een *aansporing tot een leven van algeheele toewijding.* Reeds in het begin van het boek vernemen wij het woord: "gij zult den Heere uwen God liefhebben met *geheel* uw hart". En daarna komt die vermaning geduriglijk voor in allerlei vormen: "*Alle geboden* die Ik u heden gebiede, *zult gij waarnemen om te doen*" "De Heer zal u overvloediglijk zegenen in het land, indien

gij slechts de stem des Heeren uws Gods *vlijtiglijk* zult *gehoorzamen*". Zulke uitdrukkingen vinden wij vooral in het boek. God zou *alles* zijn voor het volk indien het volk *alles* wilde zijn voor God.

4. Wat een *spiegel voor ons* die in de nieuwe bedeeling gevaar loopen te vergeten, wat in de oude ons reeds toegezegd is. De Heiland doorleefde wat hier beloofd werd, toen hij door den Satan in de woestijn werd verzocht. Ook wij in onze verzoekingen mogen ons met dit boek bezig houden, ten einde den vijand terug te slaan, wanneer hij ons aanvalt.

"Niet bij brood alleen leven" ook wij, "maar bij alle woord, dat uit den mond van God uitgaat".

De Tering in de Kaapkolonie: zijn Voortgang en zijn Bestrijding.

(Door Dr. D. P. Marais, van Worcester, K.K.)

EEN van de schitterendste bladzijden uit de annalen van wetenschappelike ontdekkingen werd beschreven in 1882, toen dr. Robert Koch, tot z'n logiese gevolgtrekking een richting van onderzoek naspeurend, die reeds vele jaren te voren was aangewezen door Villemin tot de ontdekking kwam, dat de tuberkel-bacil de oorzaak was van "tuberculosis" of tering. De besmettelike aard van deze ziekte was reeds lang erkend door een kleine schare van wetenschappelike werkers, maar deze grote ontdekking baande de weg voor de algemene erkenning van deze waarheid. Een nauwkeurige kennis omtrent de bacil werd spoedig verkregen door een menigte geleerden; zijn schuilhoeken werden ontbloot; hij werd nauwkeurig gadegeslagen in elke fase van zijn kringloop; zijn wijze van aanvallen nagegaan, en zijn zwakke kanten opgemerkt. Een zee van licht was onmiddellik op een groot levensvraagstuk geworpen: de wetenschap kon de arme teringlijder nu een spranke hoop geven; de verraderlike vijand van het menselik ras, de moordenaar van een zevende deel van ons geslacht was ten laatste in 't nauw gebracht. Men liet geen tijd verloren gaan om de strijd tegen deze ziektekiem aan te binden, en nu, na een 25-jarige ondervinding, kunnen wij hem op vaste voet bestrijden, vertrouwend op de goede uitslag van onze verenigde pogingen.

***

Deze bacil heeft zich een listige en verraderlike vijand betoond; zijn voortgang is heimelik en zijn werk wordt langzaam en stilletjes volbracht, zonder de dramatiese tonelen, waarvan de andere kiemziekten vergezeld gaan; en toch, wie kan de grote angst, de foltering van afwisselende hoop en wanhoop in het gemoed van de leden van een aangetaste familie beschrijven? De verwoestingen door de tuberkel-bacil aangericht, kan men zich nauweliks voorstellen; zijn gif werkt langzaam, en, helaas, maar al te dikwels onweerstaanbaar, en zijn slachtoffer zinkt weg in een diep tragiese maar ondramatiese dood.

***

En de oorzaak van alles is een nietig atoom van een mikrobe, een acht-duizendste deel van een duim in lengte, een honderd-duizendste van een duim in breedte. Vier honderd miljoenen ervan, dicht opeengepakt, zouden nauweliks voldoende zijn om een postzegel te bedekken. Men zou kunnen vragen: waarin schuilt de kracht van dit kwaadaardig stofdeeltje? In zijn wonderlik vermogen van vermenigvuldiging en in zijn alomtegenwoordigheid. Eén feit zal dit duidelik maken: Men schat het aantal, dat een persoon lijdende aan gevorderde tering, dageliks in zijn speeksel uitspuugt, op ongeveer twee en zeventig honderd miljoenen tuberkel-bacillen. Als nu deze bacillen eind aan eind werden geplaatst in één lijn, zouden zij een onafgebroken keten vormen van bijna twaalf mijlen in lengte! Als men bedenkt, dat acht duizend bacillen het tot een duim in lengte brengen, dan kan men zich enigermate een denkbeeld vormen van de ontzaglike hoeveelheid levende ziekte-kiemen, welke een teringlijder dageliks kwijt raakt. De mikrobe is overal; hij vindt een schuilplaats bij de grote meerderheid van mensen, want, te recht zegt men in Duitsland: "Iedereen heeft bij slot van rekening een weinig tuberkulose." Gelukkig voor het menselik geslacht maken zuivere lucht en zonnelicht korte wetten met de tuberkel-bacil, en de natuur heeft de meesten van ons begiftigd met weerstandsvermogen, voldoende om te kampen met kleine hoeveelheden van de kiemen, welke ons lichaam binnen gedrongen mochten zijn en die te doden. Maar hoe met hen, die leven in overbevolkte, benauwde, vochtige, vuile woonplaatsen, waar de kiem loert, beveiligd tegen de zuiverende werking van zuivere lucht en zonnelicht! Deze ongelukkige mensen ademen hem voortdurend in met iedere ademtocht; zij zwelgen hem steeds in met hun voedsel; het is onmogelik voor hen, de inval van deze onzichtbare vijand te weerstaan, en zij bezwijken vroeger of later. In de longen van het slachtoffer ontkiemt het dodelike zaad van de ziekte, en in zijn speeksel wordt het uitgeworpen en verspreid—biljoenen en biljoenen in aantal—wijd en zijd, maar vooral in en om het huis van de teringlijder.

***

Welke voortgang heeft de ziekte gemaakt in ons land—een land, dat eenmaal vrij was van de verwoestingen van deze dodelike kiem; een land gezegend met een prachtig klimaat, met een overvloed van zuivere lucht en helder zonnelicht, en

toch een land met vele steden en dorpen, die nog in een poel van sanitaire verwarring verkeren; waarin een groot deel van de bevolking vuil behuisd is, opeengepakt in ellendige hokken, vatbaar voor allerlei plagen? Officiele verslagen wijzen ons op zeer onrustbarende cijfers. Overal in onze Kolonie schijnt het, dat tuberkulosis doorgedrongen is, overal wint hij veld. Hij grijpt de kleurlingen en de inboorlingen aan met buitengewone hevigheid; hij is bezig hen te decimeren, en door middel van hen steekt hij de witte rassen aan.

* * *

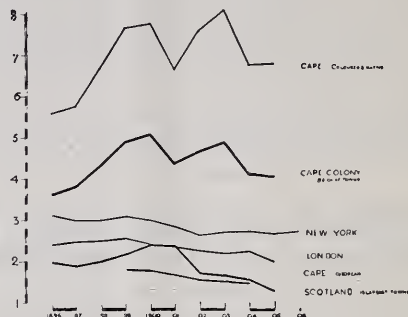
In de tekening, die hierbij gaat (Fig. I.), ziet men met een oogopslag de onrustbarende voortgang van de tering onder de gekleurden. In deze ruwe kaart van de Kaapkolonie wordt het sterftecijfer aan tering onder de gekleurden en inboorlingen vergeleken met een europees normaal sterftecijfer aan dezelfde ziekte in Groot-Brittannië en de uitkomsten zijn hier grafies voorgesteld door de verschillende kleurschakeringen. In het vlak gekleurd met horizontale lijnen is het percentage van sterfgevallen aan tering alleen onder de gekleurden 1- of 2-maal zo groot als dat in Groot-Brittannië onder dezelfde klasse van mensen. In het vlak, dat vertikaal is belijnd, is het van 3- tot 5-keer zo groot. De zwarte puntjes stellen centra voor, waar het sterftecijfer aan tering van 6- tot 9-keer dat van Groot-Brittannië is! Merk op hoe de ziekte zich verspreid heeft langs de spoorweglijn; let ook op de hevig besmette gezondheidsoorden van de Karoo, —dorpen, die ideale omstandigheden verschaffen voor de behandeling van tering. In het gebied der inboorlingen en in de noordelike, dun bevolkte distrikten is de sterfte lang niet zo hoog als langs de zeekust, in de oostelike en westelike provincies en in de teringgeneesplaatsen. Wij vinden verder, dat in niet minder dan zestien kleine dorpen de sterfte onder gekleurden van 6- tot 9-maal zo hoog is als die onder een gelijk aantal mensen in Groot-Brittannië. Zo heeft Malmesbury een sterftecijfer 6-maal zo hoog; Riversdal 6-maal; Richmond 6; Clanwilliam 7; George 7; Colesberg 7; Hanover 8; Beaufort West 9-maal!

Figuur I.

* * *

De tweede tekening (Fig. II.) stelt een vergelijking voor tussen de sterftecijfers aan tering van Londen, New-York, vijftien van de grootste steden en dorpen in Schotland en de Kaapkolonie. De cijfers aan de rechterhand stellen de sterfte per 1000 voor (dus 1 per 1000 tot 8 per 1000); die, daaronder duiden de jaar-perioden aan, en de lijnen tonen het op- en neergaan in de sterften van deze plaatsen gedurende de laatste 10 jaren, waarvoor opgaven voorhanden zijn,—van 1896 tot 1905.

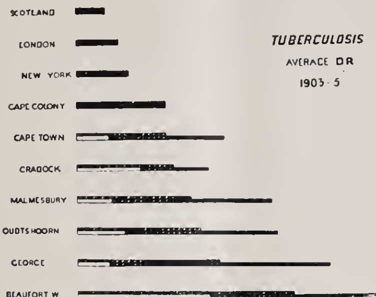
Figuur II.

De boog, die het sterftecijfer voor de Kaapkolonie voorstelt, is het gemiddelde tussen de kromme lijnen voor de europese en de gekleurde bevolking, zoals zij afzonderlik op het diagram zijn aangegeven. Let eerst op de kromme lijnen van New-York, Londen en de Schotse centra (laagste boog 1899—1907) als modellen van europese statistiek, ieder een algemene daling, en een afwezigheid van snelle jaarlikse rijzing vertonende—alles het gevolg van ambtelik toezicht op de ziekte en de instelling van voorbehoedmiddelen. Let vervolgens op de sterftelijn voor de blanke bevolking van de Kolonie, die aanmerkelik hoger loopt dan die voor de dichtbevolkte centra van Schotland, en zelfs dicht komt bij die van Londen in de jaren 1900 en 1901. Vergelijk dit nu met de lijn voor de ganse Kolonie en met de sterftelijn van de gekleurden en inboorlingen. Onthoud ook, dat de aangifte en opschrijving van de oorzaak van sterfgevallen slechts 13 jaar geleden ingesteld werd, dat het vroeger zeer onvolledig was, en dat het als nauwkeurig register onvolmaakt blijft, daar vele sterfgevallen niet behoorlik beschreven worden, zodat de cijfers voor de Kolonie beslist onderschat worden, en de lijnen naar waarheid aanmerkelik hoger zouden lopen dan de vertoonde. Deze feiten mogen ons wel tot nadenken stemmen, maar onze vrees neemt slechts toe, als wij een blik werpen op het sterftecijfer aan tuberkulosis in sommige van onze eigen dorpen.

* * *

In de derde tekening (Fig. III.) wordt grafies voorgesteld het gemiddelde sterftecijfer van tuber-

kulosis voor de drie jaren 1903—4—5. De vergelijking is hier tussen Schotland, Londen, New-York, Kaapkolonie (alle rassen) en enkele van onze dorpen, daar het gemiddelde getal voor drie opeenvolgende jaren een zeer zuivere standaard geeft voor vergelijking. Hier vinden wij, dat de gemiddelde sterfte aan tering voor de Kolonie (4.34 per 1000

Figuur III.

van de bevolking) meer dan tweemaal die van Londen is 2.13 per 1000) en meer dan driemaal die van Schotland (1.41). De toestand wordt zelfs nog onrustbarender, als men de sterfte aan tering in sommige van onze dorpen nagaat langs dezelfde lijnen. Let op Kaapstads gemiddeld cijfer voor drie jaren,—het witte vlak stelt de sterfte onder de Europeanen voor; de volle lengte van de streep, die van de gekleurden en inboorlingen, en het zwart gestippelde vlak vertoont het totale sterftecijfer van de steden (4.37 per 1000) voor vergelijking met dat van Londen of New-York. Dus sterven er meer dan tweemaal zoveel mensen per 1000 van de bevolking in de Kaapstad aan tering als in Londen, bijna een en drie-kwart keer zoveel als er in New-York sterven. Als de toestand in onze hoofdstad slecht is, wat zullen wij zeggen van de verwoestingen door de tering aangericht in de dorpen van het binnenland? Cradock en Beaufort West zijn Mekka's voor teringlijders, en men zou een betrekkelik hoog sterftecijfer onder de Europeanen verwachten (3.06 en 6.37 respektievelik), doch weinigen zouden vermoeden, dat zij zo'n hoog sterftecijfer zouden vinden onder de gekleurden en inboorlingen als wij hier aangegeven zien: 6.30 en 14.32, of 3- en bijna 7-maal het sterftecijfer van Londen!

Het is zeer duidelik, dat de gekleurden de besmetting van de tering hebben opgedaan door de blanke lijders, die gezondheid hebben gezocht in deze toevluchtsoorden. Maar de toestand is al even erg in andere dorpen, die geen gezondheidsplekken zijn, of ooit geweest zijn. Malmesbury met een gekleurde sterftecijfer van 9.30; Oudtshoorn met 9.62; en George met 12 per 1000.

***

Een zorgvuldige studie van deze tekeningen toont met onweersprekelike helderheid de stevige vat aan door deze ziekte verkregen en de verschrikkelike vernieling, welke hij in ons land aanricht. Het zedelike en lichamelike welzijn van de inboorlingen, is ons toevertrouwd; kunnen wij dan werkeloos en onverschillig blijven, terwijl zij uitgeroeid worden door deze pestilentie? En denken wij er ongedeerd van af te komen, terwijl deze hevige ziekte rondom ons woedt en dageliks veld wint? Wij kunnen onze verantwoordelikheid ten opzichte van de inboorlingen niet minachten; er moet iets gedaan worden, als wij hen voor ondergang willen behoeden. Hen, op wie dit onzelfzuchtig beroep geen indruk maakt, behoeft men slechts te wijzen op de besmettelike aard van de ziekte om ze tot het bewustzijn te brengen, dat de blanke bevolking in groot gevaar is door voortdurend verkeer met het gekleurde element, de werkende klassen.

***

Zekerlik is het ogenblik gekomen om alarm te roepen, om op te staan en onze kracht te wijden aan de kruistocht tegen de tering. Met onze buitendorpen, een sterftecijfer vertonende 3- tot 5-maal dat van Londen, terwijl de balans van klimaat, zuivere lucht en zonneschijn alle in ons voordeel zijn, hebben wij elke reden tot ongerustheid. Voorzeker is het tijd, dat er een aktieve openbare veldtocht begonnen werd tegen deze ziekte, tijd, dat wij onze krachten organiseerden tegen deze verschrikkelike gesel! In een veldtocht van deze aard is de vereniging van maatregelen van het hoogste gewicht; onze energie moet gekoncentreerd worden in de rechte richting; onze maatregelen van aanval en verdediging moeten zorgvuldig georganiseerd worden. In een volgend hoofdstuk stel ik mij voor een kort en prakties oorlogsplan te schetsen, zoals het geredelik zou kunnen aangenomen worden door onze dorpsbesturen.

Lezingen uit 't Dagverhaal van Jan van Riebeek.

(Voorlezing gehouden te Stellenbosch door Ds. J. du Plessis.)

(Vervolg).

Op 1 Oct. 1655 werd vonnis geveld over een vrijwilliger-krijgsman genaamd Van Kempen. "Heden bij den crijghsraet gevelt zijnde sententie over den persoon van Jan van Kempen, adelborst, namentlijck dat denzelven soude worden met den cogel over 't hoofft geschoten van de militie, als sigh onwaerdigh gemaeckt hebbende die langer te bedienen, neffens een banissement om 3 jaren langh zonder gagie aan de gemene wercken te arbeyden, boven confiscatie van al desselfs

maentgelden;— ter saecke van oppositie ende trecken van sijn sijtgeweer tegen desselfs hoofft-officier, namentlijck den sergeant ende opperste van de soldaten dezer fortresse — als breeder bij de sententie g'extendeert."

In het jaar 1658 werden de eerste — doch helaas! niet de laatste — schapendieven gestraft die ooit in Z. Afrika gevonnisd werden. De gevonnisden waren vier vrije burgers, en het moet erkend worden dat de straf die hun werd opgelegd berekend was om aan alle schapendieverij voor goed een einde te maken:—

October anno 1658 Primo ditto sijn de vier schapedieven bij den Raedt, versterckt met de borgerraden, gratieuselijcq gesententieert, omdat 't eerste sware delict was dat onder de Caepse vrije luyden is voorgevallen — namentlijcq — den principaelsten (d.w.z. zekere Schayk) eenlijcq met roeden gegeesselt ende 16 jaren gebannen te worden in de kettingh; de andere (zekere W. Pieterozen) 5 jaren; en de twee resteerende steelders elk 6 jaren; mitsgaders wijders *alle vier* met een schapevel op 't hooft ende de schouders ten thoone te staen, neffens confiscatie van alle derselver goederen, *naer uso.*"

Uit deze voorbeelden blijkt genoegzaam dat de straffen in die dagen toegepast niet aan al te groote zachtheid leden. Maar 't was ook een woeste tijd.

In de dienst der Compagnie werden dikwijls mannen die tot 't schuim der maatschappij behoorden, en bij wie geen andere dan de scherpste maatregelen eenigen beteugelenden invloed zouden hebben uitgeoefend.

* * * * * *

Een van de eerste ondernemingen door Van Riebeek op touw gezet was een expeditie naar Saldanha Baai, met het doel om aldaar robbenvellen te vergaderen, daar men hoopte dat die vellen een bron van groote inkomst zouden zijn. Deze expeditie vertrok met de jacht "De Goede Hoop" onder bevel van schipper Turver, en den boekhouder Verburg die natuurlijk ook aanteekening moesten houden van al wat voorviel.

"23 October. Des morgens sijn wij met een stijve Z. Oostewint 't seyl gegaan langhs de vaste cust naer de bay Saldanha, daer wij omtrent 3 uren naer den noen tot contentement op 5 vadem santgront ten ancker quamen. De bay hopen wij metten eersten te ondersoecken, waarvan [wij] dan meenen een pertinente affteyckeninge te laten maecken. Wij hebben van daegh ende gisteren de proef van de dassen gehadt, maer verclaert se soo delicaet van smaecke, blanck ende cort van vlees [te] sijn als het schoonste lam dat men soude willen wenschen, wanter geen haas off conijn bij in comparatie comt.

Op dato onderstonden [wij] eens, naerdat wij slecht lagen, naer lant te varen om eens te visschen, edoch [er] woey een harde Z. Oostewint . . . wantter te machtige hooge deyningen de bay inschoten, ende soo affgrijsselijck tegen strant met stortinge aenrolden, dat een mensch affgrijsde die 't sagh, waerom [wij] malcandren onnoosel aenkeecken, siende geen apparentie om nae 't schip, veel min aen lant te cunnen geraken, alsoo de wint hant over hant toenam. Edoch naedat [wij] langen tijt geroyt hadden (daerdoor vermoeyt sijnde) . . . stemden generalijcken (alsoo wij geen ander uytcomste sagen) het door de brandingh op 't strant te setten, dat wij in Gods naam onderstonden, die door sijn groote genade ons er noch redelijck deur hielp, en soo sijn wij

den 24^e^ dito wel ende behouden, edoch noch kout ende nat sijnde nae boort gekeert; daer den schipper (verblijt sijnde van onse wedercomste alsoo wij noch den heer van Beeven speelden (d.w.z. nog trilden van de koude) een brandewijntjen liet schencken om ons van binnen wat te verwermen, 't geen mijns dunckens, om siekte voor te komen een noodige saecke was."—

Op Dassen Eiland, vroeger Ilha Elizabeth geheeten, vonden zij een groote hoeveelheid robben, de ontdekking waarvan op de volgende wijze wordt beschreven:—"Voor 't Dassen eylant op 16 vadem sandgront ten ancker gecomen, hoorden wij een groot getier ende gekrijt, als offer meenichte van schapen, calveren ende diergelijcken liepen op weiden: daar aan lant comende, vernamen 't jonge robben te wesen, die bij de oude daer in ontallijcke meenichte op 't land liepen ende op de clippen lagen en sliepen, sijnde seer speculatieff ende vermaeckelijck om te sien."

"Wij hebben daartoe cloeck volck van doen om de robben te dooden, alsoo [zij] heel groot sijn, ende wanneer [zij] niet wel geraeckt worden, een gauw man cloeck genoeg vallen om aff te maecken."

Het laat zich verstaan dat de manschappen dit spelletje spoedig moe waren, en zich niet met zulken vlijt op de robbenjacht toelegden als Van Riebeek het wenschte. Laatstgenoemde teekent derhalve in zijn dagboek aan d.d. 11 December: "Hebben den corporael off opsiender voorgehouden, dat [hij] niemand most verschoonen, off met praetjens hem laten payen, daer Jan Hagel wel alle list soude aenwenden om bevrijt van den vuyl stinckenden arbeyt te sijn, 't geen [hij] in 't minste deel niet diende toe te staen, maar het touw in plaetse van de rottangh op de cortamige, luye ende trage gasten niet te sparen: alsmede op de dootslaenders (daer hem bijsonder op te letten staet) acht te nemen, dat sij de bouffon *(den gek)* niet en spelen, ende in plaets van dito robben doot te slaen, dat wijt ende breet geschieden moet, se bedecktelijck naer see te jagen, dat de vilders mede gaerne sien soude, want dan occasie soude hebben weynigh te doen, ende dan met een buytelaers praetjen seggen: 'Wat duyvel, corporael, 't is en niet mogelijck dat men der veel slaen kan, want se worden al den bruy seer schuw ende kiesen 't robbenpat over de clippen in see.— Op al 't welcke voorseyde corporael belooffde op sijn hoede wel soude wesen, ende bij bevindinge van sodanige aen boort te sullen senden, daer men sulcken exempel, anderen ten affschricke, sullen aan statueeren, dat se naer de tweede reys geen lust sullen hebben; mede seggende sijn fortuyn ende advancement daeraen gelegen was, als g' obligeert sijnde, volgens eer en eet aen genoemde onse heeren Meester's gedaen."—

* * * * * *

In dezen vroegen tijd was natuurlijk het *Hinterland*, de binnenlanden van Zuid Afrika, geheel en al een terra incognita. De eerste kolonisten hadden de zonderlingste denkbeelden aangaande de geografie, de landstreken en de volkeren van dit land. Zij geloofden 't sprookje door de Portugeezen verzonnen dat er een machtig koninkrijk genaamd Monomotapa was, gelegen slechts weinige dagreizen naar de binnenlanden. Toen Jan Blank en zijn drie mede-vluchtelingen hun tocht naar 't oosten aanvaardden, zetten zij hun koers (zooals wij gezien hebben) naar Mozambique alsof Mozambique maar vlak aan de andere zijde van Sir Lowry's Pass te zoeken was. Al spoedig ontstond de begeerte om meerder en juister kennis te bezitten van de binnenlandsche gewesten, en verschillende tochten landwaarts in werden met dat doel ondernomen. De eerste van die landtochten was een die onder 't bevel van zekeren Jan Wintervogel stond.

Het Dagverhaal bevat daaromtrent het volgende:

"*Maendagh, 15 Maart 1655.* Is heden een partije van 7 man lieffhebbers, sijnde op eigen aanbiedinge geprovideert, voor 3 weecken uytgezonden te landewaart in, onder 't gesagh van den adelborst Jan Wintervogel, gewesen Captn. van de Bresilianen in Brasil, daer hij dat lant tot aan de Z. see deurwandelt, en mede helpen opvinden heefft de silverminen van Chiera, weshalven hem 't commando over de gemelte partije gegeven is, als sijnde een lustige boslooper, omme te sien offt eenige anderen natien ende beter mineraal als hieromtrent sullen cunnen opvinden, als breder per resolutie heden daeover genomen."

Eenige dagen later keerde Wintervogels gezelschap terug, na een toertje in de richting van het tegenwoordige Malmesbury te hebben gemaakt. "'s Avonts," zoo verhaalt Van Riebeek, "quamen wederom aan 't fort Jan Wintervogel met sijn volcq, hebbende een persoon, genaempt Jan de Vos achtergelaten, die (van eenige bitter amandelen te veel gegeten) overleden was, ende rapporteerde dese gemelte wederom retourneerde persoonen, dat [sij] omtrent 50 mijlen meest noortwaerts van hier te lant in geweest waren, ende aldaer gevonden hadden seecker natie van seer clyne stature (de Boesmannen), ende arm van leven, heel wilt, sonder eenige huysjes, vee ofte yts ter wereld, gecleet wesende met vellekens als dese Hottentoos ende mede bijna soo spreeckende." Deze eerste aanraking van de Kolonisten met de Boschjesmannen of Boesmans was omtrent het eenige resultaat van eenige waarde dat door de expeditie onder Jan Wintervogel werd verkregen.

In September van hetzelfde jaar 1655 werd een tweede tocht landwaarts in ondernomen, ditmaal met Corporaal Willem Muller als bevelvoerende officier, aan wiens dagboek wij 't volgende ontleenen:—

Copia Daghregister gehouden bij den corporael Willem Muller, wegens 't gepasoeerde op sijn reyse, gedaen met den tolcq Herry, te landewaert in.

In 't jaer onses Heeren 1655 den 7en Sept. sijn wij van 't fort de Goede Hoope gescheyden met 9 personen, van welcken trop was opperhoofft den corporaal Willem Muller, ende sijn den eersten dagh niet verder gemarseert dan tusschen dan redout ende het fort; daar hebben wij ons rendevoe gehouden.

den 18en do. hebben wij niet gevordert; dan wij hebben ons coper verpackt in 11 packen.

den 9en do. sijn wij gemarseert tot aan het rondebosjen, alwaer wij dien nacht gebleven sijn; maer als wij 's avonds ons goet overgesien hebben, soo hebben wij onsen eenen sack broot en ons speck gemist, dat ons de Hottentoos ontstolen hadden.

den 10en do. hebben sij een beest geslaght, hetwelcke wij op sulcken manier ons leven niet er hadden gezien, hebbende hetselve met touwen op d' aarde neder getrocken ende levendigh in de sijde van den buyck opgesneden; het ingewant daeuyt gehaelt sijnde, hebben [zij] het bloet daer met potten uytgeschept ende alsdoen het vel afgedaen ende het aan stucken gehouden.

den 11en do. 's morgens vroegh hebben sij de beesten beginnen te laden, ende wij ons veerdigh maeckende, is ons opperhoofft daerbij gegaen om te zien hoe sij het maeckten, ende wij al gereet stonden om te gaën is Herry toe comen loopen ende heefft een grooten stock in de hant, willende onsen corporael daermede slaen, waerover wij stil stonden ende hetselve aensiende hoe het afflopen wilde. Waerover den voornoemden Herry wederom is bij ons gecomen, seggende: *Goo, goo reght;* off hij seggen wilde, ick heb u hier niet van doen: als wanneer wij begonden te voetéren, nemende onsen cours Zuyd ten Oosten ende Zuyd Oost aen. Ter plaetse gecomen sijnde daer wij dien nacht bleven, bevonden [wij] dat do Hottentoos het kasken daer de pijpen in waren geopent hadden, ende daer een deel pijpen en sleghte coralen uitgenomen ende weeder toegemaeckt [hadden]; verder ons coper oversien hebbende, bevonden [wij] dat sij eenighe plaetkens ende staeffkens uyt de packen gehaelt hadden: wij geloven dat sij ons daerom bij het packen van de beesten niet wilde hebben.

Den 12den do. 's morgens vroegh is den corporael, Simon Huybrechtszoon, van het fort bij ons gecomen, neffens 8 personen, ons vragende of wij noch moet hadden om verder te gaan; waarop wij hem antwoorden van jae; ende heefft ons versien met nieuwe victualie, die ons met qualijck en quam door oorsaecke dat de Hottentoos een partij ontstolen hadden. Den corporael met sijn volcq 's nachts bij ons gebleven sijnde is des anderdaeghs 's morgens, wesende.

Den 13den do., wederom vertrocken. Wij ons selven gereet gemaeckt hebbende, begonnen te marseeren ende namen onsen cours Zuyd Oost aan, ende een halff mijl gemarseert sijnde, sagen wij een wonder dingh van de Hottentoos vrouwen, beneven den pas daer wij gingen, alwaer een grooten steen lagh: dese vrouwen gesamentlijck een groen tackjen in de hant genomen, ende op hare büycken op denselven steen gaen leggen, spreeckende eenighe woorden, die wij niet en verstonden. Haer gevraeght hebbende wat hetselve beduyden, waerop sij seyden *Hette Hie*, ende wesen

omhoogh, alsoff sij seggen wilden, het is een offerhant tot Godt.

Den 14den do. begonnen wij 's morghens vroegh te marseeren, maar hebben weynich gevordert, want de ossen vermoeyt waren van den vorigen dagh. Bleven dien nacht in de duynkes ; maer als wij ons coper oversagen, misten wij een van de lange sackjens daer de staefjes in waren : soo seyde ons opperhoofft tegen Herry dat de rest van de platen ons ontstolen waren, dewelcke seyde voor mij : "*Nosie* (no, sir!) Maer weet gij mij te seggen wie het heefft, ik sal het u weer beschicken"—hetwelck ons onmogelijck was om te doen, want door dat de packen dikwijls van de beesten affvallen, soo blijfft d' een hier ende d'ander daer, soodat wij bij alleman niet connen blijven."

Zoo ging het gezelschap al sukkelend voort, gedurig door de Hottentotten bedrogen en geplunderd, totdat zij bij Sir Lowry's Pass kwamen.

"Den 30sten sijn wij den bergh opgemarseert; maer als wij ten halven op waeren, moeten wij het coper van onsen os affnemen [zij bezaten nu nog maar één os ; de andere waren hun reeds door de diefachtige Hottentotten ontfutseld] ende dragen met alleman nae boven toe. Daer gecomen sijnde bevonden daer een schoon pleyn, daer men wel een regiment soldaten soude in batalie hebben gestelt. Wij hadden toen onse cours Z.Z.O. aen, en behielden dien tot den avont, bevindende mede dat hier een heel ongesonde lucht was: want als wij op d' aerde gingen sitten, soo wierden wij soo stijf ende trilden, dat wij qualijck op conden comen, wetende niet off wij staen off vallen souden."

Drie dagen later stegen zij den berg weer af. "Wij marseerden dan dien dagh terugh beneden den bergh, daer wij den 30sten Sept. overgecomen waren. Doen gingh oock de slappigheyt van onse leden weder over: d' oorsaeck costen wij niet weten." En zoo eindigde deze ontdekkingsreis gelukkig zonder ongeval!

* * * * * *

Het Dagverhaal bevat ook het bericht van het eerste huwelijk op Zuid Afrikaanschen bodem voltrokken, en onder datum 3 Nov., 1653, wordt aangeteekend:

"Op dato den ondercoopman Jacob Reynierszoon versoeckende omme te mogen in den huwelijcken staet bevestight worden, met d' eerbare jonge dochter, Elisabeth van Opdorp, nicht ende ondervoogdye van den Commandeur Jan van Riebeecq, als hebbende sich daeraen met trouwbeloften verbonden,—is hem 't selve toegestaen, ende te dien eynde oock geconsenteert op morgen d' eerste afcundinge te laten geschieden, als per resolutie heden daerover specialijck genomen. Oock is goetgevonden omme door den bouckhouder, Fredrick Verburgh, Secretaris van onsen raet, na 't derde gebodt oock publicquelijck de verdere solemnisatie van het trouwen voor den Raedt ende alle den volcke te laten bedienen, ten eynde alles wettelijck ende in Godes name met goede ordre en stichtinge toegae. Amen."

Niet lang daarna is een zuster van de bovengenoemde bruid ook in het huwelijksbootje gestapt. "Is den ondercoopman, Pieter van Duyn, van het schip: "de Henriette Louyse," op sijn versoeck toegestaen in den houwelijcken staet te mogen bevestight worden met d' eerbare jonge dochter Sebastiana van Opdorp, woonachtigh in 't fort de Goede Hoop. Mitsgaders om het gemelte schip niet op te houden, [besloten] dezen avont noch d' eerste gebodt te laten gaen, ende alsoo vervolgens alle avonden tot het derde incluys, om Sondagh aenstaende (geen wettelijck oorsaeck van verhinderinge offerende) de vordere solemnisatie voor de wet, door den secretaris van onsen Raet (vermits wij geen predicant hier hebben) in opene raetcamer te laten vervolgen en effectueren."

Van nog één huwelijk moet melding worden gemaakt, nl., dat van een Europeaan, Jan Woutersen, met een gewézen slavin, die, nadat zij den christelijken doop had ontvangen, geëmancipeerd werd, en evenals de twee nichten van Commandeur van Riebeek de eeretitel droeg van "de eerbare jonge dochter."

"Sondagh, den 21sten dito, is op dato den adsistent, Jan Woutersen, nae drie sondaegse affroepingen alhier, getrouwt voor de wet offte den Raedt van dese fortresse met d' eerbare jonge dochter, Catharina Antoniessen, van Salagon in Bengale, gewesene slavinne van d' heer Bogaert, ende dat in openenen raedtcamere, na 't eyndigen van het gelesen sermoen, als per resolutie daerover genomen."

* * * * * *

In het Dagverhaal wordt ons ook 't bericht bewaard, hoe men den eersten Dag van Verootmoediging en Gebed heeft gevierd.

"Aengesien ons Godt de Heere jegenwoordigh dapper is besoeckende met sieckte ende crancheden onder 't volcq, sodanigh dat qualijck ymand vrij blijfft, so is goetgevonden tegen Donderdagh aenstaende te houden een algemeenen vast- ende bededagh, 't welcke den volcke na 't avontgebet is bekent gemaeckt, met recommandatie dat deselve haer op dien dagh sullen hebben te vaceeren tot alle christelijcke oeffeningen ende gebeden, mitsgaders off te houden van alle ontught ende oneerlijcke tijdcortinge.

Ende alsoo sommige soo godloos leven, dat se gelijck als verckens aan de bacq gaen eeten ende wederom opstaan sonder eens den Heere vóór off nae te bidden off te dancken, soo is den geweldigen oock gelast daerop wat nauw te letten, ende telckens als de cocq schafft, de ronden te doen, omme den naelatigen van dat nodigh christelijcke gebruyck attraperende, te slaen in de boete van eenquart real voor de eerste reys, ende 2en male halff, mitsgaders ten derden male 4 dubbelt; beneffens arbitrale correctie, alles breeder bij resolutie (heden daervoor specialijck genomen) geënarreert.

* * * * * *

Bij het nalezen van deze bladzijden uit onze vóórgeschiedenis moet het ons treffen hoeveel het Afrikaansch van onzen tijd heeft blijven behouden van het Nederlandsch der XVII eeuw. Bij ons, en vooral onder onze oude menschen, worden er veel woorden en vooral veel uitspraken gevonden, die in

van Riebeeks dagen gangbaar munt waren. Ik noem er eenige van.

koste en *begost*=konde en begon.
partij (partij eiers) en *trop* (trop beesten).
pampier en *graft*=papier en graf.
allegaer en *altemet.*
vergangen=voorleden.
waterlemoen=watermeloen.
jongetjes en *apart* (of *appart)*,

en zelfs een buitengewoon woord als *banissement*, dat nog onlangs gehoord werd op de Arbeidskolonie te Kakamas in den zin van *zware verdrukking.* De oude uitspraak van Van Riebeeks tijdgenooten wordt nog bewaard in woorden als :—

die=de dubbeld (of dubbelt)=dubbel,
deur=door rottangh=rotting,
verbij=voorbij vrunt=vriend,
schulp=schelp ;

en verder in :—

teycken, seynteycken. geteyckent=teeken, enz.
ymand, yts, yder=iemand, enz.
uytgerecht, ingerecht=uitgericht, enz.
namentlijck, *opentlijck*=namelijk, openlijk.

Uit deze voorbeelden blijkt het, dat de uitspraak der XVII eeuw bij ons volmaakter wordt gehoord dan in Nederland, en dat de dochter-kolonie het aloude met meer liefde en ontzag heeft bewaard dan het vaderland.

* * * * * *

Met deze citaten vertrouw ik u, geachte toetoehoorders, een proeve gegeven te hebben van wat er in ons "Boek der Oorsprongen" te vinden is. Moge het voorlezen van deze bladzijden uit een (voor ons) grijs verleden velen uwer aanmoedigen om zelf de oude oorkonden na te sporen. Ik kan u de verzekering geven van menig nuttig en genotvol uur te zullen doorleven. Onze eigene geschiedenis, de lotgevallen van ons eigen vaderland, moeten ons al dierbaarder worden. Tot het aankweeken van een gezonde en geestdriftige vaderlandsliefde, is noodig het aanwakkeren van liefde tot onze taal ; maar niet minder het aanwakkeren van belangstelling in, en liefde tot, onze vóórgeschiedenis. Er moest, mijns bedunkens, een Genootschap of Vereeniging zijn—" Het Historisch Genootschap van Zuid-Afrika," dat zich ten doel stelt ijverig navorschingen te doen in verband met de geschiedenis van ons vaderland. Uit ons archief—het Kerkelijk-archief zoowel als het Regeerings-archief is er nog voor den moedigen en ijverigen vorscher veel buit weg te dragen. Moge er ook op dit gebied weldra een ontwakende en toenemende belangstelling zichtbaar worden !

De blanke bevolking aan de Kaap voor de komst van de Hugenoten.

(DOOR PROF. GODEE-MOLSBERGEN.)

III.

De Companjie zorgde er voor dat de bevolking aan de Kaap niet, zoals de Portugese kolonies, een menigte kleurlingen werd. In den beginne, tijdens Van Riebeeck's bestuur kwam omgang en huwelik van blanken met inboorlingen en slavinnen wel voor. Maar de positie van de natuurlike kinderen van blanke vaders en gekleurde moeders was eigenaardig: men kon toch geen kinderen van Nederlandse vaders als slaven houden! In 1685 waren er zo in de slavenloge 32 mannelike en 26 vrouwelike personen wier vaders blank waren. Om voor het vervolg Companjiesdienaren, zowel hoge als lage, en vrijburgers te weerhouden het aantal natuurlike kinderen te vergroten, werd voor de overtreders de volgende straf vastgesteld: vrijburgers en vrijlandbouwers moesten een half jaar aan de publieke werken arbeiden zonder loon, levende op slavenvoedsel, rijst, vis en water ; Companjiesdienaren verloren een jaar loon. Bovendien hadden de vaders jaarliks een som geld voor de opvoeding te geven en mochten het land niet verlaten zonder borgstelling. Gekleurde zoons werden vrijgelaten op hun 25ste jaar, op voorwaarde dat ze hollands spraken en belijdenis gedaan hadden ; dochters werden vrijgelaten als ze 22 jaar waren en konden door een blanke tot vrouw genomen worden, mits hij een bepaalde som aan de Companjie betaalde en, als het meisje jonger dan 22 was, moest hij een slavin in haar plaats aan de Companjie geven. Huwelik met vrijgelaten slavinnen die geen europees bloed in zich hadden werd toen verboden.

Zo deelt de Companjie de lof, die meestal alleen aan de Kerk gegeven wordt, voor het feit dat de blanke bevolking in Zuid-Afrika zedeliker leefde ten opzichte van inboorlingen en slaven, dan kolonisten in andere tropiese en sub-tropiese streken.

Feesten en bacchanalieën in herbergen, huizen van burgers en landbouwers en vooral in de Companjies slavenloge, waarvan de beschrijving aan de genoegens van Grieken en Romeinen herinnert, werden op strenge straffen verboden door de Goeverneurs Johan Bax en Simon van der Stel.

Bij het voorzien in hun levensonderhoud hadden de vrijluiden mededingers in sommige Companjiesdienaren. Johan van Riebeeck bijvoorbeeld, de maker van de "Caepse hoveniers almanack," was koren- en wijnboer ; een sergeant was tegelijk herbergier. Van der Stel's Constantia en later de zaak W. A. van der Stel zijn overbekend. Maar toen deze konkurentie aan de vrijluiden een grote vergissing bleek, werd die later verboden.

De Heren Bewindhebbers hadden meer sympathie met de vrije boeren dan met de burgers in de stad, die altijd op de een of andere manier er wat konden verdienen. Maar de boeren hingen geheel af van hun oogst en de Companjie had meer nut van hun arbeid dan van die van de vrijburgers

bij het Kasteel. De Bewindhebbers zagen de noodzakelikheid in om een landbouwbevolking aan de Kaap te hebben en Rijckloff van Goens liet in 1657 voor Van Riebeeck een instruksie achter die eindigde met deze merkwaardige woorden:

"U E tot slot nochmael recommanderende boven alles den aenbou van graenen te maintineren (= handhaven); want wij connen hier geen Edellieden werden, voordat eerst goede Boeren geweest zijn."

Zij die zich bij het Kasteel vestigden hielden logieshuizen voor hen die met de vloot de Kaap aandeden en aan land wilden genieten van het heerlike klimaat en de overvloed van vruchten, wijn, vlees en melk; ze verkochten gevogelte en groente aan de schepen; anderen waren traanbranders, kroeghouder, kalkbrander, tabakverkoper, winkelier in olie, zout, enz. Sommigen waren bakker, kleermaker, timmerman, molenaar, metselaar, visser, enz. De verkoop van sommige waren werd jaarliks verpacht aan de hoogste bieder. De Companjie wilde dat de burgers ook aan varkensteelt zouden doen, maar daarvan schenen ze niet te houden. Toen maakte Van Riebeeck er een voorwaarde van voor hen die bij het Fort wilden gaan wonen. Schapen hielden ze gaarne en de melk werd goed verkocht aan de bemanning der schepen. De pachtsommen die jaarliks inkwamen waren zeer aanzienlik, b.v. in 1680 £400, 1681 bijna £560, in 1684 ruim £1300, in 1687 bijna £1700. Langzamerhand komt er onderscheid tussen "vrijlandbouwers en vrijburgers." Er begon een stadsinrichting te ontstaan, b.v. een brandwacht, nachtpatroelje, schutterij. De burgers moesten bruggen en wegen in orde houden. De burgers werden vertegenwoordigd door "Burgherraden" in de Raad van Justitie; te Stellenbosch hadden de landbouwers zegging in het bestuur door hun vertegenwoordigers, de "Heemraden." Burgers hadden zitting in het hof dat kleine civiele zaken behandelde.

De Kaapse kolonisten in de zeventiende eeuw hadden het waarlik niet hard. De hardste schreeuwers over onrecht waren meestal zij die het minst geschikt waren voor hun werk; de ongeschikten, onwilligen of wie het te veel tegenliep verlieten de Kaap, vrijwillig naar Mauritius of Indië verhuizend, of gedwongen teruggezonden door de Companjie naar Holland. Zo vormden degenen die bleven een ijverige Zuid-Afrikaanse natie, die onder gunstige omstandigheden opgroeide. Was er waarlik reden tot klagen, dan konden ze hun klachten indienen bij de Hoge Kommissarissen die telkens de Kaap bezochten en Companjiesdienaren, 't zij hoog of laag, die schuldig bevonden werden, ontgingen hun meestal zware straf niet.

(Slot volgt.)

KRONIEK.

De gevaarvolle tijd. De "Christian" vestigt de aandacht op een zeer merkwaardig verschijnsel. De "Prison Commissioners" (Gevangenis Commissarissen) van Schotland hebben onlangs een onderzoek ingesteld naar de voorgeschiedenis van zekere gevangenen, die gestraft werden van wege meer dan eene gepleegde misdaad. Zij deden de vraag, hoe en wanneer de zestig misdadigers, die zij voor zich hadden, van het rechte pad waren afgedwaald. Het resultaat van dat onderzoek is zeer belangrijk. Slechts drie waren totaal onopgevoed; de rest had een tamelijke opvoeding gehad—zij konden althans lezen en schrijven. Een derde, dat is een twintigtal, kwam uit huisgezinnen aan den drank verslaafd. De meesten echter hadden in hun jeugd de Zondagsschool bezocht, en waren tusschen den ouderdom van *zestien en twintig* op verkeerde wegen geraakt. De schrijver herinnert aan het woord van den heer Birrell, dat die jaren de "onbewaakte jaren" (unguarded years) zijn. Tusschen zijn *zestiende* en zijn *twintigste* jaar gaat menig jongmensch verloren.

* * *

Geeft dit niet stof tot nadenken? Tusschen zijn 16de en zijn 20ste jaar verlaat de Afrikaansche jongeling in den regel de ouderlijke woning om elders zich voortebereiden voor zijn levenstaak. Verstaan wij als Kerk wel, dat het onze roeping is in die jaren veel tijd te besteden aan de geestelijke verzorging harer jeugd? Wat wordt er van onze jongelingen en jongedochters, die de Zondagsschool ontwassen zijn, en de catechisatieklas nog niet bezoeken? Goddank, dat de Christelijke Studenten-vereeniging haar volle aandacht wijdt aan de zaak, en dat ook de Christelijke Strevers-vereeniging in haar Zuidafrikaanschen vorm ze bijeen tracht te brengen. Wij vreezen echter, dat onze Kerk te weinig beseft, van welk gewicht de arbeid is aan zulke jongelieden besteed. De toekomst van land en volk en kerk hangt hiervan af. Moest niet de Christelijke Studentenvereeniging bij ons in hooge waarde worden gehouden?

* * *

Nog iets. Tailen van jonge Afrikaners bezoeken de Europeesche Universiteiten. Wie houdt daar het oog op ze? Wie geeft daar raad te midden van de vele verzoekingen, waaraan zij blootgesteld zijn? Moest niet onze Kerk zich officieel aanmelden bij een of anderen Presbyteriaanschen predikant in Schotland, of een Hervormden predikant in Nederland, die zich het lot onzer jonge Afrikaners aantrekken kan? In Edinburg doet Dr. John Kelman veel voor de studeerende jeugd; zou men hem niet kunnen aanmoedigen om vooral met jonge Afrikaners in verbintenis te komen en ze door vriendelijkheid te lokken en alzoo hun vertrouwen te winnen. Zou men niet iets dergelijks in Nederland kunnen doen? Geen ouder, die vrienden in Europa heeft, zendt zijn eigen kind henen zonder aanbevelingsbrieven; doch meer dan een jongeling verlaat Zuid-Afrika, zonder iemand te kennen in den vreemde, zonder aan iemand aanbevolen te zijn. Is hij lidmaat, waar zal hij zijn certifikaat indienen, wien moet hij tot geestelijken leidsman kiezen, welke Kerk zal hij bezoeken, met welken predikant in aanraking komen? Het getal jonge Afrikaners die jaarlijks Europa bezoeken in "de onbewaakte jaren" huns levens is grooter dan men denkt. Wij binden hun zaak op het hart der Kerk. Moest niet de Kerk, *als* Kerk kennis nemen van de Christelijke Studenten-vereeniging, en door haar in verband treden met dergelijke vereenigingen in den vreemde?

DEEL XIII, No. 11. STELLENBOSCH. NOVEMBER, 1908.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

KRONIEK.

——:o:——

De Huisbijbel. De aandacht van B.B. mede-werkers aan den Huisbijbel worden vriendelijk verwezen naar de bewerking van 't boekje Obadja elders in dit blad verschijnende. Als men zich meer of min door die bewerking laat leiden, zal het gemaklijker worden om de gewenschte eenvormigheid te verkrijgen.

———

Onze uitgewekenen. Waarom is het, dat de Hollandsch-sprekende Afrikaner zoo rusteloos is. Zit het in zijn bloed? Men vindt hem als zwerver, in Mexico, in Argentinië, in D. Oost-Afrika en in D. West-Afrika, bij 't Ngami-meer, en aan de oevers van 't Nyanza-meer. In het *Westen* wordt meegedeeld, dat volgens berekening sedert den vrede in 1902 niet minder dan 5,000 Hollandsch-sprekende boeren Z. Afrika hebben verlaten. En Zuid Afrika heeft een blanke bevolking van iets meer dan *eeu half-millioen!!* De *Post* meldt ons het volgende hieromtrent:—"Volgens de opgave van den Registrateur-Generaal te Kaapstad, bedroeg de *totale bevolking* der Kaapkolonie op 31 Dec. 1907, volgens schatting 2,507,500, waarvan 610,680 blanken. Volgens den census van 1904 bedroeg de bevolking 2,123,000, zoodat immigratie en geboorten ingesloten, de bevolking in dat tijdsverloop met 384,500 is toegenomen; *het blanke bevolkingselement nam echter slechts met 41,000 toe of 7 pCt. terwijl de kleurlingbevolking met 22 pCt. vermeerderde.* In 1907 verlieten 26,650 personen *meer* de kolonie dan er inkwamen." Wij staan dus voor een driedubbel gevaar. Europeanen verlaten de kolonie: boeren trekken heen: de gekleurde bevolking neemt toe. Dit stemt tot nadenking. De Europeanen die heengaan zijn meestal nergens thuis: de boeren die heengaan verlaten hun vaderland, waar ze toch een bestaan hadden kunnen vinden, en komen in den vreemde niet vooruit. Moeten die uitgewekenen aan hun lot worden overgelaten? In Argentinië arbeidt Ds. Jacobs; doch hij laat zeer weinig van zich hooren. In Duitsch Oost-Afrika is er niemand, ofschoon er eene nieuwe gemeente is gesticht door Ds. J. M. Louw, met den eigenaardigen naam "Vergenoeg." Helaas niet "Vergenoegd"; want ook daar geldt het, men

"hunkert naar hetgeen hij zien zal,
wenscht terug hetgeen hij eens zag."

Wij laten Ds. Louw zelf aan het woord.

***

Onze uitgewekenen in Oost-Afrika. 't Is op verzoek van de Redactie dat den lezers van 't *Gereformeerd Maandblad* hiermede 't een en ander omtrent onze uitgewekenen in Oost-Afrika wordt medegedeeld.

Vooraf iets omtrent een landkaart. Die zich een juist denkbeeld wil vormen van de gewesten alwaar onze menschen zijn, die refereere naar zijn landkaart — geen jarenoude landkaart, — en die mogelijk geen kaart van beteekenis heeft die schaffe zich één aan, b.v. Bartholomew's "Central and South Africa," let wel, van 1908, die in meer dan één opzicht zeer goed is, en met linnen rug slechts 3/- kost.

Met een kaart vóór zich kan men dan meteen zien waar onze menschen wonen omtrent wie wij thans schrijven. Sommigen in Duitsch- en anderen in Britsch Oost-Afrika. In Duitsch gebied wonen drie huisgezinnen nabij Muansabaai (Victoria Nyanza), een paar hebben geen vaste woonplaats, en de overigen wonen allen aan den voet of in de onmiddellijke nabijheid van Meru, een hoogen berg ietwat ten zuidwesten van den beroemden Kili-

manjaro, die jaar in en jaar uit met sneeuw bedekt is. Komt iemand van Transvaal en wil hij op Duitsch gebied aan wal stappen dan is Tanga de plaats daarvoor. Van Tanga gaat het *per* spoor naar Mombo en van daar neemt het ongeveer nog tien dagen *per* ossenwagen naar Meru. Een andere weg van waar men naar Meru kan gaan is van Voi Station (op de spoorlijn van Mombasa naar Victoria Nyanza) *via* Taveta en Moschi. Onze menschen in Britsch gebied wonen veel meer uit elkander dan die in Duitsch gebied. Een bezoeker van 't Zuiden die b.v. te Delagoabaai aan boord van een schip gaat moet te Mombasa aan wal gaan. Mombasa ligt bijna 1,800 mijlen ten Noorden van Delagoabaai. Van Mombasa gaat het *per* spoor binnenslands naar Athirivier, Nairobi, en Nakuru, die 311, 327, en 449 mijlen respectievelijk van Mombasa liggen. Al onze menschen zijn te vinden ten Noorden van den spoorweg en wonen van zes tot tachtig mijlen ver van een of ander van bovengenoemde drie stations. Uiteindelijk zullen de meesten op het Guas Ngishu hoogeveld (ongeveer 80 mijlon ten Noordwesten van Nakuru Station), meenen wij, zich gaan vestigen.

Wij spreken van "onze menschen," doch wie zijn zij? Van waar komen zij? En sedert wanneer wonen zij in Oost-Afrika? Vragen die gemakkelijk te beantwoorden zijn. Enkele huisgezinnen of personen zijn direkt van de Kaapkolonie daarheen gegaan, zoowat negen familiën hebben vroeger in Rhodesia gewoond, één huisgezin is niet lang geleden uit *Duitsch West*-Afrika naar *Britsch Oost*-Afrika verhuisd, doch de meeste menschen zijn trekkers direkt uit de Transvaal. Onze menschen wonen nog niet lang in Oost-Afrika. In 1904 gingen zes huisgezinnen uit de Transvaal naar Duitsch Oost-Afrika, in 1905 volgde er een groote trek, sedert zijn er af en toe nog enkelen daarheen gegaan, en thans zijn er twee-en-vijftig huisgezinnen met zoowat 270 zielen. Deze getallen zijn niet grooter omdat van den grooten trek van 1905 drie-en-dertig huisgezinnen in 1906 nog verder Noordwaarts gingen, t.w. naar Britsch gebied, terwijl meer dan tien huisgezinnen al lang reeds weer terug zijn in de Transvaal. Van Britsch gebied is de geschiedenis weer deze—in 1905 gingen zes familiën uit de Transvaal zak en pak daarheen. In 1906 werden hunne gelederen versterkt door nog twaalf huisgezinnen uit de Transvaal en de drie-en-dertig uit Duitsch gebied. In 1907 volgden nog zeven uit het Zuiden, en dit jaar acht-en-vijftig huisgezinnen, brengende het getal tot op honderd-en-vijftien met een zielental van 623. In Duitsch en Britsch Oost-Afrika te zamen hebben wij dus te denken aan 167 huisgezinnen en 893 zielen. Deze getallen meenen wij zijn nagenoeg correct.

"En wat zijn onze menschen daar gaan zoeken?" Ja, dat is weer een andere vraag. Ons antwoord daarop is dat zij niet om ééne maar om verschillende redenen daarheen gegaan zijn, en allen niet om dezelfde reden of redenen. Misschien heeft dit daar iets, in 't begin vooral, meê te doen gehad, dat de één om deze en een ander om een gansch tegenovergestelde reden langer niet in de Transvaal *wilde* blijven wonen. Sommigen weer waren door den oorlog achteruit gegaan en dachten dat het in dat nieuw land beter zou gaan. Velen, mogelijk de meesten, zijn getrokken met de gedachte om op een gemakkelijke wijze eigenaars van groote plaatsen in die gewesten te worden. Dan ook heeft de oude trekgeest zeker veel met dezen trek te doen gehad.

Om welke redenen onze menschen nu ook al het Zuiden verlaten hebben één ding is zeker zij hebben allen gezocht hun positie hierdoor te verbeteren. Doch of zij nu al gevonden hebben of vinden zullen wat zij zoeken is zeer te betwijfelen. Enthousiasme over het land, vooral met het oog op de grondwet, jachtwet, en andere wetten in 't algemeen, dit zoekt men te vergeefs. Slechts weinigen hebben ons den indruk doen ontvangen dat zij daar volkomen gelukkig en tevreden zijn, en aan den anderen kant zijn daar velen die van harte daarnaar verlangen om weer terug te keeren naar de Transvaal. Van degenen die in Juli, j.l., naar Britsch gebied gingen zijn drie huisgezinnen al weer terug in de Transvaal, zij keerden terug in dezelfde boot als wij meê kwamen. Ware het niet voor gebrek aan middelen dan was dat getal niet drie doch ongetwijfeld heelwat grooter. Men verlangt naar drie dingen, n.l. grond goed voor landbouw en veeteelt, water, en een gezond klimaat. Deze drie *zijn* daar in Oost-Afrika te vinden, *doch* om *alle drie bij elkander* te vinden in die streken van het land die voor kolonisatie opengezet zijn, is zoo gemakkelijk niet. Dit stelt meer dan één teleur. En dan om een grondeigenaar te worden onder de wetten zooals zij thans zijn, zoowel in het eene als in het andere gebied, is even moeilijk. Hoevelen ooit kaart en transport van grond zullen krijgen, en met de termen van het eigendomsrecht volkomen tevreden zullen zijn, zal de toekomst ons moeten leeren. Intusschen antwoordt de echo "hoevelen?"

Ten slotte iets omtrent de roeping van onze Kerk, en dat niet alleen met 't oog op Oost-Afrika doch met betrekking tot den trekgeest in 't algemeen. Wij stellen het vragenderwijze. Is de roeping niet tweederlei, t.w. *(a)* om den trekgeest zoover als maar mogelijk is, tegen te gaan, en *(b)* in zooverre onze menschen niet te keeren zijn—want *allen* zullen zich niet laten thuishouden—de uitgewekenen dan *dadelijk* op te volgen en te bearbeiden? Wordt dit niet gedaan, wat wordt er dan van ons geliefd volk? Het is niet alleen Oost-Afrika, daar zijn er nog meer b.v. Duitsch West-Afrika, de verschillende deelen van Rhodesia, Argentinië, enz. Eerlang vreezen wij zullen daar

ook van onze menschen in den Congo-Vrijstaat zijn. Wij spreken thans echter niet van de toestanden in deze andere gewesten, en ook niet omtrent boeren in Swasiland en blanke armen in verschillende deelen van de Kaap Kolonie, doch alleen van Oost-Afrika en onze uitgewekenen aldaar. Let wel, wij zeggen "onze *uitgewekenen*." Wij zijn dankbaar dat het slechts iets meer dan vier jaren is sedert onze eerste menschen daarheen gegaan zijn, want daaraan is het te danken dat wij nog niet reden hebben te spreken van een betreurenswaardigen *algemeenen* achteruitgang op godsdienstig en maatschappelijk gebied. Niemand denke toch aan "diepgezonkene arme blanken" in Oest-Afrika! Armen en mogelijk ook vele armen zijn er, want waar zijn zij niet? En achteruitgang zal er gewisselijk komen indien de Kerk niet aan hare roeping getrouw is. Heb dank, de Kerk in Transvaal heeft tot hiertoe getracht hare hand aan hare uitgewekenen te houden. En wat ons als schrijver betreft, wij vertrouwen van ganscher harte dat onze Kerk in staat zijn zal om nog meer te doen dan zij tot hiertoe reeds heeft kunnen doen. Och kon een proponent maar dadelijk gezonden worden (en zijn salaris daarbij) om geordend te worden en voor minstens twee jaren naar de onzen in Duitsch en Britsch gebied te gaan! Waarom dan *dadelijk*? Indien zoovele gemeenten thuis dikwijls zoolang vacant moeten blijven waarom kan Oost-Afrika niet een beetje wachten en zich tevreden stellen met een bezoek van een leeraar zoo nu en dan? Wij zullen 't u zeggen. Thuis zijn zaken in iedere vacante gemeente geregeld, dáár nog niet of slechts gedeeltelijk, en de organisatie van zaken, *vooral* met betrekking tot de opvoeding van onze kinderen, moest toch *dadelijk* kunnen plaatsvinden. In Britsch gebied vonden wij slechts zoowat vijf of zes kinderen die de gelegenheid hebben om een school geregeld bij te wonen. Zoo durft het toch niet voortgaan. In Duitsch gebied is het met de opvoedingskwestie niet veel beter gesteld. Bijzonderheden deelen wij niet mede want ons stuk wordt te lang. Wat de vrucht van onze onderhandelingen met den Britschen en Duitschen Gouverneur wezen zal, weten wij niet. Wij wachten nog op schriftelijke antwoorden.

Door al dat trekken van ons volk breidt de Kerk zich uit, doch te gelijk vermeerdert ook haar werk, en mannen en geld zijn schaarsch. De Heere echter Die zal het voorzien! In Oost-Afrika heeft onze Kerk nu al twee gemeenten één in 1905 in Duitsch gebied gesticht en een tweede die op den 29sten Aug., j.l., in Britsch gebied gesticht werd met den naam van "De Ned. Herv. of Geref. Gemeente "Vergenoeg" (*niet* Vergenoegd).

J. M. LOUW.

Boksburg, Oct., 1908.

ZEDELEER ZONDER GODSDIENST.

Uit Engeland wordt aan de "Nieuwe Rotterdammer" geschreven over het internationale Zedeleercongres, dat dezer dagen in Londen werd gehouden. Wij nemen het een en ander daaromtrent over, omdat het een toestand teekent, die onze aandacht in Zuid Afrika zeer verdient. Tot hiertoe hebben wij geen moeilijkheid gehad met het godsdienstonderwijs op de school. In Engeland baart dat onderwerp slechts moeite en verdriet, verbittering en strijd. De voorstander van het Anglikanisme, en de aanhanger van de 'Free Church Council' kunnen het maar niet vinden. Zal het Zedeleercongres den weg aanwijzen tot samenwerking en heil? Wij hebben onze vrees, omdat men een zedeleer wil zonder en buiten God, een *morale independante* (onafhankelijke zedeleer,) waarin God en Bijbel niet gekend worden.

* * *

Morgen wordt in de Londensche hoogeschool (Imperial Institute, South Kensington) het eerste internationale zedeleercongres geopend door Dr. Michael E. Sudler, hoogleeraar in de geschiedenis der opvoedkunde aan de hoogeschool te Manchester, den voorzitter van het congres.

Dat de leer der deugd den grondslag behoort uit te maken van het onderricht op alle scholen, of althans een hoofdbestanddeel ervan dient te vormen, is hier te lande tenminste geen nieuwe leus, en de Moral Instruction League, heeft al een bestaan van ruim tien jaren gehad. Die League is indertijd gesticht door den ethicist Dr. Stanton Coit, die tevens haar eerste voorzitter was, en Gustav Spiller, den ijverigen algemeenen secretaris van het Internotionale Zedeleercongres.

De Moral Instruction League heeft door een onvermoeide en talentvol gevoerde propaganda betrekkelijk veel weten gedaan te krijgen. Twee-en-vijftig schoolbesturen in Engeland en Schotland waren reeds voorgegaan met het invoeren van een stelselmatig onderwijs in de "morale indépendante" (onafhankelijke zedeleer) op hunne scholen, met toepassing der beginselen, in het handboek der League uitgewerkt.

Het staat wel vast, dat het Internationale Zedeleercongres niet zou hebben kunnen plaats vinden, zonder de voorbereidende propaganda der M. I. League.

Het eerste internationale zedeleercongres, heeft inderdaad hier en in den vreemde een opgang gemaakt, boven de koenste verwachtingen, die Gustav Spiller ooit had gekoesterd. Zeventien staten zullen in het Imperial Institute vertegenwoordigd wezen, en de ministers voor het openbaar onderwijs in Engeland, Frankrijk, Italië, Rusland, Spanje, Nederland, België, Noord-Amerika en Japan—ik heb slechts de voornaamste landen

genoemd—hebben het congres onder hun hoede genomen, evenals de hoofden der schoolbesturen in de meeste koloniën.

Het aantal afgevaardigden wordt op ruim duizend geschat, doch onder hen vindt men de voornaamste opvoedkundigen in de wereld, mannen van alle geestesrichtingen op kerkelijk of staatsgebied: Katholieken zoowel als Protestanten, Joden zoowel als Afgescheidenen, Boeddhisten, Positivisten, Jezuïeten zoowel als Rabbijnen. Velen onder de afgevaardigden fungeeren als ondervoorzitters van het congres. Als die uit Nederland zie ik de namen vermeld van de heeren de Beaufort, A. Kuyper, R. A. van Sandick en J. Th. Mouton.

In verhandelingen zal het geheele schoolleven der volkeren in ethischen zin van alle zijden beschouwd en toegelicht worden in de onderdeelen. Doch de meeste verhandelingen zullen in druk voor de Congresleden vooraf verkrijgbaar zijn in meer dan een taal. Want het voorlezen ervan zou uiteraard te veel tijd vergen, hetgeen afbreuk zou kunnen doen aan de beraadslagingen, waartoe de verhandelingen gereedelijk aanleiding zullen geven.

Zeer belangrijk is de tentoonstelling van internationale schoolboeken en prenten, ook muziek, welke, als onderdeel van het congres, in een bijzaal van het Imperial Institute gehouden zal worden. Met deze tentoonstelling heeft men ten doel het schoolleven op de verschillende volksscholen over de geheele wereld toe te lichten. Natuurlijk wordt alle sectegeest daarbij evenzeer geweerd als eenigerlei politieke richting. Al wat ethisch is wordt daarentegen op den voorgrond geplaatst, zoo in de schoolboeken als in de prenten, welke ten deele de wanden versieren; al wat den smaak veredelt en den geest, zoo van onderwijzers als van onderwezenen opvoert tot hoogere en betere dingen.

Hoogst interessant zijn de Japansche schoolboeken en de groote kleurige prenten, welke de wanden sieren, althans van de nieuwerwetsche schoolkamers in Japan, doch hier op de tentoonstelling, in banden vereenigd, ter tafel liggen. Zij toonen ons aan, hoever het ethische Japan Europa reeds met het inprenten der deugdenleer op de volksscholen voor is. Tegelijkertijd lichten zij voor ons toe de enorme vorderingen door de Japanners ook op dit gebied gemaakt. In de ouderwetsche Japansche volksscholen en binnenkamers ziet men onderwijzers en onderwijzeressen, zoo ook de scholieren, nog neerhurkend in den trant van weleer, maar in de nieuwerwetsche hebben allen lessenaars voor zich en zitten zij op de stoelen, gelijk de Europeanen en Amerikanen der beschaving.

NOG ALTIJD STRIJD.

Nog duurt de strijd in Pretoria. Zal men elkaar leeren verstaan? Aan den éénen kant smaadt men den Kapenaar die zich aan 't onderwijs wijdt, en roemt men den uitlander die "tot alles goeds" op het gebied van onderwijs bekwaam schijnt te zijn. Aan den anderen kant wil men den Afrikaner eene eereplaats bezorgen in 't onderwijs. Van daar strijd. Wij gelooven met Ds. Bosman, dat de Kapenaar in het onderwijsgeven voor niemand behoeft achtertestaan. Hij heeft het bewezen, met schitterend succes in de oude kolonie. Wij zouden tal van namen kunnen noemen: doch *nomina odiosa*. Waarom dan kibbelen, terwijl men toch hetzelfde bedoelt. Sluit niemand uit—is onze leuze. Bindt u niet *uitsluitelijk* aan Holland: Schotland heeft degelijke onderwijzers aan Zuid-Afrika gegeven. Maar bovenal, smaalt niet op den Afrikaner, die soms met een weinigje praktische ondervinding op uitstekende wijze doceert, omdat hij land en volk kent. Doch hooren wij de *Volkstem cum suis*.

DE OUDE ANTHITESE?

De heer Emcus schrijft in het *Chris. Schoolblad:* "Een tweetal kerkelijke voormannen, Ds. H. S. Bosman van Pretoria en Ds. A. J. Louw van Heidelberg, laten zich in *De Volkstem* hooren tegen het artikel waarin de Redactie van dit orgaan, dat de mond der Regeering pleegt genoemd te worden, het ontbieden van onderwijzers van buiten Afrika aanbeveelt. Ds. Bosman wil liever nog eerst de gematriculeerden, waarvan er duizenden in de drie koloniën zijn, opwekken om na eenige normaalschool voorbereiding de heerlijke zaak der nationale opvoeding te komen dienen. Gematriculeerden zijn dezulken die een examen hebben afgelegd ongeveer gelijkstaande met het overgangsexamen van de derde naar de vierde klasse onzer gymnasia. 't Is duidelijk dat die jongelui in eene richting en eene hoogte gestudeerd hebben die allerminst waarborgen bieden, zelfs na toevoeging van een jaar normaalschool opleiding, voor de deugdelijkheid van het onderwijs dat het kind zou ontvangen. Dat zal evenwel slechts hij kunnen inzien die van schoolzaken door eigen ervaring op de hoogte is. En geheel vergeten wordt daarbij, dat het juist ter wille van de taal is dat men den Hollandschen onderwijzer begeert. Het is nu eenmaal niet anders, maar het Hollandsch is onder het Engelsche onderwijsstelsel slecht onderwezen. Tal van onverdacht nationaalgezinde Hollandsch-Afrikaansche onderwijzers zijn het Engelsch veel beter machtig dan de taal voor welker rechten zij strijden.'

De heer Emous sluit het artikel, waaraan bovenstaande is ontleend, met het uitspreken van de volgende wenschen:

"Het weder oproepen van die heillooze

anthithese blijven we betreuren, al zijn we door de feiten overtuigd dat een belangrijk deel des volks zeer gaarne een Hollandschen onderwijzer heeft, en al weten we ook van Ds. Bosman dat hij ook den goeden Hollandschen onderwijzer waardeert. We beschouwen zijn woord als eene uiting van zijne begeerte om tegenover den roep om onderwijshulp van elders ook den landgenoot in de eerste plaats te roepen en te bekwamen tot het werk der nationale opvoeding.

"En voorts zij er op gewezen dat de benoeming der onderwijzers allereerst de schoolcommissiën aangaat, waarop dan de goedkeuring der schoolraden en de bekrachtiging door het departement moeten volgen.

"We kunnen den wensch niet onderdrukken, dat mannen als Ds. Bosman en Ds. Louw zich ook eens in de scholen vergewissen van de hoogte waarop menige onderwijzer met zijn Hollandsch staat."

***

"Dat zal evenwel slechts hij kunnen inzien die van schoolzaken door eigen ervaring op de hoogte is"!! Deze volzin teekent! alsof niemand anders op de hoogte is, dan die .... meent op de hoogte te zijn en van uit die hoogte anderen beoordeelt die niet juist denzelfden cursus hebben doorgemaakt als de beoordeelaar. Voorwaar die strijd, dat gebrek aan samenwerking, bereidt ons slechts nederlaag na nederlaag.

Toespraak bij de Sluiting der lessen van het Theologisch Seminarie.

Gehouden te Stellenbosch, op 28 October, 1908, door Prof. A. MOORREES.

Hoogeerwaarde, Weleerwaarde, Eerwaarde Heeren, Geliefde Broeders en Zusters in den Heere,

De twintigste eeuw, geboren in het rumoer van den oorlog, voert nochtans de leus: "Unificatie" op haar wapenschild. Dat woord is van alle kanten met geesdrift toegejuicht, en dat men het niet enkel bij woorden laten wil, daarvan getuigen de verschillende pogingen tot vereeniging, althans tot toenadering, die op allerlei gebied, en niet het minst op dat van de kerk worden waargenomen. In Canada, in Australië, in Indie, ook in Z.-Afrika heeft de gedachte aan eene nauwere vereeniging der verschillende kerken, in vele kringen wortel geschoten, on soms treffen wij eene toenadering van zulke vreemdsoortige elementen aan, dat het ons schijnt alsof de morgenstond aangebroken is van den dag waarop "de wolf met het lam verkeeren zal."

En wie, die zich voor den geest roept het gebed door onzen Heiland als met stervende lippen uitgesproken: "Opdat zij één zijn, gelijk als wij", zal niet met dankbaarheid en belangstelling kennis nemen van elke poging om die bede in vervulling te doen treden. Wie, die zich een geloovige noemt, heeft niet menigmaal het aangezicht rood van schaamte gebogen, bij den aanblik van zooveel strijd, en scheuring en verbittering, waardoor de Geest des Heeren bedroefd en de zaak des Heeren benadeeld is geworden? Wie, die onder den indruk gekomen is van de ontzettende macht des ongeloofs, van de verwereldlijking en verwildering van groote massa's in de z.g. Christelijke wereld, gevoelt niet menigmaal behoefte aan eenheid onder hen, die nog den Christus Gods belijden, om als één man den strijd aan te gorden tegen de verpletterende overmacht van den vijand! Alleen maar laat ons toezien om niet door de zoete aandoeningen van 't sentiment—al is het ook een geloovig en Christelijk sentiment—vervoerd te worden tot een blindelings toejuichen van alles waarop het tooverwoord "Unificatie" te lezen staat, maar ons zelven rekenschap te geven, van wat wij bedoelen wanneer wij spreken over de eenheid der Kerk, en in welken zin die eenheid door den Heer werd afgebeden in Zijn Hoogepriesterlijk gebed. En teneinde dit te kunnen doen is het verstandig niet *a priori* een theorie te stellen, en daaruit te redeneeren hoedanig de feiten behooren te zijn; maar omgekeerd eerst de feiten der geschiedenis waar te nemen en dan daaruit te besluiten langs hoedanigen weg het den Alwijzen God behaagd heeft Zijn kerk hier op aarde te ontwikkelen. Zulk een onderzoek zal ons doen zien, dat alhoewel het begrip van één algemeene kerk die alle Christenen uit alle oorden tot èèn lichaam vereenigt, het begrip van plaatselijke kerken voorafgaat, die eenheid niet als iets uiterlijks en zichtbaars, maar als iets geestelijks, en enkel voor het geloof waarneembaar, werd opgevat; dat de verschillende kerken slechts door de eenheid des Geestes aan elkander verbonden waren. In het midden van de derde eeuw heeft de kerk hare gedaante veranderd en staat zij voor ons als een kerkelijk instituut, met behoorlijke organisatie, en vasten vorm van eeredienst: de kerk der na-Apostoliese periode is overgegaan in de oud-Katholieke kerk.

Waaraan is deze verandering te wijten?

Vergun mij een poging te wagen om de ontwikkeling die daartoe aanleiding gegeven heeft te schetsen; maar in plaats van een dor betoog te leveren, wil ik trachten u den loop der zaken aanschouwelijk voor te stellen, door ze te behandelen in verband met de groote persoonlijkheid in wie de geest des tijds zich als het ware afspiegelt, en die zeker de nieuwe beschouwingen aangaande de Kerk het duidelijkst heeft geformuleerd. Ik ga derhalve spreken over:—

CYPRIANUS EN HET EENHEIDSBEGRIP DER OUD-KATHOLIEKE KERK.

Van Cyprianus is ons een levenschets nagelaten door zijn diaken, Pontius, die te zeer een lofrede is geworden om ons een onbevangen blik te gunnen op zijn persoon; echter kunnen wij uit de talrijke brieven, die ons van hem bewaard zijn, den man leeren kennen die meer dan iemand anders er

toe bijgedragen heeft het "extra ecclesiam nulla salus" (buiten de Kerk geen zaligheid) te doen zegevieren. Daarmede is niet bedoeld dat de bron van deze theorie bij hem moet worden gezocht. De ontwikkeling der geschiedenis is een geleidelijk proces. Wel zijn er momenten in de geschiedenis wanneer er nieuwe verschijnselen op het wereldtoneel worden waargenomen en nieuwe gedachten worden geboren; maar bij nauwkeurig onderzoek blijkt het, dat ook dat schijnbaar plotselinge en verwarrende, dat een nieuwe wending schijnt te geven aan den loop der ontwikkeling, de vrucht is geweest eener langzame voorbereiding, zoodat het tegenwoordige uit den bodem van het verledene gloeit, gelijk het op zijn beurt weer al de mogelijkheden van de toekomst in zijn schoot draagt. Zooals Bilderdijk het zoo schoon uitdrukt:

"Wat verschijne, wat verdwijne,
't Hangt niet aan een los geval.
In 't verleden ligt het heden,
In het nu, wat worden zal."

Toch zijn er tijden wanneer zekere toestanden het hoogtepunt hunner ontwikkeling bereiken en nieuwe toestanden aanbreken die wel uit 't verledene geboren zijn, maar toch een nieuwe baan van ontwikkeling ontsluiten, wanneer—om met een andere dichter te spreken:

"Nieuwe tijden zijn voldragen,
En een nieuwe loop begon."

De aller oudste Christelijke schrijvers, de apostolische vaders, zooals zij genoemd worden, spreken van ééne Christelijke Kerk die alle geloovigen omvat. Maar de Kerk waarvan zij spreken heeft geen zichtbare grenzen. Zij wordt niet door uiterlijke banden omstrengeld, men kan van haar niet zeggen: ziet hier! of ziet daar! Zij is geen vergadering van personen die door één belijdenis, bestuur en organisatie tot eenheid zijn gekomen. Neen! zij is eeuwig in de hemelen. Vóór de wereld was, was zij; en iedere plaatselijke kerk op aarde is een beeld van de ééne Hemelsche Kerk die het ware lichaam van Christus is. Op aarde is de Kerk verstrooid door vele landen, maar toch is zij één omdat één Geest in haar woont, één hoop haar bezielt en één band van broederlijke liefde aller harten aan elkander snoert. Elke bijzondere kerk is dus eene eenheid in zichzelf, waarin de Hemelsche Kerk zich belichaamt; en hoe losser de uiterlijke band was, des te hechter en inniger was de eenheid des Geestes, die zich—vooral in dagen van vervolging—menigmaal op aandoenlijke wijze in daden van ongeëvenaarde zelfopoffering en barmhartigheid openbaarde.

Maar toen de jeugdige kerk zicht gewikkeld zag in een worsteling op leven en dood—een worsteling waarin het stervend Heidendom, als een laatste poging tot zelfbehoud, het Christendom zocht omtezetten in een stelsel van heidensche philosophie, en als het ware zijn jeugd wilde vernieuwen door het levensbloed der jonge kerk over te tappen in zijn verdorde aderen;—toen in den boezem der kerk zelf scheuringen ontstonden waardoor zij gevaar liep uiteen te spatten, toen deden zich, in den nood der tijd, nieuwe behoeften gelden. Tegenover de tegenstanders, die stoutweg verklaarden dat de waarheid niet bij de Kerk, maar bij hen te vinden was, had zij noodig te kunnen bewijzen dat haar zegel des geloofs van apostolischen oorsprong was, en dat zij het kleinnood haar van de apostelen overgeleverd, zuiver en ongeschonden had bewaard. En zoo kwam men vanzelf er toe de eenheid der kerk te verplaatsen, van het centrum naar den omtrek, van het inwendige naar het uitwendige, van het geestelijke naar het zichtbare; in de eenheid van organisatie, in de orde en opvolging der bisschoppen. "Katholiek" was niet langer eigenschap van een geestelijk lichaam, maar werd kenmerk van een uitwendige en zichtbare vereeniging, die heel de wereld in haar moederlijke omhelzing sloot: één in leer, één in praktijk, met een vast aaneengesloten organisatie, een tegenbeeld van den Romeinschen staat, een grootsche, imposante, eerbiedwardige figuur, doch die niet langer het beeld der Hemelsche Kerk daarboven, maar helaas! dat van het wereldrijk hier beneden weerspiegelde.

Deze overgang is dus geenszins bewerkstelligd door heerschzuchtige kerkvorsten die zich een eigenmachtig gezag aanmatigden over het erfdeel des Heeren. Zulk een beschouwing der geschiedenis is de oppervlakkigheid zelve. Gelijk het aan den eenen kant verkeerd is den loop der historie te willen verklaren uit de onverbiddelijke werking van de wet der evolutie, en de macht der persoonlijkheid buiten rekening laten, zóo is het aan den anderen kant niet minder eenzijdg het oog te sluiten voor het feit dat de machtige persoonlijkheden juist daarvoor zulk een overwegenden invloed hebben uitgeoefend, omdat zij kinderen waren van hunnen tijd, en het aan hun gegeven was, op het juiste oogenblik, door woord of daad, uiting te geven aan de gevoelens die bewust of onbewust sluimerden in de harten hunner tijdgenooten. Cyprianus heeft niet een nieuw kerkbegrip aan de Kerk opgedrongen, doch eenvoudig, duidelijk en scherp geformuleerd, een veranderde opvatting die langzamerhand tot stand gekomen was. En dat deze formuleering juist aan hem te danken is, vindt zijn verklaring in den strijd dien hij zijn leven lang te voeren had, en die hem dwong een beslist standpunt intenemen.

Een man van een aanzienlijke geboorte en een onafhankelijk vermogen, had hij, reeds vóor zijne bekeering, zich door zijn wandel de achting zijner heidensche stamgenooten verworven. Hij had reeds den mannelijken leeftijd bereikt voordat het licht van Gods genade in zijne ziel verrees. Zelf verhaalt hij, hoe onmogelijk het hem scheen in zijn onbekeerden toestand, dat een mensch kon worden wedergeboren, dat de oude en ingekankerde gewoonten van een leeftijd konden worden afgelegd en de mensch terwijl zijn lichaam onveranderd bleef, in hart en ziel kon veranderd worden. "Doch, toen ik door de werking des Geestes een tweede geboorte ondergaan had, toen werden op een wonderbare wijze twijfelachtige zaken voor mij zeker, werd het verborgene geopenbaard, het duistere werd licht, wat vroeger

moeilijk scheen, begon bereikbaar te worden, wat ik vroeger onmogelijk gedacht had, werd uitvoerbaar." Hoewel geen oorspronklijke denker, toch begaafd met een helder verstand, meer man van de praktijk dan van diepzinnige bespiegeling, die aan groote vastberadenheid een prijzenswaardige inschikkelijkheid paarde; bovenal bezield met diepen ernst en vurigen ijver voor den Heer, was hij bij uitnemendheid geschikt, een der leidsmannen der Kerk te zijn in die stormachtige tijden toen bloedige vervolging van buiten, en heillooze verdeeldheid in haar eigen boezem haar met een wissen ondergang schenen te dreigen. Geen wonder dus dat hij reeds spoedig na zijn bekeering tot presbyter benoemd en binnen een paar jaren door den onstuimigen aandrang der gemeenteleden, hoewel tegen zijn zin, als genoodzaakt werd den inmiddels vakant geworden bisschopszetel intenemen. Maar evenmin kan het ons verwonderen dat er onder de geestelijken waren, die deze plotselinge bevordering van den nieuweling over de hoofden van zoovele oudere ambtsdragers, met leede oogen aanzagen, en dat er dus van den beginne aan een groep ontevredenen gevonden werd, die er op uit waren den nieuwgekozen bisschop den voet dwars te zetten. In hoe verre hij zelf voedsel gegeven heeft aan de ontevredenheid is moeilijk uit te maken, daar de bronnen, waarover wij beschikken kunnen ons slechts ééne zijde der zaak, en wel die ten gunste van Cyprianus te zien geven. Dat hij beminnelijke hoedanigheden heeft gehad is buiten twijfel. Onmiddelijk na zijn bekeering verkocht hij zijne aanzienlijke bezittingen ten behoeve der armen. Zijn geschiedschrijver Pontius zegt van hem: "Zijn huis stond voor allen open. Geen weduwe keerde van hem terug met een ledigen schoot, geen blinde, dien hij niet tot geleider was, geen struikelende, voor wie hij niet een stut was om hem te steunen, geen die door de hand des machtigen van hulp ontbloot was, die hij niet als verdediger beschermde." Van zijn Christelijke hulpvaardigheid jegens lijdenden heeft hij dikwijls de schitterendste bewijzen geleverd, o. a. door zijn moedig gedrag tijdens het woeden eener verschrikkelijke pestziekte, toen men de lijken onbegraven liet liggen uit vrees voor de doodelijke besmetting, en hij met ware herderlijke trouw zijne gemeente opwekte niet slechts hun eigen dooden, maar ook die der heidenen te begraven, en zich alzoo kinderen te betoonen van hunnen Vader in den hemel, die Zijn zon laat opgaan over boozen en goeden. En in een brief aan de Numidische bisschoppen met een aanzienlijke geldsom, die hij bijeen vergaderd had tot losgeld van eenigen hunner landgenooten die gevangen genomen waren zegt hij: "Want wie zou niet treuren over zulke rampen, of wie zou niet zijner broederen smart als zijne eigene beschouwen, daar de Apostel Paulus zegt: "En het zij dat één lid lijdt, zoo lijden al de leden mede, het zij dat een lid verblijdt wordt; zoo verblijden zich al de leden mede," en hij bedankt hen dat zij hem en zijne gemeente vruchtbare velden aangeboden hebben waarin wij het zaad onzer hoop kunnen werpen." Ook spreken uit al zijne brieven, waarin hij vermaant en bestraft een hart dat met teedere herderzorg bekommerd is over de hun toevertrouwde kudde, en dat aan getrouwe waarschuwing, het woord der vertroostende liefde weet te paren. Aan den anderen kant laat het zich evenmin ontkennen dat waar hij zijn tegenstanders aanvalt zijn toorn zeer bitter en scherp is, hij ontziet zich niet hun de laagste beweegredenen toetedichten en slaat meestal zulk een hoogen toon aan, dat wij de beschuldiging van trots en heerschzucht kunnen verstaan, die dikwijls tegen hem wordt vernomen. En 't is waar dat de hartstochtelijkheid waarmede hij strijd voert, een prikkelbaarheid des gemoeds verraadt, die niet past bij die zachtmoedigheid en ootmoed, die de macht des Geestes zijn; doch laat ons ook niet vergeten dat hij in den strijd tegen Stefanus van Rome, tegenover de aanmatiging van den Roomschen bisschop, die hem de grievenste beschuldigingen naar 't hoofd slingerde, de grootste gematigdheid heeft in acht genomen. Wanneer wij dit bedenken, en daarbij in 't oog houden dat de wijze van strijdvoeren in die dagen zeer verschillend was van die in onzen tijd, dat zelf nog in de dagen der Hervorming Luther en Erasmus, bijv. elkander de grofste dingen toevoegden; dat zijn toorn werd opgewekt niet zoo zeer door dat men zich voor zijn gezag niet bukken wilde, als wel omdat men de gemeente in verwarring bracht, dan zullen wij misschien geneigd zijn een zachter oordeel over hem uittespreken. Wat de beschuldiging van hoogmoed betreft daarop heeft hij zelf geantwoord in een brief aan zekere Pupianus:—

"Met betrekking tot wat gij zegt, dat priesters nederig behooren te zijn, omdat zoo de Heer als Zijn apostelen nederig waren: zoowel al de broederen alsook de heidenen, kennen en beminnen mijn ootmoed, en gij hebt hem ook gekend en bemind, toen gij nog in de Kerk waart en met mij in gemeenschap verkeerdet. Doch wie van ons beiden is ver van nederigheid? Ik, die dagelijks de broederen dien en vriendelijk, met goedwilligheid iedereen ontvang die in de kerk komt, of gij, die u stelt tot bisschop over een bisschop, en rechter over een rechter, die van God gegeven is?

't Is niet onmogelijk ons een ootmoediger antwoord voor te stellen. Toch wil het mij voorkomen, dat de hooge toon, die hij soms voert, meer voortspruit uit overdreven beschouwing omtrent de waardigheid van zijn ambt, dan wel uit persoonlijke ijdelheid. Hoe het zij, de breuk, die bij zijn benoeming ontstaan was, bleef voortduren, en liep uiteindelijk op een openlijke scheuring uit. Onder den Romeinschen Keizer, Decius, brak een heftige vervolging tegen de Christenen uit, die haar slachtoffers vooral onder de voorgangers der Kerk zocht. De heidensche bevolking tierde met dolle uitgelatenheid om het bloed van den gehaten Bisschop, wiens invloed zoo groot was, niet slechts in Carthago, maar door heel de N. Afrikaansche Kerk. Cyprianus ontweek het gevaar en hield zich schuil totdat de storm zou zijn uitgewoed, maar vertroostte zijn diep geteisterde gemeente door brieven, en bleef rusteloos voor hare belangen waken. Zijne vijanden lieten deze gelegenheid niet voorbijgaan zonder daarvan gebruik te

maken. Openlijk werd hij voor een lafaard en ontrouwen herder uitgemaakt, die zijn kudde bij het naderen van den wolf was ontvloden. Op waardige wijze heeft hij deze beschuldiging weersproken, doch de beste verdediging van zijn gedrag heeft hij geleverd toen hij op den 14den September 258, met groote standvastigheid en blijden geloofsmoed zijn hoofd onder het zwaard van den beul heeft gebogen. Toen de eerste hitte der vervolging eenigszins was voorbij getrokken, kon men zien welke verwoestingen zij had aangericht; maar ook hoe ver de Kerk gezonken was, beneden de martelaarstrouw der eerste gemeente, hoe diep de ontzenuwende invloed der wereld haar reeds doortrokken had. Duizenden hadden om lijf en goed te redden, den Zaligmaker verloochend en aan de afgoden geofferd. Nu, dat het gevaar geweken was, verzocht men met tranen van boetvaardigheid om weer opgenomen te worden. Cyprianus was diep ervan overtuigd, dat toepassing van een strenge tucht het eenig middel was om de Kerk voor algeheele verwereldlijking, en gelijkvormigheid aan het heidendom te bewaren, en daarom verzette hij zich met beslistheid tegen een dadelijke herstelling in alle werkelijke voorrechten van hen die hunnen Heer zoo schandelijk hadden verloochend. De partij der ontevredenen maakten een gemeene zaak met deze afvalligen ten einde alzoo hun faktie te versterken, en verkregen tegelijkertijd de hulp van een nog veel invloederijker deel der gemeente. Naast de martelaren aan wie toen reeds een bijna buitensporige eer in de Kerk werd bewezen, was er geen klas, die met grooter onderscheiding bejegend werd, en aan wier gevoelen hooger gezag werd toegekend, dan die der geloofsgetuigen, die standvastig waren gebleven onder pijniging, maar aan den dood ontkomen, of na afgelegde belijdenis hem nog te wachten waren. Aan hen werd het voorrecht toegekend als voorspraak op te treden voor de gevallenen, een voorrecht waarvan zij, althans in dit geval schromelijk misbruik maakten door ieder zonder onderscheid, ter opname aan te bevelen. De weigering van den Bisschop om hieraan gehoor te geven, scheen een openlijke slag in het aangezicht dezer hooggeëerde mannen, en dreef hen vanzelf in het kamp der oproerigen. Door den invloed dezer mannen en hun aanhang versterkt, gevoelde men zich sterk genoeg om den bisschop openlijk te trotseeren, sloeg zijne vermaningen in den wind; beleedigde zijne afgezanten, en ging eindelijk zoo ver om een tegenbisschop te benoemen, een stap waardoor de scheuring formeel werd voltrokken. Inmiddels was er ook te Rome een heftige strijd ontbrand, die ook daar de Kerk in twee kampen verdeelde, en insgelijks naar Carthago werd overgeplant. Het gevaar dat de Kerk bedreigde was waarlijk niet gering. Het had allen schijn alsof innerlijke verdeeldheid zou bewerken, wat de wreedste vervolgingen niet hadden vermocht; en dat zij in kleine elkander verketterende sekten gespleten, langzamerhand verdwijnen zou, gelijk een machtige rivier zich soms in tallooze armen verdeelt, en eindelijk in onbeduidende stroompjes zich in het duinzand verliest. Dit gevaar moest worden afgewend; de eenheid der Kerk moest tot elken prijs worden gehandhaafd. Dat Cyprianus, een man van een hoog gevoelig hart, en een prikkelbaar gemoed, met de diepe overtuiging van de waardigheid van zijn ambt, aan welks goddelijk gezag, en onmisbaarheid voor de benaming als kerkelijke eenheid, hij niet twijfelde, de man niet was, om zwijgend zijne rechten prijs te geven, kan worden toegestemd. Wij zouden hem echter groot ongelijk aandoen indien wij meenden dat geen andere en hoogere motieven zich bij hem deden gelden. Neen het was bovenal uit innige liefde en ijver voor den Heer dat hij met alle macht het gevaar van uiteenspatting van de Kerk zocht afteweren. Het is daardoor dat hij gekomen is om deze stelling in te nemen: "de Kerk is een zichtbare organisatie, waarbuiten geen zaligheid te vinden is; hij kan God niet tot Vader hebben, die de Kerk niet tot moeder heeft. De eenheid der Kerk bestaat niet zoozeer in de eenheid des geloofs als in de organisatie, m.a.w. in de eenheid van het episcopaat. Die zich van den bisschop losscheurt, scheurt zich los van de Kerk; wie hij ook zijn moge, hij is geen christen, die niet in de Kerk is," Deze beschouwing, die in zijne latere brieven en vooral in zijn verhandeling over "*De eenheid der Kerk*" ontwikkeld wordt, is een direct gevolg van den strijd, waarin hij gewikkeld was. Zoowel de faktie in zijn eigen gemeente, als die van Novatianus te Rome, was orthodox in de leer, en enkel met betrekking tot de tucht, afwijkende gevoelens toegedaan. Het was dus niet langer genoeg de eenheid der Kerk te zoeken in eenheid van belijdenis, een nieuwe toetssteen moest gebruikt worden ten einde de scheurmakers buiten de kerk te sluiten: de eenheid van organisatie: zietdaar de ware eenheid der Kerk!

In deze verandering van het oorspronkelijke begrip der kerk zien wij onmiskenbaar de hand van eenen alwijzen en allesbesturenden God. Ten einde het hoofd te kunnen bieden aan de macht van den staat, met wie zij weldra in een gevaarlijk bondgenootschap treden zou, en aan de schokken, die haar zouden doen beven, toen de gansche antieke belichaming dreigde onder te gaan in den stortvloed der barbaren, die de schoonste gewesten van het Romeinsche rijk overstroomen zouden; was het noodig dat de Kerk ook als een zichtbare eenheid, goed geordend en vast aaneengesloten de toekomst in zou gaan. Daaraan is het te wijten dat de Kerk staande is gebleven op de puinhoopen van het weleer zoo machtige Romeinsche rijk, te midden van de algemeene ontbinding waaraan alles ten prooi was.

Gansch anders echter is de vraag of dat eenheidsbegrip der Oud-Katholieke Kerk, ook dat van onze eeuw, of de eenheid waarnaar wij streven, waarom wij bidden, eenheid van organisatie; het ideaal voor den geest zweeft, dat van een één groote alomvattende zichtbare kerk behoort te zijn.

Indien wij andermaal te rade gaan met de lessen der historie, en niet met een eigendunklijk opgeworpen hypothese, dan zien wij in de eerste plaats uit de eeuwenoude scheiding tusschen de Oostersche en Westersche Kerken, maar vooral uit wat tijdens en sedert de Reformatie plaats gevonden heeft, dat niet uniformiteit, doch pluri-

formiteit (niet eenheid, doch veelheid) de vorm is waarin het Gode behaagd heeft dat de Kerk zich in haar zichtbare verschijning zou openbaren. Volstrekte uniformiteit heeft nooit bestaan, althans niet sedert de 11de eeuw, toen heel de Oostersche Kerk door den pauselijken banvloek getroffen werd. De Protestant, die de eenheid der Kerk in uiterlijke uniformiteit zoekt, spreekt daarmede het vonnis uit over de hervorming die deze eenheid der Kerk onherroepelijk versplinterd had. Het was en is de beschuldiging der Roomsche Kerk tegen onze vaderen, dat zij, toen zij zich hebben afgescheiden van de Katholieke Kerk, zich tegelijker tijd hebben losgescheurd van het lichaam van Christus; zij wijst met triomfeerenden glimlach op de vele Protestantsche Kerken als een afdoend bewijs dat geen ware eenheid mogelijk is dan binnen de grenzen van een zichtbare organisatie en onder één zichtbaar Hoofd. Maar dit hebben de Hervormers met nadruk ontkend. Zij geloofden even vast als Rome aan de *eenheid* der Kerk, maar zochten die in geen uiterlijke band van kerkregeering of iets dergelijks, maar in den geestelijken band des geloofs. De éene Katholieke Kerk die wij belijden is—om met onze geloofsbelijdenis te spreken—"eene heilige vergaderinge der ware Christ-geloovigen, alle hunne zaligheid verwachtende in Jezus Christus; gewasschen zijnde door Zijn bloed, geheiligd en verzegeld door den H. Geest. Zij is niet gelegen, gebonden of bepaald in een zekere plaats of aan zekere personen, maar zij is verspreid en verstrooid door de geheele wereld; nochtans te zamen gevoegd en vereenigd zijnde met hart en wille in éenen zelfden Geest door de kracht des geloofs."

De Kerk is dus een vergadering van ware geloovigen, en heeft haar eenheid in Christus, die haar Hoofd is. In zooverre is zij, naar haar geestelijke zijde, onzichtbaar, en dus voorwerp des geloofs. Maar onze éene Kerk, dit lichaam van Christus, komt tot openbaring in de verschillende plaatselijke kerken, die elk voor zichzelf als Kerk van Christus moeten erkend worden, al is het ook dat er onder hare leden ongeloovigen of hypocrieten zijn, daar dezen haar niet waarlijk toebehooren. Het schriftuurlijk ideaal van éene Katholieke Kerk is veel heerlijker dan dat van één enkel instituut, hoe eerbiedwaardig ook door ouderdom, traditie, algemeenheid of ledental. Het omspant alle geloovigen van de vroegste eeuwen af tot op onzen tijd, en allen die nog in Christus gelooven zullen tot op den jongsten dag; het omspant die allen met welken naam zij ook genoemd worden, tot welk volk zij ook behooren, welke taal zij ook spreken, welke kerkelijke kleur zij ook vertoonen mogen. Zij omspant ze in de eenheid van één Heer, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, één Geest die ze allen tot één lichaam met elkander vereenigt, één hoop die voor allen het levenspad verheldert en den stervensnacht verlicht! Deze eenheid is geen starre en levenslooze uniformiteit, maar spreidt juist in de grootste verscheidenheid al den rijkdom van Gods menigvuldige genade ten toon, gelijk het kleurloos licht eene bonte mengeling van eindelooze kleurschakeering in de schepping voor onze oogen toovert. De waarheid Gods is te diep en te rijk van inhoud, te breed en te wijd van omvang, dan dat zij in één enkelen vorm kan worden gegoten; en het menschelijk verstand is te beperkt dan dat het in een enkele formule Gods waarheid uitdrukken kan. En daarom is het wel de vraag of het ideaal van een zichtbare kerk, die alle slagboomen van nationaliteit en temperament, van geschiedenis en omgeving overspant, hoe aantrekkelijk zij zich in sommige opzichten ook moge voordoen, wel bereikbaar is, en indien bereikbaar, wel in alle deele wenschelijk is voor de veelzijdige ontwikkeling van het Christendom en de volledige ontplooiïng van den vollen raad Gods. Waar de uitwendige eenheid de uitdrukking is van een onzichtbare en geestelijke eenheid die de harten van alle geloovigen aan elkander smeedt tot één onbreekbare keten, daar is zij een realiteit. Doch waar het wezen der eenheid gezocht wordt in den uiterlijken band, daar ontaardt zij in een uniformiteit die alleen dan verkregen wordt wanneer elke vonk van geestelijke en verstandelijke vrijheid gesmoord is en de mensch zijn persoonlijkheid gevangen geeft in blinde gehoorzaamheid aan het gezag eener onfeilbare Kerk.

Uitwendige pogingen tot vereeniging kunnen een mechaniesche eenheid bewerken, doch organiesche eenheid kan alleen de vrucht zijn van leven, en deze was de eenheid, die de Kerk van Christus behoeft. Is het niet misschien ook daarom, dat de zichtbare eenheid der Kerk in de Reformatie is opgelost in veelvormigheid, opdat openbaar zou worden, dat de ware eenheid van Christus' Kerk niet rust op eenig gewrocht van menschehanden, doch op de onzichtbare werking van den Heiligen Geest? Deze is de waarachtige, de levende eenheid, waarom Jezus gebeden heeft in Zijn Hoogepriesterlijk gebed, want in haar alleen, en niet in eenigen band van uiterlijke organisatie, spiegelt zich de wezenseenheid van den Vader en den Zoon af! Aan dat beginsel dus moet elke beweging tot nauwere vereeniging worden getoetst. Is zij waarlijk de vrucht van den Heiligen Geest die innerlijk de harten zoo aaneengesmolten heeft, dat men behoefte gevoelt haar ook in zichtbare vormen naar buiten te openbaren? De beantwoording van die vraag is niet altijd gemakkelijk. Wie toch kent de harten, dan God alleen? Toch maant al weder de les der historie ons tot groote nuchterheid en voorzichtigheid aan. Zij leert ons dat pogingen tot vereeniging niet juist noodwendig 't gevolg zijn van een hooger of vlammend geestelijk leven; maar meer dan eerst het gevolg is van *indifferentisme*; van een schromelijke oppervlakkigheid, die het bewustzijn van principieële onderscheidingen grootendeels verloren heeft, en achter holklinkende phrasen het gebrek aan grondige theologische kennis zoekt te verbergen. Wanneer de woordvoerders van een der Protestantsche Kerken, niet lang geleden in een der Europeesche hoofdsteden bijeenvergaderd er op roemen dat de kerk waartoe zij behooren bij uitnemendheid geschikt is om al de volkeren van Europa onder hare vleugelen te vergaderen, omdat zij geen geformuleerde belijdenis verbindend maakt voor hare leden, dan loopt zij gevaar ter wille van haar katholiciteit,

ten slotte haar Christelijk karakter prijs te geven. Het klinkt zeer verlicht met voorname minachting op alle dogmatische spitsvondigheden neer te zien, en ons ver boven dergelijke bekrompenheden verheven te achten, doch dit leidt per slot van rekening er toe, dat het woord Christelijk even rekbaar wordt, als dit kerkbegrip, en aan inhoud verliest wat het aan omgang heeft gewonnen, tot dat het niets Christelijks meer overhoudt, dan alleen den naam. 't Schijnt alsof men zooveel meer kracht uitoefenen kan tegenover het ongeloof, indien men als één lichaam met vast aaneengesloten gelederen den vijand te gemoet trekt, dan wanneer men in tallooze kampen is verdeeld; doch wanneer dat succes moet behaald worden met verkrachting van ons beginsel, met verloochening van het historisch gewordene, en dus in direkten strijd met de leidingen Gods, dan wordt het veel te duur betaald. Men begint met te roepen: Weg met de belijdenis, en terug naar de Heilige Schrift; maar deze leuze verandert spoedig in: geen boek; maar de levende Christus is middenpunt van ons geloof. Doch de levende Christus is de Christus der historie, die alleen uit het boek kan gekend worden en afgescheiden van het boek een spiegelbeeld van mijn eigen phantasie is. Maar nog verder zoodra men zich rekenschap tracht te geven van dien levenden Christus, aan Wien men zich wil vastklemmen, met verwerping van alle belijdenissen, moet men komen tot de formuleering van onze begrippen omtrent hem, en zoo komt men toch weer bij het dogma en bij de belijdenis uit. De ware Christelijke eenheid wordt niet bevorderd door dat wij onze eigene beginselen verloochenen, om karakterlooze nabootsers van anderen te zijn; zoo min als zij geschaad wordt waar die beginselen met standvastigheid en getrouwheid worden gehandhaafd!

't Zij niet de uiterlijke verschillen in belijdenis, eeredienst en bestuursvorm, die de kerken van elkander scheiden; maar de geest van nationale of kerkelijke partijzucht, van bekrompene en liefdelooze veroordeeling, van hen, die hoewel zij niet behooren tot hetzelfde instituut, nochtans evenzeer als wij leden van het mystieke lichaam van Christus zijn. Dit is de schandvlek die de Kerk des Heeren op haar voorhoofd draagt; dit is de groote zonde, die haar schuldig maakt voor God!

Niet van buiten, maar van binnen moet de beweging tot nauwere vereeniging beginnen. Wanneer de Geest Gods de harten aan elkander heeft gesmeed, dan zullen alle scheidsmuren niet kunstmatig worden afgebroken, maar vanzelf vallen, gelijk de muren van Jericho op het geluid van Israëls gejuich!

Het heerlijke visioen, dat Gods heiligen in alle eeuwen, uit de verte, als door de nevelen heen, voor de oogen heeft geschemerd, dat Cyprianus, dat de Roomsch-Katholieke Kerk heeft willen anticipeeren, was geen droombeeld eener kranke en verhitte verbeelding, dat nooit zal worden gerealiseerd. Op de puinhopen der machtige wereldrijken wordt langzaam maar zeker een tempel door onzichtbare handen opgetrokken. Geen hamerslag of geluid van gereedschap wordt er gehoord; want de kunstenaar en bouwmeester van dien tempel is God. De vordering schijnt traag en de uitvoering beantwoordt niet altoos aan ons ideaal; want God werkt niet volgens menschelijke berekening, hoewel Hij menschen gebruikt om Zijn plannen uit te voeren. In de natuur zoowel als in de kunst heerscht stipte eenheid van plan bij de grootste verscheidenheid der deelen. Hij die slechts de onderdeelen van het onvoltooide werk beschouwt, ziet een schijnbaar doellooze verwarring, doch die het geheel kan overzien, ontdekt in al die lijnen en bochten, die elkander kruisen en zich door elkander slingeren, een grootsche ééNheid van plan, die het werk tot een meesterstuk stempelt. Zoo wordt ook, in den loop der eeuwen, de eenheid van het Godsplan langzamerhand ontvouwd, te midden van een schijnbaar hopelooze verwarring. Want ondanks verschil in taal en volksaard, in eeredienst en kerkbestuur, in belijdenis en Christelijke vorming, zijn zij allen "medeburgers der heiligen en huisgenooten Gods, gebouwd op het fondament der apostelen en profeten, waarvan Jezus Christus is de uiterste hoeksteen, op wien het geheele gebouw, bekwamelijk samengevoegd zijnde, opwascht tot een heiligen tempel in den Heere!"

Geliefde jongelingen, die voor de laatste maal als studenten de plechtige sluiting der lessen aan uw "alma mater" bijwoont. Stellig klopt u het hart met sneller slagen bij het vooruitzicht van weldra de schoone levenstaak te mogen aanvaarden, waartoe, naar wij vertrouwen, de Heer Zelf u heeft geroepen. Tast ik mis, wanneer ik zeg, dat het niet enkel dankbare vreugde, maar tevens een gevoel van heilige vreeze is, dat u wel niet doet terugdeinzen, maar toch huiverend de eerste schrede doet zetten op de nieuwe baan, die zich voor u opent, wanneer gij denkt wat die taak is, waaraan gij uw leven hebt gewijd! En waarlijk, dat gevoel is niet misplaatst. Het is van den geestelijken tempel waarvan wij zooeven spraken, dat de Apostel zegt:—"Wij zijn Gods medearbeiders, Gods akkerwerk, Gods gebouw zijt gij!" Medearbeiders Gods! En sommigen onzer hebben nog onlangs vernomen dat het werk van den arbeider als door vuur zal beproefd worden opdat het openbaar worde wat en hoe hij op dat ééne fondament, dat gebouwd is, heeft gebouwd: goud, zilver, kostelijke steenen, of hout, hooi en stoppelen!—O! wat den Evangeliedienaar voor die laatste bewaren kan, is om altoos een helder bewustzijn in zich om te dragen van de heerlijke beteekenis van zijn ambt.

Ziet! in menig opzicht kan de Kerkvader Cyprianus den hedendaagschen Evangeliedienaar tot een voorbeeld verstrekken in den hoogen ernst, die hem bezielde, in de herderlijke trouw waarmede hij met groote bekommernis tot in de kleinste bijzonderheden over zijn kudde heeft gewaakt; in de zelfopofferende liefde, die hem niet slechts anderen deed aansporen, maar zelf voorgaan in de plicht der Christelijke middadigheid; maar bovenal kan hij u ten voorbeeld zijn in de hooge waarde, die hij toekende aan het ambt. Ik weet het, dat

een buitensporige waardeering van het ambt ook haar gevaren heeft, zooals bij Cyprianus het geval is geweest; maar aan den anderen kant heeft dat ideaal dat hij zich stelde hem doen ijveren om zijn ambt altoos hoog en rein te houden. Hoe hooger de jonge Evangeliedienaar zijn taak opvat, des te eerder zal hem de angstkreet uit het hart worden geperst: "Wie is tot deze dingen bekwaam," des te geduriger zal hij in den nood der ziel worden uitgedreven tot Hem, die gezegd heeft: "Zonder Mij kunt gij niets doen." Des te getrouwer zal hij waken dat het reine ambtskleed door geen enkele vlek van positieve afdwaling, van nalatigheid, traagheid of slordigheid in het ambtswerk worde ontsierd!

Laat uw ideaal hoog zijn! O! daar is zoo veel dat het stofgoud van de vleugelen onzer idealen neemt, wanneer zij met het praktisch leven in aanraking komen. De koude, harde, naakte werkelijkheid is vaak zoo anders dan de droombeelden van de eerste studeerkamer. De Evangeliedienaar moet "realist" zijn, hij moet het werkelijke leven in de oogen durven zien; hij moet de wonden, de zonden der zichtbare kerk kunnen peilen. Maar hij moet ook "idealist" zijn; achter het zichtbare, dat zoo menigmaal ontmoedigt, moet hij het onzichtbare zien; achter de kerk zooals zij is, de kerk zooals het van eeuwigheid af verordineerd is, dat zij zijn zal. Bovenal, hij moet man des geloofs zijn, die vast verzekerd is dat het God is die de muren van Zion bouwt!

Meer dan ooit heeft onze tijd, heeft ons volk behoefte aan mannen die gezichten zien kunnen. God geve u niet alleen het hemelsch gezicht te zien, maar eenmaal aan het einde der baan met den Apostel te mogen getuigen: Aan dat hemelsch gezicht ben ik niet ongehoorzaam geweest! Ik heb gezegd.

De Tering in de Kaapkolonie.

ZIJN VOORTGANG EN ZIJN BESTRIJDING.

[Door Dr. D. P. MARAIS, van Worcester].

II.

De feiten, in het voorgaande hoofdstuk aangegeven omtrent de voortgang van de tering in onze Kolonie, geven ons enig denkbeeld van de wezenlike ernst van de toestand. Als wij deze feiten eenmaal erkend hebben, dan begint onze verantwoordelikheid ook recht. Want, als wij in de ziektekiem, of tuberkelbacil, de oorzaak zien van de teringziekte; als wij de besmettelikheid van deze kwaal erkennen, en de toestanden, zowel maatschappelik als anderszins, die zijn voortgang bevorderen, inzien; als wij zijn verwoestingen om ons heen opmerken, en in het kwaad, dat feitelik onverhinderd door het land sluipt, een voortdurende bedreiging van onze nationale ontwikkeling en vooruitgang zien;— als wij bedenken, dat dit alles kan voorkomen worden door het nemen van betrekkelik eenvoudige maatregelen, dan moeten wij ook toestemmen, dat het hoog tijd is, om op te staan, krachtig door de kennis van onze ontdekkingen, en door georganiseerde krachtsinspanning een eind te maken aan deze ramp, verschrikkeliker dan een van de egyptiese plagen, omdat hij zo verraderlik is. De voorgenomen kruistocht is groot;—een, die zorgvuldige organisatie en onvermoeide aandacht vereist, maar ook een, die ons het schitterende uitzicht voorspiegelt van levens gered tot een verlengd nuttig bestaan; van gehele families, gered van een bijna wisse ondergang; van een gelukkiger en veiliger volksbestaan, tengevolge van de beheersing en verwijdering van de overal aanwezige, dreigende kiem.

***

Het sukses van zulk een veldtocht is te zien in de resultaten, die verkregen zijn in Edinburg, N. York, Philadelphia en andere grote steden, waar de strijd met kracht wordt doorgezet. De toestanden in Amerika en Schotland mogen geheel verschillend zijn van de onze. Men zal evenwel toestemmen, dat, met het oog op de dichte en voortdurend verhuizende bevolking, om niet eens te spreken van de grote faktoren van armoede en klimaat, daar lang niet zo gunstig zijn als bij ons. Indien zulke plannen daar zelfs op een mate van sukses kunnen bogen, waarom zouden de onze zulks ook niet kunnen?

***

In een goed toegeruste veldtocht tegen tering moet opgenomen zijn een opvoedkundige veldtocht, en een van bestrijding. Beide hangen ten nauwste samen, want in dit geval betekent kennis voorkóming, en deze twee hulpmiddelen zullen, behoorlik met elkaar in verband gebracht, ons een bruikbaar plan van aanval geven. Een recht begrip van de oorzaak en de aard van de kwaal moet voorafgaan aan het nemen van krachtig bestrijdende maatregelen, vandaar de overwegende belangrijkheid van een opvoedkundige veldtocht, die wordt uitgevoerd door middel van de publieke pers en door middel van brochures en openbare lezingen.

***

1. De opvoedkundige veldtocht moet insluiten:

a. Het opwekken van de belangstelling en de hulp van alle onderwijzers—in 't biezonder van inboorlingen- en zendingscholen—in de zaak en de verspreiding door hen van geschriften en kennis betreffende de ziekte en zijn bestrijding onder hun leerlingen.

b. Het verschaffen van inlichtingen ten opzichte van bestrijdingsmiddelen (door middel van vlugschriften, aangeplakte kennisgevingen of lezingen) aan het grote publiek.

***

2. Een krachtig werkend sisteem van bestrijding moet bevatten:

a. Het verbeteren van de sanitaire toestanden en huisvesting van de gekleurde bevolking. De municipaliteit moet zich het recht voorbehouden om eigenaars van onbewoonbare en ongezonde woningen te dwingen, die veranderingen te brengen, welke nodig zijn om te voldoen aan de sanitaire bepalingen.

b. Het nagaan van alle gevallen, bekend of aangegeven, onder de kleurlingen, door een gemeentebeambte.

c. Het grondig zuiveren van besmette plekken, zoals huizen, eens door teringlijders bewoond, voornamelik die, waarin lijders zijn overleden. De gemeenteraad moet ontsmettingsmiddelen voor dit doel verschaffen. Het best is misschien een besprenging met formalin, waarover de municipale beambte persoonlik het toezicht moet houden. De municipaliteit moet ook bereid zijn, spuwbakjes te geven, gratis of voor geringe kosten.

***

Waar de financieën van de plaats het toestaan, zou het plan verder uitgewerkt kunnen worden als volgt:

1. Men zou een geoefende verpleegster kunnen aanstellen met de verplichting om arme bruine teringlijders binnen de grenzen van de municipaliteit te bezoeken. Zij zal samenwerken met de dokter, die met de ziekte belast is, en toezien, dat de sanitaire voorschriften — betreffende luchtverversing, lichamelike reinheid, en verwijdering van spuug, enz. — nauwkeurig uitgevoerd worden. Zij moet nagaan, waar zieken overgebracht worden naar andere huizen en zal als dienares van de municiplitelt, de beambte die verantwoordelik is voor de ontsmetting van tuberkuleuse plekken kennisgeven en hem bijstand verlenen in 't biezonder na zo'n verhuizing. Men moet de huiseigenaars uitnodigen om samen te werken, zodat huizen en kamers, die met tering besmet zijn, terdege gezuiverd en ontsmet kunnen worden, vóór zij weer bewoond worden.

2. Het is zeer te wensen, dat elke municipaliteit voldoende voorziening zal maken voor behoeftige teringlijders en voornamelik voor hen die verkeren in het laatste, hoogstbesmettelike stadium van de ziekte. Er moet een gebouw opgericht worden op municipale grond om teringlijders, die op het punt zijn te sterven, op te nemen, en zo te voorkomen, dat zij anderen aansteken. Zo'n gebouw moet eenvoudig geconstrueerd zijn, zodat het van tijd tot tijd ontsmet kan worden en moet volgens het openlucht-stelsel gebouwd zijn. De open-lucht-behandeling geeft een zekere genenezing bij tijdig ontdekte gevallen, terwijl het de peluw van de stervende teringlijder verzacht door zijn lijden en ellende te verlichten.

3. De vraag betreffende de behandeling in sanataria voor tijdig ontdekte gevallen is in ons land vol van moeilikheden, voornamelik financiele. Om een sukses te zijn moet zo'n sanatorium behoorlik voorzien zijn, op een schaal die waarschijnlik boven de krachten van het merendeel van onze gemeentebesturen ligt. Maar verschillende gemeeteraden, of zelfs distrikten, zouden kunnen samenwerken bij het oprichten van een gemeenschappelike inrichting, die zou kunnen voorzien in de behoeften van zo'n distrikt of provincie. Zulk een inrichting moet de funktie van een sanatarium verenigen met die van een boerekolonie. Op deze wijze kan hij in ruime mate in eigen behoeften voorzien. De lijders worden aan het werk gezet terwijl hun genezing voortgang maakt en hun taak met overleg wordt voorgeschreven, naar de mate van hun lichamelike geschiktheid en hun beterschap. Op die manier behaalt de inrichting rechtstreeks voordeel, en de lijders verlaten de inrichting hersteld in volle lichaamskracht, in staat om hun gewone plichten als nuttige burgers te vervullen.

***

Ziedaar de hoofdlijnen van een plan, dat tegelijk degelik en uitvoerbaar is, een plan, dat naar ik geloof, zonder grote geldelike uitgaven kan toegepast worden door elke municipaliteit in ons land. Er kan nog veel gezegd worden tot nauwkeurige verklaring van de verschillende punten, maar ik zal mij voor het tegenwoordige vergenoegen met deze hoofdtrekken van het schema.

(Slot volgt).

De Bijbel en de Zending.

DOOR G. B. A. GERDENER.

"De man die niet naar zijn werk gaat met een vaste overtuiging dat dat werk belangrijk is, en dat hij dat werk moet doen, zal het niet kunnen doen," heeft eens een grote staatsman gezegd. Het is om deze reden dat wij van avond dit onderwep gekozen hebben, omdat wij ervan verzekerd zijn dat alleen waar de Bijbel en de Zending in de rechte verhouding staan, mannen en vrouwen zullen *overtuigd* zijn van het belang der Zending en daarvan dat zij dat werk moeten en kunnen doen. Hoe groter de taak des te nodiger het enthoesiasme ter aanvaarding van zodanige taak en de man die aan een grote zaak met een halve hart gaat, zal meer kwaad dan goed kunnen doen. Vandaar dat wij voor de Zending,—de grootste taak die ooit op aarde aanvaard kan worden, nodig hebben alle mogelike overtuiging en ondervinding, kennis en enthoesiame, beslistheid en moed. Is de verhouding van Gods Woord en de Zending recht begrepen, zo volgen al deze dingen als van zelf en een Zending BEWUSTZIJN wordt aangekweekt, sterk en diep, onmisbaar en gevolgrijk.

Zonder de Bijbel zou er geen droom kunnen zijn van Zending. Geen moed ertoe, noch recht. Geen

belofte, geen zegen buiten het Woord. De Bijbel is, goed gelezen, recht begrepen en toegepast, *het* Zendingboek bij uitnemendheid, en hieruit volgt als van zelf dat het Christendom ook *de* Zendinggodsdienst is. De tegenstanders van de Bijbel hebben veel te zeggen gehad over de samenstelling, auteurschap, datum en geloofwaardigheid der Evangeliën, doch geen een heeft 't ooit gewaagd hun zending betekenis te ontkennen.

De heilige boeken van het Oosten zijn aan het licht gebracht en zijn door enkelen als plaatsvervangers van de Bijbel gehuldigd. In zijn "Light of Asia" verheerlikt Sir Edwin Arnold de Budda als verlosser van ellende en oplosser van de vraagstukken des levens. In de Persiese, Indiese en Chinesiese klassieken vinden wij levensregelen die ons aan de Bergrede herinneren. Islaam is geen nieuwe godsdienst. Mohammed bezat geen oorspronkelikheid. Uit een inscriptie in 1888 in Arabië ontdekt uit het jaar 542 A. D., blijkt dat niet alleen het Christendom, hoe verbasterd ook, bekend was in Arabië tijdens M., maar dat ook de leer der Drieënigheid aldaar in omloop was. De inscriptie opent met de woorden: "In de kracht van de al-Genadige en Zijn Messias en de Heilige Geest." Hieruit leiden wij af dat Mohammed tegen beter weten in getracht heeft uit elementen van het heidendom, het Judaïsme en het Christendom tezamen geleend een nieuwe fabrikatie te maken, zoals duidelik blijkt uit de Koran. Dergelike pogingen vinden wij in onze dag; zo b. v. de poging in Japan tussen de jaren '90 en '98 om een Japanse Christendom daar te stellen, het z. g. Neo-Buddisme en het Christelik Socialisme in onze tijd.

Doch elke verwatering van, of kompromise met het Kruis-geloof is uit de geschiedenis gebleken te zijn gedoemd, en uit de aard der zaak onmogelik. Men zou zich net zo goed zelf kunnen ronddragen als zijn eigen eeuwig heil te trachten uit te werken.

Alleen *Christus* kan de wereld redden, hoewel Christus *alleen* de wereld niet wil redden. Het Christendom alleen kan en zal wereld-godsdienst worden, dit leert ons de Bijbel, het heilige boek van het Christus-geloof en de geschiedenis bevestigt dit reeds tot op zekere hoogte. Zodoende blijkt het Christendom te zijn *de* Zendinggodsdienst, de enige bevredigende en toereikende wereld-godsdienst en de Bijbel levert hiervoor én het pleidooi én de boodschap.

Bij de bespreking van dit onderwerp gaan wij natuurlik van de vooronderstelling uit, dat de Bijbel waar en gezaghebbend,—Gods Woord is. Ook herinneren wij vooruit eraan, dat de Bijbel een verzameling is van 66 boeken, die vele soorten letterkunde behelsen—geschiedenis, wet-boeken, stichtelike boeken, enz.—op zeer verschillende tijden geschreven en niet in chronologiese orde gerangschikt. Vandaar dat wij niet kunnen verwachten, dat al wat in de Bijbel staat, op de de Zending betrekking heeft, net zo min als wij verwachten, dat een boek over de Plantenkunde alleen over bloemen en niet ook over grondsoorten (Geologie), luchtsgesteldheid, enz. zal handelen. Doch dit is, en blijft, desniettegenstaande ons uitgangspunt, dat er door de ganse Heilige Schrift een alomvattend doel loopt,—een gouden koord door de ganse heilsopenbaring. Het is de Zending-gedachte.—Gods verhouding tot de mens en des mensen verhouding tot God: de mensgewordene God,—de Goddelik wordende mens: God voor heel de wereld en erdoor de hele wereld voor God.

In Genesis hebben wij de belofte van een Heiland voor het heelal (Gen. 3: 15), in de Openbaring hebben wij het gezicht van een wereld geëvangelieseerd en verlost. En tussen die beide staat er het Kruis, het middel om die belofte een werkelikheid te maken, en op dat Kruis de drie wereld talen van die tijd: Hebreeuws, de taal van het volk der belofte, ook de taal van het O.T.; Grieks, de taal der geleerde wereld, ook de taal van het N.T.; en Latijn, de officieële taal der wereld in Christus tijd. Reeds hierin zien wij de universele bedoeling van de Bijbel en het Kruis-geloof. Het opschrift: "De Bijbel en de Zending" kon ook wel verstaan worden als: Welke plaats moet de Bijbel in de Zending innemen? Doch hierover is alleen geschikt te spreken iemand die reeds in het zendingveld geweest is, en die dus van persoonlike ondervinding kon spreken over het nut, de onmisbaarheid en de kracht van het Woord in het Heidendom.

Toch is het van het grootste belang dat wij op 't een en ander letten in dit verband. De biezondere geschiktheid van de Bijbel om als Boek der volkeren te worden geëerbiedigd, blijkt uit het feit dat dat Boek reeds in meer dan 500 talen en tongvallen is vertaald, terwijl de Koran, het heilige boek van Islaam zelf verbiedt dat men het vertale, met het gevolg dat de aanhangers van het Islaams geloof, met zeer weinige uitzonderingen, niets van hun heilig boek door persoonlike kennismaking weten.

Ook de Roomse Kerk onthoudt het Woord van zijn volgelingen, zodat de Bijbel in de Roomse Zending gans niet tot zijn recht komt. In de geschiedenis der Zending in Uganda, kwam deze hele zaak aan het licht. Kort na de aankomst van MacKay, de held van Uganda, werd een N.T. in het Arabies aan de koning Mtesa overhandigd. De Mohammedanen kwamen daarna, doch hun boek mocht niet vertaald worden. De koning spotte hiermee. Daarna kwamen de boden van Rome, doch zonder Bijbel. Hun eerste geschenken waren bonte uniformen en wapenen. Van de evangeliesen zeiden zij, dat die de waarheid vervalst hadden. Doch de koning had zijn Testament en verklaarde dat Mackay niets buiten het Boek gezegd had. Het gevolg was, dat de Roomse vader de koning enige tijd daarna een N.T. bracht. Waar of men dit vandaag kreeg? Zeker van een van de z.g. "bijbelgenootschappen," zoals de Roomsen de evangeliese zendingen spottende noemen.

Hieruit leiden wij de onmisbaarheid van de Bijbel in de Zending af. Weliswaar is de Bijbel niet absoluut onmisbaar bij de aanvang van een Zending, zoals duidelik blijkt uit de arbeid van Paulus en de hedendaagse omwenteling in Korea, waaronder de bekeerlingen alleen de uitzonderingen de Bijbel kunnen gebruiken. De aanvang der zending is de persoonlike getuigenis van de Zendeling voor de waarheid Gods, de Bijbel volgt later. Niet het Boek, maar mensen zendt God ter bekering van het Heidendom, niet het Boek maar de prediking uit en naar dat Boek is nodig.

Doch vragen wij nu aan de andere kant: "Welke plaats neemt de Zending in de Bijbel in?" en dan staan wij voor een uiterst belangrijke vraag, en een die voor elke ernstige mens de grootste betekenis heeft.

Immers toch de Bijbel en de Chris. Zending staan tegenover elkaar als het fondament en het daarop verrijzende gebouw. De Bijbel draagt de Zending, de Zending openbaart de Bijbel.

Zonder de Bijbel is de Zending gevaarlik, onstandhoudend; zonder de Zending is de Bijbel overtollig en nutteloos.

In de Bijbel vindt alle gezonde Zending zijn grondslag, pleidooi en drijfkracht, en omgekeerd ziet de Bijbel in de Zending zijn heerlikste vervulling en krachtigste verdediging.

Bijbel zonder Zending zou betekenen een trompet zonder iemand die er op kan blazen, een boodschap zonder een boodschapper, met één woord niet een blijde booschap, *euangelion*, "glad tidings," maar slechte tijding, een droevige boodschap, geen boodschap hoegenaamd. Een boodschap die niet bekend gemaakt wordt bezit alleen potentiale waarde. Het behoort bij de aard van een blijde boodschap dat die bekend gemaakt wordt. Die nodige handhaving van de blijde tijding des Evangelies is Zendingwerk, dat én nodig én nuttig is om de Bijbel tot zijn volle recht en rechte licht te brengen.

(Wordt vervolgd.)

OBADJA: INLEIDING.

1. Wie was Obadja? De Kerkvader Hieronymus en Joodsche uitleggers meenen dat hij, Obadja, de hofmeester van koning Achab was. Dit is niet waarschijnlijk. Zijn naam beteekent "aanbidder" of "dienstknecht" van Jehova. Hij schreef zijn profetie óf omtrent 840 v.C. ten tijde van koning Joram II, toen Jeruzalem door Filistijnen en Arabieren geplunderd werd, óf onmiddellijk na de verwoesting van Jeruzalem door Nebukadnezar in 588 v.C. In dit geval zou hij een tijdgenoot van Jeremia geweest zijn.

2. Wat gaf aanleiding tot zijn profetie? De Edomieten, afstammelingen van Ezau, Izaaks zoon, waren verwanten van de Israëlieten, doch zij haatten de Joden van oudsher. Toen dus de Israëlieten door heidensche plunderaars werden vernederd, namen de Edomieten hun kans waar, en wreekten zich op de Joden, die hun bloedverwanten waren. Hierover waren de Joden zeer gegriefd, en Obadja geeft uitdrukking aan die verontwaardiging.

3. Wat profeteerde Obadja? Hij voorspelde, dat God beide de heidensche volken en de Edomieten geduchtig zou straffen. De Edomieten vooral zouden volkomen vernederd worden, eerst door heidensche volkeren en daarna voorgoed door de Joden; terwijl de Joden zelf een glansrijke toekomst tegemoet zouden gaan.

OBADJA.

VV. 1-9 GODS STRAFGERICHTEN WORDEN EDOM AANGEKONDIGD.

1. Het gezicht van Obadja [wat God Obadja van de toekomst laat zien]. Alzoo zegt de Heer, Jehova [dat ik zeggen moet] van Edom. *a.* Wij [de profeet en zijn volk] hebben een gerucht [aankondiging] gehoord van Jehova, en er is een gezant [bode] geschikt [gezonden] onder de heidenen [de volkeren, die tot elkander zeggen]: Staat op en laat ons opstaan tegen hen [de Edomieten] ten strijde. *a. Jer. 49 : 14.*

2. Ziet, [zegt de Heer], Ik heb u [Edom] klein [gering] gemaakt onder de heidenen [volkeren]; gij zijt zeer veracht.

3. De trotschheid [overmoed] uws harten heeft u bedrogen; hij [Edom], die daar woont in de kloven der steenrotsen, *in* zijne hooge woning; die in zijn hart zegt: Wie zou mij ter aarde nederstooten?

De Edomieten waanden zich veilig omdat zij zulk een ontoeganklijke en bergachtige streek bewoonden.

4. *b.* Al verhieft gij u gelijk de arend, en al steldet gij uw nest tusschen de sterren, zoo zal Ik u van daar nederstooten, spreekt Jehova. *b. Jer. 49 : 16.*

5. [Gij zult bovendien verwoest worden], *c.* zoo er dieven [of] zoo er nachtroovers tot u gekomen waren [Ach, hoe zijt gij uitgeroeid!], zouden zij niet gestolen hebben zooveel hun genoeg ware? [en niet onnoodig vernield hebben?] Zoo er wijnlezers [druiven verzamelaars] tot u gekomen waren, zouden zij niet [de druiven afgesneden, maar] eene nalezing hebben overgelaten? *c. Jer. 49 : 9.*

6. [Maar] hoe zijn Ezau's goederen nagespeurd, [doorzocht], zijne verborgene [schatten] opgezocht! [of schatkamers doorsnuffeld!]

De verwoesting van Edom zou zoo erg wezen, dat men den vinger Gods daarin zal moeten erkennen.

7. [Gij hebt om hulp gezonden, maar] al uwe bondgenooten hebben u tot aan de landpale [de grenzen] uitgeleid [om niet in uw lot te deelen]; uwe vredegenooten [op wier hulp gij gesteund hebt] hebben u bedrogen; zij, [vijanden geworden zijnde], hebben u overmocht; [die] uw brood [eten] zullen een gezwel onder u zetten [een strik onder u spannen]; [dwaze Edom!] er is geen verstand in hem [al is hij ook zoo beroemd om zijn wijsheid].

8. *d.* Zal het niet te dien dage [van Edoms oordeel] zijn, spreekt de Heere, dat Ik de wijzen uit Edom, en het verstand uit Ezau's gebergte zal doen vergaan? *d. Jes. 29 : 14; Jer. 49 : 7.*

9. Ook zullen uwe *e* helden, o Theman! [een stad in Edom, genoemd naar Theman, kleinzoon van Ezau] versaagd [verschrikt] zijn; opdat een ieder uit Ezau's gebergte door den moord worde uitgeroeid. *e. Amos 2 : 14, 16.*

VV. 10-16. REDEN WAAROM GOD EDOM GAAT STRAFFEN.

10. Om het *m* geweld begaan aan uwen broeder Jakob, zal schaamte u bedekken en gij zult uitgeroeid worden in eeuwigheid. *m. Gen. 27 : 41; Ezech. 35 : 5; Amos 1 : 11.*

De Israëlieten en Edomieten waren verwant, omdat Jakob en Ezau—hunne stamouders—broeders waren.

11. [Dat geweld hebt gij begaan] ten dage als gij tegenover stondt [aan den kant van Israëls vijanden]; ten dage als de uitlanders zijn heir [Juda's leger] gevangen voerden, en [toen] de vreemden tot zijne [Jeruzalems] poorten introkken en over [de inwoners van] Jeruzalem het lot wierpen [om ze als slaven uit te deelen], waart gij [Edom] ook als een van hen [vijanden].

12. Toen zoudt gij niet [met welgevallen] gezien hebben op den dag [van het onheil] uws broeders, den dag zijner vervreemding [toen Ik hem gekastijd heb]; noch u verblijd hebben over de kinderen van Juda,

ten dage huns ondergangs [nederlaag]; noch uwen mond groot gemaakt hebben [met roem en spot] ten dage der benauwdheid [van uwe broeders, de Joden].

13. Noch ter poorte mijns volks ingegaan zijn [met den vijand] ten dage huns verderfs; noch [met vreugde] gezien hebben, ook gij, [een familie-betrekking] op zijn kwaad [rampspoed] ten dage zijns verderfs; noch uwe handen uitgestrekt hebben aan zijn heir [aan Juda's goederen] ten dage zijns verderfs.

14. Noch gestaan hebben [als wachten] op de wegscheiding [kruispad] om zijne ontkomenen [vluchtende Joden] uit te roeien; noch zijne overgeblevenen [gevangenen] overgeleverd hebben [aan den vijand] ten dage der benauwdheid.

15. Want de dag des Heeren [de dag der vergelding] is nabij, over alle heidenen [volkeren]: gelijk als gij gedaan hebt, zal u gedaan worden; uwe vergelding [wat gij gedaan hebt] zal op uw hoofd wederkeeren.

16. Want gelijk gijlieden * [Juda] gedronken hebt [uit mijn toornbeker] op den berg mijner heiligheid [Zion], zullen al de heidenen [de volkeren] geduriglijk drinken; ja zij zullen drinken en inzwelgen [als iets dat bitter is, maar gedronken moet worden] en zullen zijn alsof zij er niet geweest waren. [Zij zullen den beker van Gods wraak zoo moeten ledigen, dat zij erdoor vernietigd zullen zijn].

*)—"Gijlieden" kan ook de Edomieten beteekenen, die met de veroveraars te Zion feest vierden.

VV. 17-21. ISRAELS GLANSRIJKE TOEKOMST EN GODS HEERSCHAPPIJ.

17. Maar op den berg Zions zal er [eenmaal] ontkoming [eene wijkplaats] zijn, en hij [Zion] zal eene heiligheid zijn, en die van het huis Jakobs zullen hunne erfgoederen [òf de voormalige bezitting van Juda, òf wat Juda van de heidenen geërfd heeft] erfelijk bezitten.

18. En Jakobs huis [alzoo hersteld] zal een vuur zijn, en Jozefs huis eene vlam [Jakob en Jozef beide genoemd om aan te duiden dat het gansche Israëlietisch volk bedoeld wordt] en Ezau's huis tot eenen stoppel, en zij [Israël] zullen tegen hen [Edom] ontbranden, en zij zullen ze verteren, zoodat Ezau's huis geenen overgeblevene zal hebben: want de Heere heeft het gesproken.

19. En die [Israëlieten] van het Zuiden [van Kanaän] zullen Ezau's gebergte [naast aan zich], en die [Israëlieten] van de laagte [het westen van Kanaän] zullen de Filistijnen erfelijk bezitten; ja, zij zullen [ook in het Noorden] het veld van Efraïm en het veld van Samaria erfelijk bezitten, en Benjamin [een ander Joodsche stam, zal] Gilead [Oost van den Jordaan] bezitten.

20. En de gevankelijk weggevoerden van dit heir der kinderen Israëls [zullen bezitten] hetgeen der Kanaänieten was tot Zarfath toe [de streek tusschen Tyrus en Sidon]; en de gevankelijk weggevoerden van Jeruzalem hetgeen [of die] in Sefárad zijn [mogelijk in Klein Azië, de Joden meenen Spanje], zij zullen de steden van het Zuiden erfelijk bezitten.

21. En er zullen heilanden [redders, richters] op den berg Zions opkomen, om Ezau's gebergte te richten, en het koninkrijk [de heerschappij] zal des Heeren zijn.

N. J. B.

De blanke bevolking aan de Kaap voor de komst van de Hugenoten.

(DOOR PROF. GODEE-MOLSBERGEN.)

Slot.

Natuurlik waren de kolonisten geen volmaakte mensen! Ze hadden de goede eigenschappen van de zeventiende-eeuwse Nederlanders, maar ook hun zwakke zijden. Smokkelen en onwettige winst maken behoorden hiertoe, maar hoeveel beschaafde Europeanen trachten niet in onze dagen een paar shillings uit te zuinigen door onjuiste opgave voor belastingen of invoerrechten? Tegen heel lage prijzen kochten ze kleren van soldaten, matrozen en slaven, die wat geld wilden hebben om drank te kopen. Zoals we reeds zagen werd aan uitspattingen door de Companjie een einde gemaakt, maar daar het Goevernement grote voordelen trok uit de verkoop en verpachting van wijn, brandewijn en arak, werd tegen dronkenschap alleen opgetreden als de algemene veiligheid of openbare orde in gevaar waren. Vóór de burgers op de parade verschenen, moesten de herbergen gesloten zijn; de burgers die werden opgeroepen om aan publieke werken mee te helpen kregen boete als ze dronken op het werk kwamen.

Zware straffen en hoge boeten werden aan overtreders opgelegd en de naam van de regeringsambtenaar die optrad als aanklager namens het Goevernement, de Fiskaal, is nog heden bekend in de naam van de vogel die zo wreed te werk gaat tegen andere vogels. Wreedheid in lichaamstraffen werd in die dagen in geheel Europa gevonden; aan de Kaap was het niet anders.

De vrijheidsgeest werd in de kolonisten niet gedood, maar oneerbiedigheid tegen het Goevernement, als b.v. niet verschijnen op de parade, enz., werd flink gestraft. In tijden van oorlog met europese volken waren de kolonisten heel gewillig om de Companjie te helpen bij de verdediging van de Kaapse nederzetting; ze zouden dapper vechten voor hun gezin, huis en hof. Zo waren de vrijlui een voordeel voor de Companjie; men had nu niet zulk een groot garnizoen aan de Kaap nodig, dus minder uitgaven aan soldij. En als goede schutters waren ze van meer waarde dan sommige Companjie-soldaten, die van hun vak eigenlik alles waren, behalve soldaat. De verkoop van goederen aan de vrijlui bracht ook veel winst in, maar vooral hun produkten voor de vloten waren van nut.

Om de taal zuiver te houden, was het verboden de slaven in het portugees toe te spreken. Aan dit voorschrift heeft men zich niet kunnen houden, maar er zijn veel voorbeelden bekend van slaven die uitstekend hollands spraken. Dit voorschrift werd in 1657 gegeven en het aantal portugese

Spoedig kwam er onderscheid tussen welvarende

woorden in het kaaps-hollands is, ruim tweehonderd-en-vijftig jaar later, zeer gering.

en arme kolonisten. De armen werden zowel door de Companjie als door de Kerk geholpen. Sommige burgers verdienden zoveel geld, dat ze het naar Batavia zonden en bij de Companjie tegen rente uitzetten. Het onderscheid in welvaart en rang kwam spoedig uit in de titels gegeven aan de vrouwen van ambtenaren en rijke vrijburgers. Met meedeling van een toelichtende gebeurtenis uit 1677, kan deze schets sluiten. De Republiek was toen in oorlog met Frankrijk. Het treurige bericht dat Admiraal de Ruyter gesneuveld was in de zeeslag bij de Etna en dat de vredesonderhandeling op niets waren uitgelopen, bereikte de Kaap. Het kasteel aan de Kaap stond bloot voor een aanval door een franse vloot en Goeverneur Bax en zijn Raad deden alles om het in staat van verdediging te brengen, Er was besloten een gracht om het kasteel te graven en daar het werk heel langzaam vorderde bij gebrek aan een voldoend aantal gravers, verzon Johan Bax een middel om de gracht spoedig en zonder extra-onkosten klaar te krijgen. In het Dagverhaal staat op 25 Oktober 1677 opgetekend:

"Achter volgens genomen resolutie om met alle bedenckelycke middelen de nieuwe fortificatie in goet postuer van defensie te brengen en omt gemeen daertoe met alle ijver en vigilantie te animeeren, synde voor jegenwoordich de graft omt gemelte casteel wel het noodigste werck dat dient by der hand genoomen, uyt welcke consideratie en opmerckinge, en om een yder te animeeren de Ed. Heer goeverneur in persoon nevens Sijn E. gemaalinne en soontje hebben verleedicht, nevens de vordere hooge en laage Comps ministers en mindere suppoosten, niemant uytgesondert, geassisteert met hare huysvrouwen, mitsgaders de borgerraden en vordere aansienlycke en gequalificeerde borgeren met haar vrouwen en kinderen, van de morgen met een bysondere ijver, naersticheyt en vigilantie haar tot den arbeyt van de graft met het graven en opdragen der aerde al geruymen tijt in occupatie hielden, ten welcken opsichte wij oock hebben vastgestelt niemand van 's Comp.'s dienaars offte vrijborgers, tsij van wat conditie ofte qualiteyt hij oock soude moogen weesen, tgemelte casteel coomende te passeeren, tsij om haer particuliere affaires ofte eenige recreatie en vermaach na buyten gaende, sal gehouden weesen de mans 12 en de vrouwen 6 mandjes yder met de aarde gevult uyt de graft op de punt te dragen, synde sooveel door d'E. Heer Gouverneurs gemalinne ende andere gequalificeerste ministersvrouwen gedaan. Voorts is desen dagh aan alle ministers voor haren gedanen arbeyt een dronck gegeven en door de E. Heer Gouverneur belooft ter gelegener tijd te sullen tracteeren."

Een bestuur waar het nog zo huiselik toeging, was niet om over te klagen. De tijd van rechtmatige klachten valt niet voor de komst van de Hugenoten. Wellicht komen we later terug op de toestand der Hugenoten in het tijdvak tot omstreeks 1725.

OP ONZE TAFEL.

"Herinneringen uit den tijd der Vrijstaatsche Voortrekkers," door Ds. P.S. VAN HEERDEN. Wij zijn Ds. van Heerden dankbaar voor zijn "Herinneringen." Van harte beamen wij het aanbevelingswoord van Prof. Hofmeyr, en wij zeggen het hem na: "Laat de predikanten o.a. in de grensdistrikten onzer kolonie de kostbare herinneringen, die nog bij de oudste ingezetenen leven, aan ons volk mededeelen eer die herinneringen voor het nageslacht verloren gaan." Het boekske kost slechts *zes pence* postvrij, en bevat o.a. de portretten van Generaal G. F. Joubert en Landdrost P. S. Fourie. Het geeft ons een overzicht van de geschiedenis van den Vrijstaat, uit den mond van ooggetuigen. De "eerste intrekkers," de "strijd met Gasibone," de "moorden aan de Vaalrivier," geven ons een blik in de geschiedenis die niet uit de herinneringen mag worden uitgewischt. De druk en de uitvoering zijn sierlijk. Het boekske is te Stellenbosch bij de "Pro Ecclesia Drukkerij" verschenen.

"Is dansen Zonde?" Dit boekske, in den vorm van een samenspraak, is uit de pen van Ds. N. J. BRUMMER. en is te bekomen aan het kantoor van de Z. A. Bijbelvereeniging, tegen *drie pence* postvrij. In vorm van een "gesprek tusschen Thom en Pieter Louw" wordt de zaak onder drie hoofden besproken, t.w. naar het *levensdoel* van den Christen, naar de *levenswijze* van den Christen, naar den *aard* van het dansen uit verschillende oogpunten beschouwd— een traktaatje dat op bezadigde wijze een moeilijk vraagstuk behandelt, en dus wel in vele handen mag worden gesteld.

"Hoe Visschers der Menschen te zijn," door Eerw. A. DREYER, prijs *zes pence* postvrij. Het boekske bevat nuttige wenken voor zielzoekers, ontleend aan Numbull's "*Taking men alive,*" met twee hoofdstukken, bevattende het éene, een herdruk van een uitverkocht traktaatje en het andere een kostelijke preek van Dr. D. F. Malan, op de Kerkeraads-conferentie te Caledon uitgesproken.

NOTA BENE.

1. **Men zende alle inteekengelden alsmede alle berichten betreffende verandering van adres, of ongeregelde toezending aan Mnr. R. J. DU TOIT, Mostertsdrift, Stellenbosch.**

2. **Men zende liever geen "Postal Notes," of postzegels. Niet-Koloniale "Postal Notes" moeten een additioneele postzegel ontvangen.**

3. **Alle Advertenties en de gelden daarvoor moeten opgezonden en betaald worden aan den advertentieagent van het blad, de Heeren R. L. CHAPLIN, & Co., Industrie Gebouwen, Loop Straat, Kaapstad.**

DEEL XIII, No. 11. STELLENBOSCH. NOVEMBER, 1908.

Gereformeerd Maandblad.

Godsdienstig en Maatschappelijk Tijdschrift voor Zuid-Afrika.

KRONIEK.

——:o:——

DE HUISBIJBEL. De aandacht van B.B. medewerkers aan den Huisbijbel worden vriendelijk verwezen naar de bewerking van 't boekje OBADJA elders in dit blad verschijnende. Als men zich meer of min door die bewerking laat leiden, zal het gemaklijker worden om de gewenschte eenvormigheid te verkrijgen.

———

ONZE UITGEWEKENEN. Waarom is het, dat de Hollandsch-sprekende Afrikaner zoo rusteloos is. Zit het in zijn bloed? Men vindt hem als zwerver, in Mexico, in Argentinië, in D. Oost-Afrika en in D. West-Afrika, bij 't Ngami-meer, en aan de oevers van 't Nyanza-meer. In het *Westen* wordt meegedeeld, dat volgens berekening sedert den vrede in 1902 niet minder dan 5,000 Hollandsch-sprekende boeren Z. Afrika hebben verlaten. En Zuid Afrika heeft een blanke bevolking van iets meer dan *eeu half-millioen!!* De *Post* meldt ons het volgende hieromtrent :—"Volgens de opgave van den Registrateur-Generaal te Kaapstad, bedroeg de *totale bevolking* der Kaapkolonie op 31 Dec. 1907, volgens schatting 2,507,500, waarvan 610,680 blanken. Volgens den census van 1904 bedroeg de bevolking 2,123,000, zoodat immigratie en geboorten ingesloten, de bevolking in dat tijdsverloop met 384,500 is toegenomen; *het blanke bevolkingselement nam echter slechts met 41,000 toe of 7 pCt. terwijl de kleurlingbevolking met 22 pCt. vermeerderde.* In 1907 verlieten 26,650 personen *meer* de kolonie dan er inkwamen." Wij staan dus voor een driedubbel gevaar. Europeanen verlaten de kolonie: boeren trekken heen: de gekleurde bevolking neemt toe. Dit stemt tot nadenking. De Europeanen die heengaan zijn meestal nergens thuis: de boeren die heengaan verlaten hun vaderland, waar ze toch een bestaan hadden kunnen vinden, en komen in den vreemde niet vooruit. Moeten die uitgewekenen aan hun lot worden overgelaten? In Argentinië arbeidt Ds. Jacobs; doch hij laat zeer weinig van zich hooren. In Duitsch Oost-Afrika is er niemand, ofschoon er eene nieuwe gemeente is gesticht door Ds. J. M. Louw, met den eigenaardigen naam "Vergenoeg." Helaas niet "Vergenoegd"; want ook daar geldt het, men

"hunkert naar hetgeen hij zien zal,
wenscht terug hetgeen hij eens zag."

Wij laten Ds. Louw zelf aan het woord.

***

ONZE UITGEWEKENEN IN OOST-AFRIKA. 't Is op verzoek van de Redactie dat den lezers van 't *Gereformeerd Maandblad* hiermede 't een en ander omtrent onze uitgewekenen in Oost-Afrika wordt medegedeeld.

Vooraf iets omtrent een landkaart. Die zich een juist denkbeeld wil vormen van de gewesten alwaar onze menschen zijn, die refereere naar zijn landkaart — geen jarenoude landkaart, — en die mogelijk geen kaart van beteekenis heeft die schaffe zich één aan, b.v. Bartholomew's "Central and South Africa," let wel, van 1908, die in meer dan één opzicht zeer goed is, en met linnen rug slechts 3/- kost.

Met een kaart vóór zich kan men dan meteen zien waar onze menschen wonen omtrent wie wij thans schrijven. Sommigen in Duitsch- en anderen in Britsch Oost-Afrika. In Duitsch gebied wonen drie huisgezinnen nabij Muansabaai (Victoria Nyanza), een paar hebben geen vaste woonplaats, en de overigen wonen allen aan den voet of in de onmiddellijke nabijheid van Meru, een hoogen berg ietwat ten zuidwesten van den beroemden Kili-

bereikt volkeren. Nog gisteren spraken wij in Zulu tot een gehoor van vijf-en-twintig in een der hospitalen op de mijnen, en vonden uit, dat wij onder ons gehoor niet minder dan vertegenwoordigers uit zeven verschillende stammen voor ons hadden. Dit is geen uitzondering. Een tijd geleden sprak Mr. A. W. Baker in een der Compounds, zielen kwamen onder indruk, dertien knielden voor hem, roepende tot den Vriend van zondaars. Onder die dertien waren er vertegenwoordigers uit tien verschillende stammen. Komt iemand tot licht in de Compounds, dan wordt hij een drager des lichts tot plaatsen waar er misschien nog nooit een Zendeling geweest is. Wij zijn pas met ons werk begonnen en hebben al onze vertegenwoordigers op de Oostkust. Dat zij niet stil zitten, getuigen hunne brieven aan ons van daar.

De deuren gaan aan alle kanten open. Nog nergens werd ons toegang verboden. Nog eens zeggen wij, ziedaar de gelegenheid het hart van Afrika te raken van uit Johannesburg.

Wij hebben echter ook onze moeilijkheden. De eerste moeilijkheid, die ons in den weg stond was de taal. Wij waren het Tshikaranga machtig, doch voor Johannesburg moet men meer weten. Wij waren verplicht Zulu en Sesuto aan te leeren. Kent men Zulu en Sesuto, dan is men in staat de meeste heidenen te bereiken.

Het Compoundsleven oefent een zeer verderfelijken invloed op den Heiden uit. Niet alleen wordt hij op een onnatuurlijke wijze gehuisvest, maar leert heel spoedig de ondeugden der beschaving aan. Hier leert hij kaart spelen en dobbelen. Hij beroemt zich erop, dat de kaarten het boek zijn van den witten man. Hier leert hij in de witten-mans taal vloeken, en den witten-mans drank drinken. Hier leert hij den Zondag ontheiligen. Hier wordt hij zorgeloos en onverschillig. De onwettige drankhandel is een der grootste struikelblokken in ons Compoundswerk. Men is erop uit om den armen kaffer onvatbaar voor het Woord Gods 's Zondags te maken.

Onder tegenwoordige omstandigheden bewegen wij ons langzaam en met moeite, daar wij niet genoeg centra hebben vanwaar wij ons werk behoorlijk doen kunnen. Mijn Commissie is meer dan gewillig om mij te steunen in het organiseeren van dit heerlijk werk, doch de fondsen ontbreken. De Witwatersrand Native Labour Association, Ltd., zegt dat vanaf Krugersdorp tot aan Springs, een distantie van 49 mijl, niet minder dan 220,000 naturellen in de maand September op de mijnen arbeidden. Weliswaar, andere genootschappen arbeiden ook in de Compounds, doch dit neemt de verantwoordelijkheid niet van onze schouders. De Heer heeft ons een andere deur aangewezen door welke wij Midden Afrika kunnen helpen bearbeiden. Hij helpe ons dus niet halfhartig van dit middel gebruik te maken.

Na minzame groeten en hoogachting,

De uwe in Hem,

P. H. A. Fouche.

P.S.—Gisteren namiddag had ik onder anderen Samuel, de beruchte Damara hoofdman onder mijn gehoor op de Wit Deep mijn.

Op Reis. Ondergaat ons klimaat eene verandering, en worden de onderaardsche bronnen uitgeput! Hoe droog is het overal!.....en toch niet overal. Rondom Johannesburg een grastapijt — "grazige weiden," misschien niet juist "stille wateren" — in de streken grenzende aan de Vaal, die met haar grauwe kleur haar naam waardig zijn wil, een weelderig groen; maar rondom Bloemfontein, Cradock, Middelburg, Hanover, Beaufort, een asch-kleurig veld, stof, een dorre en dorstige aarde, en een hemel die zijn wolken toont en terugneemt, zonder een droppel uittegieten op den smachtenden bodem! Hier ligt ons kerkelijk vraagstuk. Hier ontstaan "arme blanken," hier raken onze menschen uit hunne plaatsen, hier dreigt ons de toekomst. En Gode zij dank — men begint te beseffen, dat die "arme-blanken"kwestie de allerernstigste aandacht onzer Kerk, — helaas! kon ik zeggen......onzer samenleving, vordert. 't Is een moeilijk vraagstuk, en kan niet langer wachten. Pakt de Kerk 't vraagstuk niet aan, wie zal het doen? De politiek bekommert zich daar niet over; 't is haar slechts "een druppel aan den emmer" — zij heeft grootere idealen, of meent die te hebben, en laat aan de Kerk over om te doen wat niet eigenlijk 't werk der Kerk is, maar dat door haar uit echte vaderlandsliefde in naam van haar Heer en Koning toch wordt ondernomen!

***

Doet de Kerk volgens haar opdracht, tracht zij "het Evangelie te verkondigen aan alle creaturen," dan zijn er beoordelaars en bedillers die "legio" heeten. Niet die "zwarten"—zoo hooren wij velen spreken—maar onze "blanke" broederen die zinken; niet de "uitersten der aarde," maar "Jeruzalem"—zoo heet het uit vele monden. "In alles waar" is de leuze van een Nederlandsche Boekdrukkers Maatschappij; dit mag ook wel hier gelden. De "arme blanke" is een troefkaart geworden bij meer dan één die zijn beurs voor den "zwarte" *sluit* en vóór den "armen blanke" *niet opendoet*:—

"Gij komt bij mij aankloppen voor de Stofberg-Gedenkschool," riep een jonge advokaat, die blaakt van vaderlandsliefde, of voorgeeft te blaken, onzen zendeling-kollektant toe: "Neen, en nogmaals neen, waarom niet voor onze eigene landgenooten gekollekteerd, dan ja ...."

"Hoe blij ben ik zulks te hooren," was het

antwoord, "Ds. Marchand heeft mij ook eene lijst bezorgd voor Kakamas. Uw hart brandt voor Kakamas, niet waar; ik kollekteer ook daarvoor. Uw naam alsjeblieft . . . . . voor hoeveel ponden zult gij verantwoordelijk willen zijn in het belang van onze "arme blanken?"

"Ja, ziet u," was 't wederantwoord, "de tijden zijn schaarsch, en ik ben niet bij kas, en om de waarheid te zeggen, die "arme blanken" zijn soms zulke "armzalige" blanken . . . . !!

De zendeling dacht zeker aan Felix: "Als ik gelegener tijd zal hebben bekomen, zoo zal ik mij tot u roepen." Zoo zijn er meer in Zuid Afrika die noch voor den "armen" blanke, noch voor den "armen" zwarte iets *doen*, en toch over alles het hoogste woord voeren.

***

Hoe het zij. Deze kwestie grijpt ons in de ziel. Wij *moeten*. Zal onze aanstaande Synode toch aan deze zaak haar volle aandacht wijden? De Kerk wordt één, en men wil eenheid ook op politiek gebied. 't Is een vraagstuk voor de gansche Kerk, gefedereerd, of organisch vereenigd. 't Verblijdt ons te zien dat in elk der staten—Transvaal, Vrijstaat, Kolonie,—predikanten over deze zaak denken, spreken, onderhandelen! God helpe ons!

***

Maar hoe dan met 't Zending-congres. Deze twee zijn één; de man wiens hart warm klopt voor de Zending zal gewis zijn eigen landgenooten tegemoet komen. Zijn er niet reeds ten minste twee "zending-vrijwilligers" te Kakamas werkzaam, t.w.: de wakkere direkteur—Ds. L. Hofmeyr—een warme "vrijwilliger" in vroegere dagen, en de niet minder wakkere dokter—Dr. Theron—mede een "vrijwilliger" uit zijn studenten-tijd, en zoon van een warmen zendingvriend. Ik maak mij stout om te zeggen, dat de man die ijvert voor den "zwarte," ook op zijn tijd den "blanke" te gemoet zal snellen. De twee zijn één.

ONZE EERSTE ZENDINGREIS.

Toen de tachtigjarige "vader in Christus" mij opriep om hem op een zending-kruistocht te vergezellen aarzelde ik. Ik had een jaar van werkzaamheid achter den rug: en in den regel spaar ik mijzelven niet: ik moest den Universiteits-raad dienen in zijn November-zitting: ik moest het sluiten van ons College te Stellenbosch bijwonen: ik moest . . . . . Ik besloot te gaan. Ik dank God dat ik ging. Veel heb ik geleerd: nog meer heb ik genoten: oneindig veel in de stilte doorgemaakt. Wilt gij eene zaak leeren kennen, houd u met haar bezig, dagen en weken lang, beschouw haar van alle kanten, bespreek haar met anderen, bepleit haar in de vergaderingen der gemeente des Heeren, en bovenal . . . . bid over de zaak in de stilte, bid met de broederen, met de gemeente, en gij moet er bij winnen. Zoo ging 't mij.

***

"Informatie brengt transformatie!" heeft niet iemand dit ergens gezegd: ik weet niet wie en waar? Dit werd mij duidelijk. Iemand kwam van mij afscheid nemen: ik stond op vertrek. Hij drukte mij de hand en met oogen zwemmende in tranen sprak hij: "Ik was een vijand der zending, ik hoorde u haar bepleiten, ik erken nu mijne verantwoordelijkheid, ik belijd bij u mijne schuld!" Dit was zoo spontaan, zoo ongemaakt, zoo echt, dat ik God dankte en moed vatte. Ons Congres was niet te vergeefs. Te Klerksdorp reeds, ons uitgangspunt, begon de belangstelling te klimmen bij elke vergadering. En nergens werden wij beschaamd gemaakt. De diepe ernst van onzen tachtigjarigen aanvoerder, de weldoordachte, aangrijpende volzinnen, van mijn altijd zoo kalmen en bedaarden ambtgenoot van het Zending-instituut, het warme pleidooi van onzen wakkeren Zending-secretaris, die later zich bij ons voegde,—zij moesten indruk maken. Had iemand mij vooraf gezegd, dat wij de kerk van Ds. Martins te Johannesburg op Koningsverjaardag zouden vullen met eene aandachtige schare, ik zou er aan getwijfeld hebben. En toch, men kwam, men luisterde, men vormde zijn Mannen Zendingbond, men bracht zijn bijdragen. Men begon de zending, naar wij hopen, beter te verstaan.

***

En werd er dan iets buitengewoons gezegd, gedaan, gesproken? Geenszins. De *onderwerpen* waren niet buitengewoon: Kerk en Heidenwereld waren de twee onderwerpen die ons bezig hielden: wij lieten het duidelijk uitkomen, dat de zending *hoofd*zaak niet *bij*zaak is, dat de KERK schuldig staat voor God wegens plichtverzuim en plichtverzaking, dat de HEILAND door ééne gedachte bezield werd, t.w. Gods Koninkrijk op aarde, dat de HEILIGE GEEST alleen de zending bevorderen kan, dat het GEVEN een voorrecht, een eer, een roeping is van de gemeente: dat het GEBED onmisbaar is, omdat God alleen ons instaat stellen kan Zijn werk op aarde te ondernemen. Hierbij kwam, dat onze Zending-secretaris ons gedurig wees op den nood der heidenwereld, dat zendelingen uit het veld ons mededeelingen brachten, dat wij door twee doelmatige kaarten tot het oog der hoorders konden spreken. Niets buitengewoons, en toch men hoorde, en men overdacht. Onze kruistocht was niet te vergeefs. Over Oudtshoorn en Beaufort kan ik niet spreken. Daar kon ik niet zijn. Klerksdorp, Potchefstroom, Johannesburg, Bloemfontein, Edenburg, Cradock bezocht ik. En overal waren wij welkom.

***

Te Johannesburg zat de Synode der Anglikanen: en . . . . o wonder, de Anglikaansche bisschop

zond drie afgevaardigden, om ons eene resolutie der Synode te overhandigen. Te Bloemfontein werd ons een adres voorgelezen namens de "Free Church Council," en dáár organiseerde men eene vergadering in de Stadszaal, die door ons drietal in 't Engelsch werd toegesproken. In diezelfde zaal mocht ik den Zondag tevoren optreden, om op verzoek in de "Pleasant Sunday Afternoon" bijeenkomst een woord te spreken. De ex-mayor, niet de tegenwoordige mayor, presideerde. Het deed mij denken aan de dagen, toen ik in de Y.M.C.A., Kaapstad, sprak op een Zondagnamiddag, in de "straight talks" die nog altijd een deel uitmaken van de werkzaamheden der Kaapsche vereeniging.

***

Johannesburg—de goudstad—is gewis de stad van verrassingen. De uitersten raken elkaar aldaar, —uitersten van goddeloosheid en uitersten van dweeperij. De " Dowieite " is er, en de "Eddyite," volgeling van Dr. Dowie en volgeling van Mrs. Eddy. Maar ook de nieuwe sekte uit Amerika —Los Angelos California—overgekomen met den treffenden naam " The Apostolic faith mission." De leiders der beweging geven voor, dat zij van God geroepen zijn naar Zuid Afrika om Christenen optewekken tot een besef van de noodzakelijkheid van een nieuwen doop des Heiligen Geestes. Hun leer kan worden saamgevat onder de volgende hoofdpunten :— (a) de mensch naar Gods beeld geschapen is een van God afvallig geworden wezen. (b) Door Gods genade ontvangt de mensch vergiffenis van zonde om Christus wil, waardoor de wedergeboorte wordt bewerkt. (c) Door een duidelijke daad van goddelijke genade wordt de oude vleeschelijke natuur door God vernietigd, en een goddelijke natuur meegedeeld. Dit is wat bedoeld wordt door het reine hart en algeheele heiliging, (d) dat deze twee zielservaringen—het reine hart en algeheele heiliging—gevolgd worden door een derde t.w. den doop des Heiligen Geestes. Hierbij komt dat zij hun volgelingen te kennen geven, dat met den geestesdoop ook de " gave der talen " wordt meegedeeld. Hun leidsman—Br. Lake—verklaart, dat hij in meer dan honderd talen gesproken heeft, dat hij de macht heeft duivelen uittewerpen, en dat hij de gave der gezondmaking bezit. Een ander leidsman, bekend als Br. Tom (Hezmalbalch) getuigt, dat hij in Amerika een giftige slang had beetgepakt, die hem niet kon verwonden. Dit had hij gedaan in antwoord op den aanval van een twijfelaar die hem had uitgedaagd zulks te doen. Zij waren juist bezig met het opbinden van hooi, en de slang kroop uit de hooimijt. Handelende naar wat hij meende te zijn een goddelijke ingeving door den Heiligen Geest had hij de slang aangegrepen tot vrees der toeschouwers en tot verbazing van den twijfelaar. Tot zoover hun getuigenis.

***

Hiertegenover staat het getuigenis van een ooggetuige, den Heer Baker, welbekend bij alle Christenen in Johannesburg van wege zijn godzaligheid. Hij had van de Brs. Tom en Lehman allerlei dingen vernomen omtrent hun ondervindingen. Ook van een zijner werksters en andere vrienden, Zij spraken van visioenen aan zekere jonge dochters verleend, en van het spreken in talen. Br. Lake. bijvoorbeeld, had in een der Bantu-dialekten gesproken, en was het mlddel der bekeering van een aanwezigen kaffer. Een jonge meisje had het bekende lied " Rock of Ages " in Zulu gezongen, ofschoon gansch onbekend met die taal. Ook had zij een Hindu in zijn eigen dialekt toegesproken, tot verbazing van den Indiër. Ettelijke personen waren op den grond neergevallen, en waren uren lang als in vertrekking van zinnen op den grond blijven liggen, om eindelijk optestaan en in talen te spreken.

***

De Heer Baker bezocht eene der vergaderingen met open gemoed, met een ernstig, biddend verlangen naar den doop des Geestes. Zijn getuigenis is dus van beteekenis : "*Wij zijn gedwongen te zeggen dat in geen deel van den dienst hoegenaamd wij ons bewust waren van de werking des H. Geestes.*" Hij gaat nog verder. "Afgezien van de verwarring veroorzaakt door het schrille geschreeuw van drie of vier jonge vrouwen die op den grond lagen, het gesnater van ettelijken, die voorgaven te spreken in tongen, het rondtrappen van een opgewekt en nieuwsgierig aantal toeschouwers, en het opleggen van handen en uitbannen der duivelen door de Brs. Lake & Lehman, was er een absolute afwezigheid van plechtigheid, of heiligen eerbied die men zou verwachten in de tegenwoordigheid van de bovennatuurlijke werking des H. Geestes. Die verwarring maakte ons niet ongeloovig ook niet de tegenwoorheid van wat ons toescheen bedrog te zijn in een of twee gevallen, daar we bereid waren den duivel te vinden het werk des H. Geestes nabootsende.

***

Bro. Lake gaf voor, dat een jonge dame in de vergadering de gave had van tongen te onderscheiden en over te zetten in verstaanbare taal. Doch zegt de Heer Baker "die overzettingen of uitleggingen maakten op ons hoegenaamd geen indruk, en wekten niet de overtuiging dat zij werkelijk eene verklaring waren van de geuite klanken." Hij noemt andere gevallen, waar het even twijfelachtig was of de personen werkelijk in "talen" spraken, en of die "talen" werkelijk iets beteekenden. Hij verklaart uitdrukkelijk, dat naar zijn oordeel er geen grond is voor de bewering, dat het "spreken in talen" werkelijk uit God is. Hij eindigt zijn betoog als volgt. "Men besluite uit het bovenstaande toch niet, dat naar ons oordeel dit werk niet van God is, en dat de Heilige Geest niet door

deze broeders spreekt. Wij hebben ons onderzoek nog niet voltooid. Is dit werk van God, dan zal het elken toets kunnen doorstaan die kan worden toegepast, dan zal het ook een machtige invloed kunnen zijn om deze stad te doen ontwaken, en niemand zal zeker met meerder vreugde die oplossing begroeten dan wij. Wat wij hier schrijven is een eerlijke poging om onzen lezers de indrukken terug te geven op ons gemaakt door wat wij gezien en gehoord hebben."

Uw Koninkrijk Kome.

De Omwenteling te Constantinopel.

HET is 't onverwachte dat geschiedt. Dikwijls wordt zoo 'n uitdrukking als deze gehoord uit den mond van vele menschen. Zelden is deze uitdrukking meer bewaarheid dan in hetgeen dat onlangs te Constantinopel plaats gevonden heeft. Turkije is geproklameerd als

EEN KEIZERRIJK MET EEN VRIJE CONSTITUTIE.

Nooit heeft zulk eene omwenteling plaats gevonden —eene omwenteling, plotseling, in de stilte uitgevoerd, zonder 't storten van een droppel bloeds, eene omwenteling echter die zoo verreikend is, dat

HET OUDE TURKIJE VERDWENEN

en een nieuw Turkije opgestaan is. Gister was ABDUL HAMID II een absolute monarch, wiens wil wet was, wiens bevel zonder tegenspraak gehoorzaamd werd; heden zit hij op den troon, met macht alleen om de besluiten van zijne regeering en zijn parlement te bekrachtigen. Gister heerschte hij als Keizer en Paus—het hoofd van den Staat en de Kerk, zijn schepter zwaaiende, terwijl onderdaan en priester het hoofd bogen op elk wenk door hem gegeven; heden zit hij, wel is waar, op denzelfden troon, maar meer als voorstevenbeeld ("figurehead") dan als Gebieder—met minder macht dan de eerste Minister, die te voren zijne voeten, zoo te zeggen, wilde lekken. Hoe zijn de machtigen gevallen! Den zieken man—d.i. het despotieke Turkije—ziet men niet meer, maar in plaats daarvan ziet men een verjongde Turkije, en een vlag met schitterende kleuren wapperende, waarop men, in den geest ten minste, de woorden kan lezen die met versierde letters er op geschreven zijn:

VRIJHEID, GELIJKHEID EN BROEDERSCHAP

onder alle volken, rassen en godsdienststelsels. Zoo alles waar is dat gezegd wordt, bestaat het Turkije van vroeger niet: het zal nimmermeer in Europa gezien worden: het is thans EENE DEMOKRATIE, een volk dat zich zelf bestiert, door degenen die daartoe gekozen worden.

Zal dit het duizendjarig rijk voor de bevolking van dat land aanbrengen? Wij weten het niet; de tijd zal zulks moeten leeren. In eenig geval heeft de Christen reden om zich te verblijden over de verandering welke plaats gevonden heeft. Turkije is altoos de vijand, en de verdrukker van 't Christendom geweest; en alhoewel Christenen de meerderheid van zijn bevolking in Europa uitmaken, is het Christendom aldaar altoos onderworpen aan miskenning, aan onrecht, en dikwijls aan onmenschelijke wreedheden.

Doch wij moeten vooreerst

EEN BLIK ACHTERUITSLAAN

op de aankomst en de geschiedenis van de Turken in Europa. Het deel van Europa waarover Turkije in vroegere tijden heerschte was zeer uitgebreid; maar in den loop van de laatste eeuw vooral is die uitgebreidheid aanmerkelijk beperkt. Thans heerscht de Sultan over een oppervlakte in Europa van 70,000 vierkante mijlen. Daarin zijn niet begrepen Rumenië, Servië, Bulgarije en Herzegowina, die vroeger, met het rijk van Griekenland, een deel van Europeesch Turkije uitmaakten. De bevolking van Turkije in Europa telt thans zes millioen zielen, van wie echter slechts een derde deel Turken zijn, terwijl de overige tweederden bestaan meestal uit Christenen behoorende aan de Grieksche, de Armenische en Koptische Kerken.

Het grootste gedeelte van het Turksch Keizerrijk is in Azië gelegen—waar de Sultan baas speelt over Klein Azie, waar Paulus van ouds zoo veel reisde in 't belang van Christus Rijk, en waar hij gemeenten stichtte, zoo als die te Antiochië, te Efeze, Laodicea, Filadelfia, enz.; *in Syrië*, waarvan Naaman eenmaal een beroemde bevelhebber was; in Mesopotamië, 't geboorteland van Abraham; en in *Palestina* waar de Heer Jezus geboren werd en geleefd heeft, zoowel als in 't Westen van Arabië en andere deelen. Turkije in Azië beslaat een oppervlakte van 180,000 vierkante mijlen, en telt eene bevolking van 19 millioen menschen.

Zelfs is dit niet al 't grondgebied dat het Turksche Keizerrijk uitmaakt, want wij vinden in Noord Afrika *Tripoli* welke met *Fezzan* en *Barka*, zich over 344,000 vierkante mijlen uitstrekt, en bevolkt is door 1 millioen menschen. Egypte, die vroeger een deel van het Turksche Keizerrijk uitmaakte, is praktisch onafhankelijk, al zijn de inwoners ervan gelijk de Turken, Mohammedanen, wat godsdienst betreft.

DE TURKEN

die naar Europa in de oude tijden uit 't Oosten overgetrokken zijn, hadden hun zetel rondom de Altai bergen in 't midden van Azië. In de 6de en 7de eeuw zijn zij begonnen westwaarts te trekken in de richting van Klein Azië, waar, in de 8ste eeuw zij in aanraking gekomen zijn met de Saracenen d.i. Arabieren, volgelingen van den valschen profeet, Mohammed, door wie zij overwonnen zijn,

wier godsdienst zij daarna aangenomen hebben, en met wie zij zich langzamerhand vereenigden, zoodat zij tot een volk met hen geworden zijn.

SOLIMAN,

wiens naam bekend is in de algemeene geschiedenis, was de eerste Turksche vorst die een aanval deed op eenig deel van Europa. Dit is geschied in 't jaar 1355. Een opvolger van Soliman behaalde eene overwinning over de Christenen van Europa, die, onder Sigismund, koning van Hongarije, den voortgang der Turken wilden tegenstaan in 1396, terwijl een andere opvolger van den eerstgenoemden vorst de stad Constantinopel, de hoofdstad van 't Byzantijnsch (of Oostersch Romeinsche) Keizerrijk innam, en alzoo een einde aan 't Byzantijnsche Keizerrijk maakte. Dit was in 't jaar 1453. Van dien tijd af is Constantinopel de hoofdstad geweest van het Turksche Keizerrijk, en de zetel van de Turksche regeering, die genoemd wordt: de Verheven Porte ("The Sublime Port").

Het was onder Soliman II, die heerschte van 1519 tot 1566 dat het Turksche Keizerrijk ("The Ottoman Empire") zijn toppunt van macht en luister bereikt heeft. In 't midden van de 18de eeuw zwaaide de Sultan van Turkije 't zwaard over een groot gedeelte van wat nu heet Zuid Rusland; doch in de jaren 1768 en 1774 heeft Rusland Turkije in den oorlog verslagen, en het gedwongen de Krim en andere gewesten aan haar over te maken, zoodat die streken thans een deel van Ruslands gebied uitmaken. Doch het was in de 19de eeuw dat Turkije het grootste gedeelte van zijn gebied verloren heeft. Roumanie is onder Rusland gevallen. Reeds 3 kwart van een eeuw geleden is Griekenland, door de hulp van andere landen, een onafhankelijk koninkrijk geworden. En Griekenland is niet het eenig land dat aan Turkije ontnomen is, want nauwelijks is eene halve eeuw voorbij gegaan na de vrijverklaring van Griekenland of Servie —vroeger ook een provincie van Turkije heeft haar onafhankelijkheid verkregen en werd veranderd in een koninkrijk. En, nader komende, wat was het dat eene roering onder al de mogendheden van Europa in de laatste paar maanden veroorzaakt heeft (wij doelen niet op de omwenteling te Constantinopel)? Het was eene proklamatie uitgaande van Sofia, eene proklamatie dat Bulgarije, reeds in 't jaar 1878 in een vorstendom veranderd,

ZICHZELVE ALS EEN ONAFHANKELIJK KONINKRIJK VERKLAARD HEEFT,

hulde doende niet meer aan *den Vorst*, maar aan Zijne Majesteit, den *Koning*, of *Tsar*, Ferdinand, terwijl onmiddelijk daarop de Keizer van Oostenrijk aan de wereld proklameerde dat Bosnie en Herzegowina deelen van 't Turksche Keizerrijk—later onder de bescherming van Oostenrijk gebracht—

EN NU AAN OOSTENRIJK-HONGARIJE GEANNEXEERD ZIJN,

als deelen van het Keizerrijk van Oostenrijk.

Zoodanig is een blik op het oude Turkije, dat nu verdwenen is. Wij hebben gezien hoe de Turken, Mohammedanen geworden zijnde naar Enropa overgetrokken zijn, hoe zij een groot deel van dat vasteland overwonnen hebben, doch hoe zij later hunne macht en hun invloed grootendeels verloren hebben, totdat de regeering van den Turk bekend stond als die van den zieken man.

WAARAAN IS DIE ACHTERUITGANG TOE TE SCHRIJVEN?

Is het niet aan dit feit, *dat de Mohammedanen een ras zijn dat de kunst weet om landen en volken te veroveren, maar niet te bestieren.* De Mohammedanen weten tegen een vijand op te trekken, en tot den dood toe te strijden, want aan elk Mohammedaan is het beloofd in De Koran, hun Bijbel, dat elk soldaat, die uit ijver voor het geloof van den profeet, Mohammed, strijdt en in den strijd sneuvelt, onmiddellijk den hemel zal ingaan. En het was daarom dat de volgelingen van den Arabischen profeet kort voor en na zijn dood van volk tot volk gegaan zijn, overwinnende en te overwinnen. Tot het éëne volk na het andere kwamen zij, met het zwaard in de rechterhand, en de Koran in de linker, aan menschen en volken de keuze gevende, zich aan hen te onderwerpen—óf onmiddellijk door het zwaard te sterven. Zoo zijn de volken in Noord Afrika, die vroeger het Christendom aangenomen hadden, tot onderwerping gebracht. In denzelfden veroverenden geest zijn zij naar Europa overgegaan, waar zij vijanden overwonnen, hunne landen innamen, en voor honderden jaren den schrik zijn geworden van het Zuiden van Europa.

Maar die landen konden zij niet op den duur behouden. Zij hadden de gave niet om de volken te organizeeren, te civilizeeren en te nationalizeeren. En hun eigen zoogenaamd Heilige Boek—De Koran (of Alkoran), maakte hen daartoe ongeschikt. Dat Boek gebiedt "de geloovigen" om met het zwaard te overwinnen, en de tegenstanders te dooden, maar gebiedt hun tevens (en dit kan ons vreemd schijnen) om, als volken zich aan de volgelingen van den valschen profeet onderwierpen, ze verder in hun godsdienst en gewoonten niet te storen. En dit was de reden waarom aan de volken in Europa, die door de Turken veroverd zijn, het toegelaten werd hun godsdienst verder te bewaren zoowel als hunne talen, nationaliteiten en gewoonten. En hierin vinden wij uitlegging van het feit, dat de veroverde landen in Europa zich aan hun godsdienst, taal, en nationaliteit vasthoudende, de eerste gelegenheid hun door omstandigheden gegeven, gebruikten om zich van de heerschappij van den Sultan vrij te maken.

Wij zeiden zooeven dat de Koran gebiedt aan veroverde volken, die zich aan Mohammedaansche voeten onderwierpen, vrijheid van godsdienst toe te kennen. Zoo gebiedt het Boek, en zoo moest ook Turkije zulke volken dikwijls behandelen. En toch lezen wij van meer dan een bloedbad waaraan Christenen onder den Sultan onderworpen waren. Die bekend is met de geschiedenis van de laatste eeuw, en denkt aan de onmenschelijke bloedstorting en foltering, gepleegd op de Bulgarische christenen omtrent 30 jaren geleden, en in lateren tijd op de christenen van Armenie, zal moeten terugdeinzen met afschuw en walging! Doch zulke bloedbaden werden gepleegd tegen de bevelen van den Koran, door de Mohammedaanen die, de Christenen hatende, in een tijd van opgewektheid opstaan en de gruwelijkste daden tegen hen plegen. Wij hadden plan om te schrijven over *Zendingwerk* in Turkije in verband met de roering welke thans daarin plaats vindt. Doch die zaak moet op een andere gelegenheid wachten.

Groot was de blijdschap te Constantinopel, zeiden wij, toen de proclamatie vernomen werd, dat van nu af aan het land bestuurd zou worden gelijk de andere landen van Europa volgens wetten door de vertegenwoordigers van het volk zelf gemaakt. En reeds genieten de inwoners van Turkije twee rechten en voorrechten van onuitsprekelijke waarde, namelijk:

1. HET OPHOUDEN VAN HET SPIONNENSTELSEL.

Meer dan een millioen pond sterling werd jaarlijks door de regeering van Turkije besteed aan 't onderhoud van spionnen over 't land, of de gewesten welke het Keizerrijk uitmaken. Er was geen gewest of geen volk onder den Sultan,—geen klasse van maatschappij waar spionnen niet gevonden werden —spionnen, wier werk, wier verdienste het was op alle menschen te letten, naar de gesprekken van alle menschen, hooge of lage rijken of armen te luisteren, en geheimelijk alles wat zij voor seditieus achten aan de regeering te rapporteeren. En niemand kon zich roeren, zoo te zeggen, zonder vrees van in verdenking te komen, en straf te ontvangen. Overal was de spion aanwezig, zonder dat men wist wie hij was. Als een Europeaan, een Engelschman, een Hollander of een Afrikaander op eene van de straten van Constantinopel wandelde, en een Turk vroeg waar hij een zeker Hotel kon vinden, of hoe hij aan een zeker deel van de stad kon komen, zou de Turk bevreesd zijn hem inlichting te geven — bevreesd namelijk dat hij opgeroepen kon worden om voor een Magistraat onderzocht of verhoord te worden, en hij wist niet welke getuigenis tegen hem ingebracht mocht worden. De toestand van zaken in dit opzicht was akelig, ondragelijk, en men kan gemakkelijk verstaan hoe groot de vreugde in het land was toen het verklaard werd dat dit stelsel voor altoos afgeschaft was, — dat elk mensch vrij was, — *dat hij waarlijk mensch was.*

Een tweede gevolg van de omwenteling welke plaats gevonden heeft was :—

(2) DE VRIJHEID VAN DE DRUKPERS.

Vóór de omwenteling welke een paar maanden geleden geschied is kon geen courant gedrukt, geen boek uitgegeven worden voor dat die door een "censor" nagezien en goedgekeurd werd. De gevolgen van dit stelsel waren verreikend. De nieuwsbladen gelijken naar een Gouvernements Gazette: bevatten slechts 't nieuws dat de regeering gaarne verspreid zag. Men kan gemakkelijk verstaan hoe groot de onkunde van de bevolking moest zijn onder zoodanig stelsel.

Dat alles is nu echter afgeschaft; want, als de omwenteling een succes zal worden is het land vrij en de bevolking kan vrij adem halen.

A. McG.

PSALM 68.
DE OVERWINNING DER VOLKEN.

Psalm 68 is Lied der Overwinning: *de Overwinning Gods over de Wereld,* en zelden vindt men de namen van de Hooge, Almachtige Godheid zoo bij elkaar als hier. De benaming *Elohim : God,* de Almachtige, Oneindige, in Wien de oneindige volheid is van macht en kracht, komt er 23 malen in voor. *Adonai God de Heer,* de Albeheerscher, onder Wiens onmiddelijke leiding en bewaring Zijn Volk verkeert, komt er 6 malen in voor. Verder worden gebezigd: *El:* de Machtige, Sterke,—*El Shaddai:* de Geweldige, Die Zijne macht in de wereld betoont, en waarvoor alle menschelijk geweld en macht moet bukken,—*Jehovah:* de Heere, de God des Verbonds, de Altijd-Zijnde, de Bestendige in Getrouwheid en Goedheid jegens Zijn Volk,—*Jah:* verkorting van Jehova,—*Jehovah-Elohim:* de Getrouwe Almachtige,—*Jehovah-Adonai:* de Getrouwe Albeheerscher.

Daarom is het niet te verwonderen, dat de geloovigen van alle tijden hier hun Strijd-lied vonden tegen de Poorten der Hel, zooals Geuzen en Hugenoten, "Covenanters en Ironsides," Puriteinen, Waldenzen en Gereformeerden.

Wat inhoud betreft is de Psalm, evenals de drie voorgaande, zeer opgewekt en uiterst triomfeerend, en ook sterk Messiaansch-profetisch. Doch daarbij is hij zeer moeilijk, en zijn sommige verzen haast onverklaarbaar, zoodat uitleggers over geen ander meer verschillen, dan over dezen. En benevens Zending-profetisch te zijn is hij de *Zending-psalm voor Afrika,* en voorspelt hij de *Bekeering der Afrikaansche Volken.*

Ook over de historische aanleiding verschilt men zeer. Sommigen denken aan de overbrenging der Ark uit het huis van Obed-Edom—2 Sam. 6; anderen denken aan den strijd tegen de Ammo-

nieten en Syriërs, toen Israël de Ark Gods medenam,—2 Sam. 10 en 11.

De inhoud schijnt ons te zijn :—

§ I. GODS MACHTIGE GANGEN ONDER DE VOLKEN, EN VADERLIJKE GOEDHEID OVER ISRAEL.
(Verzen 1—19)

2–4. *God zal opstaan.* Elohim staat op in heerlijkheid en macht, ontbloot den arm Zijner Almacht, en de *vijanden* worden *verdreven,* zooals rook voor den wind ; maar de *rechtvaardigen springen op van vreugde voor Gods Aangezicht, en zijn van blijdschap vroolijk,* uitermate vroolijk.

5. *Zingt Gode. . . . Hoogt de wegen voor Dien, Die in de vlakke velden rijdt, omdat Zijn Naam is Heere,* Jah. Maakt een Krijgs-baan voor Hem, Die door de dorre Vlakten rijdt, de Woestijn-Vlakten van Wereld en Zonde, waarvan de Woestijn op weg naar Kanaän tot voorbeeld strekt.

6–7. Hij is *Vader, Rechter, Vruchtbaar-maker, Vrijsteller van Zijn Volk.* Daarom temeer moet Zijn Volk opspringen van vreugde, en met blijdschap Zijn Weg bereiden.

8–9. *O God, toen Gij voor het aangezicht Uws volks uittoogt,* voortschreedt in de Wereld-Woestijn, ... *Sela.* . . . . toen . . . . *daverde,* beefde *de aarde. Zelfs deze* — liever gindsche — *Sinai* beefde *voor het Aanschijn Gods, des Gods van Israël.*

De Heere gaf aan Zijn Volk, dat Zijn Weg moet bereiden, en voor Zijn Aangezicht moet heengaan *Milden Regen,* den manna-regen—vers 10. Voorts *Woning* — vers 11.

11–13. *De Heere, gaf te spreken,* gaf het machtwoord van verlossing in den tijd der, Richteren. *De boodschappers,* boodschapsters zege-zangsters, waren *een groot heir.* Vergelijk Richt. 5 : 1 ; 11 : 34 ; 1 Sam. 18 : 6.

14. *Al laagt gijlieden,* gij Mijn Volk, *tusschen twee rijen van steenen* op den vuur-haard, "vuurert,"— al laagt gij tusschen de potten in de asch, of de tichel-ovens van Egypteland,— *zoo zult gij toch worden als vleugelen eener duive, overdekt met zilver,* wanneer door de zon beschenen, *en welker vederen* glinsteren als *met uitgegraven geluwen* blinkend *goud.* De Heere ruimt de asch van verdrukking en vernedering weg van de vleugelen Zijner Duive, en laat daarop schitteren het zonlicht van Zijn Aangezicht.

15. *Als de Almachtige,* Shaddai, *de koningen daarin,* in de Woestijn of in Kanaan, *verstrooide, werd zij sneeuw-wit als op Zalmon.* De dichter ziet in den zwarten donkeren berg Zalmon een beeld van de zwarte Woestijn der Zonde. Jehovahs komst in de Woestijn maakt haar wit als Zalmon, wanneer de sneeuw er op is nedergedaald. Of de lezing kan ook zijn : Als de Almachtige daarmede, met Zijn Volk namelijk, de koningen verspreidde, werd zij, Zijn Volk, in de oogen der Volken als sneeuw op Zalmon. De Heere doet Zijn Volk, schitteren in de oogen der wereld als de duif in net zonlicht, als de Zalmon in de sneeuw.

16–17. *De Berg Basan,* de hooge met sneeuw bedekte Hermon in Basan, *is een berg Gods,* een berg van Elohim, Gods scheppende Almacht openbarende. *De Berg Basan is een bultige,* veel-toppige *Berg.* En toch begeerde Jehovah hem niet ter woning. . . . . *Waarom springt gij op, gij bultige bergen,* waarom zijt gij jaloersch ? . . . . *Dezen Berg,* den nederigen Zion, *heeft God begeerd tot Zijne woning.*

Elohim openbaart zich op Basan. Jehovah woont op Zion. Basan staat voor de machtige Wereldrijken.

18. Nu verdwijnt de tegenwoordige wereld geheel en al voor het oog des Zieners, en wordt hij in den geest vervoerd naar de Tijden van het Evangelie in de Verre Toekomst. *Gods wagenen,* heiren, heirlegers, *zijn tweemaal tienduizend, de duizenden verdubbeld,* zij zijn, ontelbaar "myriaden, duizenden bij duizenden." *De Heere,* Adonai, *is onder hen — een Sinai in Heiligheid* ! Een Sinai in Heiligheid is het, wanneer God op Zion in Israël nederdaalt, en in het vleesch geopenbaard wordt.

19. *Gij,* de Messias, *zijt opgevaren in de Hoogte,* en hebt den Heiligen Geest uitgestort ; — *Gij hebt de gevangenis,* de gevangenen, de door het Evangelie overwonnen Volken, *gevankelijk gevoerd,* in de macht Uwer Genade meegevoerd. *Gij hebt Gaven,* de Gaven des Heiligen Geestes, *genomen om uit te deelen onder de menschew, Ja ook de wederhoorigen,* de opstandelingen, door Genade overwonnen, hebt Gij genomen *om bij U te wonen, o Heere God,* Jah Elohim !

Of ook : Gij hebt Gaven ontvangen voor de menschen. . . . . Gij hebt Giften, Geschenken, ontvangen, aangenomen onder de menschen.

De menschen, tot onderwerping aan den Heiland gebracht, en in de zegenen van Zijn Rijk deelende, geven Hem hunne beste schatten : geld, goederen, talenten, eer, kinderen, zichzelven, het leven, alles. En de Heere Jezus neemt die geschenken in Genade aan.

2. DE HEILIGE ROEM DER GELOOVIGEN.
(Verzen 20—29.

20. *Geloofd zij de Heere,* Adonai ! *Dag bij dag overlaadt Hij ons* met Zijne Gaven, Weldaden, Zegeningen, — *Hij : God,* El, *Die ons Heil,* onze Zaligheid, *is.*

21. *Die God is ons een God van Volkomen Zaligheid,* Zaligheden, Bevrijdingen, Verlossingen, *en bij den Heere Heere,* Jehovah Adonai, *zijn er uitkomsten tegen den Dood,* ontvluchtingen uit den Dood. De Heere heeft voor arme zondaars wegen om aan den Dood te ontvluchten : de Weg van Verzoening, de Weg des Geloofs, de Weg der Bekeering.

22–24. *God zal den kop,* het hoofd, *der vijanden* met zijn harigen schedel *verslaan,* en zal al de vijanden uit Basan, hoezeer ook verscholen, te voorschijn doen komen, en ontzettende oordeelen zullen hen treffen, zoodat men men door hun bloed zal waden, en honden hun bloed zullen lekken.

25. *O God ! zij,* de menschen, de geheele wereld, *hebben Uwe Gangen,* Uwe Overwinningstochten, *gezien, de GANGEN MIJNS GODS, MIJNS KONINGS IN HET HEILIGDOM,* in Heiligheid.

Ter eener zijde zijn Gods Gangen in de Wereld-

geschiedenis Oordeelen, maar ter ander zijde Zegeningen, Evangelietochten: Tijden van Herleving, Bekeering, en krachtige Uitstorting van den Heiligen Geest.

26 en 27. *De zangers gingen voor, de speellieden,* muzikanten, *achter, in het midden de trommelende maagden.* 't Is wonderlijk, hoezeer de heilige zang en de gewijde muziek plaats innemen in de Evangelietochten, en hoe ook de zingende maagd zich laat gelden in den lof en dienst van Jezus.

Looft God in de Gemeenten, de Vergaderingen, *gij die zijt uit de Springuder,* de Fontein, *van Israël.*

28. Gansch Israël deelt in dezen Lof. *Dáár is Benjamin, . . .* dáár *Juda, . . .* dáár *Zebulon, . . .* dáár *Nafthali.*

29. En het is een Lof, die de Wereld overwint. *Uw God, o Israël,* tijdelijk en geestelijk Israël, *heeft uwe Sterkte,* Sterkte der Overwinning, *geboden,* verordend. 't Is zeker, dat de Sterkte in Gods Volk zal zijn. De zekerheid van de Goddelijke verordening is achter die sterkte.

Sterk, o God! wat Gij aan ons gewrocht hebt. Houd in stand, vermeerder in ons de Sterkte der Liefde en des Geloofs, waardoor wij de Wereld overwinnen moeten.

III. De overwinning van Afrika,
(Verzen 30–32.)

Om Uws Tempels wil te Jeruzalem, wegens de heerlijke inwoning Gods in Zijn Kerk op aarde, *zullen U de Koningen geschenk toebrengen:* goud en zilver, gehoorzaamheid en liefde. Reeds is dit geschied in de dagen van Salomo en Hizkia. Maar het zal op nog heerlijker wijze geschieden in het laatste der dagen. Zie Jes. 2:3, en 60:9. . . . . *Scheld,* bestraf, verootmoedig, werp te neder *het wild gedierte des riets,* Egypte, het land van den Nijlpaard;—scheld *de vergadering der stieren met de kalveren der volken:* den stieren en kalverendienst van Egypteland, *en dien die zich onderwerpt,* —liever: opdat zij zich onderwerpen—*met stukken zilvers.*

Prinselijke gezanten zullen komen uit Egypte. Moorenland, Cush, *zal zich haasten de handen tot God uit te strekken.* *Cush,* de naam van Cham's oudste zoon, staat hier voor al de Afrikaansche Volken. Dus moet eerst in de Kerk van Zuid Afrika een heerlijke Herleving komen, zonder welke het Jeruzalem Gods alhier de Heerlijkheid van den Heere Jezus niet zal ten toonspreiden, die de Volkeren van Afrika tot Jezus trekken zal. Laten geloovigen die Herleving verwachten en er vuriglijk om bidden.

IV. De overwinning van de Volken altemaal,
(Verzen 33–36.)

Niet slechts Afrika, maar de Volken Altemaal komen onder de Christus-Wereld-Overwinning.

33. *Gij Koninkrijken der. aarde, zingt Gode; psalmzingt den Heere, Adonai! . . . . Sela . . . . Dien, Die daar rijdt in den hemel der hemelen, die van ouds is,* den hemel van het begin, het Oosten. Dien, Die Zijne Heerschappij openbaart over Oostersche Volkeren.

Ziet Hij geeft Zijne stem, eene Stem der Sterkte. Ziet Hij geeft aan Zijn Volk met Zijne Stem eene Stem der Sterkte: Wereld—Overwinning—Sterkte. Vergelijk vers 29. Hij spreekt tot Zijn volk op krachtige hoorbare wijze, en stelt het in staat op dezelfde wijze tot de wereld te spreken.

35. *Geeft Gode Sterkte.* Ontzeg den Heere Jezus Zijn vermogen niet. Hij heeft Sterkte. Hij geeft Sterkte. En Zijn volk moet Hem sterkte geven. Zijn volk moet niet betwijfelen, dat Hij het doen kan. Dan eerst geeft Hij sterkte. Geeft Gode sterkte! *Zijne Hoogheid;* Zijne Majesteit *is over Israel, en Zijne Sterkte in de bovenste wolken.* God heeft twee heiligdommen, waaruit Hij Zich openbaart: de Gemeente, Israel, en de Natuur Uit de eene openbaart Hij Zijne Genade en Liefde, uit de ander Zijne Macht. Doch hier heet het, dat Zijne Majesteit over Israel is.

36. *O God, Gij zijt vreeselijk uit uwe Heiligdommen,* Gij, *de God Israels., Die geeft den Volke,* Uw Volk, *Sterkte en Krachten,* zoodat een eenige duizend kan jagen, en twee tienduizend kunnen doen vluchten."

GELOOFD ZIJ GOD!

Aanteekeningen: Elohim, zie aant. Ps. 42. *Adonai* van *Dun*: regeeren, oordeelen. *Shaddai* van *Shad*: sterk zijn, macht betoonen, overweldigen. Over *Jehova* zie aant. Ps. 42. *14.* Andere vertalingen: "Als gij kampeert tusschen de schaapskooien zijn de vleugelen der duif bedekt met zilver" enz. "Wilt gij neerliggen tusschen de veestallen, — de vleugelen der duif zijn bedekt met zilver.... *15 Zalmon* of *Salmon:* een donkere berg met bosch en boom begroeid nabij Sichem in Efraim. Er zijn echter uitleggers, die het Woord Zalmon niet als eigennaam opvatten, maar als gemeennaam, beteekenende: donkerheid, schaduw, zwarte duisternis. *20* Ander vertaling: Dag bij dag draagt Hij voor ons onzen last. *Overladen: 'Amas:'* opnemen, ofheffen, optillen, dragen. *Hiphil*: last opleggen. En de beteekenis zou dan zijn: de last van de vijndschap der wereld, der Gemeente dikwerf zoo zwaar om te dragen.

J. C. H.

De Bijbel en de Zending.

DOOR G. B. A. GERDENER.

Slot.

Aan de andere kant mag die tijding niet half of verkeerd voorgesteld worden, d.w.z. Zending zonder de Bijbel is bedenkelik. Alle zodanige voorstelling doet tekort aan de boodschap en berokkent de boodschapper leed. De Bijbel behelst niet alleen de blijde tijding maar geeft ook de instrukties, volgens dewelke die tijding moet worden verspreid: de boodschappers en de wijze van hun arbeid. Er is belofte in die tijding maar ook voorwaarden aan de verspreiding ervan. Die zich de belofte toeëigent, kan niet de voorwaarde van zijn verspreiding mislopen. Dit blijkt genoeg uit de voorbeelden van diegenen die in de Bijbel vermeld worden als die tijding toegeëigend hebbende en ook hun verplichting niet hebben verzuimd.

Zo geraken wij tot de gevolgtrekking: Zending is de Bijbel in uitwerking, in verspreiding, in toepassing.

In de Bijbel is de Zending ingewikkeld; in de Zending is de Bijbel ontwikkeld.

Wat de Bijbel over de Zending zegt, wat eigenlik de Zending is volgens Gods Woord, welke gevaren de Zending dreigen en hoe men best volgens de Schrift tegen die gevaren kan waken, —deze en dergelike zaken kunnen wij onmogelijk thans behandelen. Eén ding beögen wij hier, en dat is, de overtuiging bij elke ernstige lezer te laten post vatten dat de Bijbel een *door* en *door* Zendingboek is, en dat indien wij hiervan niet overtuigd zijn wij veel verliezen in ons geestelik leven. Immers is het één ding om de Bijbel voor zichzelf te lezen en een ander om die voor ongelukkige millioenen te lezen.

In het O. T. komt reeds het Zendingidee zeer duidelik uit. De Evangelisatie van de wereld was in Gods plan van het begin. Het was niet een na-gedachte! Toen de fondamenten der aarde gelegd werden, zongen de morgensterren tezamen en al de zonen Gods verheugden zich. Als het werk der verlossing volbracht is, zullen alle schepselen het Lam dat geslacht is toebrengen de heerlikheid en de kracht tot in eeuwigheid. Wat de ruggegraat is voor het menselik lichaam is de Zendinggedachte in Gods Woord en plan. De belofte aan de aartsvader Abraham gegeven, dat in hem al de geslachten des aardrijks zouden gezegend worden, merkt een tijdperk in de heilsgeschiedenis even als de Magna Charta in de Engelse en de Vredesonderhandelingen te Vereniging in onze geschiedenis. Aan Izaak, niet aan Ismaël, aan Jakob, niet aan Esau werd die belofte herhaald. Toen Jakob zijn zonen zegende, heette het: Gen. 49: 10: "De scepter zal van Juda niet wijken, noch de wetgever van tussen zijne voeten totdat Silo komt" (Mt. 2 : 6.)

Alle geslachten des aardrijks zouden in het uitverkorene volk gezegend worden. Denk eraan: dat klein volk, als een nomadiese stam uit Egypteland gebracht en te midden der grote volkeren der toen bekende wereld gezet: Egyptenaren, Hethieten, Filistijnen, Assyriërs, Babyloniërs, Persiërs, Grieken, Romeinen en hun nog meer afgelegene tijdgenooten, de Indiërs en de Chinezen. Omringd door beschaving, geleerdheid, handel en macht. Van geen betekenis in de grote stromingen van die dag en toch verkoren om de heilsboodschap aan heel de mensheid te brengen. En al die grote mogendheden, waar zijn zij nu? En Israël? Veracht weliswaar, maar toch nog een volk en daarbij met een grote toekomst. In de wandelende Jood vinden wij een van de krachtigste bewijzen voor de waarheid van Gods Woord en het Christendom.

Zijn er beloften in de *Wet* van een wereld-godsrijk, zo zijn de Profeten nog meer doordrongen van de gedachte aan een heelalomvattende heerschappij. De wereld zoals aan de Profeten bekend, sloot Westelik Azië en Noord Afrika in. Het was een wereld van aparte belangen. Elk volk had zijn eigen gemaakte goden, nationale goden, elk een waarvan als één uit velen beschouwd werd, met macht tot zijn eigen landstreek beperkt. In deze kritieke tijd traden de Hebreeuwse Profeten op en verkondigden moedig dat Jehova *alleen* de ware God was, van de Jood niet alleen, maar van gans de wereld. Soms veroordeelde men de heidense ondeugden, dan weer hield men de gerechtigheid Gods voor als eenmaal te worden uitgemeten aan alle mensen. Wat b. v. was de houding van een Amos de eerste "schrijvende" profeet in dit verband? Amos 9 : 7. "Zijt gijlieden mij niet *als de kinderen der Moren*, (Afrikanen) O kinderen Israels?" Of van Jesaja, de profeet met het Evangelie? Zijn ganse boek is een aaneenschakeling van heerlike beloften voor *alle* volkeren. De hervormer-staatsman-profeet van Juda was geen bekrompene Jood, maar had een ruim hart en een veelomvattende blik. Zie o. v. a. Jesaja 2 : 2." En het zal geschieden in het laatste der dagen dat de berg van het huis des Heren zal vastgesteld zijn en tot denzelven zullen *alle heidenen* toevloeien." Ook Jes. 45 : 22. "Wordt behouden alle gij *einden der aarde!* want ik ben God en niemand meer." Zo al de profeten; zo ook de schone Psalmen, die met zo veel heilig gevoel de diepste gewaarwordingen van de Joodse samenleving weergeven. 43 Psalmen hebben direkte betrekking op de Zending.

In het Nieuwe Testament echter wordt nog breedvoeriger en duideliker over deze zaak gesproken. Abraham, Mozes, David, Jesaja enz. wisten veel van Christus en de zegen die Hij zou brengen, doch wisten het maar bij benadering, niet wetende dat de middelmuur des afscheidsels tussen Jood en heiden geheel zou verbroken worden.

Jezus Zelf was de grootste zendeling die ooit op aarde heeft omgewandeld. Enige Zoon Zijns Vaders, uit een heerlike hemel naar een zo zondige aarde, naar een wereld roekeloos, en zelfgenoegzaam,—zie de nederige Nazarener komen. De trotse Romein bespot zelfs de gedachte van een hervormer, die niet een legermacht, sterker dan die van Caesar bezat. De geleerde Griek vindt de hele boel verregaande dwaasheid. Wist Socrates niet oneindig meer? Ja, dat wist hij, en stierf zelfs ook de marteldood, door de giftbeker te drinken. De Jood met zijn vormdienst verstond van deze nieuwe leer der Wedergeboorte niets. Begrijpt gij deze ontzettende waarheid? Een timmermans Zoon, een handvol ongeletterde discipelen, en zij zouden de wereld het heil bezorgen! Verregaande vermetelheid, zegt heden nog de ongelovige. En toch! Waar is Augustus, Herodes, Socrates? En Jezus? Zie hier onze godsdienst, onze roem, ook onze verplichting. *Is dit van weinig belang?* Elke Kerk in de wereld vandaag is een vrucht der Zending. De Kerk zou ophouden te bestaan ware het niet voor de Zending, die aan de ene kant bewaart van een doodse rechtzinnigheid, een boom zonder vruchten en aan de andere kant van een on-Bijbelse vrijzinnigheid, een loofrijke boom zonder diepe, vaste wortelen. De Zending is het toegepaste Kruis, vandaar dat de tegenstander der Zending Christus hindert in het werk waarvoor Hij aan het Kruis stierf.

Heeft het u ooit getroffen dat Jezus in de veertig belangrijke dagen voor Zijn heengaan naar de hemel sprak "van de dingen die het "*Koninkrijk Gods*" aangaan?" Er zijn weinige dingen die alle vier Evangelisten ons meedelen. Wij hebben geen viervoudig verhaal van de geboorte van Jezus, Zijn doop, Zijn verzoeking, Zijn verheerliking, Zijn hemelvaart. Maar alle vier geven ons het grote en laatste bevel van de Meester aangaande het brengen van het Evangelie aan alle kreaturen: Matth. 28 : 19, 20; Mark. 16 : 15; Luk. 24 : 44—49; Joh. 20 : 21.

De Kerk is zeer gesteld op de verkondiging van de zuivere leer, en dit behoort ook zo. En toch voor elke plaats in Gods Woord waar de Heilige Doop bevolen

wordt, kunnen wij *tien* plaatsen aanhalen die betrekking hebben op de Zending. Voor elke tekst over de instelling van het Heilige Avondmaal, kan men 50 aangeven die de Evangelisatie van de wereld op het oog hebben.

Van Jezus lezen wij in Matth. 9 : 35—31 : "Hij omging al de steden en vlekken, lerende in hun synagogen en predikende het Evangelie des Koninkrijks en genezende alle ziekten en alle kwalen onder het volk." Was er ooit een zodanige dokter-zendeling ? Confucius heeft gezegd, dat als de wijsgeer enige grote waarheid heeft, het niet nodig is voor hem om rond te gaan ten einde die waarheid te verkondigen, daar mensen zouden toestromen om hem te horen. Dit mag waar zijn van de wijsbegeerte, maar niet van de godsdienst. Budda wordt dikwels voorgesteld, zittende in een lotus bloem ; hij is in een toestand van sluimering. Christus ging rond van plaats tot plaats. Zijn wij Christenen, dan moeten wij ook dit voorbeeld van onze Heer volgen of helpen volgen. De Zending is *onvermijdelik* als Christus moet worden verheerlikt. Zending is net zo nodig voor de verlossing van de menscheid als de dood van Christus.

Christus' bevelen aan Zijne discipelen waren duidelijk : De ganse aarde was het veld. De toen aan de discipelen bekende wereld was de Romeinse, met zowat 4060 steden en omtrent 100 millioen bewoners. Het was een reuzentaak, en toch wie zal het durven zeggen dat het onmogelik was. Denk aan de 3000 bekeerlingen van Pinksteren, en de 5000 kort daarna onder Petrus' prediking. Maar in die dagen werkten allen mee. Niet alleen apostelen, evangelisten en onderwijzers, maar ook kooplieden, matrozen en soldaten maakten het hun doel om, waar zij ook gingen, het Evangelie te verkondigen. De aanname van het Christendom door de keizer Constantijn in de 4de eeuw was een schitterende overwinning voor het verachte kruis-geloof.

De tijd laat ons niet toe breedvoerig van de grote zendeling Paulus te spreken. De nood was hem opgelegd om het Evangelie, de kracht Gods tot zaligheid te prediken, zelfs waar het zeer veracht was. Christenen werden in die tijd zeer bespot. In Rome ziet men vandaag nog een spotprent van een Christen, Alexamenos, die een God aanbidt met het hoofd van een ezel. In onze dag is het Christendom gevestigd, verzekerd, populair, de voornaamste faktor in de beschaving. De namen van Augustinus, Luther, Calvijn, Cromwell, Milton, Washington, Willem de Zwijger, Wordsworth, Gladstone, Tennyson, Faraday, e.v.a., maken de Christen trots op zijn geloof. Bij Paulus was er niets van dit alles. Bij hem was het : Christus alleen, anders geen een. Voor hem was de verschijning van de Opgewekte op weg naar Damaskus gezaghebbend en prikkelend. *Hoe* en *waarom* hij het moest doen was een tweede zaak, genoeg te weten—het was de wil van zijn Meester. En als dit zo was bij Paulus, hoe veel te meer moet dit het geval wezen bij ons met onze schone erfenis, verbeterde omstandigheden en betere kansen. En Paulus' werk was geen half werk. Geen kompromise was het geheim van zijn kolossale arbeid. Het Evangelie was voor elkeen bedoeld, voor elkeen voldoende, maar dan het Evangelie *alleen*. De Romeinen zouden Christus gaarne in hun Pantheon hebben toegelaten. De Hindus zouden Hem niet ongewilliglik als een nieuwe inkarnatie van Budda aannemen,—maar het Evangelie is niet één van vele geloven. Het is universeel, niet locaal of nationaal! Christus kan niet geteld worden met Mozes en Zoroaster en Budda en Confucius en Laotsze en Socrates en Mohammed. Hij is de heiligste onder de machtigen, de machtigste onder de heiligen. Hij alleen is God. Hij alleen kan de wereld overwinnen. En Hij zal ; en u en ik mogen meehelpen ; zodat volgens deze opvatting—die van Gods Woord—*de Zending niet is een voorrecht van enkele, maar een plicht van alle gelovigen.*

De Christelike Zending levert het krachtigste bewijs voor de bovennatuurlikheid van het Christendom, en daarvan dat het Evangelie een kracht Gods is tot zaligheid. Denk aan de uitspraak van de grote natuurkundige Darwin over de Zending op het eiland, Terra del Fuego, en zijn ondersteuning van de Zending nadat hij het werk daar gezien had. Meer dan een oordeelt en veroordeelt, die nog nooit zelf een zendingstatie bezocht heeft.

Doch niet alleen kan de Zending tot het geloof en de Bijbel leiden, maar omgekeerd moet elkeen, die deze dingen in hun rechte verhouding wenst te zien, door de Bijbel verder en dieper in de Zending ingeleid worden. Zendingstudie bezit een aantrekkelikheid ook voor de niet-gelovende ; er is iets heroieks, iets romanties erin. Doch 't is van het grootste belang dat deze belangstelling door degelike Schrift-studie gesteund en gevoed worde. De Bijbel is de enige gemene grondslag der ganse Christelike Zending, waarin deze eeuwig veilig staat en waardoor deze uiteindelik zal triomferen.

Er zijn vragen en vraagstukken die slechts door de Bijbel kunnen worden opgelost. Doch men late toch de ganse Schrift tot zijn recht komen, en niet, zoals niet zelden gedaan wordt, een of ander tekst uit het verband verklaard en naar gelang van omstandigheden gebruikt.

Er zijn niet weinigen die b.v. Luk. 24 : 47 aanhalen ten bewijze dat men bij alle zendingondernemingen allereerst met zijn geboorteplaats, daarna met zijn distrikt of land, en eerst daarna met de heiden rekening moet houden. Afgezien van het feit dat menigeen die zo spreekt te huis begint, doch ook nooit verder komt dan Jeruzalem, en deze beschouwing een heel menselike en natuurlike is, hoeft het toch geen verdraaide uitleg van de Bijbel om de beschouwing te steunen en de gevolgen nog noodlottiger te maken.

Beginnende van Jeruzalem. Ergens moest men toch beginnen. Nu zou het wel lafhartig geweest zijn om de plaats waar de grote gebeurtenissen van het Christendom plaats hadden, voorbij te gaan, en dwaas om te verwachten dat andere plaatsen zouden geloven als de mensen, die te Jeruzalem alles persoonlik konden onderzoeken, niet eerst een kans hadden om de nieuwe prediking te horen. Daarna zouden de bekeerlingen in deze grote, moeilike arbeidskring de apostelen een getuigschrift op hun verdere zending kunnen meegeven. Juist in de bakermat van tegenstand en vooral van het Judaïsme moest het Christendom eerst gehandhaafd worden. (Zie o.a. Rom. 1 : 16 ; Hand. 1 : 8.)

Dat men alleen te Jeruzalem moest *beginnen* en niet moest trachten eerst daar *klaar* te maken, als zo iets ooit mogelik is, blijkt voldoende daaruit dat reeds kort na de Hemelvaart Antiochië het uitgangspunt van de arbeid der apostelen werd. Hand. 15 : 35, enz.

"Deze dingen moest men doen, en de andere niet nalaten," is zeker het beste antwoord op dit bezwaar,

want net zo min als een dokter zijn bezoeken naar de boereplaatsen uitstelt totdat alle dorpspatienten *genezen* zijn, kan de Kerk van Christus zendingwerk vertragen totdat allen rondom ons geholpen zijn.

Deze en dergelijke vraagpunten komen alleen in de Bijbel tot hun recht. Daar vinden wij het gezichtspunt van Jezus, Gods weg, Gods wil. Komt de Bijbel tot zijn recht, kan er *blijvende* ijver voor de Zending verwacht worden en tegenstand en misverstand zullen wijken. Dat geve ons God!

De Tering in de Kaapkolonie.

ZIJN VOORTGANG EN ZIJN BESTRIJDING.

[Door Dr. D. P. MARAIS, van Worcester].

III.

Tot besluit geef ik een "kort vrageboek voor schoolkinderen," bewerkt naar een werkje van die aard, onlangs uitgegeven door het gezondheidsdepartement van de stad New-York. Ik draag het ten zeerste op aan de aandacht van alle onderwijzers in ons land. De grote praktiese waarde van deze methode om waarheid te verbreiden is duidelik, maar om de zaak een sukses te maken, daartoe is nodig de belangstelling en de hulp van het Departement van Onderwijs.

A.—DE TERING: WAT HIJ IS.

1. Wat is "Longtuberculose?"

Een veel voorkomende en dikwels noodlottige ziekte van de longen, die door zieke mensen op gezonden overgebracht wordt. Hij wordt op ruime schaal verspreid door de vuile gewoonte om te spugen.

2. Hoe wordt hij dikwels genoemd?

Tering. De ziekte "verteert" u.

3. Welke zijn enige van de eerste tekens van de ziekte?

Hoest, koorts op de achtermiddag en verlies van eetlust, kracht en gewicht. Men geeft spuug of slijm op, en soms is er een verbloeding uit de longen.

4. Wat veroorzaakt tering?

Een onbeduidende, levende kiem of bacil, genoemd de tering-bacil, te klein om gezien te worden zonder een sterke mikroskoop.

5. Tast tering ook andere delen van het lichaam aan behalve de longen?

Ja: de beenderen, gewrichten, de klieren in de hals, en andere delen worden dikwels aangetast.

B.—HOE MEN LONGTERING KRIJGT.

1. Hoe besmet of steekt de een mens de ander aan met longtering?

Door middel van de tuberkel-bacilli, die zich bevinden in het stof (sputum of slijm), dat door de zieke longen opgegeven wordt, en dat dikwels miljoenen dezer kiemen bevat.

2. Hoe komen de ziektekiemen uit het lichaam van iemand, die tering heeft?

In het slijm of spuug, dat uitgehoest wordt, en in de kleine druppels, te klein om te worden gezien, die verspreid worden als teringlijders hoesten of niezen.

3. Kan de tering-bacil buiten het lichaam leven?

Ja. Als men spuugt op de vloer op tapijten of kleren, kunnen de kiemen maanden lang in het leven blijven, vooral als zij blijven in een donkere, vochtige plek. Maar, buitenshuis, in de zonneschijn en verse lucht, sterven ze spoedig.

4. Hoe krijgt men longtering?

Tuberkel-bacilli, komende uit de zieke longen van iemand, die tering heeft, worden opgenomen in de gezonde longen, en daar toenemende, veroorzaken ze de ziekte.

5. Hoe komen de bacillen in de longen?

Ze worden ingeademd, óf in stof, dat verdroogd en verpoeierd spuug bevat, óf in de kleine spatjes spuug, die verspreid worden door teringlijders als ze hoesten.

De bacillen kunnen ook het lichaam binnendringen in voedsel en dranken, in het biezonder in de melk van tuberculeus vee.

6. Welk soort van menschen staan het meest bloot aan tering?

Zij die ziekelik zijn en verzwakt door andere kwalen; door onmatigheid; door schraal of onvoldoend voedsel; door het leven in donkere, overbevolkte kamers; of door overspanning. Hun verzwakte gestellen kunnen de bacillen niet weerstaan.

7. Welke veel voorkomende ziekte begunstigt de ontwikkeling van longtering?

Een gewone verkoudheid of hoest die veronachtzaamd is. Een verkoudheid veroorzaakt geen tering, maar hij helpt de kiemen om vat te krijgen op de longen en daar te vermenigvuldigen.

8. Welke andere dingen kunnen tering veroorzaken?

Studeren, werken of leven in stoffige kamers, voornamelik waar de lucht slecht is ten gevolge van gebrekkige luchtverversing en overbevolking. Tering-bacillen zijn dikwels aanwezig in zulke kamers, in het biezonder waar een achteloze persoon op de grond gespuugd heeft.

9. Is het veilig, zich te bewegen in een huis of kamers, waarin iemand met tering besmet geleefd heeft?

Neen, niet voordat het huis of de kamers degelik schoongemaakt, ontsmet en vernieuwd zijn.

C.—HOE ZICH TE VRIJWAREN TEGEN TERING.

1. Welke is de eerste en voornaamste regel om zich vrij te houden van tering ?

Houd u zo krachtig en gezond mogelik.

2. Waarom ?

Als de tering-bacillen in het lichaam of in de longen van een gezond mens geraken, vermeerderen ze niet, en worden meestal spoedig gedood ; terwijl zij in de longen van een zwak of ziekelik mens dikwels toenemen in grote getale en tering veroorzaken.

3. Welke dingen helpen om iemand in goede gezondheid te houden ?

Verse zuivere lucht in huis, schoolkamer en werkplaats, gezond voedsel, reinheid, matigheid in alle dingen, het leiden van een geregeld leven en zoveel mogelik buitenshuis leven.

4. Hoe kan men verse, zuivere lucht krijgen ?

(a) Door zoveel mogelik in de open lucht te leven en stof te vermijden.

(b) Door verscheiden keren op een dag overvloedig verse lucht toe te laten in de kamers waarin men leeft, of werkt, of studeert.

(c) Door ten minste één venster van de slaapkamer de gehele nacht open te houden.

(d) Door schoon te maken met een vochtige wrijflap en bezem (en nooit met een droge bezem of stoffer), om te voorkomen, dat stof dat beladen kan zijn met kiemen, in de lucht van de kamer drijft.

5. Wat moet gedaan worden als een hoest meer dan twee weken blijft aanhouden ?

Ga naar een dokter en laat de longen onderzoeken.

6. Welke gewoonten van schoolkinderen zijn vuil, gevaarlik en te vermijden ?

(a) Het in de mond steken van vingers, muntstukken, potloden en speelgoed.

(b) 't Eten van snoepgoed of vruchten, die andere kinderen in hun mond hebben gehad.

(c) Het spugen op leien om ze schoon te maken.

7. Is het baden noodzakelik ?

Ja. Ieder moet een warm bad met zeep nemen op zijn minst eenmaal in de week, en zij die het kunnen doen, moeten elke morgen een koud bad nemen.

8. Is het drinken van whisky an andere soorten van alkohol nadelig ?

Ja. Ze verzwakken het lichaam, zodat het de kiemen niet weerstaan kan. Vele dronkaards hebben tuberkulose.

9. Hoe kan men kouvatten voorkomen ?

(a) Door altijd een overvloed van verse lucht te ademen, dag en nacht, en elke morgen een koud bad te nemen.

(b) Door op een afstand te blijven, van personen die hoesten, en op te komen tegen hen, die op de vloer, op de zijpaden of op publieke plaatsen spugen.

(c) Door blootstelling aan kou en natheid te vermijden na zulke ziekten als mazelen en kinkhoest.

(d) Door de voeten droog te houden en zich niet bloot te stellen aan kou of wind, als men zeer warm is of zeer vermoeid.

(e) Door gesloten, overhitte kamers, vol mensen te vermijden.

D.—HOE TERINGLIJDERS TE BELETTEN DE ZIEKTE TE VERSPREIDEN.

1. Is het gevaarlik samen te leven of te werken met iemand, die aan tering lijdt ?

Neen, niet als hij voorzichtig en zindelik is.

2, Voor welke dingen moet hij zorg dragen ?

Dat hij al wat hij opgeeft, vernietigt.

3. Welke is de beste manier om dit te doen ?

Een teringlijder moet nooit op de vloer van een huis spugen, of op straat, of een andere openbare plek, maar altijd in een spuwbakje (van glas of papier), dat hij altijd bij zich moet hebben en dat gekookt, gezuiverd of verbrand kan worden. Oude linnen lappen die gemakkelik verbrand kunnen worden, mogen ook gebruikt worden.

4. Hoe kan hij het nalaten, kleine spatjes te verspreiden, als hij hoest, lacht of niest ?

Door een klein katoenen lapje voor zijn mond te houden, telkens als hij hoest of niest.

5. Kan een teringlijder, met wie ook, in hetzelfde bed slapen ?

Neen, en, zo mogelik, zelfs niet in dezelfde kamer.

E.—HOE DE TERING GENEZEN MOET WORDEN.

1. Kan tering genezen worden ?

Ja, als de behandeling tijdig genoeg begonnen wordt.

2. Op welke wijze ?

Door middel van goed voedsel, overvloedige verse lucht, dag en nacht, en rust en medicijnen, die door de dokter voorgeschreven worden.

3. Indien iemand ontdekt, dat hij tering heeft, wat moet hij doen ?

Terstond naar een dokter gaan en doen zoals hem geraden wordt.

Verkwist uw geld en tijd niet aan patente, geadverteerde middelen, en adverterende dokters. Ze zijn waardeloos.

De tering doodt meer mensen dan enige andere ziekte. Veel volwassenen en kinderen, die hoesten, hebben tering, zonder het te weten, en ze brengen de ziekte op anderen over. Daarom moet men niet spugen op de zijpaden, speelgronden of op de vloeren of gangen van huis of school. Niet alleen tering, maar ook andere ziekten worden op deze manier verspreid.

NASCHRIFT.—Hen, die belangstellen in dit grote werk en begerig zijn om kennis te verspreiden, raad ik aan, zich in verbinding te stellen met: De Sekretaris van de Vereniging tot Bestrijden van Tering en andere vormen van Tuberkulosis, 32, Kerkstraat, Kaapstad, die tegen geringe kosten eksemplaren zal verschaffen van een boekje: "Hoe Tering Bestreden kan Worden," gedrukt in het Engels, Hollands en Kaffers.

De Potchefstroom Ambachtschool.

Deze inrichting staat een en een kwartmijl buiten het dorp Potchefstroom op de plaats Vijfhoek, op een terrein van 34 morgen gronds, waarvan 14 morgen besproeibaar land is. Zij heeft gebouwen ter waarde van £22,000. Het aantal kinderen in de inrichting bedraagt 300, waarvan 9 dagscholieren zijn. Van de 291, die er gehuisvest zijn, zijn er drie die betalen, en de rest, waarvan een paar kinders van totaal onvermogende ouders zijn, en de andere geheele of half weezen, worden totaal verzorgd.

GESCHIEDENIS VAN DE INRICHTING:

Kort na den oorlog werd er met het opbreken der concentratie kampen, waarvan het kamp alhier een van de grootste was, een aanzienlijk getal weezen achtergelaten, die onverzorgd waren. In Februari 1903 werd een weeshuis geopend in het oud kerkje van de Ned. Herv. of Geref. Gemeente, onder een Commissie vertegenwoordigende de drie Hollandsche kerken, met zoowat 90 weezen, en werd ondersteund deels uit de fondsen destijds door onze Generaals ook voor dat doel destijds verzameld, en deels door còllecties hier gemaakt. Terzelfder tijd werd hier ook een weeshuis door het Gouvernement geopend met zoowat 50 kinderen. Doch heel spoedig bleek het, dat de behoefte in deze veel grooter was dan de voorziening die er gemaakt werd. En ook spoedig kwam de Commissie tot de overtuiging dat het niet voldoende was de kinderen van kost en kleeren, en het gewoon elementair onderwijs te voorzien, maar dat zij geholpen moesten worden om zelfstandig te zijn —geholpen moesten worden om zichzelven later te helpen. En het technisch talent door onze menschen aan den dag gelegd in de krijgsgevangen kampen bracht ons op de gedachte om een ambachtschool op te richten.

Om zoo een werk echter bevredigend en naar den eisch van omstandigheden te doen, hadden wij meer geld noodig dan wij toen ter onzer beschikking hadden. De Regeering werd toen genaderd door onze Commissie met een voorstel om het Regeerings weeshuis alhier met het onze te amalgameeren, en nog meer weezen bij te nemen in gebouwen met het terrein door de Regeering te worden verschaft, met voorziening van ambachtsonderwijs en ondersteuning voor het onderhoud zoowel als het onderwijs der kinderen. De Regeering willigde toen in om bij wijze van een proef slechts met 150 kinderen te beginnen, mits door onze Commissie een behoorlijk uitgewerkt schema voor het werk der Regeering werd voorgelegd. Voor dit doel ondernam ondergeteekende toen een reis naar Europa in April 1904, ten einde ondervinding op te doen omtrent ambachtsonderwijs. Teruggekeerd zijnde in November 1904, bracht hij ook een bezoek aan de ambachtsschool te Uitenhage, K.K., en met behulp van een paar bevoegde personen werd toen een schema opgetrokken, dat door de Regeering werd goedgekeurd, met het gevolg, dat vroeg in 1905 het gezamentlijk weeshuis werd geopend, en in Augustus van hetzelfde jaar de Ambachtsschool. Dat het werk dadelijk satisfactie heeft gegeven, wordt bewezen uit het feit dat de Regeering kort na de opening van de Ambachtsschool heeft besloten om ook de Regeerings-weeshuizen van Irene en Pietersburg, met een totaal van 100 kinderen, met het onze te vereenigen; en dat de huidige Regeering in het begin van dit jaar de toelating van nog 50 kinderen tot de inrichting heeft toegestaan.

KORTE INHOUD VAN HET SCHEMA:

De Regeering verschaft al de gebouwen alsmede het terrein, die te eeniger tijd door het Bestuur renteloos kan worden overgenomen tegen kostprijs. Verder voor het onderhoud der kinderen (inwoning, kost, kleeren, enz.), berekend op £27 per jaar per kind, geeft de Regeering £21, en voor de rest moet het Bestuur zorgen door collecten, donaties, enz.

Voor het onderwijs der kinderen, de behoorlijke toerusting der scholen met meubels, gereedschap, machinerie en materiaal om te verwerken, alsmede reparaties aan de gebouwen en assurantie der gebouwen, berekend op £14 per jaar per kind, geeft de Regeering £11 en de rest moet gevonden worden uit de opbrengst van de Ambachtsschool. Bedragende de totale uitgaaf per kind per jaar dus £41. De winsten der Ambachtsschool gaan, indien vereischt, ter verdere uitbreiding van de inrichting, of ter proportioneele vermindering van de Gouvernements toelagen, en uiteindelijk ter afbetaling van het eigendom.

Voor het aandeel dat het Bestuur moet dragen moet een garantie van minstens £600 per jaar voor vijf jaren gegeven worden door vertrouwbare personen in het land. Het Bestuur bestaat uit tien leden, waarvan 9 jaarlijks door de Garantoren, ten getale van 60 meer of min, worden gekozen, en waarop de plaatselijke Magistraat de Gouvernements vertegenwoordiger is. Het Bestuur heeft algeheele controle over de inrichting, kiest zijn eigen Voorzitter, Secretaris en Thesaurier, administreert de gelden, en heeft het recht tot aanstelling en ontslag van het personeel der inrichting, op nadere bekrachtiging van den Directeur van Onderwijs, slechts in het geval van het onderwijzend personeel, en zet zijn eigen prijs op het goed dat vervaardigd wordt, mits dat die prijzen de plaatselijke ambachtslui niet ondermijnen. De Regeering behoudt het recht te eeniger tijd de noodige inspecties te doen van de huishouding, de boeken en het onderwijs, en verzuimt het Bestuur

de Regulaties der inrichting na te komee, heeft de Regeering het recht de inrichting voor eigen rekening over te nemen.

SAMENSTELLING:

Aan het hoofd der inrichting staat als Superintendent de heer C. H. Holmes, die een 20 jarige ondervinding van het werk in Engeland heeft gehad, hebbende het Bestuur bevonden, dat het Engelsche ambachtsonderwijs stelsel het best past voor ons land, met een salaris van £400 per jaar, jaarlijks met £25 te worden verhoogd voor 4 jaren en vrije kost en inwoning voor hem, gade en gezin van een. Mev. Holmes is de matrone met een saiaris van £100 per jaar.

Al de kinderen genieten, benevens het ambachtsonderwijs, 2 uur per dag onderwijs in de twee talen, lezen, schrijven, rekenen en teekenen, waarin zij minstens standaard VI moeten bereikt hebben ten einde hun ambachtscertificaat te krijgen, en 5 uur per dag industrieel onderwijs. Zij zijn allen onder contract om te blijven totdat zij een ambacht kennen, wordende de tijd hiervoor berekend op minstens drie jaar van dat zy hun 14de jaar bereikt hebben of ouder zijn. Geen kind wordt onder 14 jaar tot een ambacht toegelaten tenzij het bijzonder sterk is en st. III vóór dien tijd bereikt heeft, en in dit geval kan het op 13 jarigen leeftijd beginnen. Geen ziekelijk kind wordt opgenomen, omdat elk kind in de inrichting een ambacht moet leeren.

Het industriëel werk wordt als volgt ingedeeld: Wagen- en Karmakerij; Smederij; Meubelmakerij en Timmermanswerk; Snijderswerk (meisjes en jongens); Schoenmakerij; Looierij; Schilderswerk; Modemakerij; Naaiwerken; Landbouw; Huiswerk.

De kinderen leeren slechts één ambacht met de uitzondering van Landbouw waaraan al de jongens deelnemen, en huiswerk waaraan al de meisjes deelnemen. De kleinere jongens en meisjes, omtrent 30, worden in de naaikamer bezig gehouden buiten schooluren. Al de kleeren en schoenen voor de kinderen worden in de inrichting gemaakt en gerepareerd. Het brood wordt er gebakken, om niet te spreken van wasschen en strijken. De groenten verkrijgen wij uit onze tuinen. Dit jaar is een begin gemaakt met koornzaaien ten behoeve van de inrichting en de oogst belooft meer of min 100 mud. Het schenken van nog 60 morgen waterland, door ons aangevraagd, wordt door den Minister van Landen overwogen, en gaat dit door dan zullen wij wel koorn genoeg voor ons gebruik winnen.

De ambachtsonderwijzers ontvangen een salaris van £180 per jaar met vrije woning, en moeten, indien vereischt, helpen in het opzicht houden over de kinderen. De vier elementair-school onderwijzers ontvangen een salaris van £240 voor het hoofd en £120 voor de assistenten elk per annum, benevens kost en inwoning, waarvoor zij moeten helpen in het opzicht houden. Voor elk afzonderlijk vak in het industrieel werk is er een onderwijzer.

Vacantie voor de kinderen wordt maar, benevens de publieke vacantiedagen, 14 dagen per jaar gegeven, daar de kinderen niemand hebben in den regel om naar toe te gaan, en bovenal omdat wij wegens de groote kosten aan het werk verbonden de kinderen niet zoo lang kunnen houden. Zij ontvangen ook immers zooveel lichaamsbeweging en afwisseling in hun schoolwerk, en ontspanning elken dag op het speelveld dat zij met 14 dagen per jaar goed kunnen klaar komen.

De onderwijzers genieten bij beurten 6 weken vakantie per jaar. Jammer maar dat wij dit niet een weinig kunnen verminderen, maar de vacantiegeest is zoo ingegrift dat wij geen onderwijzer zouden krijgen indien wij een maand of zoo gaan stellen.

RESULTATEN:

De opbrengst van de werkwinkels verleden jaar, zijnde het tweede jaar van het bestaan der inrichting, bedroeg £1,840 10s. 6d., tegen £456 10s. van het vorige jaar. Ons aandeel voor de werkwinkels werd dus ruim gedekt met nog een aanzienlijke winst. En van jaar is de opbrengst nog elke maand aanzienlijk meer geweest dan de overeenstemmende maanden verleden jaar. Ook in het Tehuis werd ons aandeel ruim gedekt door ondersteuning van het publiek.

Aan het einde van dit werkjaar, eindigende 30 Juni 1909 zijn er omtrent 15 jongens en meisjes klaar. Over het algemeen hebben de kinderen een grooten aanleg voor technisch werk, en geven zij ons veel plezier in de goede vorderingen die zij maken, alsmede in hun uitstekend gedrag. In het begin was meer dan een kind warsch voor het werk, en is meer dan een ook weggeloopen van de inrichting, doch vandaag hebben wij steeds een lijst van ruim 50 applicanten om toelating. Ware het niet voor den oorlog die *ons* zoovele hulpeloozen heeft bezorgd, dan hadden wij zekerlijk niet vandaag die inrichting gehad, want onze menschen denken helaas! nog maar over het algemeen te zeer dat gewoon handwerken een schande is, en iets dat voor den kaffer of hottentot bestemd is. Maar dit wordt treffend nu reeds door onze inrichting op een aanschouwelijke wijze gelogenstraft. Onze kinderen staan in algemeene ontwikkeling, lichaamsbouw en karakter ver boven het gewoon kind van zijn klas. En met competities in spelen of recitaties komen zij in den regel het best er van af. Iets dat onlangs bij een teleurgestelde span de aanmerking uitlokte: "Dis van al die mieliepap wat jullie eet." Ja! de levenswijze der kinderen is heel eenvoudig, hoewel zij genoeg krijgen. En dit is ook een van de redenen waarom hun gezondheidstoestand zoo uitstekend is. En wat meer is handwerken wordt op hen ingeprent, zoodat zij niet later beschaamd en ongeschikt ervoor zullen wezen. En werk maakt sterk. Zij krijgen ook ambitie en worden opgevoed om zelfstandig te zijn, zoodat zij niet later noodig hebben om jacht te maken op het een of ander ongeschikt postje, of noodig hebben om een ledig leven te leiden, en slechts dienen om onze dorpen en steden verder te vullen met deugnieten. En ons land heeft toch ook vandaag meer behoefte aan wel geoefende handwerklieden dan professioneele menschen. En om in die behoefte te voorzien moet ons algemeen onderwijs meer practisch zijn. Het

kind moet leeren dat "arbeid adelt." De weg moet meer geopend worden door ons onderwijs tot een betere bewerking van den grond, en van de stoffen des lands, zoodat wij niet zoo afhankelijk blijven van het buitenland, als kleine vogeltjes in het nestje hun voedsel klaar ontvangende. Dit is de groote reden van armoede onder velen. De handelaar wordt rijk terwijl een groot deel van ons volk verarmt. Meer practisch en zelfstandig moeten wij als volk zijn, bij den grooten zucht naar geleerdheid die er goddank is.

Zoo een werk kost veel in het begin. De kinderen moeten gratis gehuisvest en verzorgd worden. Maar om de armere klas kinderen vooral behoorlijk op te voeden, moet men ze losmaken van hun directe omgeving. En op den langen duur wordt zulk een reproductief onderwijs toch grootendeels zelfbetalend en kost het dus feitelijk maar een weinig meer dan het gewoon onderwijs, om niet te spreken van de betere ontwikkeling des lands en de opbouwing der samenleving en der Kerk die daaruit voortvloeien.

VOORUITZICHTEN:

Het Bestuur is bezig met een schema ter uitbreiding van de Looierij, een werk dat meer of min £3,000 zal kosten. Een expert looier is reeds ontboden uit Europa om te samen met den tegenwoordigen looier te helpen in het optrekken van de noodige plannen voor dat doel, en de nieuwe Looierij te werken. Het plan is om eenig soort leder waarvoor een markt te krijgen is te produceeren, en dat in elk opzicht minstens kan competeeren met uitlandsch leer. Onze ondervinding tot hiertoe is dat de leer-industrie, waarvoor wij niet alleen een zeer groot voorraad, doch ook uitstekend goed, ruw materiaal hebben, een van de meest winstgevende industriëen van haar soort in Zuid Afrika is. Hadden wij een genoegzaam voorraad zoolleder dan konden wij reeds een contract met een firma in Frankrijk gesloten hebben ter levering van dit artikel. Wij looien op het oogenblik zoowat 20 huiden en 75 vellen per maand, en wij kunnen niet voorblijven voor de groote aanvraag om leer in onze omgeving. Bij mijn rondgaan in Europa zei een looier in Bermondsey, Londen mij dat men in Europa van de beste huiden voor zoolleer uit Zuid Afrika krijgt. En wat meer is tonnen van "Wattle" looiersbast worden jaarlijks van Natal naar Europa uitgevoerd. De gedachte! het ruw materiaal gaat van hier om voor ons klaar gemaakt te worden, en voor het klaar artikel betalen wij ruim 200 p.c. meer dan wij voor het ruw artikel krijgen. De Duitscher zal dit toch zekerlijk niet "practisch" noemen. En buiten de "Wattle" bast zijn er nog 4 @ 5 andere soorten, waarvan deelen van ons land werkelijk vervuild zijn.

En is dit ons vooruitzicht met leer, wat kunnen wij niet doen op het gebied van de schoenmakerij; en ook op het gebied van de tuigen- en zadelmakerij, die wij ook dadelijk zoodra wij ons eigen leer voor dit einde hebben, zullen beginnen.

De bestelling van stevels en schoenen is zoo groot dat wij ook hierin niet kunnen voorblijven. Onze menschen stellen goddank! zeer op prijs wat uit en op eigen bodem door onze zonen en dochteren vervaardigd wordt. Zoo zal het mettertijd met de wol industrie, die wij tot nog toe niet bij de hand konden nemen, ook gaan. De andere vakken die wij bij de hand nemen zijn even veelbelovend.

Wat met de jongens en meisjes gedaan wanneer zij klaar zijn in onze inrichting? Het plan is om eenigen van de bekwaamste jongens naar Europa of Amerika te zenden ten einde experten in hunne respectieve vakken te worden, zoodat zij later in ons land als ambachtsonderwijzers of opzichters van fabrieken kunnen optreden. Sommige jongens en meisjes zullen als "apprentices" hier en elders in ons land geplaatst worden waar zij verdere oefening in hun vak kunnen krijgen, en een bestaan kunnen maken. Hiervoor is reeds aanvraag; alsmede voor meisjes om gewoon huiswerk te doen bij fatsoenlijke families. De meeste kinderen echter gaan hun eigen werkwinkels openen op verschillende plaatsen in ons land. Reeds hebben eenige invloedrijke mannen op een boerenplaats in Ventersdorp stappen genomen om hun eigen schoenmakerij te openen. Zij spannen samen om al hun werk aan den schoenmaker, die zich daar gaat vestigen, te geven, tegen prijzen vooraf te worden bepaald. Alsmede om den schoenmaker een "start" te geven. Op dezen voet kunnen kinderen ook elders in hun vak gaan werken. Met co-operatie kan op dit gebied ontzaggelijk veel gedaan worden. En wanneer de jongens in hun eigen werkkringen dan in het begin een weinig aangemoedigd worden, en het oog op hen wordt gehouden, dan dienen zij met de degelijke opleiding die zij hebben gehad, een succes te zijn. Het uitbesteden van en het toezicht houden over de jongelui nadat zij hun cursus hebben doorgemaakt in onze inrichting is van groot belang. Het werk nu aan hen gedaan zal grootendeels een mislukking zijn indien dit niet geschiedt. En daartoe moet een geschikt persoon benoemd worden, die ook zijn handen met dit werk volkomen vol zal hebben. De bezigheden alzoo begonnen door de jongelui moeten ook dan grootendeels takken blijven van hun "Alma Mater", alwaar andere jongelui in de buurt opgeleid kunnen worden, om later bij ons te komen klaar maken in hun vak. Het werk wordt alzoo zeer uitgebreid, maar de behoefte ertoe is groot, en aan succes is niet te twijfelen. Nog nooit heeft ondergeteekende een werk begonnen die met meer zegen is bekroond geworden dan dit werk tot hiertoe. Zooals Dr. Andrew Murray ons onlangs terecht zeide, hangt alles voor het succes van dit werk af van het geestelijk werk aan de jongelui gedaan. Onze leuze was ook dan immer: "Zoo de Heere het huis niet bouwt, te vergeefs arbeiden deszelfs bouwlieden er aan."

M. L. FICK.

Potchefstroom,
23sten Nov., 1908.